INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
"COSTIN C. KIRIȚESCU"

TEZAUR

Volumul VII

Academia Română

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
“COSTIN C. KIRIȚESCU”

TEZAUR

1991

vol. VII

Centrul de Informare
şi Documentare Economică

Bucureşti, România

Editor: Valeriu IOAN-FRANC

Prezentare grafică, machetare şi tehnoredactare: Luminiţa LOGIN,
Victor PREDA, Nicolae LOGIN, Mihaela PINTICĂ

Redactori: Aida SARCHIZIAN, Anca CODIRLĂ, Mircea FÂŢĂ,
Paula NEACŞU, Adelina BIGICĂ

Coperta: Nicolae LOGIN

Culegere text: Ortansa CIUTACU, Carmen DIŢULESCU,
Tamara BĂILEŞTEANU, Mirela AGAPI, Daniela POENARU,
Alexandra PURCĂREA, Valerica NEACŞU Miruna MAYER

Toate drepturile asupra acestei ediţii aparţin Institutului Naţional de Cercetări Economice
“Costin C. Kiriţescu”. Reproducerea, fie şi parţială şi pe orice suport, este interzisă
fără acordul prealabil al editorului, fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

ISBN 978-973-159-139-1

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI
ECONOMICE “COSTIN C. KIRIȚESCU”

TEZAUR

1991

vol. VII

ACADEMIA ROMÂNĂ

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

Colectivul interdisciplinar
”Tezele I.N.C.E.
privind
Strategia dezvoltării economiei
naționale a României”

BULETINUL
NR. 1(b)

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI
1991

SUMAR

Mecanisme economice de tranziție a agriculturii la economia de piață
(Dumitru DUMITRU, Filon TODEROIU) 13

Despre strategia privind tranziția sectorului agroalimentar la economia de piață – contribuție preliminară
(Dinu GAVRILESCU) 17

Mecanism de funcționare a pieţelor produselor agricole
(Radu PATACHI , Anca BERINDEI) 26

Mutații structurale în raportul cerere – oferta de produse agricole
(Simona BARA, Minodora MOLDOVAN) 31

Teze pentru strategia restructurării agriculturii şi dezvoltării şi în condițiile economiei de piață
(Nicolae BELLI) 41

Obiectivele principale ale dezvoltării agriculturii. Tematică
(Marin POPESCU) 46

Structura agrară – concept, tendințe
(Constantin BOLOCAN, Ileana ȚÎRLEA) 55

Organizarea activității de elaborare a strategiei
(Constantin BOLOCAN) 59

Influența inflației asupra rentabilității exploatației agricole
(Cornelia SCUTARU) 62

Necesitatea reconsiderării rolului exploatației agricole în economie
(Cornelia SCUTARU, Cecilia ALEXANDRI) 67

Starea economiei naționale în procesul tranziției
(Aurelia SÂRBU, Maria-Mihaela COSTEA) 73

Teze privind strategia trecerii la economia de piață
(Eugen BURCEA) 80

Fundamentarea producției agricole vegetale şi animale ca funcție orientativă la nivelul agriculturii
(Gheorghe AVRĂMIȚĂ) 85

Strategia de dezvoltare a unui sistem alimentar sustenabil şi echilibrat
(Angela POPESCU) 88

Probleme actuale şi de perspectivă ale economiei agroalimentare din România, în tranziția la economia de piață
(Valeriu SIMA) 94

Puncte de vedere privind viitorul agriculturii româneşti
(Valentin BOHATEREȚ) 100

Posibilități de integrare a politicilor agrare cu cele ale mediului înconjurător în România
(Mariana MĂNĂSTIREANU) 106

Patru zone conflictuale ale universului rural în perioada tranziției spre o economie concurențială
(Violeta FLORIAN) 113

Asigurarea informațională şi cu tehnică de calcul la nivel microeconomic în agricultură
(Cecilia ALEXANDRI) 114

Aspecte ale retehnologizării în producția vegetală
(Marioara RUSU) 117

Proprietatea privată şi publică şi formele de organizare în condițiile trecerii la economia de piață
(Eftimie RISTEA) 121

Impactul tranziției agriculturii la economia de piață asupra unor produse agroalimentare
(Alide AIVAS) 126

Integrarea agenților economici din lanțul agroalimentar al producției de lapte şi produse lactate
(Mariana GRODEA) 129

Puncte de vedere privind strategia dezvoltării agriculturii în contextul înfăptuirii economiei de piață în România
(Aurelian IFTIMESCU) 131

Creditarea exploatației agricole în perioada de tranziție
(Camelia ŞEBĂNESCU) 133

Strategia asigurării mijloacelor tehnice necesare agriculturii
(Mirela RUSALI) 141

Indicatorii economici ai exploatației agricole în contextul tranziției spre economia de piață
(Elena SIMA) 146

Teze privind strategia trecerii la economia de piață, restructurarea şi încurajarea agriculturii
(Nicolae CIOBOTARU) 153

Puncte de vedere privind strategia trecerii la economia de piață
(Nicolae TURLIU) 156

Câteva opinii personale privind perfecționarea cadrului juridic şi privatizarea în agricultură
(Ion BUNESCU) 162

Propuneri pentru creşterea producțiilor agricole şi reorganizarea mecanizării în condițiile pluralismului formelor de proprietate din agricultură
(Varujan MARGHARIAN) 165

Fezabilitatea agenților economici din domeniul producției nutrețurilor combinate
(Ion MARIN) 170

Gestionarea lucrărilor de îmbunătățiri funciare în condițiile tranziției la economia de piață
(Gabriela NEDELCU) 174

Teze privind agricultura - ramura prioritară a economiei
(Liviu MATEESCU) 177

Privatizarea – factor primordial de orientare a agriculturii
(Liviu MATEESCU) 181

Strategii în creşterea nivelului calității vieții rurale
(Mara Monica STAICU) 184

Teze privind strategia trecerii la economia de piață a agriculturii
(Maria TOMESCU) 187

Institutul de prognoză economică
(Ionel DESMIREANU) 190

Institutul de prognoză economică: funcționarea pieței bunurilor şi serviciilor în țara noastră
(Ana-Maria CIUMARA) 197

Probleme ale elaborării scenariilor macroeconomice privind dezvoltarea României în perspectivă
(Marin COMŞA, Nicuşor AFLOROAIEI, Mădălina DOGARU) 204

Cerințe ale perfecționării metodelor şi tehnicilor de prognoză a dezvoltării economico-sociale
(Ionel FLORESCU, Anişoara MIHAIL) 208

Structurarea teritoriului național pentru crearea cadrului necesar implementării acțiunilor de politică regională
(Gabriela FRENȚ, Simion GYONGYI) 211

Elemente privind promovarea unei strategii active în asigurarea echilibrului pe piața muncii
(Dorin JULA) 216

Necesitatea elaborării şi înfăptuirii unei noi politici regionale, de amenajare a teritoriului țării noastre
(Narciza-Adela NICA) 221

Considerații privind politica activă pe piața forței de muncă din țara noastră
(Maria SCARLAT) 224

Managementul reformei
(Victor STOICA) 229

Cîteva opinii în legătură cu problematica stategiei de tranziție a României la economia de piață
(Lucreția ALEXANDRU) 245

Considerații privind descentralizarea, planificarea şi dezvoltarea locală, în condițiile trecerii țării noastre la economia de piață
(Ileana DUMITRESCU) 253

Implicații ale progresului tehnic asupra dezvoltării agriculturii private
(Angela GĂBURICI) 257

Analiza stării actuale a economiei româneşti
(Mihaela Ottilia IONESCU, Mioara IORDAN) 263

Elaborarea unor studii prospective, planuri şi programe de acțiune pentru realizarea obiectivelor politicii regionale
(Pompilia LUPU, Şerban EPURE) 274

Planificarea în economia de piață
(Valeria POP) 278

Probleme ale tranziției la un sistem economic de piață
(Georgiana TOMESCU) 284

Crearea unui fond special de investiții pentru dezvoltarea energeticii atomoelectrice româneşti
(Aurel VLĂDUCU) 287

Considerații privind atributele şi desfăşurarea activității de planificare în perioada tranziției la economia de piață
(Julieta CALITOIU) 289

Conținutul stării tranziționale şi relația complementării industriei româneşti la sistemul comunității europene
(Vladimir CALMUSCHI) 292

Unele aspecte privind procesul privatizării în economia românească
(Ionel DUMITRU) 297

Organizarea la nivelul colectivităților locale a unui sistem de intervenție economică în favoarea mai ales a întreprinzătorilor locali
(Ioana MUNTEANU) 302

Finanțele locale şi reformă economică
(Dan MIHĂILĂ) 306

Rolul statului în crearea condițiilor necesare dezvoltării componentelor economiei de piață în România
(Daniela GHICA) 309

Strategia ieşirii din criză şi dezvoltarea economică viitoare a României
(Ion SOARE) 311

Rolul factorului monetar în combaterea crizei şi în redresarea economiei
(prof.dr.Costin C. KIRIȚESCU) 314

Natura şi specificitatea crizei economice româneşti
(dr. Constantin IONETE) 318

Reforma economică şi ieşirea din criză
(Marin CONSTANTIN) 328

Teze privind depăşirea actualei crize economice şi dezvoltarea viitoare a economiei româneşti
(Carmen CORDUNEANU, Rodica BĂLĂNESCU) 336

Puncte de vedere privind tezele ieşirii din criza economică a României
(Oprea VASILOIU) 351

Consecințele procesului de liberalizare a prețurilor în contextul crizei actuale din societatea românească. propuneri vizând posibile corecții ale efectelor acestei acțiuni
(Cili BUGEANU) 356

Câteva aspecte privind ieşirea din criza economică
(Mihaela VOICULESCU)..... 360

Unele puncte de vedere privind sistemul de preţuri în contexul crizei economice din România
(Liana PETRESCU, Iolanda PETRINI)..... 363

Teze privind ieşirea din criză şi dezvoltarea economică viitoare
(Mariana TOMA)..... 369

Teze privind sistemul preţurilor în industria extractivă
(Ioan PREDOI)..... 372

Teze privind ieşirea din criză şi dezvoltarea economică viitoare
(Anca CIOBANU, Claudia BURTESCU)..... 376

Unele aspecte privind strategia ieşirii din criză a economiei româneşti
(Felicia MIHĂILĂ)..... 380

Teze privind ieşirea din criză şi dezvoltarea economică viitoare
(Carolina CHILOM)..... 381

Unele aspecte privind restructurarea sistemului informaţional economico-financiar (Florica OPRIŞAN)..... 383

Teze privind ieşirea din criză şi dezvolarea economică viitoare a României (Petre BREZEANU)..... 387

Politica socială în perioada de tranziţie
(dr. Cătălin ZAMFIR)..... 393

Probleme de organizare
(dr. Cătălin Zamfir)..... 395

Dimensiunea socială a tranziţiei la economia de piaţă
(dr. Ioan MĂRGINEAN)..... 396

Calitatea vieţii în perioada de tranziţie: câteva probleme
(Gheorghe SOCOL)..... 404

Elemente ale strategiei generale din ţara noastră în continuarea procesului tranziţiei la economia de piaţă
(dr. Gheorghe BARBU)..... 408

Teze privind direcţiile de acţiune ale perioadei de tranziţie
(Constantin Dan RĂDULESCU)..... 412

Strategia perioadei de tranziţie
(Doru MARCEL, Mihaela CZOBOR)..... 414

Orientări strategice în domeniul social
(Georgeta GHEBREA) 418

Politica demografică pe termen scurt (I)
(dr. Vladimir TREBICI) 434

Familia în perioada de tranziție
(Georgeta MITREA) 445

Calitatea relațiilor sociale. Rezolvarea pe cale democratică a conflictelor
(dr. Ana BĂLAŞA) 452

Delincvența juvenilă în perioada de tranziție
(Margareta BALAŞ, Margareta FLESNER) 455

Şomajul în contextul tranziției
(Mirela ZECHERIU) 458

Unele propuneri pentru protecția şi asistența socială a persoanelor vârstnice în perioada de tranziție
(dr. Hildegard PUWAK) 462

Propuneri de măsuri de sporire a eficienței sociale a politicii antişomaj şi a politicii sociale de protecție a vârstnicilor, rezultate din studierea experienței internaționale şi a condițiilor țării noastre în perioada de tranziție la economia de piață
(Maria NEDER) 465

Protecția socială a persoanelor handicapate
(Livius MANEA) 469

Punctul de vedere sociologic cu privire la devianță şi modul de rezolvare socială a problemelor devianței
(Elena BECA) 472

Orientări de bază în domeniul politicii veniturilor populației
(Bogdan IATAN) 475

Problematica veniturilor populației în perioada de tranziție – transformări şi perspective
(Ovidiu DÎMBEAN-CREȚA) 480

Sărăcia – aspect social al politicii sociale din perioada de tranziție la economia de piață în România
(Gheorghe BARBU) 489

Prețurile de consum şi puterea de cumpărare
(Marius-Daniel LEFTER) 491

Problematica generală a tezelor ince privind
"strategia dezvoltării economice în perspectivă"
(dr. Hildegard PUWAK) 493

Orientare de bază privind consumul populației
(dr. Hildegard PUWAK, Doina CĂLIN) 495

Teze privind politica socială în domeniul locuirii. Situația
fondului locativ la sfârşitul anului 1989
(Mircea KIVU) 502

Elemente strategice de dezvoltare a serviciilor
sociale în perioada de tranziție
(dr. Maria MOLDOVEANU, dr. Andrei NOVAK, Narcisa FORNEA) 507

Teze privind reforma social-economică în perioada
de tranziție la economia de piață
(Mariana STANCIU) 518

Teze privind reforma sferei serviciilor umane
în perioada tranziției la economia de piață
(Mariana STANCIU) 520

Teze privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România
(Iuliana GHINDA) 522

Schița de evaluare a mutațiilor postrevoluționare
din domeniul educație fizică şi sport
(Emilian POPESCU) 527

Probleme ale culturii în contextul strategiei
de trecere la economia de piață
(Cornelia COSTIN) 533

Probleme referitoare la turism în continuarea procesului
de tranziție la economia de piață
(dr. Gheorghe BARBU) 536

Calitatea vieții de muncă
(Sandu ILIE) 538

Aspecte social-economice ale timpului parțial de muncă în condiții de
tranziție (Mictat GÎRLAN, Silvia IFTIMIE) 541

Teze cu privire la "Strategia tranziției la economia de piață"
(Ştefan MIHAI) 544

Teze cu privire la modelarea macroeconomică
în condițiile tranziției la economia de piață
(acad. Emilian DOBRESCU) 548

Teze privind integrarea României în structurile europene şi mondiale
(dr. Gheorghe DOLGU) 550

Teze pentru o strategie a trecerii la economia socială de piață
(dr. Mircea CIUMARA) 554

Informatica
(dr. Dan MATEESCU) 556

Utilizarea modelelor demo-economice în perioada de tranziție
(Liviu Stelian BEGU) 559

MECANISME ECONOMICE DE TRANZIȚIE A AGRICULTURII LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Dumitru DUMITRU
Filon TODEROIU

1.Cunoscut fiind faptul că, în agricultură, – ca loc în care se obțin valori de întrebuințare de interes vital pentru întreaga societate – combinațiile multiple dintre resursele umane, materiale, financiare şi informaționale se realizează într-o mare diversitate zonală de condiții agro-pedoclimatice şi socioeconomice, problematica tranziției la economia de piață este mult mai complexă, raportul "om-pământ", esențial în această ramură, prezentând – pe lângă suportul său tehnico-productiv şi anumite semnificații psihosociologice şi istorice.

În fond, se pune problema dacă agricultura românească – printre primele domenii afectate de "dezghețul" posttotalitar – va putea – şi, dacă da, în ce măsură, în ce condiții să asigure securitatea alimentară a populației țării şi alte nevoi ale economiei naționale în condițiile unor puternice şi chiar contradictorii mutații structurale în raporturile de propietate asupra pământului şi de înzestrare cu capital.

2. Mutația structurală fundamentală – care, de fapt, constituie premisa esențială în care trebuie să se contureze şi să "funcționeze" strategia tranziției agriculturii la economia de piață – rezidă în aceea că raportul statistic dintre cei cca 1,9 mil. cooperatori apți de muncă care au lucrat în unitățile agricole cooperatiste, ca "proprietari colectivi" şi cele aproape 9,0 mil. ha teren agricol, existent la sfârşitul anului 1989, s-a transformat – urmare a aplicării legislației funciare statuate până acum – într-un raport între 6,2 mil. deținători de drept a celor cca 9 mil. ha teren agricol. Structura hipercolectivistă a devenit, aşadar, o structură hiperatomistică, care, coroborată cu înzestrarea tehnică deficitară, constituie un suport contraperformant pentru agricultura românească.

3. Experiența țărilor vesteuropene cu agricultură dezvoltată relevă faptul că mecanismele economice de ajustare structurală, derivate fie din politicile naționale, fie din politica agrară comunitară, au ca rezultat creşterea continuă a dimensiunii medii a exploatațiilor agricole individuale. Atât teoretic cît şi practic este demonstrat că acerbei competiții economice din aceste țări supraviețuiesc acele exploatații agricole ale căror dimensiuni permit gestionarea resurselor şi factorilor de producție purtători de progres tehnic cu cele mai scăzute costuri comparative.

4. Din această perspectivă privită, problema strategiei tranziției la economia de piață a agriculturii româneşti reclamă – pornind de la premisa structurală amintită – elaborarea unui ansamblu de mecanisme economice de

"pilotare" a ajustărilor structurale performante, în care să se îmbine raţional resursele interne de creştere economică din agricultură cu resursele transferate din restul economiei pentru promovarea exploatațiilor agricole şi susținerea veniturilor agricultorilor.

5. Pe baza acestor demersuri preliminare, considerăm că prima problemă a strategiei tranziției este cea a *comensurării surplusului economic în agricultură*, ca sursă primară necesară creşterii economice în această ramură.

Ținând cont de faptul că, deocamdată, nu este conturată o structură de tipuri şi forma de exploatații agricole în accepțiunea vest-europeană, pe de o parte, şi nici n-a fost asimilat sistemul de indicatori macro-şi micro- economici specifici conturilor naționale, pe de altă parte, comensurarea surplusului economic poate fi făcută, în primul rând, prin analiza evoluției şi tendințelor macroindicatorilor economici ai agriculturii specifici sistemului conturilor naționale (producție finală, consumuri intermediare, amortizări, impozite, dobânzi etc.), care permite determinarea valorii adăugate (brute şi nete). În cadrul acestei acțiuni, adîncirea analizei tendințelor principalelor componente ale mijloacelor fixe din agricultură şi a consumurilor intermediare, permite comensurarea *comportamentului previzibil al coeficientului capitalului* (mediu şi marginal) şi, pe baza acestuia, se poate contura un ordin de mărime al costurilor tranziției.

6. În al doilea rând, comensurarea surplusului economic din agricultură poate fi făcută prin *estimarea capacității de formare de capital propriu* al exploatațiilor agricole.

Cu acest prilej se poate realiza:

- identificarea implicațiilor atomizării structurii agrare asupra costurilor tranziției prin prisma evoluției raportului dintre avantajele relative comparative ale economiei de scală în marea producție şi dezavantajele relative ale fărîmițării exploatațiilor agricole;
- reliefarea domeniilor agriculturii care revendică susținerea financiară:

7. Cea de-a doua problemă a strategiei tranziției agriculturii la economia de piață, care decurge din posibila incapacitate a agriculturii de a-şi asigura un surplus economic suficient pentru formarea de capital propriu necesar creşterii economice a exploatațiilor agricole şi sporirii contribuției agriculturii la valoarea nou creată, se referă *la elaborarea unui sistem de mecanisme de promovare a exploatațiilor agricole viabile şi de susținere a veniturilor agricultorilor.*

Necesitatea unui ansamblu de mecanisme economice de promovare a exploatațiilor şi de susținere a veniturilor agricultorilor în etapa de tranziție decurge, în primul rând, din rațiuni de depăşire a stărilor de subproducție şi de realizare a echilibrului stabil între ofertă şi cererea solvabilă, iar în al doilea rând din faptul că, în agricultură, competiția agenților economici în domeniul ofertei de mărfuri agroalimentare nu reflectă concurența aceloraşi producători pe piețele factorilor de producție şi a capitalurilor.

8. În acest sens, ținînd seama de disparitățile zonale în favorabilitatea pentru diferitele produse agricole, considerăm că sistemul de mecanisme de susținere a producției agricole să fie, în perioada de conturare şi consolidare a noii structuri agrare, diferențiat pe principalele forme de utilizare a pământului (societăți agricole cu capital mixt, asocieri agricole, gospodării individuale), iar în cadrul acestora diferențierile să se facă pe zone şi produse agricole.

Pentru a conferi o dimensiune ansamblului de instrumente economico-financiare de intervenție a statului în promovarea ajustărilor structurale din agricultură, considerăm utilă încercarea de a utiliza cele două concepte sintetice utilizate în țările membre ale OCDE. Ne referim la conceptele de *"echivalent subvenție la producător"* (ESP) *şi "echivalent subvenție la consumator"* (ESC).

9. În accepțiunea sa cea mai recentă , ESP-ul reprezintă valoarea transferurilor valorice în favoarea agricultorilor , determinate de politicile agricole practicate. Aceste transferuri sunt suportate fie de către consumatorii de produse agricole, fie de către contribuabili , prin cuantumurile susținerilor de prețuri ale piețelor, prin plăți directe către producători sau alte forme de susținere directă a veniturilor agricultorilor.

Pe de altă parte, ESC-ul reprezintă impozitarea implicită suportată de consumatori, determinată de politicile agricole practicate prin intermediul susținerii prețurilor pieței în favoarea producătorilor precum şi prin alte transferuri.

10. Din acest demers metodologic rezultă, în sinteză, faptul că politicile agricole prezintă două consecințe strâns legate între ele: pe de o parte, ele induc transferuri de venituri ale consumatorilor şi contribuabililor în favoarea producătorilor agricoli şi, pe de altă parte, ele modifică prin aceasta prețurile la producător şi la consumator, generând o diferență între prețurile interne şi prețurile mondiale (de referință).

Totodată, prin aceşti echivalenți se comensurează cît de puternic este promovată agricultura în țările cu economie de piață prin politicile agrare practicate, dar şi cum se distribuie costurile acestei promovări pe bugetul statului şi pe consumatori.

11. Organizatoric, problematica elaborării mecanismelor economice ale tranziției agriculturii la economia de piață, presupune antrenarea unui larg spectru de specialişti, din următoarele instituții :

- Comisia Națională de Statistică - pentru aplicarea metodologiei conturilor naționale în agricultură şi echivalarea macroindicatorilor din cele două sisteme cunoscute (SPP şi SCN);
- Ministerul Economiei şi Finanțelor pentru comensurarea instrumentelor economico-financiare de intervenție directă şi indirectă a statului în agricultură, pe domenii de activitate sau pe probleme agricole.
- Academia de Ştiințe Agricole şi Silvice, prin institutele sale de profil - pentru expertizarea nivelului performanțelor tehnologice actuale şi

determinarea nevoilor investiționale de accelerare a asimilării progresului tehnic în agricultură.

DESPRE STRATEGIA PRIVIND TRANZIȚIA SECTORULUI AGROALIMENTAR LA ECONOMIA DE PIAȚĂ - CONTRIBUȚIE PRELIMINARĂ –

Dinu GAVRILESCU

Lucrarea pe care o prezint este structurată în următorul mod:

- Despre starea prezentă a tranziției;
- Despre agricultură şi economie agroalimentară;
- Despre un posibil model al dezvoltării;
- Despre un program al strategiei economice;

I. DESPRE STAREA PREZENTĂ A TRANZIȚIEI

Invalidarea sistemului comunist, care peste 40 de ani a modelat întreaga activitate a societății şi opțiunea spre o societate democrată de tip occidental se dovedeşte, după 20 de luni în România, o întreprindere extrem de anevoioasă.

Consider că elaborarea unei strategii în situația prezentă, trebuie să se sprijine în foarte mare măsură pe absorbția selectivă a informației şi semnificațiilor etapei parcurse.

Consider semnificativ faptul că sistemului anihilat având o entropie înaltă, i-a fost ocupat locul de un conglomerat de situații având o largă diversitate, care, într-o primă etapă, a marcat pe plan social convulsii şi incertitudini.

În sfera economică anihilarea structurilor dublată de starea de uzură avansată a capacităților a condus la grave dezordini funcționale şi la scăderi de producție de ordinul 20-60% în diferite domenii.

Inflația şi liberalizarea prețurilor nu au manifestat încă un efect de restructurare şi nici efectul concurenței în sensul stimulării eficienței, acoperind însă costurile în multe cazuri nejustificat de ridicate ale producătorilor. Se manifestă frecvent la nivelul agenților economici blocaje de natură diferită şi anume:

Blocajele endogene datorate slabei organizări interne, a incertitudinii destinației producției şi având la bază dezinteresul instalat în locul obligativității sistemului central planificat, condiționările salariale şi neînlocuirea cu forme clare stimulative şi punitive pentru sancționarea viabilității agenților economici, inclusiv o reglementare şi o execuție a falimentelor.

Blocajele exogene provenite din exteriorul agenților economici şi datorate în principal sistemului bancar şi mecanismelor de creditare încă neorientate şi nefuncționale, politicii insuficient stăpânite a evoluției prețurilor şi

dezorganizării sistemului de comunicare – transmitere atât în relațiile dintre agenții economici cît şi în relațiile dintre aceştia cu alte organizații.

Aceste blocaje se manifestă în afara fluxului financiar, în schimbul de mărfuri şi de informații.

Cea mai gravă formă în acest tip de blocaje este reprezentată de blocajul de tip "embouteillage" când stocurile de produse aglomerează şi blochează capacitățile producătorului negăsind interes de preluare. În mare măsură, prețurile prohibitive cauzează reținerea potențialilor cumpărători.

În agricultură, situația departe de a reprezenta o realitate pozitivă apreciez că este foarte gravă. Gravitatea este datorată în principal caracterului vital al acestei ramuri în asigurarea hranei şi marilor neajunsuri înregistrate în prezent, care au condus la restructurarea şi pulverizarea proprietății, dezorganizarea proceselor de producție, cu un vizibil efect negativ.

Practic, procesului dezmembrării sistemului vechi bazat pe exploatații mari cu concentrări de capital şi având echipament specific acestora, funcționând pe baza unui mecanism specific i-a fost opusă, în prezent, o situație caracterizabilă astfel:

- o proprietate pulverizată, un capital pe cale de dezmembrare (excepție societățile comerciale, respectiv fostele intreprinderi agricole de stat, stațiuni de mecanizare şi alte unități de acest gen) un conglomerat de exploatații în curs de formare fără un orizont şi o definire certă;

Se manifestă o criză fără perspectivă de atenuare în echiparea specifică a acestor unități cu orizontul clar conturat de neviabilitate economică.

În aceeaşi măsură, prin abandonarea investițiilor de mari proporții în special în sistemele hidroameliorative şi de construcții fără o perspectivă a reluării acestora în forme specifice, s-a dezamorsat pentru o perioadă îndelungată, acest principal suport al dezvoltării.

În acest domeniu, în prezent, starea de neintervenție riscă să acutizeze fenomenul de criză şi să creeze o dezorganizare cu dureroase implicații atât în asigurarea hranei cît şi pe plan social în mediul rural-agrar unde procesul este perceput în mod sensibil.

Apare astfel evident faptul că "imposibilei întoarceri " nu i se poate opune decît obiectivul clar şi detaliat definit al agriculturii privatizate şi o tranziție bine condusă şi atent susținută.

În această ramură elaborarea unei gândiri strategice de anvergură, coerente şi funcționale se impune ca o condiție "sine qua non".

II. DESPRE AGRICULTURĂ ŞI ECONOMIE AGROALIMENTARĂ

Şansa României de a dispune, la sfârşitul acestui secol, de o economie agroalimentară modernă, competitivă economic pe piața internă şi externă, depăşind pragul de autoasigurare a consumului intern este reprezentată de crearea unor structuri de producție cu potențial productiv ridicat, de o infuzie de tehnologie avansată şi de un cadru social capabil să susțină această direcție.

Structura modernă şi eficientă de producție presupune ca obiectiv o economie agroalimentară aşezată pe baze eficiente, avânt un caracter comercial, o orientare clară spre profit, cu o funcționalitate viabilă a masei exploatațiilor, indiferent de tipul acesteia. Principiul concurenței şi al prețurilor libere stabilite în direcția confruntării pe piața internă şi în permanentă raportare la piața internațională, este condiția "inevitabilă".

Funcționalitatea realistă a acestui obiectiv poate fi asigurată de un cadru legislativ de protecție, susținere şi orientare a profilului productiv, în sensul asigurării unei competitivități cît mai mari a produselor pe plan internațional, printr-un comportament conjunctural elastic - o utilizare eficientă a resurselor, şi o protecție ecologică înaltă, o posibilitate certă de câştig a întreprinzătorilor, în măsură să le asigure un standard de viață comparabil sau superior celui din alte ramuri.

În paralel, este probabilă existența unor activități agroalimentare de subzistență, de asigurare directă cu produse a unor categorii de oameni lucrând cu timp parțial, atât în mediul rural, cît şi în cel urban. Dacă o astfel de perspectivă poate fi fezabilă peste cel puțin un deceniu, termenii unei tranziții optime sunt cei care pot susține dinamica transferurilor în regim progresiv.

O astfel de orientare exclude tipul agroalimentar multilateral, urmărind să asigure qvasitotalitatea necesarului de produse specifice, prin marginalizarea unor severe criterii economice în concepția autarhică a pieții naționale.

Prin obiectivul propus, se urmăreşte înlăturarea unor anacronisme, cum erau cele derivate din programele de autoaprovizinarea teritorială, din practicarea unor culturi improprii bioeconomic (bumbac, şi parțial soia şi ricin), din azonalizarea amplasării obiectivelor zootehnice şi a celor de industrializare alimentară, din fenomenul concentrărilor care au condus la gigantismul agroalimentar.

Cadrul de perspectivă, presupune un înalt grad de descentralizare administrativă, o reducere a autorității acestui tip de organizare, o modificare sensibilă a pârghiilor de influențare a parametrilor producției, de la cele bazate pe voluntarism, la cele bazate pe stimul economic. Se poate estima că se va înregistra o rată înaltă a privatizării atât în cazul proprietății propriu-zise, cît şi în exprimarea acesteia pe plan economic.

Astfel, proprietatea individuală va coexista cu societățile pe acțiuni autohtone, mixte, sau cu capital străin şi probabil cu proprietatea de stat. În paralel, se impune o diversificare a tipurilor de exploatație, care vor avea sisteme organizatorice eficiente şi competitive, în care modele competitive de cooperație, bazate pe proprietăți private sau mixte, precum şi cele integraționiste vor domina, aspect care va permite fructificarea avantajelor proprietății private, legată organic de mijlocul de producție, cu avantajul socializării voluntare a producției pe palierele care necesită intervenții costisitoare, de regulă de tipul celor de colectare, prelucrare. Modelul

agroalimentar propus, presupune nivele înalte ale producției agricole care sunt expuse în mod prezumtiv.

Producțiile de 23-24 milioane tone cereale şi de circa patru milioane tone de carne în viu, pot defini în oarecare măsură acest model. Este de notat aspectul particular pe care îl înregistrează, în prezent, capacitățile de prelucrare în industria alimentară care, în general, în condițiile retehnologizării şi unor redimensionări, satisfac acest nivel din punct de vedere cantitativ, dar nu şi ca sistem de organizare şi descentralizare.

Subiectul care interesează, modelul tranziției, impune schimbări rapide în special în agricultură în condițiile valorificării selective a ceea ce este valoros şi cert confirmat.

Astfel , față de situația prezentă, în care gospodăriile particulare au dimensiuni reduse, urmează ca pe principiul politicii economice de deschidere a procesului concurențial, să se poată înființa exploatațiile particulare familiale, sau comerciale cu dimensiuni nelimitate, care pot angaja forța de muncă salariată şi acestea să se poată plasa în competiție cu societăți comerciale şi asociațiile de tip cooperatist.

În cazul industrializării materiei prime agricole, potențialul actualei infrastructuri, se impune a fi utilizat în coexistență cu apariția unor capacități de dimensiuni reduse ale producătorilor, cu care vor concura. Regula concurenței, care în perspectivă va sancționa eficiența acestei modalități şi care, pe măsura dezafectării fireşti a capacităților existente şi a reînnoirii, va determina tipul de unități pe care praxisul îl va impune.

O importanță deosebită în perioada de tranziție, o vor înregistra formele asociative, bazate pe inițiativa producătorilor, model care conferă socializării, atât un element dimensional convenabil pentru forța unei unități economice, cît şi viabilitatea şi nervul inițiativei atât de apreciat în cazul exploatației private. Ca formă superioară asociativă, integrarea proceselor agroalimentare, reprezintă modelul de organizare a acestei producții, care are cea mai solidă verificare pe plan internațional şi care s-a impus progresiv, ca o componentă calitativă obligatorie şi confluentă a modernizării, a creşterii productivității muncii în sectorul agroalimentar.

Integrarea asigură un control eficient al agenților economici componenți, o stabilitate a producției, o eficiență şi cursivitate tehnologică necunoscute anterior, o rentabilitate perenă, toate datorate acoperirii complexității de autorități, de incidența unui proces decizional bazat pe un sistem de interese viabil, concurențial şi totodată controlat.

Privatizarea proprietății şi funcționalitatea economiei de piață, sunt cei doi vectori care influențează hotărîtor integrarea – o forță economică care a impus-o în prezent în economiile dezvoltate, dar în special în cele de piață ale lumii civilizate.

Din acest unghi, pledăm pentru necesitatea unei rapide organizări a sectorului agroalimentar pe principiile integrării, încă din primele etape ale

perioadei de tranziție spre economia de piață, a producției agoalimentare, domeniu sensibil al dezvoltării societății noastre în actuala evoluție către România prosperă.

III. DESPRE UN POSIBIL MODEL AL DEZVOLTĂRII

Organizarea activităților agroalimentare pe baza integrării presupune cunoaşterea particularităților unui model funcțional probabil al dezvoltării, în perspectivă, a complexului agroalimentar național.

Pe baza opțiunii clare, neechivoce, a trecerii la descentralizare şi privatizare şi la mecanisme de piață în economie, prezentăm o variantă de structură a complexului agroalimentar în tranziția spre economia de piață.

Orientarea dezvoltării spre economia de piață în condițiile unei descentralizări masive şi a unei privatizări accentuate a mijloacelor de producție.

În această variantă se estimează ca, pe ansamblul agriculturii, peste 60% din valoarea mijloacelor fixe, să fie în posesia producătorilor. Această proporție este limitată de existența unor masive unități de producție de tipul complexelor industriale specializate pentru creşterea taurinelor, porcinelor şi păsărilor, de rețeaua de silozuri şi întreprinderi de producere a nutrețurilor combinate, de unități de industrializare a laptelui, a cărnii şi a celorlalte produse alimentare. Aceste unități pot fi numai parțial privatizate, într-o etapă inițială, datorită volumului mare de capital, iar unele sunt puțin pretabile privatizării, nefiind atrăgătoare pentru investitori şi datorită unor tehnologii perimate şi neeficiente.

În acest caz, ele sunt în prezent societăți comerciale sau regii autonome în care acțiunile sunt deținute preponderent de stat.

În producția vegetală se are în vedere organizarea unor exploatații (ferme) particulare de tip familial de mari dimensiuni (100-150 ha în zona de câmpie), singurele în măsură să asigure venituri ridicate producătorilor şi rentabile ca dimensiuni sistemului actual de mecanizare.

Legislația proprietății în general şi a pământului în special cuprinde în prezent libertatea dobândirii, utilizării şi înstrăinării principalelor mijloace de producție.

Considerăm că privatizarea este singura modalitate prin care se poate evidenția potențialul creativ, capacitatea concurențială, elasticitatea şi adaptarea la fluctuațiile conjuncturale, determinate de o economie de piață. În acest context, folosirea muncii salariate devine o condiție de bază.

În producția animală se estimează menținerea şi în unele cazuri, diminuarea efectivelor totale, în condițiile creşterii efectivelor deținute de producătorii particulari şi a sporirii substanțiale a randamentelor productive pe animal.

Pe specii, la taurine, se estimează ca, în condițiile diminuării efectivelor totale cu 10%, să sporească efectivele deținute de particulari cu circa 50% la vacile de lapte şi circa 40% în cazul taurinelor la îngrăşat.

La porcine, păsări şi ovine în condițiile menținerii efectivelor totale, sau a unei diminuări nesemnificative a acestora, se are în vedere o creştere a ponderii la particulari a efectivelor cu 20% la porcine şi cu 10% la păsări şi ovine.

În toate cazurile, producțiile estimate vor fi față de cele obținute până în prezent cu 50% mai mari într-o perspectivă mai îndepărtată. La taurine, refacerea materialului biologic şi a potențialului productiv se va realiza pe durata a cel puțin 6 ani, până la atingerea plafonului de stabilizare.

Asigurarea cu furaje, care reprezintă condiția primordială a redresării producției animale, se va realiza în principal, prin majorarea substanțială a suprafețelor de teren arabil pentru cultivarea furajelor de volum, prin sporul producției de nutrețuri combinate şi prin schimb între unități. Furajele concentrate se vor asigura atât din producția proprie, cît şi prin cumpărări, iar cele combinate vor fi procurate din rețeaua întreprinderilor de producere a nutrețurilor combinate.

În ceea ce priveşte evoluția privatizării, se are în vedere o particularizare a capitalului privat din ce în ce mai pregnantă în marile unități din complexul agroindustrial prin transformarea acestora în societăți pe acțiuni.

Indiferent de formele de proprietate, se estimează extinderea arendei ca mijloc de profesionalizare a exploatării pământului, de cointeresare a elementului de bază al parteneriatului propietar - arendaş.

În ceea ce priveşte valorificarea producției, aceasta se va face în proporție de 50% din totalul producției destinate valorificării pe piața liberă, sau prin asociații de desfacere a produselor.

Producătorii particulari vor deține în această variantă circa 80%.

Perspectiva economică

Dezvoltarea complexului agroalimentar al României ne permite să schițăm – cu o probabilitate pe care o considerăm acceptabilă - configurația pentru următoarea etapă.

Cadrul organizatoric şi funcțional al modelului agroalimentar național, se proiectează în condițiile privatizării şi funcționării pe principiile economiei de piață, prin forme moderne de asociere şi printr-o încadrare instituțională elastică şi adaptată întregului sistem.

Ministerului Agriculturii şi Alimentației se va putea profila pentru problemele de susținere a producătorilor, rolul acestuia reducându-se la sprijinirea în mod pregnant a introducerii progresului tehnic, a lucrărilor de investiții, mijlocirea încheierii de contracte la nivel intern şi extern şi, de asemenea, va ține o evidență secundară, desființându-se orice ingerință directivă.

Acțiunea de privatizare a agriculturii, urmează să se desfăşoare în continuare neîngrădit, întreprinderile de stat tranformându-se în societăți pe acțiuni, fără condiție obligatorie de control asupra masei acțiunilor - aceeaşi deschidere fiind valabilă pentru capitalul străin, în orice proporții. Această problemă vizează menținerea avantajului unității de dimensiuni mari şi, îmbinarea acesteia cu inițiative specifice proprietarilor întreprinzători.

Descentralizarea va urmări rolul de integrator economic al întreprinderilor de prelucrare, acestea urmând să aibă o autonomie avansată, aşa cum este organizată activitatea din industria alimentară şi din unele profile agricole ale unor activități din agricultură. În paralel, se pot organiza, atât în unitățile de producție agricolă, cît şi în afara acestora, centre de industrializare concurente, care se dezvoltă liber. În timp, concurența va conduce la supraviețuirea celor mai adaptate unități şi tipuri de unități, sau la coexistența acestora.

Profilul modelului agroalimentar național se poate contura astfel:

Agricultura va aborda domenii de înaltă perfomanță, cum sunt specializarea în materialele genetice, biotehnologii, semințe, produse horticole de înalt rafinament, produse alimentare realizate în condiții naturale fără îngrăşăminte chimice ş.a.m.d.

Această profilare de perspectivă, care necesită investiții de capital, este în măsură să asigure sectorului agroalimentar beneficii substanțiale, o capacitate de penetrare ridicată la export şi o posibililitate de întărire a balanței externe în sens pozitiv.

Obiectivele urmărite vor putea fi în mod prioritar următoarele: creşterea productivității muncii sociale în sfera agroalimentară, urmărindu-se în România reducerea ponderii cheltuielilor agroalimentare ale unui buget de familie mediu (care se ridică în prezent la circa 50%), până la aproximativ 35% într-o perioadă de 10 ani şi scăzând la 20% în perspectiva a 20-25 ani. Acest deziderat ambițios are şanse datorită potențialului existent, insuficient valorificat, conjuncturii tehnologice şi atractivității pentru capital.

Devin în acest context necesare următoarele caracteristici:

- creşterea stabilității anuale a volumului şi calității producției agroalimentare, prin reducerea oscilațiilor producției pe baza creşterii tehnologizării şi intensivizării;
- desfăşurarea întregii activități din sfera agroalimentară, prin asigurarea unui statut social puternic, stabil şi echilibrat al participanților pe toată întinderea şi în toate verigile procesului integrat;
- asigurarea asistată a proceselor de dezvoltare pentru fiecare etapă a producției şi distribuției, printr-o echilibrare echitabilă a beneficiului care revine fiecărui nivel. Acest proces, coroborat cu avantajele funcționării unor unități economice de mari dimensiuni – cum sunt organizațiile integrate –, permite o asimilare a avantajului cointeresării producătorului în unitățile de producție de bază şi o confluire a acestuia, cu forțele unei unități specializate, prin voința

comună şi beneficiul echitabil, creeînd posibilităţi superioare de finanţare a introducerii progresului tehnologic semnificativ, o accelerare a dezvoltării unor activităţi tradiţionale defavorizate, cum este producţia agricolă de bază.

De asemenea, acest proces va permite introducerea unor elemente costisitoare de progres tehnic, cum sunt biotehnologiile cu un înalt grad de conversie entropică şi informatizarea, prin atragerea eficientă în procesul integraţionist şi la fiecare nivel productiv, sau de servicii, a tuturor avantajelor utilizării tehnicii electronice de calcul;

- pe această bază, devin fezabile, în perspectivă, politicile de autodezvoltare şi în mare măsură de autofinanţare a activităţilor agroalimentare, creşterea semnificativă a volumului şi calităţii produselor disponibile direct nevoii consumatorului;
- creşterea semnificativă a volumului şi a calităţii producţiei este de natură să poată spori ponderea prezenţei româneşti pe piaţa internaţională agroalimentară, fără a afecta creşterea constantă a cantităţii şi calităţii alimentaţiei populaţiei ţării noastre.

IV. DESPRE UN PROGRAM AL STRATEGIEI ECONOMICE

Derularea accelerată a reformei în economia României şi gradul ridicat de risc al acestei întreprinderi impun ca, pe baza unei pemanente analize a "stării economice" atât macro cît şi microeconomic, să se elaboreze un cadru strategic care să funcţioneze cu două valenţe.

Cadrul de ansamblu care fixează principalele direcţii ale dezvoltării, evaluează proporţiile, mijloacele necesare, modalităţile şi reprezintă un elaborat cu un caracter stabil.

Cadrul de conjunctură care să fie reprezentat de un sistem instituţionalizat de experţi şi care să se manifeste ca un adevărat stat major, operativ al analizei şi conducerii reformei, capabil să reacţioneze sensibil la semnalele evoluţiei economice.

Pentru ambele ipostaze consider că Institutul Naţional de Cercetări Economice este organizaţia cea mai calificată şi că poate institui ca o preocupare fundamentală elaborarea, dezvoltarea şi urmărirea reformei.

Modul de organizare al acestei activităţi presupune, în primul rând, preluarea din experienţa internaţională a unor demersuri de această proporţie, a unui principiu insuficient creditat până în prezent şi anume delimitarea şi ansamblarea în conducerea acestei activităţi a grupului CONCEPTUAL şi a grupului MANAGERIAL.

Evidenţiez această delimitare considerând că anvergura şi eficienţa derulării lucrărilor unui asemenea program sunt mult diminuate de maniera în care grupul "CONCEPTUAL" înglobează nedistinct activităţi manageriale şi este dublat de un grup de execuţie.

În materie de mod de lucru consider că programul ar trebui condus de grupul conceptual şi managerial format cu statut semipermanent la nivelul institutelor, centrului de documentare şi grupului de informatică.

Pe planul relațiilor cu organizațiile naționale şi cele din alte țări va trebui realizată o abordare specifică ambelor nivele.

Consider că faza următoare discutării acestor teze, constituite ca o sursă de idei – foarte inspirat stimulate – să fie urmată de o acțiune de sistematizare, acțiune imediată concentrată şi de profunzime a examinării experienței statelor foste socialiste atât prin prelevarea de documentație cît şi prin documentarea la fața locului.

MECANISM DE FUNCȚIONARE A PIEȚELOR PRODUSELOR AGRICOLE

Radu PATACHI – CP I
Anca BERINDEI – CP III

Cererea şi oferta de produse agricole.

În echilibrarea raportului cerere - ofertă, care practic se reglează pe piață, acolo unde se stabilesc şi prețurile la produsele agricole şi care determină, sau nu, luarea unor măsuri de susținere a producătorilor, pot apare frecvent situații de "rupere" a acestui echilibru.

În acest sens se pot întîlni patru situații, care impun soluționări diferite şi anume:

a) Oferta este insuficientă şi deci trebuie majorată:

- pe termen scurt prin:
  - eliberarea stocurilor de produse ;
  - importul de produse sau substituienți ale acestora;
  - majorarea prețurilor la produsele agroalimentare;
  - substituirea produselor deficitare prin altele calitativ similare şi disponibile pe plan intern.
- pe termen lung prin:
  - încurajarea producției prin subvenționare:
  - exonerarea de plată a impozitelor ;
  - acordarea de credite avantajoase;
  - obligativitatea producerii unor anumite produse;
  - fixarea unor prețuri majorate la producător.

b) Oferta este prea mare şi deci trebuie limitată:

- pe termen scurt prin:
  - constituirea de stocuri;
  - eşalonarea vânzărilor;
  - reducerea importurilor;
  - favorizarea exporturilor;
- pe termen lung prin:
  - încurajarea reducerii suprafețelor cultivate;
  - reconversiunea în producție animală.

c) Cererea este insuficientă şi deci trebuie majorată:

- pe termen scurt prin:
  - identificarea unor noi utilizări pentru produsul respectiv;
  - identificarea de noi piețe de desfacere;

- publicitate pentru produsele greu vandabile.

- pe termen lung prin:
  - măsuri de promovare a vânzărilor, deoarece cererea creşte relativ puțin, dar suportă numeroase modificări calitative.

d) Cererea este prea mare şi deci trebuie limitată:

- pe termen lung şi scurt prin:
  - creşterea puternică a prețurilor produselor agricole care îndepărtează consumatorii, dar este o măsură antisocială;
  - raționalizarea consumului, care constă în stabilirea, în mod arbitrar, a cantității necesare fiecărei persoane, în funcție de nevoile sale alimentare şi de cantitățile disponibile din produsul respectiv, este o măsură care nu satisface nici pe producător, nici pe consumator şi generează "piața neagră".

Sistemul de prețuri – liberalizarea – susținerea

Agricultura României, angrenată în procesul trecerii la economia de piață, trebuie să-şi adapteze rapid structurile de producție, să organizeze piețele produselor agricole, să regleze raportul cerere – ofertă, în sensul creşterii producției şi productivității, deci a ofertei de produs agricole şi agroalimentare; totodată este absolut necesar să se instituie un nou sistem de prețuri, care să îmbine acțiunea de liberalizare a acestora cu intervenționismul puterii publice în susținerea prin preț a producătorilor agricoli.

În condițiile organizării piețelor produselor agricole, prețurile care trebuie practicate pot fi clasificate în cinci grupe:

- prețuri la nivelul cărora se stabileşte piața, adică prețurile pe care trebuie să le primească, în mod normal, producătorii agricultorii;

- prețuri sub nivelul cărora un produs provenind din terțe țări nu poate fi important, în general, egale cu cele precedente, dar diminuate cu cheltuielile necesare pentru ca produsul să ajungă pe piața "en gros";

- prețuri utilizate drept indicatori de alertă şi care trebuie să fie considerate drept minimale, dar care nu implică, în mod obligatoriu, intervenția puterii publice;

- prețuri de cumpărare de către organismele de intervenție, considerate ca prețuri minime de vânzare de către producătorii agricoli;

- prețuri care încurajează financiar producătorii să nu mai vândă, denumite "prețuri de retragere".

O problemă pe termen lung, care se pune în fața țărilor mediu dezvoltate în perioada de tranziție la economia de piață şi aceasta este şi cazul României, este alegerea între două opțiuni fundamentale: liberalizarea prețurilor produselor produselor agricole şi protecția consumatorilor, sau subvenționarea factorilor de producție (inputurilor) în cadrul unor prețuri pentru producători fixate într-un mod stimulativ.

În condițiile țării noastre când, până la retehnologizarea agriculturii, productivitatea şi implicit producția agricolă trebuie să crească, considerăm că nu trebuie renunțat la subvenția unora dintre factorii de producție din agricultură, într-o măsură moderată şi selectivă, cel puțin în perioada imediat următoare.

Aceste măsuri trebuie însă însoțite de o liberalizare a prețurilor produselor agricole, dar o liberalizare graduală, îmbinată cu un control din partea statului în stabilirea prețurilor la produsele de bază; coroborat cu susținerea prin preț a producătorilor şi cu un sistem de subvenție şi de protecție a consumatorilor, precum şi cu un sistem financiar, în primul rând fiscal, riguros şi obiectiv.

Acțiunea de liberalizare a prețurilor, trebuie însă să aibă la bază două premise absolut necesare, premise fără de care se transformă într-o simplă acțiune de majorare a prețurilor:

- privatizarea masivă, deci concurența între producători
- reglarea raportului cerere –ofertă, prin măsuri concrete de creştere a ofertei.

Sistemul fiscal

La stabilirea sistemului de impunere trebuie avut în vedere venitul net şi nu venitul brut al exploatației, deci impunerea are la bază surplusul de venit al contribuabilului după deducerea cheltuielilor totale de producție; aceasta reprezintă capacitatea reală de plată a producătorului, care este în funcție de diferența între utilitatea totală şi cea marginală a unui venit, deci de utilitatea netă,

În ceea ce priveşte sistemul de impunere în agricultură pornim de la premisa că impozitul agricol trebuie să fie stabilit în raport de veniturile exploatației şi poate fi proporțional sau progresiv.

Într-o primă etapă, pe care o prezentăm doar ca o alternativă şi o putem lua în considerare până la determinarea în mod ştiințific a unor norme de venit pe unitatea de produs, sistemul de impunere este proporțional, adică cota de impozitare este fixă la nivelul exploatației agricole, indiferent care este venitul acesteia.

Sistemul pe care îl considerăm realist şi corect, în condițiile existenței unor norme de venit fundamentate, diferențiate pe clase de favorabilitate, pe categorii de folosință şi specii de animale, este impunerea veniturilor exploatațiilor agricole, în mod progresiv, prin cote de impozit, care se majorează în raport de creşterea veniturilor, cu mențiunea că procentul de majorare a impozitului trebuie să fie inferior tranşelor de venit impozabil.

Pentru a proteja, pe de o parte, pe producătorii agricoli, iar, pe de altă parte, pentru a-i stimula în realizarea unor anumite produse agricole deficitare, la care există cerere, dar din diferite motive nu există ofertă, sistemul de

impozitare a veniturilor agricole trebuie să prevadă şi o serie de înlesniri fiscale concretizate în scutiri sau reduceri de impozit.

În stabilirea unui raport corect între preţurile produselor agricole şi agroalimentare, trebuie avută în vedere înlocuirea impozitului pe circulaţia mărfurilor cu taxa pe valoarea adăugată. Există încă multe produse agricole la care impozitul pe circulaţia mărfurilor şi adaosul comercial sunt foarte mari şi nu sunt justificate de cheltuielile de prelucrare, transport şi desfacere ale acestor produse.

Taxa pe valoarea adăugată reprezintă un impozit general asupra consumului, plătită în fiecare etapă a circuitului economic numai asupra valorii adăugate a produsului , fiind integrată în preţul de vânzare şi astfel fiind cumulată până la stadiul final al consumului.

Taxa pe valoarea adăugată trebuie stabilită în proporţii diferite în raport de natura produselor la care se aplică; mai redusă la mărfurile alimentare, mai mare (“normală”) la majoritatea produselor şi multmai ridicată la produsele de lux.

Sistemul de creditare

În unităţile economice, inclusiv din agricultură, creditul se constituie într-o resursă de producţie, dacă avem în vedere că din fondurile băneşti primite drept credite se procură materii prime şi materiale, piese de schimb, seminţe, combustibili, animale de producţie etc.

Neuniformitatea obţinerii veniturilor face necesară, în continuare, intervenţia masivă a unor fonduri băneşti temporar disponibile, deci a creditelor, pentru crearea unor stocuri optim dimensionate pentru producţia agricolă. În viitor, trebuie luată în considerare nu numai contribuţia creditului la sporirea eficienţei economice în fiecare unitate agricolă, ci şi utilitatea lui deosebită, rolul mare pe care creditul bancar îl are în însăşi finanţarea acestor unităţi, cît şi a exploataţiilor individuale.

Considerăm că, într-o primă etapă a trecerii agriculturii la economia de piaţă, una din formele principale de împrumut trebuie să fie creditul personal, care nu este condiţionat de garanţii speciale fiind suficientă asigurarea de solvabilitate a persoanei care împrumută. Se ţine seama şi de faptul că cele mai multe din creditele persoanele sunt utilizate în scop productiv şi deci pe parcursul utilizării acestor împrumuturi se creează o garanţie concretizată în animale, construcţii agricole, plantaţii de pomi, viţă de vie etc.

În scopul diversificării surselor de creditare a agriculturii va fi necesară înfiinţarea în afara Băncii Agricole şi a altor instituţii de credit, care să acorde împrumuturi îndeosebi exploataţilor agricole familiale şi care să se caracterizeze printr-o accentuată descentralizare, fiinţând în primul rând la nivelul judeţelor.

Instituții de credit privat pot fi realizate, fie de către persoane individuale, fie prin organizarea de cooperative sau asociații de către mai multe persoane fizice sau juridice.

Inființarea de noi bănci care să sprijine dezvoltarea agriculturii şi îndeosebi a micii producții agricole impune ca actualele cooperative de credit să se transforme în bănci rurale care să susțină, în primul rând, prin credite avantajoase micile exploatații agricole.

În această perioadă, se impune renunțarea la dobânziile mari de 10-12% şi chiar mai ridicate în condițiile în care sunt negociabile, atât la creditele curente cît şi la cele pentru investiții deoarece ratele mari ale dobânzii nefiind de natură să stimuleze modernizarea agriculturii.

În afara creditelor pe termen scurt este necesară şi introducerea unei alte forme de creditare şi anume pe termen mijlociu; cu ajutorul unor astfel de credite, fermierii îşi pot procura în condiții avantajoase, echipamentele de exploatare de mai mică valoare dar totuşi de natură mijloacelor fixe.

* * *

La elaborarea acestor studii, de către Institutul de Economie Agrară , este necesară colaborarea cu Institutul de Finanțe, Prețuri şi Probleme Valutare, Institutul de Economie Mondială, Ministerul Agriculturii şi Alimentației, Banca Agricolă-SA, Comisia Națională de Statistică, Oficiul de Informare şi Documentare Economică – Institutul Național de Cercetări Economice.

MUTAȚII STRUCTURALE ÎN RAPORTUL CERERE–OFERTA DE PRODUSE AGRICOLE

dr. Simona BARA
Minodora MOLDOVAN

Realizarea unui studiu privind stadiul tranziției la economia de piață este un obiectiv care, la aproape doi ani de la declanşarea reformei, nu numai că se impune a fi analizat ci şi reorientat în funcție de opțiunile formulate pe termen mediu şi lung, în funcție de resursele disponibile şi posibile de antrenat în continuare, dar mai ales în funcție de evoluția economico-socială generală.

Având în vedere complexitatea problemelor pe care le ridică tranziția spre economia de piață, în condițiile în care procesul de privatizare este într-o fază incipientă, considerăm că se impune identificarea şi analiza unor procese şi fenomene cu o dinamică specifică etapei parcurse paralel cu evaluarea viitoarelor evoluții. Prin ampla consultare a unor specialişti din diverse domenii se vor putea identifica evoluții de fenomene şi procese economico-sociale în conexiune.

În proiectarea unor viitoare strategii de dezvoltare a producției agricole va trebui să se țină seama de cel puțin următoarele: modificările intervenite la nivel macroeconomic; strategia de dezvoltare rurală adoptată pentru perioada tranziției; schimbările în cererea de produse agroalimentare; strategia dezvoltării comerțului cu produse agroalimentare; privatizarea întreprinderilor agroalimentare; stadiul şi formele cooperării şi asocierii în agricultură; reformele structurale produse în unitățile de stat; sistemul de marketing al produselor agricole şi al celor agroalimentare; cercetarea agricolă; producția şi distribuția materialului biologic; posibititatea organizării în diferite etape a unor activități de “extension” – ca purtătoare ale progresului tehnic în producția agricolă; finanțarea rurală etc.

Diversitatea aspectelor ce vor trebui conturate, în definirea unei strategii de dezvoltare a agriculturii, este dată în fond de conexiunile ce apar între fenomenele şi procesele economico-sociale, care la rândul lor sunt influențate de-o serie de factori ce ar putea fi grupați după cum urmează:

În primul rând sunt factorii de natură demoeconomică (mărimea populației, rata de creştere, vârsta, sexul, populația ocupată în cadrul ramurii şi mărimea medie a exploatațiilor) care influențează atât mărimea şi structura bunurilor agro-alimentare achizionate şi respectiv a celor obținute cît şi nivelul de dezvoltare estimat a se atinge în cadrul ramurii.

O altă grupă de factori se referă la outputurile ce revin pe locuitor împreună cu unele elemente definitorii cum ar fi rata de participare a forței de muncă şi productivitatea muncii.

O a treia grupă de factori se referă la modelul de consum agroalimentar istoriceşte constituit specific unei zone, țări etc. ce se materializează prin preferința pentru diferite bunuri de natură alimentară şi prin modalități de utilizare a acestora.

Distribuirea zonală a populației şi a activităților agricole ar putea constitui o altă grupă de factori cu influență asupra strategiilor de dezvoltare viitoare a ramurii, căci în condițiile tranziției la economia de piață este de aşteptat ca la nivel zonal să se dezvolte cel puțin două tipuri distincte de activități agricole; cele tradiționale, care în scurt timp vor fi în declin şi activități agricole noi aflate în ascensiune cum ar fi spre exemplu acelea care vor realiza o îmbinare între activitatea de bază şi cea de prelucrare specifică.

Un al cincilea factor de influență asupra proiectării direcțiilor viitoare de dezvoltare a agriculturii este reprezentat de sistemele, respectiv de metodele tehnologice folosite de fiecare activitate din cadrul ramurii, fapt ce se va reflecta prin indicele de conversie a resurselor utilizate, indicator care la rândul său afectează eficiența outputurilor. Schimbările în tehnologiile de conversie – dacă nu vor fi încurajate şi dirijate să se producă cît mai rapid, atât în cadrul agriculturii cît şi în amonte şi în aval, vor influența foarte serios dimensiunile globale ale populației ocupate, respectiv rata şomajului, creşterea economică a ramurii. Legat de sistemele tehnologice practicate, respectiv de cele care se vor impune în viitor prezintă interes promovarea acelora care vor diminua până la reducere, poluarea. Astfel, prin acele sisteme tehnologice propuse pentru obținerea producției agricole treptat fenomenele de poluare vor trebui să fie absorbite accentuîndu-se şi preocupările de asimilare a acesteia pe cale naturală şi cu consumuri reduse de resurse.

Resursele de bază, mai exact cantitățile de produse, ce vor putea fi obținute şi respectiv achiziționate la diferite prețuri vor putea constitui un alt factor de influență a căror schimbare va influența stabilirea strategiilor viitoare de dezvoltare a producției agricole fapt ce se datoreşte, pe de-o parte, modificării cererii de bunuri agroalimentare în urma penuriei sau a înlocuirii acestora şi, pe de altă parte, a apariției unor noi calități sau chiar a unor noi produse realizate prin extinderea şi generalizarea de noi tehnologii.

Un al şaptelea set de factori ce va contribui la definirea strategiei ramurii se referă la modificarea relațiilor internaționale, în special, la modul în care România va putea importa sau exporta resurse şi bunuri de natură agricolă.

Factorii mentionați mai sus vor fi influențați şi de instituțiile şi politicile existente la un moment dat cum ar fi spre exemplu modul de organizare şi funcționare a piețelor, mecanismele (norme şi reglementări) ce conduc la folosirea pământului, politicile regionale de import şi respectiv de export, deciziile de alocare a investițiilor publice etc.

* * *

În mod normal, în statele cu venituri medii, state din rândul cărora face parte şi România, prin angajarea unor reforme macroeconomice majore ale întregii economii se produce o revigorare a agriculturii. Analizând evoluția nivelului producțiilor agricole la principalele produse în țările foste socialiste, care au trecut de la un sistem economic planificat central la unul liberalizat în care funcționează legile pieței, se constată că fenomenul menționat – de dezvoltare a agriculturii – nu numai că nu a apărut, cel puțin până acum, dar s-a produs chiar un regres.

Mutațiile cantitative şi structurale produse în raportul cerere-ofertă de produse agricole şi alimentare au fost influențate de:

- reducerea cantităților de produse agroalimentare obținute, fenomen care pe termen mediu ar putea conduce la creşterea prețurilor şi la imposibilitatea producătorilor agricoli de a-şi îmbunătăți nivelul de trai de a face noi investiții semnificative în mijloace de producție etc. ;
- menținerea raționalizării unor bunuri agroalimentare;
- creşterea prețurilor pe întreaga economie, inclusiv la produsele raționalizate;
- modificarea veniturilor şi respectiv a cheltuielilor înregistrate pe persoană, atât din punct de vedere cantitativ cît şi calitativ, fenomen cu influențe serioase asupra capacității viitoare de acumulare şi investire a întregii populații;
- fenomentul de acumulare de către producătorii agricoli a unor însemnate cantități de cereale în timp ce are loc o sporire a prețului acestora fapt ce va avea ca efect, în condițiile unor ani agricoli normali, reducerea tensiunilor inflaționiste, şi deci crearea unor canale de resorbție a crizei economice.

Totodată, liberalizarea comerțului a creat premise ca prețurile produselor agricole interne să înceapă să fie mai legate de prețurile mondiale lărgind astfel piața pentru bunurile de consum agricole şi creînd premise în viitor pentru o reducere a costurilor inputurilor.

Schimbări în prețurile produselor agroalimentare

Restructurarea economică a afectat atât prețurile cît şi cantitățile de produse agroalimentare consumate de familiile din România. Dintre factorii care au afectat consumurile de bunuri agro-alimentare amintim:

- restrângerea subvențiilor alocate din bugetul statului pentru susținerea unor prețuri scăzute la consumatori;
- prețurile unice de vânzare a produselor agricole au fost înlocuite prin prețuri mobile al căror nivel se formează prin funcționarea pieței libere, în timp ce sistemul de compensații asupra veniturilor populației pentru asigurarea protecției sociale a acesteia este relativ fix, nepermițând o corelare reală cu prețurile liberalizate;

- indicele preţului alimentelor a crescut: majorarea preţului alimentelor în ianuarie şi respectiv în iunie 1991 faţă de octombrie 1990 a fost mai mare cu 37,3% şi respectiv de 2,54 ori;

- prin creşterea preţurilor cu amănuntul la bunuri şi servicii de 1,8 ori în martie 1991 faţă de octombrie 1990 şi respectiv de 2,45 ori în iunie 1991 faţă de octombrie 1990 a fost serios afectat şi costul vieţii familiilor din România care în 1990 a crescut de 1,2 - 1,4 ori faţă de 1989.

Modificarea costului vieţii a influenţat şi structura cheltuielilor familiale totale pentru consum.

Astfel, în familiile de salariaţi în cheltuielile totale de consum 49,7-56,4 % a revenit alimentelor inclusiv consumul din resurse proprii, 28,8-33,0% mărfurilor nealimentare şi 11,9 – 17,4% serviciilor.

Tendinţa generală fiind aceea de majorare a cheltuielilor pentru consumul alimentar şi servicii, în defavoarea acelora pentru achiziţionarea de mărfuri nealimentare.

Structura cheltuielilor totale de consum în familiile de ţărani a fost următoarea: 63,7 - 73,6% cheltuieli pentru consumul alimentar, inclusiv cele din resurse proprii: 19,8 - 29,3 % cheltuieli pentru mărfuri nealimentare: 6,6 - 7,0% plata serviciilor. Menţionăm că începînd din anii ’75, odată cu accentuarea procesului de transformare a ţăranilor în consumatori urbani, cheltuielile pentru consumul alimentar au crescut foarte repede, fapt ce a afectat cheltuielile pentru mărfuri nealimentare, pentru servicii, care, în ultimă instanţă, au influenţat chiar gradul de dezvoltarea a infrastucturilor rurale.

Mutaţii structurale în veniturile populaţiei

Dinamica veniturilor nominale medii lunare pe tipuri de familii indică pentru 1990, faţă de 1989, creşteri cu 23,6% pentru familiile de salariaţi, cu 68,7% pentru familiile de ţărani şi cu 26,9% pentru familiile de pensionari de asigurări sociale de stat. Sporirea mai rapidă a veniturilor nominale în familiile ţărăneşti este datorată măsurilor de liberalizare a preţurilor produselor agricole şi intensificării valorificării produselor obţinute în gospodărie pe piaţa liberă.

Măsurile de protecţie socială luate de Guvern au inclus în veniturile nominale medii lunare, o serie de modificări structurale cum ar fi: veniturile provenite din alocaţiile pentru copii, pensii, burse, ajutoare s-au majorat cu 6,7 - 62,5%; sumele rezultate din munca în agricultură (în bani şi în natură) meserii, transport etc., realizate de familiile de salariaţi şi ţărani s-au majorat cu 30,6 - 50,5%.

Corelând veniturile nominale realizate de diferite categorii ale populaţiei cu preţurile cu amănuntul practicate se constată că, în anul 1990 faţă de 1989, preţurile cu amănuntul au crescut mai repede decît veniturile nominale (inclusiv contravaloarea unor mărfuri şi servicii primite gratuit de la unităţile de stat şi cooperatiste) fenomen ce a condus la scăderea puterii de cumpărare a populaţiei, care s-a accelerat în anul 1991 (indicele preţurilor de consum al

populației pentru lunile ianuarie – iunie, comparativ cu luna octombrie 1990 a sporit de 1,8 ori şi respectiv de 2,45 ori).

3. Mutații structurale în cheltuielile populației

În directă corelație cu evoluția veniturilor şi a prețurilor cu amănuntul practicate la un moment dat în societate se află şi nivelul şi structura cheltuielilor populației.

Cheltuielile medii lunare pe o familie în 1990, au sporit. Familiile cu venituri mici, (țărani, pensionari ASS), dar care au obținut peste 79% din veniturile realizate, au înregistrat un fenomen de creştere mai accentuată a ratei împrumuturilor contractate față de cele achitate, fapt ce a influențat modele de cheltuieli adoptate predominînd acțiunile de stocare a unor cantități suplimentare de bunuri de natură nealimentară. Acest fenomen, specific perioadelor de transformări economico-sociale a accentuat însă inflația. Totodată, prin scumpirea bunurilor şi a serviciilor populația a început să manifeste o oarecare întârziere în achiziționarea unor astfel de produse. Analiza structurii cheltuielilor pentru consumul alimentar în volumul total al consumului relevă o serie de modificări dintre care menționăm:

- pe măsură ce veniturile au crescut, ponderea în total a cheltuielilor pentru consumul alimentar s-a redus;
- cheltuielile pentru alimente s-au situat între 59,9% şi 46,4% în familiile de salariați, între 76,1 şi 65,4% în familiile de țărani şi între 64,1 şi 54% în familiile de pensionari ASS;
- din cele 13 produse şi grupe de produse alimentare considerate ca fiind principale pentru alimentația umană, în mod deosebi, în 1991, au sporit cheltuielile pentru cumpărarea de carne şi preparate din carne, grăsimi, fructe, ouă, legume şi băuturi alcoolice.

4. Schimbări în consumul populației de produse agroalimentare

Trebuie menționat că în estimarea consumului mediu de alimente al populației s-au luat în considerare achizițiile medii lunare de hrană şi nu consumul propriu-zis, ştiut fiind că există diferență între achiziție şi consum mai ales în cazul produselor neperisabile care se pot păstra un timp mai îndelungat.

Consumul mediu lunar din principalele produse alimentare a înregistrat, în anul 1990, față de 1989, creşteri, excepții făcând mălaiul, peştele şi conservele din peşte, cartofii şi legumele.

Comparând cantitățile medii lunare de produse alimentare consumate se constată că familiile țărăneşti, față de familiile de salariați, consumă cantități mai mare de mălai (de 2,8 – 3,2 ori) lapte (cu 30%); ouă (cu 11%), cartofi (cu 28%) şi legume (cu 35%). Familile de pensionări ASS față de familile de salariați, consumă cantități mai mari de pîine şi produse de panificație (cu

4,5%), mălai (cu 25%), carne (cu 13,8%), lapte (cu 69,2%), ouă (cu 29,4%), cartofi (cu 43,6%), legume (cu 45, 6%) şi fructe (cu 55,2%).

În 1990, față de 1989, din punct de vedere nutrițional, consumul de produse alimentare a întregistrat nu numai un salt cantitativ, ci şi unul calitativ ; a avut loc o sporire a consumului mediu de calorii şi respectiv de proteină (cu 16,1% şi respectiv cu 6%) paralel cu înregistrarea unei îmbunătățiri a calității rațiilor alimentare prin majorarea numărului de calorii de origine animală consumate (de la 28,9 % din total, în 1989, la 29,3% în 1990).

Modificări cantitative şi structurale însemnate s-au înregistrat şi pe fiecare din tipurile de familii studiate după cum urmează:

- în familiile de salariați consumul mediu zilnic de calorii a sporit cu 3,8% şi cel de proteine cu 6,4%;
- în familiile de țărani consumul mediu zilnic de principii nutritivi s-a majorat cu 11,8% la calorii şi cu 10,9% la proteină;
- în familiile de pensionari ASS consumul de calorii a sporit cu 6,7% şi cel de proteină cu 6,2%.

Producția agricolă, factorii de creştere

Pornind de la rolul şi funcțiile agriculturii într-o țară cu vechi tradiții aşa cum este România şi ținînd seama de principalele mutații structurale apărute în raportul cerere - ofertă de produse agricole s-au proiectat principalele direcții ale dezvoltării ramurii în viitor.

În stabilirea strategiei dezvoltării producției vegetale şi animale o serie de premise vor trebui asigurate, dintre aceste un loc deosebit urmând să revină:

- asigurării unei înzestrări tehnice cu principalii factori de producție cel puțin la nivel mediu european existent;
- randamentele medii pe unitatea de producție să se apropie de cele realizate în cercetarea ştiințifică, acestea fiind în concordanță cu potențialul tehnologic estimat;
- inițierea unor măsuri de stopare a tendințelor nefavorabile generate de fenomene obiective cum ar fi: structura de vârstă şi calificare a populației ocupate în agricultură, structura neconomică a investițiilor, gradul ridicat de uzură fizică şi morală a fondurilor fixe existente, neasigurarea factorilor curenți de producție la nivel optim – atât din punct de vedere cantitativ cît şi calitativ etc.

Asigurarea cererii de produse agroalimentare pentru populație, într-o structură energo-proteică îmbunătățită, precum şi corelarea cererii cu dezvoltarea economico-socială generală se va putea realiza printr-o continuă sporire a producției agricole. În actualul deceniu, se scontează pe o creştere a randamentelor la principalele produse vegetale, pe de-o parte, ca urmare a alocărilor cantitative şi calitative de factori şi, pe de altă parte, ca efect al stimulării interesului producătorilor față de rezultatele obținute.

Realizarea acestor obiective presupune inițierea unor măsuri reformatoare, radicale în domeniile cercetării agricole, ameliorărilor funciare şi investițiilor.

Cerealele au ocupat în anul 1990 o pondere de 61% în totalul suprafeței arabile. În continuare va fi necesară o uşoară extindere a suprafețelor, având în vedere funcțiile multiple pe care acestea le au ca sursă de hrană directă sau indirectă (utilizare în furajare, industrializare etc.). Nivelul producției medii, realizat la cereale în 1990, a fost relativ scăzut, situînd țara noastră cu mult sub nivelul european, fiind la grâu de peste 2 ori mai mică decît în Belgia, Danemarca, Franța, Germania (Vest) şi de circa 1,5 ori mai mică decît în Ungaria. În țara noastră, grâul fiind principala plantă panificabilă, în acest deceniu se estimează că va fi necesară nu numai o sporire a producțiilor medii ci şi o creştere a suprafețelor cultivate.

În grupa cerealelor, în continuare o pondere însemnată o va deține porumbul. Creşterea standardului de viață al populației va conduce la o reducere a cantităților de porumb destinate consumului uman direct. Extinderea în producție a unor soiuri de porumb cu potențial biologic ridicat şi stimularea producătorilor, sub diferite forme, de utilizare diferențiată a acestora în funcție de condițiile naturale, va permite o reducere a suprafețelor cultivate (cu până la 300-350 mii ha până la sfârşitul acestui deceniu). În acelaşi timp se estimează o sporire a producțiilor totale pe baza randamentelor medii căci producțiile medii de porumb obținute în 1990 au fost de aproape 3 ori mai mici decît în Austria şi Italia, de circa 2,5 ori mai mici decît în Germania (de Vest), Franța şi SUA. Din producția totală de porumb consumul uman va reprezenta 8-9%, furajarea animalelor absorbind 72-74% din producție.

Se estimează că suprafața cultivată cu orz şi orzoaică va reprezenta 8% din arabil. Având în vedere evoluția efectivelor de animale, mai ales a porcinelor, se va impune o majorare a suprafețelor cultivate cu orz, concomitent cu intensificarea acțiunilor de generalizare în producție a unor soiuri productive rezistente la boli şi cădere.

Ovăzul, care este apreciat ca un furaj cu acțiune favorabilă, mai ales în procesul de reproducție al animalelor şi în stimularea creşterii tineretului, se estimează că va înregistra o majorare a suprafețelor cultivate.

Producția de cartofi, cu utilizare alimentară dar şi industrială (amidon, spirt) va înregistra o creştere a producțiilor medii, ca urmare a generalizării rezultatelor cercetărilor specializate, fapt ce va induce o diminuare a suprafețelor deținute cu 15-20 mii ha față de 1990. Ținînd seama de stadiul cercetărilor în ameliorarea cartofului, de resursele genetice existente, în următorii ani va exista posibilitatea creării unor noi soiuri de cartofi cu dinamică rapidă de formare a tuberculilor, cu rezistență sporită la mană şi cu capacitate de producție ridicată, mai ales la soiurile tîrzii pentru consum.

Se va acorda atenție şi extinderii soiurilor cu un conținut sporit de amidon şi care se pretează la industrializare pentru o mai completă şi diversificată utilizare a producțiilor obținute.

Randamentele medii obținute la cartofi în 1990 (10964 kg/ha) în România, s-au situat sub cele realizate în 1989 de o serie de tări cu agricultură dezvoltată, fiind de 1,5-3 ori mai mici decît în Austria, Regatul Unit , Olanda, Germania (de Vest), Franța etc.

La floarea soarelui, se estimează pentru sfîrşitul acestui deceniu o uşoară creştere a suprafețelor, deşi ca pondere în arabil acestea se vor menține relativ constante. Producțiile medii vor înregistra o creştere (cu circa 20% față de 1990) bazându-se pe utilizarea în cultură a unor soiuri din ce în ce mai productive, rezistente la boli şi dăunători şi care să aibă un conținut ridicat de ulei.

Acoperirea cererii de consum de soia se va realiza atât prin creşterea suprafețelor cultivate cît şi prin sporirea producțiilor medii.

Datorită valorii nutritive ridicate, soia va fi folosită şi în completarea necesarului proteic al rațiilor animalelor.

Suprafața ocupată cu sfeclă de zahăr se va menține la nivelul anului 1990 dat fiind faptul că se estimează o uşoară reducere a consumului de zahăr, ca efect al modificării comportamentului alimentar al populației, accentuării tendinței de diversificare al substituienților în rațiile alimentare, conducând la o sporire a consumului de fructe, de struguri.

Suprafața ocupată cu legume se estimează că se va menține apropiată de 1990; dat fiind veniturile însemnate pe care acestea le aduc producătorilor agricoli. Este de prevăzut că în viitor va avea loc o sporire a producțiilor medii. Modificarea structurii consumurilor alimentare în favoarea produselor animaliere va avea însă ca efect o reducere a consumului actual de legume. Este de dorit ca în viitor excedentul de la legume, în măsura în care acesta se va încadra în standardele pieților internaționale, să fie orientat spre export.

Producția animală

Atingerea unui echilibru alimentar pentru întreaga populație impune dezvoltarea producției animaliere pe seama sporirii randamentelor şi a efectivelor de animale, mai ales la acele specii care au un ciclu de reproducție scurt şi la care în ultimii ani s-a înregistrat o reducere a decalajelor dintre potențialul biologic şi cel tehnologic.

Cercetarea ştiințifică a obținut succese deosebite în domeniul creşterii animalelor folosind cele mai reprezentative rezultate din genetică şi ameliorare, biochimie, nutriție şi fiziologie, apărând o mare posibilitate de sporire a producțiilor animaliere pentru consumul uman. Cel mai puternic impact asupra tehnologiilor de creştere şi întreținere a animalelor îl vor avea extinderea şi generalizarea biotehnologiilor şi a informaticii, domenii noi care, deşi la început necesită resurse materiale, umane şi financiare deosebite, asigură cea mai

rapidă recuperare a investiţiilor alocate fiind produse ce au încorporată o cantitate sporită de inteligenţă ce accelerează procesul de reproducţie.

Astfel de activităţi nu se vor putea însă desfăşura fără sprijinul activ şi susţinut acordat de stat atât prin mecanismele economico-financiare de susţinere a cercetării ştiinţifice fundamentale şi aplicative în domeniu cît şi a organizării pe baze noi a activităţii de creştere a animalelor. De asemenea, în mod direct producătorii agricoli indiferent de structura de proprietate în care ei se vor încadra vor trebui să fie susţinuţi, sprijiniţi şi stimulaţi prin mecanisme noi specifice economiei de piaţă.

Practica creşterii animalelor în România va trebui să se apropie de cea din ţările dezvoltate, zootehnia devenind o preocupare prioritară a agricultorilor.

Producţiile animaliere totale necesare, respectiv efectivele de animale şi structurile de vârstă ce vor trebui realizate în acest deceniu pentru obţinerea cantităţilor de produse necesare alimentaţiei populaţiei vor trebui să se bazeze pe evoluţia cerinţelor de consum uman, dinamica populaţiei şi tendinţa randamentelor .

În acest sens, efectivele de animale vor înregistra o creştere care va trebui să fie susţinută prin sporirea cantităţilor disponibile de furaje de volum, folosirea cît mai completă a resurselor de nutreţuri naturale specifice ţării noastre precum şi modalităţile de asigurare a concentratelor proteice şi a vitaminelor, mai ales în cazul monogastricelor.

Politica de sporire pe cale extensivă a producţiilor animaliere totale (prin creşterea efectivelor) va fi o caracteristică a acestui deceniu; fenomenul se va atenua fie pe măsura atingerii şi a stabilizării unor randamente apropiate de nivelul mediu european fie în măsura în care se va intensifica procesul de achiziţionare şi de aclimatizare a unor rase şi hibrizi din import de înaltă productivitate.

Randamentele la principalele produse animaliere vor spori ca efect, pe de o parte, a scoaterii din producţie a efectivelor tarate, slab productive şi, pe de altă parte, prin asigurarea unui material biologic calitativ superior celui existent. Pentru valorificarea întregului potenţial biologic disponibil va fi necesară echilibrarea din punct de vedere energo-proteic a raţiilor furajere.

Este posibilă dezvoltarea creşterii bovinelor atât în sistem tradiţional de păşunat cît şi întreţinerea tineretului în îngrăşătorii moderne. Creşterea vacilor de lapte va reprezenta o sursă de hrană ieftină pentru populaţie, deoarece acestea asigură o conversie eficienţă a proteinei de calitate inferioară conţinută în furajele de volum. Producţia medie de lapte realizată în ţara noastră (20631 în 1990) se situează mult sub nivelul mediu al ţărilor dezvoltate, dar se află în creştere, fenomen pozitiv care se va consolida atât pe măsura îmbunătăţirii condiţiilor de întreţinere şi exploatare a animalelor cît şi prin importul unor animale valoroase.

Ținând seama de decalajele înalte existente între potențialul biologic, tehnologic şi cel curent, producțiile medii posibile de obținut în acest deceniu vor fi încă scăzute datorită intervalului mare dintre generații – dat de specificul biologic al speciei, deprecierii calitative suferite de animalele existente, în perioada 1980-1990, şi mai ales posibilităților de investire scăzute existente pentru procurarea din import a unui material biologic calitativ superior.

În producția totală de carne o pondere însemnată va deține carnea de bovine, oportună fiind orientarea spre creşterea unor rase mixte, productive. Majoritatea producției de carne se va putea realiza şi prin sporuri medii zilnice ridicate şi deci atingerea unor greutăți de livrare optime, o rată scăzută a pierderilor prin îmbolnăvire şi mortalitate, precum şi prin îmbunătățirea randamentului la tăiere, aspecte calitative ce impun restructurarea actualelor sisteme de creştere şi exploatare.

Carnea de porc reprezintă în România aproape jumătate din consumul total de carne, datorită tradiției alimentare a populației țării noastre cît şi caracteristicilor biologice ale speciei, care permite o reproducție rapidă. Ținînd seama de cerere, în actualul deceniu se estimează că efectivele de porcine vor avea o evoluție ascendentă, sporirea şi acoperirea necesarului total bazându-se şi pe producții medii zilnice mari, susținutemai ales printr-o furajare energo-proteică echilibrată.

Sectorul avicol va fi în acest deceniu cel mai dinamic deoarece acesta permite o creştere rapidă a producției de carne (caracteristicile biologice specifice prin creşterea în sistem industrial va asigura (5 -6 serii de pui de carne pe an).

Consumul de ouă pe locuitor va creşte şi acesta va depinde în primul rând de economicitatea producției, conversia furajelor. La toate acestea se mai adaugă faptul că, din punct de vedere material, activitatea de creştere a păsărilor este avantajoasă şi pentru producători.

Alături de aceste specii de animale, o importanță deosebită o vor deține ovinele.

Alături de sporirea efectivelor va fi necesar să se îmbunătățească şi structura de rasă în funcție de cererea existentă la un moment dat pentru lână, lapte, carne sau pielicele.

Pentru producția de lapte se va prefera generalizarea hibrizilor specializați cu randamente sporite iar pentru producția de carne se vor prefera rase precoce şi cu prolificitate crescută.

* * *

Cunoaşterea cît mai completă a mutațiilor structurale în raportul cerere-ofertă de produse agroalimentare impune o continuă colaborare cu Comisia Națională de Statistică, Ministerul Agriculturii, cu Ministerul Finanțelor.

De asemenea, conturarea viitoarelor strategii de dezvoltare a agriculturii va necesita colaborarea cu institutele de cercetare ale ASAS, cu Banca Agricolă şi cu alte organisme şi instituții interesate în rezolvarea problemei.

TEZE
PENTRU STRATEGIA RESTRUCTURĂRII AGRICULTURII ŞI DEZVOLTĂRII ŞI ÎN CONDIȚIILE ECONOMIEI DE PIAȚĂ

Nicolae BELLI

I. Introducere

1. Nici o problemă care se pune astăzi în fața economiei şi societății noastre nu este atât de complexă şi dificil de rezolvat ca restructurarea agriculturii şi trecerea ei la economia de piață. Problemă de anvergură istorică, soluționarea ei judicioasă pare de neconceput fără o strategie bine chibzuită, iar strategia fără o teorie prealabilă clară, capabilă să-i lumineze obiectivele şi orientările.

2. Elaborarea unei asemenea strategii, caracterizată prin realism şi eficiență, presupune în mod necesar cunoaşterea temeinică a premiselor de la care porneşte: situația moştenită şi noile evoluții bulversante apărute după revoluție, agricultura ca ramură prioritară a economiei şi modernizabilă mai repede decât altele etc.

2a. Analiza moştenirii evidențiază şi în agricultură o situație de veritabilă criză economică, fenomen care prin mijlocirea legăturilor sale cu restul economiei, apare, la nivelul întregii societăți, sub forma dureroasei crize alimentare care tiranizează, practic, întreaga populație a țării. Ea se cere investigată atât sub raportul genezei, pentru a i se elucida cauzele, formele şi dimensiunile, cât şi sub aspectul conştientizării faptului că absorbția ei constituie un proces de durată, care solicită importante costuri sociale şi care, dacă scapă de sub control, poate genera stări conflictuale şi chiar explozive.

2b. În perioada de după revoluție au apărut fenomene noi în agricultură, mai ales prin aplicarea “Legii Fondului Funciar”.

Noile fenomene cuprind atât ansamblul structurilor agrare, cât şi, prin reflex, evoluția producției. Sub aspectul efectelor imediate şi concrete, situația se caracterizează prin: pulverizarea proprietății, exploatațiilor şi producției agricole; distrugerea unor capacități şi structuri de producție; sistarea marilor programe de investiții şi diminuarea drastică a posibilităților de economisire şi acumulare; scăderea nivelului tehnic de producție; degringolada prețurilor, urmată de inflație şi şomaj; exacerbarea inegalităților economice, mai ales a sărăciei etc. Fără să anuleze necesitatea reformei, aceste fenomene bulversante agravează criza moştenită, îngreunând şi mai mult procesul de

resorbție al ei şi, în final, de aşezare a agriculturii pe făgaşul unei dezvoltări normale, continue.

2c. Agricultura reprezintă una din acele ramuri ale economiei naționale care justifică necesitatea unei abordări prioritare. Aceasta, din cel puțin două motive majore. Pe de o parte, datorată *caracterului primordial al însăşi problemei alimentare* , a cărei rezolvare depinde direct de soarta agriculturii.

Pe de o altă parte, fiindcă agricultura noastră, dispunând de condițiile potențiale necesare, poate fi pusă la punct – tehnic şi organizatoric – mai repede, mai uşor şi mai eficient social - economic decât industria. Nu este deloc lipsită de adevăr afirmația că dacă avem ce mânca, putem suporta mai uşor celelalte privațiuni temporare, implicate de momentul pe care îl traversăm.

2c. În fine, indispensabil este şi faptul că strategia restructurării agriculturii şi trecerii ei la economia de piață trebuie să abordeze această ramură fundamentală a economiei, de care este legată organic prin puternice fliruri economice reciproce şi în afara cărora nu poate exista nici partea, nici întregul.

Este adevărat că agricultura, nefiind în principal producătoare de mijloace de muncă, adică de multiplicatori ai forței creative a omului, nu contribuie major la sporirea productivității i la dinamica economiei naționale.

În schimb, producând, în principal alimente pentru întreaga populație, materii prime pentru o parte a industriei şi disponibilități pentru export, ea aduce o contribuție indispensabilă la progresul economiei naționale, mai ales prin menținere echilibrului macroeconomic necesar.

3. Trecerea la economia de piață a agriculturii este o necesitate indiscutabilă şi larg acceptată în țara noastră. Există un adevărat consens național în această privință. Ceea ce se poate discuta - şi trebuie discutat – este problema căilor şi metodelor de înfăptuire practică a noului sistem economic. În acest domeniu, nu găsim soluții gata elaborate, nici în teoria, nici în practica mondială. Găsim în schimb, în experiența altor țări, o serie de învățăminte, a căror cunoaştere, pentru a le evita sau asimila, poate potența efortul propriu de gândire ştiințifică. În orice caz, proiectarea organizării agriculturii noastre pe principiile şi mecanismele economiei de piață este indiscutabil o problemă de creştere proprie, o sarcină a gândirii şi acțiunii noastre naționale.

4. Restructurarea agriculturii, ca de altfel a întregii economii naționale este o problemă de creştere economică, fiindcă numai pe această cale se pot realiza marile obiective sociale legate de securitatea alimentară, paritatea veniturilor în societate, crearea resurselor necesare formării şi sporirii capitalului agricol etc. Concepută astfel, restructurarea, continuată apoi cu adaptarea ei continuă la noile condiții care apar pe parcurs, cuprinde, în mare, trei paliere: relațiile de proprietate asupra pământului, exploatațiile agricole şi producția asupra pământului, exploatațiile agricole şi producția agricolă ca

stare. Prin funcțiile lor sociale şi economice, relațiile de proprietate se impun ca temelia generală a întregului proces de restructurare.

II. Restructurarea proprietății agrare.

1. Economiile de piață contemporane există şi funcționează pe bază liberalismului economic. Teoria şi practica acestor economii evidențiază adevărul că astăzi nu există şi nici nu poate exista un liberalism integral, în formă pură. Dacă ar exista, înseamnă că statul să nu intervină deloc în viața economică, nici chiar pentru a construi drumuri, a asigura instrucția publică, sau protecția socială a categoriilor defavorizate; mai înseamnă ca fiscalitatea să nu aibă nici o influență asupra agenților economici etc. Ceea ce există astăzi pretutindeni este un liberalism pentru o economie orientală, adică o strategie liberală completată cu elemente de dirijism.

2. Un asemenea liberalism însă nu exclude libertatea individuală a agenților economici, ca bază generală a autonomiei lor decizionale. Ori, această libertate, condiție fundamentală şi pentru organizarea agriculturii noastre pe principiile economiei de piață, este nemijlocit legată de problema proprietății.

VII. Mediul internațional. Dezvoltarea economiei României în contextul economiei mondiale contemporane. Posibilități, limite, consecințe.

VIII. Modelul macroeconomic

O altă variantă a tematicii programului de cercetare ar putea fi axată pe capitolele I,IV,VII şi VIII din varianta menționată mai sus, problematica din capitolele II, III, V şi VI urmând să fie abordată cu deosebire în contextul dezvoltării ramurilor economiei naționale. Fiecare variantă prezintă avantaje şi dezavantaje.

Referindu-ne la agicultură prima variantă are avantajul că abordează problemele dezvoltării acestei ramuri în cadrul problematicii generale de dezvoltare a economiei naționale, însă cu prețul relevării în mai mică măsură, în unele cazuri, a particularităților. A doua variantă are avantajul că abordează problemele dezvoltării agriculturii compact, cu particularitățile lor, însă cu riscul unei anumite sărăcii a fundamentelor teoretice şi intercondiționărilor cu alte ramuri şi sectoare de activitate.

În ambele variante, în elaborarea strategiei dezvoltării agriculturii, se cer investigate şi clarificate o serie de probleme dintre care menționăm în continuare pe cele mai importante.

I. Definirea obiectivelor fundamentale ale politicii agrare (în plan economic, tehnic, social etc.) şi a tipului de agricultură ce se urmăreşte a se construi (familială, asociativă, publică etc.) tradițională, convențională, de tip “industrial”, biologică, organică, biochimică, ecologică integrată etc.)

II. Resursele de care dispune agricultura şi politica multiplicării şi utilizării lor eficiente: solul şi modul de folosință existent şi proiectat (total, pe tipuri de

exploatații şi zone); resursele de muncă existente şi necesare, direcții şi mijloace de îmbunătățire a structurii acestora, a tipului de utilizare; şomajul în agricultură – posibilități şi căi de prevenire şi diminuare; investițiile(de capital)şi sursele acestora ; cercetarea agricolă fundamentală şi aplicativă, potențarea acestora şi modul de difuzare a rezultatelor până la agenții economici; informația.

III. Formarea noii structuri agrare ca rezultat al aplicării legislației elaborate (Legea fondului funciar, Legea nr. 15/1990, Legea asocierii etc.). Pluralismul formelor de proprietate şi de organizare socială a producției. Tendințe şi măsuri de ajustare a structurilor în vederea creării de exploatații viabile, moderne, competitive.

Organizarea exploatațiilor: familiale, asociative, publice, mixte, comunale, de cercetare ştiințifică, pe bază de arendă etc.; organizarea unităților integrate:

- unități de producție agricolă şi de prelucrare industrială;
- unități de producție şi de comercializare a produselor agricole, unități complexe organizate pe baza integrării orizontale etc.

IV. Dimensionarea cererii de produse agricole pentru satisfacerea nevoilor interne şi pentru export; evaluarea posibilităților agriculturii de a spori oferta; orientarea agenților economici în producerea produselor necesare pe piața internă şi externă; promovarea celor mai eficiente direcții ale progresului tehnic ținând seama de dimensiunile şi structura exploataților agricole, de cerințele integrării în agricultura europeană şi mondială. Productivitate, competitivitate şi eficiență în agricultură.

Organizarea serviciilor pentru agricultură: serviciile de mecanizare, îmbunătățiri funciare, chimizare, protecția plantelor şi animalelor, producerea semințelor şi materialului săditor, de reproducție a animalelor, învățământ şi calificare a cadrelor, bănci agricole etc.

V. Agricultura şi mecanismele economiei de piață.

Piața şi rolul acesteia în dezvoltatea agriculturii; piața pământului, a muncii , a capitalului, a produselor agricole; costul factorilor de producție, prețul produselor agricole şi al produselor agroalimentare, evaluări, tendințe şi factori de influență; rolul statului în “dirijarea” dezvoltării agriculturii, în preîntâmpinarea efectelor negative ale pieței “libere”, în protejarea producătorilor agricoli şi a consumatorilor (echivalenți subvenție la producător şi echivalenți subvenție la consumatori – ESP şi respectiv, ESC); metode şi instrumente de acțiune. Statul - partener al agenților economici.

Relațiile exploatațiilor agricole cu bugetul statului: sistemul de creditare, sistemul fiscal (taxe, impozite etc)

VI.Reflectarea dezvoltării agriculturii (în condițiile economiei de piață) şi a politicii sociale a statului în nivelul de trai al producătorilor agricoli, în calitatea vieții lor: nivelul veniturilor din producția agricolă (comparativ cu ale altor categorii sociale – paritatea veniturilor); asigurările sociale ale

producătorilor agricoli (pensii, ajutoare sociale, indemnizații etc.) nivelul şi structura cheltuielilor de consum; învățământ, asistență socială, condiții de locuit etc.; diferențierea socială; şomajul în agricultură.

Organizarea cercetării în vederea elaborării strategiei de dezvoltare a agriculturii

Alegerea variantei de program, elaborarea şi discutarea tezelor – în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice.

Formarea colectivelor de cercetare (pe capitole, subcapitole, probleme etc.) din cercetători ai IFA şi ai altor institute ale INCE, cercetători ai institutelor tehnice de profil, specialişti din instituții guvernamentale şi neguvernamentale (ministere, bănci etc.), precum şi din teritoriu (județ, comună), agenți economici reprezentativi pentru diferite tipuri de exploatații şi zone.

Dezbaterea rezultatelor cercetării în cadrul INCE şi definitivarea lor pe bază observațiilor şi propunerilor .

În sprijinul colectivelor de cercetare, sectorul de documentare al INCE să editeze Caiete documentare cuprinzând experiența altor țări şi în primul rând a țărilor foste socialiste.

Se poate avea în vedere şi obligația celor care participă la manifestări ştiințifice internaționale de a face cunoscute materialele pe care le aduc precum şi concluziile care s-au desprins în legătură cu tema cercetată (eventual tot prin sectorul de documentare al INCE).

OBIECTIVELE PRINCIPALE ALE DEZVOLTĂRII AGRICULTURII. TEMATICĂ

Marin POPESCU (IEA)

Tranziția agriculturii la economia de piață necesită schimbări fundamentale în structura agrară şi în primul rând în structura de proprietate asupra pământului, în formele de organizare a exploatațiilor, în nivelul tehnic al producției şi în gradul de pregătire şi de utilizare a forței de muncă, în raporturile agriculturii cu celelalte ramuri ale economiei naționale, în mecanismul de funcționare, în rolul şi atribuțiile organelor guvernamentale, în legislație etc.

1. O problemă centrală a strategiei dezvoltării agriculturii este aceea a *obiectivului fundamental* căruia îi este subordonată dezvoltarea agriculturii, funcția scop a acestei dezvoltări.

Fără să subapreciem rolul pe care câştigul, profitul, îl are ca stimulent pentru agenții economici, considerăm că ceea ce trebuie să se urmărească în dezvoltarea agriculturii este, înainte de toate, *asigurarea securității alimentare la nivel național şi a populației.*

Economia de piață nu înseamnă libertatea de a produce orice. Producătorii agricoli, stimulați prin pârghii economice trebuie să producă produsele necesare satisfacerii diferitelor categorii de nevoi ale populației la un nivel cât mai înalt, comparabil cu cel realizat în țările dezvoltate din punct de vedere economic.

1.1. Conceptul de securitate alimentară în viziunea ONU şi a altor organizații internaționale este definit ca "posibilitate pentru toți de a dispune în permanență de o cantitate de alimente suficiente pentru a duce o viață activă şi sănătoasă"[1]. Elementele sale esențiale constau în existența disponibilităților alimentare şi în capacitatea de a le achiziționa.

1.2. Noțiunea de securitate alimentară la nivelul național nu este sinonimă cu utosatisfacerea alimentară națională . Ea presupune să se producă suficiente mărfuri alimentare pentru a satisface propriile necesități în creştere sau, dacă avantajul său comparativ se găseşte într-un alt domeniu, ca încasările sale în valută să fie suficiente pentru a-i permite să importe cantitățile de produse agroalimentare necesare [2]. Pentru țara noastră, asigurarea securității alimentare presupune în mod obligatoriu participarea

---

[1] La pouvreté et la faim*, Washington D.C,. Banque Mondiale, 1986.*

[2] *Sartaj Oziz,* Politiques agricoles pour les années 1990*, OCDE, Paris 1990, p.36.*

agriculturii la diviziunea internațională a muncii. Criteriul eficienței economice, înțeles nu în sens îngust şi unilateral, ci în sens larg şi la nivel macroeconomic trebuie să determine orientarea producției în funcție de cererea internă şi externă de produse agroalimentare. Şi în viitor economia noastră națională va trebui să importe o serie de produse care, fie că n-au condiții favorabile să fie obținute în țara noastră, fie că producerea lor s-ar realiza la costuri ridicate. Importul unor produse va fi necesar şi pentru asigurarea unei game sortimentare diversificate a alimentației. În privința exportului, țara noastră ar putea exporta în condiții de competitivitate cereale, legume proaspete şi deshidratate, fructe proaspete şi congelate, carne şi produse din carne, vinuri superioare, uleiuri vegetale şi grăsimi animale. Nivelul minim al acestor exporturi ar trebui să-l constituie oținerea de devize necesare acoperirii integrale a importurilor de factori de producție pentru agricultură şi de produse agroalimentare . Securitatea alimentară la nivel național este o condiție necesară, dar nu suficientă pentru *securitatea alimentară a populației,* adică pentru a garanta că toată lumea are suficiente alimente de consumat. Ea depinde pe de o parte de nivelul veniturilor, iar pe de altă parte de puterea de cumpărare a populației, ambele mărimi fiind condiționate de dimensiunile produsului intern brut şi de costul produselor alimentare. Faptul că în structura cheltuielilor totale de consum, consumul alimentar al familiilor de salariați are o pondere de peste 50%, iar al familiilor de țărani de aproape 70%, față de 15-25% cât reprezintă în țările cu economie dezvoltată, arată decalajul mare care trebuie recuperat în anii următori în dezvoltarea economiei, inclusiv a agriculturii.

1.3. Problemele care privesc securitatea alimentară se pun diferit de la o perioadă la alta. In prezent, considerăm că în fața agriculturii stă sarcina de a asigura materiile prime necesare pentru ridicarea consumului mediu anual pe locuitor la nivelul mediu european actual.

Calculele arată că pentru atingerea nivelului de consum mediu european, producția agricolă va trebui să înregistreze o creştere substanțială față de realizările anului 1990: cu 41% la cereale – total, de 1,8 ori floarea soarelui , de 5,5 ori la soia, de aproape 3 ori la sfecla de zahăr, de 2,7 ori la legume, de 2,0 ori la cartofi, de 1,4 ori la carne total, de 1,9 ori la lapte - total şi de 1,5 ori la ouă.

1.4. Atingerea acestor niveluri ale producției depinde de numeroşi factori dintre care menționăm:

1.4.1. Orientarea agriculturii noastre spre o *dezvoltare multilaterală* atât pe ansamblul ramurei cât şi în profitul teritorial, o asemenea orientare pe lângă faptul că permite punerea în valoare a resurselor naturale, economice şi de forță de muncă existente pe tot cuprinsul țării, poate atenua influențele negative ale unor factori naturali sau ale pieței externe. Pentru optimizarea dezvoltării ramurilor agriculturii şi a repartizării lor teritoriale trebuie să se

acționeze prin mecanisme proprii economiei de piață înainte şi nu după producție (pentru a se evita fenomenele apărute în 1990 şi 1991).

1.4.2. Folosirea tehnicilor şi tehnologiilor menite să asigure randamente înalte la costuri unitare acceptabile. În această ordine de idei, ceea ce va decide ritmul înfăptuirii obiectivului la care ne referim este *retehnologizarea proceselor de producție din agricultură şi formarea unui nou tip de producător agricol* caracterizat prin cunoştințe temeinice – tehnice, tehnologice, economice, de management, prin inițiativă şi inventivitate.

Retehnologizarea este cuvântul de ordine folosit astăzi cel mai adesea pentru relansarea dezvoltării economiei noastre naționale, inclusiv a agriculturii. Când vorbim de retehnologizare ne gândim la înlocuirea tehnologiilor existente cu altele care:

- din punct de vedere al factorilor de producție, să conducă la reducerea consumului de energie, materii prime şi materiale, de muncă;
- din punct de vedere al produsului, să permită producerea unor produse cu parametrii tehnico-funcționali superiori;
- din punct de vedere al eficienței economice, să favorizeze un grad înalt de rentabilitatea şi competitivitate atât pe piața internă cât şi pe cea externă.

În agricultură, această ar însemna – la modul cel mai pretențios – desăvârşirea stadiilor mecanizării şi chimizării şi tranziția la noul stadiu în care a intrat agricultura din țările dezvoltate şi anume la stadiul biotehnologiilor şi al tehnologiilor informatizate ale cărui implicații se consideră a fi mai profunde decât ale precedentelor stadii tehnologice [1].

Această orientare care trebuie imprimată retehnologizării proceselor de producție din agricultură pentru a ne apropia de performanțele țărilor dezvoltate va întâmpina mari greutăți izvorîte din trecerea pe cea mai mare parte din suprafața agricolă, de la marile exploatații la exploatațiile familiale, de mici dimensiuni, care puțin în anii imediat următori, vor utiliza mijloace tehnice şi tehnologii tradiționale.

Ca urmare, retehnologizarea, în sensul menționat mai înainte, va fi un proces de lungă durată care necesită mari eforturi investiționale, reorientarea cercetării ştiințifice, instituționalizarea unui mecanism de transfer şi de aplicare

---

[1] *Abordînd stadiile tehnologice de dezvoltare a agriculturii Statelor Unite ale Americii, Michael J. Phillips arată că agricultura americană a trecut prin mai multe stadii tehnologice: "Stadiul mecanizării din anii 1920-1950 a făcut tranziþia de la energia animală la energie mecanică °i a contribuit mult la creºterea capacităþii productive a SUA; stadiul chimizării din anii 1950-1980 a sporit productivitatea prin reducerea pierderilor de producþie cauzate de dăunători °i boli; astăzi, agricultura americană a intrat într-un stadiu tehnologic – stadiul biotehnologiilor °i a tehnologiilor informatizate. Implicaþiile acestui nou stadiu vor fi mai profunde decît stadiile tehnologice ale mecanizării şi chimizării " – (*Competing for American Agriculture*, Kansas City, Missuri, October 31-November 1, 1985, p.25).*

a rezultatelor creației ştiințifice şi tehnice în activitatea exploataților agricole - private şi publice.

1.4.3. Armonizarea dezvoltării agriculturii cu mediul înconjurător. În acest sens se impune:

- În primul rând, conceperea unui tip de progres tehnic care să înlăture neajunsurile agriculturii de tip "industrial" şi care să pună în centrul preocupărilor sporirea rolului factorului biologic prin utilizarea bioingineriei şi biotehnologiilor în creşterea producției vegetale şi animale.

- În al doilea rând, este necesară redimensionarea unor exploatații agricole, renunțarea la gigantism în special în domeniul creşterii animalelor. În unitățile existente trebuie asigurate dotările necesare pentru prevenirea poluării.

- În al treilea rând, se impune stabilirea unor norme foarte stricte privind utilizarea substanțelor chimice , a apei şi a tehnologiilor de lucrări ale solului.

- În al patrulea rând, se simte nevoia adoptării de stimulente prin preț pentru produsele alimentate nepoluate, precum şi de penalizări de ordin fiscal pentru utilizarea unor factori poluanți (introducerea principiului „poluantul plăteşte").

Deoarece armonizarea dezvoltării agriculturii cu mediul înconjurător necesită fonduri foarte mari, determinate mai ales de retehnologizarea proceselor de producție şi de redimensionare unităților, eforturile exploatațiilor agricole trebuie însoțite de eforturi din fondurile publice astfel încât să se asigure o sporire a producției concomitent cu creşterea veniturilor producătorilor agricoli.

2. Un alt obiectiv care trebuie avut în vedere în elaborarea strategiei de dezvoltare a agriculturii îl constituie *ameliorarea structurii exploatațiilor agricole*.

1.1. Prin aplicarea Legii fondului funciar – se reconstituie şi se constituie gospodării agricole (familiale) în marea lor majoritate de mici dimensiuni. Ponderea acestora – ca număr şi suprafață – este mai mare decât înainte de reforma agrară din 1945. Cele mai multe dintre ele sunt gospodării pentru autoconsum şi nu comerciale. Producția pentru piață a acestor gospodării este complementară şi nu principală. La aceasta conduc nu numai dimensiunile reduse ale acestor gospodării (şi fărâmițarea suprafețelor de teren) ci şi vârsta înaintată a majorității proprietarilor, starea lor fizică şi nu în ultimul rând puterea economică, lipsa motivației pentru efortul deosebit de mare pe care-l presupune producția pentru piață.

2.2 Orientarea către piață a acestor gospodării presupune, în cele mai multe cazuri o nouă generație de proprietari – producători şi în mod obligatoriu creşterea dimensiunii exploatațiilor prin asociere sau pe alte căi (care nu exclud sărăcirea unor producători, înglodarea în datorii, imposibilitatea supraviețuirii lor ca proprietari). Aceasta cere timp şi se realizează cu un preț social greu de suportat pentru mulți producători. Un asemenea proces va

impune şi participarea statului pentru susținerea gospodăriilor viabile, pentru reorientarea şi recalificarea producătorilor care nu vor rezista în agricultură. O politică de susținere a tuturor producătorilor agricoli, indiferent de dimensiunile exploatației lor şi de gradul de eficiență şi competitivitate al producției, o politică de frânare a procesului de concentrare a proprietății funciare prin interzicerea fie şi temporară a vânzării – cumpărării de pământ, ar fi acceptabilă din punct de vedere uman, moral, ar corespunde opțiunii programului de guvernare, de protecție socială a păturilor celor mai defavorizate dar inacceptabilă din punct de vedere economic. Mica gospodărie s-a dovedit peste tot inferioară marii gospodării [1] . În toate țările dezvoltate cu economie de piață dimensiunile exploatațiilor agricole cresc[2] şi anume nu numai ca rezultat al concurenței ci şi al intervenției statului prin metode directe sau indirecte.

Având în vedere cele de mai sus, considerăm că s-a renunțat prea uşor la unele din realizările agriculturii noastre – concentrarea pământului şi animalelor de producție în mari ferme, capabile să folosească baza tehnică modernă existentă, rezultată din eforturile şi sacrificile țărănimii şi ale întregii societăți. Puteau fi găsite soluții pentru privatizare în condițiile menținerii unei concentrări raționale a producției agricole.[3] Legea fondului funciar a fost elaborată privindu-se prea mult spre trecut, spre trecutul chiar îndepărtat, (punându-se accent pe repararea trecutului) şi prea puțin spre viitor. Odată cu înlăturarea a ceea ce frâna dezvoltarea agriculturii s-a renunțat şi la ceea ce ar fi putut-o stimula. Efectele unei astfel de schimbări în relațiile de proprietate şi de organizare a agriculturii vor fi resimțite nu numai de țărănime, ci de întregul popor.

2.3 Producătorii agricoli sunt puşi în situația de a face eforturi financiare pentru procurarea de mijloace tehnice şi substanțe chimice, pentru construcții, plantații etc. sau pentru plata serviciilor . În momentul de față marea majoritate a acestor fonduri sunt limitate atât de dimensiunile reduse ale activității lor cât şi de raporturile de schimb care nu s-au îmbunătățit odată cu liberalizarea

---

[1] *În SUA, de pildã, þarã în care mãrimea medie a fermelor foarte mici era în 1982 de 44 ha, iar a celor foarte mari de*

1491 ha, venitul din vînzări la ha a fost de 65,7 $ în fermele foarte mici °i de 907,9$ în fermele foarte mari (de 16 ori mai mare) iar profitul la ha a fost de 0,3 $ în fermele foarte mici °i de 267,4$ în fermele foarte mari. De subliniat este °i faptul cã în fermele foarte mici valoarea medie a ma°inilor la ha a fost de 296$ faþã de 187$ în fermele foarte mari, deci cu 60% mai mare. (Sursa: Brichte uben Landwirtschaft*, vol, 64, nr.2/1986).*

[2] *Mãrimea medie a exploataþiilor agricole a sporit în perioada 1973- 1985 în RFG de la 14,1 ha agricol la 17,7 ha, în Franþa de la 22,8 ha la 27,0 ha, în Regatul Unit de la 61,9 ha la 65,1, în Danemarca de la 21,9 ha la 30,7 ha.*

[3] *În alte þări foste socialiste, s-a manifestat o mai mare prudenþã în realizarea procesului de privatizare.*

preţurilor, preţurile mijloacelor de producţie destinate agriculturii şi tarifele serviciilor înregistând creşteri mai mari comparativ cu ale preţurilor produselor agricole. În privinţa solicitării de fonduri de la instituţii bancare, producătorii agricoli manifestă prudenţă, fie din teamă de datorii, teamă transmisă de la o generaţie la alta, fie din cauza dobânzilor mari, descurajatoare, practicate de bănci. În aceste condiţii accesul producătorilor agricoli la tehnica şi tehnologia modernă este limitat ; se manifestă la o parte din producătorii agricoli tendinţa întoarcerii la mijloace tehnice vechi, folosite cu 40-50 ani în urmă, şi acestea greu de găsit, precum şi la tracţiunea animală mai ieftină la prima vedere dar foarte costisitoare pentru economia naţională; datele statistice relevă o solicitare cu totul minoră de îngrăşăminte şi alte substanţe chimice, de seminţe selecţionate etc. În mod inevitabil asemenea fenomene vor influenţa producţia agricolă, productivitatea, costurile, eficienţa, veniturile producătorilor şi aprovizionarea consumatorilor.

2.4 Intervenţia statului prin forme şi mijloace specifice economiei de piaţă reprezintă o condiţie esenţială a depăşirii dificulităţilor cu care se vor confrunta producătorii agricoli, pentru crearea cadrului necesar manifestării interesului şi spiritului de iniţiativă şi creativitatea ale acestora, pentru valorificarea resurselor naturale, materiale şi umane de care dispune ţara noastră, pentru asigurarea securităţii alimentare a populaţiei.

În condiţiile actuale, se impune: sprijinirea exploataţilor familiale şi a asociaţiilor producătorilor agricoli cu credite ieftine pentru a stimula investiţiile şi a le feri de înglodarea în datorii mari care ar repeta situaţia de după reforma agrară din 1921 când s-a ajuns la conversia datoriilor; menţinerea sub un control permanent a raportului dintre preţurile produselor primite şi a celor livrate de agricultură pentru a nu se repeta situaţiile de dinainte şi de după decembrie 1989; elaborarea şi aplicarea unui sistem de subvenţii directe şi/sau indirecte la producător şi/sau la consumator care, prin multiplele sale funcţii, s-a dovedit în ţările dezvoltate cu economie de piaţă un instrument deosebit de eficient de dirijare a producţiei agricole, de protejare a producătorilor etc.

Considerăm că tipul de economie de piaţă către care tindem nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune intervenţia publică pentru dirijarea proceselor economice şi reglarea conflictelor de interese. La o recentă conferinţă internaţională cu tema “Reforma agrară din Europa de Est şi URSS. Dileme şi strategii,” economistul american G. Edward Schuh aprecia că în economiile de piaţă rolul guvernului este o importantă parte a mediului economic, fapt de care guvernele din economiile de piaţă din ţările est-europene trebuie să ţină seama în înfăptuirea reformelor agrare. Intervenţiile guvernamentale din economiile de piaţă determină în mare măsură, oportunităţile de piaţă şi ajută pe producători să facă faţă în economia internaţională. De asemenea, prin ele se determină într-un anumit grad, preţuri eficiente. Chestiunea, după opinia economistului citat, nu este dacă trebuie sau nu să se intervină, ci, mai degrabă, cum să se

intervină şi în ce condiții [1] . La aceeaşi conferință internațională, un alt economist american, Joseph E. Stiglitz arată că diferența dintre economiile socialiste şi nesocialiste nu constă în prezența intervenției guvernamentale, ci în forma acesteia. El menționează două rațiuni de bază pentru intervenția guvernamentală. Prima constă în volatilitatea prețului de producție în cadrul agriculturii, absența piețelor şi riscurile inacceptabile impuse fermierilor, necesitând astfel programe de stabilizare a prețului.

A doua constă în schimbările rapide în condițiile economice, inclusiv declinul prețului, care găsesc multe familii de fermieri incapabile să susțină un standard corespunzător de viață[2].

La o altă reuniune internațională pe tema "Noi sisteme alimentare pentru țările din Europa Centrală şi URSS" s-au combătut câteva mituri privitoare la rolul puterii publice, a guvernului în legătură cu trecerea la economia de piață, care s-au transformat în obstacole în realizarea acestui obiectiv (guvernul nu joacă nici un rol în economia de piață; guvernul şi afacerile economice sunt adversari naturali; agenții economici pot face majoritatea lucrurilor pe care le face le face guvernul şi chiar mai bine; afacerile prosperă pe un teren nesigur într-un sistem de piață, guvernul trebuie să stea în afara tuturor tranzacțiilor pieței) susținându-se opinia potrivit căreia guvernul trebuie să joace un rol semnificativ în menținerea unei macroeconomii stabile, în asigurarea reducerii la minim a imperfecțiunilor pieței, în protejarea cetățenilor şi afacerilor economice, împotriva practicilor de jaf, comerțului necinstit etc. Rolul guvernului este nu numai acela de a asigura ca piețele să funcționeze bine, ci şi acelea de protecție socială atât a producătorilor cât şi a consumatorilor, preocupare care nu încape în limitele înguste ale intereselor agenților economici.[1]

3. Un al treilea obiectiv al dezvoltării agriculturii este legat de *factorul uman*. Întrucât nimic nu se poate face fără oameni, considerăm, că dezvoltarea agriculturii şi tranziția acesteia la economia de piață impun pe lângă *schimbarea statutului social al acestora, înlăturarea discriminărilor care le-au marcat puternic munca şi viața în trecut, asigurarea parității veniturilor, ridicarea nivelului de trai, a calității vieții.*

Veniturile nominale nete ale țărănimii provenite din munca în agricultură pe o persoană activă au reprezentat în 1989, 62,0% din salariul mediu net al personalului din celelalte sectoare de activitate, iar pensia medie lunară efectiv

---

[1] *Vezi G. Edward Schuh "The Role of Governament in Agriculture in Development Market Economies ", Budapesta, 1990.*

[2] *Vezi E. Siglitz, "Stimulente, structuri organizaþionale °i alternative contractuale °i reforma agriculturii socialiste", Budapesta, 1990.*

[1] *Vezi Dale Hatway, "Mitologies of the Market". În:* New Food Sistem for Central Europe and the URSS*, Published by House Publications on beholf of Internaþional Polisy Council an Agriculture Trade, 1991, 133-137.*

plătită membrilor C A P – doar 14,8% din pensia medie lunară de asigurări sociale.

Situații asemănătoare sunt şi la alte categorii de venituri – alocații pentru copii, indemnizații şi ajutoare pentru concedii de maternitate, pentru incapacitate temporară de muncă etc. Menționăm că diferența absolută în veniturile provenite din muncă şi din pensii a crescut atât în perioada dinaintea Revoluției din decembrie 1989 cât şi în 1990.

Decalajul în venituri se reflectă în structura cheltuielilor totale de consum. Astfel, din bugetele de familie rezultă că în cheltuielile totale de consum, consumul alimentar al familiilor de țărani reprezenta, în 1989, 69,9% față de 51,1% la familiile de salariați, cu 18,8 puncte procentuale mai mult (ponderea acestor cheltuieli fiind incomparabil mai mare decât în țările dezvoltate unde se situează la 15-25%). În schimb cheltuielile pentru cultură, învățământ, educație reprezentau 2,5% la familiile de țărani față de 4,5% la familiile de salariați.

Decalajul de venituri, în nivelul şi structura cheltuielilor de consum, este expresia înapoierii agriculturii, a politicii discriminatorii care s-a aplicat față de această ramură şi față de țărănime.

Asigurarea parității veniturilor, ridicarea nivelului de trai al țărănimii, a calității vieții se poate realiza prin:

- îmbunătățirea activității în producția agricolă (creşterea producției, productivității muncii şi reducerea costurilor unitare);
- îmbunătățirea condițiilor de valorificare (prețuri echitabile, identificarea de noi domenii de utilizare a materiilor prime de bază agricole, creşterea competitivității produselor exportate etc.).
- îmbunătățirea condițiilor de viață în mediul rural (diminuarea dezechilibrelor regionale, ameliorarea infrastructurilor, a spațiului locativ, a nivelului de instruire a populației, diversificarea activităților şi crearea condițiilor de combinare a veniturilor etc.

4. Un obiectiv major al dezvoltării agriculturii îl constituie şi participarea sa la relațiile economice externe, integrarea în agricultura europeană şi mondială.

Aşa cum s-a arătat mai înainte, țara noastră dispune de condiții favorabile pentru a produce în interiorul granițelor sale aproape toate produsele necesare unei alimentații raționale a întregii populații. Dezvoltarea multilaterală poate atenua influența negativă asupra economiei naționale pe care ar avea-o oscilațiile factorilor naturali precum şi ale prețurilor produselor agricole pe piața internațională. Dezvoltarea multilaterală a agriculturii nu înseamnă o dezvoltare autarhică, o politică de autoaprovizionare cu orice preț. Este necesar să se dezvolte acele ramuri ale agriculturii care au cele mai favorabile condiții de competitivitate pe piața internă şi externă. Ca urmare, asigurarea securității alimentare presupune în mod obligatoriu participarea agriculturii noastre la divizarea internațională a muncii în sectorul agroalimentar.

În acest scop sunt necesare: ajustare ajustarea structurii producţiei la cerinţele pieţei interne şi internaţionale; stabilizarea pe pieţe favorabile prin convenţii internaţionale; îmbunătăţirea cooperării internaţionale; adaptarea producţiei la standardele internaţionale.

Realizarea participării agriculturii noastre la lărgirea schimburilor cu alte ţări, o importanţă deosebită ar avea-o integrarea în sistemul global comercial pe baza principiilor GATT şi a proiectului "Acord European" privind libera circulaţie a bunurilor, cooperarea pe scară largă pentru modernizarea agriculturii, industriei alimentare şi protecţiei mediului înconjurător, cooperarea tehnică-ştiinţifică, cooperarea financiară cu sprijinul Băncii Europene pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare, accesul maxim posibil pe pieţele Comunităţii Economice Europene şi eliminarea tuturor restricţiilor vamale sau de orice natură.

Pornind de la condiţiile favorabile pentru producţia agricolă şi de la premisa îmbunătăţirii mediului economic internaţional considerăm posibilă realizarea unui export net de produse agroalimentare care să acopere importurile necesare pentru agricultură.

I.TEZE

Privind formarea noilor structuri agrare în contextul strategiei de trecere la economia de piaţă

Continuarea procesului de privatizare în agricultură prin restrângerea proprietăţii publice în favoarea celei private.

Crearea cadrului economico-social şi juridic propice consolidării şi dezvoltării exploataţilor agricole private.

Dezvoltarea formelor asociative în vederea viabilităţii şi competitivităţii exploataţiilor agricole private.

Crearea sistemului de servicii adecvat noilor forme de organizare în agricultură.

Creşterea gradului de specializare a societăţilor comerciale agricole din agricultura de stat.

Retehnologizarea agriculturii în vederea creşterii producţiilor, productivităţilor şi a calităţii produselor agricole la nivelul cerinţelor pieţelor interne şi externe.

Definirea rolului moderator al statului în mecanismele economiei de piaţă.

Crearea organismelor de marketing agricol în slujba producătorilor agricoli.

Dezvoltarea agriculturii în viitor, pe fondul conservării şi nepoluării mediului înconjurător.

STRUCTURA AGRARĂ – CONCEPT, TENDINȚE

Constantin BOLOCAN,
Ileana ȚÎRLEA

În procesul cunoaşterii, acțiunea umană se desfăşoară în cadrul unor structuri rezultate din diviziunea muncii, pe criterii praxiologice, de raționalitatea şi eficiență. Sistemul global al economiei naționale – ca loc al desfăşurării acțiunii umane, se structurează pe subsisteme şi în cadrul lor pe organizații şi agenți economici, în raport de nevoile prezente şi viitoare, dar şi de posibilitățile pe care le antrenează evoluția vieții economice. Validarea acestor structuri o face piața prin mecanismele şi complexe unde input-urile şi output-urile sunt rezultatul reglării prin preț şi concurență.

În ansamblul structurilor sistemului global al economiei naționale, structura agrară formează una din verticalele diviziunii muncii, cu un puternic efect de antrenare, în aval şi în amonte asupra întregii vieți economico-sociale.

Structura agrară este un subsistem al economiei naționale construit pe cel mai important factor natural, primar şi originar al producției – pământul – ale cărui intrări şi ieşiri se autoreglează printr-un mecanism propriu.

La rândul său, structura agrară a economiei este formată din proprietatea oamenilor asupra factorilor naturali de producție, inclusiv asupra capitalului folosit în calitate de intrări primare ale procesului de producție: formele de organizare a utilizării obiectului proprietății (de gestionare a obiectului proprietății) în calitate de cadru de desfăşurare a activității cerut şi impus de către piață: relațiile de schimb şi în general social-economice dintre agenții economici determinate de desfăşurarea normală a fluxurilor materiale şi financiare pe care le antrenează fiecare activitate agricolă; infrastructura economico-administrativă la nivel teritorial, local, dar şi național, cu rol de sprijinire şi îndrumare a agenților economici din agricultură.

Aceste componente ale structurii agrare se află într-o permanentă interacțiune în timp şi spațiu, viabilitatea fiecăreia în parte fiind determinată de gradul de asigurare şi realizare a rentabilității exploatațiilor agricole.

Conceptul de structură agrară se grefează în principal pe trei aspecte: 1) structura exploatațiilor (mărime, număr, situare geotopografică, forma de proprietate); 2) structura de producție (gradul de specializare şi tehnicile de producție) şi 3) structura zonală (localizarea în cadrul zonei – regiunii, diferențierea exploatațiilor după condițiile naturale).

Un concept de bază al politicilor structurale agricole ar trebui să fie punerea exploatației agricole în centru, şi anume libertatea de alegere a individului în urmărirea obiectivului de a realiza un venit satisfăcător, fie el din agricultură exclusiv sau în combinație cu alte activități economice.

Desigur, funcționarea structurii agrare a economiei nu poate fi ruptă de celelalte structuri, între ele realizându-se un flux permanent de intrări şi ieşiri, fluxuri reale (de bunuri şi servicii) şi fluxuri financiare (de venituri şi cheltuieli).

Structura agrară a unei economii se poate afla fie într-o formă matură, definitiv cristalizată, fie se poate afla într-un proces de tranziție spre această etapă, sau să fie pur şi simplu ceva nedefinit .

O structură agrară este aceea care asigură cea mai înaltă productivitate în utilizarea factorilor de producție şi în primul rând a pământului, în măsură să asigure satisfacerea în condiții optime a tendințelor populației şi să aducă un efect maxim de antrenare asupra eficienței dezvoltării sectoarelor în aval şi amonte. Această structură se formează în timp, fiind rezultatul unui proces economico-social complex care nu poate fi lipsit de contradicții.

În cadrul acestui proces, sunt esențiale păstrarea acelor forme de proprietate care se dovedesc viabile din punctde vedere al întreprinzătorului agricol, într-o dimensiune care să ia în considerare atât condițiile naturale şi socio-economice cât şi pe cele de ordin tradițional.

Preponderența influenței factorului natural în acest sector, iar în unele perioade, chiar acțiunea sa distructivă, impun procesului de formare a structurii agrare particularități noi comparativ cu alte procese. Cea mai importantă dintre ele se referă la faptul că protecția agenților economici trebuie să fie asigurată oricând, mecanismele pieței se blochează din cauza efectelor factorilor naturali tocmai pentru a permite continuitatea activității agricole.

Pornind de la realitățile existente în structura agrară a României şi luând în considerare factorii psihico-socio-economici care s-au acumulat de-a lungul timpului, ca şi cerințele pe care le impune o structură agrară optimă, apreciem că în perspectivă (nu aşa de apropriată) evoluția va fi dominată de următoarele tendințe:

- formarea unor micro-asociații pe baze cooperatiste cu un caracter complex sau specializate;
- apariția şi dezvoltarea unor sectoare de servicii pentru agricultură care să lucreze pe principii de piață cu agenții economici;
- existența şi consolidarea exploataților agricole cu caracter public sau public- privat în raport de condițiile naturale şi sociale ale fiecărei zone geografice;
- gospodării particulare individuale cu forme directe sau indirecte de exploatare a pământului.

Aceste forme care vor contura viitoarea structură agrară a României trec prin acțiunea contradictorie a unui complex de factori, de natură socială, economică, naturală şi tehnico - productivă.

Structurile agrare sunt şi vor fi subordonate scopurilor principale ale politicilor agrare, în mod special scopurilor asigurării cu alimente a populației la o calitate corespunzătoare şi la prețuri rezonabile, care să asigure în acelaşi timp o comparabilitate a veniturilor.

Datorită progresului tehnic şi dezvoltării economice, statul va trebui să implementeze politici agrare iar în cadrul acestora politicile structurale vor ocupa un loc central. Considerăm că structurile agrare vor reprezenta factorul cheie în evoluția socio-economico a mediului rural. În viitorul agriculturii româneşti structura proprietății va schimba raportul proprietate publică şi proprietatea privată în favoarea celei din urmă.

Proprietatea statului în agricultură, în perioada de tranziție se reorganizează pe principiile societăților agricole comerciale, având ca unitate de bază ferma. Numărul acestora va creşte, în timp ce firesc suprafața lor se va diminua (de la 1000-1500 ha cât au acum la 300-500 ha în perspectivă). Sigur că dimensiunea fermelor va fi ca şi până acum influențată de zona rurală, este situată şi de specificul şi profilul ei.

În perspectivă, se întrevede o amplă practicare a sistemului de arendă. Specialiştii din acest sector îşi vor asuma răspunderea acestor ferme. Legea arendei va trebui să creeze un cadru juridic încurajator în această privință, furnizând credite, scutiri de impozite, în primii ani în vederea extinderii acestui sistem.

În ceea ce priveşte structurile de producție după cum am arătat, proprietatea de stat a beneficiat de o înzestrare economică şi tehnică superioară şi care va permite şi pe viitor o dezvoltare mai rapidă a tehnicilor de producție şi un grad mai ridicat de specializare.

Unele activități din agricultură cum ar fi irigațiile, descărcările, combaterea eroziunii solului, producerea de semințe şi rase etc. se pot organiza pe principiile regiilor autonome.

Bazându-se pe evoluția în timp a proprietății de stat din multe țări europene, putem afirma că, în perspectivă această formă de proprietate se va diminua considerabil.

Stațiunile de Mecanizare a Agriculturii au perspectiva reorganizării în societăți comerciale pe acțiuni sau pot vinde tractoarele şi maşinile agricole producătorilor individuali sau asociați, acestea rămânînd numai cu rol de reparații. De asemenea, o formă care se întrevede a se extinde este cooperativa de tip service pentru mecanizare, chimizare, transport, aprovizionare etc.

Aceste cooperative vor veni în slujba producătorilor agricoli individuali, degrevându-i în activitățile care au un grad ridicat de specializare şi totodată un cost ridicat (dacă ar fi executate individual). Nu este exclusă nici posibilitatea arendării sau închirierii tractoarelor şi maşinilor agricole.

În concluzie, bazându-ne şi pe dinamica înregistrată în multe țări europene, proprietatea de stat în agricultură se va restrânge cu timpul, rămânând numai cu rol moderator în mecanismul economiei de piață care este bazat esențialmente pe proprietatea individuală.

Proprietatea privată în agricultură care are şi va avea pondere în fondul funciar, se va baza pe exploatația agricolă familială ce ia naştere prin reîmproprietărirea foştilor cooperatori şi nu numai, conform noii legi funciare.

Pe baza experienței țărilor cu agricultură competitivă, se avansează ideea fiabilității exploatațiilor agricole familiale ca membre în cooperative de aprovizionare, desfacere, mecanizare, chimizare, transport sau în asociații agricole propriu-zise.

Aceste cooperative şi asociații au la bază inviolabilitatea proprietății private şi se organizează pe baza liberului consimțământ.

Procesul de cooperare, în diferite secvențe pe fluxul tehnologic (aprovizionare, valorificare, service, credit) sau în mod integral, cu aspecte pozitive şi negative va asigura, în continuare cadrul optim al dezvoltării relațiilor de proprietate, pe fondul utilizării prerogativelor progresului tehnic în agricultură.

În ceea ce priveşte mărimea acestor exploatații familiale rezultate ca urmare a aplicării Legii fondului funciar vor fi cuprinse între 0,5-10 ha.

După unele calcule făcute de colectivul nostru bazate pe cele 6,3 milioane cereri de punere în posesie, media suprafețelor ce vor reveni pe o familie este de aproximativ 2 ha agricol şi respectiv 1,5 ha arabil. Cota cea mai ridicată o va atinge județul Constanța cu 6,9 ha teren agricol şi 6,2 ha teren arabil. În județul Mureş, media pe familie riscă să fie mai mică decât limită de 0,5 ha prevăzută de lege. Aplicarea acestei legi a ridicat mari probleme de-a lungul timpului şi a generat stări conflictuale şi chiar revolte de masă.

Aceste exploatații familiale vor cunoaşte o dezvoltare diferită, datorită condițiilor geografice şi agropedologice diferite, datorită acumulărilor (capitalului) neegale cu care pornesc precum şi priceperii şi dăruirii diferite a proprietarilor. Unele vor deveni neviabile şi vor avea trei posibilități: să arendeze, să se asocieze, să vândă. În urma acestor opțiuni mărimea exploatațiilor va creşte iar numărul va scade, cum este şi firesc.

De asemenea, în perspectivă vom asista la un fenomen de remigrare, în timp a populației provenite din mediul rural, la început de nevoie şi pe parcurs şi de voie, atraşi de posibilitatea obținerii de profituri mai mari într-un mediu nepoluat.

Desigur, formarea şi realizarea noii structuri agrare presupun nu numai un timp relativ îndelungat (6-10 ani) ci şi costuri mari şi imediate. Acestea, acum nu pot fi suportate de noile structuri decât dacă prețurile de vânzare sunt libere, altfel este necesar ca ele să fie asigurate prin credite pe termen lung şi cu dobândă mică.

Deşi acest cost este mare şi rapid, totuşi el merită asigurat în prezent, dat fiind faptul că amortizarea sa se poate face uşor, agricultura fiind acel gen de activitate umană care îşi produce şi reproduce mereu majoritatea factorilor de care are nevoie.

Este însă necesar doar ca ori de câte ori natura este defavorabilă producătorului agricol, acesta să fie protejat de către întreaga societate, pentru că el produce nu numai pentru el ci pentru toți membrii societății.

ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII DE ELABORARE A STRATEGIEI

Constantin BOLOCAN

În prezent, agricultura este supusă unui proces amplu de privatizare, consfințit prin Legea fondului funciar, care a schimbat raportul dintre proprietatea de stat şi privată în favoarea celei din urmă.

În urma celor 6,3 milioane de cereri de punere în posesie ce vizează aproximativ 9 milioane hectare agricole, proprietatea privată ajunge la o proporție de 70% iar proprietatea de stat în agricultură rămâne la o proporție de 20%.

Se poate considera că agricultura are sau va avea un caracter privat, conferit de proprietatea asupra pământului. Dar nu acelaşi lucru se poate spune având în vedere ponderea diferită în deținerea de mijloace fixe în agricultură (75% în proprietate de stat).

Aceste caracteristici generează, pe de o parte, creşterea nivelului de fragmentare, iar pe de altă parte, o îngreunare a executării lucrărilor agricole în condiții avantajoase, datorită în special a dotării tehnice existente.

O altă caracteristică aparte rezultă şi din tensiunile născute între masele de țărani care au pământ şi cei care nu au pământ, precum şi adversitatea între populația locală şi proaspeții reîmproprietăriți care provin din mediul urban şi care în general urmăresc scopuri comerciale, privind pământul.

Procesul de privatizare este în derulare dar ritmul este lent, datorită unor cauze obiective şi subiective.

Astfel, întârzierea aplicării legii şi în special a acordării titlurilor de proprietate a determinat în unele zone (Banat, Crişana etc.) împărțirea abuzivă a pământului şi a patrimoniului CAP. În alte zone a determinat semănarea pe tarlale comasate a orzului şi a grâului, de către SMA, ceea ce a determinat o neîncredere în rândul țăranilor ce a condus la întîrzierea recoltării, la dezinteres pentru recoltă şi în unele cazuri şi la furturi.

Întârzierea punerii în posesie şi a emiterii titlurilor de proprietate conduce la perpetuarea situației din toamna anului 1990 şi bineînțeles la imposibilitatea aplicării legii ceea ce se traduce în cuvinte cu încetinirea procesului concret de privatizare în agricultură.

Această întârziere este datorată şi de competența şi incorectitudinea Comisiilor pentru stabilirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor, în anumite cazuri, de la nivelul satelor şi comunelor.

Într-o situație critică se află efectivele de animale de la fostele CAP care au fost împărțite samavolnic în unele situații, în altele zac neîngrijite de nimeni

în grajduri, neavând furajarea asigurată (terenul aparţinând bazei furajere, face obiectul împărţirii).

Unele vaci bolnave de leucoză au ajuns la particularii care comercializează laptele la piaţă în deplină inconştienţă. Organele locale de specialitate nu au vegheat la acest aspect iar unde s-a ştiut, nu s-au aplicat prevederile legii.

O altă secvenţă a agriculturii care pare incompatibilă cu actuala structură agrară este şi sectorul de irigaţii. Concepută pentru incinte mari, organizat pe sectoare şi IELIF-uri, sisteme, activitatea de irigaţii, care poate deservi 3,5 milioane hectare, este blocadă. Atât pentru irigaţii cât şi pentru desecări, agricultura a beneficiat de importante investiţii care nu sunt amortizate.

Serviciile pentru agricultură nu sunt încă adaptate pentru noua structură agrară, ceea ce contribuie la o frânare a reformei în agricultură şi la o activitate slab productivă şi ineficientă pe ansamblu.

Faţă de aceste situaţii se impun măsuri legislative, organizatorice şi administrative (guvernamentale) atât pentru perioada imediată cât şi pentru perspectivă.

În ceea ce priveşte măsurile pe termen scurt, se disting câteva urgenţe:

Punerea în posesie şi acordarea titlurilor de proprietate celor în drept. Pentru aceasta propun completarea comisiilor locale de punere în posesie şi acordarea titlurilor de proprietate, cu membrii din rândul tehnicienilor şi inginerilor agronomi pensionari precum şi tot personalul IGFCOT. Aceştia trebuie numiţi prin decizie guvernamentală şi, pe cât este posibil, să fie recrutaţi din alte zone decât acolo unde urmează să-şi exercite atribuţiile.

Accelerarea procesului de privatizare în domeniul mecanizării agriculturii. Pentru aceasta, secţiile de mecanizare ale SMA să treacă în subordinea primăriilor comunale, şi să deservească numai nevoile exploataţiilor agricole familiale sau asociaţiilor, în primă etapă.

Tot în această idee, trebuie create mai multe facilităţi în dotarea actualelor exploataţii agricole familiale cu mijloace mecanice specifice, furnizate de producătorii interni sau externi. Să se acorde credite în condiţii avantajoase cu dobândă mică şi pe termen lung, pentru aceste dotări.

În privinţa zootehniei, să se aplice prevederile Legii fondului funciar, să se depoziteze şi să se sancţioneze abuzurile create.

Exploataţiile agricole familiale care au profil de creştere animalieră trebuie să beneficieze de nutreţuri combinate (la porci şi păsări) de la un anumit efectiv, de la fabrici sau societăţi comerciale pe acţiuni (IAC) bineînţeles asigurând materia primă (orz şi porumb).

De asemenea, valorificarea producţiei animaliere, lapte, lână, carne, ouă, trebuie făcută la nivel comunal prin cooperative specializate care să fie concepute pe baze moderne cu toate dotăriile şi care să acorde facilităţi, stimulente producătorilor importanţi.

Complexele mari de porci din județe trebuie să asigure materialul de prăsilă celor intersanți şi serioşi, în mod gratuit, urmând ca recuperarea să se facă când se livrează animalul îngrăşat.

Legea arendei, legea impozitelor trebuie promulgate urgent pentru a completa "codul agrar" al Reformei Agrare. În perspectivă, trebuiesc redimensionate şi reorganizate sistemele de irigații pentru a fi compatibile cu structurile agrare actuale, în speță la dimensiuni mici. Această activitate se poate organiza sub forma unei regii autonome a irigațiilor cu grad ridicat de specializare şi funcționînd pe principiile serviciilor.

Se simnte nevoia accelerării procesului de integrare pe produs. Astfel, cu timpul, toți producătorii de sfeclă de zahăr trebuie să fie integrați cu fabricile de zahăr . Aceleaşi sistem se poate aplica la ulei, tutun, conserve de legume şi fructe, ouă, lapte, lână, carne. Sunt premize să afirmăm că se realizează o creştere a productivității şi a eficienței economice.

Se impun stabilirea unui sistem de echilibru între prețurile materiilor prime provenite din industrie şi prețurile produselor agricole. Aceste acțiuni trebuie stăpânite de Guvern.

Trebuie creat un sistem bancar numai pentru agricultură pus în slujba producătorilor agricoli, care să acorde credite şi împrumuturi în condiții avantajoase pentru a se demara dezvoltarea reală a agriculturii româneşti.

Din confruntarea tendinței renaşterii simțului de proprietate în opoziție cu respingerea oricărei forme de "comun" se vor decanta în perspectivă forme cooperatiste integrate şi de tip service, de altfel foarte răspândite şi în Franța, care vor consolida economic, în final, exploatațiile agricole familiale.

Proprietatea de stat în agricultură, dacă nu se organizează în forme concurențiale viabile, va fi în continuare diminuată, confințând procesul de privatizare în agricultură.

INFLUENȚA INFLAȚIEI ASUPRA RENTABILITĂȚII EXPLOATAȚIEI AGRICOLE

Cornelia SCUTARU

1. Perioada de tranziție de la economia centralizată la o economie de piață este o perioadă marcată de dezechilibre şi contradicții inerente, determinate de însăşi derularea proceselor de tranziție, de inadecvarea mecanismelor şi a instituțiilor la o realitate economică de un dinamism accelerat.

Ne aflăm într-o fază intermediară a tranziției, cu un cadru legal parțial elaborat, care permite derularea legală a unora din procesele specifice tranziției, în timp ce altele aşteaptă încă legile care să permită declanşarea mecanismelor economice şi eventual crearea instituțiilor necesare.

Principalele procese de tranziție sunt legate de:

- schimbarea formei de proprietate: marcată prin creşterea treptată a ponderii proprietății particulare şi mişcarea ponderii proprietății de stat, prin două procese distincte: privatizare şi descentralizare;
- schimbarea rolului statului în economie: trecerea de la planificarea centralizată la cea indicativă, renunțarea la balanțele de repartiție, renunțarea la intervenția directă a statului în procesele economice prin crearea cadrului legal al unor mecanisme de intervenție indirectă;
- schimbarea mecanismului de formare a prețurilor, trecând prin etape succesive de liberalizare;
- schimbarea politicii monetare şi a rolului sistemului bancar;
- schimbarea politicii fiscale şi a rolului bugetului în economie;
- schimbări în comerțul exterior şi în gradul de protecționism vamal, marcând trecerea de la o economie închisă la o economie deschisă.

Toate aceste procese de tranziție sunt marcate de dezechilibre şi contradicții care decurg din lipsa mecanismelor de piață şi au consecințe în toate celelalte domenii ale vieții economice prin mecanisme de conexiune şi de substituție specifice.

2. Inflația este un fenomen de natură monetară, care se manifestă economic prin creşterea prețurilor la mărfurile şi serviciile produse de o economie dată (în totalitate sau parțial). Ea marchează un dublu dezechilibru între cerere şi ofertă, care se manifestă atât pe piața monetară cât şi pe piața mărfurilor şi serviciilor.

Cauzele inflației în perioada de tranziție trebuie identificate, pe ambele piețe, în cauzele care determină dezechilibre între cerere şi ofertă.

Pe piața monetară, preferința pentru lichiditate duce la creşterea masei monetare aflate în circulație, ceea ce înseamnă o creştere proporțională a

cererii de produse. Ce poate determina această creştere paradoxală a preferinţei pentru lichiditate într-o economie în care este aşteptată o creştere continuă a inflaţiei? Cauzele pot fi multiple, de psihologie socială, legate de posibilităţile crescute de lansare în afaceri, (oportunităţile pieţei cer rapiditate de acţiune şi bani lichizi disponibili), de incertitudinea inerentă unei perioade de tranziţie (pericolul şomajului creşte, iar măsurile de protecţie socială luate până în prezent sunt insuficiente), de birocraţia care împiedică agenţii economici particulari să dispună rapid de sumele depuse în bancă etc. Totuşi principala cauză a preferinţei paradoxale pentru lichiditate în perioada de tranziţie, este inexistenţa pieţei (bursei) hîrtiilor de valoare, singura care ar putea asigura un echilibru între masa monetară şi masa hârtiilor de valoarea. Intervenţia Băncii Centrale pe piaţa monetară prin vânzare/cumpărarea hârtiilor de valoare este unul din mijloacele de politică monetară care permite reglementarea masei monetare disponibile, deci indirect a cererii de produse şi servicii. În lipsa ei, s-au luat până acum unele măsuri care duc la retragerea unor sume de bani lichizi de pe piaţă, între care se înscriu cele legate de mica privatizare şi de vânzarea unei părţi a fondului locativ. Ele rămân totuşi insuficiente şi o direcţie deschisă de acţiune în acest domeniu este încurajarea producţiei de bunuri de consum, de folosinţă îndelungată, precum şi a producţiei şi vânzării către populaţie a unor mijloace de producţie utilizabile în agricultură (tractoare de putere mică, maşini, unelte necesare în mica exploataţie ţărănească) sau în mică producţie de mărfuri şi servicii (utilaje care să permită dezvoltarea de mici ateliere în diferite domenii slab dezvoltate: brutării, cofetării, abatoare şi prelucrarea cărnii, curăţătorii chimice etc.).

Deşi s-a înregistrat o creştere a masei monetare lichide (inflaţia de cerere) determinată de creşterea salariilor după a doua etapă de liberalizare a preţurilor, totuşi creşterea veniturilor populaţiei rămâne în urma creşterii preţurilor, neputând determina - datorită acestui decalaj - creşterea corespunzătoare a preferinţei pentru economisire. În determinarea fenomenului de inflaţie, considerăm că nu inflaţia de cerere este predominantă în această perioadă, ci alte fenomene economice, legate de formarea preţurilor la producător şi de stagnarea (eventual scăderea) producţiei deci a ofertei.

b. Pe piaţa mărfurilor şi a serviciilor echilibrul pe termen scurt se realizează prin preţuri. În condiţiile în care oferta de mărfuri şi servicii este scăzută şi în continuă scădere, datorită scăderii volumului producţiei, iar cererea de mărfuri este în creştere, ca urmare a creşterii absolute a veniturilor populaţiei, echilibrul dintre cerere şi ofertă se stabileşte la un nivel ridicat al preţurilor. În perspectivă, pe termen mediu şi lung, într-o economie normală de piaţă creşterea preţurilor ar trebui să ducă la creşterea producţiei, la început prin utilizarea la maximum a capacităţilor existente, apoi prin efortul investiţional al agenţilor economici.

În condiţiile actuale ale tranziţiei acest fenomen nu s-a declanşat: producţia continuă să fie în scădere, cu excepţia câtorva domenii. Pentru

lămurirea acestui dezechilibru, trebuie căutate cauzele care fac ca – în ciuda creşterii preţurilor de vânzare a mărfurilor, unii agenţi economici să lucreze în pierdere. Importantă în această privinţă este structura costurilor de producţie şi creşterea preţurilor la factorii de producţie (în special materii prime şi forţa de muncă). Ritmul de creştere a costurilor determină inflaţia de costuri , deci creşterea preţurilor produselor finite.

Între cauzele care duc la creşterea costurilor de producţie, se manifestă tendinţe diferite în ceea ce priveşte evoluţia costurilor la materii prime şi energie, a tarifelor de plată (în agricultură, pentru executarea lucrărilor mecanice sau a taxelor pentru lucrările de îmbunătăţire funciare) precum şi a salariilor.

Formele de negociere practicate nu exclud situaţiile de monopol sau cvasimonopol pe o anumită piaţa, atât pentru factorii de producţie, cât şi pentru o parte din produsele agricole.

Costurile ridicate ale factorilor de producţie sunt direct determinate de preţurile materiilor prime şi a energiei din ramura producătoare (îngrăşăminte, pesticide etc.). Ele diferă pentru furnizorii diferiţi iar creşterea lor de la o etapă de liberalizare la alta determină creşterea costului de producţie a produselor agricole, cu influenţă directă asupra rentabilităţii acestora.

Apar situaţii de monopol în utilizarea mijloacelor mecanice, ale serviciilor oferite de fostele staţiuni de mecanizare a agriculturii, care acoperă necesarul de lucrări într-o anumită zonă fără concurenţă atât timp cât ţăranii nu dispun de capitalul necesar pentru cumpărarea maşinilor agricole. Numai între februarie 1990 şi aprilie 1991, creşterea tarifelor de plată pentru lucrările agricole este cuprinsă între 300% şi 400% ajungând în unele cazuri la 500%, ceea ce duce la creşterei ale costurilor de producţie în funcţie de mărimea exploataţiei, structura de producţie şi tehnologiile folosite.

Situaţii de monopol apar şi în cazul stabilirii preţurilor la unele produse animale deţinute în mari complexe de creştere sau întreprinderi de prelucrare (în special la carne). Determinată de creşteri importante ale preţurilor furajelor, preţurile produselor de origine animală rămân totuşi preţuri de monopol şi ultima etapă de liberalizare a pus în evidenţă acest lucru.

Situaţiile de monopol de acest tip sunt urmare directă a economiei centralizate; ele nu pot fi lichidate prin intervenţii brutale directe, dar există mecanisme economice indirecte de dirijare a evoluţiei economice în direcţia dorită: unul din ele este legea privatizării societăţilor comerciale; altele necesită un cadru legal care să permită măsuri de încurajare a producătorilor particulari, a asociaţiilor, etc. prin reglementări ale politicii fiscale sau bancare (credite avantajoase prin subvenţionarea dobânziilor, reducerea impozitelor pentru anumite tipuri de exploataţie etc.).

O altă cauză a creşterii preţurilor datorită creşterii costurilor de producţie este de natură tehnologică : produsele se obţin în economia noastră cu consumuri specifice mari de materii prime şi energie, ceea ce duce la costuri

ridicate. Ele se datorează fie unor tehnologii învechite (soluția a fost lansată de la începutul reformei: retehnologizarea, dar ea implică investiții din partea agenților economici, care nu le pot face dacă nu sunt rentabili ceea ce constituie una din cauzele blocajului economic), fie raselor de animale şi soiurilor de plante folosite, fie unei proaste gospodăriri a resurselor. Pentru a determina agenții economici la o activitate rentabilă, apare necesitatea de a fixa condițiile falimentului printr-o lege specială, precum şi condiții de creditare bazate pe principiile prudenței bancare şi a solvabilității agenților economici care sunt viabili din punct de vedere economic.

Inflația este măsurată prin indicii de prețuri construiți pe baza unui anumit "coş" de produse, care determină ponderea mărfurilor luate în considerare. Aceştia sunt de trei tipuri:

deflatorul Produsului Național Brut care măsoară inflația anului curent față de un an de bază prin creşterea PNB real față de cel nominal (exprimat în prețurile anului de bază). Inflația măsurată prin acest indice de preț ia în considerare toate bunurile produse în economia națională, este deci o măsură "globală" a inflației;

indicele prețurilor de consum, măsoară creşterea costului unui coş fixat de bunuri şi servicii, reprezentativ pentru consumatorii urbani. El măsoară scăderea puterii de cumpărare a populației. Spre deosebire de deflatorul PNB care cuprinde numai produsele economiei naționale a căror pondere şi structură e diferită de la un an la altul, indicele prețurilor de consum are o structură fixă, dar cuprinde şi mărfuri din import, ceea ce face ca în măsura inflației să fie inclusă şi o parte a variației prețurilor externe;

indicii prețurilor de producție se referă la un coş de bunuri şi servicii care servesc la producerea unui anumit produs finit. Spre deosebire de ceilalți doi indici el include prețurile mai multor materiale brute şi produse semifabricate.

Calculați la nivelul tranzacțiilor comerciale primare în cursul ciclului de producție, indicii de acest tip sunt foarte sensibili şi semnalează schimbările majore de prețuri din economie, cu mult timp ca acestea să se materializeze în circuitul economic.

Anumiți indici particulari de acest tip, cum sunt indicii "materialelor sensibile" servesc drept indicatori ai ciclului de afaceri strâns legați de deciziile din domeniu respectiv.

O ultimă remarcă metodologică : cei trei indici nu se schimbă în acelaşi ritm şi dau rate anuale de inflație diferite. Nu se pune problema care e mai corect dintre ei; întrucât măsoară schimbările de prețuri ale unor coşuri de bunuri diferite, fiecare indice este o măsură "corectă" a inflației în domeniul respectiv.

Calcularea indicilor prețurilor de producție permite evaluarea inflației inputurilor unui anumit proces de producție, evidențierea secvențelor şi materialelor sensibile din acest punct de vedere, a pragurilor de rentabilitate a exploatațiilor agricole, în funcție de structura de producție şi tehnologiile

folosite. Analiza pragului de rentabilitate a unui anumit produs sau a unei anumite exploatații pune în evidență limitele minime de prețuri la care întreprinderea este viabilă şi tendințele de creştere pe piață liberă a prețurilor produselor agricole. Atât timp cât cererea solvabilă a populației pentru produse agroalimentare este în exces față de ofertă, aceste prețuri continuă să crească pe piața liberă cel puțin în măsura în care pot asigura viabilitatea întreprinderilor.

În momentul de inversare a raportului cerere solvabilă/ofertă, apare inevitabil pericolul falimentului, pentru acele exploatații/ întreprinderi agricole care nu reuşesc să producă cu costuri care să asigure o marjă de rentabilitate suficientă pentru a rezista din punct de vedere financiar.

3. Considerăm că elaborarea tezelor tranziției la economia de piață trebuie girată de autoritatea Parlamentului, de puterea legislativă, în timp ce elaborarea programului tranziției este de competența Guvernului, a puterii executive.

Legislația elaborată până în prezent oferă cadrul general al unei reforme economice îndreptate spre o economie de piață. Ea trebuie să urmărească în continuare crearea instituțiilor şi a mijloacelor economice care să permită statului o intervenție indirectă în procesele economice în scopul protejării economiei atât de intervențiile guvernamentale directe de tip administrativ, cât şi de haosul economic.

În aceste condiții, rolul INCE-ului ar fi de a fundamenta teoretic atât tezele cât şi programul, pornind de la stadiul economic şi legislativ actual în raport cu tipul de economie la care dorim să ajungem, punând în evidență posibilele dezechilibre şi contradicții ale tranziției, precum şi căile de soluționare a acestora. În această acțiune, institutul ar trebui să antreneze toate instituțiile care pot furniza informații, soluții, idei pentru formularea problemelor şi rezolvarea lor: ministerele, alte institute economice, specialişti din țară şi din străinătate.

NECESITATEA RECONSIDERĂRII ROLULUI EXPLOATAȚIEI AGRICOLE ÎN ECONOMIE

Cornelia SCUTARU
Cecilia ALEXANDRI

Perioadă de schimbări profunde în economie şi în psihologia socială, tranziția la economia de piață generează dezechilibre provenite din inerția mecanismelor economice şi a instituțiilor existente, care sunt inadecvate unei economii de piață.

În agricultură, schimbarea formei de proprietate, prin creşterea ponderii proprietății particulare, duce la schimbări structurale şi de gestiune economică cu consecințe îndelungate pe plan economic. Creşte ponderea exploatațiilor agricole familiale, al căror statut se schimbă în cadrul economiei: în afara gospodăriilor țărăneşti existente în zonele de deal – munte, apar noi exploatații agricole familiale prin reconstituirea dreptului de proprietate asupra pământului, se formează asociații țărăneşti cu sau fără personalitate juridică, organizate pe diferite obiective (producție, servicii, prelucrare etc.). Există posibilitatea apariției formelor familiale cu suprafețe de până la 100 de hectare în proprietate, precum şi a altor forme bazate pe arendarea pământului. Organizarea societăților comerciale cu capital de stat sau mixt, cu profil complex de producție în condiții de autonomie decizională şi răspundere economico-financiară impune un nou mod de gestiune economică.

Mediul economic în care funcționează exploatațiile agricole, atât cele particulare, cât şi asociațiile sau cele cu capital mixt şi de stat, în perioada de tranziție, este diferit de mediul economic generat de o economie planificată centralizat, cât şi de cel generat de o economie liberală de piață. În această perioadă nu trebuie neglijat rolul statului şi al intervențiilor sale, astfel încât putem considera că semnalele mediului economic în perioada de tranziție sunt de trei tipuri, în funcție de sursa lor:

- piața liberă
- prețuri negociabile pentru factorii de producție;
- prețuri libere la produsele agricole.
- piața dirijată:
- prețuri ne-negociabile la factorii de producție;
- prețuri de contractare la produsele agricole.
- măsuri guvernamentale, privind:
- susținerea prețurilor:
  - la anumiți factori de producție;
  - de contractare la anumite produse agricole;

  - impozite – pe venit;
- pe teren
  - taxe sau prime de încurajare pe produse;
  - dobânzi, limite, durată – pentru creditele de producție;
- taxe şi amenzi pentru tehnologiile poluate;
- măsuri de susținere pentru lucrările de îmbunătățiri funciare;
- măsuri de politică structurală:
  - încurajarea/ descurajarea micilor/ marilor exploatații agricole familiale;
  - programe de dezvoltare regională zonală
  - program de încurajare a tinerilor agricultori.

Mediul economic din perioada de tranziție este în continuă schimbare prin:

- redefinirea permanentă a cadrului juridic şi legal;
- formarea de noi instituții şi mecanisme economice, adaptate economiei de piață.

2. Gestiunea exploatațiilor în noul mediu economic ridică o serie de probleme specifice legate de:

- impactul politicilor macroeconomice asupra exploatațiilor agricole;
- necesitatea reconsiderării rolului exploatației agricole în economie;
- necesitatea reconsiderării rolului decidentului (managerului) în cadrul exploatației agricole;
- creşterea incertitudinii mediului decizional în agricultură;
- necesitatea unui nou tip de demers informatic pentru elaborarea instrumentelor de sprijin a deciziei în agricultură;
- necesitatea cererii formelor instituționale în sprijinul exploatațiilor agricole: centre de gestiune zonale.

Necesitatea reconsiderării rolului exploatațiilor agricole (tip familial, asociativ sau tip societăți comerciale) este o premisă de bază pentru reformularea politicii structurale a guvernului.

În ceea ce priveşte exploatările familiale, rolul lor este determinat de principalele funcții:

- asigură hrana (consumul) familiei țărăneşti;
- furnizează produse agricole pe piață;
- asigură un venit agricol destinat:
  - amiliei
  - producției
  - dezvoltării
  - exploatației

În această perioadă de început a reformei, ca urmare a aplicării Legii fondului funciar, se formează un număr mare de exploatații familiale mici (2-3 ha), ceea ce determină schimbarea rolului gospodăriei țărăneşti prin accea că:

- creşte ponderea sa în total suprafaţă şi în total producţie;
- creşte rolul său în aprovizionarea cu mărfuri a pieţei libere;
- dacă statul intervine cu măsuri adecvate, poate creşte rolul său în susţinerea cu mărfuri a pieţei dirijate (preţurile contractuale au avantajul de a fi sigure: dacă asigură şi un minim de rentabilitate, atunci e posibil ca ţăranul să prefere piaţa contractuală celei libere care prezintă un risc mult mai mare).

Fără un sprijin esenţial acordat de către stat, prin măsuri specifice de susţinere a micii gospodării ţărăneşti, acestea nu pot supravieţui în lipsa capitalului şi a mijloacelor de producţie necesare. Asocierea este permisă prin lege şi scopul asociaţiilor este de a permite agricultorilor să-şi organizeze diferite activităţi în comun pentru a creşte eficienţa producţiei.

În funcţie de tipul de asociaţie (cu sau fără personalitate juridică) şi de obiectivul ei (asociaţii de producţie, de prelucrare, comerciale, de utilizare a mijloacelor de producţie, de servicii etc.) rolul asociaţiilor este multifuncţional şi se axează pe: creşterea producţiei şi a rentabilităţii economice a exploataţiilor familiale care o compun.

Societăţile comerciale cu capital de stat sau mixt au rolul:

- de a aproviziona piaţa cu produse agricole la preţuri rezonabile;
- de a asigura agricultorilor un venit la paritate cu celelalte ramuri;
- de a participa la exportul de produse agricole.

Rolul lor poate creşte în perioada de tranziţie, comparativ cu al celorlalte tipuri de exploataţii (familiale, asociaţii), dacă îşi gestionează activitatea în condiţii de rentabilitate; pentru acesta este necesar ca statul să intervină cu măsuri de susţinere a preţurilor produselor agricole compensând creşterile preţurilor la factorii de producţie.

Politicile macroeconomice pot fi orientate în perioada de tranziţie, ca şi mai târziu, în direcţia susţinerii anumitor tipuri de exploataţii, a anumitor produse sau tehnici de cultivare/prelucrare etc. Considerăm că, în perioada de tranziţie, rolul statului este de a încuraja prin toate mijloacele creşterea producţiei agricole în toate tipurile de exploataţii,indiferent de forma de organizare şi tipul de proprietate. Evoluţia spre o anumită structură a exploataţiilor (mari, mici, asociative sau nu)poate fi dirijată în timp şi pot fi elaborate şi instrumentele necesare; acum este urgentă redresarea prin toate mijloacele a producţiei. În acest scop pot fi lansate:

- politici de susţinere a preţurilor factorilor de producţie. Sunt necesare în condiţiile în care preţurile inputurilor agricole cresc mai repede decât preţurile produselor agricole.

Se pot aplica diferenţiat, în funcţie de gradul dorit de intensificare al agriculturii: pentru îngrăşămintele chimice; pentru acoperirea parţială a costului irigaţiilor şi a altor lucrări de îmbunătăţiri funciare, pentru tehnica de mecanizare adecvată mărimii exploataţiei etc.;

- politici diferențiate de încurajare a anumitor produse agricole prin prețuri minim garantate, care să permită rentabilizarea acestor produse la nivelul producătorului şi protecția cumpărătorului;

- politica fiscală (impozite, taxe) poate fi orientată spre încurajarea anumitor tipuri de exploatații (familiale sau asociații) şi a agricultorilor tineri prin reduceri semnificative de impozit pe anumite perioade; de asemenea, poate fi utilizată în orientarea politicii structurale pe zone geografice (politici de dezvoltare regională);

- politici de acordare a creditelor: cu scopul încurajării anumitor ramuri de producție agricolă se pot acorda credite cu dobânzi reduse (un anume procent al dobânzii suportat de stat): pe termene şi în limite rezonabile pentru producător.

Schimbarea formei de proprietate, creşterea ponderii proprietății particulare, duce la creşterea responsabilității şi autonomiei exploatațiilor agricole. De aici decurge necesitatea reconstituirii rolului decidentului (managerului) în cadrul exploatației agricole.

În exploatațiile agricole familiale, şeful exploatației este capul familiei, deciziile sale sunt cele care dirijează activitatea exploatației (structură de producție, utilizarea venitului agricol pentru asigurare a cheltuielilor de producție, familiale şi de dezvoltare a exploatației.

Poziția decidentului (managerului) se schimbă şi în celelalte tipuri de exploatații agricole, datorită condițiilor specifice economiei de piață, care impun autonomia decizională şi deplina responsabilitate economică a acestor.

În perioada de tranziție creşte incertitudinea mediului decizional în agricultură, ceea ce implică necesitatea reconsiderării mijloacelor şi instrumentelor decizionale. În afară de incertitudinile datorate evoluției mediului natural (în primul rând condițiilor pedoclimatice), trecerea la economia de piață duce la apariția şi creşterea incertitudinilor mediului economic specifice pieței, privind evoluția cererii şi ofertei, prețurilor de echilibru. Apar, de asemenea, anumite incertitudini datorate măsurilor de intervenție guvernamentală, în condițiile în carenu este bine definită o macropolitică în domeniul agricol.

În acelaşi timp, pentru micile exploatații familiale, se poate lua în considerare o scădere a incertitudinilor generate de mediul decizional intern: şeful exploatației este şi capul familiei el decide în ambele domenii, complexitatea micii ferme gospodăreşti este redusă, autonomieie exploatației este asigurată de unicitatea centrului decizional a cărui responsabilitate este deplină.

În aceste condiții, apare necesitatea abordării unui nou tip de demers informatic pentru elaborarea instrumentelor de sprijin a deciziei în agricultură, în funcție de:

- tipul de gestiune;
- tipul problemei de decizie;
- tipul deciziei.

Distingem două tipuri de gestiune:

- proprietarul este manager (decident, exploatațiile familiale şi micile asociații fără personalitate juridică – fără contabilitate sau cu contabilitate agricolă simplă);

- managerul este diferit de proprietar (asociațiile cu persnalitzate juridică şi societățile comerciale – bazate pe contabilitate analitică).

În ambele cazuri problemele de decizie pot fi:

- bine strucutrate - pentru care decidentul dispune de informații certe.

- slab structurate – pentru care decidentul dispune de informații incerte sau cu un anumit grad de probabilitate.

- nestructurate – pentru care decidentul nu dispune de informații sau acestea sunt vagi.

Deciziile pot fi, în funcție de problema pe care o rezolvă:

- tactice – rezolvă în general, probleme curente (bine structurate) în condiții de informații relativ certe, deterministe;
- strategice – rezolvă probleme care privesc evoluția viitoare a exploatației agricole:

Instrumentele de sprijin a deciziei în exploatația agricolă se pot baza fie pe sistemele contabile clasice, fie pe sisteme informatice:

- contabilitatea agricolă simplă (exploatații familiale asociații fără personalitate juridică, societăți comerciale).
- modele şi sisteme informatice de sprijin decizional:
  - în condiții deterministe (decizii tactice pentru probleme de decizie bine structurate):
  - în condiții de incertitudine (decizii strategice pentru probleme de decizie slab structurate).

În perioada de tranziție, apare necesitatea creării formelor instituționale care să vină în sprijinul exploatațiilor agricole în domeniul managerial: acestea sunt aşa-numitele centre de gestiune zonală, cu rol de consulting la nivelul exploatației agricole.

Exploatațiile agricole familiale, precum şi micile asociații fără personalitate juridică îşi încep activitatea fără a dispune de un instrument de gestiune adecvat: aceasta este contabilitatea agricolă simplă pe care agricultorii o pot ține singuri pe un carnet de contabilitate care pune în evidență veniturile şi cheltuielile lunare ale exploatației.

Celelalte operațiuni contabile sunt efectuate ca servicii în cadrul centrelor zonale de gestiune care pot efectua, la cerere: diverse analize economice, energetice, studii de marketing , pot oferi informații diverse privind condițiile de desfăşurare a activității de producție în zona respectivă (condiții naturale, economice etc.). Asemenea centre zonale de gestiune funcționează în toate țările dezvoltate.

La aceste centre pot apela şi exploatațiile agricole mari sau complexe (societățile comerciale, asociațiile cu personalitate juridică etc.). Dar acestea

nu-şi pot gestiona activitatea decât pe baza ținerii contabilității analitice şi generale. Ele pot utiliza sisteme informatice proprii sau se pot abona la cele de care dispun Centrele zonale de gestiune, în scopul de a obține informațiile necesare pentru desfăşurarea activității (prognoze privind evoluția piețelor de factori şi produse agricole, măsuri guvernamentale cu impact direct în activitatea exploatațiilor agricole etc.).

3.Considerăm că elaborarea tezelor tranziției la economia de piață trebuie girată de autoritatea Parlamentului, de puterea legislativă, în timp ce elaborarea programului tranziției este de competența guvernului, a puterii executive. Legislația, elaborată până în prezent, oferă cadrul general al unei reforme economice îndreptate spre o economie de piață. Ea trebuie să urmărească în continuare crearea instituțiilor şi a mijloacelor economice care să permită statului o intervenție indirectă în procesele economice în scopul protejării economiei atât de intervențiile guvernamentale directe de tip administrativ, cât şi de haosul economic.

În aceste condiții rolul INCE- ului ar fi de a fundamenta teoretic atât tezele cât şi programul, pornind de la stadiul economic şi legislativ actual în raport cu tipul de economie la care dorim să ajungem, punând în evidență posibilele dezechilibre şi contraindicații ale tranziției, precum şi căile de soluționare a acestora. În această acțiune, institutul ar trebui să antreneze toate instituțiile care pot furniza informații, soluții, idei pentru formularea problemelor şi rezolvarea lor: ministerele, alte institute economice, specialişti din țară şi din străinătate.

STAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN PROCESUL TRANZIȚIEI

Aurelia SÂRBU

În mai bine de un an de la declanşarea reformei, economia națională se caracterizează prin coexistența a două tipuri diametral opuse de mecanisme economice (elementele noului mecanism economic nefiind compatibile cu structurile economice dominante), fiind marcată de apariția unor noi dezechilibre şi adâncirea celor existente: s-au produs rupturi între fluxurile materiale şi fluxurile monetare ale economiei , care se suprapun pe fracturarea vechilor structuri instituționale; s-au adâncit discordanțele între structura producției şi cerere, fapt reflectat în subutilizarea capacităților de producție, disponibilizarea forței de muncă, creşterile de prețuri la produsele deficitare; accentuarea fenomenului de economie subterană; cea mai importantă distorsiune economică constă în cursul de schimb nefundamentat economic.

Cursul reformei a fost încetinit sau chiar blocat într-o serie de sectoare ale economiei în care restructurarea instituțională nu a fost însoțită de schimbări manageriale sau, deşi cadrul legislativ a fost creat, s-au întreprins paşi foarte mici în aplicarea practică, concretă (ex. Legea funciară).

Reuşind să se evite hiperinflația şi devalorizarea banilor şi să se realizeze liberalizarea prețurilor, actuala formulă guvernamentală va trebui să impună un ritm mai alert procesului de restructurare instituțională, să asigure o informare mai promptă şi instruirea agenților economici, a populației în vederea aplicării corecte a noilor reglementări impuse de reformă precum şi o coordonare mai coerentă a întregului program de stabilizare macroeconomică.

AMELIORAREA CONDIȚILOR DE VIATĂ DIN ZONELE RURALE

În procesul formulării unor strategii de dezvoltare rurală este necesar să se pornească de la tensiunile existente – diminuarea creşterii populației şi riscul depopulării, înapoierea cronică a dezvoltării resurselor umane, imposibilitatea reproducerii structurilor economice de bază, situația precară a calității vieții – şi de la posibilitatea depăşirii acestora printr-un ajutor susținut dat de societatea globală. Situația socială şi economică a comunităților rurale din România variază mult de la o zonă la alta, fiind nevoie de un ansamblu de programe şi măsuri care să răspundă necesităților socioeconomice specifice fiecăruia. Aşadar, dezvoltarea rurală este un proces al diferențierii structurale şi integrării funcționale atit la nivel sectorial (concretizat într-o diviziune ulterioară a muncii, care implică necesitatea integrării activităților strict specializate într-un sistem socio-economic complex) şi la nivel regional/ zonal

(dezvoltarea globală în funcție de potențialul fiecărei zone/regiuni şi echilibrul existent între zone/regiuni diferite).

Ca proces amplu de satisfacere a trebuințelor umane, dezvoltarea colectivităților rurale se poate cuantifica prin : nivelul satisfacerii necesităților, ca procent al populației ce se situează deasupra unui minim social; distribuția satisfacerii necesităților, ca procent al populației ce se află la diferite niveluri, minim, maxim, inter mini-maxim social; structura satisfacerii necesităților, care reflectă capacitatea comunităților rurale de a fi propriul ei producător.

Asigurarea unor condiții decente de viață este posibilă prin realizarea unor programe şi măsuri de restructurare a economiei rurale şi creare a unei infrastructuri materiale şi sociale, axate prioritar pe:

1. Ameliorarea infrastructurilor materiale, element esențial pentru atragerea investițiilor productive ce va influența crearea de noi locuri de muncă, utilizarea resurselor existente şi fixarea populației în zonă: extinderea rețelei de aprovizionare cu apă şi a celei de evacuare a apelor uzate; construirea şi/sau modernizarea unor drumuri comunale şi județene; echiparea cu instalații de colectare şi tratare a resturilor menajere; extinderea rețelei de distribuție a energiei electrice în toate satele țării.

2.Restructurarea agriculturii, impusă, în special, de schimbările structurale ale proprietății: adaptarea sistemelor de producție agricolă (retehnologizarea); ameliorarea structurii agrare şi a metodelor de cultură; modalități noi de gestionare a spațiului; modernizarea şi dezvoltarea infrastructurilor de producție agricolă: formarea profesională a noilor agenți economici (şefi de exploatații agricole) corespunzător cerințelor economiei de piața; dezvoltarea unui sistem de informare a agricultorilor.

3. Stimularea industriei rurale

Sectorul industrial constituie un câmp de intervenție prioritar pentru dezvoltarea zonelor rurale, colectivitățile locale fiind încurajate în crearea de noi întreprinderi, de preferință în domeniile: agro-alimentar şi cele care valorifică resursele naturale.

4. Promovarea turismului: în zonele rurale care posedă un adevărat potențial turistic se vor dezvolta centre turistice; în alte zone: sate de vacanță, cu mici hoteluri; campinguri; popasuri rurale şi comunale; centre de primire a persoanelor în vârstă ; rezidențe secundare rurale rezultate prin implantarea definitivă a pensionarilor citadini.

5. Extinderea serviciilor în zonele rurale: servicii private şi publice: comerț, bănci, agenții de voiaj; poştă-telefon, jandarmerie, financiar, sanitar, învățământ, cultură etc.

6. Amenajarea cadrului vieții rurale: acțiuni de combatere a formelor de poluare, întreținerea şi amenajarea peisajelor;

- punerea în valoare a elementelor originale ale localităților rurale prin restaurarea patrimoniului arhitectural, respectarea armoniei în concepția noilor

construcții; reconstituirea masivelor forestiere; amenajarea drumurilor pietonale;

- asigurarea şi funcționarea căminelor culturale, terenurilor de sport etc.

7. Formarea profesională: elaborarea unor programe de formare profesională care să răspundă cerințelor zonale şi să conducă la ameliorarea mobilității profesionale între sectoarele de activitate din rural, diminuarea gradului de ocupare în agricultură şi la îmbunătățirea calificării profesionale, în special a tinerilor.

III. Complexitatea subiectelor abordate în cadrul tematicii de cercetare a Institutului de Economie Agrară impune crearea unui cadru larg de desfăşurare a cercetărilor, cu participarea unui număr mare de cercetători şi specialişti din alte institute de cercetare, organisme guvernamentale şi nonguvernamentale, societăți comerciale, organizații private etc. şi coordonarea acestora de către Institutul de Economie Agrară al INCE..

STRATEGIA DE ABORDARE A REORGANIZĂRII AGRICULTURII ROMÂNIEI ÎN PERIOADA DE TRECERE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Maria – Mihaela COSTEA

Reorganizarea agriculturii României în urma aplicării Legii fondului funciar, a restructurării fundamentale a acestei importante ramuri a economiei naționale, este un important deziderat al perioadei de tranziție spre economia de piață.

Strategia de abordare a reformei este legată nemijlocit de politica de înfăptuire treptată în agricultură a unei economii agroalimentare moderne, care să satisfacă necesitățile de consum intern, să reducă importurile valutare şi să asigure unele disponibilități pentru export.

Includerea agriculturii în ansamblul economiei agroalimentare în condițiile sporirii interdependențelor dintre acestea şi celelalte ramuri ale economiei naționale, în scopul stabilirii legăturilor conexe între producție, valorificare şi consum, se realizează printr-un lanț integrat de activități.

Abordarea sistemică a problematicii pe care o ridică aplicarea reformei, precum şi motivația succintă a modalităților de înfăptuire a acesteia se prezintă astfel:

Aplicarea Legii fondului funciar va reîmproprietăriri țăranii transformând agricultura românească într-o agricultură privată până la 80% din suprafața agricolă totală a țării.

Diferența de suprafață o vor deține în continuare societățile comerciale (fostele IAS-uri), care prin structura organizatorică şi prin producțiile obținute trebuie să asigure fondul de marfă pentru consumatorii orăşeni şi materia primă pentru industria alimentară şi textilă. După aplicarea Legii fondului funciar gospodăriile particulare vor fi organizate pentru asigurarea autoconsumului propriu şi mai puțin pentru comercializarea produselor pe piața liberă.

În tranziția spre economia de piață şi în perioada de organizare efectivă a agriculturii private, societățile comerciale prin producțiile de cereale, lapte, carne etc. pot acoperi – sau măcar diminua – importul pentru consumul agroalimentar al populației în general şi a celei urbane în special.

Stimularea de către stat, prin preț, a producătorilor particulari în vederea achiziționării la fondul de stat a materiilor prime agricole – cereale, furaje, leguminoase – este o cale de îmbunătățire cantitativă şi calitativă a produselor agroalimentare. Sistemul concurențial al prețului de achiziție a acestor materii

prime agricole să funcţioneze favorizant şi pentru fondul de stat, nu numai pentru fondul pieţei libere.

Particularii, proprietari ai terenurilor agricole din zona de câmpie ar trebui să se asocieze, să comaseze în grupuri mai mari suprafeţele pe care le deţin, necesitate impusă de folosirea mecanizării, chimizării şi a unor tehnologii moderne de obţinere a produselor agricole. În această formă de organizare, specialiştii agronomi şi în management pot asigura producătorilor asociaţi un asolament eficient şi pot formula o strategie economică de exploatare a terenurilor fertile din această zonăa ţării.

Specialiştii vor trebui să ţină cont în special de amplasarea culturilor tehnice – culturi mai pretenţioase din punct de vedere al tratamentelor şi întreţinerii – şi de valoarea profitului obţinut de proprietarii asociaţi în momentul cultivării acestor plante. Asocierea proprietăţilor particulare va fi mai eficientă şi prin participarea statului cu scopul susţinerii investiţiilor de reorientare şi restructurare a producţiei agricole.

4. Proprietarii particulari din zona de deal se pot asocia – şi poate este chiar oportun – în vederea exploatării suprafeţelor de vii, livezi , fâneţe, păşuni şi păduri. Aplicarea tratamentelor şi executarea lucrărilor de întreţinere a suprafeţelor agricole menţionate anterior duc la obţinerea unor producţii sporite şi la o eficienţă în exploatarea pe termen lung a acestor amenajări.

Deţinătorii de terenuri arabile din această zonă vor putea rămâne şi individuali, dar va creşte rolul specialiştilor agronomi în îndrumarea şi negocierea cu aceştia către ce amplasare a culturilor să se îndrepte opţiunea lor, astfel ca tratamentele aplicate unor culturi să nu dăuneze celor limitrofe sau viitoare. Producătorii particulari, pentru a ridica calitatea produselor obţinute în gospodăriile proprii, vor face eforturi financiare pentru procurarea de mijloace tehnice - maşini, utilaje, substanţe chimice – sau pentru plata lucrărilor executate de AGROMEC-urile din zonă pentru serviciile prestate.

5. Aplicarea în forme cât mai diversificate a “arendei”, stimularea şi antrenarea arendaşilor întreprinzători, în principal a specialiştilor agronomi, care posedă cunoştinţele agrotehnice şi organizatorice necesare unei activităţi superioare, care vor fi interesaţi să exploateze raţional şi eficient terenul agricol arendat.

Arendaşii vor încheia contracte cu statul pentru o parte din producţia obţinută, valorificând-o poate mai puţin eficient decât pe piaţa liberă, dar reprezentând o garanţie pentru împrumuturile bancare efectuate la declanşarea acţiunii de arendare.

6. Societăţile comerciale cu profil agricol sau societăţile pe acţiuni organizate prin asocierea proprietarilor particulari şi a statului – cu teren, utilaje, instalaţii de prelucrare a materiei prime agricole sau din industria alimentară – vor crea cadrul organizatoric, juridic şi economic pentru obţinerea unor produse şi subproduse finite destinate consumatorilor. Nucleul acestor societăţi pot fi întreprinderile sau secţiile de prelucrare a materiei prime din

agricultură, sau oricare alt deținător de acțiuni. Forma de asociere, modalitățile de desfăşurare a fluxurilor tehnologice de obținere a produselor finite fac obiectul procesului de integrare, scopul urmărit fiind profitul maxim pe produs şi diversificarea sortimentală şi calitativă a acestora.

7. Obiectivul fundamental al strategiei dezvoltării agriculturii este asigurarea necesarului de produse agroalimentare la nivel național şi a populației. Economia de piață impune ca producătorii particulari să fie stimulați prin pârghii economice să producă materiile prime necesare satisfacerii diferitelor categorii de produse necesare necesare consumului populației la un nivel cât mai înalt, comparabil cu cel realizat în țările dezvoltate.

Criteriul de eficiență trebuie să determine orientarea producție în funcție de cererea internă de produse agroalimentare. Vom mai importa o serie de produse care nu se pot obține în România – citrice, măsline etc, sau pentru diversificarea gamei sortimentale de subproduse şi produse agroalimentare. Se va continua exportul de produse agricole pentru obținerea de devize necesare retehnologizării şi modernizării proceselor din agricultură şi din industria alimentară.

Orientarea pentru viitor a agriculturii trebuie să se axeze pe valorificarea resurselor naturale şi a forței de muncă, a tradițiilor locale de prelucrare şi semiprelucrare, astfel încât costurile produselor agroalimentare să nu fie exagerat de mari şi accesibile majorității consumatorilor.

Integrarea agroalimentară pe produs va realiza o competitivitate a firmelor producătoare pentru comercializarea diverselor preparate atât pe piața internă cât şi pe cea externă.

8. Cercetările întreprinse şi studiile de prognoză elaborate conduc la concluzii umanim acceptabile privind avantajele integrării agroalimentare în obținerea produselor.

Evaluarea integrării a cuprins elaborarea unor variante de intensificare a integrării în perspectivă, calculul acestor variante, mecanismele de funcționare şi relațiile economice dintre agenții economici ai lanțurilor integrate estimând valoarea produsului final în contextul economiei naționale. Studiile au fost elaborate pentru un eşantion ce cuprinde: produsele din cereale, legumele, zahărul şi îndulcitorii, uleiurile vegetale, laptele şi produsele lactate, ouăle şi carnea de diferite specii de animale. Un aspect care a influențat proiecțiile propuse a fost reprezentat de evoluțiile avansate în domenii legate de o puternică capitalizare şi concentrare reprezentate de agribusiness, organizarea lanțurilor agroalimentare prin sisteme avansate şi sofistificate de marketing integrate managerial în profunzimea proceselor productive şi a celor de servicii.

S-a urmărit în mod deosebit, situația modelelor de organizare prin integrare, prin prisma elaborării unor opțiuni privind strategiile agroalimentare cele mai favorabile. În acest sens, s-au desfăşurat evaluări ale stării sistemului,

conjunctura social-economică, ale resurselor şi ale potențialului ştiințific şi tehnologic.

Strategia de aplicare a integrării ca modalitate de organizare a viitoarelor societăți comerciale sau pe acțiuni, a fost studiată pe câteva produse. Rezultatele cercetărilor întreprinse au demonstrat valoric avantajele integrării, agriculturii cu prelucrarea industrială şi cu comercializarea. Înlăturarea prin integrare, a verigilor intermediare dintre crearea materiei prime şi produsul finit destinat consumatorului, conduce la sporirea producției, creşterea eficienței şi sporirea capitalului partenerilor integrați.

Respectarea câtorva cerințe organizatorice şi funcționale conduce la definirea premiselor unei integrări eficiente şi rentabile ca modalitate de aplicare a unei politici agrare de tranziție a agriculturii la economia de piață.

TEZE PRIVIND STRATEGIA TRECERII LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Eugen BURCEA

Teze generale:

Controlul prețurilor de către stat la câteva produse "strategice" pentru consumul populației (pîine, lapte de vacă, ouă, carne de pasăre şi porc, zahăr, ulei etc.) până la echilibrarea cererii interne.

Obligativitatea respectării adaosurilor comerciale, a afişării prețurilor de achiziție şi de vânzare (14), a păstrării facturilor şi ținerii registrelor fiecărei firme atât pentru control cât şi pentru valorificarea corectitudinii declarației de impozit.

Introducerea impozitului pe valoare adăugată, împiedicându-se astfel majorarea excesivă şi artificială a prețurilor la consumator prin impuneri repetate, atunci când în fluxul de realizare a unui produs final intervin mai mulți întreprinzători.

Un sistem vamal care să asigure protecția industriei competitive şi intrarea de materii prime deficitare la prețuri cât mai reduse (scutiri de taxe), să împiedice exportul de alimentare deficitare – sau subvenționate – şi să încurajeze exportul de produse excedentare şi al căror curs de revenire este ridicat.

Sistemul să fie revizuit periodic dar aplicarea modificărilor preconizate să se facă abia după minim trei luni de la data publicării.

Producerea (importul) şi punerea la dispoziția producătorilor a setului de maşini şi utilaje specifice executării lucrărilor agricole pe suprafețe mici, în condiții avantajoase, inclusiv acordarea de credite pe termen lung cu dobânzi mici.

Sprijinul statului pentru exploatațiile private care vor lua ființă din dezmembrarea cooperativelor agricole (asistență tehnică, economică, juridică, executarea lucrărilor mecanice prin "Agromec", asigurarea îngrăşămintelor, semințelor, pesticidelor etc.) pentru a putea obține randamente cel puțin la nivelul ultimilor ani. O cale importantă de introducere a progresului tehnic cu certe avantaje economice o constituie asocierea şi cooperarea benevolă atât între agricultorii privați cât şi cu alte unități, indiferent de forma de proprietate, pe baza interesului comun şi a avantajului reciproc.

Indiferent de mărime, exploatația privată trebuie să depăşească stadiul producției pentru autoconsum şi să capete un caracter comercial. Agricultorul va produce tot ceea ce este mai rentabil (implicit mai solicitat pe piață) şi va putea astfel să cumpere ceea ce-i este necesar, în primul rând pentru reluarea producției şi consumul familial.

Incurajarea grupării folosințelor în tarlale sau masive (vii, pomi, legume, culturi câmp, furaje etc.) care să permită o utilizare eficientă a sistemei actuale de maşini, inclusiv a mijloacelor aero.

Societățile agricole comerciale cu capital preponderent de stat sunt încă necesare în forma actuală pentru a asigura în următorii ani, necesarul de semințe şi material biologic de mare productivitate precum şi o parte din cerealele, carnea, uleiul etc. destinate consumului intern şi rezervei de stat. Cu timpul ele vor putea trece prin cumpărare, concesionarea sau arendare în mâna specialiştilor agricoli şi a altor întreprinzători privați.

Trecerea la un sistem de asigurare generalizat (bătrânețe, boală, incapacitate temporară de muncă) în care orice persoană-care doreşte să poată beneficia de o pensie proporțională cu nivelul cotizațiilor plătite în perioada de activitate la împlinirea vârstei prevăzute în lege.

Procesul de cooperare şi asociere în condițiile privatizării agriculturii

Cooperarea reprezintă una din principalele căi de a opera tranziția de la o structură agricolă, caracterizată prin exploatații de mici dimensiuni şi puțin specializate, spre întreprinderi specializate de mari dimensiuni. Cooperativele de diferite forme devin un factor indispensabil al dezvoltării economice şi sociale în toate țările, ele fiind solicitate să asigure participarea cât mai completă a tuturor grupurilor populației, mai ales a femeilor, tinerilor, persoanelor handicapate şi bătrânilor în procesul dezvoltării, să contribuie la dezvoltarea programelor de protecție socială.

S-ar putea deduce că, odată terminată tranziția, această formă de organizare ar trebui dă dispară, dar cum ajustarea este permanentă, atunci când o formă de asociație devine necorespunzătoare, vor apare noi obiective şi modalități de gestiune, pe măsura cerințelor progresului tehnic. Cooperarea şi asocierea rămân cerințe permanente ale evoluției spre structuri agricole mai eficiente.

Paralel cu dezvoltarea asociațiilor de agricultori se vor dezvolta şi întreprinderile private anexe ale agriculturii, mai întâi în acțiuni complementare şi abia mai târziu în activități concurențiale.

Reuşita cooperării în anumite domenii incită la căutarea de noi forme a acțiunilor de grup şi în alte domenii ale activității agricole.

Dezvoltarea progresului tehnic şi diviziunii muncii în cadrul societății globale, mereu mai complexe, se accentuează din momentul în care funcțiunile producătorului şi cele ale comerciantului tind să se separe net una de cealaltă, adică din momentul în care autoconsumul încetează să mai fie regulă şi devine excepție.

Reglementările legale în vigoare prevăd că formele de asociere simple sunt asocierile pe bază de înțelegere între două sau mai multe familii, având ca scop exploatarea terenurilor agricole, creşterea animalelor, aprovizionarea,

depozitarea, condiționarea, prelucrarea şi vânzarea produselor, prestarea unor servicii, precum şi alte activități.

Societățile comerciale pe acțiuni reprezintă o altă formă de cooperare în care proprietarii primesc dividende proporțional cu valoarea patrimoniului adus în societate (transformate în acțiuni cu valoarea fixă) inclusiv pământul. Forța de muncă utilizată este retribuită corespunzător tarifelor pe lucrări şi normelor stabilite de acționari.

Societățile agricole cu personalitate juridică reprezintă a treia posibilitate de asociere, cu capital veritabil şi un număr nelimitat şi variabil de asociați având ca obiect exploatarea agricolă a pământului, uneltelor şi altor mijloace aduse în societate, precum şi realizarea unor investiții de interes agricol.

Exploatarea agricolă poate consta din organizarea şi efectuarea de lucrări agricole şi îmbunătățiri funciare, utilizarea de maşini şi instalații, aprovizionarea, prelucrarea şi valorificarea produselor agricole şi neagricole precum şi alte activități.

Conform Legii 36/1991 societatea agricolă nu are caracter comercial şi bunurile aduse în societate pot fi, după caz în proprietatea sau numai în folosința societății, asociații păstrându-şi dreptul de proprietate asupra acestora. La intrarea în societatea agricolă bunurile mobile şi imobile precum şi animalele se vor evalua pentru a se determina părțile sociale subscrise de fiecare membru asociat. Activitatea se desfăşoară pe baza de statut, numărul minim de asociați este de 10, iar valoarea unei părți sociale de minim 10000 lei. Orice asociat poate poseda, adăuga, sau retrage din societate una sau mai multe părți sociale, conform statutului.

Principalele domenii de cooperare pot viza: informarea şi orientarea producătorilor agricoli, asigurarea creditelor, aprovizionarea tehnico-materială, utilizarea mijloacelor mecanice, întrajutorarea cu forță de muncă, folosirea în comun a spațiilor de producție, cooperări în producția vegetală şi animală, prelucrarea şi valorificarea produselor.

Informarea şi orientarea producătorilor agricoli se poate realiza prin crearea unor “centre de management şi gestiune economică” care, pornind de la studii de marketing, cunoaşterea condițiilor locale de producție şi legislația în vigoare, să elaboreze şi să ofere agricultorilor variante tehnologice pentru toate activitățile pretabile în zonă, din a căror combinare să rezulte variante optime de structură a producției, pe diferite module de suprafață. Fie că este organizat din inițiativa specialiştilor – ca asociație profesională independentă, care oferă servicii – sau ca asociație a producătorilor agricoli care în funcție de propriile nevoi angajează specialişti cu înaltă calificare, “centrul” poate asigura asistența tehnică de specialitate, pregătirea şi informarea agenților economici în colaborare cu direcția agricolă şi institutele de cercetări de profil, bănci etc. fiind conectat la mijloacele moderne de informare şi prelucrarea datelor. Cel puțin în primii ani de funcționare, plata specialiştilor şi acoperirea tuturor cheltuielilor legate de activitatea “centrului” trebuie să fie suportate de la

bugetul statului, fără însă ca acesta să se subordoneze pe linie administrativă organelor puterii locale, sau centrale.

Asigurarea creditelor necesare activităţilor curente şi de investiţii se poate realiza atât prin apelarea la diferitele bănci cât şi prin crearea unor cooperative propri de credit, organizate pe principiul caselor de ajutor reciproc, la nivel de sat, grupe de comune etc. Întreaga lor activitate se desfăşoară pe bază de statut şi are un caracter nelucrativ.

Aprovizionarea tehnico-materială, în special cu factori de producţie şi în secundar cu alte bunuri de folosinţă curentă şi îndelungată, se poate realiza în cadrul diferitelor asociaţii, dar şi prin organizarea de cooperative specializate în care membrii cooperativei participă cu un fond fix de rulment, pe familie. Profitul net realizat urmează să fie împărţit la finele anului, proporţional cu cheltuielile efectuate de fiecare membru.

Sistemul stimulează intensificarea producţiei prin alocări suplimentare de factori şi favorizează familiile cu un număr mai mare de membri.

Cumpărarea şi utilizarea în comun a tractoarelor şi maşinilor agricole poate fi determinată de prestări necorespunzătoare sau prea scumpe din partea “Agromec” sau a întreprinzătorilor particulari. În timp ce producătorul agricol va dori să aibă propriul său mijloc energetic, maşinile agricole de uz curent vor continua să fie deţinute în coproprietate, sau vor trece în proprietatea individuală a asociaţilor, care vor continua să practice întrajutorarea.

Întrajutorarea cu forţă de muncă se poate extinde de la formele tradiţionale (conducerea turmelor la păşune, efectuarea unor lucrări în vârfuri de campanie, construcţia de locuinţe etc.), până la înfiinţarea plantaţiilor, efectuarea tăierilor şi tratamentelor în cadrul unor asociaţii simple, bazate pe înţelegeri între familii, sau a unor forme mai evoluate. S-ar putea imagina o cooperativă, asociaţie, sau “bancă de muncă”, organizată la nivel de sat sau comună, care să negocieze la începutul anului tarifele pentru executarea de lucrări manuale - de comun acord cu membrii asociaţi – să centralizeze solicitările şi ofertele zilnice sau săptămânale de forţă de muncă, şi să ţină evidenţa prestărilor efectuate urmând ca stingerea datoriilor dintre asociaţi să se refacă la sfârşitul fiecărei campanii, în lei.

Folosirea în comun a grajdurilor şi a altor mijloace fixe ale fostelor unităţi agricole cooperatiste poate genera asociaţii simple, societăţi agricole sau societăţi comerciale de producţie pentru creşterea vacilor de lapte, îngrăşarea taurinelor şi ovinelor, a puilor de carne sau a păsărilor pentru ouă, a porcinelor sau de prestare a unor servicii (tâmplărie, confecţii metalice, fierărie etc.).

În producţia vegetală, cooperările se pot concretiza în asociaţii simple, societăţi agricole sau comerciale pentru producerea de furaje, legume, fructe, struguri, organizarea de asolamente, executarea mecanizată a anumitor lucrări în cadrul fluxului tehnologic, aprovizionarea, preluarea şi prelucrarea în comun

a producției realizate, conform înțelegerilor. Anumite lucrări manuale pot fi executate individual de agricultor, sau în cooperare.

În producția animală, acțiunile de cooperare vizează stabilirea celor mai eficiente legături între exploatanții agricoli specializați şi ceilalți agenți economici. Ele constau adesea în legături stabilite pe baze contractuale între producătorii de pui de carne şi păsări pentru ouă cu producătorii de pui de o zi; între crescătorii de porci la îngrăşat şi producătorii de purcei; între crescătorii de bovine şi ovine adulte şi cei care se ocupă cu îngrăşarea tineretului; între crescătorii de animale şi fabricile de nutrețuri combinate, alți furnizori şi beneficiari.

Cooperarea în prelucrarea şi valorificarea produselor agricole dă posibilitatea agricultorilor să-şi valorifice mai eficient produsele obținute - pe piața internă şi extenă , solicitate în loturi mari, omogene, de calitate, ambalate şi păstrate în condiții optime fiind în acelaşi timp absolviți de o activitate dificilă şi ineficientă, care-i depăşeşte.

Asocierea şi cooperarea nu reprezintă singura cale de introducere a progresului tehnic în toate cazurile şi pentru toate problemele care se pun agriculturii în procesul de dezvoltare; există încă multe alte forme începând de la serviciile publice şi până la întreprinderile private care pot lucra în colaborare cu agricultorii. Tendința transferului de responsabilități individuale, asumate inițial de agricultori, în profitul altor agenți economici şi îndeosebi în cel al cooperativelor sau asociațiilor de agricultori, pare să fie într-adevăr un corolar al dezvoltării economice.

FUNDAMENTAREA PRODUCȚIEI AGRICOLE VEGETALE ŞI ANIMALE CA FUNCȚIE ORIENTATIVĂ LA NIVELUL AGRICULTURII

Gheorghe AVRĂMIȚĂ

Strategia privind susținerea perioadei de tranziție de la economia centralizată la economia de piațăeste de competența organului executiv, adică a guvernului, care prin institute de specialitate (INCE şi institutele componente, alte organizații şi instituții) poate organiza şi realiza una sau mai multe alternative. O problemă importantă este orizontul de timp, la care se referă strategia perioadei de tranziție, lungirea nejustificată a acestei perioade putând avea efecte devastatoare asupra economiei şi a dezechilibrelor moştenite care se pot accentua, afectând negativ relațiile sociale şi psihologia maselor. Aceste fenomene şi amploarea lor vor afecta atât economia națională, în ansamblul său, cât şi relațiile economice cu alte state.

Strategia trebuie să aibă în vedere starea economiei la momentul actual şi unde se doreşte a se ajunge, tezele urmând să ofere mijloace de analiză şi rezolvare a unor fenomene economice şi sociale, în perioada de tranziție.

Un mod de abordare a problematicii tezelor ar putea fi următorul:

- structura proprietății şi mutațiile care au loc odată cu desfăşurarea procesului de împroprietărire a țăranilor cu pământ;

-forme de organizare a producției agricole şi dimensiunea exploatațiilor agricole;

- modernizarea şi retehnologizarea producției agricole;

- mecanismul economico-financiar (sistem de prețuri de achiziții minime garantate pentru unele categorii de produse vegetale şi animale, sistem de impozite şi taxe pentru stoparea creşterii nejustificate a prețurilor în condițiile liberalizării acestora);

- fundamentarea ofertei de produse agricole, în special a celor deficitare, în condițiile economiei de tranziție cum ar fi spre exemplu produsele animale.

Utilizarea modelelor economico-matematice de estimare permite fundamentarea şi determină cantitatea şi structura producției agricole vegetale şi animale. Astfel de modele ar trebui să surprindă fundamentarea ofertei de produse agricole, în special a celor de origine animală (determinarea şi evoluția efectivelor de animale pe categorii de vârstă, intrări şi ieşiri de efective, natalitate, mortalitatea, livrări de efective, treceri de efective dntr-o categorie de vârstă la alta, sacrificări de necesitate, reformări, respectiv fluxul procesului tehnologic de creştere şi întreținere a animalelor, cât şi implicațiile asupra

suprafețelor cultivate cu furaje pentru asigurarea hranei şi implicațiile reciproce dintre efective şi suprafețele afectate culturilor vegetale).

În continuare, vom enumera restricții pentru un astfel de model:

- numărul de animale pe specii (bovine, ovine, porsine, păsări) şi categorii de vârstă;

-asigurarea echilibrelor în cadrul efectivelor matcă între femele şi masculi;

- nivelul ofertei de produse animale;

- estimarea suprafețelor şi disponibilului pentru diferite utilizări (suprafață agricolă, suprafață arabilă irigată, suprafață neirigată, sole, culturi succesive, rotația între culturi, reînnoirea suprafeței ocupate cu culturi perene, culturi vegetale de volum);

- evaluarea producției vegetale necesare pentru acoperirea cerințelor de furajare la efectivele de animale (pe specii şi categorii de vârstă);

- evaluarea necesarului de resurse pentru obținerea cantităților de produse vegetale şi animale dorite (propuse);

- forța de muncă şi salarizarea acesteia;

- îngrăşăminte;

- maşini, utilaje şi servicii;

- fonduri băneşti disponibile la un moment dat indiferent de deținător dar posibile de alocat pentru activitatea respectivă.

În general, astfel de modele globale de estimare a ofertei de produse agricole pot avea una sau mai multe funcții obiectiv cum ar fi: minimizarea costurilor, maximizarea veniturilor producătorilor agricoli, minimizarea consumului de energie directă, maximizarea cantității de produse agricole deficitare la un moment dat sau orice alt obiectiv pe care îl impune rezolvarea problemei securității alimentare.

Astfel de modele iau în considerare principalele produse vegetale (grâu, secară, porumb boabe, orz boabe, ovăz, soia, fasole, mazăre, floarea soarelui, sfeclă de zahăr, cartofi de toamnă, lucernă masă verde, lucernă fân, trifoi masă verde, trifoi fân, alte plante perene pentru fân (gramineee), sfeclă furajeră, porumb siloz pentru însilozare, orz şi secară masă verde, rapiță masă verde, iarbă de Sudan, păşuni naturale masă verde, păşuni naturale fân, fânețe naturale, fânețe fân, păduri păşunabile masă verde, mirişti păşunabile masă verde), produsele de natură vegetală utilizate în hrana animalelor (paie grâu, tărâțe grâu, pleavă grâu, tărâțe porumb, coceni de porumb, ciocălăi de porumb, paie orz, pleavă orz , vreji soia de însilozat, pleavă soia, şroturi de soia, vreji de fasole de însilozat, vreji de mazăre de însilozat, şroturi de floarea soarelui, capitule de floarea soarelui, furaje şi colete de sfeclă masă verde, furaje şi colete de sfeclă furajeră masă verde, tăiței de sfeclă de zahăr siloz) şi efectivele de animale existente la un moment dat (taurine, ovine, porcine, păsări outoare, păsări pentru carne) şi care concură la estimarea ofertei de produse agricole.

Descentralizarea conducerii economiei este foarte bună pentru trecerea la economia de piață, dar are dezavantajul că dezorganizează furnizarea de informații (statistice şi economico-financiare).

Din acest motiv, decidenții nu mai pot elabora rapid şi eficient deciziile decât influențând negativ actul decizional.

Se impune utilizarea tehnicilor de înregistrare, culegere şi prelucrare a informațiilor.

Considerăm că la baza deciziilor operative trebuie să se afle strategii fundamentale. În acest scop sunt necesare elaborarea de modele de simulare, optimizare care să fie realizate împreună cu INCE, CNS şi să reprezinte un instrument de analiză a potențialului agriculturii, să pregătească, fundamenteze şi realizeze decizia.

Organizarea activității de elaborare a strategiei ar trebui să parcurgă un număr de etape:

-situația economiei României la 22.12.1989;

-evoluția economiei de la 22.12. 1989 şi până în prezent, ca efect al strategiei adoptate şi a legilor elaborate;

-analiza fenomenelor economico-sociale care au avut loc şi tendința lor (efecte economice, sociale, psihologice);

- ce strategie se formulează pentru viitor, perioada de referință, elemente de fundamentare şi susținere a perspectivei.

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A UNUI SISTEM ALIMENTAR SUSTENABIL ŞI ECHILIBRAT

Angela POPESCU

Un sistem echilibrat trebuie să fie sustenabil din punct de vedere cultural, ecologic, economic şi tehnologic şi pentru aceasta trebuie să se țină seama de tradițiile de consum ale unui popor, dar fără să neglijeze posibilitățile de export, de resursele de importuri la nivelul fiecărei verigi din lanțul agroalimentar, de tehnicile de cultivare, depozitare, prelucrare şi distribuție a produselor agroalimentare.

Un sistem alimentar sustenabil trebuie să asigure protecție fermierilor mari sau mici, consumatorilor şi mediului înconjurător.

Sistemul agroalimentar trebuie să aibă un caracter unitar în sensul că produsul alimentar destinat consumului final, respectiv consumului uman, rezultatul activității unui lanț de verigi sau unității de producție şi circulație conexe ce trebuie să se integreze în cadrul sistemului agroalimentar.

Legăturile de producție şi circulație în care se află prinşi agenții economici cu profil agricol, agroindustrial, comercial sau de servicii constituie o realitate obiectivă ce trebuie studiată, înțeleasă şi reglementată prin pârghii economice conform exigențelor legilor economice şi sociale obiective, în vederea sporirii eficienței economice la nivelul fiecărei verigi şi ansamblului sistemului agroalimentar al economiei.

Coordonatele unei posibile strategii de dezvoltare a unui sistem alimentar sustenabil şi echilibrat pot fi:

1) *Prioritatea dezvoltării agriculturii* deoarece furnizeză materia primă necesară celorlalte sectoare din aval, materii prime fără de care celelalte sectoare devin importante, materie primă în funcție de care se dimensionează ceilalți agenți economici din aval.

În condițiile actuale în care sectoarele din aval de agricultură dispun de suficiente capacități de prelucrare, depozitare şi comercializare, capacități în care în unele cazuri rămân nefolosite în anumite proporții, disponibilitățile de investiții ale acestora să se îndrepte spre producătorii agricoli prin dotarea acestora cu maşinile agricole necesare sau cu alte elemente de tehnică nouă. Recuperarea acestor investiții s-ar realiza prin plata de către agricultori în produse agricole.

În felul acesta, ar creşte şi randamentul la hectar al produselor agricole în sectorul agriculturii şi totodată gradul de asigurare cu materii prime agricole pentru sectoarele din aval.

Şi din partea statului trebuie să apară acțiuni de sprijinire cu prioritate a agriculturii în sensul unor scutiri de impozite, a suportării cheltuielilor unor

acțiuni de interes național (lucrări de îmbunătățiri funciare, de combatere a unor epizooții, plata specialiştilor agricoli).

2. *Dezvoltarea infrastructurii – servicii şi aprovizionare*. Infrastructura fizică a drumurilor, comunicațiilor şi piețelor este în prezent incompletă şi ineficientă iar infrastructura socială – locuințe, şcoli , spitale , lasă mult de dorit în mediul rural. Acest aspect se cere remediat în scurt timp, prin sprijin acordat de stat regiilor autonome din acest domeniu sau eventualilor investitori particulari.

Acest sprijin poate fi materializat în acordarea cu prioritate a materialelor de construcție pentru drumuri, şcoli, dispensare, spitale etc. prin scutire de impozite sau acordarea de credite cu dobânzi avantajoase investitorilor din mediul rural dispuşi să se orienteze spre acest domeniu de activitate.

3. *Integrarea agriculturii cu unitățile din amonte şi aval. Realizarea echității dintre agricultură şi alte sectoare de activitate*:

a. Spațiul de integrare şi modalitățile de realizare. Integrarea agroalimentară se poate realiza pe verticală, urmărind fluxul unui produs, începând cu serviciile din amonte de agricultură, continuând cu agricultura şi apoi cu sectoarele de preluare-depozitare, prelucrarea industrială – ambalare şi în final cu comercializarea. Această integrare pe flux ar fi şi o integrare între cele două medii sociale: urban-rural.

Rolul dinamizator ar reveni în acest caz mediului urban care se prezintă în momentul de față mai avansat tehnologic şi mai consolidat din punct de vedere economic. Sectoarele de industrializare şi comercializare plasate în marea lor majoritate în mediul urban, trebuie să ajute producția de materii prime – agricultura – pentru a o ajuta să-şi mărească cantitatea de produse disponibile pentru vânzare.

Modalitatea relațională cea mai posibilă de a realiza această integrare urban-rural ar fi pe calea contractelor economice şi a investițiilor plasate de către agenții economici din aval şi amonte de agricultură în activități conexe din mediul rural.

Cea mai viabilă formă de integrare ar fi integrarea la nivelul comunității rurale, în sensul că pe raza unei zone, diferite ca întindere în funcție de furnizorii de materii prime, de capacitățile de prelucrare nou înființate de piețele de desfacere ale produselor alimentare, se pot organiza lanțuri integrate pe produse, care să devină adevărate concerne.

În acest fel, comunitățile rurale pot deveni puternice centre economice.

Unitatea integratoare ar putea fi de tip holding, amplasată în mediul urban sau rural cu filiale în țară sau străinătate.

Filialele pot fi cu profil de comercializare a produselor obținute sau de aprovizionare cu diferite materii prime, utilaje sau ambalaje şi pot fi amplasate în țară sau străinătate.

Aceste unități integratoare organizate pe principiul holdingurilor sau societăților mamă, trebuie să atingă performanța transformării lor în societăți

transnaționale. Numai în acest mod pot profita cel mai bine de pe urma diferențelor dintre ratele naționale ale dobânzii. Utilizând rețeaua de comunicații dintre filialele externe, firma transnațională va împrumuta acolo unde condițiile sunt cele mai favorabile şi va acorda fondurile obținute unei filiale care ar fi fost supusă ca şi întreprinderile concurente – efectelor politicii "banilor scumpi".

Acționând concomitent, în mai multe țări, societatea transnațională profită din plin de pe urma fluctuațiilor monetare.

De obicei, se cumpără masiv moneda țării unde se aşteptă o revalorizare, pentru ca, după aceea să fie schimbată pe monedele ale căror cursuri au rămas constante. Rezultă astfel câştiguri considerabile.

b. *Prețul – mijloc principal de protecție economică*.

În țările membre ale pieței comune prețul a devenit instrumentul central al politicii agricole şi elementul de bază al organizațiilor agricole de piață. Prin nivelul sau prin ierarhia prețurilor agricole între ele, prin raportul cu prețurile neagricole, şi prin modulația sa pe anumite piețe, în funcție de cantitățile produse, prețul permite orientarea ofertei în anumite limite şi conduce la adaptarea unei structuri de producție.

Restructurarea sistemului de prețuri nu poate fi abordată izolat, unilateral, privind numai în interiorul lui, ci urmărindu-i interdependențele funcționale cu alte sisteme ale macrosistemului economiei naționale.

Pentru agricultură, mecanismul formării prețurilor prezintă unele particularități legate în principal de: influența factorilor naturali asupra costurilor de producție şi implicit asupra prețurilor produselor agricole; renta financiară; perisabilitatea produselor agricole, rezonabilitatea producției agricole; prețurile practicate de alte ramuri şi sectoare cu care agricultura are relații directe de cumpărare-vânzare.

În sistemul de producție integrat se pot folosi mai multe niveluri de preț pentru produsele agricole, de la un preț minim garantat, numit şi "preț de intervenție", care va fi folosit atunci când din diferite motive prețurile de vânzare a produselor agricole amenință să scadă sub limita unei rentabilități decente.

În cazul în care scăderea prețului se datorează unei oferte abundente de produse agricole, statul sau centrul decident (polul integrator, consiliul de administrație al concernului) poate căuta piețe de desfacere externe sau momente prielnice când prețul respectivelor produse este în creştere. Diferența dintre prețul obținut prin vânzare şi prețul minim garantat oferit producătorilor agricoli va fi virat într-un cont special la dispoziția centrului decident pentru formarea unui fond cu multiple funcțiuni: de intervenție, de stimulare a unor produse agricole, de investiție etc.

Acest fond comun, format la nivelul fiecărui "spațiu integrat" se poate forma prin depunerea unor sume de către toți agenții economici integrați, sau prin instituirea unui sistem de "ecluze economice" care să funcționeze în cadrul sistemului de prețuri practicat. În condițiile în care prin strategia economică

practicată produsele din sistemul integrat profită de o conjunctură favorabilă şi vinde produsele la un preț mai mare decât prețul orientativ (negociat cu producătorii agricoli), o parte din diferența încasată va fi destinată pentru formarea acestui fond de subvenționare şi stimulare a unor produse agroalimentare.

c. *Impozitul – pârghie economică în sprijinul integrării agenților economici.*

Concernul sau holdingul cu profil agroalimentar îşi poate asuma plata globală a impozitului pe profit pentru întreaga activitate a agentului economic din subordinea sa. Repartizarea ulterioară a acestui impozit pe compartimentele sau agenții economici care au participat la obținerea acestui profit s-ar putea face având în vedere protejarea unor compartimente (sectoare) cum ar fi cel al producătorilor de materii prime agricole. Acest aspect îi poate determina pe producătorii agricoli să caute integrarea lor într-un astfel de sistem.

d. Profitul – element principal în politica de integrare agroalimentară

Profitul ca element al prețului de vânzare al producătorului trebuie să se fundamenteze în momentul stabilirii prețului prin reportarea unei rate normale de rentabilitate la fondurile de producție avansate ce revin pe o unitate de produs.

Rata normală a profitului care urmează să fie aplicate la fondurile de producție avansate trebuie să aibă o mărime corespunzătoare pentru a înlesni constituirea acestora. Această rată ar trebui stabilită la nivelul concernului sau holdingului şi nu diferențiat pe produse.

Diferența dintre prețul de vânzare al producătorului şi cost ar urma să prezinte profitul brut, din care, deducându-se obligațiile financiare, să rezulte profitul net.

Volumul total al profitului stabilit la nivelul întregului sistem integrat va fi defalcat apoi în funcție de fondurile avansate de fiecare agent economic şi se stabileşte masa profitului brut ce revine fiecărui agent economic, care la rândul lui va stabili profitul net pe produs.

În acest fel, toți agenții economici vor fi protejați în egală măsură şi vor putea să-şi folosească profitul pentru investiții productive, pentru constituirea unor fonduri la dispoziția lor sau pentru stimularea lucrătorilor.

Centrul decident (holdingul, concernul) poate opri o parte din masa profitului brut calculată la nivelul întregului sistem integrat pentru a alimenta acel fond comun aflat la dispoziția sa pentru subvenționarea unor produse sau pentru protejarea unor agenți economici.

e) *Creditarea în sprijinul integrării agroalimentare*.

Creditul este unul din principalele instrumente de politică economică şi trebuie legat de un aparat bancar nou, menit să susțină un sistem bancar operativ şi eficace.

Foarte potrivit pentru etapa pe care o parcurgem par a fi unii substituienți ai creditelor bancare cum ar fi *leasingul.* Aceasta este o formă specială de credit prin care se închiriază utilaje, imobile, echipamente care aparțin unei bănci sau societăți financiare achiziționate special pentru a satisface nevoile chiriaşului în cauză (producătorului agricol de exemplu). Scopul final al operațiunii este achiziția de către chiriaş a bunurilor respective, la un preț convenit, cu luarea în considerare a plăților efectuate, cu titlul de chirie.

Pe baza acestui sistem de creditare producătorii agricoli pot achiziționa maşini agricole, clădiri şi imobile (secții, silozuri, grajduri etc.) sau anumite secții şi linii tehnologice de prelucrare a produselor agricole.

Cu ajutorul altui instrument de creditare – *factoringul* – exploatațiile agricole pot vinde prin intermediul factorului – organism specializat care prestează anumite servicii privind problemele financiare – loturi mari de produse agricole cu posibilitatea obținerii în scurt timp a sumelor datorate de clienții săi.

f) *Cointeresarea agenților economici*.

Atragerea agenților economici într-un sistem integrat se poate realiza numai în măsura în care aceştia vor fi convinşi că beneficiază de anumite avantaje economice şi sociale care să compenseze pierderea unei autonomii depline la care va trebui să renunțe, în momentul în care se afiliază acestui sistem, de cerințele căruia va trebui să țină cont.

Pierderea autonomiei constă în faptul că fiecare agent economic îşi va stabili structura şi volumul activităților în funcție de cerințele celorlalți agenți. De respectarea obligațiilor asumate prin contract sau prin programul comun de acțiune depinde cuantumul “avantajelor” de care poate beneficia. Acestea pot fi:

- protejarea prin sistemul prețurilor de intervenție, de calcul, ajustate, de piață, conjuncturale, după cum e cazul, fiecare din acestea asigurându-i acoperirea cheltuielilor şi obținerea unui profit decent chiar şi în condițiile cele mai nefavorabile:

- realizarea unor profituri corelate cu fondurile avansate pentru obținerea producției de fiecare agent economic, fapt ce va permite o distribuire echitabilă a profitului ;

- fiecare agent economic va avea o sursă sigură de materii prime şi de servicii necesare desfăşurării normale a procesului de producție;

-fiecare agent economic va avea o desfacere asigurată în condiții avantajoase a produselor sau a serviciilor:

-beneficiază de un sistem de susținere a unor produse sau activități în afară de sistemul de subvenționare instituit la nivel național;

- pot beneficia de investiții productive din partea altor agenți economici integrați în acest sistem în plata ce poate face în produse sau în bani. Deci, investitorii pot deveni acționari sau beneficiari siguri până la acoperirea valorii fondului investit, ai produselor acestui agent economic (de exemplu industria

alimentară poate investi pentru modernizarea agriculturii anumite sume de bani, în agricultură care va plăti în produse (la preţuri echitabile) o parte din fondul investit;

- asigurarea unui sistem de protecţie socială (pensii, calificarea, asistenţă medicală, concedii de odihnă şi medicale) pentru forţa de muncă pe care o utilizează;

- pregătirea economică împotriva factorilor de risc şi incertitudine (scăderea preţului pe piaţă, scăderea cererii, concurenţa, factorii de risc din agricultură care nu intră sub incidenţa sistemului de asigurare a statului sau a unor societăţi particulare).

PROBLEME ACTUALE ŞI DE PERSPECTIVĂ ALE ECONOMIEI AGROALIMENTARE DIN ROMÂNIA, ÎN TRANZIȚIA LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Valeriu SIMA

I. Considerații asupra cadrului general economico-social actual şi propuneri de îmbunătățirea acestuia

Inaintea prezentării primului grupaj de probleme țin să subliniez că, deşi nu am pregătirea şi competența necesară cuprinderii, în complexitatea lor, a fenomenelor şi proceselor pe care le voi expune mai jos, totuşi ca cetățean şi ca cercetător care studiază procesele economice şi sociale din filiera agroalimentară consider că este de datoria mea să le aduc în atenția colectivului care va lucra la strategia tranziției la economia de piață, în dorința ca aceste probleme să fie luate în studiu.

1. Prima problemă pe care doresc să o prezint constă în aceea că, indiferent de ce tip de societate dorim să înfăptuim în prezent sau în viitor, procesele economice, sociale etc., trebuie să se desfăşoare în cadrul "statului de drept".

În acest sens doresc să fac următoarea remarcă: pentru ca un proiect de lege şi în final o lege nouă să fie bună, ea trebuie să fie dezbătută şi să întrunească acordul marii majorități a populației. Din momentul promulgării ei, aceasta trebuie aplicată şi respectată de toți membrii societății, inclusiv de puterile din stat.

2. Conducerea activităților economice, atât la nivel macroeconomic cât şi microeconomic trebuie să se realizeze de oameni cu pregătire corespunzătoare funcției pe care o exercită şi care dovedesc competența necesară. Subliniez aceasta deoarece "ocrotirea cadrelor" sau preluarea atributelor unor posturi de conducere de către persoane care nu sunt pregătite în acest scop, s-a dovedit dăunătoare întregii economii.

3. Într-o societate cu o democrație respectabilă trebuie întreprinse printre alte acțiuni, şi măsuri de combatere a speculei, corupției, concurenței neloiale etc. Măsuri care trebuie să conducă la îmbunătățirea climatului de muncă şi social din fiecare unitate economică.

4.În momentul actual, în economia agroalimentară sunt o serie de consilii de administrație, responsabili de unități etc, ale societăților de stat care consideră proprietatea statului ca pe propria proprietate, dispunând de patrimoniul acesteia după bunul plac.

II. Întregirea şi îmbunătățirea cadrului legislativ necesar într-o economie de piață

1. Odată cu declanşarea procesului de tranziție de la economia planificată centralizat la economia de piață, cu apariția unor legi şi acte normative prin care se declanşează procesele reformei, se ivesc noi probleme care trebuie soluționate prin norme juridice. Dintre aceste probleme, semnalez următoarele de primă urgență:

- elaborarea unor legi sau acte normative prin care să se stabilească metodologia de evaluare a valorii pământului, deoarece acestea vor sta, în principal, la baza circulației terenurilor agricole între persoane fizice sau juridice. De asemenea, cu ajutorul acestor legi se poate stabili valoarea acțiunilor şi implicit a dividentelor pe care trebuie să le primească proprietarii de terenuri, deținute în prezent de societățile comerciale agricole (foste IAS), conform Legii fondului funciar:

- crearea cadrului legal, înființarea şi organizarea burselor de valori prin care să se poată realiza circulația acțiunilor şi a altor bunuri;

-elaborarea legii arendei, care poate aduce unele îmbunătățiri sistemului defectuos de întocmire şi de aplicare a Legii fondului funciar, în sensul că terenurile agricole, indiferent de forma de proprietate şi proprietar să poată fi arendate.

În acest caz actualele societăți comerciale agricole, AGRONEC-urile, AEIZ-urile, alte persoane fizice sau juridice ar putea închiria terenurile care nu pot fi exploatate de către proprietari din diferite motive (lipsa mijloacelor tehnice, economice, aspecte legate de profesii, domiciliu, vârstă, sănătate, etc).

Consider că este dăunător şi trebuie împiedicat sistemul practicat de aşa-zisa “licitație publică” prin care unele comisii de lichidare a patrimoniului fostului CAP, vând la prețuri derizorii acest patrimoniu altor întreprinzători (care în general sunt din afara țării, sau beneficiază de împrumuturi de la stat), lipsindu-i astfel pe foştii țărani cooperatori de rodul muncii lor şi de locuri de muncă. Deoarece “întreprinzătorii” care achiziționează baza materială a fostelor CAP-uri, uneori împreună cu animalele existente în fermele zootehnice, beneficiază de împrumuturi de la stat pentru această achiziție, consider că prin acordarea unor împrumuturi cu mult mai mici (de producție) actualilor proprietari, procesul productiv ar putea fi reluat, iar rezultatele economice pot fi pozitive şi prețul de producție va fi cu siguranță substanțial redus.

III. Protecția corespunzătoare prin protecția şi susținerea producției agroalimentare

Consider că cel mai eficient mijloc de protecție a consumatorilor constă în protecția şi susținerea producției agroalimentare. În sprijinul acestei afirmații aduc următoarele aspecte:

1. Deşi s-a vorbit mult de foarfecele preţurilor, care a acţionat în vechiul regim, totuşi el persistă în continuare, ceea ce face ca, în timp ce producătorii agricoli să nu-şi poată acoperi cheltuielile de producţie din veniturile realizate, agenţii economici din amontele şi avalul acesteia, în special comerţul să înregistreze profituri considerabile. Pentru a explica acest fenomen, aş încerca să dau un singur exemplu şi anume: în prezent ţăranii vând grâul la regiile autonome ale statului din cadrul ROMCEREAL cu 8 lei/kg (preţ fix) şi primesc ţărâţele de grâu de la furnizorii din industrie cu 6 lei/kg, la care se adaugă cheltuielile de transport.

2. Nu se respectă hotărârea guvernului privind negocierea preţurilor între parteneri, ceea ce face ca furnizorii să nu negocieze preţurile cu beneficiarii obţinând profituri mari în defavoarea beneficiarilor sau a consumatorilor.

3. Consider că, baza oricărei economii sănătoase constă în nivelul producţiei realizate care influenţează cantitatea şi calitatea produselor şi serviciilor oferite consumatorilor sau altor beneficiari din economie. De aceea, este necesar ca în actualele condiţii, pe fondul aplicării reformei agrare, producătorii agricoli, indiferent de forma de proprietate, să fie sprijiniţi prin toate mijloacele de care dispune economia în procurarea bazei tehnico-materiale, să beneficieze gratuit de servicii de asistenţă sanitar-veterinară, asistenţă tehnologică, consulting etc.

Crearea de posibilităţi şi facilităţi financiare pentru ca producătorii agricoli particulari să-şi poată achiziţiona baza tehnico-materială şi chiar capitalul circulant necesar practicării unei tehnologii avansate de producţie şi nu rudimentare.

Crearea de facilităţi tehnice şi financiare pentru producătorii care lucrează în asociaţii sau intenţionează să înfiinţeze asociaţii agricole private în locul fostelor CAP-uri, datorită avantajelor pe care le prezintă lucrarea terenului în trupuri comasate, a posibilităţii procurării mijoacelor mecanice, a utilizării pesticidelor şi îngrăşămintelor, a creşterii puterii economice prin asociere etc.

4. Legat de aceste probleme, se impune ca, în cel mai scurt timp, să se stabilească poziţia şi rolul cadrelor cu pregătire medie şi superioară din agricultură (încadrarea lor la secţiile de mecanizare, la ocoalele agricole, la asociaţiile agricole private etc.), pentru că acestea sunt necesare şi trebuie să-şi aducă contribuţia la redresarea economică a sectorului agroalimentar. De altfel, pregătirea şi instruirea acestor specialişti a costat statul sume importante de bani şi nici un investitor nu-şi poate permite să renunţe la valorificarea investiţiei sale.

5. Trecerea mijloacelor mecanice (tractoare şi maşini agricole pentru lucrările de bază din agricultură) împreună cu mecanizatorii de la actualele AGROMEC-uri la asociaţiile agricole private. Această trecere poate afecta un anumit procent din patrimoniul acestor unităţi, o altă parte de utilaje să fie închiriate sau vândute sectorului particular.

6. În situația în care nu se poate realiza trecerea cu titlu gratuit a unei părți din patrimoniul acestor AGROMEC–uri în proprietatea producătorilor particulari, (foştii membrii CAP) consider că acestora trebuie să li se atribuie gratuit o parte din acțiunile puse în circulație de aceste AGROMEC-uri. Afirmație justificată de faptul că actualul patrimoniu al secțiilor de mecanizare provine din munca foştilor membri CAP şi, ca atare, aceştia trebuie să beneficiaze de roadele muncii lor.

7. Urgentarea creării bazei tehnico-materiale de care au nevoie exploatațiile agricole de dimensiuni mai mici decât vechile structuri de producție din agricultură. În acest caz, se impune ca, odată cu retehnologizarea, să se realizeze şi reorientarea activităților din industriile din amontele agriculturii.

8. Sprijinirea introducerii pe întreg fluxul produselor agroalimentare a tehnologiilor moderne care prezintă consumuri specifice reduse de materii prime, energie şi forță de muncă manuală, a biotehnologiilor, a informatizării, contribuind astfel la creşterea eficienței în sectorul agroalimentar.

Prin introducerea mijloacelor electronice în fluxul producției, al aprovizionării, desfacerii, al evidenței economico-financiare se crează facilități sporite în urmărirea mersului activității tehnice şi economice, se pot lua decizii în condiții optime, se reduce necesarul de forță de muncă manuală, toate acestea contribuind la creşterea competitivității şi eficienței activităților productive şi de servicii din acest sector.

9. Orientarea cadrului economic şi legislativ astfel încât să se faciliteze formarea unor structuri de producție în care să se poată practica tehnologiile moderne de producție şi în care volumul producției agricole să fie destinat în principal fondului pieței interne şi externe şi mai puțin autoconsumului familial.

10. Plata produselor agricole de către beneficiarii reprezentați de regiile autonome ale statului să țină cont de costul real de producție, de necesitățile unui trai decent al populației din mediul rural, de asigurare a dezvoltării aşezărilor rurale din România.

11. Studierea posibilităților şi modalităților de acordare, în viitor, producătorilor agricoli de subvenții s-au echivalenți subvenției în funcție de produs, conjunctura pieței, efective de animale, nivelul producției obținute etc.

IV. Integrarea agroalimentară – necesitate şi perspective

Abordarea problematicii integrării agroalimentare pe plan ştiințific, proiectarea şi organizarea acestei activități prezintă în cazul României un interes deosebit şi o necesitate imediată. Acest lucru a făcut ca, începând cu anul 1990, în Institutul de Economie Agrară, să se organizeze un program de cercetare intitulat “Organizarea activităților economice din agricultură pe bazele integrării agroindustriale şi ale rentabilității”. În cadrul acestui program s-a abordat problema integrării pe produsul alimentar, urmărindu-se realizarea unor studii concentrate pentru principalele produse;eşantionul prelevat

cuprinde: produsele din cereale, legumele, zahărul şi îndulcitorii, uleiurile vegetale, laptele şi produsele lactate, ouăle şi carnea de diferite specii de animale.

Obiectivul principal al programului de cercetare constă în inventarierea posibilităţilor şi studierea modalităţilor de crearea a unor modele economice şi a unor sisteme de organizare a producţiei agricole integrate cu activităţile din amontele şi avalul acesteia; stabilirea unor conexiuni funcţionale între producţie, valorificare şi consum, cu scopul de a creşte cantitatea şi calitatea produselor, eficienţa economică, redistribuirea mai echilibrată a profiturilor, pentru asigurarea stabilităţii şi eficienţei fiecărei verigi din filiera agroalimentară.

În urma documentărilor întreprinse, legate de evoluţia economică a modelelor agroalimentare, a teoriilor economice moderne şi în special, a problematicii integrării agroalimentare, s-a constatat că procesul integrării, se maniferstă interes în economiile avansate din Europa Occidentală şi Statele Unite şi are loc în condiţiile sporirii interdependenţelor dintreeconomia agroalimentară şi celelalte ramuri ale economiei naţionale.

Pe parcursul procesului de tranziţie la economia de piaţă, apare ca o necesitate stabilirea unor conexiuni funcţionale între producţie, valorificare şi consum, urmărirea realizării unor lanţuri integrate de activităţi, care se finalizează în produsele alimentare disponibilizate consumatorilor. Această necesitate poate fi justificată prin faptul că, în ţările cu economie de piaţă dezvoltată, evoluţia confluentă a tuturor sectoarelor, atât a celor de producţie cât şi a masei serviciilor, care au devenit piese de bază ale economiei agroalimentare, s-a impus ca o necesitate a asigurării unui ansamblu mobil, elastic, capabil să se adapteze rapid la cerinţele pieţei. Această mobilitate are la bază perfecţionările tehnice care au permis o înaltă diviziune a muncii, împinsă uneori până la nivelul diviziunii tehnologice specifice procesului de producţie industrial.

În cercetările întreprinse s-a urmărit în mod deosebit situaţia modelelor de organizare prin integrare, a mecanismelor şi relaţiilor economice dintre agenţii economici existenţi în filiera agroalimentară, s-au realizat evaluări ale stării sistemului, conjunctura social-economică, a resurselor şi a potenţialului ştiinţific şi tehnologic etc.

Metodologia de cercetare a mai cuprins studiul produselor pe baza opticii pieţei, a urmărit pentru fiecare produs mai multe variante simulate de integrare, cu mecanisme de integrare specifice, proiectate pentru nivelul anului 1993 şi care au fost evaluate economic.

Rezultatul previzibil al integrării agroalimentare din România poate fi sintetizat în următoarele aspecte principale.

1. Susţinerea producţiei de materii prime agricole de către polul integrator, prin crearea cadrului necesar desfăşurării în bune condiţii a

producției agricole şi mai ales stimularea producătorilor în cultivarea plantelor şi creşterea animalelor şi obținerea de producții mari şi de calitate.

2. Promovarea pe scară largă a tehnologiilor moderne de producere şi prelucrare a materiilor prime agricole şi de obținere a produselor finite de înaltă competitivitate pe piața internă şi externă.

3. Creşterea productivității muncii în tot lanțul agroalimentar integrat ca rezultat al măsurilor de retehnologizare a proceselor de producție, prelucrare şi vânzare a produselor finite.

În aceste condiții, ponderea cheltuielilor cu alimentația din bugetul unei familii se poate reduce de la 60-65%, cât se înregistrează în prezent, la 30-40% în viitor.

PUNCTE DE VEDERE PRIVIND VIITORUL AGRICULTURII ROMÂNEŞTI

Valentin BOHATEREȚ

Tecerea economiei româneşti la economia de piață presupune realizarea unor profunde şi realiste modificări în viața economică, socială, politică şi spirituală a țării noastre. În acest cadru, agriculturii îi revine o poziție centrală, atât prin producția sa strategică, ca rezultat al activității economice, cât şi prin ponderea deosebit de mare a populației rurale, din România, cu implicații majore în viața socială a țării.

Dezmembrarea rapidă a structurii cooperatiste, privatizarea pământului, transformarea organizatorică a unităților de stat şi privatizarea acestora, sfărâmarea monopolului de stat asupra stabilirii riguroase a strategiilor micro şi macroeconomice, precum şi instituirea raporturilor de piață în toate relațiile economice , implică reorientarea strategiei privind viitorul agriculturii româneşti.

Ținând cont de efectele şi implicațiile deosebite ale perioadei de tranziție, ce se va caracteriza inevitabil prin succesiuni economice şi convulsii sociale, guvernanții țării vor trebui să aibă în atenție o serie de aspecte, unele dintre ele prioritare, după cum urmează:

1. – Promovarea unei politici economice, consecvent protecționiste pentru producătorii agricoli, pe o perioadă îndelungată (cca 10 ani) se va realiza prin:

- credite avantajoase pe termen lung pentru dotare şi dezvoltare economică în producția agricolă;
- scutire de impozite pe venitul agricol corelat cu vânzarea la fondul de stat;
- reduceri de impozite pe venitul agricol corelat cu vânzarea la fondul de stat;
- scutirea de impozit agricol pentru venitul obținut prin produse deficitare: soia, floarea soarelui ,sfeclă de zahăr, miere etc.

2. – Elaborarea legislației necesare schimbării fundamentale a sistemului de organizare, funcționare şi dezvoltare viitoare a agriculturii. Se va avea în vedere:

- reorganizarea ministerului agriculturii;
- reorganizarea DGAIA;
- Legea cadastrului economic;
- Legea impozitului agricol;
- Legea creditului agricol;
- Legea organizării burselor produselor agricole;
- Legea amenajării teritoriului;

- legea dezvoltării rurale;
- legea protecției sociale a țăranilor;
- legea protecției mediului rural;
- etc.

3. La nivel central, statul, prin sisteme proprii aferente ministerului de profil, va trebui să asigure:

- desfăşurarea activității de cercetare ştiințifică în regia autonomă cu subvenționarea în totalitate a sectoarelor de cercetare;
- producerea de material biologic din categorii biologice superioare;
- îndrumarea tehnologică prin sistemele locale a agriculturii particulare ;
- organizarea şi funcționarea ca regii autonome semisubenționate a unităților de service specifice agriculturii; OJSPA, OCOTA, Inspectoratele zooveterinare, Inspectoratele de stat pentru controlul semințelor, Inspectoratele de stat pentru protecția plantelor etc.;
- organizarea şi funcționarea ca regii autonome, cu subvenții de la stat precum şi proiectarea, executarea şi exploatarea în sisteme a marilor complexe hidroameliorative;
- organizarea sistemului de asigurare a producției;
- strategia pregătirii şi utilizării forței de muncă;
- protecția socială în mediul rural;
- facilitarea activității de comerț exterior;
- organizarea şi întreținerea sistemului informațional de documentare şi orientare

4.- Dezvoltarea viitoare a agriculturii va fi marcată de fenomene şi acțiuni în continuă mişcare care vor viza:

- reaşezarea structurilor de proprietate cu tendințele ulterioare de polarizare în exploatații agricole mai viabile;
- creşterea foarte accentuată a cererii de produse din amonte de agricultură; maşini şi tractoare agricole de capacitate mică şi medie, mijloace de transport hipo şi auto, unelte, îngrăşăminte chimice, produse petroliere, produse fitosanitare şi zooveterinare, biostimulatori, medicamente etc.;
- creşterea puternică a cererii de servicii şi mijloace agricole; prestări mecanice, semințe, furaje, animale de muncă şi producție, material de plantat horti-viticol, sisteme operative de desfacere a producției agricole, etc.;
- prepararea , semiindustrializarea, industrializarea şi comercializarea în regim propriu a unor produse agricole;
- integrarea pe principii riguros economice, pe orizontală şi verticală a agriculturii, până la modificarea structurilor de proprietate şi a sistemelor de producție;
- din plan mai îndepărtat, agregarea organică a producătorilor agricoli, prelucrători şi bancă, în structuri economice noi, de eficiență ridicată etc.

5 . Toate acestea nu se pot realiza decât în următoarele condiții;

- dezvoltarea intercorelată a agriculturii cu celelalte ramuri ale economiei naționale;
- intensificarea participării României la circuitul european şi mondial de valori pe domeniul economic dat;
- ridicarea standardului de viață, protecție socială, şi dezvoltare rurală;
- restaurarea democrației, a statului de drept şi a legalității acțiunilor economice şi sociale.

6. Tot edificiul nou ce va construi pentru cea mai veche ramură economică cunoscută de omenire, agricultura, va trebui să aibă ca fundament primordial evidența, protecția şi folosirea în condiții perfecte a celei mai mari avuții naționale , pământul. Din acest motiv considerăm necesitatea unor măsuri speciale după cum urmează:

- formarea unui serviciu cadastral militarizat sub controlul ministerului resurselor economice, sau direct al guvernului;
- să se realizeze cadastrul funciar general astfel;

1- cadastrul tehnic în sistem militarizat cum s-a subliniat anterior;
2- cadastrul economic prin ministerul agriculturii;
3- cadastrul juridic prin administrația de stat;

- reintroducerea cărților funciare;
- sistemul de impozitare asupra pământului să fie regresiv în funcție de potențialul productiv, cu scutiri de impozit pentru terenuri slabe şi cu facilități economice pentru ameliorare în regim propriu;
- instituirea unor sancțiuni severe privind:

1. distrugerea potențialului productiv al pământului;
2. scoaterea din circuitul agricol al terenurilor agricole;
3. necultivarea terenurilor agricole;
4. abateri tehnologice grave privind prelucrarea şi întreținerea terenurilor agricole;

- etc.

Competitivitatea agriculturii româneşti va fi strâns legată de redresarea economică a agriculturii ca ramură, prin revoluționarea tehnologică şi biologică, creşterea cantității şi calității de substanță utilă pe unitatea de producție, în condiții crescute de profit.

Cele câteva idei expuse nu îşi propun epuizarea vastei problematici privind viitorul apropiat şi mai îndepărtat a agriculturii noastre ci, doar caută să atenționeze asupra priorităților majore care considerăm că ar trebui acordate.

Opinii privind domeniile prioritare de cercetare în economia agrară pentru etapa de tranziție a agriculturii româneşti către economia de piață

Pentru etapa extrem de densă pe care o traversează prefacerile din agricultura românească, considerăm că de mare ajutor va trebui să fie

cercetarea economică de profil, care va trebui să ofere soluții şi orientări viabile, fundamentate pe cercetări ştiințifice, realiste, puternic ancorate în realitatea economiei de piață.

În acest context considerăm structurarea preocupărilor din cercetările de economie agrară pe următoarele mari problematici:

1.- *Probleme fundamentale*. În cadrul acesteia ar fi necesar să se trateze:

- tradiții româneşti în dezvoltarea activității economiei în agricultură;
- politici agrare în lume;
- istoria economiei agrare;
- conjunctura economiei mondiale la produsele agroalimentare;
- strategii, politici, conjuncturi interne;
- documentare, informare, baze de date, sinteze;
- etc.

2-*Economia teoretică adiacentă problematicii agrare*:

- categorii economice ale economiei de piață;
- contabilitatea şi gestiunea economică;
- finanțe, credite;
- studiul pieții produselor agroalimentare;
- previziune şi prognoză micro şi macro economică;
- sistem informațional;

3 – *Economie agrară.*

- forma şi structura de proprietate;
- aprecierea economică a pământului;
- structuri agrare;
- exploatația agricolă;
- management agricol;
- marketing agricol;

-economii agrare de ramură:

- producție vegetală;
- producție animalieră;
- producție agroalimentară:
- servicii;
- factori de producție;
- diverse tehnologii, costuri, prețuri;
- economia resurselor;
- economia muncii;economia investițiilor;
- impozitul agricol;
- amenajarea teritoriului;
- dezvoltarea rurală;
- protecție socială;
- protecția mediului rural;
- etc.

4. – *Alte problematici*:
- matematica economică;
- modele economico-matematice;
- sociologie rurală;
- drept economic agrar;
- informatică;
- statistică;
- econometrie ;
- etc.

Fără a fi exhaustiv, gama de aspecte menționate, nu formează decât o grilă, care creionează spectrul complex pe care cercetarea economică agrară poate să-l cuprindă.

De importanță deosebită în imediata perioadă considerăm următoarele teme de cercetare:

1.Studii privind tipurile şi dimensiunea optimă a exploatațiilor agricole şi dinamica acestora funcție de evoluția contextului economic;

2.Studii de prognoză privind evoluția prețurilor produselor agroalimentare şi a celorlalte categorii de prețuri;

3.Studii privind formarea şi funcționarea pieții de produse agricole.

4.Cercetarea mecanismelor de funcționare a exploatațiilor agricole din țările dezvoltate;

5.Studierea categoriei economice de profit în agricultură, în relațiile de piață;

6.Studiul creditului agricol;

7.Cadastrul economic şi impozitul pe teren ;

8.Valoarea şi prețul pământului;

9.Impozitul pe venit agricol;

10.Prognoza dezvoltării agriculturii;

11.Protecția socială a mediului rural;

12.Eficiența dezvoltării rurale;

13.Investițiile şi profitul în agricultură.

Temele de cercetare sunt extrem de multe, dar pot fi prioritare prin urgența şi actualitatea lor, prin capacitatea de abordare şi calitatea informației utilizate, precum şi prin seriozitatea cu care rezultatele cercetărilor vor fi luate în considerație.

Preocupări şi orientări personale privind cercetarea în economia agrară pe următoarea perioadă

În funcție de experiența acumulată până în prezent, în cinci ani de producție şi zece de cercetări ştiințifice în economia agrară, precum şi de afinitatea existentă față de anumite laturi ale activității de cercetare şi de domeniul de documentare pentru teza de doctorat, în viitorul prezent şi

apropiat (circa 2 ani) voi aborda aspecte legate de renta funciară cu următoarele problematici:

- metodologie de determinare a rentei funciare;
- potențialul economic al pământului, bonitatea economică şi cadastrul economic;
- valoarea pământului;
- prețul pământului;
- impozitul asupra terenurilor agricole.

De asemeni manifestă interes pentru următoarele domenii:

- economie funciară;
- dezvoltare rurală;
- amenajarea teritorială;
- economie rurală.

POSIBILITĂȚI DE INTEGRARE A POLITICILOR AGRARE CU CELE ALE MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR ÎN ROMÂNIA

Mariana MĂNĂSTIREANU

1. Ca principiu, orice creştere economică durabilă trebuie să fie compatibilă cu obiectivele pe termen lung privind protecția mediului înconjurător, care presupune conservarea resurselor naturale pentru generațiile viitoare printr-o gestionare eficientă a acestora. Gestionarea resurselor reprezintă un teren comun pentru elaborarea congruentă atât a politicilor cu caracter anticipativ ale mediului înconjurător cât şi a politicilor agrare.

În acelaş timp, gestionarea resurselor constituie un mod de a prezerva patrimoniul național, ca suport al economiei.

Locul ocupat de agricultură, ca activitate implicată direct în supraviețuirea speciei umane, în mediul înconjurător este definit de factura sa biologică, în contact permanent şi necondiționat cu resursele naturale. Desfăşurarea ciclurilor de producție agricolă are la bază specificitatea biologică şi ambientală care o singularizează printre celelalte cicluri ale producției materiale.

Necesitatea de a asigura cu hrană o explozivă creştere demografică a forțat agricultura să recurgă la măsuri de intensificare a producției, care, în final au dus la distrugerea echilibrului ecologic secular, prin gestionarea defectuoasă a resurselor naturale.

Atingând un anumit nivel de dezvoltare, societatea a resimțit nevoia de a aduce o corecție majoră gradului de agresivitate al acțiunilor umane în raport cu natura. Una din căile importante de a atinge acest deziderat o constituie integrarea politicilor agrare cu cele ale mediului înconjurător.

2. În România, ca de altfel în multe zone ale Europei de Est, politica îndelungată şi sistematică de insecuritate ecologică tinde spre situația limită a colapsului ecologic, iar implicațiile agriculturii în această situație sunt majore, ținând cont de rolul său dublu de victimă şi agent al poluării mediului înconjurător. Utilizând mecanizarea şi tehnologiile industriale, cercetând creşterea şi îngrăşarea animalelor în unități mari, înlocuind omul şi animalele cu energia combustibililor fosili şi sporind capacitatea productivă a solului şi culturilor prin folosirea îngrăşămintelor şi substanțelor chimice agricultura a atins un stadiu de progres pe termen scurt, dar care a sacrificat armonia relațiilor sale cu mediul înconjurător.

Dacă ar fi să evaluăm parțial efectele distructive ale poluării în România, putem cita că peste 123 mii ha teren agricol cuprind soluri poluate şi degradate, din care 700 ha sunt soluri degradate total, iar 18 mii ha sunt acoperite cu deşeuri şi reziduuri inclusiv steriluri din excavări. Aproximativ 11mii ha sunt scoase din producția agricolă ca urmare a exploatării cărbunelui şi a diferitelor minereuri şi materiale de construcții în cariere deschise.

O ilustrare nefericită a rupturii echilibrului natural ca urmare a ignorării importanței pădurilor în fixarea solurilor a constituit-o recenta tragedie a inundațiilor din Moldova, al căror efect a fost amplificat de nesăbuita defrişare a versanților.

Forța de şoc a viiturilor a fost amplificată de imensa cantitate de pământ spălat de torente şi nefixat de pădurile defrişate cu o criminală inconştiență. Este un exemplu tipic privind daunele incomensurabile pe care le poate provoca proasta utilizare a resurselor naturale.

Utilizarea neeficientă a resurselor naturale, impune, ca o contramăsură schimbarea modelelor de dezvoltare economică.

În acest mod, este necesară nedefinirea din punct de vedere ecologic a noțiunii de eficiență economică. Astfel, în cazul unei gestionări neeficiente a resurselor naturale, aceasta are ca efect final o pierdere de potențial productiv, sub forma de potențial de dezvoltare. Utilizarea insuficientă a resurselor înseamnă să consumi mai multe resurse decât este necesar pentru o unitate de produs realizată. Acest “defect” de eficiență determină o diminuare mai rapidă a resurselor epuizabile, sau costuri suplimentare pentru a reconstitui resursele reînnoibile.

Analiza problemelor resurselor naturale prin prisma economică este susținută de ideea conform căreia utilizarea socialmente opțională a resurselor este una din condițiile fundamentale ale viabilității procesului de dezvoltare economică în economia de piață.

Economia de piață prin însăşi esența sa de competitivitate economică presupune cea mai bună gestionare a tuturor resurselor. În privința resurselor naturale, strategia gestionării eficiente a acestora ridică un număr de probleme care pot prefigura alura unor etape de tranziție spre economia de piață.

Cum se poate comensura mărimea pagubelor provocate de utilizarea defectuasă a resurselor naturale;

Care sunt principalii factori ai utilizării neeficiente a acestor resurse;

Care sunt mijloacele de acțiune pentru remedierea gestiunii neeficiente a resurselor naturale.

Un aspect esențial al acestei analize, care odată cu trecerea la economia de piață conferă o particularitate inedită pentru economia românească, este legat de definirea drepturilor de proprietate asupra resurselor naturale.

Analiza incidenței utilizării neeficiente a resurselor naturale asupra colectivității ca element de politică economică, se poate realiza cu ajutorul a două noțiuni conexe:

- costul colectiv de oportunitate al utilizării resurselor. Acesta este legat de ritmul opțiunii în care o resursă ar trebui să fie utilizată.

- valoarea economică totală, care conține elementele constitutive ale valorii ce reprezintă prezervarea unei resurse.

Costul de utilizare al resurselor pentru colectivitate cuprinde trei elemente:

a. costurile curente de extracție, recoltare sau exploatare;

b. toate costurile pe care utilizare actuală a resursei le incumbă viitorilor utilizatori

sau "costuri pentru utilizatori".

Atunci când resursele sunt gestionate într-o manieră care le asigură perenitatea, aceste costuri sunt puțin importante, având în vedere că resursele în cauză se reconstituie. În schimb, atunci când resursa este utilizată într-o manieră care nu îi asigură perenitatea, apar o serie de costuri pentru utilizator dacă resursa nu poate fi recontituită rapid în viitor. În ceea ce priveşte resursele ajunse la limita minimă de reconstituire, ca în cazul solurilor foarte degradate, în aceste cazuri apar costurile pentru utilizatori.

Pentru anul viitor, costurile pentru utilizator corespund cu diferența între costurile suportate de utilizator şi cele pe care şi le-ar fi asumat dacă resursa în cauză nu ar fi fost utilizată. Costurile totale pentru utilizator sunt o sursă a diferențelor între aceste costuri pe o anumită perioadă, după actualizare;

c. toate costurile externe, legate de utilizarea resurselor, ca de exemplu de efectele negative produse asupra calității solurilor, apei etc. printr-o exploatare deosebită. În principal, exploatarea unor resurse într-o manieră care să nu le asigure perenitatea duce la reducerea progresivă a stocului de resurse, ceea ce antrenează costuri externe importante.

Valoarea economică totală (VET) a unei resurse naturale se compune din:

- valoarea de consum (de utilizare);
- valoarea de opțiune – dată de facultatea de utilizare a resursei în viitor;
- valoarea de existență.

Dacă o resursă reînnoibilă este exploatată într-o manieră care să garanteze perenitatea sa, costul colectiv de oportunitate va fi determinat de costurile curente de extracție, recoltare, (a) şi de costurile externe (c).

O resursă epuizabilă nu poate, prin definiție, să fie utilizată într-o manieră care să-i asigure perenitatea, stocul acestei resurse diminuîndu-se în timp într-un ritm corelat cu utilizarea sa. Astfel, în acest caz, costul colectiv de oportunitate cuprinde toate cele trei elemente (a, b şi c) şi exploatarea acestei resurse nu-i poate asigura perenitatea. Ori, dacă o resursă reînnoibilă este utilizată într-o manieră care nu-i garantează perenitatea, adică dacă ritmul de recoltare depăşeşte ritmul natural sau artificial de reconstituire a resursei, atunci este posibil că vor exista şi costuri pentru utilizator şi costuri externe (b şi c).

În felul acesta se poate defini o primă cauză a ineficienței în gestionarea resurselor: dacă nu se controlează evoluția costurilor pentru utilizator şi a costurilor externe, va exista o tendință de exploatare excesivă (supraexploatare) a resursei.

Această concluzie poate fi corelată cu problema regimului de proprietate. În cazul regimului de proprietate exclusivă, resursele sunt obiectul unei utilizări mai puțin intensive, ceea ce duce la ideea că privatizarea este o măsură care favorizează prezervarea resurselor naturale.

Valoarea economică totală a unei resurse se poate utiliza în cazul luării unei decizii privind punerea în valoare sau de protecție a unui spațiu natural, ca de exemplu a unui teren mlăştinos. Se pune problema condițiilor în care acest teren poate fi desecat pentru agricultură. Decizia trebuia luată prin compararea costurilor şi avantajelor desecării:

$$[\,Ad - Cd - M\,]\ \ 0\ ,$$

unde Ad reprezintă avantajele ce decurg din desecarea prin posibilitatea punerii în cultură a terenurilor recuperate, Cd – costurile desecării şi M – valoarea avantajelor legate de existența terenurilor mlăştinoase la care trebuie renunțat. Având în vedere faptul că desecarea trebuie să se justifice din punctul de vedere al colectivității, aceasta dă deciziei un caracter mai riguros decât simpla luare în considerare a interesului particular, adică a costurilor şi avantajelor pentru viitorul exploatat al terenului, comparația efectuîndu-se numai între Ad şi Cd. M corespunde în realitate costurilor externe de punere în valoare. Având în vedere că acestea din urmă sunt necunoscute în majoritatea condițiilor, se poate trage concluzia că, în situația jocului liber al mecanismelor pieții, va exista tendința de punere în valoare excesivă a spațiilor prețioase pe plan ecologic care sunt deținute în proprietate privată.

În felul în care este definită mai sus, M este de fapt măsurată prin valoarea economică totală (VET). Deci condiția citată poate fi reformulată:

$$[\,Ad - Cd - VET\,]\ 0$$

Ineficiența în utilizarea resurselor poate fi de asemenea rezultatul intervenției statului în economia de piață . Unele subvenții pot avea drept efect accelerarea diminuării resurselor epuizabile, a căror utilizare se face într-un ritm care nu mai poate garanta asigurarea perenității acestora. Această formă de ineficiență datorată acțiunii guvernamentale se adaugă la ineficiența datorată necunoaşterii efectelor externe asupra mediului.

În condițiile economiei de piață, se remarcă trei surse potențiale ale ineficienței utilizării resurselor naturale:

Necunoaştere costurilor externe ale exploatării, care se traduce în general prin ritmuri foarte înalte de utilizare efectivă a resurselor;

Situația de monopol, care incită la o limitare a producției în scopul realizării de profit, care se traduce prin ritmuri foarte scăzute de utilizare a resurselor;

Intervenția statului (subvenții sau măsuri fiscale) care duce la ritmuri înalte de utilizare a resurselor.

În ceea ce priveşte metoda de evaluare a gradului de ineficiență, unele studii OCDE recomandă procedeele de evaluare monetară, folosind elementele din valoarea economică totală (VET).

O altă metodă concepută pentru evaluarea gradului de ineficiență în folosirea resurselor naturale se referă la contabilitatea resurselor naturale, la evidențierea costurilor legate de mediul înconjurător în conturile naționale.

În acest sens, se poate adopta un sistem de contabilitate care să permită evidențierea fluxurilor de materiale şi energie în interiorul economiei, ca şi starea resurselor. Acest sistem exprimă "starea mediului înconjurător" : calitatea mijloacelor receptoare, stocurile de resurse reînnoibile şi epuizabile.

Utilitatea acestui sistem constă în:

- urmăreşte efectele progresului economic asupra resurselor naturale;
- oferă informații utile pentru o politică realistă în ceea ce priveşte echilibrul ecologic;
- permite să se determine necesarul viitor de resurse şi să se depisteze domeniile în care se pot ivi probleme dificile.

Pe plan național, responsabilii cu deciziile macroeconomice ar trebui să fie informați în mod periodic cu privire la disponibilitățile de resurse naturale şi incidențele politicilor macro-economice asupra stării acestor resurse pentru:

- a putea evalua cât mai corect ritmul "real" de dezvoltare al economiei naționale;
- a cunoaşte gradul de degradare a mediului;
- a demonstra modul în care asanarea mediului înconjurător contribuie la bunăstarea generală.

Căile de ameliorare a gestionării resurselor naturale se pot grupa în câteva categorii:

1.Reglementarea ocupării solurilor, în care acțiunea de zonare, care constă în subdivizarea unei teritoriu pentru a-l destina diferitelor utilizări, este o practică curentă în țările OCDE.

2. Tarifarea resurselor. Prețul resurselor naturale este adesea mai mic decât costul lor marginal pentru colectivitate.

El se poate situa chiar sub costul marginal de producție. Aceasta se datorează faptului că distribuția lor este adesea asigurată prin intermediul organismelor publice care nu sunt interesate în asigurarea unui echilibru finaciar (vezi resursele de apă). În alte domenii poate exista atribuirea deliberată de subvenții, ca de exemplu în Anglia, unde suprafețele agricole sunt exceptate de la impozite, spre deosebire de alte tipuri de terenuri, supuse impozitării.

Subvențiile au ca efect să sporească nivelul optim. Ar fi util să se aplice un sistem de tarife care să țină cont de costul marginal al resurselor.

Prețul resuselor poate fi modulat în funcție de gradul de utilizare.

3. Tarifarea produselor rezultate din exploatarea resurselor naturale. Resursele naturale, ca de exemplu apa sunt adesea consumate direct. Ele constituie factori de producție pentru obținerea altor produse, ca de exemplu pământul pentru agricultură. Multe țări aplică măsuri de susținere a prețurilor în agricultură, de unde rezultă supraproducția. Se estimează că agricultorii britanici au primit în anul 1979 subvenții în valoarea de 2,8 –3,7 miliarde lire în cadrul politicii agrare comunitare. Presiunea acestor subvenții permite mecanismelor de piață să funcționeze într-un sens benefic pentru mediul înconjurător.

4. Impozitarea resurselor reprezintă un mijloc de limitare a ritmului de utilizare a resurselor naturale. Resurselor epuizabile li se poate aplica o taxă care să ducă la încetinirea diminuării stocurilor, adică o taxă pe producție asupra valorii cantității produse. Această măsură ar trebui să ducă la creştera valorii resursei "i" şi să contribuie la încetinirea ritmului de diminuare a stocurilor. Cât priveşte resursele reînnoibile, se preconizează o taxă care să permită aducerea ritmului de utilizare sau de recoltă de la nivelul de egalitate între costurile totale şi cheltuielile totale şi cheltuielile totale la nivelul maximizării rentei.

5. Contingentare, ca instrument economic poate fi adaptată în cazurile în care resursa respectiva este amenințată de o deteriorare ireversibilă. Ea ridică, între altele, problema de a putea asigura o anumită "echitate" între utilizatori. Dacă se consideră că există un "prag minim" de reconstituire a resursei, se pot fixa contingentele, pentru a evita ca stocul să nu scadă sub acest nivel.

De fapt, contingentarea este un mijloc de a menaja viitorul, de a prezerva valoarea de opțiune.

6. Facilitățile fiscale sunt utilizate în cazurile în care se manifestă un interes scăzut pentru investiții în exploatarea unor anumite resurse naturale.

7. Refacerea drepturilor de proprietate poate fi considerată o soluție pentru problemele ridicate de gestiunea resurselor. Fundamentarea juridică a drepturilor de proprietate în economia de piață permite abordarea gestiunii resurselor prin prisma valorii economice pentru uzul personal al proprietății asupra resurselor:

* * *

Soluționarea problemelor privind reconcilierea omului cu Natura trebuie să se facă într-o viziune care să ilustreze opinia ecologului Barry Commoner, care, în "Cercul care se închide" spunea: "Criza mediului ambiant ne arată limpede că, pentru a supraviețui, trebuie să aşezăm considerentele ecologice deasupra celor economice şi politice"

3. Concepția tranziției la economia de piață trebuie să fie elaborată de instituții specializate sub egida Parlamentului. În schimb, elaborarea programului tranziției este de competența Guvernului.

Cadrul legislativ, elaborat până în prezent, constitue fundamentarea reformei economiei centralizate către o economie de piață liberă. Această legislație are rolul de a oferi în continuare cadrul legislativ care să permită statului un anumit grad de protejare a economiei şi a agenților economici în condițiile de risc şi incertitudine ale economiei de piață ca principal coordonator al cercetării economice.

INCE ar putea avea rolul de a elabora fundamentarea teoretică atât a concepției, cât şi a programului tranziției la tipul de economie la care dorim să ajungem. În felul acesta, INCE ar trebui să devină principalul "consultant" al guvernului în ceea ce priveşte politica economică avertizând asupra eventualelor dezechilibre şi contradicții ale tranziției şi oferind alte motive de soluționare a acestora . Pentru informațiile, soluțiile şi ideile pe care le poate furniza, INCE trebuie să colaboreze cu toate instituțiile de specialitate din țară şi stăinătate, îndeosebi în privința documentării, într-o primă etapă.

PATRU ZONE CONFLICTUALE ALE UNIVERSULUI RURAL ÎN PERIOADA TRANZIȚIEI SPRE O ECONOMIE CONCURENȚIALĂ

Violeta FLORIAN

Prima zonă conflictuală

" Transformarea modelului dezvoltării urbane/industriale într-un model de restructurare şi dezvoltare în care să existe şi o orientare rurală care să fie legitimată de satisfacerea nevoilor – alimentare, materiale, sociale atât la nivelul individului cât şi la cel al comunităților".

Mijloace de eludare – reorientarea politicii economice prin intensificarea dezvoltării agricole în scopul asigurării unui prag minimal al securității alimentare.

A doua zonă conflictuală

" Favorizarea țăranilor la accesul pământului".

Mijloc de eludare - reformă agrară care să asigure un echilibru al justiției sociale în sensul creşterii venitului şi productivității agricultorilor.

A treia zonă conflictuală

"Echilibrarea, în favoarea universului rural, integrării în sistemul agroalimentar actual".

Mijloace de eludare:

- sistemele de comercializare agricolă;
- implementarea unei "raționalități industriale" la nivelul gospodăriei rurale;
- noi raporturi comerciale între rurali şi urbani;

A patra zonă conflictuală

" Dezvoltarea şi diversificarea structurii ocupaționale rurale".

Se impune crearea unei noi structuri ocupaționale în regiunile rurale în scopul diminuării mizeriei, sărăciei şi salvării unor zone fragile cât şi pentru a exista o eventuală presiune a concentrărilor urbane.

Măsurile care ar putea facilita dezvoltarea producției agricole şi schimbarea conținutului calității vieții rurale:

- favorizarea agriculturii intensive;
- dezvoltarea modelelor de consum, în mod deosebit cele alimentare, în acord cu resursele locale;
- creerea unor ocupații specifice industriale şi sectorului terțiar în contextul dezvoltării integrate rurale;
- redistribuirea informației şi capitalului şi nu polarizarea lor în zona urbană.

ASIGURAREA INFORMAȚIONALĂ ŞI CU TEHNICĂ DE CALCUL LA NIVEL MICROECONOMIC ÎN AGRICULTURĂ

Cecilia ALEXANDRI

Aplicarea legii fondului funciar şi a legii privind înființarea şi funcționarea societăților comerciale şi a regiilor autonome a modificat în mod esențial peisajul organizațional şi funcțional al agriculturii, cu prepondernță la nivelul microeconomic.

Proiectarea unui nou sistem informațional adaptat noii tipologii a unităților care funcționează în cadrul agriculturii țării noastre este necesitate obiectivă şi urgentă totodată, dacă se are în vedere că la nivelul fermelor şi unităților agricole se vehiculează actualmente indicatori (inclusiv formularistica de evidență) corespunzători vechiului sistem informațional din agricultură, care în multe situații frânează (dăunează) procesului de adaptare al unităților respective la economia de piață.

Acest aspect, coroborat cu slaba cunoaştere de către personalul de specialitate (economişti, contabili) de la nivelul unităților agricole, a conținutului noilor indicatori economici, specifici economiei de piață, precum şi a avantajelor şi responsabilităților oferite de autonomia acestor unități, are uneori efecte financiare nefavorabile asupra funcționării lor.

Din aceste motive, cred că reforma sistemului informațional (informatic) din agricultură, la nivel microeconomic trebuie să aibă în vedere trei aspecte principale:

1. reproiectarea sistemului de indicatori economico-financiari, inclusiv a formularisticii aferente, adaptate principalilor tipuri de unități care funcționează actualmente în agricultura noastră;

2. procesul de reinstruire a personalului de specialitate (economişti, contabili, finanțişti) care funcționează în cadrul unităților agricole, în sensul cunoaşterii mânuirii instrumentelor economico-financiare specifice economiei de piață;

3. investiții minime pentru dotarea cu tehnică de calcul la nivel regional şi dirijarea ei în teritoriu.

1. Sistemul de indicatori la nivel microeconomic va trebui să fie adaptat tipurilor principale de unități existente actualmente în agricultură:

- unități productive: ferme individuale, societăți comerciale cu capital de stat, asociații;

- unităţi prestatoare de servicii: SMA, servicii de protecţie a plantelor, servicii de asistenţă tehnică de specialitate (ingineri agronomi, medici veterinari, biologi etc.);

- unităţi de comercializare a produselor agricole.

Reproiectarea sistemului de indicatori economico-financiari, pe tipuri de unităţi trebuie să conducă, în ultimă instanţă la asigurarea informaţională la nivel microeconomic în agricultură. Ea trebuie să asigure rezolvarea următoarelor cerinţelor;

- crearea cadrului informaţional corespunzător competenţelor sporite ale unităţilor derivate din autonomia lor economică şi administrativă;

- sporirea gradului de consistenţă a indicatorilor economici vehiculaţi, care se poate realiza, între altele şi prin frânarea tendinţelor biocratice de disipare şi multiplicare inutilă a informaţiilor;

- crearea unui sistem informaţional şi informatic coerent pentru gestiunea fermei şi întreprinderii agricole, care să răspundă următoarelor deziderate de bază:

a) utilizare accesibilă;

b) siguranţă şi corectitudine, în sensul respectării legislaţiei curente;

c) operativitate;

d) portabilitate – în sensul adoptării rapide la fiecare tip de exploataţie agricolă;

e)redundanţă cât mai scăzută a informaţiilor.

Considerăm că asigurarea informaţională modernă la nivel microeconomic în agricultură este una din condiţiile de neînlocuit pentru integrarea competitivă a unităţilor agricole de toate tipurile, în economia de piaţă. Realizarea fluxurilor informaţionale verticale în cadrul ramurii poate fi făcută ulterior în mod flexibil şi destul de facil, în condiţiile rezolvării concrete şi responsabile a problemei la nivel microeconomic.

Pentru proiectarea sistemului informaţional din agricultură la nivel microeconomic trebuie corelată activitatea mai multor departamente:

- Direcţia Centrală de Statistică;
- Ministerul de Finanţe;
- Ministerul Agriculturii şi Alimentaţie;
- Institutul de Economie Agrară.

2) În etapa actuală, este absolut necesară şi urgentă reinstruirea personalului de specialitate (economişti, contabili, finanţişti), care lucrează în unităţile din agricultură în legătură cu noua legislaţie în vigoare şi cu obligaţiile şi competenţele ce le revin în condiţiile autonomiei întreprinderilor şi începerii funcţionării pieţelor în agricultură.

Accentuăm asupra acestui aspect, întrucât o condiţie a succesului actualei politici de tranziţie la economia de piaţă o constituie ridicarea gradului de instruire şi de calificare, îndeosebi a personalului de conducere şi decizie la nivel microeconomic.

Termenul de management nu este o formă fără fond, denumeşte o disciplină foarte actuală şi controversată şi în orice caz o bună parte a greutăților financiare actuale ale unităților din agricultură se datoresc unei insuficiente cunoaşteri de legislație, a facilităților oferite de unele instrumente financiar- bancare, inerției administrative şi birocratice.

Considerăm că, în procesul de reprofesionalizare a specialiştilor economişti din unitățile agricole pot fi implicate cu succes, băncile locale pentru agricultură şi desigur o serie de specialişti cu prestigiu din cadrul ASE şi din institutele economice de profil.

3). Problema informatizării activităților de evidență şi gestiune la nivel microeconomic în agricultură, a fost mult timp o problemă controversată din cauza costului ridicat al tehnicii de calcul din țara noastră, corelat cu starea economic, de cele mai multe ori precară, a unităților din agricultură.

În momentul de față, însă, prețurile echipamentelor de calcul au cunoscut o diminuare vertiginoasă, astfel că un microcalculator performant, care poate prelua cu succes evidența şi gestiunea unei societăți comerciale cu capital de stat (fost IAS) de mărime mare şi medie constă în jur de 300000 lei (prețul a aproximativ 30 t porumb). Asociind la aceasta faptul că piața produselor software (de bază şi aplicative) cunoaşte o diversificare şi o continuă ridicare a calității, problema informatizării agriculturii la nivel microeconomic devine nu numai posibilă dar şi foarte actuală.

Din aceste motive, considerăm că reproiectarea sistemului informațional la nivelul unităților din agricultură în funcție de tipologia lor trebuie însoțită de proiectarea unor aplicații informatice performante sub aspectul fiabilității şi portabilității lor, care să rezolve principalele probleme de evidență, gestiune, expertiză financiar-contabilă.

Această activitate poate fi preluată şi îndeplinită cu succes de către Centrul de calcul al Ministerului Agriculturii şi Alimentației, institutele de cercetări economice, centrele de calcul teritoriale, precum şi de societățile particulare în care lucrează specialiştii în informatică.

ASPECTE ALE RETEHNOLOGIZĂRII ÎN PRODUCȚIA VEGETALĂ

Marioara RUSU

Retehnologizarea se constituie ca o primă etapă de introducere a progresului tehnic, de adaptare a fenomenelor şi proceselor tehnice din agricultură la noile condiții în care demonopolizarea şi privatizarea au mers aproape în paralel ca acțiuni juridice dar nu au fost dublate şi de adaptarea tehnologiilor de producție.

Retehnologizarea este una dintre direcțiile de restructurare a agriculturii alături de asigurarea populației cu produse agricole, autonomia producătorilor, pluralismul în organizarea desfacerii produselor agricole, promovarea profesionalismului prin atragerea tineretului în agricultură, garantarea utilizării raționale a resurselor, folosirea unui sistem, flexibil de finanțare-creditare şi de asigurare şi nu în ultimul rând, a unui sistem legislativ corespunzător.

Trebuie subliniat faptul că procesul de înnoire a bazei tehnice a unei ramuri se desfăşoară în timp şi spațiu şi determină reacții diferite în funcție de condițiile particulare concrete, în funcție de potențialul de resurse naturale, financiare, de forță de muncă şi de structurile de producție ale fiecărei ramuri economice, de mulți alți factori de ordin social-politic.

În stabilirea direcțiilor retehnologizării în agricultură vor trebui să colaboreze cercetători şi practicieni din institutele tehnice ale ASAS, MAIA, societăți agricole comerciale, întreprinderi private, producători particulari cu rezultate de producție deosebite şi nu în ultimul rând lucrători din domeniul aparatului financiar. În conexiune cu aceştia vor putea participa şi cercetători din cadrul institutelor INCE şi reprezentanți ai diferitelor comisii ale guvernului interesați de problemă.

O însemnătate hotărâtoare în proiectarea programelor de retehnologizare a agriculturii o va avea evaluarea stadiului actual al nivelului tehnic şi tehnologic al proceselor de producție din agricultură, dat fiind informațiile relativ puține referitoarea la acest proces care există la M.A.I.A., şi C.N.S.

O anumită perioadă de timp, perioadă probabil destul de îndelungată, tehnologiile clasice vor continua să fie folosite concomitent cu noile tehnologii, întrucât nu se va putea renunța dintr-o dată la imensele valori materiale realizate prin eforturile de investiții ale unor generații întregi.

Programele de retehnologizare vor cunoaşte după părerea noastră două componente:

- ✓ obiective imediate în care vor fi cuprise acțiunile care se impun a fi realizate într-un interval de timp relativ scurt;

- ✓ obiective care se referă la strategia de dezvoltare în perspectivă a exploatațiilor agricole, care se vor desfăşura pe o perioadă mai lungă de timp şi care vor fi puternic influențate de procesul de privatizare, de asociere etc.

Situația prezentă a agriculturii, reflectată printr-o diversitate de fenomene şi procese socio-economice, va sta la baza formulării direcțiilor de retehnologizare care la rândul lor se vor putea materializa prin mecanismele economico-financiare ce se vor practica.

Aceasta va trebui să pună în valoare resursele naturale, de forță de muncă, economice şi financiare.

Pământul ca principal mijloc de producție în agricultură, va deține un loc deosebit în cadrul preocupărilor de retehnologizare astfel încât creşterea potențialului de producție va urmări: ridicarea conținutului de humus; prevenirea şi combaterea acidității şi sărăturării solului; prevenirea şi combaterea eroziunii; prevenirea şi combaterea excesului de umiditate prin lucrări de desecare şi drenaj; modernizarea sistemului de irigații.

Utilizarea substanțelor chimice de preferință a celor nepoluante ridică o serie de probleme cum ar fi: asigurarea unor cantități sporite de îngrăşăminte chimice la prețuri accesibile; îmbunătățirea calității îngrăşămintelor chimice în privința atingerii efectelor tehnologice şi în privința reducerii efectelor poluante; asigurarea unor cantități suficiente de pesticide care vor îmbrăca forme moderne de condiționare (substanțe cu volum foarte redus, granule, microcapsule).

O altă grupă de măsuri asupra căreia retehnologizarea va trebui să acționeze o va constitui ridicarea nivelului tehnic al dotării agriculturii. În această direcție se disting următoarele căi mai importante: parcul de maşini va trebui să corespundă condițiilor pedoclimatice şi dimensiunilor noilor exploatații agricole; introducerea unor maşini, tractoare şi utilaje agricole noi cu mare capacitate de lucru; producerea de maşini, tractoare şi utilaje cu fiabilitate ridicată, multifuncționale, cu consum redus de combustibil şi la prețuri accesibile producătorilor agricoli.

Prin retehnologizare, vor trebui aduse modificări în sistemul de producere, păstrare şi difuzare a semințelor şi materialului biologic utilizat în asigurarea unor producții agricole mari şi sănătoase.

Toate aceste direcții tehnice de dezvoltare a agriculturii se vor reflecta în îmbunătățirea tehnologiilor existente, acestea încadrându-se în ceea ce am putea numi “retehnologizare de tip clasic”.

Paralel cu acest fenomen, se va produce şi o retehnologizare de tip nou care va consta în adoptarea unor noi tehnologii bazate pe descoperirile biologiei, în special ale geneticii şi ameliorării cum ar fi: diversificarea şi utilizarea culturilor de celule şi țesuturi vegetale “in vitro” în vederea înmulțirii vegetative, intensive a plantelor şi de sporire a populației vegetale; ameliorarea arhitecturii plantelor pentru folosirea cât mai eficientă a energiei

solare; creşterea potențialului productiv al plantelor prin intensificarea fotosintezei; utilizarea unor genotipuri cu capacitate sporită de folosire a elementelor minerale; transferul genelor “nif” la plantelor neleguminoase astfel încât şi acestea să poată fixa azotul atmosferic (aport 40-60% kg/ha s.a.); utilizarea unor genotipuri rezistente sau tolerante la substanțe toxice; utilizarea unor genotipuri rezistente la sau prin manipularea “osm-genelor”; manipularea genelor “şocului de căldură” pentru protejarea plantelor cultivate la temperaturi ridicate; utilizarea unor bacterii manipulate genetic eliberate în mediu pentru prevenirea înghețului plantelor şi altele.

În general, scopul acestui nou tip de retehnologizare îl constituie promovarea unor procese productive nepopulate mai ales la nivelul micilor exploatații agricole.

Pentru începu,t acest proces va avea următoarele obiective:

- analiza condițiilor de poluare care se va realiza prin gruparea producătorilor pe zone de poluare şi dimensionarea tehnologiilor în raport cu acest specific şi prin cursuri de formare, popularizare de factură ecologică;
- favorizarea tehnologiilor nepoluante prin: prime de susținere, asistență tehnică, agricultură de corecție în zonele excesiv poluate, penalizarea producătorilor industriali pentru daune aduse prin poluarea agriculturii, prețuri regresive în raport cu pragul de poluare a produselor agricole;
- respingerea tehnologiilor poluante se va realiza prin: penalizări progresive dependent de gradul de poluare al tehnologiilor practicate, constituirea organelor specializate pentru evaluarea poluării de diferite genuri, popularizarea practicilor cu grad ridicat de poluare şi a penalizărilor aferente.

Concomitent cu aceste măsuri se impune generalizarea aplicării unor tehnologii adaptate atât tipurilor cât şi dimensiunilor de exploatații care vor apare.

În acest mod, procesul de retehnologizare va căpăta valențe dinamice sporite.

Actuala tendință de reducere substanțială a unor consumuri de materii şi materiale care sunt considerate “scumpe” de către agricultori afectează cantitatea şi calitatea producției obținute.

Mecanismele economiei de piață vor scoate la iveală discordanțele între tehnologiile de producție practicate - producțiile obținute (cantitativ şi calitativ) – cererea (internă şi externă) care se vor reflecta în ultimă instanță în ruinarea acelor producători care nu se vor adapta, care nu vor respecta tehnologiile de producție, necunoaşterea sau slaba informare despre acestea nemaiconstituind o scuză.

La acestea vor apare fenomene de proastă utilizare a pământului, subutilizare a unor capacități de producție, epuizarea sau disponibilizarea unor brațe de muncă, creşteri de prețuri etc.

Dacă procesul de retehnologizare în agricultură va fi lăsat exclusiv în seama reglajelor pieței libere ar apare riscul prelungirii excesive a acestei

etape de dezvoltare şi vor apare noi probleme de ordin economico-social imprevizibile în actuala etapă.

Considerăm că formele şi dimensiunile intervenţiei statului în retehnologizarea agriculturii pe baza mecanismelor pieţei va trebui să fie serios susţinute.

Contradicţiile care vor apare ca urmare a ritmurilor diferite de absorţie a progresului tehnic de către producătorii din agricultură vor constitui un alt element pe care legislaţia economico-financiară va trebui să-l ia în considerare.

Deşi, la nivel guvernamental, se consideră că resursele investiţionale centrale existente nu pot acoperi în termene scurte toate nevoile de reutilare tehnologică a economiei totuşi pentru agricultură va trebui acordată o oarecare prioritate, dat fiind necesitatea sporirii gradului de autoaprovizionare cu produse agricole a populaţiei.

Formele şi dimensiunile intervenţiei statului în susţinerea retehnologizării agriculturii nu vor trebui să altereze procesele noi de apariţie a exploataţiilor agricole de diferite dimensiuni şi de încadrare a acestora în mecanismul de piaţă. Statul va trebui să ofere producătorilor facilităţi financiare (subvenţii, credite, prime de export etc.) şi de altă natură care să permită aplicarea unor tehnologii adecvate, paralel cu susţinerea prioritară a unor produse considerate la un moment dat de interes naţional.

PROPRIETATEA PRIVATĂ ŞI PUBLICĂ ŞI FORMELE DE ORGANIZARE ÎN CONDIȚIILE TRECERII LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Eftimie RISTEA

Transformarea unui sistem economic supracentralizat într-un sistem bazat pe economia de piață, necesită realizarea unor noi structuri şi relații în cadrul cărora privatizarea ocupă un loc central.

Problema formei de proprietate de care este strâns legat procesul privatizării, trebuie înțeleasă în dinamica sa. Privatizarea are în vedere schimbarea formei de proprietate asupra unor bunuri şi activități existente, realizate deja, şi anume a proprietății statului.

Din punct de vedere socioeconomic, privatizarea necesită realizarea în prealabil a unor angajamente care să permită asimilarea fără probleme a perioadei de tranziție şi, în principal, crearea unei baze materiale adecvate pentru trecerea la economia de piață.

După Revoluția din Decembrie 1989, am sperat într-o schimbare în bine a vieții materiale şi spirituale, indiferent dacă trecerea la o economie de piață sau la altfel de economie, cerință care nu s-a îndeplinit, ci dimpotrivă situația s-a înrăutățit în toate sectoarele economiei naționale, iar prin liberalizarea prețurilor, acestea au ajuns la cote impresionante.

Având în vedere specificul Institutului de Economie Agrară, mă voi referi la problemele actuale din agricultură şi în special la aplicarea Legii fondului funciar, pentru care voi lua un exemplu concret.

La data de 15 august 1991, în comuna Frumuşani, există o tarla de grâu nerecoltată în care spicele de grâu nu se mai cunosc, toată tarlaua fiind o masă de buruieni.

Dacă s-ar face un sondaj de opinie, referitor la această situație, primarul comunei ar răspunde că a fost ocupat cu eliberarea titlurilor de proprietate, preşedintele CAP-ului că a fost ocupat cu lichidarea cooperativei, inginerul agronom că trebuie să umble din casă în casă pentru a cunoaşte structura de culturi ce va fi folosită de fiecare proprietar, directorul SMA-ului că nu are cine să plătească lucrarea, iar țăranul va spune că n-a ştiut care este tarlaua lui, deci nimeni nu este vinovat deşi producția de pe această tarla este practic pierdută (şi din păcate această situație se regăseşte în foarte multe foste CAP-uri din țară).

De altfel, în anul 1991 suprafața agricolă în cultură a fost de 9196,8 mii ha, fiind mai mică cu 205,3 mii ha față de suprafața cultivată în 1990, de

asemenea se constată o creştere a suprafeţelor ocupate cu cereale în detrimentul suprafeţelor ocupate cu fasole, soia, cartofi, legume, în fibră, cânepă.

Consideră că Legea fondului funciar a fost elaborată în condiţii în care aceasta nu poate să funcţioneze, trebuie menţinută cooperaţia (care are rezultate foarte bune în toate ţările capitaliste, iar la noi nu a funcţionat deoarece a lipsit cointeresarea materială) şi pe măsură ce ţăranul (nu cei care există acum la sate îmbătrâniţi şi necalificaţi, ci alţi oameni, tineri, ce iubesc pământul şi vor să facă o agricultură rentabilă) reuşea să facă acumulări, să aibă propriile mijloace de producţie, numai atunci reuşea să-şi lucreze propriul teren şi în asociere cu 4-5 familii înrudite.

În această perioadă de tranziţie, structura culturilor se va stabili prin cumularea suprafeţelor lăsate de proprietarii terenurilor, culturile se vor asemăna în parcele mari, culturile prăşitoare se vor împărţi ţăranilor în funcţie de terenul care îl au în proprietate, iar recolta se va împărţi în funcţie de suprafeţele deţinute de fiecare proprietar şi de munca efectiv prestată de aceştia (aceasta după achitarea cheltuielilor cu mecanizarea, chimizarea, irigaţiile etc.).

Activitatea de producţie se poate desfăşura în cadrul unor asociaţii sau societăţi comerciale agricole.

Ce se va întâmpla în condiţiile actuale, ţăranul va primi pământul, revenind în medie pe ţară circa 2,5 ha pe familie, nu se mai poate face o rotaţie şi un asolament corespunzător nu se poate aplica mecanizarea, chimizarea, irigaţiile, dacă ne vom întoarce cu 50 ani în urmă.

Pentru a înţelege mai bine, vom face o analiză a parcului de maşini şi tractoare existent în 1989, respectiv 152000 tractoare şi 65 mii combine autopropulsate. Cu această dotare, ţinând cont că se lucra pe tarlale mari şi în fiecare campanie se făceau transferuri de utilaje din sud către nord, de abia se făcea faţă la necesităţile agriculturii, iar în condiţiile actuale când utilajele sunt uzate fizic şi moral, când mecanizatori existenţi sunt cei care nu au avut loc şi la nici o altă întreprindere, când aprovizionarea cu piese de schimb şi carburanţi este foarte deficitară, nu văd cum se pot desfăşura lucrările agricole pe tarlale mici, rezultate în urma aplicării Legii fondului funciar. Trebuie menţionat că, în anul 1991 faţă de 1989, deja numărul tractoarelor şi combinelor autopropulsate au scăzut cu circa 30% (127000 tractoare, 46000 combine autopropulsate).

Consider că statul şi guvernul trebuie să se ocupe în primul rând de retehnologizarea agriculturii prin asigurarea (atât pe plan intern cât şi din export) a unor seturi de maşini şi tractoare agricole fiabile capabile să asigure dezvoltarea unei agriculturi moderne şi pe suprafeţe mici. De exemplu, terenurile din ţara noastră au o rezervă de buruieni considerabilă, fiind necesară aplicarea cu prioritate a erbicidelor, pentru care nu există utilaje

pentru un amestec corect, nu există pompe de erbicidat cu duzele corespunzătoare diferitelor tipuri de erbicide.

Deci țăranul va primi pământul, însă va lucra fără a cunoaşte structura de culturi cea mai rentabilă, cât îl va costa impozitul pe teren şi impozitul pe venit, care este amenda dacă nu lucrează întreaga suprafață, dar, în final, acesta îşi va asigura existența sa şi a familiei sale însă nu se ştie cine va asigura aprovizionarea muncitorilor de la oraşe.

În condițiile lipsei maşinilor şi utilajelor agricole, pe parcurs țăranii mai nevoiaşi vor renunța la terenurile lor, acestea se vor acumula în mâna unor mari proprietari, se va ajunge iar la diferențierea netă dintre cei ce muncesc şi moşieri.

Altă greşeală a aplicării Legii fondului funciar este renunțarea la activitatea specialiştilor agricoli, care au funcționat în fostele CAP-uri, deşi domnul Prim-Ministru Petre Roman specifică în lucrarea "Stadiul reformei şi programul guvernului pentru anul 1991" că programul de reformă, ajustare şi stabilizare a economiei româneşti depinde în primul rând de utilizarea potențialului uman de înaltă calificare.

Aceşti specialişti sunt la această dată şomeri, cu toate că în primele faze ale Legii fondului funciar, aceştia puteau să primească câte 10 ha pământ, şi în această situație se puteau crea centre pentru o activitate agricolă modernă, fiind un exemplu şi pentru ceilalți producători agricoli particulari.

Referitor la întreprinderile agricole de stat acestea s-au transformat în societăți comerciale şi regii autonome conform Legii nr. 15/1990 şi Legii nr. 31/1990. Astfel, s-au înființat un număr de 704 societăți comerciale, respectiv 442 societăți cu profil vegetal, 74 societăți cu profil horticol, 52 societăți cu profil vitipomicol, 23 societăți pentru cultura legumelor în sere, 113 societăți comerciale cu profil zootehnic şi câteva regii autonome: de producere a semințelor, de producere şi prelucrare a tutunului, de producere a plantelor medicinale, a proprietății private, reia autonomă este o formă de folosire.

Dacă societatea pe acțiuni reprezintă o formă de folosire (gestiune) a proprietății publice.

Față de regiile autonome, societățile comerciale au o serie de avantaje:

- permite o mai mare stimulare a inițiativei şi a spiritului de inovație, prin acordarea unui câştig suplimentar adus de dividente şi acumulări;
- asigură o creştere a răspunderii individuale şi colective de muncă;
- favorizează o atmosferă mai participativă la problemele cercetării, progresului tehnic, a desfacerii produselor;
- asigură o mai mare competență a conducătorilor (manageri);
- conduce la o calitate superioară şi la o competitivitate mai mare a produselor.

Într-o regie proprie, nu lucrătorul ci statul în calitate de proprietar, încasează acea parte din beneficii care corespunde dividentelor exercitând şi dreptul de a numii membrii în consiliul de conducere.

De exemplu, în SUA, ponderea veniturilor aduse de societățile pe acțiuni reprezintă 96% din totalul veniturilor aferente proprietăților private cu folosință asociativă.

Trecerea la privatizarea societăților comerciale se face în mai multe faze:

1.alegerea consiliilor pentru pregătirea afacerilor, a studiilor de fezabilitate, prin care se urmăreşte atât ameliorarea rezultatelor economice, cât şi aplanarea conflictelor sociale;

2.elaborarea bilanțului şi trecerea puterii de decizie, colectivului managerial;

3.operația propriu-zisă de vânzare a acțiunilor, stabilindu-se în prealabil prețurile acțiunilor;

4.transferul efectiv al proprietății de la sectorul public la sectorul particular.

Această schemă este valabilă pentru o privatizare totală, însă în societățile comerciale înființate prin transformarea fostelor IAS-uri, se transferă de la proprietatea publică la cea privată, în prima fază, numai 30% din valoarea patrimoniului, urmând ca, în timp, să se ajungă la o privatizare totală.

Putem specifica că până la această dată societățile comerciale şi-au schimbat numai firma, deoarece nu s-a trecut practic la privatizarea acestora.

Propun ca activitatea în societățile comerciale să se desfăşoare numai pe bază de arendă (aceasta presupune o dotare corespunzătoare cu maşini şi utilaje agricole, cu semințe de înaltă calitate, cu îngrăşăminte, erbicide şi insecto-fungicide etc.), cu posibilitatea ca arendaşul, pe parcurs, să devină proprietarul terenului.

Arendarea se face prin contract scris, încheiat între proprietari şi arendaşi (pot fi persoane fizice sau juridice).

Obiectul contractului de arendare, trebuie să cuprindă descrierea amănunțită a bunurilor rurale, reapectiv planul de situație a terenurilor sau a dotărilor aferente ce se vor da şi lua în arendă. Arendarea se face pe o perioadă minimă de 4 ani.

Elementele de determinare a arendei sunt: suprafața, potențialului de producție, structura parcelară, relieful şi gradul de accesibilitate a mecanizării, posibilitățile de acces, distanța față de centrul administrativ, starea clădirilor, amenajările de îmbunătățiri funciare. În cazul terenurilor cu viță de vie, pomi, arbuşti fructiferi, hamei şi duzi, arenda se va stabili ținându-se seama de tipul de plantații, vârsta, starea tehnică şi producția medie obținute în ultimii 5 ani.

Arenda se stabileşte, de la o cantitate determinată de produse agricole, cuprinse într-un minim şi un maxim de producție, numărul de produse fiind stabilit la trei: grâu, lapte, carne, cu excepția culturilor sau a cazurilor speciale.

Arenda în natură se exprimă în kg grâu STAS la hectar şi serveşte ca bază comună de calcul, între grâu şi alte produse agricole se stabilesc coeficienți de convertabilitate.

Arenda în bani va consta în echivalentul în lei a produselor menționate mai sus, la termenele şi prețurile practicate pe piața liberă locală.

Prin contractul de arendare, părțile vor stabili modul de suportare a eventualelor pierderi provocate de calamitățile naturale.

Arendarea bunurilor rurale aparținând persoanelor juridice se poate face şi prin licitație, în cazul în care mai multe persoane fizice sau juridice doresc să arendeze aceleaşi bunuri.

În cazul în care persoane fizice sau juridice arendează bunuri rurale de la societăți comerciale cu capital de stat dar nu dispun de capital de exploatare suficient, ele pot încheia cu acestea, separat contracte de asociere pentru realizarea unor activități economice în comun.

Bibliografie

Schița privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România.
Tribuna economică, 1990 –1991.
Legea nr. 18/1990, Legea nr. 31/1990, Legea privatizării etc.
Proiectul legii arendei.

IMPACTUL TRANZIȚIEI AGRICULTURII LA ECONOMIA DE PIAȚĂ ASUPRA UNOR PRODUSE AGROALIMENTARE

Alide AIVAS

Reforma economică, astfel cum a fost proiectată în țara noastră, are ca țel asigurarea economiei pe principiile economiei de piață în care să acționeze, în mod ireversibil, libera inițiativă a noilor agenți economici sub impulsul cerinței concurenței dintre aceştia.

Într-o perioadă de tranziție, în decursul căreia statul va abandona poziția sa dominantă ca prroprietar şi manager, optând să funcționeze ca un agent economic în cadrul unui sistem concurențial, guvernul se obligă să stabilească cadrul juridic, economic, financiar şi instituțional de funcționare a economiei de piață în țara noastră, acționând prin legi, programe şi măsuri în cele mai importante sfere de activitate.

Din cercetarea experiențelor rezultă că, schimbarea sistemului economic, ca scop general al reformei, trebuie înțeleasă într-un mod operațional, prin evidențierea unor scopuri curente şi a măsurilor adecvate pentru realizarea lor.

O serie de măsuri, cum ar fi liberalizarea prețurilor, abolirea subsidiilor, scoaterea întreprinderilor de sub tutelă administrativă pot fi promovate concomitent.

Strategia adoptată preconizează ca, în cursul tranziției să se atingă un nivel comparabil, cu media europeană la indicatorii sociali de bază. Alte măsuri nu pot fi adoptate deodată.

Domeniile prioritare se consideră: agricultura, industria alimentară, turismul, serviciile etc.

Condiția fundamentală a trecerii la economia de piață este considerată privatizarea.

Angajarea nemijlocită pe baza proprietății, a responsabilității agenților economici este hotărâtoare.

În perioada de tranziție se au în vedere următoarele modalități de privatizare:

- transformarea unităților de stat în societăți pe acțiuni şi vânzarea parțială sau integrală a acțiunilor (cu prioritate pentru salariații întreprinderilor);
- înființarea de noi unități private;
- concesionarea sau arendarea sub diferite forme.

Prin restituirea pământului în proprietatea deplină a celor ce muncesc, “ Legea fondului funciar”, recent aprobată creează cadrul favorabil pentru

dezvoltarea agriculturii, ramură de producție care se poate redresa în cel mai scurt timp, şi care, în acelaşi timp, pe lângă aportul direct la ridicarea nivelului de trai al populației, va putea contribui substanțial la refacerea întregii economii naționale.

Legea amintită asigură însă doar cadrul favorabil dar nu şi creşterea automată a producției agricole şi a eficienței economice a acesteia. Pentru realizarea acestui deziderat, trebuie acționat în mod corelat asupra tuturor factorilor care influențează nivelul producțiilor şi costurilor.

Trebuie reținut că economia de piață nu se desfăşoară în mod haotic, la întâmplare, ci pe baza unor norme precise, bine reglementate juridic şi financiar, care să stimuleze spiritul întreprinzătorilor şi concurența producătorilor în interesul propriu dar şi al societății.

Autonomia deplină, în utilizarea patrimoniului propriu, conferă şi responsabilitate unică față de rezultatele obținute. În economia de piață prosperă şi rezistă concurenței numai cei care îşi exploatează cu maximă eficiență patrimoniul de care dispun. Eficiența maximă se obține numai în condițiile în care se valorifică integral capacitățile de producție şi cu consumuri materiale şi financiare raționale.

Rezultă că liberalizarea prețurilor, şi convertibilitatea leului trebuie realizate în contextul unor măsuri care să asigure simultan automatizarea agenților economici şi convertibilitatea leului.

Aceste măsuri ar trebui să se axeze pe:

- stoparea procesului inflaționist:
- eliminarea intervenției organelor de stat în administrarea şi conducerea agenților economici;
- generalizarea contractelor economice ca singur instrument legal de statornicire a unor relații comerciale între agenții economici;
- înlesnirea achiziționării urgente de către salariați a acțiunilor sau părților sociale la societățile comerciale ce urmează a fi privatizat
- extinderea numărului întreprinderilor cu capital mixt;
- corelarea prețurilor interne ale produselor, serviciilor şi construcțiilor cu puterea de cumpărare a populației .

Necesarul de alimente fiziologic normal

Locul şi rolul cărnii de pasăre în alimentația umană

În strategia bunăstării, satisfacerea necesarului de alimente fiziologic normal, constituie obiectivului fundamental.

Necesarul mediu anual de produse alimentare de origine animală al unei persoane este reprezentat de 78 kg de carne, din care 12 kg de pasăre, 330 l lapte, 310 ouă şi 10 kg peşte.

Proteina de origine animală de aproximativ 1 gr/kg corp este formată din 10% ouă şi 5% peşte, iar restul de carne şi lapte.

Necesarul anual de produse alimentare de origine animală a unei persoane diferă de consumul din perioada imediat anterioară revoluției din decembrie 1989, considerat a fi 60 kg carne, 180 l lapte şi 230 ouă. Necesarul de perspectivă este mai scăzut față de consumul realizat în anul 1989, de carne, de SUA – 117,5 kg sau de Franța - 105,9 kg.

Pentru a ne apropria de țările dezvoltate, considerăm că, după perioada de liberalizare a prețurilor la alimente şi reaşezarea lor pe principii economice, se va afirma tendința de creştere a ponderii produselor de origine animală.

Asigurarea populației cu alimente în perspectiva anului 1995 se bazează pe producție proprie (fără a recurge la import).

Piața cărnii de pasăre – impactul liberalizării prețurilor

Față de un necesar anual de 12 kg carne de pasăre/locuitor care să reprezinte 15% din totalul consumului de carne, se consideră posibilă asigurarea a 15-16 kg carne de pasăre anual/locuitor, ceea ce reprezintă cu 31% mai mult pentru a compensa deficitul la carnea de vită şi care se va menține în perspectiva anilor 1991 – 1995.

Creşterea consumului cărnii de pasăre se bazează pe posibilitățile oferite de unitățile industriale şi de reproducția rapidă a găinilor şi celorlalte specii de păsări.

La formarea ofertei de produse agricole, vor participa societățile pe acțiuni din restructurarea întreprinderilor de stat (66%) şi din desființarea actualelor asociații economice intercooperatiste (17%), precum şi gospodăriile populației (17%).

Rolul structurii avicole, rezultate din privatizarea proprietății de stat sub forma societăților pe acțiuni nu se rezumă la asigurarea în proporție de 40% a consumului de carne de pasăre. Acest rol constă în sprijinirea producătorilor care asigură cealaltă parte a consumului de 60%.

S-a urmărit, în mod deosebit, situația modelelor de organizare prin integrare prin prisma elaborării unor opțiuni privind strategiile agroalimentare cele mai favorabile. În acest sens, s-au desfăşurat evaluări ale stării sistemului, conjuncturii social–economice, a resurselor şi a potențialului ştiințific şi tehnologic.

INTEGRAREA AGENȚILOR ECONOMICI DIN LANȚUL AGROALIMENTAR AL PRODUCȚIEI DE LAPTE ŞI PRODUSE LACTATE

Mariana GRODEA

Integrarea agroalimentară reprezintă un proces caracteristic al unui nivel ridicat de dezvoltare a agriculturii formându-se în final ca un areal distinct, o adevărată economie agroalimentară.

Integrarea asigură un control eficient al agenților economici, componenți, o stabilitate a producției, o eficiență şi cursivitate tehnologică recunoscute anterior, o rentabilitate perenă, toate datorate acoperirii complexității de autorități, de incidența unui proces decizional bazat pe un sistem de interes viabil, concurențial şi totodată controlat.

Privatizarea proprietății şi funcționalitatea economiei de piață sunt cei doi vectori care influențează hotărâtor integrarea – o forță economică impusă în prezent în economiile dezvoltate, dar în special în cele de piață ale lumii civilizate.

Din acest unghi, vom încerca să expunem, în cele ce urmează necesitatea elaborării unor modele economice de organizare a activităților de producție şi servicii din agricultură şi industrie alimentară - în cazul laptelui şi a produselor lactate – pe principiul integrării de-a lungul unui complex al lanțului agroalimentar, în condițiile asigurării funcționalității eficiente şi cointeresării agenților economici, prin stăpânirea şi controlul economic al desfăşurării neîngrădite a producției urmărindu-se produsul final pe baza unor politici de marketing eficiente.

Problema alimentației a devenit acută şi a căpătat, din punct de vedere calitativ noi trăsături şi dimensiuni.

Dintr-o problemă cu caracter național sau regional, ea a devenit o problemă globală.

În acest context, se înscrie şi importanța produselor de origine animală a laptelui şi produselor lactate în alimentația omului.

Un astfel de model îl reprezintă corporarea verticală de-a lungul lanțului agroalimentar, de la obținerea produsului agricol, materie primă până la produsul final, livrabil consumatorului. Acest tip de integrare pe produs – în cazul laptelui şi a produselor lactate – beneficiază în România de o infrastructură şi de capacități de prelucrare considerabile.

O activitate agroalimentară, bazată pe o organizare integrată a procesului de producție, s-a desfăşurat în cadrul câtorva complexe agroalimentare proprietatea statului.

Odată adaptată legea privatizării în agricultură, acțiunea se va desfăşura în continuare, neîngrădit, întreprinderile de stat transformându-se în societăți pe acțiuni, fără condiție obligatorie de control asupra masei acțiunilor – aceeaşi deschidere fiind valabilă pentru capital străin, în orice proporții. Această problemă vizează menținerea avantajului unității de dimensiuni mari şi îmbinarea acesteia cu inițiativa specifică proprietarilor întreprinzători.

Descentralizarea va urmări transferarea rolului de integrator economic de la centrală spre unități componente, acestea urmând să aibă autonomie avansată, aşa cum este organizată activitatea din industria alimentară şi din unele profile agricole a unor activități din agricultură. În paralel, se pot organiza atât în unitățile de producție agricolă cât şi în afara acestora, centre de industrializare concurente care se dezvoltă liber. În timp, concurența va conduce la supraviețuirea celor mai adaptate unități şi tipuri de unități, sau la coexistența acestora.

Se impune ca un fapt evident, în aceste condiții, creşterea calității produselor şi eficienței economice în toate verigile lanțului integrat, care reprezintă în acelaşi timp şi un imperativ al dezvoltării avansate caracteristic societăților cu economie de piață.

Evoluția confluentă a tuturor sectoarelor, atât a celor de producție, cât şi a masei serviciilor care au devenit piese de bază ale economiei agroalimentare, s-a impus ca o necesitate a asigurării unui ansamblu mobil, elastic, capabil să se adapteze rapid la cerințele pieței. Această nobilitate are la bază perfecționările tehnice care are permisă o înaltă diviziune a muncii, împinsă uneori până la nivelul diviziunii tehnologice, specifice procesului de producție industrial.

Sfera agroalimentară, delimitând un domeniu al economiei naționale de maximă sensibilitate socială, datorată în special caracterului vital al hranei, are şi caracteristica unei elasticități remarcabile a reacției la stimulii economiei, înregistrând, în multe cazuri, efecte superioare ale unor alocări moderate de resurse.

Abordarea problematicii integrării agroalimentare pe plan ştiințific, proiectarea şi organizarea acestei activități prezintă, în cazul României, un interes deosebit şi o necesitate imediată.

Pe această bază, cercetările noastre au căutat şi vor căuta şi în viitor să inventarieze şi să studieze posibilitățile şi mecanismele de integrare la acest produs, iar în urma efectuării de calcule simulative vor putea prognoza nivelul principalilor indicatori economici din variantele de integrare pe care le vom proiecta.

PUNCTE DE VEDERE PRIVIND STRATEGIA DEZVOLTĂRII AGRICULTURII ÎN CONTEXTUL ÎNFĂPTUIRII ECONOMIEI DE PIAȚĂ ÎN ROMÂNIA

Aurelian IFTIMESCU

Obiectivul fundamental al strategiei dezvoltării agricole din țara noastră îl constituie realizarea unei agriculturi moderne care, până la sfârşitul actualului deceniu, să ajungă la nivelul randamentelor actuale deținute în agricultura vest-europeană, cu păstrarea, pe cât posibil, a echilibrului ecologic.

Principalele căi de acțiunE pentru realizarea acestui obiectiv sunt următoarele: privatizarea, ameliorarea structurii exploatațiilor agricole, retehnologizarea agriculturii, dezvoltarea corespunzătoare a sectoarelor economice din amonte şi din aval față de agricultură.

Privatizarea este principalul mijloc de stimulare a interesului agricultorilor pentru realizarea unei activități economice cât mai eficiente. Prin adoptarea Legii fondului funciar, s-a conturat deja cadrul juridic necesar înfăptuirii acestei linii de acțiune. Aplicarea practică a acestei legi, acțiune destul de dificilă, în curs de realizare, va concretiza *de facto* privatizarea pe scară largă a agriculturii din țara noastră.

Datorită faptului că, în urma aplicării Legii fondului funciar, vor rezulta o mulțime de exploatații de dimensiuni mici, improprii pentru realizarea unei agriculturi moderne (îndeosebi în zonele de câmpie), este necesară stimularea ameliorării structurii exploatațiilor agricole pe mai multe căi:

- prin încurajarea concentrării pământului în ferme individuale mari, cu o întindere de peste 50 ha, bazate pe munca individuală a fermierului şi a familiei sale. Astfel de ferme pot fi asociate în diverse forme de cooperație, îndeosebi pentru realizarea aprovizionării în comun cu materiale agricole şi pentru comercializarea produselor agricole. De fapt, aceasta este modelul principal de agricultură spre care trebuie să ne îndreptăm;
- prin încurajarea concentrării pământului în exploatații mari, bazate pe diverse forme de asociere a micilor proprietari de teren agricol (asociații agricole de exploatarea în comun a terenurilor şi a maşinilor agricole, societăți agricole, societăți comerciale în agricultură).

Aceasta apare a fi principala cale de asigurare a unor structuri agricole rezonabile cel puțin în perioada imediat următoare aplicării Legii fondului funciar, în care se manifestă o acută lipsă de inventar agricol pentru noi deținători de pământ.

Condiția esențială a realizării obiectivului strategic propriu, respectiv obținerea unor randamente comparabile cu cele din agricultura vest-europeană actuală, este restructurarea tehnologică profundă a activității din agricultură. Prin această restructurare se are în vedere în primul rând:

- îmbunătățirea cantitativă şi calitativă a parcului de maşini, instalații şi echipamente necesare pentru producție, transporturi şi depozitarea produselor agricole;
- utilizarea unor semințe şi rase de animale cât mai productive obținute pe baza alimentelor cercetării genetice din domeniu;
- folosirea pe scară largă a substanțelor fertilizante, biocide, biostimulatoare, cu efecte reduse din punct de vedere ecologic;
- cunoaşterea şi aplicarea tehnologiilor moderne nepoluante, specifice bioagriculturii;

Un asemenea proces de restructurare tehnologică amplă trebuie să vizeze toate tipurile de exploatări agricole, indiferent de mărimea lor, forma de organizare (individuale sau asociative) şi forma de proprietate (particulare sau publice).

Problema principală o constituie asigurarea fondurilor funciare pentru susținerea acestui proces.

Pentru finanțarea tehnologizării exploatațiilor agricole înființate sau pentru finanțarea retehnologizării exploatărilor agricole existente credem că pot fi utilizate mai multe modalități:

- folosirea de către agricultori a certificatelor de proprietate (ce le revin conform Legii privatizării societăților comerciale) pentru achiziționarea unor maşini şi echipamente ce aparțin fostelor SMA-uri, necesare în exploatările agricole individuale sau asociative;
- asigurarea unor credite cu dobândă avantajoasă pentru achiziționarea de maşini şi echipamente agricole moderne. Se au în vedere atât credite în lei cât şi în valută, acestea din urmă provenind din credite obținute de țara noastră de la instituțiile financiare internaționale şi care ar trebui dirijate cu prioritate spre agricultură;
- facilitarea acumulărilor pentru investiții în cadrul exploatațiilor agricole, printr-o politică de impunere fiscală adecvată şi/sau printr-o politică a prețurilor agricole stimulative.

CREDITAREA EXPLOATAȚIEI AGRICOLE ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

Camelia ŞEBĂNESCU

Față de celelalte activități economice, activitatea din agricultură prezintă o serie de particularități, legate de specificul producției ei. Faptul că obținerea produselor sale este condiționată de atingerea unor anumite stadii în creşterea şi dezvoltarea unor organisme vii explică discontinuitatea accentuată a realizării veniturilor în această ramură. Astfel, exploatația agricolă este o întreprindere ale cărei surse de finanțare prin mijloace proprii sunt limitate. Funcționarea sa necesitând o masă importantă de capitaluri – pe de-o parte pentru echiparea sa corespunzătoare şi pe de altă parte pentru finanțarea ciclului de producție – apelul la surse exterioare de finanțare – bănci şi alte instituții de credit specializate – este neapărat necesară.

Creditarea oricărui agent economic – deci şi a exploatației agricole – se face însă în contextul unei anumite politici de creditare aplicată de instituțiile de credit, politică de creditare ce face şi ea parte dintr-un cadru mai general al unei politici monetare, subsistem al politicii economice generale.

1. Delimitări conceptuale

a.Relația politică economică – politică monetară

În economia de piață, politica economică este o intervenție deliberată a statului în domeniul economic, în scopul atingerii anumitor obiective de ordin structural sau conjunctural.

Prin politica sa economia, statul îşi propune să constrângă agenții economici privați să accepte orientările şi deciziile subordonate interesului public, ținînd sub control principalele variabile economice şi sociale.

Pentru a realiza obiectivele politicii economice, se folosesc numeroase instrumente de intervenție:

- controlul direct (plafonarea anumitor prețuri, salarii, comerț exterior);
- control indirect (politicile financiare, bugetare, fiscale, a veniturilor etc.).

Între acestea din urmă, politica monetară este unul din instrumentele cele mai frecvent utilizate, definită ca ansamblul intervențiilor băncii centrale sau autorităților monetare care se efectuează asupra lichidităților din economie în scopul de a contribui, prin utilizarea tehnicilor sau instrumentelor monetare, la realizarea obiectivelor politicii economice.

Instrumentele utilizate în influențarea economice sunt:

- instrumentele şi tehnicile de intervenție indirectă (taxa scontului şi politica de open-market);

- instrumentele şi tehnicile de intervenție directă (în principal prin sistemul rezervelor minime obligatorii);

- reglementările bancare (tehnici de intervenție directă asupra operațiilor de credit, bazate pe corelația existentă între volumul de credit şi nivelul activității economice, precum şi pe caracterul elastic al cererii de credit față de nivelul dobânzii).

b.*Relațiile de creditare*

Băncile şi instituțiile de credit specializate acționează în marea lor majoritate în sfera creditului pe termen mijlociu şi lung.

Relațiile de creditare implică:

- mobilizarea disponibilităților din economie, sursă importantă de constituire şi extensie a capitalului:

- distribuirea creditelor în operațiuni şi ramuri în care s-au specializat (prin această specializare urmărindu-se însăşi creşterea eficienței operațiunilor de intermediere a valorificării capitalului).

Totalitatea relațiilor dintre agenții economici, întreprinderi, persoane şi bănci, între bănci şi alte instituții specializate de credit, privind transferul de disponibilități băneşti ca formă de circulație specifică a capitalului formează o piață specifică, piața creditului pe termen mijlociu şi pe termen lung.

Creditele pe termen mijlociu sunt credite acordate pe o durată de la 12-18 luni la 5-7 ani şi au ca destinație fie procurarea de echipamente, fie finanțarea exportului: în raport de destinația lor, aceste credite au un rol deosebit în asigurarea creşterii economiei.

Sursele pentru creditele pe termen mijlociu sunt:

- resurse provenite din depunerile la termen, concentrate la casele de economii şi alte instituții specializate de credit;

- resurse curente provenite din depozitele la vedere, având loc astfel o transformare a resurselor pe termen scurt în resurse pe termen lung;

- resurse de buget;

- resurse provenite prin reciclarea altor resurse ale băncilor şi instituțiilor specializate de credit.

Creditele pe termen lung: sunt credite ce se acordă pe termen de la cîțiva ani (5-7ani) până la 15-50 ani, având drept scop, în principal, înfăptuirea de investiții productive sprijinind acțiunile de dezvoltare, modernizare şi reprofilare pe care dezvoltarea economiei le implică, precum şi pentru construcții de locuințe. Împrumuturile acordate sunt asigurate de garanții corespunzătoare, de regulă prin ipoteci.

O parte însemnată a operațiunilor pe piața creditelor pe termen lung este orientată spre înfăptuirea sprijinului finanaciar de stat în realizarea politicii sale economice, prin intervenții active în sprijinirea unor ramuri sau direcții de dezvoltare.

Sursele pentru credite pe termen lung:

- bugetul de stat;

- alte resurse reciclate prin sistemul bancar (resurse de creditare provenind de regulă de la casele de economii);
- emiterea de către băncile de ramură a propriilor obligațiuni (obligațiuni ipotecare).

2. *Sistemul bancar şi creditarea exploatației agricole – scurtă privire asupra sistemului vechi*

Banca Națională era de fapt singura bancă existentă (celelalte, deşi sub nume diferite şi cu sfere de cuprindere oarecum limitate, funcționau identic, neexistând între ele vreo deosebire care să sugereze măcar ideea de concurență sau de diferențiere bancă de emisiune/bancă comercială).

Banca Națională avea şi funcție monetară şi de creditare. Din considerentele expuse mai sus, la care se adaugă inexistența pieții hîrtiilor de valoare, Banca Națională se găsea în imposibilitatea exercitării unei funcții monetare reale (care constă în găsirea şi menținerea echilibrului masei monetare – lichidități/ masă a hîrtiilor de valoare).

Funcția de creditare nu se baza nici pe solvabilitatea clientului, nici prin principiile prudenței bancare, ci pe interesele de moment ale puterii.

De partea cealaltă, unitatea economică, nebeneficiind de dreptul de decizie în privința oportunității, necesității şi direcției de utilizare a creditelor (ca trăsătură fundamentală a autonomiei gestionare), beneficia de credite pentru anumite direcții de investiții pe criterii tot voluntariste, independente de rațiuni economice reale, dictate tot de factori de decizie ierarhie superiori. Garantarea materială a creditelor era ca şi inexistentă, întrucât obiectul proprietății socialiste nu putea fi urmărit pentru nerambursarea creditelor, blocându-se astfel mecanismul creditării şi creând mari imobilizări de fonduri.

*3.Sistemul bancar şi creditarea exploatației agricole în perioada de tranziție*â

a.Principalele procese ce au loc în domeniul bancar şi în mecanismele de creditare.

Dintre procesele la nivel macroeconomic din etapa de tranziție cu implicații directe în sfera creditării, mai importante sunt:

- schimbarea structurii de proprietate prin:
  - descentralizare;
  - privatizare.
- schimbări în politica monetară.

Schimbarea structurii de proprietate are drept principal efect obținerea de către agenții economici a autonomiei a autonomiei gestionare, care înseamnă, printre altele:

- decizia asupra oportunității şi direcției de utilizare a creditelor;

- decizii asupra categoriilor de credite necesare şi surselor lor de preocupare (alegerea pe criterii economice a instituţiei de creditare: o anumită bancă, case de economii, cooperative de credit);

- decizii asupra instrumentelor de finanţare (apelarea la credite propriu-zise sau la substituienţi de credite: leasing, factoring).

Schimbările în politică monetară, cu efect asupra creditării exploataţiei agricole sunt, în principal:

- îndeplinirea de către băncile comerciale a următoarelor atribuţii:
  - primirea de depuneri în bani şi hârtii de valoare de la agenţii economici şi persoane particulare:
  - acordarea de credite, alegându-şi debitorii pe criterii economice (interesul băncii de a finanţa dezvoltarea unei anume activităţi economice, solvabilitatea clientului şi aplicarea principiilor prudenţei bancare).

b.Creditul comercial.

Creditele pe termen scurt solicitate de exploataţiile agricole sunt, în general, credite pentru producţie (pentru finanţarea ciclului de producţie).

Băncile având în general preferinţe pentru credite pe termen mijlociu şi lung, în contextul reorganizării sistemului de credit pe principiile economiei de piaţă, trebuie repus în drepturi creditul comercial ca cea mai potrivită formă de credit pe termen scurt.

Prin reintroducerea creditului comercial s-au produs schimbări calitative remarcabile în sistemul nostru de credit, punându-se la baza creditului principiul garantării reale şi integrale, această soluţie constituind un mijloc de acoperire a banilor (cambii comerciale sau alte categorii de hîrtii de valoare cu funcţie similară). De asemenea, pe baza acestor cambii comerciale se pot efectua o serie de operaţii (girare, scontare, rescontare, gajare etc.), cu efecte pozitive asupra generării şi desfăşurării relaţiilor de credit din economie.

Având în vedere particularităţile de funcţionare ale exploataţilor agricole (în special fenomenul de discontinuitate a obţinerii lichidităţilor necesare plăţii furnizorilor), creditele comerciale par a fi cele mai potrivite forme de creditare pe termen scurt pentru această categorie de agenţi economici.

c. Garantarea materială a creditelor.

Este un principiu de bază al prudenţei bancare în cadrul economiei de piaţă şi constă în aceea că reclamă ca,m pe toată perioada de folosire a creditelor, debitorul să dispună de anumite valori materiale.

Folosirea tuturor tipurilor de garanţii materiale (fără restricţiile anterioare prin care nu puteau fi urmărite bunurile – mijloace fixe, acestea fiind considerate proprietatea întregului popor), garanţii cum sunt: patrimoniul social al societăţilor comerciale, cesiunea în favoarea creditorului a drepturilor de creanţă ale debitorului, bunurile procurate sau realizate din credite, gajul valorilor materiale în prelucrarea, gajul mărfurilor în circulaţie, gajul fix, fidejusiunea cauţiune), scrisori de garanţie bancară etc., ar putea avea efect

asupra debitorilor, în sensul atragerii unui număr sporit de solicitanți de credite (datorită varietății instrumentelor oferite), precum şi la nivelul macroeconomic, prin asigurarea unei mişcări a banilor prin credit corelată cu mişcarea valorilor materiale.

d. Instrumente – substituienți ai creditelor bancare.

Cele mai potrivite pentru agenții economici din agricultură par a fi leasingul şi factoringul.

Leasingul.

Reprezintă o formă specială a relațiilor de credit, iar principalele trăsături sunt:

- este o operațiune de închiriere de utilaje, imobile, echipamente care aparțin unei bănci sau unei societăți financiare;
- bunurile ce se închiriază sunt achiziționate special pentru a satisface nevoile chiriaşului în cauză;
- părțile convin închirierea ca o etapă intermediară;
- scopul final al operațiunii este achiziția de către chiriaş, a bunurilor respective, la un preț convenit, cu luarea în considerare a plăților efectuate, cu titlu de chirie.

Această operațiune este avantajoasă pentru ambele părți contractante.

Avantajele pentru bancă (societatea financiară) care este proprietara bunurilor respective:

- un plasament avantajos al capitalului, deoarece regimul de chirii stabilit are în vedere atât amortizarea accelerată a capitalului fix, cât şi dobânzi ridicate asupra capitalului investit;
- garanția materială certă a bunurilor încredințate chiriaşului (aceste bunuri sunt restituite cu uşurință proprietarului în caz de dificultăți financiare sau faliment ale chiriaşului);
- posibilitatea recuperării în câțiva ani a întregii sume investite, prin preluarea de către chiriaş a bunurilor cu titlu de proprietate.

Avantajele pentru întreprinderea chiriaşă:

- posibilitatea procurării bunurilor necesare dezvoltării fără a angrena fondurile proprii de dezvoltare;
- nu limitează posibilitățile întreprinderii de a obține alte credite (leasingul se substituie creditului);
- posibilitatea utilizării fondurilor proprii pentru alte operațiuni ce comportă riscuri mai mari (programe de cercetări) şi care, în mod obişnuit nu beneficiază de leasing.

Formele de leasing ce pot fi aplicate în creditarea agenților economici din agricultură:

- leasing mobiliar: priveşte utilaje, maşini, tractoare;
- leasingul imobiliar: se referă la anumite categorii de imobile (de locuințe, de birouri);

- leasingul industrial (pentru industria alimentară): priveşte instalații industriale complexe (secții sau fabrici) care să satisfacă cerințele privind produse de largă utilizare, cu producție şi cerere stabilă, cu desfacere deplin asigurată, condiții care să garanteze eficiența investiției şi să evite perimarea lor înaintea amortizării complete (exemplu: fabrici de zahăr).

Factoringul

Operațiile de factoring implică participarea în raporturile de credit a 3 personaje:

- vânzătorul – creditor;
- cumpărătorul – debitorul;
- factorul – instituție de credit specifică.

Avantajele vânzătorului:

- obținerea în timp scurt a sumelor datorate de clienții săi;
- posibilitatea de a se degreva de evidența debitorilor şi mai ales de urmărirea acestora în caz de neplată;
- este un sistem favorabil furnizorilor (cum sunt agenții economici din agricultură) care efectuează numeroase livrări în loturi relativ mari, care au o activitate sezonieră sau o clientelă dispersată.

Riscurile şi avantajele factorului:

- preluarea de către factor a întregului risc al creditării (legat în principal de neplata creanțelor) prin preluarea asupra sa, de la vânzătorul – creditor, a titlurilor de creanță asupra debitorilor, devenind față de aceştia din urmă, beneficiarul creanțelor respective;
- pentru creanțele preluate, factorul plăteşte vânzătorului – creditor valoarea nominală a creanțelor minus comisionul său;
- comisionul cuprinde şi o cotă de acoperire a riscurilor şi cheltuielilor suplimentare (legate de urmărirea debitorilor);
- factorul încasează el dobânzile aferente creanțelor respective.

e. Instrumente economice de stimulare a producției agricole.

Întrucât în momentul de față, precum şi într-o perioadă imediat următoare, agricultura românească se găseşte într-o criză de subproducție, rezultă că ar trebui să parcurgem etapa de stimulare a producției agricole (în vederea asigurării securității alimentare din resurse interne).

Acesta fiind un obiectiv de bază al politicii economice, apare ca necesară, în perioada actuală, intervenția stimulatoare a statului în dezvoltarea agriculturii. Tehnicile de intervenție sunt diverse, dar cele mai fine şi eficiente sunt cele indirecte, anume prin manevrarea ratei dobânzilor la creditele acordate, a naturii şi cuantumului procentului de impozite asupra activității din agricultură precum şi prin diferitele forme de subvenționare.

Astfel, de pildă, pare a fi foarte potrivită lansarea unor programe guvernamentale sau pachete de măsuri vizând:

- acordarea de credite preferențiale pentru încurajarea anumitor categorii de activități ale exploatațiilor agricole;

- acordarea de credite cu dobânzi reduse pentru accelerarea retehnologizării (echiparea corespunzătoare) a exploatațiilor agricole;

- acordarea de credite cu dobânzi reduse pentru înființarea de exploatații agricole noi de către familii tinere sau în zone mai dificile;

- corelarea celor enumerate mai sus cu instituirea unor prevederi fiscale preferențiale (reduceri temporare de impozite) şi diverse forme de subvenționare.

f. Diversificarea formelor instituționale de creditare.

Diversificarea şi multiplicarea instituțiilor de credit nu poate fi decât benefică pentru agenții economici, dezvoltându-se astfel însăşi baza concurențială.

Specializarea băncilor pe ramuri de activitate nu face decât ca acestea să se afirme ca instrumente de sprijinire, menținere, dezvoltare şi modernizare a agenților economici din ramura respectivă.

Economiile populației, reprezentând o redutabilă forță financiară, şi, ținând cont şi de faptul că succesele unor țări se fundamentează şi pe procesele de economisire, devin foarte importante preocupările de influențare a comportamentului agenților economici şi persoanelor în acest sens.

Înființarea caselor de economii rurale şi a cooperativelor de credit ar însemna constituirea unei noi verigi, deosebit de importante în sistemul bancar. Casele de economii au ca principale atribuții mobilizarea economiilor, ele constituind în acelaşi timp şi bănci ale autorităților locale şi ale instituțiilor de protecție socială.

Resursele considerabile ce pot fi mobilizate de casele de economii sunt în principal depozite pe termen lung, astfel că aceste instituții îndeplinesc îndeosebi un rol unilateral de transfer de resurse în sistemul bancar şi pentru piața capitalurilor pentru redistribuire.

Cooperativele de credit reprezintă o sursă importantă de finanțare a liberei inițiative pe scară mai mică, (credite de până la 100.000 lei) foarte comode şi eficiente în special în mediul rural.

Ele sunt constituite prin asocierea şi inițiativa unor grupuri de oameni şi au drept scop acordarea de împrumuturi băneşti familiilor modeste, întreprinzătorilor particulari şi întreprinderilor mici.

Cooperativele de credit au posibilitatea să presteze toate serviciile privind operațiuni bancare, similar băncilor comerciale. Ele acordă împrumuturi pe termen scurt şi mediu în primul rând membrilor societari, precum şi altor solicitanți cu domiciliul în raza de activitate a cooperativei.

Destinațiile principale ale creditelor sunt: desfăşurarea activităților prevăzute în autorizațiile de funcționare, producția agricolă, construirea de spații productive, transformarea şi amenajarea construcțiilor existente, lărgirea activității, orice alte nevoi materiale (acestea din urmă doar pentru membrii societari).

Garantarea împrumuturilor se face prin garanții personale (gajuri asupra unor bunuri şi prin fidejusiune).

Este o formă de credit larg răspândită în lume; la noi în țară a existat într-o formă mai puțin evoluată, sub numele de “case de ajutor reciproc”, care însă şi aşa, cu o mulțime de îngrădiri şi-au dovedit deosebita utilitate şi eficiență.

g. Inflația prin credit.

Deşi în mod cert creditul este o pârghie fundamentală şi absolut indispensabilă în dezvoltarea oricărei economii, dacă nu este folosit corect poate genera blocaje şi dezechilibre, atât la nivel micro cât, şi mai grav, la nivelul macroeconomic.

Prin îndeplinirea de către credit a funcției sale de repartiție, aceasta poate mobiliza un volum limitat de resurse (cel mult resursele disponibile existente la un anume moment).

Prin îndeplinirea de către credit a funcției de emisiune acesta are o capacitate limitată de a crea noi mijloace de plată în economie, deci de punere a banilor în circulație.

În măsura în care o asemenea problemă nu este rezolvată în mod corespunzător, creditul poate constitui unul din factorii generatori de cantitate excedentară de bani în circulație, producându-se aşa numita “inflație prin credit”, fenomen contemporan pregnant şi cu efecte defavorabile în acea ce priveşte stabilitatea modei.

Ca atare, guvernul, prin politica sa monetară, nu trebuie să dea băncilor posibilități de creditare nelimitate şi necontrolate, nici din punct de vedere al volumului, nici al destinației creditelor.

În măsura în care volumul creditelor este corect stabilit fiind dat de nevoile producției şi circulației mărfurilor, există premisele pentru asigurarea îndeplinirii corecte de către credit a funcțiilor sale şi de folosire a lui ca mijloc de asigurare şi realizare a echilibrului monetar precum şi de selecție (pe principii economice) a direcțiilor dezvoltării viitoare.

4. Tranziția la economia de piață este un proces deosebit de dificil, şi cu mari implicații economice, politice şi sociale. Trebuie gândită şi elaborată cu multă prudență, în sensul estimării tuturor posibilelor consecințe ale fiecărei acțiuni în actualul actualul context politico-social.

Institutul Național de Cercetări Economice, pornind de la comparația “de unde am plecat “ / “unde suntem”/ “unde dorim să ajungem”, trebuie să stabilească coordonatele fundamentale ale procesului de trecere la economia de piață prin elaborarea tezelor privind tranziția. Acestea, după aprobarea lor de puterea legislativă, vor deveni scheletul pe care se va putea construi programul tranziției, fundamentată şi elaborată de institut.

Guvernul va avea în acest context misiunea de a crea instrumentele adecvate de implementare a programului prin elaborarea proiectelor de legi şi crearea cadrului instituțional adecvat, pentru evoluția întregii societăți româneşti spre obiectivele dorite.

STRATEGIA ASIGURĂRII MIJLOACELOR TEHNICE NECESARE AGRICULTURII

Mirela RUSALI

I. Principii de adaptare economică

Metamorfoza economiei româneşti de la planificare şi centralizare la economia de piață, previzionează mutații structurale economice, implementarea de metoda economice noi şi crearea de noi unități economice.

Procesul de tranziție presupune delimitarea caracteristicilor generale de identificare a celor două tipuri de economie după câteva criterii care dictează strategia creării unei economii de piață:

a. Schimbarea structurii de proprietate, în care ponderea cea mai mare să o aibă proprietatea privată, cu influență directă asupra activității decizionale a agenților economici, al căror rol de manager acționează pe principii de raționalitate, cu mărirea eficienței muncii de conducere.

b. Restabilirea echilibrului economic prin refacerea elasticității meanismelor de piață.

c. Schimbarea rolului administrativ al statului şi implicarea lui indirectă în procesele economice prin politica bancară şi politica bugetară, împreună cu pârghiile lor, a căror funcționare implică cu necesitate crearea de instituții noi administrative, crearea bursei de valori şi a altor bănci decât Banca Centrală.

d. Implicarea directă şi cu pondere maximă a agenților economici în propria lor politică socială.

e. Deschiderea economică prin modificarea politicii de protecție vamală, în contextul liberalizării prețurilor şi prin elaborarea de legi privind comerțul exterior.

II. Strategia asigurării tehnicii agricole

1. Mijloacele mecanice şi retehnologizarea agriculturii

Orientarea spre industrializare la începutul dezvoltării socialiste a determinat slăbirea poziției economice a agriculturii în raport cu industria, în special prin “foarfeca prețurilor”, cu prejudicii grave asupra agriculturii.

Ca obiectiv principal al perioadei de tranziție îl constituie restabilirea mecanismelor de piață, a echilibrului financiar, pentru care este necesară deblocarea economică distrugând focarele generatoare de întârzieri şi pierderi şi stingerea pe cale tehnică a multiplicării efectelor propagate şi cumulate care au declanşat şi dereglarea lanțului producției agricole.

În elaborarea strategiei de detensionare şi restructurare a mediului agricol, se impune deci o politică de regenerare a relațiilor dintre agricultură şi celelalte ramuri ale economiei. Pentru aceasta, privatizarea fondului funciar

trebuie să fie însoțită de liberalizarea procesului de furnizare a mijloacelor tehnice, legat de profesionalizarea activităților agricole. Acest comportament implică orientarea pe piață şi abordarea comercială a activității fermiere – o noțiune mai largă, asociată cu achiziționarea terenului, cu politici de modernizare şi investiții în tehnologii noi. Fermele private, deşi aflate sub acțiunea unui fenomen de dispersie a suprafețelor agricole sub diferite forme ca: extindere, arendare, vânzare etc., sunt cele mai capabile să adopte sisteme de producție cu inputuri de înaltă eficiență şi tehnologii avansate.

În circulația mijloacelor de producție, circulația mijloacelor mecanice, ca produse intermediare destinate consumului productiv, în economia de piață, trebuie să se desfăşoare după aceleaşi legi economice fundamentale de elasticitate a cererii şi ofertei, ale concurenței şi profitului.

Ținând seama de starea actuală a producătorilor şi a consumatorilor de mijloace de producție, de continuă modelare a structurilor agricole, de penuria mijloacelor tehnice necesare agriculturii, mai ales a pieselor de schimb pentru tractoare şi maşini agricole şi neadaptarea industriilor din amonte la necesitatea exploatațiilor agricole, după aplicarea. Legii fondului funciar, se consideră necesară intensificarea modalităților de aprovizionare prin:

a) restructurarea procesului de furnizare a tehnicii şi materialelor necesare agriculturii;

b) crearea de agenții comerciale ale firmelor producătoare de utilaje agricole;

c) reorganizarea activității stațiunilor de mecanizarea agriculturii.

a. Restructurarea procesului de furnizare a tehnicii agricole se referă la îmbunătățirea prestării serviciilor de aprovizionare în favoarea producătorilor agricoli, includerea în structura organizatorică a unor compartimente prin care să se acorde asistență economică de management şi de marketing al mijloacelor de producție, extinderea activității de import şi export cu utilaje specifice agriculturii, creşterea ponderii activității de comision în totalul desfacerilor.

În etapa actuală, cel mai nou şi important aspect îl constituie aspect *descentralizarea desfacerilor,* organizarea de sucursale, depozite şi magazine de desfacere dispersate în localităților cu pondere agricolă. În acest fel se va studia mai bine cererea de produse, vor fi cunoscute mai bine nevoilor reale ale producătorilor agricoli, va creşte operativitatea în aprovizionare, ca rezultat al diminuării distanțelor dintre depozite şi ferme. În acest scop, se pot crea specialişti în strategia ofertării şi contractării de produse agenților economici din agricultură cu investigarea în teren a cererilor pentru fiecare utilaj sau maşină şi a pieselor de schimb necesare acestor produse, contractarea în mod direct la beneficiar, stabilirea modului de distribuire şi a modului de expediere a produselor direct la producători, la intermediari sau în magazinele proprii, ordonarea pe tipodimensiuni a produselor contractate în teren, pe număr de bucăți cât şi valoric şi predarea acestei stuații grupei de lansare a comenzilor

în fabricație. În plus, aceştia realizează sintetizarea datelor culese, analizarea lor, completarea cu alte informații şi evaluază capacitatea pieței interne de a mai prelua suplimentar un nou volum de produse.

De aceeaşi importanță este publicitatea documentației necesare pentru informarea producătorilor asupra posibilității de achiziționare a diferitelor mijloace mecanice, pe firme producătoare, mărci, tipuri, caracteristici tehnico-productive, randamente, consumuri specifice energetice, condiții de livrare şi de plată, condiții de creditare, de garanție şi asistentă tehnică.

b. Pentru reglarea relațiilor cu cumpărătorii se face simțită necesitatea creării de agenții comerciale ale firmelor producătoare în special pentru produsele destinate consumului intermediar şi apoi pentru produsele destinate consumului final, cu implicațiidirecte în reducerea cheltuielilor de transport şi a consumului de forță de muncă.

Avantajele sunt multiple atât pentru consumatori cât şi pentru producători; cererea poate fi cunoscută mult mai bine pe tipodimensiuni, pe calități, pe sezoane, pe grade de solvabilitate în funcție de care programul de producție al uzinelor constructoare se poate adapta operativ şi eficient. În plus, firmele producătoare pot face reclamă directă şi specifică în zona sau microzona de activitate; pot organiza mai bine publicitatea, expoziții, demonstrații, târguri cu vânzare, unde se pot încheia contracte comerciale.

Un aspect esențial pentru mijloace tehnice de muncă îl constituie asigurarea unor condiții normale de livrare care se referă nu numai la respectarea parametrilor tehnico-productivi termene, prețuri, ci şi la asigurarea asistenței tehnice necesare după livrarea produselor, prin efectuarea serviciilor tehnice în ateliere service proprii, prin asigurarea cu prioritate a pieselor de schimb necesare.

c. O soluție de maximă importanță referitoare la perfecționarea asigurării cu tehnică agricolă a agriculturii constă în reorganizarea SMA –urilor în societăți comerciale pe acțiuni, prestatoare de servicii către populația rurală, cu executare de lucrări mecanice tuturor deținătorilor de terenuri agricole, prestare de lucrări de întreținere, service şi reparații la utilajele agricole proprii, ca şi crearea unor activități noi în favoarea diverselor şi numeroaselor forme de proprietate şi organizare care sunt în curs de construire în urma aplicării Legii fondului funciar (gospodării familiale, asociații agricole de diferite profile şi dimensiuni, societăți agricole). Se pot organizarea în service-uri specializate pentru executarea integrală a unor lucrări cum ar fi chimizare, semănat, recoltat, transport, inclusiv degrevarea producătorilor beneficiari de aprovizionarea cu materiale necesare acestor lucrări (insecticide, semințe sau material biologic etc.) pe lângă activitățile de strictă deservire a utilajelor în efectuarea acestor lucrări.

În acelaşi timp, o problemă a tranziției o constituie declanşarea mecanismului formării prețurilor şi a tarifelor, prin demonopolizarea acestui segment al pieței serviciilor pentru agricultură.

Liberalizarea preţurilor s-a lansat ca o negociere între mai multe limite şi mai mulţi producători dar la nivelul serviciilor mecanice punerea în dependenţă a exploataţiilor existente într-o anumită zonă în raza unui singur SMA. Care deţine utilaje, maşini, piese de schimb, lubrefianţi şi motorină, a însemnat impunerea unor tarife maxime, creînd o situaţie de cvasimonopol.

Pe măsură ce populaţia rurală se va înzestra cu mijloace tehnice se vor regla şi tarifele percepute de SMA –uri. Dar ştiut este faptul că în evoluţia ţărilor cu economie de piaţă niciodată preţurile nu au scăzut la materii prime şi energie, dimpotrivă, acestea au reglat preţurile de achiziţie la outputuri concomitent cu creşterea unei puternice protecţii sociale.

2. Efecte la nivelul fermei agricole

Problema de bază în practicarea unei agriculturi moderneeste problema energiei , începând cu forţa de tracţiune şi sfârşind cu materialul însămânţat.

Înzestrarea tehnică a unei ferme porneşte de lafurnizarea forţei de tracţiune de a cărei oportunitate vor depinde calitatea şi timpul optim de execuţie lucrărilor, care vor impune randamentul, rentabilitatea şi viabilitatea fermei. Desigur, acest lucru trebuie să se bazeze pe tractor care rămâne sursă de energie motorie caracteristică a agriculturii pentru executarea mecanizată a lucrărilor agricole.

Disponibilităţile financiare inclusiv prin credit, reprezintă premisadotării tehnice a unei ferme, care să o ridice la nivel de competitivitate. Rezolvarea problemei de competitivitate se asigură printr-o mecanizare corespunzătoare dimensiunii fermei agricole, prin furnizarea unor tractoare şi a setului de maşini, potrivit economiei fiecărei ferme.

Astfel, până la reorganizarea socială a fermei ţărăneşti, când asupra agriculturii româneşti va acţiona un fenomen de dispersie a proprietăţilor agricole,pentru prevenirea risipei energetice şi a cheltuielilor suplimentare, folosirea motocultoarelor este un mijloc eficace de mecanizare a unei ferme mici 1-2 ha., cu poliutilizarea utilajului în legumicultură, creşterea animalelor sau transport.

In proiectarea şi producerea de tractoare, cu setul de maşini adecvate unei ferme viabile de 10ha, corespunzător ar fi un tractor de putere mică (18-20 C P) sau medie de (33-45 CP), în timp ce producerea şi livrarea tractoarelor de 65 CP şi peste 80 CP, sunt indicate în dotarea asociaţilor agricole, deţinătoare de suprafeţe peste 150 ha.

În timp, tractoarele au crescut din punct de vedere al puterii. Dacă în 1956 tractorul de 40 CP era considerat puternic, în 1966 deja puternic era tractorul de 60 CP. Analiza atentă a evoluţiei producţiei de tractoare arată că în general progresul tehnic s-a produs în următoarele direcţii: creşterea puterii (spre 100 CP), creşterea confortului, îmbunătăţirea transmisiilor şi a dispozitivelor de ridicare, utilizarea mecanismelor hidraulice, producerea de game unice pentru situaţii concrete unice.

În acelaşi timp utilizarea de tractoare de mare putere comportă o gestiune mai simplă, economicitate, şi o evidență mai riguroasă în ce priveşte modul de executare a lucrării pentru suprafețe mari.

Un alt aspect îl provoacă satisfacerea cerințelor diverse ale agenților economici şi invocă multiplicarea modelelor aceluiaşi tip de tractor care poate fi vândut, cu roți sau şenile, cu 4 roți metrice etc.

Un fenomen în antiteză dar real în diferite zone ale țării este mecanizarea cu ajutorul forței de tracțiune animală şi nu trebuie scăpată din vedere producerea utilajelor destinate acestui tip de activitate. Desigur, forța de tracțiune animală nu poate avea decât un caracter complementar şi local, iar furajarea animalelor de tracțiune (în special a căilor) vine în concurență cu alimentația umană ce îi incumbă sustragerea anumitor suprafețe de teren agricol.

Aspectul cel mai delicat rămâne formarea prețului de vânzare al utilajelor şi maşinilor agicole cu adaptarea profitabilă la dinamica cererii dar cu reglarea lanțului de producție. Pentru aceasta, ca un pivot al strategiei asigurării mijloacelor tehnice necesare agriculturii îl reprezintă introducerea unui regim de susținere a producției de maşini şi utilaje agricole, promotorii ai creşterii veniturilor producătorilor agricoli.

Fără îndoială totul depinde de utilizarea cu randament ridicat şi la parametrii ridicați ai mijloacelor tehnice, corolar al activității umane în general, cu posedarea unui grad ridicat de profesionalism.

III. Determinante instituționale ale transformărilor agricole

Ca organism ştiințific cu o forță creativă reală, Institutul de Economie Agrară încadrează preocupările sale în abordarea strategiei de repersonalizare şi adaptare a agriculturii la schimbările economice globale.

Alături de problemele economice impuse de perioada de tranziție, institutul este confruntat cu dificultăți în acoperirea necesarului de informații, ca bază a orientării sale ştiințifice. Fundamentarea unei metode de implementare a politicii agrare nu se poate asigura decât prin polarizarea şi altor instituții ca: Ministerul Agriculturii şi Alimentației, Ministerul Finanțelor, altor institute din Institutul Național de Cercetări Economice, partide politice cu o platformă agrară pertinentă, organizații neguvernamentale, s. a.

Finanțarea unei activități de cercetare de o asemenea anvergură poate fi o formulă stabilă de investiție a guvernului ca o soluție de eliminare a disproporțiilor structurale în agricultură.

În mod necesar alternativele pentru producția agrară trebuie să se încadreze în contextul integrării europene şi să beneficieze de: asistență tehnică, instruire, modele de cadre juridice, norme şi standarde, studii de impact, informare şi creştere a conştiinței publice, sprijinire a organizațiilor neguvernamentale şi transfer de tehnologie.

INDICATORII ECONOMICI AI EXPLOATAȚIEI AGRICOLE ÎN CONTEXTUL TRANZIȚIEI SPRE ECONOMIA DE PIAȚĂ

Elena SIMA

Institutul de Economie Agrară

Obiectivele tezelor strategice dezvoltării economice.

Caracterul ştiinţific al acţiunii de elaborare a tezelor strategiei dezvoltării economice, impune să se facă abstracţie pe cât mai mult posibil, atât de opiniile politice ale participanţilor cât şi de culoarea politică a celor care se află în guvern.

Întrucât, consider că definirea tezelor constituie un program de cercetare, tematica acestuia poate fi concepută în diferite variante cu următoarele obiective:

- tipul de economie ce se doreşte a fi construită şi caracteristicile ei fundamentale având ca punct de orientare legislaţia actuală promulgată după decembrie 1989;
- transformările în structura de proprietate şi în formele de organizare a activităţilor economice:
- formarea noilor agenţi economici şi a instituţiilor corespunzătoare tipului de economie proiectată;
- factorii creşterii economice, respectiv resursele naturale şi fondul funciar, resursele de muncă şi gradul de calificare, strategia antrenării, alocării şi utilizării eficiente a factorilor de producţie, acumularea şi investiţiile de capital intern şi extern, etc.
- formarea mecanismului de funcţionare a economiei naţionale: piaţa şi rolul acesteia în dezvoltarea economiei; tipologia cererii şi ofertei; preţurile şi tarifele; liberalism şi/sau dirijism; rolul, funcţiile, atribuţiile şi instrumentele de acţiune ale statului în economie etc;
- dezvoltarea şi modernizarea economiei în profil de ramură (industrie, agricultură, construcţii, transport şi telecomunicaţii, servicii etc.) şi în profil teritorial;
- transformările în structurile de producţie şi tehnologice: calitatea, eficienţa şi competitivitatea produselor;
- creşterea calităţii vieţii populaţiei etc.

I. Agricultura şi obiectivele strategiei dezvoltării eiîn perioada de tranziție spre economia de piață

În elaborarea strategiei dezvoltării agriculturii se cer investigate şi clasificate o serie de probleme din care menționăm;

- definirea obiectivelor fundamentale ale politicii obiectivelor fundamentale ale politicii agrare şi a tipului de agricultură ce se urmăreşte a se construi;
- resursele de care dispune agricultura şi politica utilizării lor eficiente;
- formarea noii structuri agrare ca rezultat al aplicării legislației elaborate (Legea fondului funciar, Legea nr. 15/1990, Legea asocierii etc.);
- dimensionarea cererii de produse agricole pentru satisfacerea nevoilor interne şi pentru export prin evaluarea posibilităților agriculturii de a spori oferta şi orientarea agenților economici în obținerea produselor necesare pe piața internă şi externă;
- organizarea serviciilor pentru agricultură (serviciul de mecanizare şi îmbunătățiri funciare, serviciul de chimizare şi protecția plantelor şi a animalelor, producerea de sămânță şi material săditor, băncile agricole etc.);
- definirea mecanismelor economiei de piață în agricultură (piața şi rolul ei în dezvoltarea agriculturii, piața pământului, a produselor agricole şi a capitalului, costul factorilor de producție, prețul produselor agricole şi al produselor alimentare, rolul statului în dezvoltarea agriculturii şi relațiile exploatațiilor agricole cu bugetul statului.

Reflectarea pozitivă a dezvoltării agriculturii în condițiile economiei de piață şi a politicii sociale a statului în nivelul de trai al producătorilor agricoli, în nivelul veniturilor din producția agricolă, asigurările sociale ale producătorilor agricoli, nivelul şi structura cheltuielilor de consum, şomajul în agricultură etc.

În prezent, consider că în fața agriculturii stă sarcina de a asigura produsele agricole necesare ridicării consumului mediu annual pe locuitor.

Economia de piață nu înseamnă libertatea de a produce orice. Producătorii agricoli trebuiesc stimulați prin pârghii economice ca să producă în vederea satisfacerii diferitelor categorii de nevoi ale populației.

Atingerea şi în țara noastră a nivelelui mediu european actual al consumului anual pe locuitor de produse agricole depinde de:

- dezvoltarea agriculturii atât pe ansamblul ramurii cât şi în profil teritorial;
- retehnologizarea proceselor de producție din agricultură şi formarea unui nou tip de producător agricol;
- armonizarea dezvoltării agriculturii cu mediul înconjurător;
- asigurarea unui sistem informațional modern în agricultură;
- asigurarea cadrului juridic necesar desfăşurării activității din agricultură în perioada de trecere la economia de piață.

De asemenea, în elaborarea strategiei de dezvoltarea a agriculturii o problemă prioritară o constituie şi ameliorarea structurii exploatațiilor agricole

prin aplicarea Legii fondului funciar, orientarea către economia de piață a gospodăriilor formate, intervenția statului prin forme şi mijloace specifice economiei de piață, etc.

Factorul uman, în contextul actualelor transformări poate fi considerat un obiectiv al dezvoltării agriculturii. În tranziția acesteia la economia de piață se impune schimbarea statului social al oamenilor din agricultură şi înlăturarea discriminărilor care le-au marcat puternic munca şi viața în trecut precum şi asigurarea parității veniturilor, ridicarea nivelului de trai şi a calității vieții, etc.

Toate acestea vor permite ca şi agricultura țării noastre să participe la relațiile economice externe integrându-se astfel în agricultura europeană şi mondială.

II. Indicatorii economici ai exploatației agricole în contextul tranziției spre economia de piață

Economia de piață este o formă de organizare şi funcționare a economiei în care oamenii îşi desfăşoară activitatea în mod liber, autonom şi eficient, în concordanță cu favorabilitățile şi regulile dinamice ale pieței, fapt ce face posibilă valorificarea maximă a resurselor existente pentru satisfacerea nevoilor umane.

Caracterizarea economiei, a proporțiilor şi ritmurilor ei de dezvoltare, necesită măsurarea, sistematizarea şi agregarea proceselor şi fenomenelor economice. Expresia numerică a unui proces, fenomen, sistem, etc., prin intermediul căreia acestea sunt caracterizate din punct de vedere cantitativ, calitativ, structural şi al evoluției lor, poartă numele de indicator.

Prin intermediul indicatorilor se caracterizează anumite aspecte privind intrările, starea şi structura sistemelor economice la un moment dat, precum şi intercondiționarea reciprocă dintre sisteme şi mediul lor de existență.

În contextul tranziției spre economia de piață, în România a apărut necesitatea înlocuirii indicatorilor folosiți în fostele țări socialiste cu cei caracteristici conturilor naționale folosite după cel de-al doilea război mondial în statisticile ONU şi în cele ale țărilor cu economie de piață.

Cu toate că indicatorii din cele două sisteme – sistemul producției materiale (SPM) şi sistemul conturilor naționale - urmăresc să pună în evidență rezultatele activității economice, legăturile dintre elementele structurale ale economiei, totuşi deosebirea esențială este dată de modul de interpretare şi includere în calcul a sferei serviciilor şi administrației. Astfel, SPM are ca obiect sfera producției materiale şi mai puțin sfera nematerială sau a serviciilor, iar sistemul conturilor naționale are ca obiect întreaga activitate economică.

În cadrul unui sistem de evidență a economiei, din multitudinea indicatorilor existenți, indicatorii economici utilizați la nivelul exploatației reprezintă o verigă de bază, deoarece aici sunt caracterizate nemijlocit toate procesele şi fenomenele care au loc într-o țară.

La nivelul exploatației agricole au fost luați în studiu indicatorii economici ai sistemului conturilor naționale care îşi găsesc corespondență în cei utilizați în sistemul balanțelor;

- Indicatorul "producție agricolă"are aceleaşi elemente structurale în ambele sisteme. Deosebirea care apare constă în exprimarea valorică a producției din sistemul balanțelor sub denumirea de producție globală agricolă.

- În grupa indicatorului "cheltuieli ale exploatației agricole" s-au luat în studiu mai amănunțit consumurile intermediare care reprezintă valoarea tuturor bunurilor şi serviciilor care au fost consumate în cursul perioadei considerate, pentru ca unitatea de producție să-şi obțină producția globală, respectiv volumul de activitate pentru care s-au consumat inputurile de muncă materializată şi muncă vie. Acestea se regăsesc în SPM în volumul cheltuielilor materiale din care se scade amortizarea fondurilor fixe, precum şi într-o serie de elemente care până acum erau incluse în valoarea producției nete sau erau suportate din rezultatele financiare ale unităților agricole. Aceste elemente sunt:

- indemnizații pentru detaşări şi transferuri;
- deplasări în interes de serviciu (transport, diurnă, cazare);
- dobânzi bancare pentru credite;
- prime de asigurare;
- taxe de verificare şi marcare a aparatelor de măsurat şi cântărit;
- cota centralei;
- expertize tehnice şi contabile;
- cheltuieli cu pregătirea profesională şi practica în producție, comisioane, cheltuieli de protocol, reclamă şi publicitate.

Prin extragerea din conturi a cheltuielilor materiale (exclusiv amortizarea) şi gruparea lor pe elemente primare se obține structura consumului intermediar:

- materii prime;
- materiale de bază şi auxiliare (inclusiv cota de cheltuieli de transport aferentă);
- piese de schimb;
- combustibil;
- energie;
- apă;
- alte cheltuieli materiale.

Conturile care intră în procesul furnizării elementelor componente ale indicatorului "consumuri intermediare" sunt cele care țin evidența în sistemul de balanțe a cheltuielilor cu materialele, a cheltuielilor de transport şi aprovizionare, a salariilor şi CAS-ului, respectiv cheltuielile aferente activității de bază (care se pot identifica direct pe produs sau comenzi), precum şi cheltuielile indirecte.

În grupa indicatorilor de sinteză s-au studiat şase indicatori specifici economiei de piaţă:

Valoarea adăugată este un indicator specific economiei de piaţă, care se determină prin scăderea consumurilor intermediare din valoarea producţiei totale.

Valoarea adăugată diferă de indicatorul producţie netă al SPM, nu numai prin valoarea amortizării fondurilor fixe, ci şi prin faptul că aşa cum s-a precizat mai sus, în cadrul producţiei nete erau cuprinse elementele care au intrat, în prezent, în valoarea consumurilor intermediare.

Elementele componente ale valorii adăugate sunt:

- salariile, care includ pe lângă salariile de bază şi primele, sporurile, adaosurile acordate în anul 1990, respectiv 1991, deci pentru stabilirea acestui element se vor lua în considerare toate drepturile băneşti acordate care intră în costurile de producţie;
- valoarea impozitului pe fondul de salarii, valoarea CAS-ului şi a contribuţiei la fondul de şomaj;
- contribuţia la fondul de cercetare ştiinţifică existentă încă în perioada de tranziţie pentru societăţile comerciale;
- impozitul pe circulaţia mărfurilor inclus în preţul cu ridicata şi în preţul de livrare, avându-se în vedere structura producţiei marfă vândută şi încasată;
- profitul, ca element de venit net şi nu ca indicator financiar;
- elemente cuprinse la “Alte cheltuieli de muncă vie”, ce reprezintă: impozitul pe clădiri, burse, alocaţii pentru copii şi alte cheltuieli de natura acestora;
- amortizarea fondurilor fixe înregistrată în SPM în creditul contului 432 “Decontări privind amortismentele” prin debitul conturilor de cheltuieli. Pentru acest element al valorii adăugate se ţine cont de faptul că producţiei secundare nu i se repartizează cote părţi din cheltuielile de regie (comune ale secţiei sau fermei şi generale ale întreprinderii) şi deci se ia în calcul doar valoarea amortizării aferente producţiei de bază.

În practica economică valoarea adăugată este un indicator de maximă expresivitate în privinţa eficienţei utilizării capitalurilor de producţie în gestiunea exploataţiei.

Valoarea adăugată brută este punctul de plecare pentru evaluarea rezultatului net al exploataţiei. Ea rezultă prin scăderea costurilor factoriale plătite (echivalente consumurilor intermediare) din valoarea produselor realizate în întreprinderea agricolă.

Prin scăderea din “valoarea adăugată” a cheltuielilor nete ale exploataţiei, a dobânzilor nete efective şi a venitului salarial al membrilor de familie se obţine rezultatul net al exploataţiei.

Corespondentul în sistemul balanţelor al valorii adăugate din SCN îl constituie producţia netă care reprezintă valoarea nou creată într-un an şi se calculează pornind de la structura valorică a produsului global.

2. *Venitul agricol* reprezintă conceptual mărimea valorii rezultatului final al activității de producție a agentului economic agricol într-un an calendaristic, respectiv ceea ce îi rămâne agricultorului după ce a efectuat toate plățile şi se defineşte ca diferența dintre produsul şi cheltuielile exploatației.

3. *Marja pe produs* este un indicator sintetic care permite compararea diferitelor produse din cadrul aceleiaşi exploatații şi reprezintă diferența dintre produsul activității şi cheltuielile afernte ei. Pentru ca marjele să fie comparabile de la o activitate la alta, cheltuielile operaționale (cheltuieli ocazionate direct de o cultură sau specie de animale, care variază puternic pe termen scurt), luate în calcul trebuie să fie de aceeaşi natură. Marjele se evaluează la hectar pentru produsele vegetale şi pe cap de animal pentru produsele animale.

Marja directă este obținută prin diferența dintre produsul activității şi cheltuielile specifice (cheltuielile operaționale plus cele specifice de echipare).

Marja brută a unei activități este dată de diferența dintre produsul activității şi cheltuielile operaționale.

Marja netă se obține scăzând din marja brută cheltuielile structurale aduse la unitate. Cu alte cuvinte prețul de revenire al unei activități este constituit din ansamblul cheltuielilor efectuate cu această activitate.

Scăzând din marjă cheltuielile cu munca vie se obține profitabilitatea.

Profitul (sau beneficiul) sintetizează eficiența cu care s-a desfăşurat activitatea economică. Acest indicator este definit ca diferență ce se plăteşte într-o activitate economică altfel spus diferența dintre prețul de vânzare şi cheltuielile necesare pentru crearea produsului sau serviciului respectiv.

Obținerea profitului este scopul urmărit de posesorul de capital, mobilul întregii activități economice care se desfăşoară într-o economie de piață. Dimensiunea profitului este determinată de utilitatea activității care l-a generat. El asigură atât continuarea şi dezvoltarea acestei activități, cât şi consumul individual al posesorului său de drept, adică al investitorului.

Este de la sine înțeles că absența profitului face imposibilă continuarea activității.

Gradul de rentabilitate al unei activități poate fi măsurat şi prin rata profitului, definită ca raport procentual între masa profitului (diferența dintre prețul de vânzare şi costurile necesare pentru obținerea ei sau ca raport procentual între masa profitului şi capitalul folosit.

5. *Rentabilitatea* este o noțiune economică generală care reflectă capacitatea activității economice de a crea profit.

Din modul de calcul al profitului (preț de vânzare-costuri) rezultă că dacă prețul este egal cu costurile, profitul este nul, iar dacă prețul este sub nivelul cheltuielilor, activitatea respectivă generează pierderi.

Putem defini astfel pragul de rentabilitate ca acea cifră de afaceri (volumul total al încasărilor) pentru care profitul este egal cu zero. Cunoaşterea pragului de rentabilitate nu este de mare utilitate în sine. El, permite totuşi

calculul câtorva elemente importante pentru aprecierea corectă a rezultatelor financiare ale întreprinderii şi pentru stabilirea unor decizii corecte pentru prefigurarea dezvoltării în perspectivă a activității unei firme.

De aceea putem considera că pragul de rentabilitate nu este numai o expresie folosită de bancheri şi experți contabili ci el poate fi un instrument în luarea deciziilor.

Pornind de la pragul de rentabilitate se pot determina marja de siguranță şi indicele de siguranță al unei afaceri, elemente analizate cu atenție de bănci în cazul acordării unor eventuale credite, întrucât riscul băncii este cu atât mai redus cu cât marja de siguranță este mai ridicată.

Tot pe baza pragului de rentabilitate se poate determina nivelul activității de atins pentru realizarea unui anumit profit sau profitul scontat dacă nivelul activității creşte cu un anumit procent.

6. Excedentul brut al exploatației reprezintă surplusul valoric rezultat după deducerea salariilor, a cotizațiilor sociale, şi a impozitelor indirecte din valoarea adăugată obținută din activitatea productivă a unui an calendaristic.

Indicatorii amintiți mai sus reprezintă doar o secvență a contabilității. Consider că pentru perioada de tranziție spre economia de piață a țării noastre ei sunt cei mai semnificativi şi expresivi în oglindirea fenomenelor la nivel microeconomic.

III. Organizarea cercetării în vederea elaborării strategiei de dezvoltare a economiei

În vederea elaborării strategiei dezvoltării economice, cercetarea economică trebuie să se implice cu toate forțele de care dispune. Caracterul ştiințific al acestei acțiuni impune să se facă abstracție atât de opiniile politice ale participanților la cercetare cât şi de culoarea politică a celor care se află la guvernare.

Tematica unui astfel de program de cercetare poate fi concepută în diferite variante de cuprindere a proceselor şi fenomenelor economice.

În cadrul Institutului Național de Cercetări Economice se vor alege variantele de program şi se vor discuta tezele pe probleme.

În vederea analizării tezelor se vor forma colective alcătuite din cercetători atât din INCE cât şi din alte institute ale acestuia, precum şi din specialişti ai instituțiilor guvernamentale şi neguvernamentale sau din teritoriu (județe, comune).

Pe baza observațiilor şi propunerilor se vor dezbate rezultatele cercetărilor.

Editarea unor caiete documentare care să cuprindă experiența altor țări foste socialiste în problema tranziției.

Publicarea materialelor şi a concluziilor desprinse din manifestările ştiințifice internaționale.

TEZE PRIVIND STRATEGIA TRECERII LA ECONOMIA DE PIAȚĂ, RESTRUCTURAREA ŞI ÎNCURAJAREA AGRICULTURII

Nicolae CIOBOTARU

În vederea înfăptuirii acestui deziderat trebuie pornit de la ideea rentabilizării agriculturii prin schimbarea radicală a structurii agrare, valorificarea tuturor posibilităților economice, implementarea tehnologiilor avansate pe fondul unei noi gestiuni economice.

Acestea se vor putea realiza printre altele prin:

Revizuirea actualei Legi funciare

Noua lege funciară promulgată în ianuarie 1991 ar fi putut constitui un serios pivot în realizarea în condiții de maximă eficiență şi într-un ritm rapid a dezideratului de mai sus.

Deşi a fost elaborată în timp (suficient), timp în care agricultura românească s-a zbătut într-un haos păgubitor, Legea funciară manifestă multe şi foarte serioase carențe:

- țăranii trebuie (re)împropietăriți cu suprafața de care au fost lipsiți abuziv, indiferent de mărimea ei (cuantumul de maxim 10 ha este arbitrar);
- zonele țării în care pământul nu este suficient pentru împroprietărire să fie completat din fondul funciar al IAS-urilor şi au altfel;
- termenul fixat de 1-2 luni de acordare a pământului (după care devine inoperant) este o măsură prohibitivă de tip comunist cu subterfugii de estorcare a țăranilor;
- legea nu face nici măcar aluzii la protecția socială a țăranilor cu suprafețe foarte mici de pământ (şi chiar a celorlalți);
- în loc să fie încurajată mica proprietate, privatizarea în general, din contră este încurajată – prin legea votată în parlament – asocierea, formă de necooperativizare de gen comunist, etc.

II. Formarea unei noi structuri agrare

- Desființarea vechilor forme de organizare agricolă de tip comunist (IAS, CAP şi SMA) care au frânat dezvoltarea agriculturii şi au dus la pauperizarea țărănimii şi transformarea lor, astfel:
- CAP –urile în exploatații agricole particulare, prin împropietărirea țăranilor;
- Menținerea UAS-urilor celor mai bine consolidate, care să dispună de fonduri fixe şi resurse economice deosebite şi transformarea lor în societăți agricole pe acțiuni; celelalte unități care nu s-au dovedit rentabile să fie

desființate, iar pământul şi celelalte mijloace de producție să fie atribuite țăranilor cu titlu de proprietate;

- SMA –urile să adopte următoarele forme:
- societăți pe acțiuni;
- societăți particulare;
- desființarea lor prin licitație publică.

III. Orientarea, îndrumarea şi raționalizarea producției agricole

În urma privatizării, a trecerii la economia de piață, legea cererii şi a ofertei nu va putea reglementa singură soarta producției agricole.

Pentru ca produsele agricole româneşti să fie îndestulătoare pe plan sortimental, competitive pe plan intern-extern, statul, (numai prin organele de resort-minister, camere agricole etc.) va trebui să intervină prin diferite pârghii (în nici un caz de ordin centralist – planificativ sau altele prohibitorii).

Va putea fi emis un plan orientativ de o durată mai lungă-general- şi altul anual, de aplicare a celui general.

În cadrul acestora, statul va putea interveni pentru stimularea exploatațiilor particulare în cultivarea unor plante de utilitate națională (bumbac, ricin, sfeclă de zahăr etc.) sau creşterea unor animale de elită (tauri, vieri, armăsari, iepe de prăsilă etc.) prin scutirea parțială sau totală de impozite a producătorilor acestora.

În acest mod se va evita producția haotică în plan sortimental şi cantitativ-calitativ pe plan național, iar pe de altă parte, piața va regla prin cerere şi ofertă prețurile şi respectiv satisfacerea nevoilor producătorilor.

De asemenea, statul va trebui să intervină pentru:

- îndrumarea tehnică a lucrărilor privitoare la sol şi plante agricole;
- controlul şi încurajarea producerii de sămânță superioară;
- îndrumarea exploatării păşunilor de interes obştesc;
- îndrumarea producției viticole şi horticole;
- protecția plantelor cultivate;
- îndrumarea producției animale;
- reglementarea şi coordonarea activității experimentale agricole în instituțiile de stat;
- scutiri şi înlesniri;
- măsuri de poliție agricolă etc.
- sancțiuni.

IV: Protecția socială, fondul de încurajare a expoatațiilor agricole particulare

Pentru a se putea menține autonomia exploatațiilor agricole particulare, ele vor trebui sprijinite şi încurajate de stat. Astfel:

- Pe plan economic:

- acordarea de credite pentru cumpărarea de inventar agricol (tractoare, maşini şi unelte agricole), semințe şi material săditor, îngrăşăminte şi insecto-fungicide etc.;
- impozite reduse pe venit;
- înființarea de prestări de servicii particlare sau asociativ – particulare şi industrie mică;
- înființarea de activități industriale;
- asigurarea asistenței tehnice de specialitate (fitotehnică, zooveterinară, agrochimică, fitosanitară, irigații, mecanizare).

- pe plan social:
  - pensii prin sistemul de stat sau asigurări de persoane;
  - ajutoare pentru copii;
  - ajutoare pentru incapacitate de muncă (permanentă);
  - ajutoare pentru şomaj agricol etc.

PUNCTE DE VEDERE PRIVIND STRATEGIA TRECERII LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Nicolae TURLIU

După Revoluția din Decembrie 1989, obiectivul principal al țării noastre îl constituie trecerea de la o economie supercentralizată, planificată, la o economie de piață, o acțiune de foarte mare deschidere economică şi socială.

Perioada de tranziție ridică totuşi probleme deosebit de complexe pe tărâm economic, social, tehnic, cultural etc., de asemenea şi perioada propriu-zisă a acesteia.

Pentru trecerea la economia de piață trebuie creată şi dezvoltată piața financiară, să se asigure stabilitatea monetară, să se contracareze presiunea inflaționistă, liberalizarea comerțului exterior şi a investițiilor străine, convertibilitatea leului, descentralizarea procesului de luare a deciziilor.

Este necesară schimbarea radicală a planificării macroeconomice care pierde vechiul caracter imperativ, planificarea având un rol orientativ, indicativ.

În prima etapă a trecerii la economia de piață, trebuie elaborat cadrul juridic prin pachetele de legi necesare în cea de-a doua etapă, aplicarea legislației pentru ca în final să se ajungă la economia de piață.

Pentru România, perioada de tranziție poate avea o durată de peste cinci ani datorită faptului că nu există legislația respectivă, țară nu deține fonduri mari valutare de ordinul a sute de miliarde de dolari, nu se asigură decât condiționat ajutor financiar de către Fondul Monetar Internațional (FMI), de asemenea intrarea în CEE.

Rezumativ, economia de piață înseamnă aplicarea Legii cererii şi ofertei, autonomia agenților economici, rentabilitate, liberalizare, concurență, competitivitate, calitate etc., ponderea proprietății private trebuind să depăşească 65-70 % din total.

În agricultură, la 31 Decembrie 1990, agricultura de stat (publică) deținea 21% din suprafața arabilă, agricultura cooperatistă 51%, cea particulară 28%, total cooperatistă şi privată 79%, la fonduri fixe proprietatea de stat posedă 63,9%, cea cooperatistă 24,5% iar particulară doar 11,6%.

Agenții economici pot fi rentabili în primul rând, prin valorificarea eficientă a posibilităților economice, retehnologizarea la cel mai înalt nivel pe plan mondial, rezolvându-se astfel o chestiune esențială şi anume a unei noi gestiuni economice din cadrul noilor mecanisme economice.

Datorită situației economice precare moştenite, în lipsa unor fonduri substanțiale este strict necesar ca să se găsească o soluție în care costurile sociale ale trecerii la economia de piață să fie acoperite odată cu obținerea acestora.

Pentru ca trecerea la economia de piață să se facă în mod alert, este necesar să ne putem integra şi pe plan internațional, altfel, țara noastră va rămâne izolată în primul rând din punct de vedere economic.

Unitățile agricole de stat (IAS) care deținеau la 31 Dec. 1989, sub 21% din terenul arabil al țării sunt prezente aproape în toate zonele agropedoclimatice care dispun de o dotare tehnico-materială superioară unităților agricole cooperatiste pot şi trebuie să joace încă un rol important, concurențial, de echilibru privind prețurile în perioada de tranziție. Ele vor asigura în continuare producerea semințelor şi materialului biologic de înaltă productivitate, testarea şi omologarea soiurilor şi proliferarea tehnologiilor de vârf la nivelul fiecărei zone, a soiurilor, hibrizilor, raselor şi produselor fitofarmaceutice ce urmează a fi importate, sporindu-şi totodată contribuția la formarea fondului de produse agroalimentare destinate consumului şi rezervei de stat.

Se propune ca majoritatea IAS să se transforme în societăți agricole comerciale, o parte să se transforme în regii autonome, excepțional o foarte mică suprafață să poată fi dată proprietarilor particulari sau primăriilor (izlazuri comunale, păduri etc.).

Foştii proprietari vor deține acțiuni, cota parte din suprafața de teren, de la societățile agricole ale fostelor IAS.

După desființarea unităților cooperatiste şi primirea titlului de proprietate, se pot înființa asociații agricole, cu şi fără personalitate juridică, vegetale, zootehnice sau mixte, iar cei care doresc pot să-şi lucreze pământul individual, să crească animale tot individual.

Datorită faptului că agricultura este în prezent privatizată, peste 80%, anumite unități de stat, în special stațiunile de cercetări agricole, să se adapteze la cerințele economiei de piață prin păstrarea şi potențarea a tot ce este bun.

Regia autonomă agricolă.

Dat fiind importanța activităților, economia de stat fiind considerată şi ca sector strategic, o anumită parte a unităților agricole de stat se pot organiza (transforma) în regii autonome cum ar fi, în primul rând stațiunile de cercetări agricole, complexe de creştere şi îngrăşare a animalelor, marile unități cerealiere, unitățile de depozitare a furajelor, viticole, pomicole, ICAPPA, la fel ca cele din industria energetică, exploatarea minelor şi a gazelor naturale, poşta, transporturi feroviare, armament etc.

Regia autonomă nu poate fi proprietara bunurilor din patrimoniul său.

Legea nr. 15/1990 declară regia autonomă ca proprietară a bunurilor din patrimoniul său față de Legea regiilor autonome din 1929 în care proprietatea bunurilor aparține statului.

Considerăm că Parlamentul României îşi depăşeşte atribuțiile fiindcă bunurile respective sunt proprietatea poporului român, ca atare nu pot fi

transferate fără compensație, în nici o altă proprietate fără consimțământul direct, prin Constituție, sau referendum național al poporului român.

Prin prevederi ale legii statul, adică guvernul, continuă să exercite atribuțiile de proprietar , în principal acelea de a numi managementul (conducerea), de a-şi însuşi beneficiile unităților economice în cauză.

Regia autonomă desfăşoară activitatea de bază cu program şi buget propriu, în care veniturile trebuie să acopere cheltuielile (inclusiv dobânzile, amortizarea fondurilor fixe, rambursarea împrumuturilor) şi să obțină profit.

După acoperirea cheltuielilor, regia autonomă constituie fondurile de dezvoltare şi rezervă, social-cultural şi sportiv de perfecționare a cadrelor şi recalificare, de premiere a personalului etc., conform hotărîrii consiliului de administrație.

Din profitul net rămas după constituirea fondurilor menționate se formează un fond pentru participarea angajaților la profituri, iar restul se varsă, după caz, la bugetul local sau al statului.

Regia autonomă poate contracta credite bancare pentru acoperirea cheltuielilor curente de până la 20% din veniturile brute realizate în anul precedent şi poate beneficia de subvenții şi credite pentru investiții.

Operațiunile de încasări şi plăți, inclusiv în valută, se efectuează prin unități bancare specializate.

Conducerea regiei autonome se exercită de un Consiliu de administrație numit de ministrul de resort sau conducătorul administrației locale, pe o durată limitată (de 4 ani). Din aceasta fac parte pe lângă specialiştii din unitate şi reprezentanți ai Ministerului Finanțelor şi ai altor ministere interesate, jumătate din consiliu poate fi înlocuit la fiecare 2 ani.

Consiliul de administrație numeşte un director, sau director general care conduce activitatea curentă a regiei autonome. Acesta este confirmat apoi de forul ierarhic.

Anual, Consiliul de administrație prezintă forului ierarhic un raport asupra activității desfăşurate în anul care a trecut şi programul pentru anul în curs. Aşadar în sistemul regiei publice cu autonomie economică, organizatorică şi financiară, unitatea nu va mai rămâne la forma actuală de organizare în care să predomine elementul administrativ şi de comandă, aceasta trebuind să se adapteze la cerințele unei economii moderne de piață.

Legea regiilor autonome din 1929 poate fi luată ca model având detaliate toate problemele arătate mai sus.

Pentru realizarea obiectivelor propuse, regia autonomă poate utiliza orice sistem de lucru (antrepriză, arendă etc.) pe bază de contracte negociate cu diferiții întreprinzători, persoane fizice sau juridice. Contractele privind modul de exploatație pot face obiectul licitațiilor publice.

O cerință majoră a trecerii la economia de piață o constituie liberalizarea prețurilor, respectiv crearea condițiilor ca prețurile să se formeze pe baza

mecanismelor pieței de mărfuri, a raportului dintre cerere şi ofertă, statul trebuind să acționeze prin pârghii economice.

Liberalizarea prețurilor va începe acolo unde există mărfuri pe piață.

În cazul în care începe liberalizarea prețurilor, cererea fiind mare şi ofertă mică, fenomenul inflației va fi inevitabil, ca atare nu se pot stabili date anticipate, fixe de liberalizare, în cazul economiei româneşti.

După liberalizarea prețurilor, în momentul în care există o stabilitate a leului, numai în această situație acesta poate deveni convertibil.

După perioada de tranziție la economia de piață, în domeniul agriculturii pot exista următoarele forme de organizare a producției şi a serviciilor pentru agricultură:

Exploatația agricolă privată:

- gospodăria particulară;
- exploatația agricolă familială;
- ferma comercială agricolă;
- ferma agricolă model (juridică);
- exploatații agricole de creşterea porcinelor, păsărilor, fără pământ, care pot lucra în sisteme integrate.

Forme de asociație, de cooperare de tip privat:

- asociații simple;
- societăți agricole;
- societăți comerciale agricole;

Unități agricole cu capital de stat.

- regia autonomă;
- societatea agricolă comercială pe acțiuni;
- societatea comercială cu răspundere limitată (SRL)
- societatea comercială mixtă (SRL)

Unități de prestări servicii pentru agricultură,
pot fi: regii autonome şi societăți private.

- mecanizare, chimizare, service, reparații;
- irigații, desecări, combaterea eroziunii solului;
- problema nutrețurilor combinate;
- aprovizionare, stocare, prelucrare, valorificare;
- centre de orientare şi gestiune.

Întreprinderile de nutrețuri concentrate care s-au transformat în “Societăți Comerciale” este necesar ca să fie integrate la unitățile producătoare, la fel parcul de tractoare şi utilaje din “Agromec” să fie repartizate societăților agricole pentru ca acestea să nu mai fie în astfel de cazuri servicii de producție, să constituie mijloace de producție ale unităților producătoare.

Cadrul economico-financiar

Pentru trecerea la economia de piață, în afară de autonomia decizională, descentralizarea, problema proprietății prezintă o importanță deosebită.

Structura de proprietate din cadrul avuției naționale acumulate la finele anului 1989, exclusiv valoarea pământului şi a unor resurse naturale era de 77,4% la unitățile de stat, restul de 22,6% fiind la gospodăriile populației, unități cooperatiste şi obşteşti.

În industrie, în majoritatea ramurilor monopolul era deținut de către stat, în agricultură unitățile agricole de stat având circa 21% din suprafața arabilă.

Economia era condusă prin reglementări administrativ-birocratice, planificare hipercentralizată, bugetizare accentuată, intervenția arbitrară a aparatului de partid şi de stat prin abandonarea criteriului de competență managerială în selectarea şi promovarea cadrelor de conducere.

Este necesar să existe legături directe, motivate, între obiectul proprietății şi membrii societății.

Privatizarea, ca fenomen complex, se poate realiza prin forme multiple.

Vânzarea în condiții de licitație a acțiunilor către persoane particulare, autohtone sau străine, grupe de întreprinzători sau unități de stat.

Transformarea unităților de stat în societăți pe acțiuni, 50% din aceste acțiuni să intre gratuit în proprietatea particulară, restul să se vândă prin licitație persoanelor particulare, autohtone, cu facilități pentru salariații întreprinderii în cauză sau persoane, firme străine.

Înființarea unor noi unități private.

Concesionarea sau arendarea sub diferite forme a unor unități de stat cu posibilitatea cumpărării lor de către întreprinzătorii de cetățenie română.

Acțiunile pot fi cumpărate de unități cooperatiste, de către alte unități de stat, asociații, organizații etc.

Propunem exceptarea de la privatizare prin înființarea de “regii de stat” unitățile din sectorul energetic, unele întreprinderi extractive, o parte a exploatațiilor agricole, fondul forestier, sistemul de bază al transporturilor, al telecomunicațiilor, infrastructura de bază pentru ocrotirea sănătății, învățământ, protecția socială, anumite subramuri, mari unități din metalurgie şi altele.

Sursele de capital pentru privatizare se pot asigura prin acordarea de credite pe termen lung, din economiile populației, prin atribuirea gratuită de acțiuni şi prin atragerea de capital străin.

O etapă care trebuie pregătită este şi a liberalizării prețurilor.

Această liberalizare nu se poate face la voia întâmplării ci numai în condițiile în care pe piață există marfă suficientă, în caz contrar, liberalizarea ar constitui un fiasco.

Sectorul de stat trebuie pregătit pentru privatizare după evaluarea patrimoniului şi prin măsuri de ordin legislativ, organizatoric, financiar etc., acestea trebuind să asigure pregătirea personalului managerial, organizarea unor instituții specializate, burse de valori, legislații antimonopol, acte normative corespunzătoare, Codul comercial, Legea falimentului etc.

Procesul privatizării ar trebui să fie relativ rapid în special în comerț, turism, servicii, mica industrie, în special a unor activități directe productive şi de cercetare ştiințifică.

Pentru privatizarea pământului a apărut Legea nr. 18 a fondului funciar. O lipsă a acesteia este că specialiştii agricoli nu au fost împroprietăriți.

Asigurând în permanență o protecție socială se va asigura tranziția va căpăta şi un caracter social, iar orânduirea spre care se tinde să se ajungă în țara noastră se poate numi "ORÂNDUIRE SOCIAL-CAPITALISTĂ".

CÂTEVA OPINII PERSONALE PRIVIND PERFECȚIONAREA CADRULUI JURIDIC ŞI PRIVATIZAREA ÎN AGRICULTURĂ

Ion BUNESCU

Opinii cu caracter general:

Acordarea unei atenții deosebite pentru crearea cadrului legal, pentru sancționarea cu fermitate a infracțiunilor care afectează moralitatea funcționarului de stat (luarea de mită, traficul de influență, abuzul de putere, tendința de căpătuială sub orice formă) ridicarea oricăror privilegii prin care se stimulează carierismul, vânătoarea de funcții, pentru a fi exploatate în interes personal.

Înlăturarea şi sancționarea fermă a funcționarilor care profitând de funcțiile obținute în stat tergiversează, împiedică sau chiar se opun introducerii şi aplicării noilor reforme.

Găsirea unor forme de recunoaştere şi stimulare morală şi materială pentru funcționarii care au o inițiativă deosebită şi obțin succese în aplicarea reformei.

Înlăturarea din justiție a celor care săvârşesc fapte incompetente cu această calitate şi care sunt vinovați de fapte care aduc grave prejudicii justiției ca instituție de stat.

Accelerarea privatizării în toate sectoarele de activitate începînd cu agricultura, comerț, turism, prestări servicii, mica industrie.

Restituirea tuturor bunurilor confiscate abuziv de regimul comunist către proprietarii de drept (imobile, maşini şi instalații, fabrici etc).

Privatizarea precum şi restituirea bunurilor vor crea condiții favorabile pentru cooperarea cu/ şi pătrunderea capitalului străin, înființarea de societăți mixte care ar putea folosi potențialul material şi uman existent în țară, completarea lui cu materii prime deficitare prin adunarea lor de către partenerul străin etc.

Restructurarea sistemului de învățământ prin legiferarea expresivă a învățământului particular, creînd astfel şi aici cadrul concurențial, mai ales că efortul statului este mult redus în această perioadă, urmând ca în viitor, să se autofinanțeze.

Introducerea în programele de învățământ a unui număr sporit de ore pentru predarea limbilor străine de largă circulație internațională pentru crearea în viitor a cadrelor care să asigure posibilități concrete de cunoaştere şi cooperare eficientă – operativă atât prin studiul direct al publicațiilor cât şi contactul direct cu partenerii străini.

Încheierea de convenții, înțelegeri internaționale, privind facilitarea procedurii de acordare a vizelor cetățenilor români care doresc să călătorească în străinătate pentru a putea cunoaşte personal şi contacta firme sau oameni de afaceri, pentru cunoaşterea pieții externe, pentru a putea încheia contracte cu adevărat avantajoase şi pentru investitorul român; în cazul în care numai investitorii străini ar veni pe piața noastră, am putea fi prejudiciați acceptând poate nu cele mai rentabile oferte, ca efect al handicapului informațional.

Revizuirea legislației privind asigurările sociale pentru persoanele fără capacitate de muncă, copii, abandonați; crearea unui sistem de asigurări pentru cei care se ocupă cu agricultura, zootehnia.

Propuneri concrete privind îmbunătățirea cadrului juridic actual şi privatizarea în agricultură

Completarea Legii fondului funciar la capitolul VII, "Sancțiuni" şi cu măsuri coercitive împotriva comisiilor sau a membrilor acestor comisii care se fac vinovați de întârzieri nejustificate ale aplicării legii, de comiterea unor abuzuri, uzând de calitatea pe care o au în cadrul acestor comisii.

Având în vedere pericolul social deosebit al acestor abuzuri sau tergiversări, anumite fapte pot fi considerate infracțiuni, trebuind să fie sancționate ca atare.

Actualele prevederi favorizează din plin săvârşirea de abuzuri, pe de o parte pentru că în compunerea lor sunt aproape aceeaşi oameni care au făcut cooperativizarea, iar legea stipulează că din comisie fac parte cei care au condus efectiv CAP- ul, ale căror interese sunt în vădită contradicție cu ale celor care urmează să fie împropietăriți, sau să li se recunoască dreptul avut, aceştia au interes acolo unde au săvârşit abuzuri să-şi păstreze avantajele obținute, creând acute stări conflictuale.

Componența comisiilor ar fi trebuit să fie formată din persoane străine de localitatea respectivă, pentru înlăturarea tentațiilor de favorizare a rudelor sau chiar a lor înşile.

De asemenea, este necesară completarea legii (18/1991) la art. 28 cu termenul maxim până la care comisia județeană este obligată să răspundă motivat contestațiilor făcute de cetățenii care se consideră neîndreptățiți, precum şi sancțiuni severe pentru depăşirea acestui termen ori neluarea în seamă a unor acte perfect valabile, ținînd cont că în comisie este şi un jurist (secretarul prefecturii) notar, specialist de la cadastru etc.

De asemenea, se impune modificarea legii (vezi precedenta H.G. nr. 492 din 17. VII. 1991) pentru satisfacerea cererilor persoanelor îndreptățite prin aplicarea legii şi asupra terenurilor aflate în prezent în administrarea IAS – urilor.

Stipularea în lege a obligației CAP-ului de restituire a bunurilor şi animalelor aduse în CAP, la solicitarea celor interesați, fie în natură, fie a contravalorii lor la prețul pieței.

Crearea cadrului legal privind posibilitatea acordării unor credite pe termen lung cu dobândă minimă, ori prin livrarea unor produse agricole pe termen lung până la acoperirea contravalorii utilajelor cumpărate.

Acordarea imediată, la cerere, către asociații private a utilajelor agricole (tractoare etc.) în locație, vânzare prin licitație etc., pentru crearea unei concurențe între unitățile de stat "Agromec" care dețin monopolul şi dictează prețurile lucrărilor agricole – tergiversează efectuarea lor, creează nemulțumiri prin favorizarea unor persoane, lipsă de interes în asigurarea cu materii prime, materiale, piese de schimb etc.

Elaborarea unui cadru legislativ privind stimularea stabilirii specialiştilor agricoli (cel puțin câte unul) în comune, prin asigurarea de locuințe sau credite pentru construcții de locuințe, precum şi atribuirea în folosință pe termen lung (peste 20 de ani) a suprafețelor de teren de 30-50 ha, pentru organizarea unor ferme model, cu posibilitatea trecerii în proprietatea acestora după expirarea termenului.

Atragerea investitorilor străini în agricultură, dar pentru aceasta este necesară eliberarea titlurilor de proprietate şi punerea în posesie a celor îndreptățiți pentru a crea condițiile materiale necesare unei cooperări eficiente şi în siguranță.

Eliberarea titlurilor de proprietate reprezintă garanția pentru eventualele împrumuturi bancare, posibilități multiple de cooperare inclusiv cu deținătorii de capital autohton.

Acordarea de burse pentru specialiştii care se ocupă cu cultivarea, aclimatizarea unor soiuri de plante, crearea de noi rase de animale de înaltă productivitate, performanțe, inclusiv a celor preocupați de valorificarea întregului potențial pedologic.

Acordarea în administrare pe termen lung; la cerere, a patrimoniului forestier, lacurilor, bălților pentru conservare şi refacere.

Crearea unui cadru economico-juridic stimulativ în sensul acordării unor facilități noilor asociații private care practică o agricultură modernă pe mari suprafețe (cel puțin 30 ha) prin acordarea cu prioritate de tractoare, semințe, îngrăşăminte etc.

Modificarea şi completarea legislației privind răspunderile deținătorilor de animale, privind controlul stării de sănătate al acestora, obligațiile organelor de specialitate privind măsurile ce se impun în cazul depistării unor boli transmisibile, care ar pune în pericol şi alte efective de animale ori sănătatea omului.

Interzicerea prin lege a divizării suprafețelor de teren sub 1 ha în intravilan şi 10 ha în extravilan. În cazul existenței mai multor moştenitori, se prevede ieşirea din indiviziune în termen de 1 an prin acordarea unor sulte celorlalți comoştenitori sau încheierea unor contracte de rentă viageră cu aceştia, în care să se prevadă concret obligațiile noului proprietar şi modalitățile de executare a acestora (în natură, în bani ori mixt).

PROPUNERI PENTRU CREŞTEREA PRODUCȚIILOR AGRICOLE ŞI REORGANIZAREA MECANIZĂRII ÎN CONDIȚIILE PLURALISMULUI FORMELOR DE PROPRIETATE DIN AGRICULTURĂ

Varujan MARGHARIAN

Fiecărei faze în evoluția unei țări, din punctul de vedere al progresului economic şi social îi corespunde un anume grad de evoluție a tehnicii agricole şi implicit a inventarului agricol. Noi nu am ținut pasul cu progresul, inventarul actual este insuficient şi uzat fizic şi moral, forța de muncă este excedentară, insuficient specializată, în general slab educată şi neeconomic valorificată. Costurile mari în raport cu valoarea producției de schimb, în condițiile în care prețurile produselor agroalimentare sunt împinse spre limitele accesibilității consumatorilor interni, fără însă să acopere cerințele alimentare ale populației, cât şi repartizarea defectuoasă a profiturilor pe rețeaua producătorilor agricoli, achizitorilor, prelucrătorilor şi distribuitorilor, precum şi între verigile rețelei şi stat reduc veniturile producătorilor agricoli, periclitându-le chiar viabilitatea economică. Noi toți cerem agricultorilor producții mai mari. Aceştia nu vor spori însă producțiile dacă nu vor putea obține prin schimb avantaje comparate, după propria lor evaluare. Achiziționarea mijloacelor de muncă şi munca proprie nu sunt decât abdicări de la starea actuală de confort în speranța câştigurilor viitoare susceptibile să le ofere lor şi familiilor standarde mai ridicate de confort, acasă şi la locul de muncă. În acest sens sunt probabil multe de făcut. Industriile şi serviciile trebuie să ofere mai mult din ceea ce agricultorii doresc, comercianții să-i convingă că dorințele sunt pe deplin realizabile şi la îndemâna tuturor, dar pentru care trebuie să plătească anumite prețuri, în timp ce factorii educaționali şi de cultură au rolul intermedierii între diferite moduri de evaluare ale categoriilor socioprofesionale prin precizarea valorii acțiunii omului în raport cu cumulul valorilor civilizației noastre, pentru mijlocirea înțelegerii şi cooperării între oameni cu preocupări diferite dar care tind către un ideal de bunăstare comun.

Numai prin creşterea consumurilor eficiente (pe baza evaluărilor participanților la schimb), schimburile de bunuri, servicii şi resurse se vor intensifica şi doar în cazul obținerii avantajelor comparate ale participanților la schimb. Tentația confortului pe deplin realizabil şi accesibil tuturor contra plată alimentează eforturile continue ale oamenilor. Pentru creşterea participării la schimburile interne a mai multor bunuri agroalimentare, agricultorilor trebuie să

le putem oferi soiuri şi rase selecționate, produse chimice pentru îmbogățirea potențialului nutritiv al solurilor şi protejarea culturilor, hrană condiționată şi medicamente pentru animale, mecanizare, automatizare şi informatizare, precum şi carburanți şi lubrifianți, piese de schimb, energie electrică (inclusiv pentru irigații), s.a.m.d., toate provenind din industriile oraşelor. Dacă agricultorii doresc într-o mai mare măsură bunurile şi serviciile produse de orăşeni, decât orăşenii produsele agricole, atunci primii vor fi mai interesați în achiziționarea acelor mijloace care să le asigure producții cât mai mari, cu pierderi cât mai mici şi vor fi dispuşi să sacrifice mai mult pentru achiziționarea lor. În celălalt caz, orăşenii vor trebui să facă concesii agricultorilor şi să pretindă mai puțin pe ceea ce produc şi să plătească cu mai mult produsele agricole, urmând cu stăruință să-şi adapteze ofertele la cererile agricultorilor, acțiune pe deplin posibilă. Astfel, în timp ce bunurile nealimentare şi serviciile sunt evaluate în raport cu dorința permanent întreținută şi niciodată satisfăcută pentru asigurarea confortului propriu, bunurile alimentare sunt evaluate din perspectiva consumului zilnic şi constant într-o gamă sortimentală restrânsă. Dar până la restabilirea echilibrului cantitativ al cererilor şi ofertelor bunurilor agroalimentare, consumatorii vor trebui să facă sacrificii alocând resurse pentru producerea mijloacelor destinate agricultorilor şi să ofere acestora avantajele comparate ale schimburilor, afară de cazul în care asupra cererilor de preț ale agricultorilor nu se exercită constrângerea administrativă.

Depăşirea substanțială a pragurilor potențialurilor zoo-biologice naturale ale solurilor, soiurilor şi raselor presupune eforturi de investiții considerabile, descurajate de termenele îndepărtate de investiții considerabile, descurajate de termenele îndepărtate de recuperare datorate dispersării capitalurilor agricole. Agricultorii, în actualul sistem economic, nu pot atrage în aceeaşi măsură concentrațiile de capitaluri susceptibile creşterii productivității ca în industrii pentru că resursele pentru realizarea sporurilor însemnate de producții agricole sunt distribuite centralizat.

În lipsa proprietarilor care şi-ar fi exercitat drepturile efectiv şi exclusiv asupra resurselor şi fructelor de pe urma utilizării lor şi în condițiile constrângerilor administrative exercitate excesiv asupra raporturilor de schimb de bani, servicii şi resurse se tinde spre evaluarea arbitrară a resurselor şi rezultatelor utilizării acestora şi eficiența calculată ca raport între valoarea rezultatelor şi a resurselor devine nerelevantă. În aceste condiții, planificatorii guvernului alocă resursele şi distribuie rezultatele în funcție de analiza alternativelor costurilor şanselor a ceea ce s-ar fi putut altceva face şi nu după cum s-ar fi putut obține rezultate mai bune. Anume întreprinzători autonomi, proprietari ori acționari în numele unor proprietari bine precizați îşi pot evalua avantajul comparativ al acțiunilor prin prisma specializării lor într-o activitate anume şi care să le asigure o eficiență reală în raporturile de schimb stabilite direct cu clienții. În cazul deciziilor eronate, pierderile se limitează în spațiul restrâns al acțiunilor intreprinzătorilor ori unui grup restrâns de intreprinzători,

fără să afecteze întrgul complex național socioeconomic. Abia în acest context, specialiştii guvernului, pe baza analizelor datelor macroeconomice reale, vor putea influența şi chiar direcționa acțiunile economice şi sociale în raport cu tendințele reale manifestate pe plan intern, dar şi pe plan mondial prin pârghii specifice puterii guvernamentale cum ar fi cele fiscale şi monetare subvențiile, garanțiile investiționale şi de schimb interguvernamentale etc. Se va putea renunța la imensul aparat birocratic de administrație condus la toate nivelele ierarhice de funcționari modelați după canoanele centralismului decizional, susceptibili de servilism şi corupție, care întârzie sau distorsionează până la a face inoperante acțiunile executivului. Centrul de greutate al infrastructurii guvernamentale se va deplasa probabil spre organele de analiză şi sinteză înalt specializate. Prin prisma Legii nr. 58/1991 pentru privatizarea unei părți din patrimoniul societăților comerciale proprietatea statului, se întrevede angajarea societății noastre pe calea tranziției spre economia de piață. Dar chiar adoptarea, pe lângă aceea sus menționată a legilor destinate agriculturii privind impozitarea, creditarea, subvenționarea, arendarea, cadastrul vor completa Legea nr. 18/1990 a fondului funciar astfel încât proprietățile țărăneşti a peste 80% din suprafața agricolă a țării să ajungă să echilibreze cererea întregii populații care să nu împovăreze bugetul familiilor de stare medie.

Acum însă, agricultorii, viitori proprietari de teren prin efectele Legii nr. 18/1990 nu au măcar propriile principale mijloace pentru lucrarea suprafețelor arabile medii estimate la aprox. 2 ha de familie. La sfârşitul anului 1990, în proprietate personală existau 6099 tractoare reprezentând mai puțin de 5% din totalul celor din agricultură (între care 4049 au fost achiziționate de la CAP-urile în lichidare), 1410 pluguri reprezentând sub 2% din total, majoritatea fiind construite pentru tracțiune animală şi 25 combine autopropulsate pentru recoltat cereale păioase, nedepăşind 0,1% din totalul acestor maşini agricole. Unii întreprinzători achiziționează tractoarele şi unele maşini agricole casate oferite prin licitație de către întreprinderile statului pe care le repară şi le exploatează, dar pe de o parte ritmul atragerii acestor mijloace în proprietatea individuală este nesemnificativ, iar pe de altă parte caracteristicile funcționale sunt necorespunzătoare şi determină consumuri exagerate şi nesiguranța în exploatare. Constructorii de tractoare oferă spre vânzare cantități extrem de reduse, la prețuri descurajante. După părerea mea, singura posibilitate pentru dotarea grabnică a agricultorilor cu mijloace de lucru mecanice este transferul de proprietate de la stat către agricultori a tractoarelor şi maşinilor agricole din patrimoniul stațiunilor pentru mecanizarea agriculturii.

Destinate efectuării lucrărilor mecanice pe suprafețele ce vor intra în proprietate individuală, acestea au realizat în anul precedent aprox. 63, 7 mil. ha a. n. cu tractoare şi cca 8,7 mil. ha a.n. cu combine autopropulsate pentru care au consumat 738 mil. l. motorină şi peste 23 mil. l. ulei folosind aprox. 117 mii de mecanizatori. Transferul către persoane individuale a valorii medii de

peste 35,8 mld. lei (evaluarea de la sfârşitul anului 1990) transmisă în tractoare şi maşini agricole, inclusiv a clădirilor, secţiilor, magaziilor şi anexelor gospodăreşti, terenului împrejmuit şi instalaţiilor, echipamentelor şi maşinilor-unelte şi alte asemenea aflate în patrimoniul a 628 de unităţi dispunând în medie de 4-5 secţii de mecanizare se va efectua prin cedarea de către stat a acţiunilor agricultorilor proprietari de terenuri de pe razele actuale de activitate ale secţiilor de mecanizare, în raport cu suprafeţele înscrise în titlurile de proprietate. Preşedintele consiliului de administraţie este de drept primarul comunei. Secţia de mecanizare se transformă în societate pe acţiuni cu răspundere limitată, aportul de capital al fiecăruia fiind echivalent acţiunilor pe care le primeşte de la stat. Personalul angajat al secţiei primeşte acţiuni de valoare egală cu a mediei pe agricultor. Societăţii pentru mecanizare nu i se vor percepe impozite pe veniturile obţinute din activităţile agricole efectuate propriilor acţionari, în schimb se vor percepe taxe pentru orice alte lucrări mecanice care nu fac obiectul activităţilor agricole ori care sunt executate pentru aceia care nu sunt acţionari. Societatea pentru mecanizare se scoate de sub incidenţa legii nr. 52/1991, dar nu şi mediul fostei unităţi tutelare, cu ateliere centrale, staţie de distribuire a carburanţilor, magazii, centrala termică ş.a.m.d. Aceasta pot căpăta orice alte destinaţii, spre exemplu se pot foarte bine transforma în mici centre de proiectare şi execuţie de maşini agricole simple, ori în depozite, ori să fie implicate în activităţi de tip service care să răspundă solicitărilor locuitorilor din zonă. Serviciul contabil al fostei unităţi tutelare poate onora, în regim privat, contracte pentru ţinerea evidenţei contabile şi statistice încheiate cu societăţile de mecanizare, cu întreprinzători particulari, cu agricultori din zonă etc. Înfiinţarea societăţilor pentru mecanizare, proprietatea agricultorilor, nu este un cadou acordat acestora, ci un stimulent pentru creşterea producţiilor agricole. Altfel, fără perspectiva achiziţionării mijloacelor necesare aceştia au tendinţa revenirii la agricultura tradiţională folosind forţa de tracţiune animală şi unelte rudimentare şi obţinând producţii pentru propria lor subzistenţă. Soluţia prin care staţiunile pentru mecanizarea agriculturii, în calitate de societăţi comerciale ar putea să arendeze terenuri pe care să le lucreze, poate conduce la rezultate bune, dar cu implicaţii sociale. Ce vor face agricultorii care, neavând cu ce să-şi lucreze pământul îl vor arenda în perspectiva dezvoltării atelierelor manufacturiere şi industriei mici în zona rurală unii vor fi atraşi în aceste activităţi, dar până atunci, le va fi dificil să-şi completeze veniturile din alte activităţi. Problemele agriculturii sunt legate de activităţiile industriilor. 80% din cheltuielile producţiilor agricole sunt destinate bunurilor, serviciilor şi resurselor oferite de industrie. Creşterea productivităţii în agricultură depinde de capacitatea industriilor de a produce ceea ce este util agricultorilor. Pe termen lung, între priorităţile tehnologice pentru mecanizarea agriculturii, stau următoarele:

- perfecționarea componentelor mecanice la maşinile motrice şi de lucru pentru creşterea randamentelor energetice, concomitent cu sporirea productivității agregatelor la aceeaşi putere utilă a sursei energetice;
- diversificarea modulară a maşinilor motrice după putere;
- extinderea utilizării şenilelor cauciucate (tip Caterpillar) şi a tracțiunii duble la modulele motrice de mică şi medie capacitate;
- modularea maşinilor de lucru corelată cu puterea sursei energetice a modulului motrice; pe cât posibil suma modulelor maşinilor de lucru cuplate să fie corelată cu puterea sursei unui modul din gama maşinilor motrice care intră în agregat; (oportunitatea autopropulsării se justifică la maşinile de lucru cu grad ridicat de complexitate, cu condiția realizării unei productivități înalte, la capacități foarte mari de lucru şi fiabilitatea ridicată şi cu încărcături orare anuale asigurate la nivele corespunzătoare);
- conceperea maşinilor de lucru principial noi, pentru operații deja sau incomplet mecanizate.

Încă din 1924, prof. E. Laur atrăgea atenția că prosperitatea agricultorilor individuali şi a colectivităților agricole este în raport de prosperitatea generală. Suntem datori să aplicăm studiile principiilor ştiințelor agricole şi economice pentru a da posibilitatea agricultorilor să obțină un venit cât mai mare posibil de pe terenurile lor. Nu putem păstra o poziție depărtată de agricultori, noi trebuie să-i susținem.

FEZABILITATEA AGENȚILOR ECONOMICI DIN DOMENIUL PRODUCȚIEI NUTREȚURILOR COMBINATE

Ion MARIN

Studiile de fezabilitate reprezintă un suport pentru fundamentarea politicii de reformă economică din țara noastră, de stabilire – pe baze obiective – a agenților economici care pot să aducă o contribuție hotărâtoare în această direcție.

Prin aceste studii, la nivelul agenților economici, se urmăreşte punerea în evidență şi valorificarea unor aspecte care privesc diagnosticarea stării potențialului tehnico-economic la un moment dat (31 decembrie 1990 sau cel al constituirii ca societate comercială, respectiv regie autonomă); stabilirea strategiei generale a dezvoltării unităților economice în perioada imediat următoare şi în perspectivă; fundamentarea deciziilor implicate de o asemenea strategie. Asemenea decizii au ca obiect laturi esențiale ale activității economice cum ar fi: restructurarea unităților în concordanță cu cerințele pieții şi asigurarea cu resurse şi desfacerea producției; orientarea şi dimensionarea eforturilor investiționale; retehnologizarea; asimilarea de produse noi; creşterea eficienței economice a întregii activități. În acelaşi timp, studiile de fezabilitate au menirea de a asigura realizarea privatizării prin faptul că aceasta trebuie să se bazeze pe o situație reală a potențialului agenților economici, însoțită de evidențierea calității activității lor reflectate, în ultimă analiză, în rezultatele ei financiare, care se constituie într-o garanție a viabilității în procesul trecerii la economia de piață.

Obiectul de activitate al agenților economici din domeniul producției nutrețurilor combinate îl constituie producerea de nutrețuri combinate complete şi nutrețuri combinate speciale: nuclee proteice, premixuri, etc.

Producția şi desfacerea nutrețurilor combinate se realizează, actualmente, în funcție de necesarul de consum al unităților zootehnice şi de stocurile de materii prime puse la dispoziție, în mod orientativ, prin balanțe. Toate aceste activități se desfăşoară pe bază de contracte economice încheiate cu diverşi agenți economici din întreaga țară.

Resursele financiare sunt asigurate, în primul rând, din fonduri proprii şi apoi din credite pe termen scurt pentru materiile prime necesare producției curente şi pentru asigurarea unor stocuri de legătură de circa 15 zile.

Piața de desfacere este asigurată prin existența, în zona de activitate a fiecărei fabrici de nutrețuri combinate, a complexelor zootehnice mari al căror

necesar de aprovizionare este acoperit, în prezent, prin producția marfă realizată de aceste unități.

Prețurile de vânzare a nutrețurilor combinate sunt influențate în mare măsură de prețurile la materiile prime a căror pondere reprezintă 91,1% din valoarea nutrețului combinat.

Analiza eficienței economice a agenților economici se face pe baza tehnicii actualizării şi metodei cost-beneficiu conform Hotărîrii Guvernului nr. 64/1991 cu privire la obligativitatea evaluării economice şi financiare, a tuturor regiilor autonome şi societăților comerciale cu capital de stat.

Analiza obiectivelor ce urmează a fi realizate sau a celor existente care necesită reutilări, modernizări, etc., precum şi a tuturor activităților viitoare ale unităților economice pe baza valorii nete actualizate presupune acceptarea tuturor acelor variante care au o valoare netă actualizată pozitivă, ceea ce permite o clasificare a variantelor de realizare a unui obiectiv în vederea selectării variantei celei mai eficiente.

O altă problemă care trebuie rezolvată în aplicarea metodei cost-beneficiu este cea referitoare la durata de funcționarea a proiectului, respectiv numărul de ani pentru care se face actualizarea. În această privință nu există o reglementare generală. De regulă, se are în vedere o perioadă de timp care să acopere durata de serviciu a fondurilor fixe de bază implicate în funcționarea proiectului. Această perioadă diferă de la un sector la altul, fiind puternic influențată de ritmul progresului tehnic şi de uzura morală (proiectele din industriile de vârf, pot avea o durată de viață de numai 3-5 ani). În cazul agenților economici din domeniul producției nutrețurilor combinate, este indicat ca actualizarea să se facă pe un orizont de timp de 10 ani, întrucât înnoirea fondurilor fixe se face mai lent, comparativ cu ramurile de vârf ale industriei.

Analiza cost-beneficiu este o metodă complexă de analiză a rentabilității unui obiectiv economic pe baza unui număr restrâns de indicatori. Ea se compune din analiza economică şi analiza financiară. Scopul acestor două componente este diferit:

a) analiza financiară are în vedere analiza rentabilității obiectivului economic din punct de vedere microeconomic, a viabilității sale financiare;

b) analiza economică urmăreşte cunoaşterea rentabilității economice, adică a rentabilității economice, obiectivului privită din punctul de vedere al economiei naționale în ansamblul ei, care poate suporta efecte economice comensurabile valoric şi propagate de obiectivul respectiv, nemanifestându-se însă la nivelul entității economice realizate.

Atât analiza economică cât şi analiza financiare au în centrul lor calcularea ratei interne de rentabilitate care are însă, în fiecare din cele două analize, un conținut şi o semnificație distincte.

Prețurile utilizate pentru evaluarea cheltuielilor şi veniturilor sunt prețurile în vigoare, efectiv plătite de agentul economic sau prețurile efectiv obținute de acesta pentru producția vândută.

Pe baza cheltuielilor şi veniturilor totale se calculează fluxul de costuri totale actualizate şi fluxul de venituri totale actualizate. Rata de actualizare la care valorile actualizare ale acestor două fluxuri sunt egale se numeşte rata de rentabilitate financiară. Dacă rata de rentabilitate financiară este egală cu zero, înseamnă că obiectivul analizat îşi acoperă cheltuielile din venituri, dar nu obține beneficii. După ce s-a calculat rata de rentabilitate financiară, aceasta se compară cu nivelul minim admisibil.

Nivelul minim admisibil al ratei de rentabilitate financiară se stabileşte astfel:

- pentru obiectivele care sunt finanțate în principal din împrumuturi, nivelul minim este rata dobânzii la care s-a obținut împrumutul. Precizăm că dobânzile nu se includ în fluxul de costuri, întrucât rata internă de rentabilitate este de fapt rata maximă a dobânzii care ar putea fi plătită pentru fondurile folosite pe durata proiectului, fără a se înregistra pierderi.
- Pentru obiectivele care nu apelează la împrumuturi, acest nivel minim este dat de rata medie la rentabilitate din subramura căreia îi aparține obiectivul analizat.

Comparația ratei de rentabilitate financiară cu nivelul minim admisibil arată în ce măsură obiectivul economic este acceptabil ca entitate financiară. Dacă rata de rentabilitate financiară este mai mică decât rata dobânzii la împrumuturile obținute înseamnă că beneficiul net al obiectivului realizat prin obiectiv este mai mic decât dobânda pe care trebuie să o plătească la fondurile împrumutate, iar obiectivul nu este viabil din punct de vedere financiar. Dacă rata de rentabilitate finanaciară este mai mică decât rata medie de rentabilitate a subramurii, aceasta înseamnă că, din punct de vedere financiar, obiectivul în cauză este mai puțin avantajos decât obiectivele de acelaşi fel existente.

În economia contemporană, sunt şi alți factori care pot influența mărimea actualizată a unor venituri şi cheltuieli viitoare. Astfel, evoluția prețurilor poate eroda în timp puterea de cumpărare a unor sume viitoare. De asemenea, evoluția cursului valutar al monedei utilizate în acțiunea de cooperate față de alte valute importante poate determina reprecierea sau deprecierea unei sume viitoare. Totodată, mai poate apărea factorul risc de insolvabilitate, pentru care, în elaborarea sa se ia în considerație o marjă de risc ce în practică poate varia de la 0,5 la 3 puncte procentuale, în raport de gradul de risc al insolvabilității unui partener de cooperare. În aceste cazuri, nivelul minim admisibil al ratei de rentabilitate financiară creşte, prin adăugarea la rata dobânzii a unei rate de inflație, depreciere monetară şi de risc.

Din calculul coeficientului de risc, pe exemplul Societății Comerciale NUTRICOMB – S.A. Bucureşti, reiese că se impune o atenție deosebită în ceea ce priveşte efectuarea cheltuielilor de fabricație, precum şi a limitării volumului creditelor şi implicit a dobânzilor aferente acestora.

În vederea stabilirii diagnosticului, - prin care să se pună în evidență fezabilitatea sau, dimpotrivă, nonfezabilitatea agenților economici – este necesară sistematizarea concluziilor cu privire la:

- dacă aprovizionarea cu materii prime, materiale, energie, etc. se face exclusiv din țară sau/ şi din import (în ce structură şi proporții);
- dacă producția unităților are desfacerea asigurată integral pe piața internă;
- dacă face export, la ce dimensiuni şi în ce condiții de competitivitate;
- care este punctul critic al rentabilității şi gradul de utilizare a capacităților de producție;
- care este perspectiva competitivității, date de ponderea cheltuielilor de cercetare – dezvoltare în costuri şi de posibilitățile financiare;
- nivelul tehnic şi tehnologic al producției, competitivitatea produselor, prețurile produselor în dolari vor fi comparate cu firme similare din țările dezvoltate.

În lumina celor arătate mai sus- în ceea ce priveşte perspectiva activității agenților economici din domeniul producției furajelor combinate- se va avea în vedere să se treacă la vânzarea de nutrețuri combinate către sectorul particular prin puncte de vânzare proprii sau prin asociere cu agenții economici care au rețele de magazine de desfacere (cooperația).

Pentru anii următori se va urmări modernizarea fluxului tehnologic prin: îmbunătățirea integrării de faze lichide, construirea unor capacități de însăcuire, extinderea granulării nutrețului combinat. Aceste modernizări se vor realiza - pe cât posibil – în cooperare cu firme străine care prezintă facilități de creditare şi rambursare.

Pe viitor, se impune studierea transformărilor ce vor interveni în agricultură şi adaptarea operativă a activităților de aprovizionare cu materii prime şi de desfacere a produselor fabricate.

Industria nutrețurilor combinate s-a dezvoltat paralel cu dezvoltarea sectorului de creştere industrială a animalelor şi cuprinde în prezent 72 de fabrici.

Se preconizează ca adaptarea sistemului de aprovizionare şi desfacere, stabilirea liniilor directoare ale acestei industrii, la nivelul macroeconomic, să se facă de către Asociația Societăților Comerciale pentru Producerea Nutrețurilor Combinate.

GESTIONAREA LUCRĂRILOR DE ÎMBUNĂTĂȚIRI FUNCIARE ÎN CONDIȚIILE TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Gabriela NEDELCU

1. Obiectul tranziției la economia de piață este stabilirea mecanismelor de piață; formarea prețurilor în raport de echilibrul cerere/ofertă.

Etapele de realizare a tranziției sunt: liberalizarea prețurilor în etape prin negociere între anumite limite acolo unde sunt mai mulți producători, păstrarea unor limite maxime pentru prețurile de monopol până la demonopolizare, prețuri şi tarife unice (de stat) la materii prime, combustibili, energie, bunurile esențiale pentru nivelul de trai.

Protecția socială se realizează prin controlul asupra prețurilor la bunurile esențiale pentru nivelul de trai.

Evident, în procesul tranziției pot apare o serie de dezechilibre, pentru realizarea echilibrului pe temen mediu prin folosirea capacităților existente este necesară deblocarea economiei. În urma deblocării economiei, va creşte oferta.

În contextul economiei de piață întreprinderile de exploatare a sistemelor de îmbunătățiri funciare în general, de irigații în mod special, constituie unități cu gestiune economică a căror activitate trebuie să fie îndeplinită prin acoperirea cheltuielilor de către venituri.

Eficiența sistemelor de exploatare a lucrărilor de irigații luate ca întreprinderi cu gestiune economică se comensurează prin diferența între încasările realizate de la beneficiarul lor – sectorul agricol particular şi de stat – şi cheltuielile efectuate pentru livrarea apei.

Din punctul de vedere al efortului depus sau al resurselor totale care contribuie la obținerea efectului economic, este necesară includerea tuturor mijloacelor fixe care participă la procesul de producție.

De asemenea, beneficiul va trebui corectat cu partea care se obține din întreprinderile deținătoare a acestor mijloace de producție, aceasta pentru ca şi efectul lor să fie cuantificat.

Ținând seama că veniturile întreprinderii de exploatare a sistemului de irigații se realizează printr-un sistem tarifar binomial - taxă fixă la ha. Amenajat indiferent dacă se aplică sau nu irigațiile pe întreaga suprafață şi o taxă fixă la 1000 m^3 apă livrată, deci proporțională cu consumul de apă al unităților agricole - este necesar ca analiza cheltuielilor şi veniturilor să se facă pe cele două compartimente: cheltuieli şi venituri fixe şi cheltuieli şi venituri variabile;

- cheltuielile fixe cuprind retribuțiile personalului tehnico-administrativ şi al muncitorilor permanenți, amortismentele aferente mijloacelor fixe aparținând sistemului de exploatare, cheltuielile generale în care este inclusă şi cota parte de/cheltuieli fixe care revin pentru aducțiunea apei la sistemul de irigație.

Toate cheltuielile de aducțiune a apei până la stația de pompare de bază a sistemului de exploatare se repartizează pe întreaga zonă amenajată proporțional cu suprafața fiecărui sistem de irigație.

- cheltuielile variabile sunt constituite din retribuțiile personalului plătit proporțional cu durata de funcționare a sistemului de irigație, adică proporțional cu apa pompată, combustibilul (energia electrică) pentru funcționarea agregatelor de pompare, reparații etc., adică toate cheltuielile care sunt proporționale cu cantitatea de apă livrată.

Contrapunând cheltuielile fixe la ha cu încasările fixe la hectar pe de o parte şi cheltuielile cu pomparea apei, cu taxele încasate pe apă pe de altă parte, se poate analiza în ce măsură sistemul binomial tarifar corespunde cu condițiile unei gestiuni economice complete ale întreprinderii de exploatare a sistemului de irigații, în condițiile tranziției. Tarifele la hectar şi la 1000 m^3 apă au o mare influență asupra rezultatelor economice ale întreprinderii de exploatare a sistemului de irigații.

În condițiile gestiunii economice ale întreprinderii de exploatare a sistemului de irigații, dacă nu sunt corelate corelate costurile variabile cu tarifele pe apă, poate exista tendința de a nu livra apa beneficiarilor pentru a reduce din pierderi.

Intreprinderile de exploatare a sistemelor de irigații au preluat întreținerea şi reparația rețelelor interioare a fiecărei unități în schimbul unei taxe la hectar care diferă după tipul de amenajare şi metoda de udare şi după tipul de proprietate, de stat şi particulară.

Investițiile unei sistem de irigații sunt alocate pentru întreaga suprafață a sistemului construit şi deci fondurile fixe ale sistemului respectiv grevează în mod egal fiecare hectar de teren amenajat.

Administrația sistemului de irigații, amortismentele, întreținerea canalelor rămân constante în condițiile tranziției şi deci cheltuielile sunt aceleaşi indiferent dacă o unitate agricolă consumă apă mai multă sau mai puțină, irigă o suprafață mai mare sau mai mică. Aceste cheltuieli depind de mărimea sistemului de irigații, de gradul de tehnicitate şi automatizare, de volum şi structura fondurilor fixe.

De multe ori se ivesc situații când teritoriul unor unități agricole este deservit de mai multe sisteme de amenajare.

Nevoile de analiză, pe ansamblu impun ca unitățile agricole să se încadreze numai în unul din sisteme, în acela în care are pe teritoriul unității respective o pondere mai mare din suprafața amenajată.

În aceste condiții se impune să se determine în cadrul tranziției şi influența sistemului de irigații respectiv asupra unităților afectate sistemului de irigații afectat.

Principiile de repartizare a fondurilor, cheltuielilor şi veniturilor sunt aceleaşi ca şi în cazul în care sistemul analizat deserveşte alte unități agricole neincluse în studiu.

Rezultatele economice finale nu se pot cunoaşte decât la nivelul întreprinderii, ca unitate independentă cu gestiune economică.

Irigațiile, de exemplu, nu au influență numai asupra teritoriului amenajat, ci asupra întregii activități de producție a unității agricole. Astfel, structura culturilor nu se modifică numai în cazul perimetrului amenajat al unității, dar şi pe terenul neamenajat al acesteia.

Aplicarea lucrărilor de I. F. beneficiarilor, respectiv sectorul agricol de stat şi particular este justificată din punct de vedere economic, acestea conducând substanțial la creşterea producției agricole.

Pentru mai buna desfăşurare a cercetării în domeniul prestărilor de servicii de îmbunătățiri funciare în colaborare cu activitatea agricolă direct productivă în cadrul tranziției la economia de piață, este preferabilă o colaborare foarte strânsă între Institutul de Economie Agrară şi institutele de profil de îmbunătățiri funciare (cercetare, proiectare).

TEZE PRIVIND AGRICULTURA - RAMURA PRIORITARĂ A ECONOMIEI

Liviu MATEESCU

I. Reorganizarea tehnologică şi structurală a agriculturii.
- Forme de organizare a muncii pentru agricultură.
- Forme şi modele de tehnologii aplicate.
- Măsuri pentru aplicarea tehnologiilor moderne.
- Aplicarea eficientă a serviciilor.
- Măsuri pentru relațiile de cooperare cu servicii, reclame, prospectarea pieței, valorificarea produselor obținute din agricultură.

II. Calificarea şi tehnologizarea procesului de producție.

Măsuri pentru supravegherea activităților din agricultură la nivel zonal. Existența comisiilor de specialişti.
- Măsuri pentru acoperirea serviciilor la producători.
- Protecția muncitorilor şi salariaților din acest sector.
- Măsuri pentru eficiența economică a serviciilor.
- Exploatațiile mici şi mijlocii – studii practice.

Studiul sociouman al familiilor de țărani – culturalizarea lor.

III. Agricultura - implementarea mecanizării şi transporturilor în economia mondială de piață.
- Măsuri pentru modernizarea bazei de maşini.
- Măsuri pentru utilizarea rațională a acestora.
- Import – export; maşini agricole.
- Acte normative – asigurări în sistem informațional modern.
- Cerințe şi obligații. Acte şi norme juridice, necesare desfăşurării activităților de producție în agricultură.

IV. Privatizarea – factor primordial de orientare a agriculturii.
- Studiul privatizării.
- Drepturile de proprietate.
- Urgentarea şi stabilirea dreptului de proprietate, cu precădere a lucrărilor activi ai agriculturii.
- Măsuri de reclamă, individuală sau colectivă, a produselor în vederea livrării de marfă.

* * *
*

Reorganizarea tehnologică şi structurală a economiei.

a) Forme de organizare a muncii pentru agricultură
b) Forme şi modele de tehnologii aplicate.
c) Măsuri pentru aplicarea tehnologiilor moderne
d) Aplicarea eficiență a serviciilor
e) Măsuri pentru relațiile de cooperare cu servicii.

a) Forme de organizare a muncii pentru agricultură

Munca în şi pentru agricultură trebuie organizată conform formelor de proprietate stabilite şi existente în agricultură în perioada actuală. Astfel, la nivelul exploatațiilor mici (2-5 ha) țăranul îşi va structuraliza singur culturile, munca efectuând-o singur (sau cu familia sa) neexistând problema închirierii de mijloace de mecanizare, dat fiind suprafața redusă de pământ aflat în exploatare.

Familia, care a primit în exploatare suprafața de 8-10 ha de pământ arabil, nu-şi va putea exploata singură ferma, şi anume:

- țăranii aflați la câmpie, unde cultura prioritară este grâul (cerealele) sau porumbul, lucrările de mecanizare (însămânțare, întreținere, recoltare) vor executa cu muncă închiriată, apelând la stațiunile (centrale) de mecanizare;
- țăranii din zona de munte, unde fânețele dețin suprafața cea mai mare, la timpul recoltării, țăranii vor angaja zilieri (cosaşi) care vor ajuta în vederea cosirii fânului; deci se reduce timpul ocupat de recoltare, urmând ca strângerea şi transportul fânului obținut să rămână în sarcina țăranului, nemaifiind o problemă relativ greu de rezolvat. Familiile care se asociază obțin astfel o fermă medie sau mare 20, 50-100 ha, indiferent de zona climatică unde se situează ferma – gospodăria.

Acest gen de asociații vor ține evidență contabilă venit-cheltuieli, iar repartizarea producției (veniturile) pe familie vor fi stabilite în conformitate cu proprietatea cu care au intrat în asociație, munca depusă de membrii unei familii la lucrările mecanizate şi nemecanizate depuse în cadrul asociației (număr zile muncă şi munca prestată), gradul de instruire şi specializare (pentru agricultură) ce-l deține fiecare membru al familiei din cadrul asociației respective.

Membrii asociației vor consulta specialiştii (în cazul în care aceştia nu există în asociație) pentru valorificarea eficientă a suprafeței deținute (timp de însămânțare, modalitate de executare a arăturii, însămânțări, perioada de aplicare a insectofungicidelor şi îngrăşămintelor chimice, perioade de întreținere a culturilor, timpul şi perioada de recoltat, precum şi după caz aplicarea culturilor succesive).

b) Forme şi metode de tehnologii aplicate

Exploatarea cât mai eficientă a proprietăților agricole impune consultarea şi folosirea de tehnologii agricole.

Întrucât țăranii cunosc mai mult sau mai puțin tehnologiile fiecărei culturi în parte, prin înființarea camerelor agricole (comisiilor de specialişti) existente

la nivelul fiecărei comune, se poate supraveghea şi dirija procesul de producție agricol.

Astfel, fiecare proprietate (mică, medie sau mare) poate avea acces la documentarea de specialitate, consultând direct specialiştii.

Aceştia, vor indica fermierilor modul de exploatare a proprietății, semnalându-le modul de cultură, repartiția teritorială a parcelelor, parcelarea în vederea lucrărilor de mecanizare, rotația culturilor, deci: stabilirea soiului de cultură şi a culturii, perioadele de lucrări de semănat şi întreținere, modalități şi norme de aplicare a erbicidelor, perioade de recoltare.

Bineînțeles, în cadrul asociațiilor mari, unde este necesară existența în permanență a specialiştilor, aceştia sunt angajați permanenți ai proprietăților, fiind retribuiți atât în bani cât şi în natură – marfă.

c) Măsuri pentru aplicare tehnologiilor moderne

În vederea aplicării tehnologiilor moderne, specialiştii din agricultură vor trebui reciclați şi reexaminați periodic (3-5 ani) datorită evoluției şi progresului ştiințific printr-un curs de specialitate încheiat cu examen de verificarea cunoştințelor. Astfel, se va urmări preocuparea continuă a documentării livreşti de specialitate.

Testarea produselor noi (soiuri) obținute genetic, se va aplica pe diverse categorii de pământ, studiindu-se categoria (soiul) cu cea mai mare productivitate şi cu cel mai mic consum în întreținere (economicitate maximă).

Cadrele medii calificate, vor fi testate periodic (anual) în vederea utilizării lor în supravegherea procesului de producție agroindustrial.

d) Aplicarea eficientă a serviciilor

Progresul în agricultură nu poate fi rezolvat decât prin existența relațiilor de servicii.

Dacă prin serviciu se înțelege, acțiunea de a servi, de a efectua un proces pentru un cadru determinat, serviciul în agricultură poate fi privit drept obiectiv de prestare de muncă calificată (specializată) într-un proces de producție pentru agricultură.

La acest nivel putem determina două categorii de servicii:

- servicii în agricultură (aratul, grăpatul, semănatul, chimizarea, recoltarea, transporturi de produse agricole şi agro-industriale etc.);
- servicii pentru agricultură (transporturi de piese de schimb, lubrefianții şi carburanți, serviciul de contabilitate agrară, serviciul de salarizare şi perfecționarea a cadrelor din agricultură etc.).

După cum se poate reliefa, aceste categorii de servicii acționează într-o interdependență biunivocă şi reciprocă neputând funcționa unul fără celălalt.

Astfel, serviciile de mecanizare a agriculturii, se vor desfăşura planificat, după un grafic stabilit, eliminându-se astfel aglomerările şi deci nesatisfacerea cerințelor.

Aceste servicii, funcție de caz, vor fi asigurate de asociații specializate în acest domeniu (executând fie mai multe tipuri de servicii, fie de un singur

serviciu pe un teritoriu mai mare). Putând exista posibilitatea ca fiecare fermă, proprietate, gospodărie proprie să fie dotată cu propriile utilaje ce execută astfel lucrările de mecanizare, societățile specializate cu problema serviciilor pot furniza (angaja) personal specializat, capabil să manevreze utilajele proprietarului (angajat particular) fiind retribuit la înțelegerea cu cel care angajează serviciul de executat.

e) Măsuri pentru relațiile de cooperare cu servicii, reclame, prospectarea pieței, valorificarea produselor obținute din agricultură

În vederea cooperării în probleme de servicii, atât întreprinzătorii particulari cât şi societățile comerciale (agro-industriale) vor apela la propaganda informațională (reclamă) pentru a fi cunoscute eventualilor interesați, natura şi calitatea serviciilor executate de aceştia.

Existând varianta executării serviciului contra serviciu, societățile (asociațiile) pot contracta executarea de servicii şi cu plata în numerar sau marfă.

În vederea exploatării serviciului comercial de vânzare de produse agricole, atât prelucrate, semifabricate sau brute, vor exista angajați permanenți desemnați cu atribuția de proprietarn al pieței de vânzare (în vederea eliminării discrepanței dintre aglomerarea cu produse şi lipsa de produse de un anumit gen), asigurarea continuității aprovizionării a piețelor de desfacere cu produse, echilibrarea prețurilor de vânzare etc.

* * *
*

PRIVATIZAREA – FACTOR PRIMORDIAL DE ORIENTARE A AGRICULTURII

Liviu MATEESCU

Studiul privatizării

După cum se poate constata, în momentul actual, tendința de privatizare şi formare a noilor proprietăți particulare este foarte accentuată datorită faptului că proprietățile, cedate în 1962 CAP-urilor, sunt luate înapoi de țărani.

Aceştia, dorind să-şi exploateze singuri terenul deținut, se confruntă din ce în ce mai mult cu problema lipsei de mijloace de mecanizare capabile să execute lucrări pe suprafețe mici, costul mare de cumpărare a utilajelor existente în parcurile de desfacere ale fabricilor constructoare de maşini şi utilaje agricole etc.

Pentru rezolvarea acestor probleme, familiile țăranilor de la sate doresc organizarea şi înființarea unor asociații în care fiecare (contribuind cu bani) să cumpere, eventual să închirieze utilaje agricole.

Pământurile fiind aduse de fiecare participant în asociație se vor putea executa mecanizat, cu utilajele deja existente în parcul de desfacere.

Deşi, pare să fie o problemă simplă, problema înființării de asociații poate fi elucidată doar după apariția titlurilor de proprietate.

- Drepturile de proprietate –

În vederea împărțirii teritoriale a pământurilor, la sate şi comune se remarcă problema neasigurării suprafeței de pământ solicitată de țăran.

Pe unele suprafețe cedate la CAP – uri în 1962, s-au înființat IAS-uri, s-au construit clădiri (imobile industriale sau de locuit). Aceste suprafețe, nemaiputând fi distribuite foştilor proprietari, nasc discuții datorită reducerii suprafeței agricole de distribuit. Există şi posibilitatea în care terenul unui proprietar (fost) a fost dat în exploatare altei familii (construcțiile de casă fiind în intravilan sau chiar exploatare, fiind membru CAP). Fostul proprietar nefiind de acord cu înlocuirea pământului (suprafață), eventual neexistând posibilitatea acordării suprafeței, va fi neîndreptățit ducând până la posibilitatea apelării la instanța de judecată.

Această problemă poate fi soluționată prin urgentarea acordării dreptului de proprietate.

Urgentarea şi stabilirea dreptului de proprietate, cu precădere a lucrătorilor activi din agricultură.

Stabilirea şi punerea în posesie a deținătorilor de terenuri agricole duc la stabilirea şi constituirea de proprietăți – asociații agricole.

Stabilirea drepturilor de proprietate poate fi organizată după mai multe criterii de maximă importanță.

Într-o primă variantă, pământurile se vor acorda persoanelor apte de muncă şi ocupate în agricultură, iar restul pământului rămas, la nivel de stat şi comună, redistribuit, urmând să se împartă cu pondere, moştenitorilor, persoane care nu locuiesc sau exploatează terenurilor primite luate doar spre valorificare).

Această variantă rezolvă şi problema tineretului: țăranii care nu au moşteniri de teren agricol sau nu au cedat statului la colectivizare teren agricol, fiind minori sau neavând proprietăți. Astfel, şi aceştia vor putea primi suprafață agricolă ca să o exploateze, să o depună în vederea înființări de asociații.

O a doua variantă impune repartizarea familiilor a vechilor teritorii aflate în posesiune, iar în eventualitatea existenței doar a moştenitorilor, împărțirea suprafeței existente la numărul de moştenitori.

Această variantă nu poate soluționa problema noilor țărani veniți în agricultură (de vârstă medie şi mică), care nu vor primi proprietăți agricole şi vor fi nevoiți să cumpere teren de la eventuali posesori de teren care doresc să-şi valorifice proprietatea.

O a treia variantă presupune contabilizarea familiilor sau moştenitorilor şi repartizarea de teren agricol exact cât poate reveni la nivel de comună prin raportul dintre suprafața agricolă existentă raportată şi numărul de familii.

Această variantă îi defavorizează pe foştii proprietari care au adus în CAP suprafețe mai mari decât cele primite, dar încurajează specula, adică pe moştenitorii familiali care s-au stabilit în oraşe ce doresc valorificarea proprietăților, deci creşte valoarea pământului prin existența solicitanților ce cumpă terenuri.

Practic, varianta cea mai optimă rămâne prima variantă, datorită eficienței şi încurajării țărănimii, prin eliminarea apariției şomajului creat de industrie şi orientarea ramurilor industriale spre agricultură.

Aceştia pot să-şi asigure necesarul de existență şi trai prin valorificarea produselor agricole obținute.

Măsuri de reclamă, individuală sau colectivă, a produselor agricole în vederea livrării de marfă.

Modalitățile de valorificările a produselor obținute din agricultură pot fi stabilite de fiecare producător în sensul că produsele pot fi livrate la centrele de colectare, pe bază de contract, diverşilor solicitanți industriali, vânzare liberă la piață de desfacere, păstrarea în vederea livrării ulterioare în gospodărie proprie (numai cazul produselor neperisabile).

Formele de reclamă în vederea obținerii de oferte, care sunt mai avantajoase, pot fi atât individuale – cazul societăților comerciale sau asociațiilor mari gospodăreşti- cât şi colective (grupându-se mai mulți producători de acelaşi produs se realizează o aceeaşi publicitate produsului de valorificat).

Încheierea contractelor de vânzare–cumpărare se stabileşte după înțelegere, fie la data contractării produselor (la categoriile de produse cu livrare imediată), fie anterior livrării (pentru produsele livrate în termen lung – eşalonat).

STRATEGII ÎN CREŞTEREA NIVELULUI CALITĂȚII VIEȚII RURALE

Mara Monica STAICU

Transformările economice, politice şi sociale ce caracterizează țara noastră în ultima perioadă ar trebui să pregătească terenul favorabil afirmării şi valorificării în special a potențialului uman de care dispunem, indiferent de apartenența acestuia la mediul urban sau rural, toate măsurile adoptate ducând în final la creşterea nivelului calității vieții.

Cercetările întreprinse în această direcție de institutul nostru evidențiază starea de mizerie rurală în care se află peste 80% din comunități, cărora nu li se pot încredința atributele specifice unui mod de viață decent.

În continuare aş puncta câteva dintre elementele relevante ale acestei stări: astfel, consumul alimentar al unei familii rurale depăşeşte, 60% din consumul total, ceea ce față de media națională de 50% reprezintă destul de mult. Alimentarea cu apă potabilă, canalizarea zonelor rurale sunt precare, revenind 3 m de rețea canalizare/1000 m^2 față de media pe țară de 54 m/1000 m^2 şi 69,3 m de rețea apă potabilă/1000 m^2 față de media pe țară de 110,38m/1000 m^2.

Asistența sanitară corespunzătoare ilustrată de numărul redus de medici ce revin la 1000 de locuitori (1,1), mortalitatea infantilă crescută la 27,3‰, nivelul scăzut al instruirii şcolare atestă existența unui mediu marginalizat social, cu o infrastructură materială insuficientă diferențiată zonal şi intrazonal.

Experiența anterioară în proiectarea şi dezvoltarea agricolă s-a concretizat în concentrarea atenției asupra aspectelor strict economice, neglijându-se investigarea celorlalte aspecte, îndeosebi a modelelor culturale rurale, a tradițiilor, a normelor morale şi a mentalităților țărăneşti – puternic implicate în ansamblul desfăşurării vieții sociale şi economice rurale.

În prezent, mediul rural îşi reconstituie o structură socială complexă în ciuda faptului că a pierdut o bună parte a populației active în perioada exodului rural şi se confruntă cu probleme ca: îmbătrânirea şi feminizarea forței de muncă agricole, “devalorizarea “ lucrărilor şi a valorilor rural–agrare.

Deoarece atingerea unui anumit nivel al calității vieții presupune un anumit grad de conlucrare a factorilor obiectivi şi subiectivi ce o compun, considerăm necesară elaborarea unui program de cercetare îndreptat spre revitalizarea satului care să se concretizeze în elaborarea unor modele de creştere a calității vieții diferențiate zonal şi pe baza cărora să se adopte programe de acțiune pe termen scurt, mediu şi lung.

Principalele coordonate ale acestor programe vor fi axate pe:

1. la nivelul gospodăriilor familiale este necesar un proces de reînviorare a funcțiilor şi ocupațiilor acestora, în vederea asigurării autoaprovizionării cu unele bunuri de consum;

2. îndreptarea atenției şi eforturilor asupra vieții economice a ruralului, în sensul dinamizării mijloacelor de subzistență şi al descoperirii tipului de creştere economică cel mai eficient pentru calitatea vieții şi care stimulează eficiența umană. Deciziile economice vor fi judecate nu numai dintr-o perspectivă strict economică, ci şi dintr-una mai largă – socială şi umană, urmărindu-se realizarea unui echilibru regional;

3. nu va fi ignorat impactul producției asupra calității mediului înconjurător şi consecințele acestuia asupra calității vieții umane.

4. deoarece există o tendință a fiecărui om de a se gândi mai mult la ceea ce nu are decât la ceea ce ar sunt necesare şi posibile în perioada imediat următoare îndreptarea şi valorificarea maximă a resurselor existente conform opțiunilor la nivel de individ, gospodărie etc. după o prealabilă evaluare a acestora;

5. o categorie socială defavorizată atât în mediul urban dar mai ales în cel rural o constituie bătrânii pentru care sunt necesare acțiuni care să vizeze îmbunătățirea situației materiale prin crearea unui nou sistem de pensii şi prin asigurarea unei protecții sociale integratoare. Dezvoltarea activităților pentru vârsta a treia poate constitui o sursă suplimentară de venituri şi poate duce în acelaşi timp la întărirea convingerii la bătrâni că sunt utili şi că viața merită a fi trăită până la capăt. Considerăm că nu este deplasată conferirea statutului pluriocupațional şi pensionarilor, în cazurile şi în măsura în care starea psihico-fizică permite acest lucru.

Având în vedere caracterul îmbătrânit al forței de muncă din rural este necesară adoptarea unui program al dezvoltării resurselor şi locurilor de muncă destinate cu precădere tinerilor, în scopul stabilizării forței de muncă existente şi a întoarcerii la locurile de origine a tinerilor încă neintegrați în mediul urban-industrial.

6. Orice model de creştere a calității vieții trebuie să ia în calcul direcțiile şi limitele între care sunt admise modificări ale factorilor economici, sociali, politici, demografici precum şi o evaluare financiară comparată a alternativelor de dezvoltare a ruralului. Nu va fi omis rolul mecanismelor macroeconomice asupra integrării ruralului în circuitul de valori național şi internațional.

Transformările care se produc şi se vor produce în comunitățile rurale duc la păstrarea elementelor specifice ruralului fără a neglija faptul că lumea rurală prin solidaritate şi interdependență se conectează la întregul univers economico- social al României.

Considerăm că realizarea unor programe de cercetare şi acțiune pentru creşterea nivelului calității vieții din comunitățile rurale inițiate în I.E.A. este posibilă în colaborare cu:

Institutul de Cercetări a Calității Vieții;
Centrul de Sociologie din cadrul instituțiilor de învățământ superior;
Ministerul Muncii şi Protecției Mediului Înconjurător;
alte organisme guvernamentale şi neguvernamentale.

TEZE
PRIVIND STRATEGIA TRECERII LA ECONOMIA DE PIAȚĂ A AGRICULTURII

Maria TOMESCU

Noul cadru politic instaurat în România, în urma schimbărilor care au avut loc în anul 1989 în Europa Centrală şi Răsăriteană, a dus la prăbuşirea economică şi politică a sistemului economiei planificate central, în regim autoritar, de comandă. Urmarea acestui fapt este trecerea de la vechiul sistem economic la un nou sistem, cel al economiei de piață.

Tranziția presupune schimbări fundamentale, iar noua economie - de piață, - va trebui să fie subordonată, înainte de toate, rezolvării problemelor sociale; individul fiind cel care va sta în centru atenției celor care vor croi noul drum al economiei româneşti. Această economie va trebui să fie o economie fără exploatare, în care diferitele categorii de nevoi ale populației să fie satisfăcute.

De aceea va trebui să se bazeze pe factorii calitativi, intensivi de dezvoltare, care să excludă risipa, necorelările între diferitele compartimente ale economiei, tendințele de gigantism şi orientările autarhice.

Agricultura, ramura importantă a economiei, trece şi ea prin aceste transformări. Ea este considerată, ca şi în alte dăți, ca o bază pentru relansarea imediată a economiei şi o sursă permanentă şi inepuizabilă a creşterii economiei pe termen lung.

Agricultura este singura ramură a economiei care poate absorbi imediat orice surplus de forță de muncă, pe şomerii ascunşi până acum de vechiul regim şi pe cei care vor apărea în urma unor inevitabile măsuri de reorganizare a unor activități industriale. Capacitatea reală de absorbție a forței de muncă a agriculturii trebuie stimulată cât mai generos, inclusiv în gospodăriA individuală, prin acordarea unor credite pe termen lung în vederea achiziționării unui minim necesar de unelte, tractoare de mică putere şi a maşinilor necesare.

în decenille care au trecut, în economia rurală s-au manifestat UNELE de tendințe nefavorabile agriculturii. Aceste tendințe au dus la distrugerea simțului de proprietate şi al capacității de gestiune, ducând în final la diminuarea sistemului motivațional al muncii.

Datorită unei politici de prețuri neadecvată în domeniul produselor agricole, s-a ajuns la diminuarea veniturilor exploatației agricole şi a nivelului de trai al lucrătorilor din agricultură.

O altă tendință nefavorabilă a fost centralizarea excesivă a cadrului instituțional, decizional, a capacității de participare a populației rurale la procesul de valorificare maximă a resurselor materiale şi umane din zonă.

Subdimensionarea investițiilor pentru amenajarea teritoriului şi remodelarea comunităților rurale au avut ca efect pe ce o parte degradarea a 1/3 din fondul funciar al țării, iar pe de altă parte deteriorarea condițiilor de viață civilizate.

Toate cele arătate mai sus au dus la accentuarea migrației de la sat la oraş, din agricultură în industrie, ducând la un proces de îmbătrânire şi feminizare a forței de muncă ocupate în agricultură, dar şi la creşterea deficitului de forță de muncă tânără şi adecvat instruită în raport cu nevoile dezvoltării ruralului.

Existența acestor disparități socioeconomice la nivelul comunităților rurale necesită aplicarea unor politici ce vizează toate elementele economice, sociale şi culturale în interacțiunea lor, diferențiat în funcție de situația concretă a comunității.

Potrivit unor concepții din ce în ce mai răspândite, elaborarea politicii rurale are la bază o abordare globală, de perspectivă, ce înglobează toate aspectele importante care concură la dinamismul individual şi colectiv al populației rurale.

La această dată, în structura economiei rurale, agricultura îşi păstrează statutul de activitate fundamentală; sectoarele industrial şi serviciile sunt slab reprezentate. Este necesară o ameliorare a articulației între agricultură şi celelalte sectoare de activitate.

Ținând cont de toate cele arătate mai sus, se impune elaborarea unor strategii de politică agricolă.

Prin elaborarea noii legi funciare, în ianuarie 1991, se caută să se reînvie acel simț de proprietate distrus, mai ales în mediul rural.

Aş opta pentru atribuirea unor suprafețe mai mari de 10 ha, în cazul când individul respectiv a deținut teren agricol şi în prezent locuieşte la țară şi este dispus să-l lucreze.

Stimularea familiei tinere din rural prin măsuri social-economice, adecvate (împroprietărirea cu teren pentru construirea noii gospodării, acordarea unor credite cu dobânzi mici pentru procurarea de echipament menajer gospodăresc, scutirea de impozit pe venit pentru o perioadă de 5 ani de la construirea gospodăriei) ar fi o altă măsură care, printre altele, ar duce la obținerea unor efecte demografice pozitive, lucru absolut necesar în mediul rural.

Odată țăranii intrați în posesia pământului, statul va trebui să-şi îndrepte atenția spre orientarea, îndrumarea şi raționalizarea producției agricole. Aceasta se va concretiza prin ajutorul dat agricultorilor pentru modernizare, retehnologizare şi pentru crearea unui sistem de servicii, care să utilizeze eficient ansamblul factorilor de producție. Alături de aceasta, se va realiza un

sistem minim instituționalizat, care să se ocupe de transferul de tehnologie, cu popularizarea şi facilitarea implementării adecvate a rezultatelor ştiințifice.

De aceea este absolut necesar, ca pe lângă Ministerul Agriculturii, să se înființeze camerele agricole, prin care specialiştii agricoli să poată să-şi aducă aportul la dezvoltarea şi creşterea rolului agriculturii în economie.

Statul în acest fel va putea să intervină pentru:

- practicarea unei agriculturi ştiințifice;
- stimularea exploatațiilor agricole în cultivarea unor plante de utilitate națională (sfeclă de zahăr, floarea soarelui etc.) sau creşterea unor animale de elită (tauri, vieri, armăsari etc.), prin scutirea parțială sau totală de impozite a acestora;
- controlul şi încurajarea producerii de sămânță superioară;
- îndrumarea producției animale;
- protecția plantelor cultivate;
- îndrumarea tehnică a lucrărilor pentru conservarea solului şi a lucrărilor de hidroameliorații;

Prin apariția unor exploatații agricole de mici dimensiuni, se va veni în întîmpinare cu crearea condițiilor înființării întreprinderilor mici şi mijlocii de prelucrare a produselor agricole; în acest fel se vor evita pierderile de produse agricole şi totodată se va reduce fenomenul de subutilizare a populației active din rural.

Dezvoltarea turismului este o altă strategiei de politică rurală, contribuind la folosirea resurselor umane şi materiale locale, precum şi la creşterea veniturilor populației rurale şi accelerarea procesului de modernizare a ruralului.

Pentru asigurarea unui mod de viață decent este necesară modernizarea întregii comunități rurale prin dezvoltarea rapidă şi multiplă a rețelelor de transport, electrice şi canalizare.

Dezvoltarea infrastructurii sanitare va duce la reducerea indicelui de mortalitate şi morbiditate.

Acțiunea de utilizare a noilor tehnici de informare şi comunicare, în condiții similare urbanului, este o altă cerință a noii strategii de dezvoltare.

În sistemul educațional se vor implementa de modele de instruire şi formare profesională, la care să se adauge un sistem de perfecționare a pregătirii profesionale a populației în diferite sectoare economice, printr-un sistem de informare operativă, dar şi prin cursuri de scurtă durată pe specialități.

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Ionel DESMIREANU

I. ARIA DE CUPRINDERE A PROIECTULUI DE TEZE AL INCE

În "Schița privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România", "Programul de coordonare a proiectelor de reformă economică şi socială" şi raportul prezentat în Parlament cu privire la "Stadiul reformei şi programul Guvernului pe 1991" sunt amplu examinate concepția, principiile, orientările de bază şi etapele de aplicare a măsurilor pentru implementarea în țara noastră a mecanismelor economiei de piață. În aceste condiții, consider că ceea ce se impune în prezent este elaborarea unui studiu complex cu privire la modalitățile de oprire a procesului de involuție a economiei româneşti şi relansare a acesteia.

Ținînd seama de acuitatea problemelor implicate de criza în care se află economia noastră şi necesitatea depăşirii cât mai grabnică a acesteia pentru reuşita tranziției la economia de piață, de termenul relativ scurt în care ar urma să fie elaborată prima variantă a "Tezelor", precum şi de propunerile din anteproiectul plenului tematic întocmit în cadrul INCE la finele lunii iulie a.c., preocupările ar trebui concentrate pe analiza stării actuale, a căilor alternative pentru ieşirea din criză şi relansarea economiei româneşti.

2. Pentru atingerea acestui obiectiv, s-ar putea avea în vedere organizarea "Tezelor" pe două părți:

- starea actuală a economiei româneşti (principalele măsuri aplicate pentru restructurarea organizării pe baze noi a economiei şi introducerea mecanismelor pieței concurențiale; evoluția volumelor de activitate pe ansamblul economiei, pe ramurile şi subramurile acesteia în ultimele 18 luni şi principalii factori care au determinat desfăşurarea proceselor economice în această perioadă – inclusiv mecanismele reale de funcționare a economiei; implicații sociale; concluzii cu privire la natura, formele şi dimensiunile crizei economice);
- căi alternative de ieşire din criză şi relansare a economiei (probleme globale şi sectoriale pe termen mediu încadrate în obiectivele strategice pe termen lung; noile măsuri care trebuie aplicate pentru încheierea procesului de introducere a mecanismelor pieței concurențiale şi asigurarea funcționării efective a economiei potrivit cerințelor acesteia etc.)

3. Față de anteproiectul de plan tematic din iulie a.c., propunerile de mai sus au în vedere:

a) problematica introducerii mecanismelor economiei de piață să nu fie analizată în sine, într-un capitol distinct, ci în fiecare din cele două părți ale

lucrării, în strânsă legătură atât cu diagnoza (pentru cadrul juridic creat şi mecanismele reale de funcționare a economiei în ultimele 18 luni) cât şi cu prognoza pe termen mediu (pentru noile măsuri ce trebuie aplicate în vederea asigurării funcționării efective a mecanismelor economiei de piață).

b) în prima etapă a elaborării "Tezelor", preocupările ar fi concentrate pe analize detaliate care să vizeze un orizont temporal mediu (eventual 1992-1995, perioadă în care ar urma să se oprească scăderea producției sociale, să se atingă şi depăşească nivelul acesteia din anul 1989, în condițiile ajustării şi restructurării economiei, trecerii la modernizarea sectoarelor de producție care prefigurează noul profil al economiei româneşti).

Scenariile pe termen lung ar urma să schițeze obiectivele strategice de bază (minimizarea costurilor sociale; retehnologizarea economiei pentru creşterea productivității muncii, reducerea energointensivității producției şi realizarea de produse competitive, intensificarea şi restructurarea comerțului exterior, menținerea în limite acceptabile a inflației şi ratei şomajului etc.), în măsura în care este necesar ca variantele alternative de prognoză pe termen mediu să nu intre în contradicție cu cerințele mişcării libere şi cât mai eficiente a economiei în a doua jumătate a acestui deceniu.

Exprimând rezerve în ceea priveşte posibilitatea realizării într-o perioadă scurtă de previziuni cantitative detaliate pe termen lung, avem în vedere că, în prezent, instrumentele de lucru sunt insuficient de elaborate şi asimilate pentru a fundamenta cu rigoarea ştiințifică necesară asemenea prognoze; condiții pentru asigurarea metodologică corespunzătoare a activității din acest domeniu vor fi create în anul viitor prin realizarea unor teme din programul cercetare al INCE.

În măsura în care opiniile de mai sus se vor considera acceptabile, ele ar putea fi avute în vedere la detalierea anteproiectului de "Teze" sau la organizarea activității în a doua etapă de realizare a lucrării preconizate.

II. CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA DE PREVIZIUNE ŞI PLANIFICARE

În " Schița privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România", precum şi în "Programul de coordonare a proiectelor de reformă economică şi socială", sunt analizate, în capitole distincte, rolul, principiile şi funcțiile planificării în condițiile economiei de piață. De asemenea, au fost publicate studii care evocând reacția firească de respingere a planificării determinată de utilizarea acesteia ca instrument principal de conducere centralizată, birocratică – aduc argumente cu privire la necesitatea activității de previziune şi planificare într-o economie liberă, pluralistă, bazată pe principiile rentabilității şi eficienței.

Pentru promovarea noii concepții privind planificarea orientativă o importanță deosebită are depăşirea ezitărilor care decurg din puternicele sechele lăsate de planificarea socialistă hipercentralizată şi din temerile că s-ar

putea păstra rămăşiţe ale acesteia, care vor frâna trecerea fermă la economia de piaţă. În acest context, poate nu ar fi lipsit de interes să se evoce şi faptul că în ţara noastră s-a argumentat necesitatea elaborării unor planuri ale economiei naţionale – evident, orientative – cu mult înainte de trecerea la formele supercentralizate ale acestora.

Ideea unui plan de dezvoltare a economiei naţionale o găsim în literatura economică românească încă din anii ’80 ai secolului trecut (a se vedea, de exemplu, P. S. Aurelian în lucrarea “Terra nostra”), în perioada interbelică (de exemplu, V. Madgearu şi M. Manoilescu în lucrarea “Planul economiei naţionale”) şi, îndeosebi, în anii 1938-1943, când s-a desfăşurat, la nivelul organismelor guvernamentale, o amplă activitate pentru elaborarea unui plan al economiei naţionale.

Deşi se mai fac încă auzite păreri cu privire la capcanele, la pericolele, chiar a formelor de planificare macroeconomică orientativă, considerăm că în etapa actuală se justifică deplin preocupările pentru concretizarea modalităţilor de aplicare în practică a acestui nou tip de planificare. Asemenea preocupări ar putea aduce argumente suplimentare faţă de cele rezultate din abordările general-teoretice, în legătură cu necesitatea şi posibilitatea unei planificări care nu numai că nu contravine ci sprijină funcţionarea normală a mecanismelor pieţei libere.

1. O primă problemă se referă la faptul că opţiunea pentru o planificare orientativă nu este suficienţă întrucât - aşa cum arăta experienţa ţărilor cu economie de piaţă - există diferite forme de realizare în practică a acesteia. De aceea în lucrările noastre au fost analizate trei variante de planificare macroeconomică orientativă, care se diferenţiază practic în funcţie de modalităţile de raportare şi angajare a guvernului şi agenţilor economici la obiectivele de plan.

Principalele caracteristici ale primei variante constau în aceea că planul cuprinde alături de obiective orientative şi prevederi obligatorii ferme, nu numai pentru puterea executivă, ci şi pentru agenţii economici în măsura în care aceştia se vor angaja – prin contract – la realizarea prevederilor respective.

Imprimarea unui caracter ferm unei părţi din obiectivele planului economiei naţionale ar urma să se facă, pentru o perioadă limitată, prin lansarea unor comenzi de stat (guvernamentale) în vederea producerii şi livrării (prestării) unor mărfuri şi servicii necesare populaţiei, consumului productiv, apărării, exporturilor angajate prin acorduri interguvernamentale, creării sau reconstituirii rezervelor de stat, realizării obiectivelor de investiţii la care participă şi statul (inclusiv a celor executate prin cooperare internaţională). Pentru prevenirea încălcării autonomiei decizionale a agenţilor economici, comenzile de stat ar urma să fie lansate nu pe căi administrative, ci pe bază de concurs şi licitaţie.

În cazul unor obiective de importanță națională, care vizează amenajarea teritoriului, ar urma să se încheie contracte de plan (convenții regionale) între Guvern şi organele locale.

Potrivit celei de a doua variante, planul angajează numai puterea executivă şi sectorul public, intervențiile statului în economie (inclusiv în sectorul privat) realizându-se prin pârghii indirecte. Aceste variante de planificare, de tip cooperant (cu rezultate semnificative în unele țări, îndeosebi în Japonia) caracterizată printr-un dialog între organele guvernamentale şi reprezentanții agenților privați pe tot parcursul pregătirii proiectelor de plan şi printr-un schimb permanent de informații, poate duce la evidențierea şi eliminarea unor contradicții şi incompatibilități între obiectivele prevăzute la nivel macroeconomic şi la nivel microeconomic.

A treia variantă are în vedere faptul că planul economiei naționale constituie un ghid pentru acțiunile guvernamentale şi ale agenților economici şi sociali, cuprinzând, aşadar, numai obiective orientative; planul ar reprezenta o exprimare a principalelor probleme, priorități, direcții de acțiune, constituind o formă prin care națiunea îşi defineşte viitorul. În această concepție, planul economiei naționale oferă agenților economici o sinteză a studiilor prospective, inclusiv a principalelor probleme (dezechilibre, contradicții etc.) care pot apărea pe piețele interne şi internaționale; planul nu cuprinde şi soluții, lăsându-se la latitudinea întreprinzătorilor modalitățile de acțiune.

Evident, pot fi concepute şi alte variante de planificare macroeconomică. Acestea pot fi privite ca alternative pentru o opțiune la un moment dat, dar ca şi variante succesive în timp, în funcție de gradul de maturizare a economiei de piață. Oricum, se impune însă o clarificare în legătură cu modalitățile de acțiune în acest domeniu.

Dintre opiniile exprimate recent la nivelul unor organisme guvernamentale am reținut pe cele potrivit cărora varianta de Program economic pe anul 1991, "nu are caracter normativ, căci ea nu este un plan", constituind pentru Guvern „o importanță bază de referință, o sursă de fundamentare a deciziei [x]" . Dar chiar şi un asemenea mod de abordare necesită precizări cu privire la mecanismul de funcționare în practică.

În ceea ne priveşte, considerăm că varianta de la pct. a de mai sus întruneşte elementele pentru a fi adoptată pentru perioada de tranziție la economia de piață, aşa cum, de altfel, se propune în "Schiță" şi "Programul de reforme". Pentru aplicarea acestei variante ar trebui să se stabilească un program de măsuri (similar celui întocmit pentru celelalte componente ale mecanismului); dintre aspectele care au legătură nemijlocită cu problematica planificării indicative ar trebui să se reglementeze clar: modalitățile de funcționare a comenzilor guvernamentale, a contractelor de plan (pentru regiile

---

[x] *Ministerul Economiei °i Finanþelor, Departamentul de Previziune °i Orientare Economicã, Buletin, nr. 1/1991, pag. 1-2.*

autonome din unele sectoare) şi a convenţiilor regionale; cadrul organizatoric adecvat – aşa cum există în unele ţări, ca de exemplu, Franţa – pentru dezbaterea (concertarea) lucrărilor de fundamentare a planului cu agenţii economici interesaţi, cu organele locale şi cu sindicatele; formele de dezbatere în Parlament şi de informare a agenţilor economici în legătură cu orientările din programele economiei naţionale.

2. Orizontul planul economiei naţionale (scurt, mediu sau lung) constituie, de asemenea, un domeniu care implică unele clarificări (există, de exemplu, părerea că ar fi suficient să se elaboreze programe anuale ale economiei naţionale). Desigur, condiţiile în care se desfăşoară tranziţia la economia de piaţă justifică pentru anii 1991 şi 1992 elaborarea unor programe anuale.

Suntem însă de părere că încă de pe acuma ar trebui să se treacă la pregătirea ansamblului de studii pentru elaborarea unei strategii cu orizont mai mare de timp, a unui program pe termen mediu (4–5-6 ani) care să concretizeze concepţia, criteriile, obiectivele şi priorităţile pentru restructurarea şi modernizarea producţiei naţionale în strânsă legătură cu cerinţele integrării României în economia europeană şi mondială cu şocuri minime pentru ţara noastră şi partenerii externi.

3. Corespunzător noilor funcţii, ce revin planificării macroeconomice orientative, trebuie să se amplifice considerabil studiile privind alternativele previzibile ale dezvoltării viitoare a economiei naţionale şi tendinţele pe plan mondial; cunoştinţele obţinute în urma cercetărilor ştiinţifice prospective se constituie într-o bază solidă pentru elaborarea obiectivelor strategice de interes naţional, a planurilor economiei, a căror realizare să sprijine buna funcţionare a mecanismelor pieţei libere.

Trebuie subliniat faptul că, cercetările prospective din unele ţări cu economie de piaţă (avem în vedere, în primul rând, Franţa) au conturat un sistem de studii previzionale pentru fundamentarea planurilor pe termen mediu care asigură utilizarea simultană a trei linii metodologice: abordarea sectorială (verticală), abordarea sintetică (panoramică); în acelaşi timp, o atenţie deosebită se acordă integrării previziunilor realizate pe plan naţional în tendinţele de perspectivă ale dezvoltării economiei mondiale. Activitatea previzională este astfel organizată încât să nu creeze frontiere rigide, organice sau funcţionale, între diferitele tipuri de studii, să se asigure integrarea lor în procesul de fundamentare a concepţiilor strategice şi planurilor.

Considerăm că asemenea experienţe trebuie analizate atent pentru a le desprinde pe acele soluţii a căror aplicare asigură integrarea rezultatelor întregului ansamblu de studii prospective într-o viziune globală asupra perspectivelor economiei româneşti.

Stabilirea modalităţilor practice de realizare a fluxului cunoştinţelor obţinute în procesul diversificat al cercetărilor prospective este cu atât mai necesară cu cât: preocupările pentru elaborarea unor studii prospective se vor

amplifica nu numai într-un cadru instituțional, dar şi spontan în afara acestuia, datorită nevoii presante de a avea o puternică bancă de idei pentru fundamentarea liniilor strategice ale dezvoltării economice şi sociale; practic, în toate structurile guvernamentale funcționează compartimente cu atribuții în domeniul prognozelor economice, sociale şi tehnologice; trebuie create condițiile pentru sinteze inter şi multidisciplinare ale explorării viitorului economiei româneşti; este necesar să se înlăture orice formă de reducționism metodologic, întrucât aplicarea principiului pluralității şi complementarității sistemelor metodologice poate duce la obținerea unor seturi de informații a căror confruntare face posibilă elaborarea de alternative noi, cu un grad mai ridicat de plauzabilitate a traiectoriilor din zona dezirabilă a evoluției economiei.

III. SUGESTII PRIVIND ORGANIZAREA IN CONTINUARE A ACTIVITĂȚII PENTRU REALIZAREA LUCRĂRII PRECONIZATE

Considerăm că, pentru a doua etapă de realizare a lucrării, ar fi util să se contureze un sistem detaliat de analiză cantitativă a desfăşurării proceselor economice şi sociale în anii 1990 şi 1991 (primul semestru). În conlucrare cu specialiştii din Comisia Națională pentru Statistică ar putea fi stabilit un cadru-tematic care să permită evidențierea:

a) evoluției volumelor de activitate – exprimate prin produsul intern brut, venitul național, produsul global, producția-marfă - şi principalelor ramuri, subramuri şi sectoare de activitate care au determinat aceste evoluții;

b) mărimii consumului principalilor factori de producție pe ramuri şi subramuri (cheltuieli materiale, consumuri de energie primară şi energie electrică, efectivele medii de salariați şi muncitori, fondul de timp maxim posibil şi timpul efectiv lucrat, fondurile fixe în funcțiune şi în rezervă etc.);

c) evoluției principalilor parametri de eficiență economică pe ramuri şi subramuri (productivitatea muncii pe salariat şi muncitor, precum şi orară; volumul de activitate realizat la 1000 lei consumuri materiale, pe unitatea de resurse energetice, precum şi la 1000 lei fonduri fixe în funcțiune etc.);

d) estimării influenței consumului de factori de producție şi a parametrilor de eficiență economică asupra evoluției volumelor de activitate economică.

Propunerile de mai sus au în vedere că din analizele pe care le-am făcut până în prezent (folosind însă date insuficient de detaliate privind principalele balanțe sintetice ale economiei, balanța fondului de timp, balanța destinației producției-marfă industrială, balanța legăturilor cu ponderea diferiților factori în scăderea volumelor produsului social față de anul 1989 (de exemplu, parametrii de eficiență economică menționați la pct. “c” de mai sus au o pondere relativ redusă în raport cu diminuarea consumurilor de factori de producției).

Avem convingerea că un asemenea cadru tematic de analiză cantitativă detaliată le va asigura un grad ridicat de credibilitate atât opiniilor privind

trăsăturile crizei economice cât şi fundamentării direcțiilor de acțiune pentru depăşirea acesteia.

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ: FUNCȚIONAREA PIEȚEI BUNURILOR ŞI SERVICIILOR ÎN ȚARA NOASTRĂ

Ana-Maria CIUMARA

I. CU PRIVIRE LA REGLAREA RAPORTULUI DINTRE CEREREA ŞI OFERTA DE BUNURI DE CONSUM

Premisa fundamentală a lucrărilor pentru elaborarea "Schiței privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România " o constituie afirmația din proiectul "Schiței privind strategia tranziției la economia de piață în România " (aprilie 1990), potrivit căreia "într-un singur punct guvernul este ferm în ce priveşte programul potrivit căreia "într-un singur punct Guvernul este ferm în ceea ce programul său economic: tranziția la economia de piață şi resorbția crizei nu pot trece prin nici un fel de curbe de sacrificiu, prin scăderea nivelului de trai". De aceea, se considera esențială în cadrul strategiei, promovarea unei politici coerente, care să asigure creşterea treptată, dar efectivă, a standardului de viață, a calității vieții şi a unui stabilități economice şi sociale pe toată durata tranziției.

Întrucât dezechilibrele şi contradicțiile perioadei de tranziție se răsfrâng asupra unor păturI sociale largi, în condițiile în care dezechilibrul pieței bunurilor şi serviciilor ce formează obiectul consumului populației tinde să se amplifice în perioada de tranziție, considerăm că o atenție specială trebuie acordată mecanismelor de reglare a acestei piețe.

În acest context este de arătat că nivelul de trai foarte scăzut al populației României nu permite scăparea de sub control a raportului dintre cerere şi ofertă pentru bunurile de consum şi serviciile pentru populație, în special în perioada de tranziție.

Încetarea funcționării vechilor instrumente directe de reglare, în condițiile în care noile instrumente indirecte încă nu au fost create sau nu funcționează corespunzător, poate arunca pe unele păturI ale populației în situații imposibil de suportat. Ținând seama că în perioada de tranziție la economia de piață se produc importante transferări ale populației din vechile locuri de muncă în altele noi- cu inevitabile întreruperi temporare ale activității, că atât întreprinderile, cât şi populația urmează să îşi modifice modul de reacție la stimulii economici, că se produc importante perturbări ale sistemului de prețuri şi în raporturile cu piața externă etc., reglarea raportului dintre cerere şi ofertă este mai importantă chiar decât în perioada anterioară sau în perioada ulterioară tranziției.

Instrumentele directe de reglare a raportului dintre cerere şi ofertă nu pot fi eliminate brusc. Este necesară o perioadă de experimentare a instrumentelor indirecte, de adaptare la condiţiile specifice economiei româneşti, un timp pentru ca persoanele însărcinate cu utilizarea instrumentelor indirecte să capete un minim de calificare şi experienţă. Populaţia îşi modifică într-un timp mai îndelungat obiceiurile şi deprinderile de consum, pe când transformările din perioada de tranziţie sunt relativ rapide. Se creează astfel un decalaj în timp, care riscă să producă perturbări semnificative ale consumului.

Tranziţia la economia de piaţă le avantajează pe anumite păturI ale populaţiei şi le dezavantajează pe altele. În condiţiile menţinerii trăsăturilor vechiului sistem de preţuri sunt avantajate excesiv acele categorii ale populaţiei care se orientează spre specularea deficienţelor sistemului de preţuri şi sunt dezavantajate în mod deosebit categoriile populaţiei cu venituri fixe, care nu au forţa de a negocia aceste venituri. Îi avem în vedere, în special pe pensionari.

În aceste condiţii, nu se mai justifică subvenţionarea în general a unor produse de bază, ci numai consumul acelor categorii ale populaţiei pentru care veniturile nu cresc corespunzător creşterii costului vieţii.

Menţinerea sistemului centralizat de repartiţie şi evaluare a principalelor materii prime a generat în economie o reducere substanţială a eficienţei economice. În loc să fie sprijinit sectorul privat în mod special, a fost tratat drept un sector tolerat şi de importanţă minoră. Motiv pentru care iniţiativa privată s-a putut dezvolta şi a fost stimulată să se dezvolte în activităţi speculative, care nu generează bunuri de consum. Or tocmai micile întreprinderi private sunt cele mai apte să se adapteze necesităţilor consumatorilor prin cunoaşterea mai exactă a cererii şi prin capacitatea tehnologică mai mare de adaptare a profilului. Comercializarea liberă a materiilor prime, renunţarea la sistemul repartiţiilor constituie o condiţie esenţială pentru eliberarea cererii şi ofertei de bunuri de consum pe piaţă. Temerea că prin comercializarea liberă a materiilor prime se vor închide marile întreprinderi, generând şomaj, este falsă. Se neglijează, că întreprinderile particulare funcţionează tot cu personal, că s-ar produce numai un transfer de forţă de muncă din sectorul de stat în cel privat. În condiţiile unor preţuri negociate sectorul privat va asigura o utilizare mult mai eficienţă a materiilor prime, ceea ce înseamnă adăugarea unei cantităţi mai mari de muncă omenească la o unitate de materii primă.

Între întreprinderile existente s-au stabilit, în decursul anilor fluxuri statornic de aprovizionarea reciprocă şi nu este de aşteptat să se renunţe la el,, decât dacă există stimulente suficient de puternice în acest sens. De aceea, nu este de aşteptat ca la o liberalizare bruscă a comercializării materiilor prime să se producă un haos general, chiar dacă unele dereglări se vor produce. Prin renunţarea treptată la controlul asupra unor materii prime statul poate controla structura viitoare a sectorului privat. Sectorul privat s-a

dezvoltat în toate domeniile în care i s-a permis. Permițând accesul la anumite materii prime permițând sectorului privat accesul la anumite materii prime, se permite sectorului privat, se permite dezvoltarea unor domenii specifice, datorită gamei largi de utilizări pentru o anumită materie primă.

Alături de liberalizarea comercializării materiilor prime, în trepte, statul poate orienta structura viitoare a economiei naționale prin înlesniri şi protecții speciale acordate anumitor domenii de activitate. Sectorul privat trebuie să înceteze să mai fie tratat drept ca un sector tolerat. Sectorul privat trebuie sprijinit şi protejat în fază incipientă împotriva tendințelor birocratice ce se mai păstrează în cadrul aparatului de stat. In această privință nu pot fi neglijate mijloace de sprijin ca: scutirea de impozite, prioritatea la anumite comenzi de stat, transferul la prețuri reduse de terenuri, sedii, utilije etc. Evident, aceste intervenții directe ale statului trebuie să aibă un caracter limitat în timp, până la depăşirea dificultăților organizatorice inițiale.

Intervenția directă a statului deşi urmează a se diminua în general, nu trebuie subestimată în anumite situații conjuncturale. Unele perturbări temporare de pe piața internațională sau fenomene interne pot necesita intervenția directă a statului. De aceea, legislația adoptată trebuie să permită intervenția directă a statului în situații motivate şi limitate în timp, chiar dacă ea va fi eliminată ca regulă generală.

O cale importantă de trecere de la reglarea directă la cea indirectă o constituie restrângerea controlului fizic, cantitativ şi concentrarea asupra controlului valoric. Din acest punct de vedere se impune trecerea la un sistem de prețuri dictat de legile pieței, dar controlat de către stat. Menținerea controlului asupra nivelului unor prețuri prin impunerea de către stat antrenează după sine perturbări ale întregului sistem de prețuri. Mai exact, sistemul real de prețuri se adaptează, în afara condițiilor concrete ale pieței, şi prețurilor impuse de către stat. Modificarea prețurilor controlate strict de către stat produce, de aceea, modificarea de ansamblu a sistemului de prețuri, în special atunci când este vorba de prețurile unor produse cu mulți producători sau utilizatori. De regulă, controlul administrativ, rigid, al prețurilor se menține tocmai la aceste produse.

Controlul de către stat al sistemului de prețuri, practicat în condițiile economiei de comandă, avea efect perturbator, dereglând prețurile în raport cu anumite obiective politice. Acest control trebuie transformat într-un control cu efect de stabilizare a sistemului de prețuri în sensul atenuării unor perturbări conjuncturale provocate de tendințe monopoliste sau de situații speciale de scurtă durată. Modificările de prețuri influențează deciziile agenților economici, uneori cu efecte pe termen lung. Dacă aceste modificări sunt de scurtă durată, ele duc la decizii eronate mai mult sau mai puțin pe termen lung. Misiunea statului este de a elimina sau diminua informațiile false introduse în sistemul de prețuri de unele elemente conjuncturale.

Pe această cale se asigură o relativă stabilitate a sistemului de preţuri, o interdependenţă faţă de factorii conjuncturali, fără a frâna însă modificările inerente, cu consecinţe pe termen lung. De aceea, activitatea de control al preţurilor de către stat este într-o economie de piaţă, o activitate de analiză atentă a tendinţelor evolutive, de distingere a tendinţelor pe termen lung de cele conjuncturale.

Deoarece intervenţia statului pentru menţinerea stabilităţii relative a sistemului de preţuri este o intervenţie limitată în timp, instrumentele de intervenţie indirectă pot avea resurse mai scăzute de susţinere. Utilizarea rezervelor de stat pentru creşterea ofertei la anumite mărfuri sau atragerea la rezervele de stat pentru sporirea cererii în scopul influenţării preţurilor nu sunt măsuri care să se aplice în mod permanent, dar pentru combaterea unor fenomene conjuncturale aceste procedee sunt suficient de eficiente.

Controlul de către stat al preţurilor trebuie transformat dintr-un control asupra propunerilor venite de la întreprinderi, bazat pe analiza structurii costurilor de producţie, într-un control asupra tendinţelor evolutive ale pieţei.

În condiţiile economiei de piaţă statul poate influenţa nivelul preţurilor prin politica vamală, sistemul de impozite şi taxe, politica de credit şi de subvenţii, alături de comenzile de stat şi ofertele de mărfuri ale statului menţionate mai înainte. Corelarea acestor elemente pentru adoptarea măsurilor cele mai eficiente în fiecare caz în parte ar trebui urmărită şi propusă de către organul de statcu atribuţii în domeniul controlului preţurilor, implicând o bună coordonare a activităţii cu organele financiare, bancare, vamale etc.

În noile condiţii, activitatea de control al preţurilor de către stat este supusă la presiuni importante din partea unor partide politice, sindicate, asociaţii etc. Unele dintre aceste presiuni pot avea caracter exclusiv electoral. Pentru ca aceste presiuni să nu perturbe nejustificat intervenţia statului şi sistemul de preţuri, de o deosebită importanţă este apelarea la restul opiniei publice în calitate de factor de echilibru. Informarea largă a opiniei publice asupra evoluţiei economiei naţionale şi a considerentelor ce stau la baza politicii economice a guvernului şi a organelor guvernamentale devine un element horărâtor.

Dezvoltarea iniţiativei private, eliberate de controlul exagerat al statului şi în special dezvoltarea micilor întreprinderi particulare lărgeşte în mod inevitabil gama sortimentală a bunurilor şi serviciilor de consum. Diversificarea va decurge atât din diversificarea tehnologiilor de fabricaţie, cât şi din căutarea unor segmente de piaţă mai avantajoase. La aceasta se adaugă lărgirea ofertei de bunuri de consum din exterior. Drept urmare, în special în domeniul bunurilor şi serviciilor de consum, planificarea în unităţi fizice devine din ce în ce mai dificilă şi inoperantă.

În activitatea de planificare accentul ar trebui să cadă din ce în ce mai mult pe echilibrul valoric al cererii şi ofertei şi tot mai puţin pe controlul

cantitativ al satisfacerii necesităților la anumite categorii de mărfuri şi servicii. În perspectiva trecerii la economia de piață, dinamica economică intră cu precădere în preocuparea inițiativei private, urmând ca planificarea statală să se concentreze cu precădere asupra echilibrului. Echilibrul fizic între cerere şi ofertă ar trebui restrâns în activitatea de planificare la acele produse şi servicii, care influențează grav starea de sănătate a populației şi în cazul cărora se constată o penurie acută.

Echilibrul pe piața bunurilor şi serviciilor de consum se poate realiza şi prin abaterea cererii populației de la cererea de bunuri şi servicii deficitare în alte direcții.

O primă cale o reprezintă stimularea înclinației spre economisire. Deşi această cale pare mai rapid utilizabilă, în perioada de trecere la economia de piață prezintă numeroase inconveniente. În condițiile unei penurii accentuate de produse pe piață, populația este mai puțin sensibilă la creşterea ratei dobânzii la bănci şi la casele de economii. Populația este sub presiunea unor nevoi mult prea mari de subzistență curentă pentru a renunța la consumul curent de dragul unor satisfacții viitoare. În al doilea rând, perioada se caracterizează prin fenomene inflaționiste puternice, ceea ce ridică semne de întrebare asupra capacității ratei dobânzii de a compensa diminuarea puterii de cumpărare a monedei naționale. Avem în vedere atât neîncrederea populației, cât şi faptul că rata dobânzii trebuie efectiv să compenseze această diminuare a puterii de cumpărare şi să permită şi un câştig. Aceasta obligă la o rată a dobânzii foarte înaltă. Dar rata dobânzii este plafonată de rentabilitatea scăzută a producției în condițiile stării actuale de criză economică şi ale prefacerilor structurale şi organizatorice specifice perioadei de trecere la economia de piață.

Banii economisiți reprezintă în permanență o presiune potențială asupra pieței bunurilor de consum, întrucât oricând pot să reapară drept cerere de mărfuri fie în condițiile în care pe piață apar mărfuri mai mult solicitate, fie în relație cu nesiguranța față de stabilitatea monedei naționale.

Stimularea populației spre investiții transformă, de fapt, cererea de bunuri alimentare şi de folosință personală în cerere de materiale de construcție şi produse ale industriei constructoare de maşini. Apelarea la un asemenea mod de deviere a cererii trebuie făcută în măsura în care balanțele acestor produse sunt mai puțin tensionate comparativ cu cele ale bunurilor de consum.

Domeniile în care populația poate investi pot fi selecționate după mai multe criterii. Un prim criteriu ar fi dacă generează sau nu producție în continuare. Dacă populația va investi în construcția de locuințe în mediu urban, investițiile efectuate ies, după efectuarea lor, din circuitul producției materiale. Ele pot influența în continuare cererea populației numai în măsura în care locuințele sunt construite în vederea subânchirierii. În acest caz, cererea de mărfuri a chiriaşilor se va transforma în cerere de mărfuri a

proprietarilor de locuințe, ceea ce presupune o deplasare a cererii către eşaloane ale populației cu un nivel de trai ridicat şi cu pretenții de consum corespunzătoare.

Dacă populația va investi în construcția unei a doua locuințe în mediu rural, este de aşteptat să-şi dedice o parte din timp şi unor îndeletniciri agricole. Aceasta înseamnă, pe lângă creşterea timpului de muncă prestat pe ansamblul societății şi o reducere a cererii pe piață de bunuri agroalimentare şi chiar o creştere a ofertei de asemenea mărfuri.

De asemenea, dezafectarea unor maşini din marile întreprinderi (depăşite tehnologic) şi vânzarea lor către populație în vederea deschiderii de mici întreprinderi particulare, duce la deplasarea veniturilor populației către bunuri care sunt disponibile şi se creează condițiile pentru satisfacerea anumitor trebuințe de consum ale populației.

Între aceste variante statul poate opta, stimulând populația să se orienteze spre variantele cele mai adecvate prin politica de prețuri, subvenții, facilități de diferite ordine, măsuri legislative etc. În condițiile în care perioada de tranziție la economia de piață se întinde pe mai mulți ani, modul de stimulare a populației spre investire poate ajuta la rezolvarea unor probleme conjuncturale presante.

II. FUNCȚIONAREA SEGMENTULUI PE PIAȚĂ PRIVIND BUNURILE DE PRODUCȚIE

Funcționarea pieței bunurilor de producție va fi influențată în principal de două mari modificări:

a) reducerea dimensiunii medii a întreprinderilor, în sensul creşterii ponderii intreprinderilor mici şi mijlocii;

b) creşterea ponderii proprietății private.

Intreprinderile mici nu au forța necesară să ducă tratativelor pentru importul de materii prime, energie, utilaje etc. Este de preferat, de aceea, ca importul pentru principalele bunuri de producție să se efectueze în forme organizatorice mai mult sau mai puțin centralizate, desfacerea pe piața internă realizându-se prin intermediul licitației de către camerele de comerț.

Cererea de utilaje de dimensiuni reduse şi cu caracter universal va creşte în comparație cu cea de utilaje specializate de mari dimensiuni. Întreprinderile producătoare de utilaje nu vor avea capacitatea de adaptare rapidă la noile condiții, cererea forțând creşterea importurilor. Adaptarea întreprinderilor actuale la cererea de utilaje universale de mici dimensiuni va fi îngreunată de concurența firmelor străine cu experiență în asemenea activitate. Vor fi, de aceea, nevoite să se specializeze în anumite sortimente de utilaje, renunțând la cele pentru care în prezent au practic monopolul. Prin politica vamală statul poate influența structura producției interne de utilaje în special în prima perioadă, deoarece paşii ce se vor face în direcția integrării europene vor limita posibilitățile de influențare vamală a structurii industriale.

Pentru menținerea pieţelor tradiționale externe este de o deosebită importanță înfiinţarea de camere de comerţ specializate pe aceste piețe, în special pentru sud-estul european, care să uşureze faza de reprofilare a întreprinderilor la noile condiții, atât în ceea ce priveşte aprovizionarea cu materii prime şi energie, cât şi desfacerea de utilaje care nu mai sunt cerute pe piața internă.

Renunțarea de către stat la dirijarea centralizată a materiilor prime şi la fixarea prețurilor acestora şi trecerea la comercializarea lor prin licitație este recomandat să se efectueze brusc, simultan pentru toate materiile prime, asigurând condițiile pentru stabilizarea sistemului de prețuri într-un interval de timp scurt.

Este de aşteptat ca noile întreprinderi private să fie profilate inițial cu predilecție spre producția de bunuri de consum şi mai puțin spre cea de bunuri de producție. Aceasta pentru a nu se lovi de concurența întreprinderilor existente şi deoarece este un deficit de marfă în special pe piața bunurilor de consum. Deoarece noile întreprinderi nu vor face o concurență puternică la început întreprinderilor deja existente producătoare de bunuri de producție, este necesară o politică de stat perseverentă pentru a determina demonopolizarea activității în acest domeniu, pentru a stimula întreprinderile deja existente să se concureze între ele. Dacă prin import se poate determina reducerea gamei sortimentale a producției interne de mijloace de producție, concentrarea întrepriderilor existente pe un eşantion mai redus de produse va stimula concurența. Politica vamală poate determina pe ce profiluri se vor concentra şi concura întreprinderile interne, luînd în considerare capacitatea de aprovizionare a lor din resurse interne şi nivelul tehnic al producției în aşa fel încât să poată rezista după o scurtă perioadă de timp concurenței externe, să poată penetra şi pe alte piețe.

PROBLEME ALE ELABORĂRII SCENARIILOR MACROECONOMICE PRIVIND DEZVOLTAREA ROMÂNIEI ÎN PERSPECTIVĂ

Marin COMŞA,
Nicuşor AFLOROAIEI,
Mădălina DOGARU

Calculele estimative şi scenariile macroeconomice privind dezvoltarea economiei în perioada următoare au pornit de la premisa că depăşirea crizei moştenite de la vechiul regim trebuie să se concretizeze la un orizont de timp cât mai apropiat, în creşterea generală a nivelului de trai al populației. În scenariile elaborate s-a urmărit determinarea în diverse variante a evoluției principalilor indicatori macroeconomici corespunzător cerințelor atingerii în perspectivă a unui standard de viață comparabil cu cel mediu european.

La un an de la elaborarea scenariilor respective, comparând nivelul estimat pentru anul 1990 al indicatorilor avuți în vedere, cu realizările efective pentru acelaşi an, se constată o serie de diferențe care impun reluarea calculelor ținând cont de apariția unor fenomene care nu au fost avute în vedere în momentul elaborării acestora, precum şi conturării unui cadru legislativ menit să stimuleze dezvoltarea economică.

2. În "Schița privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România" sunt prezentați indicatorii de bază la consumul de produse alimentare şi dotarea cu bunuri de folosință îndelungată, învățământ, sănătate, condiții de muncă pentru anii 1989,1990 (program) şi pentru ultimul an al fiecărei variante de proiecție care au stat de baza calculării variantelor de prognoză.

Comparând rezultatele obținute în 1990 cu datele din program, se constată nerealizări, după cum se observă din tabelul următor:

	1989	1990		Grad de realizare a programului %
		Program	Realizări	
A. Produse alimentare (consum mediu anual pe locuitor)				
- carne şi produse din carne – kg	50,2	63,9	59,4	93,0
- peşte şi produse din peşte - kg	6,6	8,1	5,1	63,0
- ouă - bucăți	229	250	246	98,4
- zahăr şi produse din zahăr- kg	24,7	31,4	27,2	86,6
- legume şi produse din legume – kg	135,6	151,0	110,8	73,4
- cartofi – kg	71,7	80,0	59,4	74,3

Înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată (bucăți/1000 locuitori)				
- aparate de radio	285	304	286,5	94,2
- televizoare	191	210	192,6	91,7
- frigidere	176	195	174,8	89,6
- maşini electrice de spălat rufe	148	155	149,2	96,3
- aspiratoare de praf	76	82	77,2	94,1
- autoturisme	50	53	54,5	102,8

În aceste condiții, în cazul păstrării obiectivului propus – atingerea standardului de viață mediu european la acelaşi orizont de timp – evoluția în perspectivă a indicatorilor respectivi va trebui modificată.

3. O problemă de maximă importanță pentru construirea scenariilor privind evoluția în perspectivă a principalilor indicatori macroeconomici o constituie cea a bazei de date, respectiv sistemul de indicatori şi prețurile în care sunt evaluați aceştia.

Având în vedere faptul că procesul liberalizării prețurilor a început de la 1 noiembrie 1990, nivelul indicatorilor a fost în prețuri curente superior celui din 1989 şi programului pentru 1990, în prețuri comparabile însă, rezultând nerealizări importante. Din această cauză, considerăm că scenariile trebuie refăcute pe baze noi, cu luarea în considerare a unor fenomene care încă din 1990 au avut implicații majore asupra dezvoltării economice, cum ar fi: inflația, şomajul etc.

Pentru asigurarea comparabilității indicatorilor privind dezvoltarea economiei româneşti cu cei utilizați de țările cu economie de piață, este necesară folosirea indicatorilor din sistemul conturilor naționale, în structura şi în sfera de cuprindere respectivă. O importanță deosebită capătă cursul de transformare lei/dolar, a cărui mărime influențează decisiv nivelul în dolari al indicatorilor.

4. In ceea ce priveşte produsul intern brut, principalul indicator de caracterizare a dezvoltării economiei, este de menționat faptul că el a scăzut în 1990 față de 1989 cu 7,9% (în prețuri comparabile), în timp ce în scenariile elaborate a fost avută în vedere o scădere de numai 4,0%, acesta constituind un element deosebit de important, de care va trebui să se țină seama în noile calcule de previziune.

Evoluția produsul intern brut s-a datorat scăderii cu 9,7% a valorii adăugate în ramurile sferei producției materiale şi a serviciilor materiale, care nu a putut fi compensată de creşterea din sfera serviciilor nemateriale cu 7,9%.

Diferențe semnificative între realizările anului 1990 şi datele utilizate la elaborarea scenariilor se înregistrează şi în structura pe ramuri a produsului intern brut, după cum urmează:

	1989	Schiță 1990	Realizat 1990
Produsul intern brut din care:	100,0	100,0	100,0
- industria	52,9	51,0	48,3
- agricultura şi silvicultura	13,9	13,5	17,5
- construcții	6,3	5,4	6,2
- ramurile sectorului terțiar	26,9	30,1	28,0

Diminuarea ponderii industriei este consecința scăderii cu 17,5% a valorii adăugate din această ramură, în 1990 față de 1989, iar a celei din construcții cu 4,1%. Valoarea adăugată din agricultură a crescut în 1990 față de 1989 cu 5,0%, ducând la creşterea aportului acestei ramuri la crearea produsului intern brut cu 3,6%.

Apreciem că prin cadrul legislativ creat, sunt asigurate condiții pentru dezvoltarea în continuare a agriculturii, pentru creşterea aportului acestei ramuri la crearea produsului intern brut.

Regresul înregistrat de industrie considerăm că se datorează, în principal, nerealizării programelor de retehnologizare, reducerii duratei săptămânii de lucru şi proceselor de restructurare a producției industriale.

În ceea ce priveşte sectorul terțiar, contribuția acestuia la crearea produsului intern brut a crescut mult mai puțin decât s-a avut în vedere şi aceasta, în special, pe seama creşterii ponderii valorii adăugate din circulația mărfurilor şi din serviciile financiar-bancare. Având în vedere situația acestui sector în momentul de față, necesitățile şi posibilitățile de dezvoltare a acestuia, considerăm că evoluția sa în continuare trebuie să fie mult mai rapidă.

Diferențe semnificative față de nivelurile şi dinamicile avute în vedere la elaborarea scenariilor privind evoluția principalilor indicatori macroeconomici se înregistrează şi la consumul final. Astfel, la consumul final al populației s-a avut în vedere o creştere în 1990 față de 1989 cu circa 12% (şi s-a realizat 9,4%). În ceea ce priveşte formarea brută a capitalului, situația necesită o analiză deosebit de atentă. În timp ce la schiță s-a avut în vedere o reducere a acestui indicator, în realitate însă, a avut loc o creştere a sa, (în condițiile scăderii produsului intern brut) datorată creşterii exagerate a stocurilor (cu peste 120 mld. lei) şi diminuării investițiilor cu circa 68 mld. lei față de 1989. Acest fapt a dus la importante imobilizări de fonduri de materiale şi financiare, fenomen ce trebuie analizat foarte temeinic luând cele mai adecvate măsuri pentru diminuarea consecințelor negative asupra dezvoltării economice.

5. Referitor la activitatea din domeniul relațiilor economice externe sunt de menționat şi aici, o serie de diferențe față de nivelurile avute în vedere la schiță. Din cauza scăderii producției industriale, exportul a reprezentat numai 58,3% din realizările anului 1989 şi circa 89% din valoarea avută în vedere în

schiță. Şi volumul total al importurilor a fost mai mic decât cel luat în calcul la schiță, dar a cunoscut o creştere cu 14,4% față de 1989, determinată în principal de creşterea prețurilor la o serie de materii prime şi resurse energetice precum şi de asigurarea necesităților de consum ale populației.

Soldul export-import realizat în 1990 este mult mai mare decât cel avut în vedere la schiță, cu implicații directe asupra nivelului datoriei externe.

Un capitol cu mari nerealizări şi cu implicații deosebite asupra dezvoltării economice îl constituie atragerea capitalului străin sub formă de investiții directe pentru asigurarea resurselor financiare şi materiale necesare modernizării şi retehnologizării rapide a economiei româneşti.

Se constată că, deşi a fost creat cadrul legislativ care să garanteze şi să stimuleze atragerea de capital străin, nivelurile din schiță sunt supraevaluate. Neatingerea valorilor respective a avut consecințe şi asupra creditelor externe.

Se poate aprecia că scenariile macroeconomice privind dezvoltarea economiei româneşti, avute în vedere la întocmirea "Schiței privind strategia înfăptuirii economiei de piață", nu au putut ține seama de implicațiile ce decurg din modificările intervenite în relațiile cu țările membre CAER şi cele rezultate din criza din Golf. De asemenea, ele au fost caracterizate de un ridicat optimism, îndeosebi în ceea ce privesc parametrii de eficiență şi atragerea de capital străin.

La elaborarea noilor calcule estimative şi scenarii macroeconomice va trebui acordată toată atenția identificării factorilor care au influențat evoluția economiei româneşti în perioada de după Revoluție, aprecierii corecte a modului în care mecanismele economiei de piață vor influența dezvoltarea în continuare a economiei româneşti.

Va trebui să se țină seama, de asemenea, de cadrul legislativ creat în această perioadă, de implicațiile previzibile care rezultă din aplicarea acestuia.

Un aspect căruia va trebui să i se acorde o atenție deosebită îl constituie evaluarea corectă a cursului de transformare a leului în perioada următoare, deoarece în variantele calculate acesta nu a luat în considerare devalorizarea monedei naționale.

Din punct de vedere metodologic va trebui să se apeleze la un aparat matematic mai fin care să sporească gradul de siguranță al previziunilor.

CERINȚE ALE PERFECȚIONĂRII METODELOR ŞI TEHNICILOR DE PROGNOZĂ A DEZVOLTĂRII ECONOMICO-SOCIALE

Ionel FLORESCU
Anişoara MIHAIL

1. Gradul de siguranță al calculelor privind dezvoltarea în perspectivă a economiei depinde în mod hotărâtor de aparatul metodologic cu ajutorul căruia se face explorarea viitorului. În condițiile concrete ale economiei româneşti, de tranziției la economia de piață, calitatea instrumentarului metodologic capătă o importanță şi mai mare, trebuind să permită depistarea şi aprecierea efectului unor măsuri de politică economică.

Problematica devine şi mai complexă dacă avem în vedere lipsa de experiență, internă şi internațională, în domeniul prognozării dezvoltării economice în condițiile tranziției de la o economie centralizată la o economie de piață.

Calculele estimative şi scenariile macroeconomice de prognoză care au fost avute în vedere la elaborarea "Schiței privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România", elaborată în anul 1990 s-au bazat pe un model macroeconomic monosectorial elaborat în acest scop, model bazat în principal pe relații de definiție şi având ca principali parametri o serie de indicatori de eficiență.

Datorită termenului scurt în care s-au elaborat prognozele respective, lipsei de date şi de experiență, nu s-a putut utiliza un instrumentar matematic mai fin care să dea mai mare siguranță calculelor privind evoluția viitoare a economiei româneşti. Indicatorii avuți în vedere sunt cei specifici economiei de piață.

2. Inexistența unui instrumentar specific prognozei în condițiile amintite, impune, după părerea noastră, în primul rând, o adaptare a metodelor cunoscute şi utilizate până în prezent în prognoza economică la noile condiții de dezvoltare economică.

Pentru aceasta ar fi necesară obținerea unor serii de date referitoare la indicatori specifici economiei de piață (indicatorii din sistemul conturilor naționale), care să permită identificarea unor tendințe, în primul rând pentru indicatori şi sectoare supuse mai puțin influenței unor schimbări importante datorate tranziției la economia de piață. Metodele bazate pe aceste serii de date ar putea fi utilizate pentru o prognoză pe termen mediu (3-5 ani) şi ar

permite şi comparații cu evoluția indicatorilor similari ai țărilor cu economie de piață.

Tot pentru asigurarea comparabilității internaționale între indicatori este absolut necesar să se utilizeze clasificarea pe ramuri, conform nomenclatorului NACE-CLIO utilizat în țările europene cu economie de piață.

3. În condițiile lipsei unor serii de date coerente şi concordante cu indicatorii din sistemul conturilor naționale, considerăm că o atenție deosebită, în perioada următoare, trebuie acordată metodelor şi modelelor de simulare, capabile să răspundă la întrebări de tipul ”ce s-ar întâmpla dacă…?”, punând la dispoziția decidentului economic răspunsuri la o gamă largă de întrebări. Aceste modele pot fi utilizate şi pentru a da soluții la probleme de genul “ce decizie trebuie luată pentru a obține un anumit rezultat?”

Considerăm că metodele şi modelele de simulare au un câmp larg de aplicabilitate, atât la nivel microeconomic cât şi la nivel macroeconomic.

Deşi metodele şi modelele de simulare le considerăm cele mai adecvate în momentul de față, metodele şi modelele de optimizare pot fi utilizate pentru maximizarea sau minimizarea nivelului unor indicatori în condițiile unor restricții specifice.

Având în vedere condițiile concrete ale economiei româneşti în momentul de față, indiferent de tipul de model care se utilizează pentru prognoză, orizontul de timp nu credem că ar trebui să depăşească cinci ani, dar este necesar ca aceste prognoze să se integreze unei concepții generale privind dezvoltarea economico-socială pe o perioadă mai lungă de timp.

4. O metodă căreia trebuie să i se acorde o atenție deosebită atât pentru analiză cât şi pentru prognoză, o constituie balanța legăturilor dintre ramuri. Pe această bază se depistează conexiunile dintre ramurile economiei naționale permițând, în primul rând, aprofundarea analizei corelațiilor şi proporțiilor dintre ramuri şi explicarea cauzelor care au determinat o anumită situație. Tot cu ajutorul balanței legăturilor dintre ramuri se poate analiza răspunsul economiei în condițiile apariției unor restricții impuse de o anumită politică economică sau din cauza unor perturbări în dezvoltarea uneia sau alteia dintre ramuri.

Având în vedere posibilitățile largi de utilizare a modelului input-output în analiza şi prognoza economică, un număr mare de țări elaborează anual balanțe ca o lucrare curentă, de rutină, bazate pe un sistem de evidență statistică special conceput, lucru absolut necesar şi în țara noastră. Este de menționat că în cadrul Comisiei Naționale pentru Statistică au fost reluate preocupările pe această linie, fiind realizată balanța legăturilor dintre ramuri pe anul 1989 şi în curs de realizare cea pe anul 1990.

Utilizarea în perspectivă a unei balanțe dinamice a legăturilor dintre ramuri, necesită şi elaborarea anuală a balanței investițiilor şi a fondurilor fixe. Perfecționarea metodelor de prognoză a matricei coeficienților tehnologiei favorizează şi mai mult utilizarea, în proiecția dezvoltării economice, a balanței legăturilor dintre ramuri.

5. O atenție deosebită va trebui acordată înțelegerii şi utilizării unor noi tipuri de funcții, neutilizate până în prezent în modelele economico-matematice de prognoză elaborate în țara noastră.

O primă categorie de relații o constituie funcțiile de comportament, utilizate în modelele din țările cu economie de piață, în principal, pentru determinarea consumului menajelor, investiția în locuințe a menajelor, variația stocurilor şi investiția productivă. Aceste funcții se mai pot utiliza şi pentru calculul consumului civil al administrației şi estimarea evoluției comerțului exterior.

În modelele de prognoză existente în alte țări o utilizare din ce în ce mai însemnată o cunosc funcțiile de producție. Deşi teoria generală a funcțiilor de producție este cunoscută şi în țara noastră, este de remarcat că, în ultimul timp, se utilizează noi tipuri de astfel de funcții, a căror înțelegere şi folosire este absolut necesară. Aceste funcții încearcă să stabilească cât mai exact contribuția principalilor factori la realizarea producției, oferind noi posibilități de analiză şi prognoză.

6. În plan mai general, se impune studierea curentelor şi tendințelor existente în gândirea previzională nemarxistă, care diferă foarte mult de ceea ce s-a utilizat până în prezent în acest domeniu în țara noastră. De asemenea, va trebui acordată mai multă atenție prognozelor tehnologice.

7. Prognozele economice vor trebui completate cu o serie de studii previzionale, pe lângă cele tehnologice, privind şi alte domenii cu care se interferează: prognoza mediului înconjurător, prognoza cercetării ştiințifice, prognoza demografică etc.

STRUCTURAREA TERITORIULUI NAȚIONAL PENTRU CREAREA CADRULUI NECESAR IMPLEMENTĂRII ACȚIUNILOR DE POLITICĂ REGIONALĂ

Gabriela FRENȚ
Simion GYONGYI

Economia românească trece printr-o serie de restructurări fundamentale, pe baza principiilor economiei de piață, restructurări care ating şi aspectele teritoriale ale fenomenelor economico-sociale, ceea ce face necesară accentuarea rolului politicilor regionale, în cadrul politicii economice naționale. De aceea, considerăm oportun ca strategia următoarelor etape ale înfăptuirii economiei de piață în țara noastră să cuprindă şi măsuri de politică regională.

O problematică importantă, care face obiectul nu numai al unor abordări teoretice dar şi practice, ale politicii şi planificării regionale, o reprezintă structurarea spațială sau zonarea teritoriului național, implicând dimensionarea regională a fenomenelor social-economice, cerință importantă pentru crearea cadrului de acțiune al politicilor regionale. De altfel, şi din experiența altor țări a rezultat că zonarea economică a teritoriului național are o importanță majoră în realizarea obiectivelor politicii regionale.

În actuala perioadă a reformei economice pe care o parcurge țara, zonarea apare ca o necesitate ce decurge din scopuri practice, legate de găsirea celor mai adecvate "cadre" spațiale, teritoriale pentru orientarea proceselor economice şi sociale regionale. Fără o decupare a teritoriului, conform unor criterii ştiințific fundamentate şi bine precizate, apreciem că nu se pot întreprinde măsuri unitare şi cu viziune de perspectivă pentru dezvoltarea economico-socială a unor zone cu probleme de reconversie industrială, şomaj, subpopulare, venituri mici, fluxuri importante de emigrație etc.

Zonarea economică a teritoriului național nu este concepută, din punctul nostru de vedere, ca o delimitare fixă, cu dimensiuni dinainte stabilite, ci ca o consecință a disfuncționalităților manifestate relativ omogen, într-un teritoriu, mai întins sau mai restrâns, pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp şi care depăşesc granițele administrative.

Delimitarea, pe baza unor criterii economice şi sociale bine stabilite a acelor zone care să asigure "cadrul" pentru concretizarea şi implementarea obiectivelor politicii regionale, este în măsură să conducă la realizarea unui deziderat esențial al reformei, cel al echilibrării sau reechilibrării anumitor zone aflate în dificultate, cu influențe pozitive asupra echilibrului general al ansamblului economiei.

Prin “decuparea” pe baze ştiinţifice a “zonelor-problemă” şi transformarea acestora în “zone asistate” sau “zone de intervenţie”, cu scop de echilibrare sau reechilibrare a diferitelor zone ale teritoriului naţional, politica regională devine o politică macroeconomică, dictată de grija pentru o justiţie socială, al cărei cost este suportat de puterea publică, ducând prin aceasta la realizarea unor obiective economice şi sociale naţionale majore.

Deşi există o multitudine de probleme cu caracter zonal şi foarte diferite de la o ţară la alta, unii autori au încercat o grupare a acestora, pe categorii de probleme ce trebuie luate în considerare în acţiunea de circumscriere a zonelor problematice existente în ţara noastră şi anume:

- probleme legate numai de condiţiile naturale;
- probleme legate de condiţiile naturale combinate cu o subdezvoltare economică şi o subpopulare;
- probleme legate numai de condiţiile economice şi sociale.

Zonele delimitate pe baza ultimei categorii de probleme menţionate sunt considerate acele zone care se deosebesc de media naţională prin următoarele caracteristici generale, care pot deveni alte criterii de zonare:

- şomaj semnificativ şi adesea structural;
- fluxuri importante de emigraţie;
- venituri mici ale populaţiei;
- valoarea mică a PIB/locuitor;
- industrii tradiţionale în declin;
- slaba dezvoltare a infrastructurii;
- nivel scăzut de urbanizare;
- zone cu grad ridicat de poluare sau care generează poluare;
- zone cu probleme acute de habitat, suprapopulate etc.

La delimitarea zonelor în baza acestor criterii, trebuie stabilită o ierarhizare a criteriilor, ierarhizare care reprezintă o opţiune a autorităţilor, în concordanţă cu cerinţele şi posibilităţile momentului respectiv. Evident, că unele vor fi priorităţile şi opţiunile în perioada ieşirii din criză şi altele în perioada de stabilizare economică. Indiferent însă de criteriile şi priorităţile alese, mărimea unei zone nu trebuie să coboare sub o anumită dimensiune, regăsită în literatura de specialitate sub denumirea de “dimensiune critică”, dincolo de care o zonă nu poate să-şi asigure autonomia funcţională, în condiţiile unei economii de piaţă.

Asupra acestor “zone-problemă” urmează să fie orientate eforturile guvernului, prin alocarea de fonduri financiare şi crearea diverselor facilităţi pentru creşterea economică a zonelor subdezvoltate, fie prin alte măsuri de politică regională, menite să determine o dispersare a activităţilor economice şi îndeosebi industriale, din zonele cu mari aglomerări de populaţie, spre alte zone, cu potenţialul economic scăzut, dar cu resurse de forţe de muncă.

Delimitarea zonelor-problemă pe teritoriul țării, deşi reprezintă o acțiune necesară, practic deosebit de utilă, realizarea însă numai a acestui tip de zonare cu caracter analitic, nu dă posibilitatea unei viziuni globale şi acțiunii asupra tuturor dezechilibrelor care se manifestă pe teritoriu. De aceea, apare necesară decuparea şi a unor "spații funcționale" mai mari, cu un anumit grad de omogenitate, ținându-se seama de interrelațiile zonale. Numeroase țări, de altfel, au trecut de la preocupări şi intervenții de stat, axate strict pe anumite regiuni-problemă, la conştiința necesității amenajării generale a teritoriului, care să poată atenua discrepanțele dintre diferitele regiuni ale unei țări. Aceste spații funcționale mari (care ar putea fi denumite, după modelul englez, "regiuni de dezvoltare economică") devin obiectul de analiză şi decizie al politicilor regionale şi al activităților de planificare regională. Următorul pas apreciem că ar trebui să-l constituie stabilirea în cadrul fiecărei regiuni de dezvoltare economică, a obiectivelor de ordin economic şi social prioritare pentru etapa imediat următoare, obiective desprinse din principalul obiectiv-deziderat şi anume, ridicarea din punct de vedere economic şi social a regiunilor rămase în urmă şi creşterea aportului acestora la dezvoltarea generală a țării.

Structurarea teritoriului țării pe spații funcționale mai mari, cerută de existența unor disfuncționalități care se manifestă pe spații ce depăşesc limitele județelor, poate fi susținută de următoarele considerente:

- prin dimensiunile lor mari, prin evidențierea interdependențelor dintre localități şi ierarhizarea acestora, aceste zone mari dau posibilitatea (în condițiile punerii la punct a unui sistem de înregistrări statistice în aceste spații, a principalilor indicatori economici şi sociali) cunoaşterii dezechilibrelor importante care depăşesc granițele județelor şi delimitării zonelor cu probleme ce nu pot fi rezolvate decât cu sprijin financiar: din partea statului. Totodată, printr-o serie de măsuri de politică regională, în funcție de interesele majore, economice şi politice ale etapei date, se poate acționa, aşa cum au procedat şi alte țări, pe de o parte în sensul descongestionării marilor oraşe, iar pe de altă parte în sensul creării de noi "poli de creştere" care să antreneze dezvoltarea zonelor înconjurătoare;

- în condițiile constituirii lor, ținându-se seama şi de relațiile tradiționale din cadrul provinciilor istorice, spațiile funcționale mari, regiunile de dezvoltare economică dau posibilitatea intrării în acțiune a unui factor a cărui importanță a fost mult timp neglijată şi anume factorul psihologic, determinat de apartenența indivizilor, prin tradiție, la un anumit spațiu geografic, etnografic, sociocultural şi economic. Acest factor se poate constitui într-un factor stimulator, generând competitivitate între locuitorii diferitelor spații funcționale macroteritoriale, cu consecințe pozitive asupra dezvoltării economice, sociale şi culturale ale acestora;

- varietatea formelor de relief şi caracterul lor economic complex le conferă un grad mai mare de autonomie funcțională, ceea ce le sporeşte capacitatea de autoreglare;

- evidențierea în cadrul unui spațiu funcțional a tuturor relațiilor dintre aşezări ca şi ierarhizarea importanței acestor relații, caracterul lor "funcțional" sau "nonfuncțional " sunt elemente importante pentru organele locale în depistarea microzonelor cu probleme de ocupare a forței de muncă, structuri economice slabe, dezechilibre demografice etc.

Şi în țara noastră, ca şi în alte țări au existat şi există preocupări pentru o altă structurare a teritoriului decât cea realizată de organizarea administrativă şi politică, de regulă în entități teritoriale mai mari, decât cele mai mari unități administrative, respectiv județele, cu scopul de a cuprinde realitatea în toată complexitatea relațiilor ei şi pentru a putea constitui un cadru valabil de diagnoză, dar şi de prognoză a fenomenelor economico-sociale teritoriale. Asemenea preocupări au stat mai puțin în atenția specialiştilor în ştiințele economice, de aici rezultând şi caracterul lor specific unghiului din care au fost abordate problemele. Pentru a fi cât mai bine fundamentate, delimitarea concretă a unor regiuni, zone care să constituie entități-suport pentru înfăptuirea politicii regionale şi a planificării regionale, necesită aprofundarea cercetărilor şi analizelor sub multiple aspecte: economic, sociologic, geografic etc. Fără a intra în detalii, apreciem că principalele probleme care trebuie analizate şi pe baza lor formulate obiectivele specifice diferitelor regiuni, le-ar putea constitui: asigurarea echilibrului între cererea şi oferta de locuri de muncă, creşterea numărului locurilor de muncă şi calității acestora în economie, dezvoltarea sectorului turistic, dezvoltarea descentralizată a activităților terțiare, dezvoltarea zonelor rurale fragile etc.

Structurarea economico-socială a ansamblului teritoriului pe spații funcționale ce depăşesc limitele județelor, opinăm că este posibil de realizat numai în condițiile ieşirii din criză şi stabilizării economice, când începe să se manifeste mai clar autonomia economico-financiară a colectivităților locale, care fiind direct interesate şi dispunând şi de o mai mare putere financiară decât în prezent, pot contribui la întărirea economică şi soluționarea dezechilibrelor manifestate pe teritoriul lor, completând sprijinul, de regulă financiar, al administrației centrale.

Organizarea administrativ-teritorială reprezintă în orice țară structura spațială de bază, cu funcții bine precizate şi competențe oficiale.

Odată create, diviziunile administrative joacă, la rândul lor rolul unor factori de regionalizare. Fiecare organizare administrativă reprezintă deci o aplicare, mai mult sau mai puțin spontană sau voluntară, mai mult sau mai puțin reuşită, mai mult sau mai puțin veche sau modernă, a anumitor metode de regionalizare.

Până în prezent, cadrul administrativ a evoluat spre crearea unor unități administrative mai mari, în concordanță cu posibilitățile tehnicii moderne şi

cerințele dezvoltării economico-sociale. Aşadar, organizarea administrativă nu este fixă, pentru a rămâne eficace ea trebuind să se adapteze noilor condiții. Ar fi de remarcat faptul faptul că cele mai multe țări se orientează în prezent spre o simplificare a treptelor administrative şi un decupaj spațial în mari zone, de mărimi comparabile.

Considerăm că în perioada următoare stabilizării economice ar fi posibilă, dar şi utilă revizuirea organizării administrativ-teritoriale a țării pentru ca aceasta să reflecte cât mai adecvat interrelațiile dintre factorii economici, sociali, politici ce caracterizează un spațiu dat, corespunzătoare etapei respective de dezvoltare economico-socială a țării.

Pentru a aduce la zi o organizare teritorială, e nevoie să se țină seama de multiplicitatea tuturor aspectelor vieții sociale (în care scop este necesară cercetarea atentă şi cunoaşterea tuturor fenomenelor pe care le implică viața socială), de cadrul natural existent, de actuala sistematizare, de elementele de perspectivă ale dezvoltării. Sintetic spus, organizarea sistemului teritorial-administrativ al țării trebuie să se bazeze pe analiza corelată a factorilor naturali, economici, demografici, sociali, istorici şi tehnici pentru ca teritoriile delimitate să fie unite prin comunitate de interese economice, social-culturale şi tradiții.

Considerăm că o organizare administrativă bine fundamentată a teritoriului țării noastre poate constitui, un cadru adecvat unei planificări teritoriale curente, concepută într-o nouă viziune, ca o planificare indicativă, vizând cu preponderență aspectele sociale.

ELEMENTE PRIVIND PROMOVAREA UNEI STRATEGII ACTIVE ÎN ASIGURAREA ECHILIBRULUI PE PIAȚA MUNCII

Dorin JULA

Situația existentă pe piața națională a forței de muncă prezintă o suficientă complexitate pentru a impune un grad sporit de dificultate şi incertitudine oricărei previziuni a efectelor desfăşurării unei politici active în acest domeniu. Cu toate acestea, prevenirea şi limitarea dimensiunii şomajului, ca şi atenuarea consecințelor sociale ale dezechilibrelor apărute pe piața muncii, impun conceperea şi implementarea unui set de măsuri specifice. În linii generale, acestea se înscriu în două orientări: gestiunea socială – cu efect imediat asupra ofertei de forță de muncă şi gestiunea economică a resurselor de muncă – măsurile din această ultimă categorie implicând, pe termen scurt, un cost ridicat şi având o incidență marginală asupra ocupării, însă, pe termen lung, îşi aduc o contribuție semnificativă la creşterea ocupării şi reducerea şomajului, prin crearea de noi locuri de muncă şi menținerea celor existente.

Preocuparea, pe plan mondial, care considerăm că ar trebui preluată şi în țara noastră, constă în trecerea de la o politică de reacție, în ceea ce priveşte piața muncii, la o politică activă în acest domeniu. Aceasta are ca efect faptul că, înainte de a lupta ca reacție împotriva efectelor de ordin social provocate de şomaj, este mai eficace adoptarea unor măsuri active de prevenire a şomajul şi, în acelaşi timp, de ajutor a şomerilor pentru a-şi găsi rapid un loc de muncă. Impiedicarea apariției sau, dacă survine, reducerea duratei şomajului au drept consecință economia de resurse financiare şi, prin aceasta, posibilități sporite de alocare, în continuare, a unor resurse pentru prevenirea şomajului, deci începutul unui proces de autosusținere a dezvoltării serviciilor respective.

În primul rând, se pune problema creării şi funcționării unui sistem informativ şi de orientare în raportul cerere-ofertă a forței de muncă. Existența unui astfel de sistem de informare şi mediere pe piața muncii asigură transparența şi flexibilitatea acesteia. Apreciem că, în perioada următoare, în țara noastră, principalul rol în informarea privind fenomenele şi procesele desfăşurate pe piața muncii, pentru înlăturarea rigidității acesteia, a segmentării ei şi a evitării lipsei de transparență, trebuie să şi-l asume statul prin organisme specializate. Este necesar să fie stabilită structura sistemului acestor organisme, rolul şi atribuțiile lor în definirea şi implementarea unei politici active de ocupare, în stimularea ocupării şi medierea între ofertanții şi solicitanții de locuri de muncă, în asigurarea de servicii şi consultații de

specialitate pentru agenții economici, în elaborarea de previziuni, sinteze şi evaluări ale evoluției raportului dintre necesarul şi rezervele de forță de muncă, în organizarea cursurilor de pregătire sau reconversie profesională ş.a.

Considerăm că este creat deja cadrul general care să permită manifestarea inițiativei şi a altor agenți economici şi organisme neguvernamentale în sprijinirea unor asemenea procese (de exemplu, în domeniul medierii dintre cerere şi ofertă şi asigurarea transparenței pe piața muncii, prin servicii de publicitate în publicații periodice specializate sau rubrici permanente în cotidiene şi alte mijloace de informare în masă; organizarea unor cursuri de pregătire profesională în specialități cerute pe piață muncii etc.

4. Asigurarea echilibrului pe piața muncii impune conceperea şi implementarea unui set de măsuri prin care să fie influențată oferta de locuri de muncă, inclusiv în situația în care posibilitățile de investiții sunt reduse, iar ritmul de creştere este lent.

În linii general, aceste măsuri se referă la:

- influențarea duratei vieții active prin:
- promovarea unor sisteme mai flexibile de pensionare;
- prelungirea duratei şcolarizării şi modificarea gradului de cuprindere a tineretului în diferite forme de învățământ, după depăşirea vârstei minime de intrare în populația activă;
- întreruperea temporară a activității ş.a.;
- scăderea numărului zilelor lucrătoare într-un an calendaristic prin reglementări privind:
- regimul concediilor şi
- stabilirea numărului şi repartiției în cursul anului a zilelor de sărbători legale;
- elaborarea cadrului general privind durata săptămânii de lucru;
- dezvoltarea unor activități cu timp parțial de lucru;
- reglementări privind suspendarea temporară a activității din inițiativa
- întreprinzătorului;
- angajatului;
- reglementări referitoare la cumulul de funcții;
- regimul orelor suplimentare.

5. Dintre acestea, măsurile destinate limitării şomajului, prin încurajarea încetării activității înaintea vârstei legale de pensionare, trebuie adoptate cu prudență pentru a se evita introducerea unor reglementări asupra cărora este dificil de revenit.

Sunt de preferat măsuri de pensionare anticipată cu efect limitat în timp, care permit modificarea condițiilor potrivit noilor circumstanțe. Se creează astfel posibilitatea de a interveni în mod corespunzător, în vederea atenuării unor fenomene contrare celor scontate şi care pot să apară sau să se amplifice ca urmare a promovării unor astfel de măsuri (scăderea productivității muncii

ca urmare a înlocuirii unui personal calificat cu altul cu mai puțină experiență; concentrarea plecărilor din anumite ramuri, activități, zone etc.).

Considerăm că în actuala perioadă şi, de asemenea, cel puțin în viitorul apropiat (1-3 ani) măsurile de prepensionare ar trebui adoptate doar pentru categorii bine precizate de salariați, în scopul protejării unor categorii defavorizate. Pot fi avute astfel în vedere măsuri privind prepensionarea persoanelor care îndeplinesc anumite condiții de vârstă şi/sau vechime în muncă şi care se găsesc în situația de şomaj, sau există riscul unei asemenea situații într-o perioadă apropiată. De asemenea, reglementările rspective pot să privească anumite categorii profesionale. Este necesar să fie avute în vedere şi alte consecințe ale prepensionării, din perspectiva comportamentului persoanelor vizate sau prin prisma unor elemente de cost (pierderi la buget ca urmare a diferențelor dintre sumele prelevate din impozitul pe venituri în cazul persoanelor aflate la sfârşitul activității şi a celor nou angajate etc.).

6. Măsuri privind pensionarea pot fi avute în vedere şi într-o altă optică, adică în sensul creării posibilităților de prelungire a activității. Aplicabilitatea acestor măsuri trebuie să aibă loc în condiții restrictive bine precizate (tipul activității, categoria profesională, durata maximă), deoarece o măsură cu caracter general în acest sens ar duce la apariția unor tensiuni suplimentare pe piața muncii. Prin astfel de reglementări (cu o durată de aplicabilitate limitată, precizată la adoptare) pot fi vizate categorii de salariați din domeniile deficitare, cu o calificare de excepție ş.a., pe o anumită durată, în funcție de dimensiunea deficitului, de timpul necesar pregătirii personalului de înlocuire şi de tendințele previzibile pe piața muncii pentru profesiunea respectivă.

7. În general, se consideră că reducerea timpului de muncă este o măsură cu efect semnificativ (ca dimensiune) asupra ofertei de locuri de muncă. În realitate, exceptând cazul locurilor de muncă în regim continuu, practica pe plan mondial (recent şi pe plan național) a demonstrat că agenții economici se adaptează acestor situații prin alte mecanisme, fără a apela la forță de muncă suplimentară. Reducerea timpului de muncă are ca efect creşterea ocupării doar în condițiile măririi sau măcar menținerii duratei de utilizare a echipamentelor şi aceasta condiționat de o serie de elemente printre care amintesc doar regimul orelor suplimentare.

8. Creşterea timpului disponibil în afară procesului de producție duce, potențial, la creşterea timpului liber şi, în corelație cu aceasta, a consumului pentru o gamă întreagă de servicii, deci a numărului angajaților în sectorul respectiv. Funcționarea acestei scheme de corelare depinde însă de existența unor condiții favorizante. Chiar în lipsa unor tradiții în acest domeniu, dimensiunea cererii este puternic dependentă de nivelul veniturilor. Reducerea duratei muncii, în condițiile unor niveluri scăzute ale veniturilor şi în prezența unor procese inflaționiste este puțin probabil că va duce la o sporire a cererii efective pentru serviciile vizate (de turism şi agrement, cultură, artă, de informare etc.), astfel încât să aibă loc o creştere semnificativă a ocupării. Pe

lîngă aceasta, având în vedere faptul că aplicarea unor asemenea măsuri (prin Decretul-lege nr. 95/4 martie 1990) nu a dus la creşterea ocupării, ci la reducerea producţiei, considerăm că în perspectiva următorilor ani nu se mai pune problema unei reduceri, în continuare, a duratei muncii, la nivel general, ci, eventual, în cazuri speciale (munci grele, activităţi dezagreabile etc.).

9. Dezvoltarea unor activităţi cu timp parţial este o măsură care ar trebui avută în vedere la stabilirea strategiei de combatere a şomajului. Introducerea muncii cu timp parţial necesită compensarea diferenţei de salariu până la congruenţa timpului integral, prin alocaţii similare celor de şomaj. Pe de altă parte, sumele prelevate prin impozitul pe venituri sunt inferioare în cazul partajului timpului de muncă, datorită faptului că, în general, sistemul de impozitare este progresiv. Trebuie avut în vedere faptul că, fără reglementări speciale şi în condiţiile manifestării unor fenomene inflaţioniste, desfăşurarea unor activităţi cu timp parţial ar putea interesa şi anumite categorii ale populaţiei ocupate sau de pensionari – pentru completarea veniturilor – şi, deci, promovarea unor asemenea măsuri ar putea să aibă efecte reduse din perspective scăderii şomajului.

10. Suspendarea temporară a activităţii din iniţiativa întreprinzătorului este o modalitate de evitare a licenţierilor în condiţii de recesiune, când există perspectiva unei redresări a situaţiei economice. Acest statut considerăm că ar trebui instituţionalizat deoarece prezintă avantaje atât din punctul de vedere al statului (indemnizaţiile sunt plătite de unităţile în cauză), al individului (indemnizaţiile primite sunt superioare celor de şomaj) şi ale întreprinzătorului (are la dispoziţie o mână de lucru cu calificarea cerută, fără să mai suporte riscurile şi costul pregătirii şi a lipsei de experienţă a noilor angajaţi).

11. Rezolvarea pe termen lung a problemelor echilibrului pe piaţa muncii impune, aşa cum s-a arătat, adoptarea unor măsuri de gestiune economică a resurselor de muncă. În acest cadru pot fi discutate măsuri de creştere a capacităţilor fizice de producţie prin încurajarea investiţiilor. De asemenea, stimularea prin măsuri de politică economică a agenţilor economici pentru conservarea locurilor de muncă existente şi extinderea lor. Alte măsuri care pot fi avute în vedere sunt: elaborarea – folosind exemplul ţărilor din Europa Occidentală – a unor programe pentru crearea de locuri de muncă în activităţile de utilitate publică, organizarea de ateliere protejate pentru anumite categorii defavorizate de lucrători ş.a. O măsură cu rezultate deosebite în domeniul ocupării, în special în Anglia şi Franţa, priveşte acordarea de subvenţii şomerilor care doresc să întreprindă o activitate independentă.

12. Asigurarea împotriva şomajului este o prevedere complementară celorlalte măsuri de politică socială, încercând să consolideze securitatea socială acolo unde îşi încetează acţiunea alte instituţii sau forme de ajutor (în general, de natura pensiilor)

Protecţia în caz de şomaj constituie un important obiectiv social, cu implicaţii economice şi politice. În sens restrictiv, aceasta constă în garantarea

unei compensații convenabile în privința venitului, în caz de pierderea locului de muncă în împrejurări independente de voința individului.

Pe plan mondial, sistemele de protecție a şomerilor asociază, în general, un regim contributiv cu un regim de asistență. Prestațiile de şomaj în regim contributiv sunt acordate persoanelor care, în cursul unei perioade determinate, au plătit cotizații de şomaj. Acestor prestații, acolo unde este cazul, li se adaugă cele din regimul de asistență, acordate persoanelor care n-au mijloace de existență suficiente, sau care, din diverse motive, nu pot beneficia de protecția asigurată prin regimul contributiv (durata de cotizare mai mică decât minimul prevăzut de lege, depăşirea perioadei de acordare a prestațiilor de şomaj în regim contributiv etc.)

Considerăm că legea şomajului, în actuala formă, are un caracter tranzitoriu (adaptat actualelor condiții economice şi sociale), cel puțin în privința definirii statutului, duratei şi nivelului indemnizațiilor acordate şomerilor. Pe măsura avansării programului de reformă, reglementările respective vor trebui adaptate noilor condiții. Astfel, într-o viitoare măsură legislativă ar trebui să se facă distincție între cele două forme de protecție a şomerilor. Aceasta deoarece, în regimul contributiv nivelul şi durata indemnizațiilor (alocate dintr-un fond constituit în cea mai mare parte din cotizații) se stabileşte, în principal, în funcție de durata cotizării şi nivelul veniturilor, iar în regimul de asistență prioritare sunt considerentele de ordin social.

În funcție de posibilități, cele două forme de acordare a indemnizațiilor de şomaj este necesar să fie aliniate practicilor în general aplicate pe plan mondial şi anume raportarea ajutorului în regim contributiv la nivelul salariului (în funcție de durata cotizării) şi indexarea alocațiilor în regim de asistență la salariu minim pe economie, necesar pentru o existență decentă (cu diferențieri pe criterii privind sarcinile familiale, vârsta, vechimea în muncă ş.a.). Introducerea unor asemenea măsuri va influența şi durata acordării ajutorului de şomaj.

NECESITATEA ELABORĂRII ŞI ÎNFĂPTUIRII UNEI NOI POLITICI REGIONALE, DE AMENAJARE A TERITORIULUI ȚĂRII NOASTRE

Narciza-Adela NICA

Schița privind strategia înfăptuirii economiei de piață şi Programul de coordonare a reformei economice şi sociale cuprind puține referiri la problemele de natură regională care se cer rezolvate în condițiile actuale ale economiei româneşti; cele două documente nu includ elemente de fundamentare a unei politici regionale în contextul şi în logica politicii generale a statului, prin care să se sublinieze dimensiunea spațială a obiectivelor strategice naționale.

1. Considerăm că realitățile actuale din țara noastră, marcate de voluntarismul politicii regionale practicate în perioada conducerii centralizate a țării, oferă elemente de ordin obiectiv care îndreptățesc completarea măsurilor de politică economică cuprinse în programul de reformă cu acțiuni specifice politicii regionale aplicabile în economia bazată pe mecanismele pieței.

Acestor realități moştenite – cum sunt disfuncțiile în interiorul anumitor zone, discrepanțele şi dezechilibrele dintre diferitele zone, dintre mediul urban şi rural – li se vor adăuga noi probleme ce vor apărea în zonele de conversie rezultate ca urmare a restructurării economiei naționale.

Disfuncțiile şi dezechilibrele regionale nu pot fi acceptate, deoarece acestea reflectă slăbiciuni ale politicii economice; nesoluționarea lor contribuie la amplificarea acestor slăbiciuni, generând totodată instabilitate politică.

Înăturarea acestor dezechilibre se poate realiza printr-o mobilitate semnificativă a forței de muncă şi a capitalului, deziderat greu de realizat de la sine; de aceea se impune promovarea unei politici regionale, de intervenție a puterilor publice pentru sprijinirea zonelor aflate în dificultate din punct de vedere al dezvoltării, acționând prin: dezvoltarea infrastructurii, implantări de activități publice în zonele vizate, măsuri de politică financiară şi fiscală pentru a stimula şi orienta activitățile particulare.

Aceste intervenții sunt fie ale statului, fie ale colectivităților locale, ponderea unora sau altora în regimul de ajutorare evoluând în timp, accentuându-se, în condițiile actuale, inițiativele locale de stimulare a activităților economice.

2. Din analiza experienței țărilor cu economie de piață rezultă că stabilirea obiectivelor de politică economică este însoțită de grija pentru amenajarea teritoriului, prezența acestor două dimensiuni constituind însăşi esența politicii regionale contemporane. Experiența arată că nu este suficient şi

nici util ca politica economică şi politica de amenajare a teritoriului să existe ca două preocupări paralele, fiind deosebit de important ca între ele să existe relații de coordonare (ca în majoritatea țărilor vest-europene) sau chiar de integrare (ca în cazul Franței). Aşa cum subliniau, încă la mijlocul anilor ’70, specialiştii OECD “politica regională va rămâne pentru mult timp o preocupare permanentă”, menținându-şi ca obiectiv cardinal, realizarea unui echilibru între nivelurile de dezvoltare economică şi socială a diferitelor regiuni din teritoriul național.

3. În contextul însemnătății deosebite pe care o are dezvoltarea echilibrată a teritoriului național, trebuie subliniat şi faptul că prin politica regională se urmăreşte armonizarea unei rețele de factori aflați de regulă în conflict: creşterea populației ocuparea forței de muncă, mărimea resurselor naturale şi modul de utilizare a acestora, eficiența în transporturi şi telecomunicații, problema bunăstării sociale, protejarea mediului înconjurător.

Prin măsurile de politică regională se vor putea pregăti diferite zone ale țării, în funcție de specificul dezvoltării lor, pentru procesul de integrare europeană, care le va obliga la atingerea unor niveluri competitive în ceea ce priveşte infrastructura, structura economică şi nivelul tehnologic, pregătirea forței de muncă.

4. Se poate vorbi de două direcții interdependențe ale politicii regionale:

a) elaborarea liniilor strategice ale dezvoltării economice şi sociale la nivelul fiecărei unități administrative județene în concordanță cu nevoile, interesele şi resursele sale; în acest context sunt necesare clarificări referitoare la descentralizarea politică şi administrativă şi la autonomia locală (“care reprezintă dreptul şi datoria colectivităților locale de a încheia şi gira afaceri publice sub propria responsabilitate şi în interesul populației locale”[x)]), deoarece sarcina acestei politici revine nivelului instituțional județean şi local.

b) inițierea unor măsuri specifice de sprijinire a unor zone fragile, a căror granițe nu coincid cu necesitate cu granițele administrativ-teritoriale; sarcina rezolvării acestor probleme din zonele respective revine de regulă nivelului instituțional național.

5. Politica regională se realizează printr-o serie de instituții în teritoriu, unele care reprezintă interesele locale – cele prin care se reflectă specificitatea dezvoltării fiecărei unități teritoriale –, iar altele care reprezintă prelungirea instituțiilor guvernamentale în teritoriu – prin care se asigură caracter unitar dezvoltării naționale.

În legătură cu acestea se ridică o serie de probleme privind reproiectarea cadrului instituțional şi stabilirea corespunzătoare a atribuțiilor şi competențelor celor două categorii de instituții care funcționează în teritoriu, astfel încât să se asigure sprijinirea funcționării mecanismelor pieței, concomitent cu rezolvarea

---

[x)] *Din “Declarația universală cu privire la autonomia locală” adoptată la Rio de Janeiro, 1985.*

problemelor sociale, ale amenajării teritorului, să se respecte principiile descentralizării şi autonomiei locale.

6. Pentru realizarea obiectivelor politicii regionale trebuie puse în aplicare o serie de instrumente specifice economiei de piață. Avem în vedere în principal:

a) necesitatea elaborării, la nivel local sau național, a unor studii previzionale pentru fundamentarea direcțiilor posibile ale dezvoltării unităților teritoriale sau a unor zone din teritoriu, scop în care ar trebui precizate atribuțiile ce revin diferitelor niveluri instituționale;

b) întocmirea unor planuri şi programe de acțiune care să orienteze organele locale şi agenții economici în direcțiile care asigură înfăptuirea obiectivelor specifice dezvoltării regionale;

c) promovarea relațiilor de parteneriat, utilizarea convențiilor sau contractelor încheiate între diferite niveluri instituționale (între stat şi județ, între diferite județe sau diferite localități etc.) pentru realizarea unor obiective de interes comun;

d) creşterea rolului bugetelor locale în mobilizarea resurselor proprii şi gestionarea acestora în concordanță cu obiectivele planurilor şi programelor de dezvoltare a unităților administrativ-teritoriale respective;

e) folosirea pe scară largă a pârghiilor economice pentru orientarea organelor locale şi agenților economici în direcțiile care asigură înfăptuirea obiectivelor politicii regionale, stabilirea şi aplicarea unor măsuri de politică fiscală şi bancară (prime de instalare, credite, sisteme de impozitare, dobânzi etc.) în scopul stimulării activității în zonele defavorizate sau limitării dezvoltării în zonele aglomerate.

CONSIDERAȚII PRIVIND POLITICA ACTIVĂ PE PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ DIN ȚARA NOASTRĂ

Maria SCARLAT

Trecerea la economia de piață generează inevitabil costuri sociale considerabile prin amploarea şi implicațiile manifestate, impunând ca un criteriu de primă importanță, ce trebuie avut în vedere la stabilirea strategiei şi măsurilor ce vor fi luate în perioada următoare, limitarea consecințelor negative asupra forței de muncă şi a calității vieții în general.

Considerând că prevenirea şi limitarea dezechilibrelor pe piața forței de muncă, a tendințelor de accentuare a lor se poate realiza prin elaborarea unui ansamblu de măsuri specifice, judicios corelate la nivel național şi local, opinăm pentru desfăşurarea unei politici active a forței de muncă. Concretizarea ei ar consta în promovarea unor acțiuni care să mențină la nivel controlabil, cât mai scăzut şomajul, consecințele sale materiale, stimulând reintegrarea cât mai rapidă în activitate a şomerilor, insistând totodată asupra acelor activități specifice menite să prevină adâncirea dezechilibrelor, să stimuleze crearea de noi locuri de muncă, să le mențină pe cele existente ş.a.

1. Pentru realizarea unei politici active a pieței muncii în țara noastră este necesară în primul rând organizarea unui sistem informațional şi de orientare în raportul cerere-ofertă a forței de muncă. Existența acestuia – bazat pe o evidență complexă şi modernă – având funcții şi competențe diferențiate este indispensabilă în asigurarea transparenței şi flexibilității pieței forței de muncă prin amploarea informațiilor furnizate asupra fenomenelor şi proceselor specifice ei.

Crearea (şi adaptarea) într-o primă etapă a cadrului instituțional necesar, a structurii sistemului acestor organisme (la nivel local şi național) au permis ca în prezent activitatea lor să fie mai mult reactivă, orientată spre observarea pieței muncii, spre culegerea şi prelucrarea informațiilor în vederea analizei fenomenelor şi proceselor ce se manifestă în această sferă, implicarea activă în orientarea, stimularea sau frânarea proceselor specifice ei fiind limitată. Se impune ca în perioada imediat următoare acest sistem informațional să fie mai precis conturat atât în privința structurii cât şi a rolului şi atribuțiilor ce îi revin în realizarea unei politicii active pe piața muncii. Contribuția organismelor specifice acestuia la atenuarea sau prevenirea unor dezechilibre pe piața muncii ar putea include:

- analiza aprofundată a ocupării pe piața forței de muncă (prin urmărirea efectelor immediate şi a consecințelor pe termen lung a procesului reconversiei industriei, a retehnologizării, a segmentării pieței ocupării şi naturii ei ş.a.) în

vederea orientării (sau revizuirii) parțiale sau în profunzime a politicii de ocupare;

- participarea la definirea măsurilor de stimulare a ocupării forței de muncă, respectiv de reorganizare a timpului de muncă (prepensionarea, prelungirea duratei concediilor plătite, reducerea timpului de lucru) de redistribuire a poverii şomajului (facilitarea angajării tinerilor, stimularea financiară pentru angajarea celor în şomaj);

- activități de mediere a muncii şi acordare de consultații de specialitate realizate în strânsă legătură cu măsurile de perfecționare profesională şi crearea de locuri de muncă sau de susținere a ocupării;

- punerea în valoare a resurselor umane prin participarea la elaborarea sau sugerarea unor programe adecvate de investiții în acord cu disponibilitățile şi localizarea forței de muncă şi elaborarea de programe de reconversie profesională ş.a.

2. Se poate aprecia că pentru o informare coerentă şi completă privind fenomenele şi procesele desfăşurate pe piața muncii în vederea înlăturărilor rigidității acesteia, a lipsei sale de transparență, a segmentării ei, un rol important trebuie să şi-l asume în continuare statul.

Elaborarea previziunilor de plan pe termen mediu, indicând condițiile realizării şi menținerii echilibrului ocupării a raportului dintre necesarul şi resursele de muncă, poate fi considerată ca principala funcție pe care statul trebuie s-o îndeplinească în materie de ocupare a forței de muncă.

În acest sens se poate considera că un rol important va avea planul ca instrument informațional util în folosirea eficientă a resurselor de muncă, în asigurarea unei bune funcționări a pieței forței de muncă.

Planul va avea un caracter strict informativ aducând transparența necesară pe piața forței de muncă asupra condițiilor de realizare a echilibrelor, asupra mobilității profesionale şi geografice, a structurii ocupării ş.a. Elementele cuprinse în previziunile planului (necesarul de forță de muncă în diferite sectoare de activitate, excedentul sau deficitul previzibil, meseriile, nivelele şi tipurile de calificare necesare, efortul investițional şi orientarea lui pentru menținerea unui anumit nivel al ocupării, proporțiile posibile şi necesare ale mobilității etc), vor putea servi agenților economici în relizarea tranzacțiilor specifice pieței muncii.

3. Realizarea unei politici de ocupare eficiente, a echilibrului dintre cererea şi ofertă forței de muncă impune alături de funcționarea sistemului informativ şi de orientare, şi crearea unui set de măsuri vizând oferta de locuri de muncă adaptate condițiilor etapei în care ne găsim. Efortul investițional redus şi menținerea unui ritm de creştere lent în perioada imediat următoare, alături de modificarea strategiilor productive în cadrul industriei la toate nivelele, de mişcările de integrare sau fracționare a proceselor productive, de creştere a inițiativei personale etc. vor influența în mod contradictoriu, adesea negativ, asupra gradului ocupării forței de muncă. Se impune corectarea sau

contracararea, cel puțin în parte, a dezechilibrelor ce vor apărea în raportul cerere-ofertă a forței de muncă prin mijloace adecvate specifice.

Printre acestea, măsurile privind stimularea creşterii mobilității forței de muncă, atât teritoriale cât şi profesionale, vor contribui la asigurarea flexibilității necesare în vederea echilibrării cererii cu oferta forței de muncă.

Dintre măsurile vizând stimularea mobilității teritoriale ar trebui avute în vedere:

a) asigurarea unei mai mari mobilități a salariilor. Diminuarea rigidității structurilor salariale, realizată în baza diferențierilor dintre salarii pe zone şi reajustarea lor periodică ar putea contribui la fluidizarea pieței forței de muncă, desigur în anumite limite. Sporirea efectelor sale poate fi realizată prin inițierea unor măsuri complementare;

b) acordarea îndemnizației de transfer ce ar putea include: ajutor de susținere a cheltuielilor materiale de deplasare cu familia (călătorie, mutare), indemnizația de instalare, ajutoare pentru construcția de locuințe;

c) participarea la cheltuielile de căutare a unui loc de muncă în alte zone sau județe, acestea mai ales în cazul tinerilor absolvenți cu posibilități materiale reduse;

d) contribuția la cheltuielile de mobilitate teritorială prin subvenționarea abonamentelor de călătorie a forței de muncă navetiste.

Apreciind că mobilitatea geografică a forței de muncă este un proces greoi ce urmează cu întârziere solicitările raportului cerere-ofertă de mână de lucru considerăm că ar fi de preferat, dacă este posibil, să se recurgă la alte forme şi modalități de realizare a echilibrului dorit.

Evoluția probabilă a economiei noastre, ca urmare a reformelor în curs, a reconversiei industriei, a retehnologizării etc., determină modificarea necontenită a cerințelor privind proporțiile, calitățile şi structura forței de muncă față de oferta existentă la un moment dat. Se impun măsuri în consecință pentru evitarea distorsiunilor, a dezechilibrelor ce se conturează, măsuri destinate să promoveze adaptarea forței de muncă la profilul cererii, să stimularea reintegrarea profesională a şomerilor.

În sprijinul realizării unei mobilități profesionale crescute, considerăm că pot fi utile o serie de forme şi măsuri, realizabile la nivel central sau de către agenții economici, ce vor influența activ direcțiile şi formele de orientare profesională.

În cadrul acestora, ar putea fi incluse următoarele:

a) organizarea de stagii de scurtă durată, de readaptare profesională pentru cei ce posedă deja o calificare profesională, dar care nu este solicitată în perioada respectivă;

b) cursuri practice de specializare pentru muncitorii handicapați;

c) acordarea de indemnizații pentru stimularea perfecționării profesionale a celor care frecventează cursuri de reciclare sau perfecționare, în vederea

adaptării la mutațiile structurale ale economiei ce afectează situația lor profesională;

d) folosirea mecanismului diferențierilor salariale (în anumite limite) în orientarea structurii profesionale a pieței forței de muncă.

4. Sistemul de învățământ şi de formare profesională constituie unul din cei mai importanți factori, de mare generalitate, ce va putea contribui la asigurarea mobilității profesionale în viitorul nu prea îndepărtat.

În acest sens, este necesară restructurarea procesului de învățământ din țara noastră prin reglementări privind durata şi structura învățământului obligatoriu, conținutul şi orientarea sa, modul de formare (cu profil mai larg sau fracționat), modul de acces la pregătire etc. Aceste modificări în domeniul învățământului trebuie făcute în sensul orientării profesionale de viitor a generației actuale de tineri, pregătiți pentru o mai bună adaptabilitate la noile cerințe ale economiei de piață, prin garantarea asigurării unui nivel de instruire calitativ superior şi care să faciliteze o flexibilitate profesională sporită.

5. În vederea mai bunei gestionări a resurselor de muncă, atât în perioada imediat următoare cât şi pe termen lung, trebuie desfăşurată o amplă politică de menținere şi creare de noi locuri de muncă. În cadrul complexelor măsuri şi forme utilizate în acest scop şi-ar putea găsi locul:

a) stimularea prin diverse modalități a agenților economici pentru conservarea locurilor de muncă existente sau extinderea lor. Având în vedere ponderea forței de muncă cuprinse în activitățile productive, considerăm că statul trebuie să intervină folosind instrumente, metode şi politici complexe (acordarea de credite în condiții avantajoase, exonerarea de taxe la import, scutirea de impozite ş.a.), care să stimuleze agenții economici la limitarea şi chiar stagnarea fenomenelor de eliberare a forței de muncă ce vor avea tendința să se accentueze în procesul reconversei şi retehnologizării proceselor productive din economie.

Statul trebuie să susțină strategia investițională a întreprinderilor prin pârghii financiar-monetare şi alte instrumente economice, prin implicarea organismelor specializate din sistemul financiar, bancar, educațional, al cercetării etc. în stimularea restructurării capacităților de producție, creşterea calității şi competitivității producției, în stimularea inițiativei agenților economici;

b) elaborarea unor programe pentru crearea de locuri de muncă în activități de utilitate publică, care şi-ar putea dovedi necesitatea acolo unde apare o presiune mare a şomajului şi îndeosebi unde se manifestă şomajul sezonier;

c) organizarea de ateliere protejate – subvenționate de guvern – pentru cei cu anumite deficiențe fizice sau psihice dar putând să desfăşoare o activitate productivă;

d) utilizarea unor formule mai suple de anganjare pentru stimularea tinerilor lipsiți de experiență profesională, în vederea integrării lor în activitate. Cointeresarea întreprinderilor în utilizarea acestei formule, prevăzând formarea

profesională a tinerilor în timpul orelor de program, se poate face în condițiile în care statul va suporta integral sau parțial costul formării acestora, urmând ca la terminarea ei să fie considerați angajați;

e) acordarea de subvenții şomerilor având dorința şi capacitatea inventivă de a-şi câştiga independența economică. Dispunând de anumite resurse, în acest sens, pentru completarea resurselor financiare necesare, ei ar putea beneficia de o subvenție/credit a cărei mărime să fie dată de suma ajutoarelor de şomaj pentru perioada legal stabilită.

6. Se poate aprecia că în viitorul apropiat un rol activ important în crearea de noi locuri de muncă va continua să-l aibă statul. Promovarea unor proiecte de investiții (în domeniul serviciilor sociale sau al lucrărilor de construcții şi amenajări) trebuie sprijinite pe analize temeinice permițând judecarea viabilității lor imediate, implicațiile economice (rentabilitatea, urgența obiectivelor etc.) complementaritatea cu alte proiecte în curs de realizare, absorbția imediată a mânii de lucru (număr de locuri de muncă create prin execuția proiectului) ocuparea pe termen lung (efectul asupra nivelului de ocupare după terminarea obiectivului) etc. Punerea lor în execuție va putea contribui la scăderea presiunii unor forme de şomaj prin crearea de noi locuri de muncă, prin eşalonarea lucrărilor ținând cont de disponibilitățile sezoniere ale mâinii de lucru, prin formarea şi promovarea activităților de producție complementare, încurajarea şi dezvoltarea producției capabile să satisfacă necesitățile derivând din desfăşurarea lucrărilor de construcții etc.

MANAGEMENTUL REFORMEI

Victor STOICA

Inițierea şi susținerea consecventă a unui proces de îndepărtare de totalitarismul comunist pe calea unei reforme gândite sunt îngreunate de numeroasele elemente de incertitudine care caracterizează imaginea asupra drumului ce trebuie să fie parcurs şi a mijloacelor efective de care se poate dispune în acest scop. După evenimentele din Decembrie 1989 din țara noastră, fațada societății româneşti s-a spart şi a dobândit relief ca de pe urma unui cutremur care, sub incidența unor tensiuni interne uriaşe, dă forme noi la suprafața pământului, potrivit măsurii şi sensului de acțiune al forțelor subterane.

Să considerăm că mişcările telurice au durat din Decembrie 1989 până în august 1991, adică până la puciul eşuat din URSS (desigur, această apreciere are nevoie de argumente). În continuare ne propunem să arătăm cum ar trebui concepută reforma.

Aşa cum s-a desfăşurat până acum, reforma nu a făcut decât să modifice şi, totodată, să perturbe profund societatea, în toate structurile ei, ceea ce reprezintă un motiv de a o considera cauză derivată (secundară) a metamorfozei violente a aspectului de suprafață al acesteia. Paşii pe care reforma (în continuare mă voi referi doar la latura ei economică) a încercat să îi parcurgă în ultimele 18 luni, considerați, pe rând, hotărâtori pentru succesul tranziției au fost: 1) descentralizarea, dezetatizarea; 2) liberalizarea; 3) convertibilitatea monedei; 4) privatizarea; 5) restructurarea.

Rezultatele obținute au fost, aparent, atât de modeste (uneori contrare) față de scopul final al reformei – prosperitatea – şi acest lucru se poate dovedi cu exactitate, încât au determinat reacții de îngrijorare în rândurile maselor largi ale populației. În realitate, cu toate neîmplinirile, a fost parcursă o parte însemnată din drumul spre economia de piață. Specialiştii trebuie să evalueze cu obiectivitate stadiul în care a ajuns reforma. În actualele condiții, consider că este pe deplin îndreptățită reiterarea reformei pe baza unei noi concepții, care să aibă la bază următoarele elemente.

A. Cunoaşterea faptelor şi prevederea evoluției lor

Este necesară elaborarea unei metodologii de analiză – perfecționabilă în procesul utilizării – a stării economiei naționale pe baza căreia să se întocmească studii lunare de diagnosticare a situației economiei naționale[x)],

---

[x)] *În acest sens, cu ajutorul d-lui dr. George Dan Mateescu de la Centrul de Cercetare Economică Asistată de Calculator al INCE am efectuat un clasament al locului ocupat*

precum şi a unor studii de conjunctură pentru a estima evoluția unor indicatori, mai analitici pentru următoarele 3-6 luni şi de sinteză pentru 12-18 luni viitoare. În acest mod se poate aprecia dacă natura, ritmul şi sensul schimbărilor corespund intereselor pe termen lung ale economiei.

Deosebit de importantă este adaptarea sistemului statistic la necesitățile culegerii de informații adecvate perioadei de tranziție care să reflecte operativ măsura, precum şi eficiența în care au fost atinse obiectivele reformei, chiar pe parcursul desfăşurării acesteia.

B. Conceperea unei strategii competitive şi o judicioasă alegere a obiectivelor

În perioada de tranziție spre economia de piață trebuia să se urmărească: crearea "mâinii invizibile"; legislația specifică; instituțiile piețelor economice; comportamentul adecvat economiei de piață. Activitățile de modelare a "mâinii invizibile" se apropie de sfârşit şi de calitatea lor va depinde ca fiecare agent economic privat să fie condus "să promoveze un scop ce nu face parte din intenția lui", dar care să fie în interesul societății. În aceste condiții, strategia ce trebuie să devină prioritară este aceea de continuare a privatizării economiei naționale, pe toate căile, astfel ca în decursul următoarelor 12-18 luni cel puțin 75% din produsul intern brut să fie realizat de agenții economici privați. Aceasta este calea nu numai de a spori, în viitor, pe cale economică, producția, exprimată în unități de măsură fizice şi de a îmbunătății eficiența muncii şi capitalului, paralel cu desfăşurarea unei ample restructurări economice, ci şi de a stopa furtul din actualele societăți comerciale cu capital de stat şi corupția din administrație – ajunse adevărate plăgi sociale – fără a întocmi nici un dosar de urmărire judecătorească. Acest ultim câştig nu este din cele mai mărunte, dacă avem în vedere mărimea lui propriu-zisă, cât şi efectele restabilirii moralității în relațiile de serviciu asupra mersului reformei.

Legea privatizării, promulgată de preşedintele României în luna august a.c., este, după părerea mea, favorabilă pătrunderii capitalului străin în România – fenomen de maximă importanță pentru succesul reformei –, dar acest capital nu va pătrunde în industria românească actuală nici pe departe în măsura favorurilor care pare că i s-au creat. Acest lucru se explică prin faptul că industria noastră este, în cea mai mare parte, în stare de faliment şi numai caracterul oligopolistic al producătorilor interni şi dezinteresul producătorilor străini pentru moneda noastră națională n-au aruncat încă pe drumuri

de principalele 109 produse ale economiei naționale în funcție de scăderea [a) cu bază fixă semestrul 1 1989, b) cu bază mobilă semestrială] nivelului producției lor, exprimată în unități de măsură fizice (vezi anexa). Clasamentul va fi analizat în perioada următoare.

milioanele de muncitori industriali. O boală grea ce ar trebui vindecată pe cale chirurgicală roade la temelii reforma economică.

Între obiectivele reformei trebuie să se afle dezvoltarea agriculturii, urmărindu-se reducerea decalajelor tehnice, de înzestrare şi de eficienţă economică ale acestei ramuri comparativ cu ţările care practică o agricultură intensivă şi, treptat, pe măsura asigurării independenţei în aprovizionarea cu alimente a populaţiei şi creării unor rezerve valutare se poate trece (în absenţa unui credit extern) la sprijinirea procesului de reindustrializare a ţării potrivit principiilor economiei de piaţă. Un alt obiectiv derivat poate fi reducerea pierderilor din economie prin renunţarea la menţinerea în funcţiune îndeosebi a marilor întreprinderi industriale care funcţionează sub pragul de rentabilitate şi necesită mari investiţii pentru reprofilare.

Un program antiinflaţionist ar fi, de asemenea, de dorit.

C. Organizarea mijloacelor şi conceperea unor structuri dinamice

România este relativ bine înzestrată cu resurse originare (resurse naturale şi forţă de muncă) şi foarte deficitară în ceea ce priveşte capitalul, ca factor de producţie derivat. Din acest motiv, contractarea unui credit extern, garantat de stat, de mai multe miliarde de dolari (minimum 15) ar avea un efect de antrenare substanţial în economie. De asemenea, pe această cale, s-ar putea realiza finanţarea externă a protecţiei sociale, care ar deveni astfel reală – o premisă a echilibrului social indispensabil tranziţiei. În al treilea rând, obţinând dintr-o dată un credit (eşalonat) mai consistent se crează condiţiile necesare conducerii reformei în mod independent de organisme şi interese străine ţării şi se redobândeşte demnitatea naţională.

Alocarea resurselor şi managementul procesului reformator ar urma să se îmbunătăţească prin **înlocuirea sistemului piramidal de conducere a economiei cu un sistem de conducere în formă de reţea,** conceput cu mai multe centre de decizie macroeconomică, de nivel ierarhic egal şi care se pot controla reciproc.

D. Un control corectiv eficace

Pluralismul economic permite, prin divesificarea activităţilor de edificare a oridinii economiei de piaţă, diminuarea riscurilor de a orienta efortul naţional într-o singură direcţie, care se poate dovedi în final greşită. O altă condiţie ce trebuie respectată pentru a exista un control corectiv eficace este formularea cu claritate a obiectivelor urmărite, ce trebuie exprimate prin intermediul unor indicatori posibili de urmărit statistic, pe parcursul avansării reformei. Consecvenţa în urmărirea obiectivelor asumate trebuie completată cu analiza gradului de realizare şi, atunci când este cazul, a cauzelor care au împiedicat atingerea lor.

Corecția trebuie să conste fie din îmbunătățirea utilizării sau schimbarea mijloacelor de realizare a obiectivelor, fie din schimbarea însăşi a obiectivelor reformei, după caz.

ANEXA

Notă metodologică

Producția principalelor 96 de produse urmărite de statistica oficială, exprimată în unități de măsură fizice, a fost calculată pentru semestrele:

SEM 1 1989
SEM 2 1989
SEM 3 1990
SEM 4 1990

Pe baza acestor date au fost stabilite indicii cu bază absolută (SEM 1) pentru următoarele trei semestre (SEM 2, SEM 3 şi SEM 4), cu baza relativă (pe rând, SEM 1, SEM 2 şi SEM 3) şi cu baza sezonieră (SEM 1 şi SEM 2).

În fiecare din cele trei cazuri produse au fost ordonate pe fiecare semestru în parte, de la produsul cu cel mai mic indice, care a fost notat cu ponderea 1, până la produsul cu cel mai mare indice, notat cu ponderea 96. Apoi, pentru fiecare produs au fost însumate ponderile semestriale, obținându-se în acest fel ponderea cumulată. Ordonându-se produsele după mărimea ponderilor cumulate au fost determinate trei clasamente, reprezentate ulterior grafic.

Au mai fost întocmite grafice separate pentru a ilustra distribuția produselor în funcție de valoarea indicilor.

Obs.: aceste prime prelucrări ale datelor au caracter de lucru.

Clasament cu baza absolută	Ponderi parțiale			Pondere finală
1 Zinc	3	1	2	6
2 Peşte pescuit în oceane	8	2	10	20
3 Polipropilena inclusiv copolimeri	1	19	1	21
4 Plumb	16	3	3	22
5 Autocamioane, autotractoare şi autoşasiuri vandabile	15	5	4	24
6 Antidăunători	13	9	5	27
7 Lemn pt celuloză, semiceluloză şi pastă mecanică	9	18	7	34
8 Armături industriale din fontă	31	6	12	49
9 Vagoane pentru transportat mărfuri	19	29	8	56
10 Transformatoare şi autotransformatoare de putere peste 10 KVA	4	33	28	65
11 Oțel beton	53	4	11	68
12 Zinc în concentrate	42	13	17	72
13 Plăci fibrolemnoase	23	42	9	74
14 Mase lemnoase exploatate	10	47	24	81
15 Sodă caustică	5	41	37	83

Clasament cu baza absolută	Ponderi parțiale			Pondere finală
16 Lemn rotund pt mină	7	66	13	86
17 Excavatoare	2	10	75	87
18 Pompe centrifugale	22	24	42	88
19 Celuloză şi semiceluloză	41	44	6	91
20 Sârme din oțel trase la rece	17	61	14	92
21 Motoare electrice sub 0,25 KW	6	56	31	93
22 Cărbune net (preparat)	67	12	15	94
23 Laminate finite pline din oțel la cald	52	21	22	95
24 Cupru rafinat electrolitic	24	28	43	95
25 Anvelope auto-tractor-avion	18	40	40	98
26 Acid sulfuric	56	14	29	99
27 Polietilenă	20	35	46	101
28 Table şi benzi din oțel laminate la rece	48	34	21	103
29 Autoturisme de teren	33	60	16	109
30 Armături industriale din oțel	60	16	35	111
31 Oțel brut	57	27	30	114
32 Elemente şi baterii de acumulatoare cu plumb	28	30	57	115
33 Ciment	27	17	72	116
34 Țevi din oțel sudate şi laminate la cald	30	67	20	117
35 Autoturisme de oraş	47	46	27	120
36 Geamuri	35	69	19	123
37 Cocs metalurgic	55	36	33	124
38 Autobuze şi troleibuze	14	77	34	125
39 Produse zaharoase de cofetărie şi patiserie	81	20	25	126
40 Aluminiu şi aliaje din aluminiu	80	8	38	126
41 Vin pentru consum	65	39	23	127
42 Lacuri şi vopsele	21	55	53	129
43 Încălțăminte	32	62	39	133
44 Plăci din faianță şi majolită pt pereți	39	49	49	137
45 Tricotaje	36	43	58	137
46 Cupru în concentrate	75	25	41	141
47 Plăci din aşchii de lem	76	48	18	142
48 Sodă calcinată	61	31	50	142
49 Țesături din bumbac şi tip bumbac	46	51	47	144
50 Locomotive electrice pt linii magistrale	54	15	79	148
51 Hârtie total	38	59	51	148
52 Îngrăşăminte chimice	90	7	52	149
53 Propilenă	74	11	65	150
54 Bauxită spălată, uscată	40	54	56	150

Clasament cu baza absolută	Ponderi parțiale			Pondere finală
55 Uşi şi ferestre din lemn	59	65	26	150
56 Utilaj tehnologic pt metalurgie	29	58	64	151
57 Țesături din lână şi tip lână	44	50	60	154
58 Plumb în concentrate	87	23	45	155
59 Benzine	50	38	70	158
60 Etilenă	70	26	69	165
61 Oțel aliat şi aliat superior	37	83	48	168
62 Table subțiri şi benzi late din oțel laminate la cald	72	63	36	171
63 Uleiuri minerale (inclusiv uleiuri regenerate)	77	37	59	173
64 Sticlărie de menaj	68	45	62	175
65 Motorine	64	57	55	176
66 Cauciuc sintetic	88	22	67	177
67 Detergenți	51	72	54	177
68 Ventilatoare industriale	25	73	80	178
69 Păcură (inclusiv din recuperări)	49	70	61	180
70 Tractoare	11	84	86	181
71 Rulmenți	84	53	44	181
72 Lapte de consum	26	85	76	187
73 Laminate din aluminiu şi din aliaje de aluminiu	12	88	89	189
74 Țiței supus la prelucrare	66	64	63	193
75 Sârme laminate şi bare extrudate din Cu, pt transformatoare	34	87	73	194
76 Motoare cu ardere internă vandabile	82	89	32	203
77 Radio receptoare	91	32	84	207
78 Televizoare	71	71	66	208
79 Policlorură de vinil şi viniliden, inclusiv copolimeri	83	52	74	209
80 Gaze naturale extrase	62	74	81	217
81 Frigidere	63	78	78	219
82 Obiecte sanitare din porțelan şi semiporțelan	69	80	71	220
83 Brânzeturi	45	90	90	225
84 Unt	93	68	68	229
85 Utilaj tehnologic pt lucrări miniere	43	94	92	229
86 Energie electrică, total	79	75	82	236
87 Săpun	58	91	88	237
88 Țiței extras	78	76	85	239
89 Bere	73	81	87	241
90 Lămpi electrice cu incandescență	85	82	77	244
91 Maşini de gătit şi sobe de încălzit	94	79	83	256
92 Utilaje pt chimie, prelucrare țiței, celuloză şi hârtie	95	86	91	272

Clasament cu baza absolută	Ponderi parțiale			Pondere finală
93 Carne țăiată în abatoare	86	92	95	273
94 Preparate din carne	92	93	93	278
95 Produse lactate proaspete	89	95	96	280
96 Uleiuri comestibile	96	96	94	286

Graficul clasamentului cu baza absolută

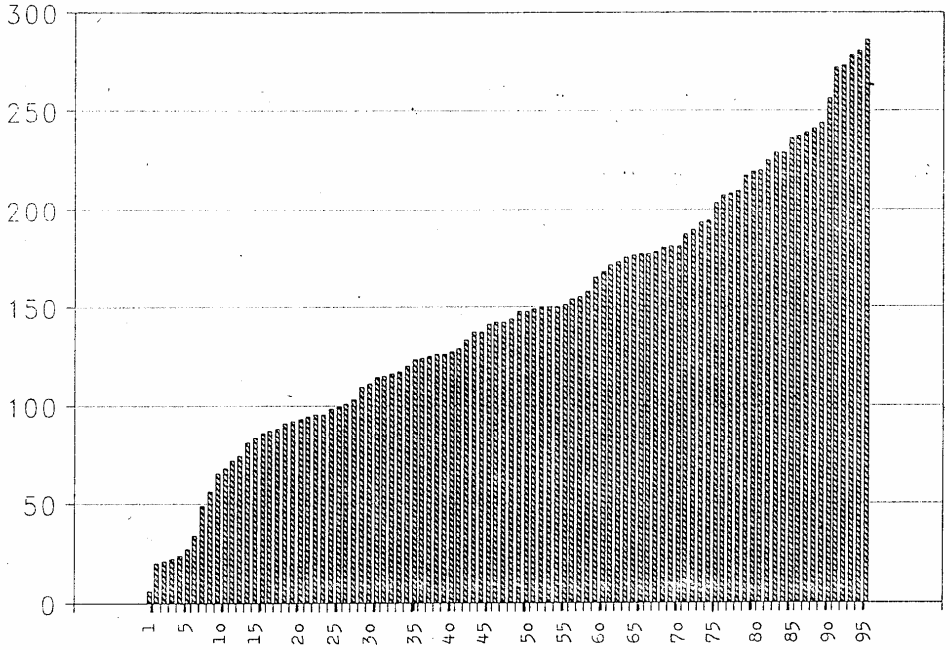

Clasament cu baza relativă	Ponderi parțiale			Pondere finală
1. Zinc	3	8	2	13
2 Plumb	16	4	22	42
3 Autocamioane, autotractoare şi autoşasiuri vandabile	15	27	27	69
4 Antidăunători	13	53	14	80
5 Vagoane pentru transportat mărfuri	19	56	8	83
6 Celuloză şi semiceluloză	41	46	4	91
7 Lemn pt celuloză, semiceluloză şi pastă mecanică	9	72	13	94
8 Polipropilenă inclusiv copolimeri	1	94	1	96
9 Plăci fibrolemnoase	23	69	5	97
10 Lemn rotund pt mină	7	85	6	98

Clasament cu baza relativă	Ponderi parțiale			Pondere finală
11 Sârme din oțel trase la rece	47	75	7	99
12 Zinc în concentrate	42	25	33	100
13 Peşte pescuit în oceane	8	11	81	100
14 Armături industriale din fontă	31	14	59	104
15 Oțel beton	53	3	49	105
16 Autoturisme de teren	33	64	9	106
17 Autoturisme de oraş	47	39	20	106
18 Laminate finite pline din oțel la cald	52	22	32	106
19 Table şi benzi din oțel laminate la rece	48	34	25	107
20 Autobuze şi troleibuze	14	83	10	107
21 Mase lemnoase exploatate	10	79	19	108
22 Cărbune net (preparat)	67	13	30	110
23 Țevi din oțel sudate şi laminate la cald	30	74	12	116
24 Motoare electrice sub 0,25 kW	6	90	21	117
25 Geamuri	35	71	11	117
26 Uşi şi ferestre din lemn	59	44	15	118
27 Oțel brut	57	24	38	119
28 Vin pentru consum	65	31	24	120
29 Cocs metalurgic	55	32	34	121
30 Acid sulfuric	56	16	50	122
31 Plăci din aşchii de lemn	76	30	17	123
32 Încălțăminte	32	66	26	124
33 Transformatoare şi autotransformatoare de putere, peste 10 kVA	4	91	29	124
34 Sodă caustică	5	84	36	125
35 Anvelope auto-tractor-avion	18	67	11	126
36 Pompe centrifugale	22	48	…8	128
37 Oțel aliat şi aliat superior	37	76	16	129
38 Polietilenă	20	58	51	129
39 Produse zaharoase de cofetărie şi patiserie	81	12	37	130
40 Armături industriale din oțel	60	17	54	131
41 Table subțiri şi benzi late din oțel laminate la cald	72	36	23	131
42 Țesături din bumbac şi tip bumbac	46	45	40	131
43 Cupru rafinat electrolitic	24	52	57	133
44 Sârme laminate şi bare extrudate din Cu, pt transformatoare	34	82	18	134
45 Plăci din faianță şi majolită pt pereți	39	49	46	134
46 Lacuri şi vopsele	21	73	43	137
47 Hârtie total	38	61	39	138
48 Elemente şi baterii de acumulatoare cu plumb	28	43	69	140

Clasament cu baza relativă	Ponderi parțiale			Pondere finală
49 Detergenți	51	63	28	142
50 Bauxită spălată, uscată	40	65	47	142
51 Lapte de consum	26	81	35	142
52 Rulmenți	84	28	31	143
53 Tricotaje	36	50	60	146
54 Cupru în concentrate	75	15	56	146
55 Motorine	64	38	45	147
56 Ciment	27	37	87	151
57 Țesături din lână şi tip lână	44	47	61	152
58 Sodă calcinată	61	26	65	152
59 Păcură (inclusiv din recuperări)	49	59	44	152
60 Țiței supus la prelucrare	66	40	53	159
61 Plumb în concentrate	87	9	64	160
62 Televizoare	71	42	48	161
63 Aluminiu şi aliaje din aluminiu	80	5	76	161
64 Utilaj tehnologic pt metalurgie	29	70	62	161
65 Benzine	50	35	77	162
66 Motoare cu ardere internă, vandabile	82	77	3	162
67 Uleiuri minerale (inclusiv uleiuri regenerate)	77	21	66	164
68 Locomotive electrice pt linii magistrale	54	18	93	165
69 Unt	93	19	55	167
70 Sticlărie de menaj	68	33	67	168
71 Propilenă	74	10	86	170
72 Ventilatoare industriale	25	78	70	173
73 Etilenă	70	20	83	173
74 Îngrăşăminte chimice	90	1	85	176
75 Obiecte sanitare din porțelan şi semiporțelan	69	65	42	176
76 Cauciuc sintetic	88	6	84	178
77 Excavatoare	2	87	92	181
78 Tractoare	11	92	78	181
79 Maşini de gătit şi sobe de încălzit	94	23	68	185
80 Policlorură de vinil şi vinilden, inclusiv copolimeri	83	29	74	186
81 Radio receptoare	91	7	91	189
82 Utilaje pt chimie, prelucrare țiței, celuloză şi hârtie	95	2	94	191
83 Lămpi electrice cu incandescență	85	54	52	191
84 Gaze naturale extrase	62	60	71	193
85 Frigidere	63	68	63	194
86 Laminate din aluminiu şi din aliaje de aluminiu	12	95	88	195
87 Energie electrică, total	79	51	72	202

Clasament cu baza relativă	Ponderi parțiale			Pondere finală
88 Ţiţei extras	78	57	73	208
89 Utilaj tehnologic pt lucrări miniere	43	96	75	214
90 Uleiuri comestibile	96	41	80	217
91 Bere	73	62	82	217
92 Săpun	58	86	79	223
93 Brânzeturi	45	89	89	223
94 Carne tăiată în abatoare	86	80	96	262
95 Preparate din carne	92	88	90	270
96 Produse lactate proaspete	89	93	95	277

Graficul clasamentului cu baza relativă

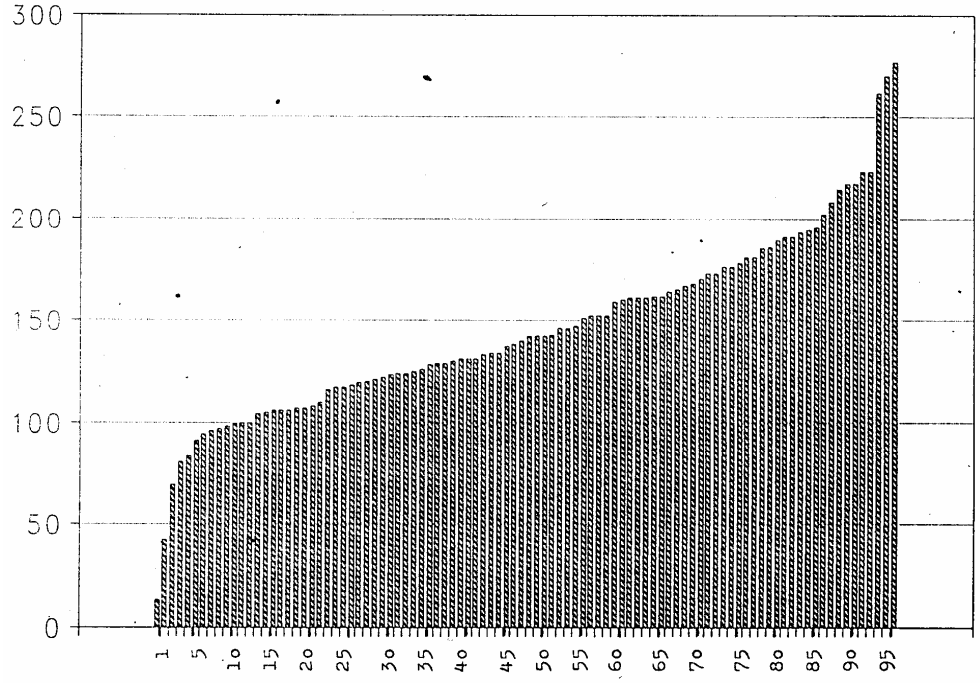

Clasament cu baza sezonieră	Ponderi parțiale		Pondere finală
1 Zinc	1	1	2
2 Plumb	3	3	6
3 Oțel beton	4	5	9
4 Cărbune net (preparat)	12	6	18
5 Îngrăşăminte chimice	7	12	19

Clasament cu baza sezonieră	Ponderi parțiale		Pondere finală
6 Autocamioane, autotractoare şi autoşasiuri vandabile	5	14	19
7 Polipropilenă inclusiv copolimeri	19	2	21
8 Armături industriale din fontă	6	21	27
9 Produse zaharoase de cofetărie şi patiserie	20	8	28
10 Antidăunători	9	19	28
11 Aluminiu şi aliaje din aluminiu	8	23	31
12 Zinc în concentrate	13	20	33
13 Laminate finite pline din oțel la cald	21	17	38
14 Plumb în concentrate	23	15	38
15 Peşte pescuit în oceane	2	37	39
16 Acid sulfuric	14	25	39
17 Vagoane pentru transportat mărfuri	29	13	42
18 Armături industriale din oțel	16	31	47
19 Celuloză şi semiceluloză	44	4	48
20 Vin pentru consum	39	11	50
21 Table şi benzi din oțel laminate la rece	34	18	52
22 Plăci fibrolemnoase	42	10	52
23 Lemn pt celuloză, semiceluloză şi pastă mecanică	18	34	52
24 Oțel brut	27	26	53
25 Cupru în concentrate	25	29	54
26 Plăci din aşchii de lemn	48	7	55
27 Propilenă	11	45	56
28 Cauciuc sintetic	22	35	57
29 Cocs metalurgic	36	30	66
30 Sodă calcinată	31	40	71
31 Autoturisme de oraş	46	28	74
32 Rulmenți	53	22	75
33 Uleiuri minerale (inclusiv regenerate)	37	39	76
34 Etilenă	26	54	80
35 Uşi şi ferestre din lemn	65	16	81
36 Pompe centrifugale	24	62	86
37 Table subțiri şi benzi late din oțel laminate la cald	63	24	87
38 Radio receptoare	32	55	87
39 Autoturisme de teren	60	27	87
40 Sticlărie de menaj	45	47	92
41 Cupru rafinat electrolitic	28	64	92
42 Țesături din bumbac şi tip bumbac	51	43	94
43 Locomotive electrice pt linii magistrale	15	80	95
44 Ciment	17	81	98

Clasament cu baza sezonieră	Ponderi parţiale		Pondere finală
45 Motoare cu ardere internă, vandabile	89	9	98
46 Motorine	57	42	99
47 Sârme din oţel trase la rece	61	38	99
48 Geamuri	69	32	101
49 Elemente şi baterii de acumulatoare cu plumb	30	71	101
50 Plăci din faianţă şi majolită pt pereţi	40	52	101
51 Unt	69	33	101
52 Excavatoare	10	92	102
53 Polietilenă	35	67	102
54 Policlorură de vinil şi vinilden, inclusiv copolimeri	52	50	102
55 Anvelope auto-tractor-avion	40	63	103
56 Ţevi din oţel sudate şi laminate la cald	67	36	103
57 Încălţăminte	62	44	106
58 Benzine	38	69	107
59 Tricotaje	43	66	109
60 Ţesături din lână şi tip lână	50	61	111
61 Bauxită spălată, uscată	54	57	111
62 Ţiţei supus la prelucrare	64	49	113
63 Mase lemnoase exploatate	47	68	115
64 Hârtie total	59	56	115
65 Transformatoare şi autotransformatoare de putere, peste 10 kVA	33	85	118
66 Detergenţi	72	46	118
67 Televizoare	71	48	119
68 Maşini de gătit şi sobe de încălzit	79	41	120
69 Sodă caustică	41	86	127
70 Lacuri şi vopsele	55	72	127
71 Păcură (inclusiv din recuperări)	70	58	128
72 Lemn rotund pt mină	66	65	131
73 Utilaj tehnologic pt metalurgie	58	75	133
74 Oţel aliat şi aliat superior	83	53	136
75 Utilaje pt chimie, prelucrare ţiţei, celuloză şi hârtie	86	51	137
76 Motoare electrice sub 0,25 kW	56	82	138
77 Obiecte sanitare din porţelan şi semiporţelan	80	60	140
78 Lămpi electrice cu incandescenţă	82	59	141
79 Autobuze şi troleibuze	77	70	147
80 Energie electrică, total	75	73	148
81 Frigidere	78	74	152
82 Gaze naturale extrase	74	78	152

Clasament cu baza sezonieră	Ponderi parţiale		Pondere finală
83 Ţiţei extras	76	76	152
84 Ventilatoare industriale	73	87	160
85 Bere	81	83	164
86 Sârme laminate şi bare extrudate din Cu, pt transformatoare	87	79	166
87 Lapte de consum	85	84	169
88 Uleiuri comestibile	96	77	173
89 Tractoare	84	89	173
90 Săpun	91	88	179
91 Brânzeturi	90	91	181
92 Laminate din aluminiu şi din aliaje de aluminiu	88	95	183
93 Preparate din carne	93	90	183
94 Carne tăiată în abatoare	92	94	186
95 Utilaj tehnologic pt lucrări miniere	94	93	187
96 Produse lactate proaspete	95	96	191

Graficul clasamentului cu baza sezonieră

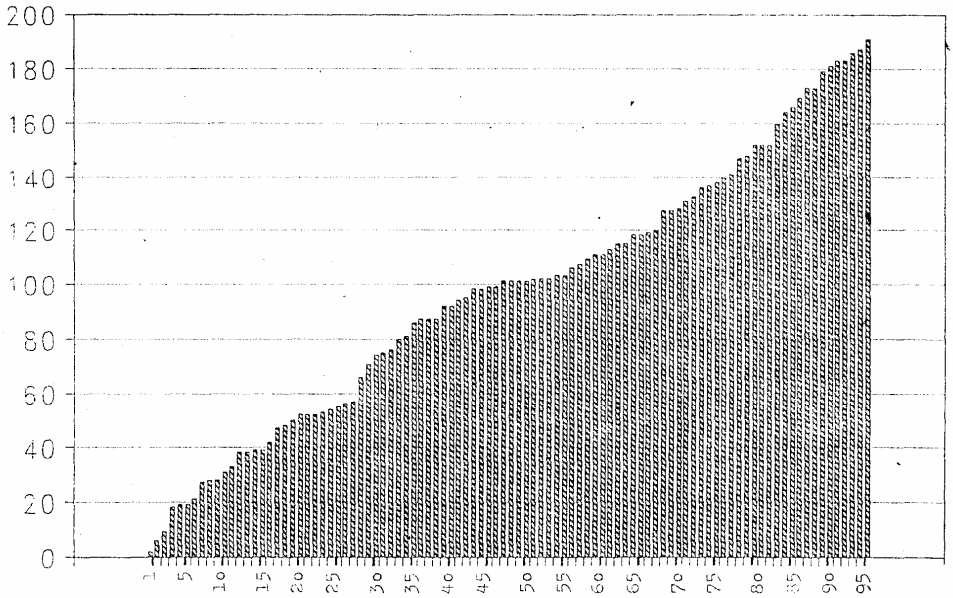

Indicii produselor
în semestrul 2 față de semestrul 1

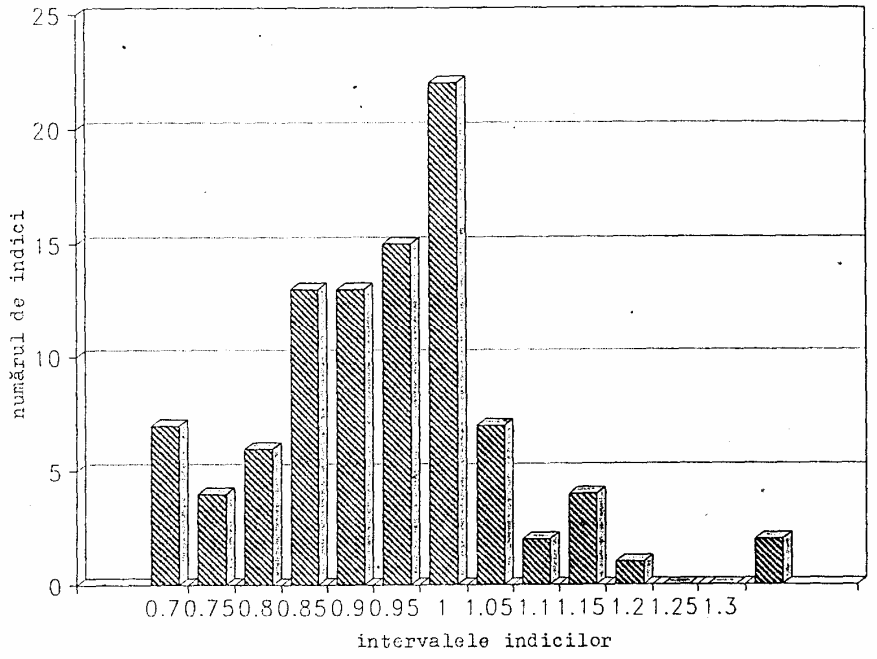

Indicii produselor
în semestrul 3 față de semestrul 1

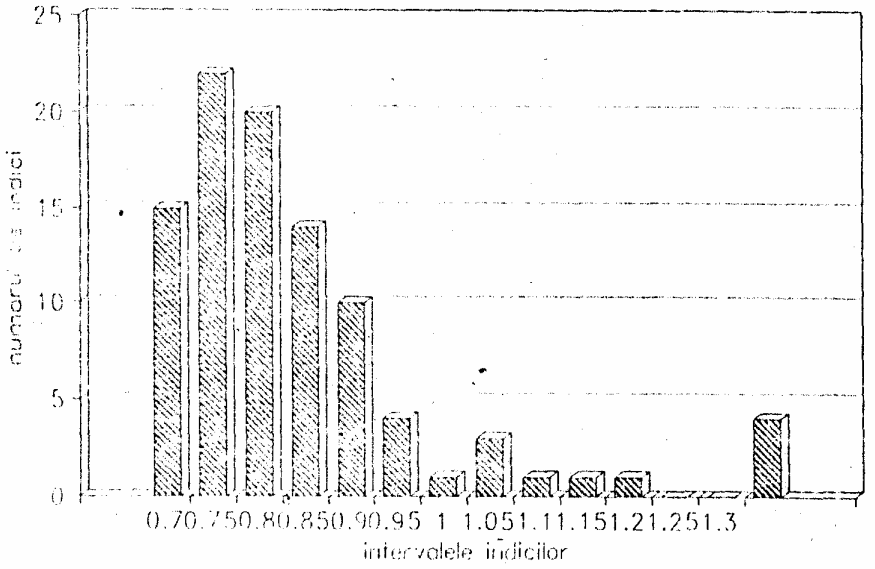

Indicii produselor
În semestrul 4 față de semestrul 2

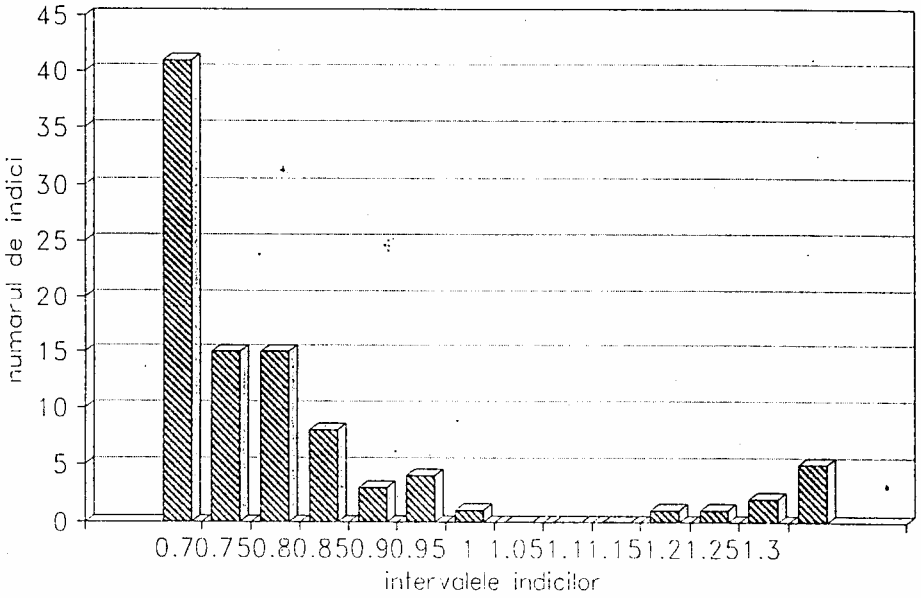

CÎTEVA OPINII ÎN LEGĂTURĂ CU PROBLEMATICA STATEGIEI DE TRANZIȚIE A ROMÂNIEI LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Lucreția ALEXANDRU

1. Necesitatea reconsiderării activității de cercetare ştiințifică economică

În cele ce urmează se supun atenției, printre alte adevăruri îndeobşte cunoscute, şi acela că - potrivit opiniei autorului - țara noastră dispune astăzi de un potențial intelectual valorificat numai parțial.

Faptul că economiştii au fost marginalizați, transformați în executanți fideli ai unor dispoziții, despre care ştiau că sunt absurde şi fără justificare economică, dar asupra cărora li se interzicea să-şi exprime opinia, este astăzi cunoscut. Apreciez însă că aceştia sunt în continuare acceptați cu rezerve, ca şi cum ei ar fi purtătorii şi păstrătorii vechii mentalități, incapabili şi nedoritori să se angajeze în noile tipuri de procese economice.

Desigur, accesul brusc la multitudinea de informații, cărora abia le pot face față, îi fac adesea prudenți pe unii economişti, atitudine datorată foarte mult unui simț al măsurii. Practic, economişti, în primul rând, au capacitatea de a evalua adevărata dimensiune a distorsiunilor economice, sociale şi chiar politice, care au fost impuse de dictatură.

Asistăm la o avalanşă de păreri asupra evoluției economiei, cel puțin în măsura în care oamenii se exprimă despre fotbal şi agricultură. Dar, ca şi aici, rezultatele cele mai bune le dau profesioniştii.

Printr-o diplomă de licență se atestă pe lângă însuşirea unui volum de cunoştințe în specialitatea absolvită – şi capacitatea absolventului de a se orienta în domeniul studiat, de a ordona şi utiliza informațiile la un nivel superior față de cei din afara domeniului. Cel puțin sub acest aspect cunoştințelor economiştilor prezintă importanță.

Rezultatele economice şi sociale viitoare sunt strict dependente de rolul ce-l vor avea economiştii şi cercetarea economică în perioada următoare. Se enunță, teoretic, rolul cercetării – inclusiv a celei economice – dar lucrurile au rămas încă la faza de enunț, cercetării economice rămânându-i să salveze ce mai poate fi salvat, fiind prea puțin implicată în trasarea coordonatelor dezvoltării viitoare.

Elaborarea în numai 4 luni de la Revoluție a Schiței privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România a constituit un moment important,

dar, cu toate că atunci s-a acumulat o serie de cunoştinţe parţiale, nu s-au mai înregistrat salturi calitative în domeniul cercetării ştiinţifice economice.

Reorganizarea activităţii de cercetare ştiinţifică economică ar trebui să aibă în vedere crearea unei bănci de date reale provenite din studii parţiale ce ar urma să se realizeze la toate nivelurile vieţii economice, indiferent de forma de proprietate.[1)]

În cercetarea economică – cu riscul de a provoca reacţii din partea factorilor de decizie – chiar pe timpul dictaturii s-au emis şi opinii valoroase, s-au scris cărţi şi articole cu conţinut valabil şi în prezent.

În continuare cercetării ştiinţifice economice îi revine sarcina evidenţierii şi valorificării a ceea ce este bun şi chiar reconsiderării unor noţiuni.

Planificarea va trebui să ocupe un loc important în cercetarea economică, chiar dacă termenul a fost compromis în vechea structură, urmând a se înlătura sensul fals dat noţiunii. Ar fi o gravă eroare a lăsa ca reproducţia să aibă loc la voia întâmplării, fără ca nici un agent economic (privat, de stat ori societatea în ansamblu) să nu-şi propună nişte obiective, chiar dacă realizarea lor ar rămâne numai nişte deziderate. Acest lucru ar semăna cu o aruncare în gol, ceea ce nu este specific economiei (şi cu atât mai puţin economiei de piaţă); nici o activitate economică nu se porneşte dacă nu urmăreşte să realizeze ceva. Conceperea unui plan, fixarea unor obiective, constituie prima etapă pentru o activitate economică eficientă, urmând ca modul său de exprimare să-l facă credibil.

La nivel macroeconomic apare necesitatea elaborării unui plan al economiei naţionale, ce ar urma să fie întocmit de un organism central de sinteză, în colaborare cu alţi factori.[1)]

Organismului central de sinteză i-ar reveni, totodată, sarcina să precizeze locul ţării noastre în contextul mondoeconomic, să sesiseze la timp posibilele modificări, pentru ca agenţii economici să-şi poată reformula proiectele de plan.

Statutul unui asemenea organism ar urma să fie mult mai complex, elaborarea planului fiind activitatea principală.

Asupra conţinutului pe care ar trebui să-l aibă lucrările de plan şi asupra listei minime de indicatori a acestuia s-au emis opinii al căror conţinut a fost

---

1) Un asemenea studiu parţial s-a realizat de către experţii de la firma Resource Management Associates din Madison, SUA şi Tellus Institute din Boston, împreună cu participanţii la seminarul organizat de Centrul de Perfecţionare a Lucrărilor din PENEL, Bucureşti. În: "Economistul", nr. 97/1991, Elena Tărîţă, prezentând rezultatele acestui studiu, se exprimă asupra necesităţii unui organ de sinteză care să valorifice asemenea studii parţiale, deosebit de valoroase.

1) În studiul: "Concepţii pe plan mondial privind planificarea economică", elaborat la IPE, în iunie 1990, se prezintă experienţa mai multor ţări în ceea ce priveşte raportul dintre organismul central de planificare şi institutele de cercetare ştiinţifică, de învăţământ superior, bănci, alte instituţii de stat şi private.

dezvoltat în capitolul III al studiului “Probleme metodologice ale elaborării planurilor economiei naționale”, IPE, decembrie 1990.

2. Cu privire la structura economiei româneşti

Aprecierea că în prezent România se găseşte într-o criză structurală a fost îmbrățişată de mulți economişti. Aceasta a afectat toate sferele procesului de reproducție (producție, repartiție, schimb, consum) luate individual şi în ansamblu ca şi ordinea interioară a dispunerii elementelor în structură atât în spațiu (microeconomic, macroeconomic), cât şi în timp (trecut, prezent, viitor). Criza structurală a pătruns şi în componentele intime ale sistemului de producție, astfel încât astăzi nu putem vorbi practic de un domeniu care funcționează normal. În sens larg, s-a adoptat folosirea noțiunii de “restructurare”, subînțelegând procesul de refacere, reorganizare şi repunere în funcțiune a unei activități, domeniu de activitate, până la economia națională.

Cele mai multe studii realizate până acum se ocupă de restructurarea unor părți ale complexului economic: restructurarea industriei, a agriculturii, a învățământului, a relațiilor bugetare, a comerțului exterior etc. Importanța acestora nu poate fi contestată. O bună structurare a fiecărui domeniu, de jos în sus, poate determina raporturi bune la nivel macroeconomic, dar nu garantează acest lucru dacă nu se îndeplinesc şi alte condiții specifice, de la caz la caz, care să determine echilibrul. Pământul, de exemplu, poate fi folosit numai într-o mică măsură ca factor de producție, dacă agricultura nu este integrată într-o structură, în care celelalte ramuri o sprijină. Funcționarea unei unități productive la cei mai înalți parametri nu garantează eficiența economică dacă nu se încadrează în cerința pieței naționale ori internaționale etc.

O primă etapă şi indispensabilă a strategiei de tranziție a României la economia de piață ar trebui să fie precizarea strategiei structurale adoptate (eventual în variante) pentru ansamblul economiei naționale.

Aceasta ar consta atât în afirmarea nivelului spre care tinde fiecare element structural cât şi a sistemului de corelații preconizat între elementele structurale.

În țările dezvoltate economic între elementele structurale se realizează legături de o intensitate mai mare decât în țările mai puțin dezvoltate. Pentru exemplificare aş supune atenției două modele de structură care reflectă moduri diferite de concepere a raporturilor dintre ramuri:

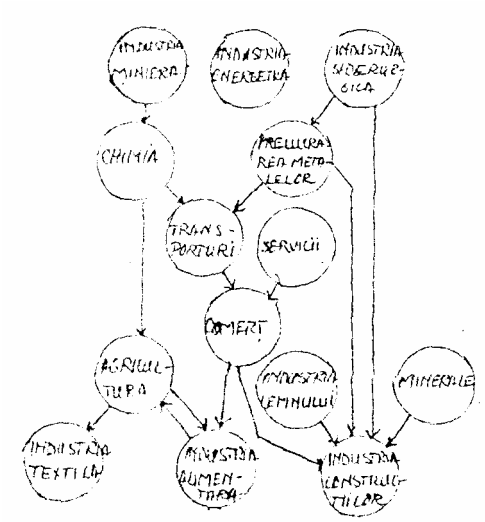

Modelul structurilor fundamentale ale țărilor în curs de dezvoltare

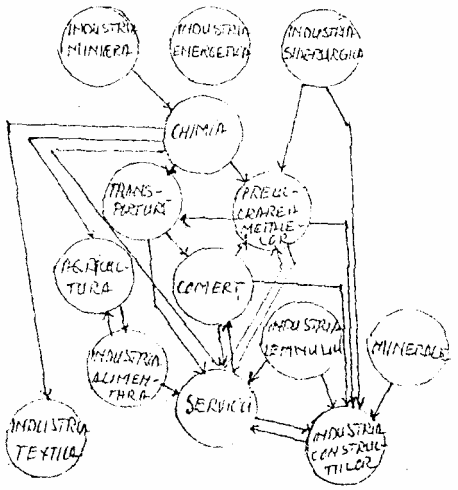

Modelul structurilor fundamentale ale țărilor dezvoltate

Sursa: V. Timermann, Contribution of Economic Science, în Economics, vol. 27

Întrucât economiştii nu dispun practic încă de un aparat ştiinţific capabil să comensureze intensitatea raporturilor dintre diferitele componente ale sistemului de producţie, pentru reflectarea conexiunilor şi a interconexiunilor dintr-o structură economică se utilizează scheme după modelul balanţei *input-output*. Schema ce reflectă aceste corelaţii la nivel macroeconomic se cunoaşte sub denumirea de balanţa legăturilor între ramuri (BLR), în care intrările în sistem reprezintă resursele materiale, iar ieşirile din sistem reflectă utilizarea produsului final. Fiind un instrument de maximă sinteză economică, BLR se utilizează în multe ţări în vederea exprimării conexiunilor din economie. Deşi ea a mai făcut obiectul cercetării economice în trecut, elaborarea BLR s-ar înscrie în problematica strategiei structurale a României, întocmirea de balanţe rămânând o metodă importantă atât pentru statistică, cât şi pentru planificare.

Aşa cum rezultă din studiul balanţei legăturilor între ramuri, mecanismul structural nu este static, elementele sale componente găsindu-se în permanentă mişcare, tinzând să-şi menţină starea şi să se opună – din inerţie – oricăror schimbări radicale, ce le-ar putea modifica sensul în care sunt antrenate.

Întrucât interesele şi respectiv stimulentele constituie puternice forţe ce ar putea învinge inerţia de structură, asupra acestora se poate interveni pentru realizarea strategiei structurale preconizate, selectând pe cele ce corespund obiectivelor propuse.

Miracolul japonez se explică, de fapt, prin aceea că au ridicat la rang de politică economică dezvoltarea structurilor economice prin selecție, având ca rezultat orientarea cu prioritate spre domeniile cu cea mai mare competitivitate internațională, reconsiderând continuu activitățile economice, pentru ca – pe măsură ce piețele de desfacere se apropiau de saturare – să-şi transfere capacitățile spre alte sectoare.

În procesul permanent de ajustare prin selecție a structurilor economice, japonezii au pus la punct un sistem propriu de interese (respectiv stimulente), utilizând totodată motivații materiale, dar şi spirituale, pe seama valorificării conceptelor de viață, structurii psihologice, acumulărilor dobândite prin educație etc.

Problematica ajustărilor structurale stă şi în atenția unor organismelor internaționale (cum sînt Banca Mondială şi F.M.I.) care acordă asistență unor asemenea programe în diverse țări[1)] înțelegând să sprijine cu prioritate acele țări care înfăptuiesc programe de reformă, şi deci sînt dispuse să utilizeze pentru restructurare fondurile alocate în acest scop.

3. Unele probleme specifice relațiilor de piață în domeniul aprovizionării cu resurse de materii prime

Retragerea bruscă şi totală a autorității statului asupra întreprinderilor, în vederea realizării trecerii de la o economie excesiv centralizată la liberalism, s-a dovedit a fi o gravă eroare: nivelul producției a scăzut, s-a dezechilibrat balanța comercială (crescând importurile şi diminuîndu-se exporturile), s-a instaurat o stare de neîncredere etc. Considerându-se că lucrurile merg de la sine şi că, până la privatizare, rolul statului trebuie să se reducă foarte mult (la unele sancțiuni economice şi financiare), se prelungeşte practic perioada de criză şi se diminuează capacitatea de redresare economică.

Potrivit opiniei prof. A. Rugină, din punct de vedere al amestecului statului în economie, se disting trei tipuri de economie de piață:

- economia de piață în care întregul sistem economic se reduce la o singură variabilă – legea cererii şi a ofertei – ce acționează în libertate deplină, fără limite;
- economia de piață în libertate economică este manipulată indirect de către guvern, manipulare realizată prin politica monetară (manipularea dobânzii şi a circulației monetare) şi prin politica fiscală (manipularea impozitelor şi a cheltuielilor publice);
- economia de piață în libertate economică restrânsă şi controlată mai mult sau mai puțin de guvern (şcoală neomarxistă, combinată cu democrația).

Pentru țara noastră, în condițiile actuale, cel mai bine s-ar potrivi varianta de mijloc, fiind practic cea mai răspândită şi cea mai puțin stânjenitoare atât pentru populație cât şi pentru agenții economici.

[1)] *Economistul, nr. 108/1991, p. 4.*

Desigur, numai în modelele teoretice între cerere şi ofertă se stabileşte un raport de egalitate. Practic, între momentul manifestării cererii şi cel al apariţiei pe piaţă a ofertei corespunzătoare, ca volum, calitate, sortiment etc., se interpune un interval de timp, mai mare sau mai mic, în funcţie de durata ciclului informaţie-proiectare-producţie-desfacere.

Economiştii bulgari apreciază că regulile pieţei încep să funcţioneze când apar circa 6 vânzători independenţi ai aceluiaşi produs, fiecare cu o pondere de 15-18% din totalul vânzărilor[x)].

Ţinând seama de deficitul de materii prime de care suferă ţara noastră, vom asista la o întârziere – în timp – a pătrunderii relaţiilor pe piaţă în domeniul aprovizionării cu resurse, comparativ cu alte domenii.

Ca urmare, apare necesitatea menţinerii unor forme de dirijism din partea statului (balanţe materiale, comenzi guvernamentale, convenţii regionale), cu scopul de a evita o ruptură în procesul de producţie, ceea ce ar îngreuna mult refacerea economică.

Funcţionarea pieţei resurselor de materii prime ar urma să fie garantată de autonomia agenţilor economici (regii autonome, societăţi comerciale etc.), contractele de aprovizionare convenindu-se liber, pe baza opţiunilor pe care partenerii la consideră că se înscriu în viziunea lor de eficienţă (respectând, desigur, regulile concurenţei).

Caracteristicile specifice ale unor resurse de materii prime fac ca o parte din acestea să nu intre perfect în jocul pieţei.

Astfel, în ceea ce priveşte preţul pe piaţă al resurselor minerale, acesta este calculat arbitrar, în funcţie de nivelul cererii şi de preţul practicat de alţi furnizori şi nu de costurile reale efectuate pentru extracţia zăcământului.

Elementul determinant al preţului de producţie este renta aferentă terenului respectiv.

O altă categorie de resuse de materii prime la care nu se respectă regulile pieţei se pot considera resursele ce asigură mijloacele de subzistenţă[x)]. Ţinând seama de necesitatea vitală a acestor produse, pentru a proteja populaţia de eventuale preţuri de speculă ori de monopol pe care unii agenţi economici le-ar putea practica, statul poate interveni prin mijloace administrative impunând raporturi chiar împotriva regulilor pieţei.

O categorie deosebită de resurse a căror aprovizionare, de asemenea, nu se poate face prin mecanismul pieţei este cea a resurselor deficitare. Practic, în prezent, întreaga lume se confruntă cu resurse deficitare de materii

---

x) Creţoiu, Reghina : Problemele economiei economice în Bulgaria. În : Studii şi Cercetări Economice,
nr. 7/1991, p. 272-283 (Academia Română, Institutul Naţional de Cercetări Economice, Centrul de Informare şi Documentare Economică (Bucureşti).

x) În : Constantin Sîrbu: Resurse, cheltuieli materiale, venit naţional, Bucureşti, Editura Politică, 1980.

prime. Noțiunea de produs deficitar ar trebui, de fapt, să fie exprimată în raport de un necesar, stabilit cantitativ, eventual şi calitativ. Cererile agenților economici ar putea fi considerate drept nivel necesar, dacă ele ar reflecta într-adevăr realitatea. Or, într-o economie concurențială, este normală tendința agenților economici de a-şi supraestima cererea, în perspectiva dezvoltării viitoare şi pentru a câştiga competiția. Se impune o clară viziune asupra dimensionării acestui necesar, la nivel macroeconomic, elaborarea de studii comparative, ținând seama de necesitatea de a stimula concurența, dar şi pe cei mai eficienți concurenți.

De asemenea, drept cazuri particulare se prezintă resursele de materii prime ce se obțin de către un singur producător şi care astfel deține monopolul în acest domeniu. Întrucât desfacerea nu poate face obiectul concurenței, apare ca o necesitate intervenția statului pentru a reglementa raporturile cu beneficiarii. Statul, prin reprezentanții săi, are de asemenea obligația să supravegheze apariția de prețuri de monopol (sau oligopol prin înțelegeri între mai mulți producători), cu scopul de a menține ridicate profiturile.

Diversitatea de situații în care se găsesc diferitelele categorii de resurse de materii prime face ca pentru alocarea acestora către utilizatori să se utilizeze metodologii diferite. Cea mai răspândită este cea a balanțelor pe produse, grupe de produse, până la ramuri.

4. Despre restructurarea intereselor

Modificarea sistemului economic nu se realizează numai cu legi, cu forme de guvernare, ci prin schimbarea convingerilor membrilor societății, ca reacție în fața situațiilor noi ce apar la un moment dat.

Enunțându-se în sistemul planificării centralizate – necesitatea subordonării interesului individual de către cel general al statului, s-a ajuns la denaturarea conținutului noțiunilor de interes al statului, interes public şi personal. Importanța acestor categorii rezidă din faptul că interesele, respectiv stimulentele, constituie un factor dinamizator ce determină schimbări structurale în economie, alături de resurse, progres tehnico-ştiințific etc.

Divergența obiectivelor sistemului planificat față de obiectivele publice este o consecință a intereselor opuse; în timp ce în sistemul planificat dominante sunt interesele producătorului, obiectivele publice reflectă interesele consumatorului. Deşi puterea executivă a fost privită de către unii liberali ca fiind custodele interesului public, s-a dovedit că sistemul planificat urmăreşte propriile obiective, pe care le promovează prin administrația de stat. Câtă importanță se acordă - în unele țări democrate - problemei divergenței dintre sectorul public şi cel al statului se constantă şi din faptul că capacitatea de a sesiza această divergență constituie o probă de verificare la alegerea preşedintelui SUA[X)].

[X)] *Galbraith, I.K., Ştiința economică şi interesul public, Bucureşti, Editura Politică, 1982,*

Indiferent de sistem, producătorul este preocupat să cunoască interesele individuale sau colective ale consumatorului, să le promoveze şi să le cultive pe cele ce se înscriu în capacitatea sa de producție. Pentru aceasta, el recurge la cele mai inventive metode: de la utilizarea de reclame prin mass-media, la diversificarea şi înfrumusețarea ambalajelor, până la crearea de interese noi prin intuirea de nevoi ascunse cărora le propune soluții.

La rândul lui, consumatorul îşi manifestă interesul, care depinde însă de puterea finală de cumpărare, într-un fel deci, în raportul cerere-ofertă, nu întotdeauna elementul ofertă joacă rolul principal. În plus, cel care întreține mişcarea vieții este motorul interesului personal. Se apreciază că administrația cea mai bună este aceea care reuşeşte să slujească interesului public, ori este greu de găsit o grupare poitică ce să se conformeze expres intereselor publice şi care să respecte în acelaşi timp şi compromisul cu sistemul planificat.

Multe curente spirituale afirmă că pentru a schimba lumea trebuie ca înainte de toate să schimbăm omul interior din fiecare din noi. Problema emancipării individului în țara noastră ar trebui să pornească de la crearea condițiilor de afirmare a interesului personal, ca cel mai important factor ce pune în funcțiune structura economică. În mod normal, fiecare individ ar trebui să aibă un proiect personal, legat mai mult sau mai puțin de planul grupului, şi să-şi mobilizeze toate forțele pentru realizarea acestui proiect. Proiectele personale sunt strâns dependente de capacitatea de a uza de bunuri în scopuri personale. Lipsa dreptului de proprietate a diminuat dimensiunile proiectelor personale, până aproape de dispariție. În acest sens, se poate considera că măsurile preconizate prin Legea nr. 15, Legea fondului funciar şi Legea privatizării vor duce la mutații în structura psihică a populației şi la crearea de noi convingeri în legătură cu locul fiecărui individ în complexul economic.

p. 312.

CONSIDERAȚII PRIVIND DESCENTRALIZAREA, PLANIFICAREA ŞI DEZVOLTAREA LOCALĂ, ÎN CONDIȚIILE TRECERII ȚĂRII NOASTRE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Ileana DUMITRESCU

Este unanim acceptat faptul că problemele de dezvoltare nu sunt numai de ordin economic, politic, social sau funcțional-sectorial, ci au întotdeauna caracter sistematic şi pluridisciplinar. Astfel, se poate vorbi de problemele dezvoltării locale, ale protecției mediului înconjurător, ale calității vieții etc. Totodată, a fost frecvent constatat faptul că preocupările sectoriale specializate ale ministerelor şi serviciilor centrale nu au permis o apreciere realistă a naturii şi amplorii lor. Doar cei care sunt confruntați permanent cu probleme particulare sunt în măsură să le definească parametrii şi să identifice măsurile de realizare sau redresare care se impun. În consecință, s-a trecut la descentralizarea puterilor şi a responsabilităților în materie de dezvoltare, pentru a le transfera eşaloanelor infranaționale, în special administrațiilor şi colectivităților locale, în numeroase state, fie cu economie dezvoltată, fie în curs de dezvoltare. Prin această descentralizare, serviciile ministerelor sau ale altor organisme centrale sunt abilitate să-şi exercite toate atribuțiile şi competențele privind afacerile locale, creându-se şi largi posibilități de a participa la luarea deciziilor privind dezvoltarea națională.

Plecând de la aceste constatări, se poate aprecia că, în condițiile trecerii economiei româneşti de la regimul de comandă la cel al liberei inițiative, este necesară realizarea unei astfel de descentralizări. S-ar crea posibilitatea creşterii autonomiei decizionale a administrației locale, a rolului organelor locale în domeniul dezvoltării economico-sociale a unităților administrativ-teritoriale, a promovării participării efective a reprezentanților colectivităților teritoriale la luarea deciziilor privind dezvoltarea locală şi națională.

Descentralizarea îmbracă mai multe forme:

- descentralizarea administrativ-teritorială, prin care autoritățile administrative locale sunt numite de administrația centrală sau de reprezentanții săi locali. Această formă este eficientă atunci când agenții numiți sunt reprezentanți ai puterii centrale, deoarece ei sunt desemnați temporar să exercite o funcție publică şi plasați în afara ierarhiei, iar actele lor nu sunt subordonate decât unei simple puteri de control şi nu unei puteri ierarhice. O astfel de descentralizare este reală, dacă agenților numiți li se asigură o autonomie similară cu cea a agenților aleşi;

- descentralizarea prin servicii, care constă în transferarea de competențe privind unul sau mai multe servicii locale sau de a regrupa unul sau mai multe servicii publice, depinzând de mai multe colectivități teritoriale, din cadrul aceleiaşi instituții publice gerate de autoritățile — alese sau nu — subordonate statului;

- descentralizarea gestiunii, prin care se transferă colectivităților locale sau instituțiilor publice gestiunea anumitor servicii publice de stat, acesta din urmă rezervându-şi exercitarea tutelei.

Aplicarea acestor forme de descentralizare este posibilă şi necesară, în special în condițiile existente în țara noastră, atât în domeniul administrativ cât şi în cel economico-social.

Necesitatea descentralizării este motivată de crearea acelui mijloc care să permită efectuarea unor reforme politice, economice şi sociale, ca şi promovarea democrației şi stimularea responsabilității colectivităților locale în ceea ce priveşte dezvoltarea locală.

Cu excepția descentralizării administrative, celelalte două forme presupun transferuri de competențe şi atribuții în favoarea colectivităților teritoriale. În această acțiune este necesar să se distingă competențele transferate colectivităților teritoriale de cele rămase în resortul statului în fiecare domeniu de transfer şi apoi să se definească criteriile de repartizare a acestora pe diferitele nivele ale colectivităților locale (județe, municipii şi oraşe, comune).

Competențele transferate ar putea fi grupate pe mai multe sectoare sau domenii mari de activitate, mai importante fiind următoarele:

- planificare şi dezvoltare economico-socială a teritoriului;
- urbanism şi amenajarea teritoriului;
- comunicații şi transporturi;
- învățământ public şi formare profesională;
- asistență socială şi sănătate;
- cultură;
- protecția mediului înconjurător;
- sport şi turism.

Repartizarea competențelor colectivităților locale pe sectoare se reglementează prin lege. Cu toate acestea, având în vedere situația economică şi socială deosebită a țării noastre, situație care reclamă reforme eficiente în toate domeniile de activitate şi la toate nivelele administrativ teritoriale, se poate aprecia că rolul colectivităților locale în special în dezvoltarea economică este determinant. Implicarea în mai mare măsură a acestor colectivități în activitățile locale de bază este o cale care permite determinarea cu certitudine a problemelor şi necesităților locale, ca şi formularea acțiunilor ce trebuie întreprinse pentru rezolvarea lor.

Principalul instrument prin care colectivitățile locale pot interveni în vederea favorizării dezvoltării economice şi a protejării intereselor economice şi sociale ale populației, este planul.

Planificarea, atunci când este definită ca un proces care vizează articularea obiectivelor operaționale în funcție de finalitățile naționale şi orientarea progresului în acest sens, devine o forță directoare eficace pentru organizarea şi corelarea multiplelor activități ale societății. Pentru a avea acest rol, ea trebuie să îndeplinească anumite condiții, mai importante fiind următoarele:

- să cuprindă toți agenții economici, toate instituțiile şi nivelele şi să nu se concentreze la nivelul unui grup profesional, elitar şi izolat;
- participarea reprezentanților agenților economici şi ai colectivităților locale şi descentralizarea, pentru mobilizarea resurselor şi utilizarea eficientă a lor, ca şi pentru asigurarea corespondenței între scopurile fixate şi obiectivele social-politice şi economice;
- măsurile conexe de politică centrală să se constituie în instrumente eficiente de integrare a descentalizării şi participării la obiectivele globale ale unei planificări de ansamblu eficace.

În procesul trecerii la economia de piață a țării noastre, pentru ca activitatea de planificare atât la nivel național cât şi infranațional să-şi exercite principalele sale funcții, este necesară o anumită instituționalizare şi organizare a acesteia: crearea unui organism central de planificare, iar la nivel local (județean) organisme colective (cu caracter consultativ), formate din reprezentanți ai tuturor agenților economici, ai instituțiilor publice, ai sindicatelor şi din specialişti din diverse domenii de activitate etc.

Planul elaborat la nivel macroeconomic — care, aşa cum s-a stabilit, trebuie să aibă caracter indicativ — determină căile strategice şi obiectivele pe termen mediu ale dezvoltării economice, culturale şi sociale ale națiunii, ca şi mijloacele necesare pentru atingerea lor.

În procesul de elaborare a planului național este necesară participarea, pe lângă reprezentanții administrațiilor centrale şi ai grupărilor sociale, şi reprezentanți ai colectivităților teritoriale, care pot interveni cu propunerile făcute în propriile planuri.

Județul, ca principală unitate administrativ-teritorială, cu rol important în promovarea dezvoltării economice, sociale, culturale şi ştiințifice pe teritoriul său, poate să se constituie în eşalon de organizare a activității de planificare. Planurile pregătite şi elaborate la acest nivel de organismele colective competente vor cuprinde mai multe programe cu obiective specifice, care să angajeze şi colectivitățile locale de la celelalte eşaloane (municipii, oraşe şi comune) din teritoriu, în acțiunea generală de dezvoltare.

Între planul național şi planurile unităților teritoriale (județelor) trebuie să existe legături permanente, astfel încât acestea din urmă să cuprindă obiective

adaptate necesităților locale, dar compatibile cu cele prevăzute la nivel macroeconomic.

Planurile unităților teritoriale ar trebui să constitue, în special în această perioadă de criză, instrumente de punere în valoare şi orientare a activităților locale, care să favorizeze opțiunile la nivel național şi în final să contribuie la realizarea unei mai bune activități pe teritoriul țării. În acest scop ar fi necesare unele condiții:

- colectivitățile teritoriale să fie considerate ca parteneri la pregătirea şi elaborarea planului național şi să fie consultate în acest sens;
- cele două planuri să aibă aceeaşi durată, să fie pregătite simultan, astfel încât să poată avea loc un schimb util de informații;
- colectivitățile teritoriale să-şi exprime opiniile ce privesc planurile proprii, înaintea stabilirii obiectivelor şi a mijloacelor planului național;
- utilizarea unor modalități de intervenție (în cadrul descentralizării), pentru corelarea planului național cu realizarea planurilor unităților teritoriale, care să le confere acestora mijloacele de care vor avea nevoie şi care să asocieze, astfel, eficiența dezvoltării economice şi solidaritatea națională.

La elaborarea planurilor lor, colectivitățile teritoriale vor avea posibilitatea utilizării unor analize sectoriale ale serviciilor descentralizate ale statului, în scopul stabilirii potențialului lor material şi uman, precum şi a evidențierii pe teritoriul lor a zonelor dezvoltate sau mai puțin dezvoltate. Astfel, s-ar putea defini o mai bună strategie de dezvoltare, diversificată şi totodată echilibrată.

Activitatea de planificare la nivelul unităților teritoriale poate fi considerată ca un real sprijin al dezvoltării locale, care se manifestă prin:

- participarea protagoniştilor locali la elaborarea planului teritorial, organizați în diverse colective instituționalizate sau cu caracter consultativ:
- furnizarea unor informații asupra situației economico-sociale, necesare întocmirii proiectelor de dezvoltare şi stabilirii strategiei de dezvoltare în viitor;
- stabilirea unor rețele financiare capabile să susțină inițiativele locale.

Dezvoltarea locală, considerată ca o finalitate economică şi culturală a descentralizării, trebuie să fie rezultatul punerii în aplicare a unor proiecte de dezvoltare, prin care să se diversifice şi îmbogățească activitățile pe un teritoriu dat, mobilizându-se resursele şi energiile existente în acest teritoriu.

IMPLICAȚII ALE PROGRESULUI TEHNIC ASUPRA DEZVOLTĂRII AGRICULTURII PRIVATE

Angela GĂBURICI

1. Creşterea producției agricole – obiectiv prioritar al dezvoltării actuale şi în perspectivă a economiei româneşti – se poate realiza numai prin asimilarea treptată a progresului tehnic în cadrul proprietății private.

Acest lucru îl dovedeşte cu prisosință experiența țărilor dezvoltate economic, în care se apreciază că 70% din creşterea randamentelor la hectar şi pe cap de animal s-a datorat factorilor de progres tehnic.

Echilibrul precar dintre disponibilitățile alimentare şi creşterea demografică, alertant în întreaga lume, determină necesitatea stringentă a creşterii ritmului de dezvoltare a agriculturii în toate țările care dispun de terenuri agricole, pentru a asigura cererea tot mai mare de alimente a planetei. Această necesitate impune asimilarea progresului tehnic în agricultură într-un ritm din ce în ce mai rapid, fapt cu incidențe profunde asupra structurilor agrare şi eficienței economice a agriculturii, precum şi asupra dezvoltării altor sectoare de activitate.

Dintr-un studiu efectuat asupra evoluției agriculturii în țările membre ale Comunității Economice Europene rezultă că politica agrară a acestor țări vizează în perspectivă extinderea progresului tehnic în agricultură şi subvenționarea agriculturii în zonele defavorizate, considerând preferabil ca fiecare țară să-şi dezvolte agricultura proprie, chiar şi acolo unde aceasta este mai puțin rentabilă decât alte ramuri ale economiei. Considerentele avute în vedere sunt de natură economică şi socială:

a) reducerea dependenței de alte state în ceea ce priveşte asigurarea hranei populației fiecărei țări şi crearea unei anumite “independențe alimentare”;

b) existența unui debuşeu sigur pe piața externă, având în vedere cererea mondială de alimente în continuă creştere.

Considerăm că şi țara noastră trebuie să se alinieze politicii agrare a țărilor membre ale CEE ale căror guverne colaborează strâns în scopul apărării intereselor agriculturii şi a stimulării acestora în vederea asimilării progresului tehnic, ca unică modalitate de creştere a productivității muncii şi eficienței economice a producției agricole.

Privatizarea agriculturii româneşti constituie doar un prim pas pentru creşterea productivității muncii în agricultură, stimulând interesul personal al fiecărui lucrător din această ramură şi mărind răspunderea individuală în utilizarea eficientă a pământului.

Pasul următor obligatoriu îl constituie introducerea pe scară largă a factorilor de progres tehnic, ținând cont de condițiile specifice de climă şi sol, de mărimea gospodăriilor agricole private şi de posibilitățile financiare pentru investiții ale acestora. În acest scop, un sprijin financiar substanțial din partea statului este indispensabil pentru stimularea țăranilor în vederea asimilării factorilor de progres tehnic. În caz contrar riscăm să avem o agricultură necompetitivă pe plan internațional şi un recul al producției agricole, în special la export.

2. Domeniile în care se extinde progresul tehnic în agricultura europeană sunt în general aceleaşi, diferind de la o țară la alta doar prioritățile în ceea ce priveşte alocarea factorilor de progres tehnic. Aceste domenii în general pot fi grupate astfel:

- mecanizarea;
- fertilizarea;
- combaterea bolilor şi a dăunătorilor;
- ameliorarea genetică (soiuri şi rase de înalt randament) în scopul creşterii producției la hectar şi pe cap de animal;
- reproducția şi nutriția animalelor;
- amenajarea teritoriului;
- irigarea;
- perfecționarea construcțiilor zootehnice;
- transporturi şi comunicații în agricultură;
- comercializarea produselor agricole;
- mica industrie din aval şi amonte de agricultură.

Este deosebit de greu să se stabilească o ordine a priorităților în efectuarea investițiilor pentru alocarea factorilor de progres tehnic, deoarece mulți dintre aceştia se intercondiționează, astfel încât introducerea progresului tehnic într-un domeniu face indispensabilă asimilarea progresului tehnic în alte domenii. De exemplu, amenajarea unor sisteme de irigații impune şi o fertilizare cu îngrăşăminte chimice şi naturale a terenurilor, în caz contrar, poate să apară fenomenul de spălare a terenului de elemente fertile şi în consecință dezechilibre fizice-chimice în sol, cu repercusiuni negative asupra nivelului producțiilor obținute. Şi exemplele de acest fel pot fi numeroase.

Desigur că ideal ar fi să putem face investiții pentru alocarea tuturor factorilor de progres tehnic în agricultura României, în toate domeniile amintite mai sus. Dar având în vedere condițiile concrete economico-sociale din țara noastră precum şi posibilitățile limitate de investiții în agricultură, putem face, de pe acum, unele aprecieri asupra priorităților în alocarea factorilor de progres tehnic pentru etapa actuală şi de perspectivă.

Astfel în perioada de tranziție la economia de piață considerăm că trebuie acordată prioritate acelor factori de progres tehnic de strictă necesitate, care asigură creşterea şi mai ales stabilitatea producției agricole. Dintre aceştia

pe primul loc se situează mecanizarea lucrărilor agricole care permite efectuarea lor într-un timp mai scurt, ferind astfel producția vegetală de riscul unor fenomene atmosferice neprielnice. În cadrul mecanizării, din considerente de ordin tehnic se acordă prioritate lucrărilor de bază ale solului, aratul şi pregătirea terenului – lucrărilor de însămânțat, precum şi recoltarea mecanică a păioaselor. În ceea ce priveşte lucrările de întreținere a culturilor prăşitoare precum şi plivitul păioaselor apreciem că se pot executa într-o primă etapă manual, având în vedere potențialul de forță de muncă din mediul rural şi suprafața ce revine unui muncitor agricol. Pe măsură ce vor dispune de fonduri de investiții mai mari, proprietarii agricoli vor trece treptat la mecanizarea completă, deci inclusiv a lucrărilor de întreținere a culturilor, obiectiv realizabil după previziunile noastre, pe termen mediu.

Un alt factor al progresului tehnic care asigură creşterea producției agricole vegetale şi în acelaşi timp stabilitatea producției îl constituie irigarea care conectează aspectul deficitar al repartiției precipitațiilor de-a lungul perioadei de vegetație a plantelor, evitând pericolul iminent al unor ani secetoşi.

Întreținerea şi exploatarea sistemelor de irigații existente în România (în care s-au făcut deja investiții mari) precum şi modernizarea acestora se situează, sub aspectul urgenței, pe primul loc al priorităților, alături de mecanizarea lucrărilor de bază ale solului. Dar, utilizarea unor mari sisteme de irigații, în condițiile privatizării, devine accesibilă numai pe măsura organizării unor unități agricole de tip asociativ, după exemplu țărilor cu experiență în acest domeniu, cum este cazul Franței şi al altor țări din cadrul CEE.

Modernizarea şi extinderea sistemelor de irigații în România reprezintă un obiectiv realizabil doar pe termen mediu şi lung, având în vedere costurile ridicate pe care le implică.

Combaterea bolilor şi a dăunătorilor - prin utilizarea unor substanțe cât mai eficiente şi în acelaşi timp mai puțin nocive pentru oameni - reprezintă un factor de progres tehnic de mare importanță pentru evitarea pierderilor de producție şi asigurarea unor recolte stabile. Pentru o dublare a producției agricole se estimează că în țările dezvoltate consumul de pesticide trebuie să crească cu un ritm mediu anual de 2,4 %, iar în țările în curs de dezvoltare cu 7-8%.

În țara noastră este necesară dezvoltarea unor ramuri industriale proprii care să ne permită obținerea din producție internă a pesticidelor, având în vedere că acestea costă foarte scump. În acelaşi timp, trebuie luat în considerare faptul că abuzul de pesticide poate contribui la creşterea atât a poluării apelor şi solului cât şi a dezechilibrului ecologic.

În ceea ce priveşte unii factori de progres tehnic de mare importanță pentru agricultură - cum sunt utilizarea semințelor din soiuri de înalt randament, precum şi chimizarea (pesticide, erbicide, îngrăşăminte chimice etc.) – considerăm necesar să se aibă în vedere, încă de pe acum tendințele

existente pe plan mondial precum şi direcțiile spre care converg cercetările actuale. Astfel, cercetările efectuate în prezent atât pe plan mondial cât şi în țara noastră converg către găsirea unor metode biologice de creştere a producției agricole care să înlocuiască treptat vechile tehnici poluante bazate pe utilizarea unor mari cantități de substanțe chimice. Se urmăreşte lărgirea bazei de variabilitate a genotipurilor principalelor plante de cultură având următoarele obiective: conferirea rezistenței şi toleranței la boli şi la condiții nefavorabile de mediu, introducerea capacității de fixare a azotului atmosferic în plantele neleguminoase şi ridicarea capacității de fixare simbiotică la plantele leguminoase. În acest domeniu sunt foarte avansate cercetările în Japonia unde au fost produse în cadrul institutelor de cercetare plante cultivabile având încorporate complexul de gene "nif" (fixatoare de azot) independente de fertilizarea chimică. De asemenea, în SUA se experimentează cultivarea unor hibrizi grâu x orz (rezistenți la piticirea galbenă), hibrizi floarea-soarelui x fasole (cu rezistență sporită la boli), hibrizi tomate x cartofi (cu dublă capacitate de producție), hibrizi de porumb (rezistenți la condiții de inundare temporară) etc. De asemenea, se efectuează cercetări intense de valorificare a micorizelor pentru transformarea formelor greu accesibile de fosfor din sol în forme asimilabile de către plante, precum şi pentru îmbogățirea plantelor în zinc şi alte elemente.

Prin dezvoltarea sectorului zootehnic în țara noastră se creează posibilitatea obținerii unor mari cantități de îngrăşăminte naturale care pot contribui la fertilizarea solului, suplinind parțial utilizarea îngrăşămintelor chimice scumpe.

3. Introducerea progresului tehnic în agricultură are implicații directe atât pe termen mediu cât şi pe termen lung, asupra mărimii gospodăriilor agricole private, care tind să-şi adapteze dimensiunile cerințelor impuse de factorii progresului tehnic. Astfel, în țările Comunității Economice Europene, se constată că exploatațiile agricole mai mici, în care aplicarea progresului tehnic devine inaccesibilă, tind să dispară treptat, iar terenurile acestora contribuie la mărirea dimensiunilor altor exploatații agricole mai mari şi mai rentabile, capabile să asimileze factorii de progres tehnic. Se creează astfel condițiile celui mai eficient mod de combinare a factorilor – pământ, forța de muncă şi capital – care constituie suportul material al procesului de modernizare a agriculturii.

Desigur că acest fenomen (foarte diferit ca amploare, de la o țară la alta, chiar în cadrul CEE) va apărea şi în România căpătând o amploare mai mare pe termen lung.

Suprafața mică de teren agricol ce revine unei persoane sau unei familii, în condițiile aplicării actualei legi a fondului funciar, creează posibilitatea dezvoltării şi în țara noastră a "agriculturii cu timp parțial de lucru". Acest tip de agricultură se practică deja în țările dezvoltate economic în două moduri principale:

a) de către persoanele care, locuind în mediu rural, dispun de suprafețe prea mici de teren pentru a-şi întreține familia din venitul agricol, astfel încât sunt obligate să lucreze temporar în alte ramuri, fie cu întreaga familie, fie lăsând lucrările agricole, care nu ocupă întregul fond de timp, pe seama soției sau a copiilor;

b) de către persoanele care, locuind la oraşe, sunt ocupate în alte ramuri ale economiei, dar dispun de mici suprafețe de teren (de obicei în apropierea oraşelor de reşediță) pe care le lucrează în timpul liber (sâmbăta, duminica, concediul de odihnă);

Între aceste două moduri de organizare există variante intermediare, dar indiferent de modul concret în care se manifestă, dezvoltarea "agriculturii cu timp parțial de lucru" este facilitată de utilizarea factorilor de progres tehnic, în special de mecanizare, care permite executarea într-un timp scurt a lucrărilor agricole (în timpul liber). Aceasta contribuie la creşterea globală a productivității sociale a muncii.

Crearea unor noi locuri de muncă în alte sectoare de activitate (industrie, servicii etc.) rămâne o problemă economică majoră atât în vederea evitării şomajului, cât şi a utilizării complete a forței de muncă din agricultură, constitind premisele bunăstării sociale.

4. Spre deosebire de sistemul cooperativelor agricole de producție, în condițiile noi, create de privatizarea agriculturii, fiecare țăran va decide singur asupra utilizării factorilor de progres tehnic, în contextul concurenței pe piață, ceea ce implică pe de o parte ridicarea nivelului de cunoştințe profesionale ale acestora, iar pe de altă parte necesitatea ajutorării lor în această direcție prin înființarea unor "servicii de consulting" pentru agricultura privată. Acestea ar putea să funcționeze într-o structură organizatorică integrată cu institutele de cercetare sau cu diverse unități specializate în "service pentru agricultură" urmărind mobilizarea țăranilor în vederea asimilării progresului tehnic.

Folosirea în acest scop a actualului potențial de cadre de specialişti agricoli cu studii superioare şi medii contribuie la utilizarea mai bună a forței de muncă pe ansamblu.

5. Efectele factorilor de progres tehnic în agricultura privată trebuie evaluate în perspectiva eficienței lor economice. S-ar putea ca, pe termen scurt, introducerea progresului tehnic să determine o imobilizare de capital în agricultură şi o creştere a costurilor. Dar, pe termen lung, după cum ne-o dovedeşte experiența altor țări, progresul tehnic determină o creştere substanțială a calității producției agricole, capabilă să depăşească cheltuielile suplimentare, astfel că în final are loc o creştere a eficienței economice a producției. Acest lucru este recunoscut astăzi chiar şi de adepții teoriei randamentelor descrescânde în agricultură, care condiționează utilizarea factorilor de progres tehnic în limitele economicului, limite care se schimbă însă pe termen lung, ca urmare a intervenței unui număr tot mai mare de factori economico-sociali. Astfel, creşterea consumului de energie în agricultură -

determinată de introducerea pe scară largă a progresului tehnic, care a reprezentat o restricție economică importantă în perioada crizei energetice - tinde să dispară din sistemul de restricții pentru agricultură, ca urmare a utilizării energiei bioregenerabile şi a faptului că, în perspectivă, cel mai scump tip de energie devine energia umană.

6. Pe scurt, implicațiile progresului tehnic asupra dezvoltării agriculturii private se pot rezuma astfel:

a) creşterea şi stabilitatea producțiilor agricole vegetale şi animale;

b) modificarea structurii producției agricole;

c) creşterea mărimii gospodăriilor agricole private la nivelul celor capabile să asimileze progresul tehnic;

d) creşterea productivității muncii;

e) creşterea costurilor în agricultură;

f) creşterea consumului de energie;

g) creşterea şi diversificarea produselor agricole;

h) creşterea eficienței economice a agriculturii;

i) fenomene sociale: ridicarea nivelului de cunoştințe profesionale al muncitorilor agricoli, migrația populației spre alte sectoare;

j) efecte secundare: schimbarea peisajelor în mediul rural, creşterea poluării etc.

Evaluarea implicațiilor pozitive şi a celor negative ale progresului tehnic înclină mult balanța, în special pe termen lung, în favoarea celor pozitive, astfel încât progresul tehnic rămâne speranța noastră pentru creşterea producției agricole şi a eficienței economice a acesteia. Concomitent, privatizarea agriculturii creează condițiile ca inventivitatea şi capacitatea de adaptare la schimbări să constituie cea mai sigură armă de reuşită în viitor.

ANALIZA STĂRII ACTUALE A ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

Mihaela Ottilia IONESCU,
Mioara IORDAN

Criza economică declanşată în 1990 s-a menţinut şi în acest an în ciuda atât a eforturilor depuse de Guvern pentru atenuarea efectelor negative ale acesteia în plan social cât şi a activităţii parlamentare de creare a cadrului juridic menit să legifereze măsurile de depăşire a acestei situaţii.

Deşi se constată o serie de aspecte pozitive în plan economic (ce vizează: descătuşarea iniţiativei particulare; un răspuns mai prompt al producătorilor, la cerinţele de consum ale populaţiei; impulsionarea agriculturii; tendinţe de dezvoltare a sectorului terţiar; sporirea participării particulare la circuitul economic mondial; încercări ale unor întreprinderi de adaptare a producţiei la cerinţele de economisire a resurselor; atragerea capitalului străin în activitatea economică) acestea se menţin reduse atât ca pondere cât şi ca volum financiar în totalul activităţii economice din ţara noastră.

Manifestarea în continuare a aspectelor negative (legate de: slaba, dar mai ales, ineficienţa utilizare a resurselor; nerezolvarea problemei energetice; menţinerea în activitate a unităţilor mari consumatoare de resurse pe unitatea de produs; nerezolvarea crizei de materii prime; slaba participare la circuitul economic şi tehnico-ştiinţific mondial; lipsa unui sistem real de cointeresare materială şi morală a tuturor participanţilor la activitatea economică) constituie tot atâtea puncte fierbinţi ale dezvoltării economice şi sociale.

În procesul retehnologizării, început odată cu primii paşi ai liberalizării economiei româneşti, se pot manifesta o serie de contradicţii noi:

- necesitatea reducerii activităţii în sectoarele energoface poate intra în contradicţie cu necesitatea dezvoltării unor ramuri prelucrătoare (ex: industria siderurgică – industria construcţiilor de maşini) dacă nu se asigură o retehnologizare rapidă a celei dintâi şi o reprofilare sau reorientare a asigurării cu materii prime a celei de a doua;
- contradicţia dintre necesităţile reciproce de bunuri industriale şi agricole şi posibilităţile limitate ale ambelor sectoare de a-şi furniza reciproc aceste bunuri;
- contradicţia dintre interesele investitorilor (deţinători de fonduri financiare) de a-şi asigura profituri mari şi imediate şi necesităţile economiei naţionale de realizare a investiţiilor în ramuri producătoare de profit într-un timp mai îndelungat sau/şi cu o oarecare cotă de risc;
- contradicţia dintre necesitatea restructurării şi retehnologizării industriei şi necesitatea asigurării pe de-o parte a unui minim de materii prime pentru

subramurile industriei prelucrătoare, iar pe de altă parte a utilizării marilor capacități de producție ce nu pot fi restructurate;

- formarea liberă a prețurilor, ca urmare a confruntării cererii cu oferta de produse, determină apariția contradicției dintre cererea potențială a populației (care, dacă s-ar transforma în cerere efectivă, ar impulsiona sporirea producției concomitent cu reducerea prețurilor de vânzare) şi cererea reală (determinată de nivelul scăzut al veniturilor);
- contradicția dintre necesitatea eficientizării unităților industriale, ceea ce ar implica o eliberare masivă de forță de muncă şi necesitatea asigurării, pe de-o parte a protecției sociale, iar pe de altă parte, a creşterii economice;
- contradicția dintre necesitatea reutilării unităților economice şi posibilitățile limitate de mobilizare a resurselor financiare naționale pentru investiții;
- contradicția dintre necesitatea protejării mediului ambiant şi necesitatea continuării activității productive ale acelor unități economice poluate care asigură baza de materii prime pentru alte subramuri ale economiei naționale.

ELABORAREA TEMATICII ŞI CONȚINUTUL TEZELOR

Tezele referitoare la strategia creării economiei de piață româneşti ar trebui să fie atât prin tematică, cât şi prin conținut cît mai cuprinzătoare.

1. Aria de cuprindere a tezelor

Față de problematica "Schiței privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România" apreciez că tezele în curs de elaborare ar trebui să cuprindă şi următoarele aspecte:

a) piața forței de muncă, atât sub aspectul evoluției sale viitoare, ca urmare a confruntării libere a cererii cu oferta, cât şi sub aspectul conexiunii sale cu dezvoltarea economiei şi cu celelalte piețe.

Țelurile specifice ale diferitelor domenii de activitate afectează funcționarea pieței forței de muncă, iar procesele ce au loc pe această bază produc, de asemenea, efecte în numeroase direcții şi domenii economice şi sociale. Scăderea producției generată de lipsa materiilor prime, a echipamentelor şi instalațiilor, a pieselor de schimb şi combustibililor necesari determină reducerea populației ocupate în ramurile în care se manifestă aceste lipsuri. Şomajul generat pe această cale în țara noastră ar putea atinge valori înalte, dacă lipsa materiilor prime şi energetice de bază s-ar accentua, căci sectorul prelucrător concentrează cea mai mare parte a populației ocupate. În condițiile în care resursele interne pot asigura doar cca 60% din energia primară necesară funcționării economiei româneşti, iar posibilitatea procurării din import a acestora depinde atât de conjunctura internațională cît şi de mijloacele de plată obținute prin export, este de presupus că sectorul secundar se va confrunta cu o recesiune economică ce va fi însoțită în mod inevitabil de şomaj. Ramurile de bază ale industriei (construcții de maşini,

metalurgie, chimie, electronică, mecanică fină şi maşini-unelte) se vor confrunta într-o măsură mai mică sau mai mare cu şomaj, după cum vor fi capabile să-şi asigure din import materiile prime necesare precum şi desfacerea producţiei lor. Posibilitatea creării de noi locuri de muncă în alte domenii de activitate pentru personalul eliberat din aceste ramuri, a căror pondere în populaţia ocupată este remarcabilă (42% în 1989), va fi condiţionată de volumul resurselor de investiţii disponibile în perioada următoare (1991-1992) de posibilitatea de reconversie profesională, precum şi de măsurile ce privesc procesul privatizării.

Reducându-şi producţia, întreprinderile oferă pe piaţă o cantitate de mărfuri care scade în acelaşi timp cu veniturile distribuite şi cu numărul muncitorilor menţinuţi în activitate. Ramurile care beneficiază de produsele obţinute în special în ramurile primare vor fi nevoite, la rândul lor, să-şi reducă producţia până la nivelul consumului productiv redus ce şi-l pot asigura. Dacă aceste ramuri nu-şi vor putea reduce consumurile tehnologice specifice sau nu-şi vor putea reorienta rapid activitatea către produse cu un grad de prelucrare superior, care să asigure veniturile necesare autofinanţării, pentru a se redresa economic, ele vor fi nevoite să efectueze reduceri de personal.

Scăderea producţiei poate fi accelerată de imposibilitatea obţinerii unor profituri sporite datorită ponderii prea mari a costului în preţ sau a asumării unor riscuri, care ar asigura în final condiţiile creşterii producţiei. Pe lângă reducerea cererii de forţă de muncă, acest factor determină şi sporirea cotei cheltuielilor relativ constante (amortismente, cheltuieli cu energia, combustibilul etc.) repartizate pe unitate de produs care, în final, majorează preţurile. Lipsa capitalurilor şi a iniţiativei economice îngreunează reînnoirile tehnologice de management şi marketing care ar putea asigura sporirea producţiei. Reducerea consumului productiv şi sporirea şomajului se pot accentua dacă întreprinderile abandonează produsele ce devin dificil sau nerentabil de produs sau îşi reduc producţia sub limita de angajare impusă de condiţia de funcţionare a întreprinderii (faliment). Consumul productiv şi exportul net pot scădea deci şi pe calea sporirii preţurilor, ducând în final la reducerea cererii respectivelor bunuri şi servicii.

Pe de altă parte, creşterea şomajului determină reducerea veniturilor populaţiei care, coroborată cu sporirea preţurilor bunurilor de consum şi a serviciilor, afectează puterea de cumpărare. Consumatorii ar putea achiziţiona aproape totul dacă puterea lor de cumpărare nu s-ar diminua, iar preţurile s-ar reduce. Însă evoluţia preţurilor şi salariilor agravează situaţia consumului final al populaţiei şi consumul guvernamental, respectiv a cererii de bunuri şi servicii. Adaptarea cererii la oferta de bunuri şi servicii poate avea loc, dar la un nivel de activitate redus şi cu un important şomaj. Atât timp cât cererea de bunuri continuă să scadă sub nivelul capacităţii productive, producătorii nu vor considera profitabil să-şi sporească producţia, iar nivelul ocupării forţei de muncă va rămâne redus. Astfel, şomajul ce apare datorită reducerii producţiei

poate persista chiar dacă există cerere de bunuri şi servicii şi preţuri mari ale acestora şi se poate accentua când lipsurile menţionate mai sus se menţin.

Se poate aprecia că piaţa forţei de muncă din România se confruntă în momentul de faţă cu un şomaj de recesiune datorat atât scăderii producţiei cât şi reducerii cererii de bunuri şi servicii.

b) piaţa bunurilor şi serviciilor

Penuria ce apare când oferta de bunuri nu mai poate satisface cererea determină sporirea preţurilor care stimulează şi întreţin creşterea costului vieţii. Din acest moment apare tendinţa de creştere a salariilor ca măsură de protecţie socială, care afectează, pe de-o parte, creşterea costurilor producţiei, iar pe de altă parte, a costului vieţii (când sporirea salariilor nu e determinată de creşterea productivităţii muncii). Cauzele presiunii inflaţioniste - pe care economia o poate resimţi - trebuie căutate în modul de finanţare a investiţiilor productive şi al constucţiilor, în deficitul bugetar ce se menţine chiar în perioadele de creştere a preţurilor, în modul de utilizare (ineficient) al resurselor şi măsura în care acestea sunt disponibile, în devierea economiilor băneşti către activităţi speculative şi stimulatoare ale consumului.

Menţinerea unei stabilităţi economice este, în primul rând, o problemă de reglare coordonată a cererii cu oferta de bunuri şi servicii. Nivelul de ocupare al forţei de muncă şi stabilirea rezonabilă a preţurilor pot fi menţinute doar dacă cererea de bunuri şi servicii creşte în ritmul sporirii capacităţii productive a economiei iar politica monetară şi fiscală permite desfăşurarea acestui proces în bune condiţii.

c) piaţa mijloacelor de producţie

Trecerea acestui segment de piaţă, ca parte componentă a pieţei bunurilor, de la sistemul de reglare centralizată la sistemul funcţionării libere şi neîngrădite va crea o serie de probleme legate de:

- sistemul formării şi manifestării cererii şi ofertei;
- sistemul negocierii preţului pe această piaţă, mai ales pentru mijloacele de producţie la care se manifestă monopolul producătorului;
- posibilitatea creării şi funcţionării eficiente a unui sistem informaţional al evoluţiei cererii şi ofertei pe această piaţă;
- volumul tranzacţiilor pe această piaţă este determinat de nivelul surselor financiare ce pot fi mobilizate pentru investiţii în economie (disponibilităţi şi credit);
- posibilitatea atragerii pe această piaţă a capitalului străin şi condiţiile de participare ale acestuia.

d) dezvoltarea economică şi socială regională, al cărui impact asupra evoluţiei viitoare a României este deosebit de semnificativă.

e) legiferarea unor acte normative care să stimuleze material iniţiativa şi creativitatea în producţie (ex.: se acorda inovatorului un anumit procent din beneficiul obţinut prin introducerea în practică a inovaţiei).

f) cuprinderea în cadrul tezelor a măsurilor concrete de realizare practică a obiectivelor şi larga popularizare a acestora la nivelul unităţilor economice. Informarea mai amănunţită a populaţiei active asupra principalelor aspecte ale economiei de piaţă ar putea spori participarea la transpunerea mai rapidă în practică a măsurilor de liberalizare economică.

2. Sugestii privind crearea economiei de piaţă româneşti şi dezvoltarea sa ulterioară

Având în vedere criza cu care se confruntă economia românească, posibilităţile bugetare ale momentului de susţinere financiară a relansării economice şi de asigurare a protecţiei sociale ca şi progresul, deşi timid, făcut către economia de piaţă, apreciez că pentru perioada imediat următoare criteriul ce trebuie avut în vedere la stabilirea obiectivelor şi măsurilor de liberalizare a economiei româneşti îl constituie ritmul rapid de restructurare a mecanismului economic financiar şi juridic. Aceasta va crea condiţiile funcţionării economiei de piaţă în ţara noastră minimizând în acelaşi timp costurile de tranziţie.

Etapele şi modalităţile de acţiune în cadrul acestora pentru relansarea economiei româneşti se pot sintetiza astfel:

A. etapa ajustării cuprinde perioada de timp în care economia românească ar trebui să depăşească actuala criză. Modalităţile de acţiune în acest sens sunt multiple şi trebuie declanşate concomitent în toate sferele vieţii economice şi sociale. Dintre acestea menţionez următoarele:

a) în cadrul economico-financiar

1) Privatizarea:

- urgentarea măsurilor de transpunere în practică a legii privatizării şi de finalizare a aplicării legii fondului funciar;
- privatizarea separată a secţiilor de producţie din unităţile industriale cu grad înalt de concentrare a producţiei care ar oferi posibilitatea sporirii gradului de cointeresare materială în autogestionarea lor, ca şi avantajul unei adaptări mai rapide la fluctuaţiile pieţii;
- adoptarea unor măsuri menite să sporească interesul participanţilor la procesul de producţie în eficientizarea activităţii lor, cum ar fi: democratizarea modului de alegere a cadrelor de conducere ale unităţilor cu posibilitatea revocării lor înaintea încheierii mandatului atunci când dovedesc lipsa calităţii indispensabile managerilor; atragerea sindicatelor în rezolvarea unor probleme economice şi sociale ale unităţii cum ar fi şomajul, modul de împărţire a beneficiului, direcţii de dezvoltare ale unităţii economice, şcolarizare.

2) Restructurarea economiei naţionale:

- dimensionarea şi structurarea producţiei, pornind de la cererea reală şi efectivă internă şi externă care poate fi cunoscută pe următoarele căi:

- pentru producătorii de mijloace de producție:
  - cataloage de produse cu largă circulație şi folosirea altor mijloace publicitare pentru lansarea de produse;
  - colocvii de comunicări ştiințifice pentru noile realizări tehnice şi ale cercetării în curs privind perfecționări tehnologice şi obținerea de produse noi, care oferă în acelaşi timp cadrul realizării de contracte directe între furnizori şi beneficiari;
  - asigurarea funcționării eficiente a organismelor de marketing intern şi internațional astfel încât să ofere permanent date de referință privind cererea internă şi externă a principalelor produse;
- pentru bunurile de consum informarea producătorilor se poate face:
  - prin unitățile comerciale care vor avea obligativitatea comunicării rezultatelor sondajelor de opinie pe care le vor efectua periodic, a sugestiilor cumpărăto-
    rilor, precum şi a situației stocurilor pe sorto-tipo-dimensiuni;
  - prin magazinele proprii de desfacere în special la produsele noi;
  - necesitatea ca în luarea deciziei de producție să se aibă în vedere nivelul optim al acesteia, adică acel volum al producției care, în condițiile unei capacități de producție date, se poate obține la cost minim;
  - continuarea finanțării investițiilor din veniturile bugetare în ramurile strategice ale economiei naționale accentul căzând pe dotarea la nivelul tehnicii mondiale;
  - acordarea de concesii investitorilor străini în cazul când capitalul acestora se concretizează în linii tehnologice moderne sau folosesc materie primă din import;

b) sistemul financiar-bancar

Primele măsuri adoptate în domeniul liberalizării prețurilor au creat condițiile necesare confruntării libere a cererii cu oferta de produse. Deşi se apropie mult de valoarea socială reală, prețurile bunurilor nu reflectă cu exactitate consumul de muncă socială deoarece necesitatea protecției sociale ca şi a protejării rezervelor naturale fac în prezent şi în viitorul apropiat imposibilă determinarea concurențială a prețurilor materiilor prime, combustibililor şi energiei.

Printre măsurile ce ar putea fi luate în această perioadă în vederea redresării economice se pot enumera:

- renunțarea la sistemul impozitului pe circulația mărfurilor care în economia planificată apărea ca o pârghie de reglare şi centralizare a venitului net realizat peste cel considerat normal şi a cărui menținere în economia de piață intră în discordanță cu necesitatea stimulării unităților economice în sporirea continuă a venitului net. Introducerea impozitului

pe cifra de afaceri netă (taxe pe valoare adăugată) lasă întreprinzătorilor libertatea sporirii (nelimitate administrativ) a profitului şi oferă economiei naționale posibilitatea descentralizării prin reducerea gradului de concentrare a producției, iar bugetului statului posibilitatea asigurării unor venituri sporite din aceste încasări;

- acordarea de facilități mergând până la scutirea de impozit pentru partea de profit ce se investeşte în dotarea tehnică cu prioritate în ramurile cele mai deficitare;
- practicarea unor cote reduse la impunerea profitului realizat din vânzarea unor produse noi perfecționate sau a celor realizate cu consum redus de materii prime şi energie sau care în folosință reclamă consumuri reduse;
- degrevarea plății impozitului pentru profitul investit de unitățile economice productive în activități de cercetare-dezvoltare proprii;
- scutiri de taxe vamale a importurilor de materii prime, energie şi combustibili;
- creditarea în condiții avantajoase a întreprinderilor particulare ce-şi deschid activitatea în ramurile de deosebit interes național sau deficitare;
- susținerea prin credite a modernizării (chimizare, irigații, amenajări funciare, mecanizare) agriculturii şi acordarea de prețuri avantajoase produselor agricole preluate de stat;

c) integrarea economiei româneşti în economia mondială

Deschiderea frontierelor poate fi şi trebuie să fie transformată într-un instrument de mutații economice cu efecte pozitive multiple. Cîteva dintre măsurile ce pot fi adoptate în acest scop sînt:

- reînnoirea acordurilor de colaborare economică şi cooperare a producției României cu alte țări;
- încheierea de acorduri bilaterale de schimb comercial cu fostele țări membre CAER;
- acordarea de facilități economice şi financiare investitorilor străini care asigură capacităților de producție existente materii prime, combustibil şi energie din import şi/sau care garantează vânzarea produselor obținute în aceste condiții;
- scutirea de taxe vamale a liniilor tehnologice moderne introduse în țară de investitorii străini în scopul reînnoirii capacităților de producție existente;
- schimburi de specialişti cu străinătatea pe termen scurt (3 luni-1an) care să lucreze efectiv în producție şi care să contribuie în mod direct şi efectiv la îmbunătățirea tehnologiilor de fabricație, a maşinilor şi instalațiilor, din țara noastră;
- participarea activă a țării la bursele de produse şi valori;
- restructurarea rețelei turistice;

- legiferarea mişcării libere a capitalului şi forței de muncă.

d) cadrul general al politicii sociale

Ca urmare a aplicării legii privatizării şi a legii fondului funciar ponderea cheltuielilor bugetare pentru finanțarea economiei naționale se va reduce simțitor în favoarea susținerii învățământului, sănătății, culturii. Pe de altă parte, în perioada de criză economică măsurile de protecție socială exercită asupra bugetului de stat o presiune semnificativă. De aceea se impune diversificarea surselor de finanțare a cheltuielilor cu asistența medicală, învățământul şi protecția mediului înconjurător.

Pentru susținerea asistenței sanitare s-ar putea folosi sistemul contribuției personale a salariaților.

Introducerea unor taxe de examinare a învățământului superior, pe lângă aportul financiar ar avea şi un rol stimulativ în procesul educațional.

Adoptarea în cadrul sistemului de impozitare a profitului a unor cote mai mari pentru unitățile economice a căror procese tehnologice poluează mediul ambiant şi a unor cote reduse pentru cele ce-şi îmbunătățesc procesul de fabricație în acest sens.

Procesul reconversei sociale ar putea fi susținut atât la nivel guvernamental, cât şi la nivel regional, dar şi la nivelul unităților economice. Având în vedere programele proprii de dezvoltare, aceste unități îşi pot asigura calificarea personalului ce va fi utilizat în viitor.

O implicare mai mare a sindicatelor şi a unităților economice în rezolvarea protecției sociale (ajutor de şomaj, cursuri de calificare, măsuri de asistență sanitară) şi a asistenței sociale (cantine, grădinițe, case de odihnă);

e) cadrul juridic are menirea de a crea condițiile ca măsurile propuse pentru redresarea economiei naționale să fie transpuse în practică. Sistemul legilativ trebuie să facă față la două cerințe oarecum contradictorii: pe de-o parte, necesitatea unei bune aprofundări a realității şi a unei solide fundamentări decizionale, iar pe de altă parte, necesitatea unui răspuns prompt la necesitățile stringente ale momentului.

De eficacitatea practică a măsurilor de redresare economică depinde de fapt trecerea la etapa următoare.

3. Etapa relansării economiei româneşti

Anularea intervențiilor sufocante ale statului în mecanismul piețelor (bunurilor de consum, a mijloacelor de producție şi a forței de muncă) vor crea condițiile alocării mai eficiente a resurselor, concomitent cu reducerea sarcinii financiare a statului de susținere a protecției sociale.

Pe măsură ce resursele economice vor fi orientate prioritar spre acele activități care asigură un înalt grad de prelucrare cu o productivitate a muncii

sporită, oferta va tinde să echilibreze cererea pe piața bunurilor şi pe piața muncii va creşte gradul de ocupare.

Manifestarea liberă a concurenței între producători va manifesta o presiune permanentă asupra reducerii prețurilor prin restricțiile pe care le impune în gestionarea eficientă a resurselor materiale şi umane (supraviețuiesc doar acele întreprinderi care se adaptează prețului mediu) contribuind la echilibrarea pieței bunurilor prin cantitățiile sporite de produse pe care le asigură.

Liberalizarea economică va crea condițiile necesare echilibrării pieței forței de muncă, atât prin reducerea ofertei forței de muncă ca urmare a creşterii numărului persoanelor care-şi vor crea propria angajare prin activități pe cont propriu, cât şi prin sporirea cererii de forță de muncă, ca urmare a legiferării dreptului proprietarului de a angaja personal.

Pe măsura creşterii eficienței activității productive vor spori atât profiturile cât şi veniturile bugetare, ceea ce va crea posibilitatea creării în economie a surselor financiare necesare susținerii creşterii economice, în special prin impulsionarea introducerii progresului tehnic cu efecte pozitive atât asupra productivității muncii cât şi asupra productivității capitalului.

Acordarea de garanții investitorilor va impulsiona atragerea capitalului străin în economia națională.

MODALITĂȚI DE LUCRU PENTRU STUDIU

(Sugestii privind organizarea muncii de elaborare a studiului)

Studiul ce urmează a se elabora ar trebui să cuprindă probleme majore ale fiecărei ramuri şi subramuri a economiei naționale aşa cum sunt ele prezentate de sindicatele de ramură, pentru ca obiectivele propuse ca şi soluțiile şi măsurile preconizate să se apropie cât mai mult de realitatea practică.

Mioara IORDAN

I. Tezele referitoare la “Schița strategiei înfăptuirii economiei de piață în România” ar trebui să cuprindă probleme cu privire la:

- contradicțiile economice existente în România (contradicția dintre industrie şi agricultură; industria nerațional structurată şi dimensionată; nerezolvarea crizei de materii prime şi de aici energointensivitatea şi materialintensivitatea industriei);
- contradicții şi dezechilibre care s-au manifestat în 1990 şi 1991 (dezechilibrele dintre structura actuală a producției şi cererea de produse cu consecințe în subutilizarea unor capacități şi disponibilizarea forței de muncă, creşterea prețurilor la produsele deficitare, reorientarea şi chiar reducerea investițiilor, ritmul diferit de modernizare a principalelor ramuri;

dezechilibre intersectoriale cu efecte asupra gradului de acoperire a unor necesități ale economiei; contradicția dintre industrie şi agricultură – ambele producătoare şi consumatoare de bunuri – şi posibilitățile limitate de a-şi furniza reciproc aceste bunuri);

- aprofundarea analizei dezechilibrelor şi a contradicțiilor proprii perioadei de tranziție (agravarea contradicției dintre producție şi consum; contradicția dintre masa monetară în circulație şi cantitatea de mărfuri tot mai mică pe piață; contradicția dintre mişcarea salariilor şi creşterea foarte rapidă şi mare a prețurilor; contradicțiile dintre cererile de creştere a salariilor şi imposibilitatea de a fi acoperite din creşterile de producție; contradicția dintre prețul produselor agricole şi bunurile de producție necesare agriculturii – echipament tehnic, chimic şi biologic – cu implicații asupra creşterii prețurilor alimentelor şi înregistrarea de pierderi în sectorul agricol);
- analiza problemelor apărute în procesul trecerii produselor de la producător la consumator (distribuirea produsului printr-un număr mai mare de intermediari determină încărcarea nejustificată, artificială a prețului la consumator);
- programe cuprinzătoare de protecție socială pentru a se asigura maximizarea gradului de satisfacere a nevoii sociale şi minimizarea costurilor sociale de tranziție, realizate prin conlucrarea dintre stat şi sectorul privat (menținerea comenzilor guvernamentale pentru bunurile ce constituie fond de marfă de strictă necesitate pentru populație, necesitatea subvenționării agriculturii, selectiv şi eşalonat reglementarea unor tarife şi prețuri pentru consumurile şi prestațiile colective, încurajarea creări de noi locuri de muncă şi a protecției mediului înconjurător);
- contribuția activă a comerțului exterior la sporirea şi diversificarea fondurilor de consum pentru populație şi la înnoirea tehnologică a economiei naționale pentru asigurarea competititvității reale a produselor româneşti, pentru integrarea economiei naționale în economia mondială.

II. Cu prilejul elaborării lucrărilor din programul de cercetare din anul 1990 (Modalități de reglare a proceselor specifice pieței bunurilor şi serviciilor) şi anul 1991 (Mecanisme de reglare a proceselor specifice pieței mijloacelor de producție), au rezultat o serie de probleme care ar trebui aprofundate în continuare în procesul de depăşire a crizei economice, probleme ce pot constitui şi puncte ale alternativelor de dezvoltare a economiei pe termen lung.

a) Astfel, în domeniul pieței bunurilor şi serviciilor pentru populație, au apărut probleme cu privire la:

- necesitatea precizării conținutului noțiunilor de cerere şi ofertă (ambele categorii acoperă o complexitate de fenomene ce nu sunt încă

măsurabile) pentru a realiza cuantificarea mărimii raportului dintre cerere/ofertă;

- alegerea sistemului de indicatorii statisticii care să permită cuantificarea raportului dintre cerere şi ofertă;
- cuantificarea consecinţelor (efecte de creştere sau scădere) evoluţiei ritmului bunăstării sociale asupra indicatorilor macroeconomici (produs intern brut, venit național, productivitatea socială a muncii etc.);
- necesitatea definirii unor noi indicatori ai standardului social, care să permită atât comparațiile cu alte țări cât şi uşurarea calculelor din studiile de prognoză pe termen scurt şi mediu;
- implicațiile pe care le are prețul, ca principal instrument de reflectare a raportului dintre cerere şi ofertă asupra stării de echilibru al pieții;
- necesitatea îmbunătățirii sub aspect metodologic a evidențierii consumurilor din fondurile sociale guvernamentale şi anume calitatea şi structura ofertei de servicii şi prestații sociale (servicii aşa-zise colective, gratuite sau subvenţio-
  nate).

b) În domeniul pieței mijloacelor de producție-segment deosebit de important al pieței bunurilor şi serviciilor: - se desprind câteva aspecte cu privire la:

- necesitatea analizei rezultatelor evaluării patrimoniului şi a implicațiilor asupra acțiunii de privatizare (o subevaluare este de natură să prejudicieze statul; o supraevaluarea este de natură să descurajeze pe întreprinzătorii privați);
- evidențierea formelor prin care poate fi influențată restrângerea sferei proprietății de stat: avantaje, dezavantaje;
- folosirea balanței natural-valorice a destinației producției industriale şi a BLR pentru identificarea alternativelor privind cererea de mijloace de producție, în funcție de diferite variante privind volumul şi structura investițiilor precum şi alte elemente ale consumului final; estimare pe această bază a producției ramurilor şi subramurilor pentru echilibrarea cererii şi ofertei în acest domeniu.

ELABORAREA UNOR STUDII PROSPECTIVE, PLANURI ŞI PROGRAME DE ACȚIUNE PENTRU REALIZAREA OBIECTIVELOR POLITICII REGIONALE

Pompilia LUPU
Şerban EPURE

Considerăm că un aspect care trebuie luat în considerare în cadrul procesului de depăşire a perioadei de criză, de stabilizare economică a țării noastre este cel al planificării în profil teritorial, domeniu care în trecut s-a integrat şi el în aceeaşi concepție excesiv centralizată de dezvoltare economico-socială a țării noastre. Ignorarea particularităților fiecărei unități administrativ-teritoriale, a necesităților, posibilităților şi tradițiilor acestora a contribuit la adâncirea discrepanțelor dintre județe, la accentuarea diferențelor dintre zone, atât în ceea ce priveşte veniturile cât şi condițiile de muncă şi viață.

În noile condiții politico-economice din țara noastră, odată cu afirmarea principiilor planificării indicativ-orientative, ale descentralizării administrative şi ale autonomiei locale, va spori rolul organelor locale în ceea ce priveşte dezvoltarea social-economică a unităților administrative; acestui nivel i se va acorda de aici înainte, pe lângă rolul de executant de până acum, şi pe cel de factor principal de decizie privind obiectivele locale, de inițiator al acțiunilor de orientare a dezvoltării în profil teritorial.

În condițiile în care organele locale conduc şi răspund de întreaga activitate locală, acționând pentru administrarea patrimoniului unităților administrative, ele îşi vor elabora propriile programe de dezvoltare în mod independent, fără a mai fi considerate simpli pioni cărora să li se dimensioneze şi impune de sus sarcinile în profil teritorial.

Pentru fundamentarea direcțiilor posibile de dezvoltare a unităților teritoriale, considerăm a fi necesară promovarea unor studii prospective a căror elaborare să reunească specialişti şi experți din toate domeniile de activitate.

Apreciem că reuşita acestor studii depinde de libertatea de exprimare, de curajul în formularea diagnosticului şi punerea în evidență a problemelor cu care se confruntă unitatea teritorială. Studiul prospectiv ar trebui să abordeze aspectele esențiale ale activității: evoluția, slăbiciunile interne, constrângerile externe, atuurile existente, identificarea greutăților care trebuie depăşite, orientările care trebuie reținute.

Prin informația pe care o aduc, prin coerența pe care o necesită, prin concentrarea pe care ar produce-o, studiile prospective pot îmbunătăți alegerile strategice ale agenților economici. Aceştia, având mobilizate toate informațiile, acționând printr-o anticipare permanentă, vor putea să aleagă soluția cea mai bună, la momentul potrivit. Reflecția prospectivă este un instrument de acțiune. Un flux permanent de informații, asociat analizei pe termen lung, permite un dialog constructiv între factorii economico-sociali, mai uşor decât în acțiunea pe termen scurt.

Evoluția unui județ este rezultatul unor factori numeroşi şi complecşi, rezultatul a ceea ce vor face locuitorii săi, ținând cont de situația moştenită de la vechiul regim, de evoluția societății româneşti şi europene, de politicile puse în practică.

Identificând greutățile pe care trebuie să le depăşească, unitatea teritorială va putea progresa şi va putea să-şi asigure posibilitățile de opțiune pe care nu le-a avut până acum, dar care acum îi sunt la îndemână, cu condiția că politica națională şi europeană să-i permită acest lucru.

Considerăm că studiul prospectiv ar putea avea ca obiect:

- analiza evoluției demografice a județului prin luarea în calcul a unei serii de variabile demografice (natalitatea, mortalitate, migrație) şi formularea de ipoteze asupra evoluției lor. Scopul acestei proiecții nu ar fi acela de a prezice viitorul, ci de a-i desena contururile pe baza comportamentului trecut şi ținând cont de factorii economici şi modificările de comportament care pot influența variabilele;

- descrierea județului astăzi, rezultat al evoluției sale economice, sociale şi politice în interiorul spațiului național şi internațional; ea ar viza să stabilească un fel de stare a lucrurilor şi să scoată în evidență ceea ce în termeni prospectivi numim “tendințe pe termen lung”. Analiza s-ar putea referi la: structurile economice; resursele umane, ştiințifice şi tehnologice; spațiul regional şi repartiția activităților în cadrul acestuia; consum, venituri şi modul de viață al locuitorilor;

- stabilirea obiectivelor şi orientărilor în perioada de programare, pe baza concluziilor analizelor precedente, luându-se în considerare prioritățile naționale care au o incidență locală.

Orientările strategice trebuie să țină cont de politicile în curs de execuție, fie că este vorba de cea la nivel național, fie la nivelul unității administrativ-teritoriale. O strategie regională, cu participarea tuturor factorilor, puternică şi dinamică este necesară, dar nu e suficientă; ea are nevoie de a fi antrenată de către politicile naționale; ea trebuie să poată să se sprijine pe acțiuni de solidaritate.

În economia de piață, creşterea nu se decretează. Ea este în bună măsură rezultatul comportamentului agenților economici. Acest comportament depinde, în mare parte, de diversele incitații economice, nu atât de subvenții

financiare cât de un context global, de un mediu înconjurător mai mult sau mai puțin favorabil.

Îi revine puterii publice, adică statului, colectivităților teritoriale să construiască acest mediu înconjurător, prin realizarea unor infrastructuri puternice, unui mediu urban de calitate, unui aparat de pregătire profesională adaptat sau unui cadru de viață agreabil. În ceea ce priveşte teritoriul județului definirea acțiunilor de promovat în aceste domenii îşi găseşte locul în planul teritorial.

Elaborarea acestui plan revine organului local, aceasta fiind una din atribuțiile sale. Dar planul teritorial interesează ansamblul agenților şi instituțiilor teritoriului, deoarece el defineşte obiectivele de atins în cadrul județului şi precizează axele de intervenție de pus în practică. Astfel, organul local nu constituie singurul "conceptor" al planului, celelalte colectivități teritoriale şi ansamblul agenților economici trebuie să participe la elaborarea sa.

Obiectivele înscrise în plan şi acțiunile considerate prioritare interesează nu numai organul local, ci şi ansamblul agenților posibili să contribuie la realizarea lor.

În vederea realizării obiectivelor sale, planul evidențiază un complex de acțiuni generale, oferind informații asupra principalelor probleme şi asupra dezechilibrelor care pot apărea pe parcurs, servind astfel drept ghid de acțiune pentru agenții economici.

Considerăm că elementele esențiale ce trebuie definite în cadrul planului ar trebui să se refere, în principal, la:

- problemele sociale şi de utilizare a forței de muncă;
- politica de dezvoltare a activității economice;
- amenajarea teritoriului;
- politica de cooperare interjudețeană.

În funcție de necesitățile imediate ale perioadei şi de posibilitățile existente, organele locale vor trebui să facă o ierarhizare a proirităților.

În acelaşi timp cu expunerea unei strategii social-economice, planul ar urma să cuprindă şi o serie de programe de execuție puse în practică de unitatea administrativ-teritorială fie direct, fie prin contract cu statul, alte colectivități teritoriale, întreprinderi sau alte persoane juridice.

Prin aceste programe pot fi definite intențiile şi angajamentele autorităților publice în ceea ce priveşte dezvoltarea județului, astfel încât să furnizeze agenților economici informațiile necesare unei bune alocări a fondurilor şi să le permită o diminuare semnificativă a incertitudinilor în adoptarea propriilor decizii.

Cu cât conținutul acestor programe va fi mai elaborat şi mai precis, cu atât va fi mai uşor să se aprecieze şi să se acorde ajutor din partea statului pentru realizarea obiectivelor propuse.

Dintre problemele ce ar putea face obiectul acestor programe sugerăm: crearea de noi locuri de muncă, pregătirea profesională, dezvoltarea industriei mici şi mijlocii, dezvoltarea infrastructurii tehnice şi sociale, protecția mediului, amenajarea complexă a unor zone.

În ceea ce priveşte conținutul programelor, apreciem că acestea ar putea cuprinde: obiectivul programului, analiza necesității şi oportunității realizării obiectivului, mijloacele necesare, participanții la realizare cu individuaizarea răspunderilor, indicatori de cuantificare a eficienței realizării obiectivului, termenele de execuție.

Apreciem că instrumentele de acțiune în politica regională mai sus prezentate îşi vor dovedi eficiența numai în condițiile în care organul local, nucleu de bază al dezvoltării în profil teritorial, va reuşi să convingă, cu argumente economice, în legătură cu necesitatea ca la realizarea obiectivelor respective să fie sprijinite de toți factorii de decizie şi execuție, de toți locuitorii județului.

PLANIFICAREA ÎN ECONOMIA DE PIAȚĂ

Valeria POP

Renunțarea la planificarea imperativă, în România, nu trebuie să însemne abandonarea economiei exclusiv mecanismelor pieței.

Desigur, în acest moment, nu avem exemple de trecere de la o economie dirijată centralizată la o economie descentralizată, dar evoluția planificării în unele țări (în special Franța), etapele parcursede acestea, având în vedere rezultatele pozitive obținute, pot fi urmate cu încredere.

După cel de-al Doilea Război Mondial, pentru refacerea economiilor distruse, s-a recurs la un intervenționism statal susținut.

Pentru Franța de azi au fost necesare zece planuri de dezvoltare economico-socială (al X-lea nefiind decât cel mai recent, nu şi ultimul), iar rezultatele sunt evidente. Din 1945 până în 1986, prin plan, piața franceză a fost dominată, agenții economici s-au supus unor obiective în sensul dorit de guvern, în interesul națiunii.

Abia în ultimii 5 ani Franța a renunțat la dominarea mecanismului pieței, guvernul rezumându-se numai la corectarea acestuia. În prezent, planul şi piața au devenit complementare. Pentru aceasta au trebuit 40 de ani de planificare.

În România a fost făcută opțiunea pentru o formă de planificare preponderent indicativă, în care cea mai mare parte a prevederilor de plan vor fi orientative, cu rol pur informativ.

Planificarea indicativă permite combinarea coerenței şi avantajelor planurilor cu imperativele pieței. Dar, ar fi de dorit ca deviza adoptată de Partidul Social-Democrat din Germania în Programul de la Bad Godesberg "concurență pe măsura posibilului, planificare în măsura necesarului", să fie adaptată situației din România, unde, după cum se ştie, condițiile pentru concurență nu sunt încă suficiente, iar economia necesită o planificare indicativă competentă, crearea sectorului privat trebuind să se facă în direcția considerată a fi dezirabilă de către plan, în funcție de interesele economice ale țării.

Reglarea economiei nu este lăsată nicăieri în lume numai pe forțele pieței (nici chiar în țările care sunt – sau cel puțin se declară – adepte ale liberalismului). Dat fiind faptul că într-o economie de piață măsurile administrative sunt repudiate, statul acționar rămâne un atu în coordonarea economiei.

În țările occidentale care practică o planificare macroeconomică indicativă, pentru obținerea execuției planului s-a dezvoltat, în consecință, un sistem de mijloace indirecte care să conducă activitatea agenților economici în

direcțiile dorite de guvern. Forma instituțională variază de la o țară la alta, dar în esență pârghiile economice, financiare, monetare, valutare, sunt aproximativ aceleaşi. Diferă doar intensitatea lor şi ierarhia priorității activităților sprijinite sub o formă sau alta, în funcție de conjunctura internă şi externă a momentului considerat.

Deşi caracterul activității sprijinite sau "amendate" de către stat dă o anumită specificitate pârghiilor, formele cel mai des practicate sunt: reduceri sau scutiri de impozite, acordarea (preferențială) de împrumuturi cu dobânzi adecvate interesului de moment, subvenții directe, prime etc.

- Domeniul pe care o țară îşi sprijină creşterea economică şi îşi adjudecă un loc de frunte în ierarhia mondială a țărilor dezvoltate este, în prezent mai mult decât oricând, cercetarea ştiințifică. Nici un obiectiv de plan privind restructurarea economică, modernizarea economiei, creşterea nivelului de trai nu poate face abstracție de condiția *sine qua non*, care este punctul de plecare în orice activitate ce se vrea la nivel mondial: dezvoltarea cercetării ştiințifice teoretice (pure şi fundamentale) şi a celei aplicative (cu principala ei rezultantă – dezvoltarea tehnologică).

Subvenționarea de către stat a obiectivelor de cercetare ştiințifică fundamentală şi aplicativă precum şi de dezvoltare tehnologică are anumite caracteristici speciale, diferite de la o țară la alta.

Resursele financiare utilizate pentru finanțarea cheltuielilor de cercetare ştiințifică provin de la bugetul de stat[1)], de la bugetele regionale, de la întreprinderile private sau monopoluri, de la institute de cercetare, de învățământ superior, în proporție diferită de la o țară la alta.

Într-o strategie pe termen mediu este necesar să se asigure condițiile unei dezvoltări cantitative şi calitative a cercetării, care să fie la adăpostul schimbărilor conjuncturale.

Dinamizarea şi stimularea cercetării şi inovării, a domeniilor de risc, trebuie realizată atât prin finanțare publică, cât şi prin incitarea finanțării de către întreprinderi.

Dacă intervenționismul statal în Franța este bine cunoscut, SUA urmează căi mai ocolite, orientate în special către reducerea impozitelor (*tax schelters*).

B. Bellon, specialist în acțiunea statului federal american face bilanțul politicii publice de cercetare-dezvoltare: "SUA asigură direct o jumătate din cheltuielile de cercetare-dezvoltare, cealaltă jumătate fiind defiscalizată".

O orientare prioritară a strategiei de cercetare o reprezintă cercetarea tehnologică ce, prin multiplicarea sa orizontală, (în mai multe sectoare şi discipline), duce la tehnologii difuzante (de exemplu robotica, informatica).

În țările occidentale, intervenția statului în domeniul tehnologiei ia forme diverse: finanțând cercetarea executată în întreprinderi, statul le ajută să-şi

---

[1)] În țările dezvoltate – în proporție de 30-60%; în țările în curs de dezvoltare – 55-98%.

întărească potențialul tehnologic; statul deschide un debuşeu tehnologiilor dezvoltare prin comenzi publice şi, privilegiind un anumit furnizor, (chiar dacă această acțiune riscă să îl coste foarte mult), orientează specializarea tehnologică a întreprinderilor. Astfel, statul joacă un rol decisiv în constituirea, întreținerea şi dezvoltarea potențialului tehnologic al întreprinderii. Partea majoră a investițiilor destinate pentru întărirea potențialului tehnologic al întreprinderilor şi pentru dezvoltarea proiectelor sau programelor de tehnologie este avansată şi finanțată de stat; atribuirea aplicării acestor programe se face prin concertarea directă dintre furnizorii potențiali şi stat şi tinde să scadă sau chiar să suprime concurența. În Japonia, statul asigură şi asistența tehnică în vederea introducerii inovațiilor tehnologice.

Acest model în care întreprinderea trage foloasele cele mai mari în urma intervenției statului, pentru a-şi întări şi asigura dezvoltarea, a fost formalizat cu ajutorul unui model numit "politico-tehnologic" şi este un instrument de importanță deosebită în sprijinirea obiectivelor de cercetare ştiințifică prevăzute în plan.

Pe lângă dezvoltarea domeniilor de vârf apare necesară şi sprijinirea prin introducerea progresului tehnic şi în ramurile tradiționale, adevărate atuuri sectoriale în România (industria lemnului, artizanat, turism), sarcini rezolvabile la nivel de regiune prin descentralizarea competențelor şi ca urmare a transferului de resurse (fiscale şi bugetare) însoțite de diverse ajutoare directe şi mai ales indirecte.

Dezvoltarea ştiinței şi tehnologiei, prioritare în epoca actuală în orice țară, este larg sprijinită de politici guvernamentale adecvate. Astfel, practicile cele mai folosite în prezent sunt: încurajarea acestei activități prin fiscalitate (reduceri, exonerări, rambursări de impozite), credite (pe termene avantajoase cu dobânzi sub cele practicate pe piața financiară, eventual nerambursabile), generoase subvenții bugetare (cheltuielile făcute cu cercetarea şi învățământul fiind cu semn "plus", considerate ca investiții de viitor), crearea unor fonduri de premiere ce se pot adapta mai uşor la necesitățile de moment, la urmărirea realizării unor obiective globale sau parțiale de cercetare.

- Comerțul exterior are implicații profunde în dezvoltarea economiei în ansamblu, în particular în realizarea echilibrului material dintre resurse şi necesități la diferite produse, precum şi a echilibrului valutar la scara economiei naționale şi a relațiilor comerciale cu fiecare țară în parte.

O activitate de comerț exterior eficientă trebuie să asigure pe de o parte realizarea în condiții avantajoase a importurilor necesare economiei naționale, iar pe de altă parte sporirea potențialului de export şi a competitivității care să permită crearea de disponibilități valutare pentru plata importurilor şi a altor obligații externe.

Pe piețele pentru export (aşa-numitele piețe "deschise") concurența, oricât ar fi de îndârjită, nu scapă intervenției statului ceea ce schimbă sensibil caracterul acestei activități teoretic pur economice, dând o dimensiune politică

protecționismului. Relațiile dintre cele două țări (importator – exportator) şi eventualele presiuni sau incitări ale țării vînzătoare joacă un rol uneori mai important decît avantajele concurențiale de care dispun întreprinderile implicate de fapt. Prin urmare, "piețele protejate" (interne) şi cele "deschise" (externe) nu au mecanisme diametral opuse, cum ar părea la prima vedere. Factorul politico-economic are o intervenție mai mult decât sensibilă, potențialul competitiv al unei întreprinderi fiind în mare parte datorat sprijinului obținut de la stat.

Intervenția guvernamentală este, în orice țară, în favoarea exportului şi a creşterii potențialului competitiv; desigur, alegerea priorităților (sau a interdicților) la export sunt dependente de situația economică a țării, de înzestrarea cu resurse a acesteia şi de situația în domeniul potențialului de forță de muncă.

După criteriul modului de administrare de către stat (sau de către instituțiile abilitate de către acestea) – criteriu folosit şi pe plan internațional – mecanismele de stimulare a exportului pot fi grupate în trei categorii principale:

- mecanisme de stimulare de natură bugetară (subvenționarea directă şi indirectă a producției pentru export şi/sau a exporturilor propriu-zise; sprijinul financiar direct sau indirect din fonduri bugetare, acordate exporturilor etc.);
- mecanisme de stimulare de natură fiscală (scutiri, reduceri sau rambursări de diferite taxe şi impozite, în vederea sau cu ocazia efectuării exportului);
- mecanisme de stimulare de natură financiar-bancară (credite legate de activitatea de export, precum şi diversele sisteme de asigurare şi garantare a rambursării acestora).

O direcție importantă de intervenție a statului o reprezintă destimularea exportului la anumite materii prime, materiale deficitare, produse mari consumatoare de energie, a unor produse ce influențează nivelul de trai al populației (presiune fiscală ridicată, interdicții de export).

Acțiunile directe întreprinse la nivel guvernamental prin utilizarea mecanismelor de natură bugetară se concretizează, în principal, în subvenționarea selectivă şi, în principiu numai temporară, a exporturilor prin utilizarea nemijocită a resurselor bugetare.

Acțiunile indirecte implică utilizarea de către guverne a pârghiei bugetare şi capătă, de cele mai multe ori, forma finanțării totale sau parțiale – din fonduri bugetare, a înființării, organizării şi funcționării unor sisteme naționale permanente care să asigure căile şi mijloacele materiale, financiare, umane – necesare promovării exporturilor.

Subvenționarea guvernamentală practicată la export urmăreşte două obiective: fie asigurarea şi menținerea competitivității pe anumite piețe, fie asigurarea pătrunderii pe o anumită piață cu produse noi, încă insuficient competitive.

Tendința mondială în activitatea de export este aceea de a vinde pe piața internațională produsele ce încorporează un grad ridicat de prelucrare, de valorificare a creativității. Prin urmare, la export vor fi preferate şi deci sprijinite (la nevoie) de către stat: maşinile, utilajele, utilajele, instalațiile complexe.

În țările în curs de dezvoltare, înregistrându-se costuri de producție ridicate (mai ales dacă ramurile industriale respective se află la începutul dezvoltării lor) produsele sunt mai puțin competitive comparativ cu produsele similare din țările dezvoltate, prin urmare, în scopul cuceririi unor piețe de desfacere, statul este cel care trebuie să subvenționeze aceste produse.

Sunt situații când exporturile sunt subvenționate pentru a spori exagerat competitivitatea unor produse (de exemplu în Statele Unite – 75% din exporturi beneficiază de rambursarea unor cote importante din impozitul plătit pentru fiecare livrare în străinătate).

În Japonia se practică prețuri duble pentru aceleaşi produse (mai mici la export față de piața internă – prin subvenționarea de către stat a diferenței – cu scopul cuceririi sau menținerii unor piețe externe, sau pur şi simplu pentru respectarea unor contracte ce riscă a fi reziliate).

Pârghiile fiscale de sprijinire a exporturilor, de regulă cel mai frecvent utilizate pe plan internațional şi cu rezultatele cele mai bune, sunt: concesii privind impozitele directe şi indirecte, acordate cu ocazia exportului, concesii privind impozitele pe veniturile realizate din activitatea de export; înlesniri la importul de materii prime; materiale şi mijloace de producție utilizate în producție pentru export; primele – ca forma cea mai răspândită de sprijinire a exportului.

Din experiența țărilor dezvoltate rezultă că stimularea exporturilor pe cale financiar-bancară este realizată prin: acordarea de credite atât exportatorilor, producătorilor pentru export, cât şi importatorilor; subvenționarea dobânzilor la creditele pentru export, mai reduse, plătite băncilor; refinanțarea băncilor de la băncile centrale pentru fondurile incumbate de creditele acordate la export, la rate ale dobânzilor mai mici decât cele practicate pentru creditele de export; facilitarea mobilizării de fonduri şi acceptarea unor costuri mai reduse de mobilizare.

Potențialul de competitivitate este fructificat printr-un efort de adaptare la cerințele externe pe care statul îl favorizează în egală măsură cu eforturile făcute de agenții economici în acest sens.

În Franța se practică un intervenționism susținut şi competent în sprijinirea întreprinderilor mici şi mijlocii în înfruntarea pieţelor străine.

Statul sprijină în mod gratuit exportul acestor categorii de întreprinderi prin:

- asigurarea de informații cu privire la rezultatele studiilor de prospectare a pieţelor externe;
- pregătirea personalului de specialitate;

- prestarea de către Camera de Comerț şi Industrie a serviciilor de proximitate şi furnizarea de informații profesionale foarte specializate.

Pentru acordarea creditelor de export trebuie în permanență urmărite şi prospectate evoluția formelor actuale de credite şi apariția altora noi, perspectiva evoluției cursurilor de schimb ale valutelor, precum şi a altor fenomene financiar-valutare cu efecte asupra pieței creditului internațional.

Garantarea creditului implică din ce în ce mai mult "statul creditor", care îşi asumă riscul atât pentru creditele acordate din fondurile publice, cât şi pentru creditele particulare (bănci, instituții financiare).

PROBLEME ALE TRANZIȚIEI LA UN SISTEM ECONOMIC DE PIAȚĂ

Georgiana TOMESCU

Încercând să lăsăm orice considerații de ordin politic la o parte, tranziția la o economie de piață de la o economie planificată centralizat trebuie să includă următorul complex de măsuri economice:

- renunțarea la sistemul centralizat al balanțelor materiale şi a aprovizionării planificate centralizat;
- abolirea unei planificări directoare care să meargă până la nivelul întreprinderii;
- eliminarea controlului centralizat asupra valorificării producției întreprinderilor (în sensul de monitorizare a destinațiilor);
- crearea cadrului de decidere a profilului de fabricație la nivelul întreprinderii;
- independența managerială şi a politicii de personal;
- reinstaurarea "profitului" ca unic criteriu al performanțelor unei întreprinderi şi a comportamentului economic adecvat;
- schimbarea arhitecturii şi îmbogățirea evidenței şi sistemului de indicatori statistici, în sensul acoperirii aspectelor noi din economie şi a creşterii vitezei de informare;
- relaxarea/îndepărtarea majorității instrumentelor de control central-administrative asupra prețurilor;
- descentralizarea negocierii salariilor şi actualizării acestora;
- modificarea sistemului de taxare/subvenționare, pentru a crea cote de taxare uniforme şi juste în întregul sistem economic şi eliminarea majorității subvențiilor atât pentru producție, cât şi pentru consum;
- să se acorde întreprinderilor dreptul de a decide pentru oportunitatea propriilor investiții;
- să se acorde întreprinderilor dreptul de a se angaja în operațiuni de comerț exterior;
- crearea unor noi instituții financiare (burse) şi consolidarea celor deja apărute (bănci comerciale);
- adoptarea unui cadru legal care să asigure posibilitatea creării unor companii de tip vestic (referitori la competitivitate, dimensiuni, etc.), clarificarea drepturilor de proprietate şi asigurarea vandabilității acestora, întărirea legislației contractuale, legi privind falimentul şi lichidarea afacerilor nerentabile;
- liberalizarea importurilor;

- privatizarea in-extenso a întreprinderilor de stat/cooperatiste existente (a sectorului de stat);

- legi şi instituţii care să controleze monopolurile şi concurenţa. Aceste măsuri minim necesare demonstrează încă o dată cât de extins era controlul centralizat şi în acelaşi timp cât de adânc ramificată trebuie să fie reforma pentru crearea unei economii de piaţă. Bineînţeles ca acestea nu pot fi realizate instantaneu sau simultan şi sunt necesari ani de tranziţie pentru a obţine realizarea unui pachet complet de măsuri.

Multe din din aceste măsuri nu au nevoie de explicaţii, iar majoritatea nu permit o abordare izolată.

O temă controversată care permite şi necesită referinţe la mai multe din măsurile de mai sus este privatizarea economiei. Adâncirea acestei teme necesită însă şi luarea în calcul a unor consideraţii şi opţiuni de ordin politic, referitoare mai ales la viteza, succesiunea şi modul de realizare a procesului de privatizare.

Un aspect important legat de această temă este cel al accesului la resurse al întreprinderilor recent privatizate. Aceste resurse includ accesul la credite (pentru fondul de rulment şi investiţii), schimburi externe, forţa de muncă, materii prime şi materiale, servicii de afaceri, servicii pentru cercetare şi dezvoltare, cât şi la transport, comunicaţii şi alte facilităţi aparţinând infrastructurii.

În principal există două forme de acces la resurse. Conform primului model, dacă o întreprindere are dreptul prin natura activităţii sale să obţină cantităţi din unele resurse, aceasta va emite o comandă către furnizorul cu oferta cea mai relevantă, comandă căreia i se va da curs în modul obişnuit într-o economie de piaţă. În cel de al doilea model, chiar dacă întreprinderea are formal dreptul la unele resurse, ea este obligată să obţină o repartiţie sau licenţa pentru fiecare din resurse şi cantităţi; aceasta se aplică la majoritatea resurselor menţionate mai sus.

Deci, conform celui de al doilea model nici chiar întreprinderile privatizate nu vor putea funcţiona şi reacţiona cu viteza şi flexibilitatea considerate normale şi atât de necesare într-o economie de piaţă.

În ceea ce priveşte forţa de muncă, se pot evidenţia şi aici două aspecte. Primul priveşte regulile de calcul şi acordare a salariilor în întreprinderile private nou create sau recent privatizate şi gradul în care aceste reguli diferă de cele care se aplică în cadrul firmelor care rămân în proprietatea statului. Al doilea aspect se referă la managementul întreprinderii. În economia planificată întreaga concepţie de conducere şi administrare a fost total diferită de cea dintr-o economie de piaţă, accentul căzând pe elaborarea şi urmărirea îndeplinirii planului la diverse nivele şi pe raportarea la autorităţi sau la raţiuni superioare şi mai puţin sau de loc la cerinţele pieţii. Acest lucru se vede clar în organizarea majorităţii firmelor care au o activitate restrânsă de marketing şi aproape de loc în domeniul finanţelor. Accentul cădea pe planificarea

producției şi pe aspectele tehnico-organizatorice ale activității interne. Pentru crearea unor resurse manageriale care să participe la implementarea cu succes a tranziției este neccesar să se organizeze acțiuni extinse pentru recrutarea şi educarea de manageri competenți în fața cerințelor economiei de piață.

Ceea ce este esențial pentru această fază este recunoaşterea necesității reale şi acute uneori a acestor măsuri în toate domeniile menționate. Este de asemenea de subliniat caracterul complex, de sistem al acestor măsuri, precum şi cel deschis şi perfectabil.

CREAREA UNUI FOND SPECIAL DE INVESTIȚII PENTRU DEZVOLTAREA ENERGETICII ATOMOELECTRICE ROMÂNEŞTI

ing. Aurel VLĂDUCU

Argument

1. Prognozele tehnologice din domeniul energeticii, preconizează că odată cu trecerea la economia de piață şi cu deosebire spre sfârşitul deceniului actual, cererea de energie electrică în România va fi în creştere. Cuantumul acestei cereri ar putea fi cuprins, la finele perioadei menționate între 1,5…1,8 ori consumul de energie electrică realizat în anul 1989. Pentru satisfacerea acestei cereri ar trebui ca puterea disponibilă şi în funcție în Sistemul Energetic Național (SEN) să fie cuprinsă între 18.000 şi 22.000 MW. față de puterea aflată în funcțiune în prezent, în centralele electrice din țară de numai 8.500 MW(din circa 23.000 MW instalați în prezent).

2. Instalațiile energetice pe care se poate conta pentru acoperirea cererilor de energie electrică pe perioada sus-menționată.

a) Centralele electrice pe cărbuni şi hidrocarburi existente în SEN – prin modernizări (retehnologizări)

b) Centrale hidroelectrice şi centrale care utilizează resurse recuperabile

c) Execuția şi punerea în funcțiune a centralei nuclearo-electrice de la Cernavodă.

Scriptic, ar putea fi posibil ca prin retehnologizarea parțială a unor centrale electrice deja existente, să se obțină circa 5.800 MW (calcul în varianta optimistă). Un studiu mai realist poate să arate ca eficient obtenabil numai o putere estimată la circa 3000 MW. Acest calcul mai probabilist, se bazează pe considerentul că rămâne deschisă posibilitatea apariției unor avarii la părțile nemodernizate ale centralelor electrice, la care se mai poate adăuga că unele centrale electrice din SEN sunt epuizate şi la limita lor de funcționare.

3. Un calcul de acoperire a cererii de energie electrică la orizontul anului 2000, s-ar putea prezenta astfel:

Capacitatea actuală în funcțiune a centralelor electrice din țară	8.500 MW
Recuperarea prin retehnologizarea centralelor electrice existente şi sub rezerva	3.000 MW

asigurării combustibililor clasici necesari	
Punerea în funcțiune, în următorii ani, de noi centrale hidroelectrice	1.000 MW
Punerea în funcțiune, în următorii ani de noi centrale termoelectrice şi de termoficare	1.500 MW
Punerea în funcțiune a unităților nr.1 şi nr.2 de la centrala nuclearoelectrică de la Cernavodă	2.000 MW
Total	circa 16.000 MW

4. Concluzie: luând ca reper fezabil domeniul de evoluție a cererii de energie electrică la orizontul anului 2000 şi respectiv oferta de energie electrică, rezultă ca fiind posibil să rămână neacoperită în SLM, o putere cuprinsă între 2.000 MW şi 6.000 MW.

Acest deficit cronic de energie electrică ar putea fi compensat numai prin noi centrale nuclearoelectrice. Cum, însă, o centrală nuclearoelectrică, într-o țară posesoare a tehnologiilor de vârf, cu tradiție şi experiență tehnică, se realizează într-un termen de circa 6-8 ani, rezultă că orice întârziere în acest domeniu poate contribui la cronicizarea crizei energetice.

În condițiile sus-menționate, se apreciază pe lângă factorul economic de maximă importanță, argumentul principal al necesității acumulării unui fond național special destinat dezvoltării energeticii atomoelectrice româneşti.

Sursa: datele sus-menționate au fost furnizate de Asociația Generală a Inginerilor din România şi s-au desprins ca rezultat al sesiunii ştiințifice din 7 februarie 1991 având ca temă: “Prezentul şi viitorul energeticii româneşti” cu participarea experților din RENEL, ISPE, ICEMENERG, IFIN, MER şi Şantierul CNE Cernavodă.

CONSIDERAȚII PRIVIND ATRIBUTELE ŞI DESFĂŞURAREA ACTIVITĂȚII DE PLANIFICARE ÎN PERIOADA TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Julieta CALIȚOIU

Depăşirea situației de criză şi restructurarea economiei româneşti necesită măsuri complexe care să vizeze toate componentele economice. Ele urmează să cuprindă atât perioada apropiată cât şi un orizont mai îndepărtat. Aceste măsuri trebuie concepute pornind de la necesitatea luării în considerare a cel puțin trei premise şi anume: sistemul formelor de proprietate, mecanismul economic şi cadrul problematicii sociale. În cadrul sistemului economic, respectivele structuri se intercondiționează, dar determinante sunt forma de proprietate şi mecanismul de funcționare.

În cele ce urmează voi face câteva referiri la acest ultim aspect, îndeosebi la componenta sa de bază, raportul plan-piață.

În perioada tranziției, în cadrul economiei se vor interpătrunde acțiunile mecanismelor obiective (mecanismele pieței) cu acțiunile mecanismelor elaborate (strategiile şi planurile unităților economice, politicile economice ale statului), respectiv interpătrunderea acțiunii agenților privați cu cea a statului. Coexistența sectorului privat cu cel de stat implică o anumită intervenție a statului, de o anumită factură, respectiv reglatoare şi de completare a pieței.

În condițiile actuale ale perioadei de tranziție, necesitatea intervenției statului a fost acceptată, dezbateri urmând să existe şi în continuare asupra mijloacelor utilizate, necesar a fi puse în practică pentru atingerea obiectivelor propuse.

Potrivit experienței țărilor dezvoltate, intervenția statului a avut unele componente comune, programarea, planificarea şi previziunea economică apărând ca un mijloc de asigurare a unei concertări generalizate şi de formulare a politicilor cele mai adecvate. Planificarea reprezintă, în condițiile actuale, o soluție de căutare a echilibrului global al dezvoltării economice, un mijloc de a detecta problemele ce pot apărea în timpul procesului de creştere economică şi de a formula măsurile indispensabile, de a obține o imagine cât mai clară asupra efectelor acțiunilor posibile. Planificarea presupune efectuarea unor ample analize retrospective, elaborarea unor prognoze pe termen lung şi mediu (inclusiv a unor studii de marketing şi de conjunctură), stabilirea unui sistem de obiective în domeniul social şi economic, evidența şi prognozarea clară a resurselor care vor putea fi atrase în circuitul economic în perioada la care se referă planul.

Înregistrând o restructurare radicală a funcțiilor sale, activitatea de planificare va fi de tip indicativ, bazată pe utilizarea pârghiilor economico-financiare prin intermediul cărora agenții economici vor fi orientați spre realizarea obiectivelor propuse, instrumente compatibile cu legile economiei de piață, cu cerințele asigurării condițiilor pentru funcționarea autonomă a întreprinderilor, pentru dezvoltarea liberei inițiative.

În funcție de condițiile specifice fiecărei etape, de prioritățile stabilite, de obiectivele şi modalitățile avute în vedere pentru atingerea acestora, planificarea de tip indicativ se poate realiza în diverse variante.

Întrucât în perioada tranziției la economia de piață există o penurie acută de materii prime şi produse ale industriei prelucrătoare se poate concepe o variantă de planificare indicativă, în care planul să cuprindă alături de obiective orientative şi unele elemente obligatorii, cu caracter ferm, atât pentru puterea executivă cât şi pentru agenții economici care se vor angaja la realizarea acestor obiective.

Criteriile de delimitare a acestor obiective pot fi variate. În ceea ce priveşte obiectivele obligatorii, un criteriu esențial considerăm că l-ar putea constitui importanța obiectivului în contextul dezvoltării preconizate a economiei naționale. Se pot include în această categorie componente ale sistemului de obiective de importanță general-statală, cum ar fi programele de investiții de mare anvergură privind dezvoltarea sistemului energetic al țării, extinderea bazei proprii de materii prime, volumul produselor deficitare necesare acoperirii consumului productiv, până la depăşirea penuriei acute a produselor respective. Un alt criteriu l-ar putea constitui şi măsura în care obiectivele ar decurge din angajamente internaționale la care este semnatară şi România. Încadrarea obiectivelor de plan în categoria celor obligatorii ar mai putea decurge şi din particularitățile anumitor activități, cu un factor mărit de risc, sau din luarea în considerare a naturii agenților economici, potențiali executanți ai obiectivelor de plan, ținând seama de faptul că unitățile publice mai uşor pot fi atrase spre încheierea de contracte.

Delimitarea obiectivelor orientative ale planului se poate efectua prin diferență, deducând din ansamblul obiectivelor de plan pe cele cu caracter obligatoriu. În categoria obiectivelor orientative se cuprind, în mod necesar, câțiva indicatori rezultativi care - prin natura lor - nu pot fi asociați unor anumiți agenți economici şi sociali în calitate de executanți. Din ansamblul indicatorilor orientativi s-ar putea desprinde, într-o grupă separată, cei a căror realizare va fi sprijinită de stat, această delimitare putându-se face în esență după importanța lor în procesele economice şi sociale (de exemplu programe de importanță națională, care ar implica ajutorul financiar al statului. În realizarea acestor obiective, statul acționează cu ajutorul unor pârghii economice indirecte.

În această variantă de planificare indicativă, planul anual al economiei naționale ar urma să reprezinte cadrul de acțiune al guvernului, concretizarea pe perioada respectivă a obiectivelor fundamentale ale unui plan strategic pe

termen mediu. Având trăsăturile esenţiale ale unui plan indicativ acesta ar urma să conţină, în primul rând, principalii indicatori sintetici ai dezvoltării economico-sociale a României. Potrivit acestei variante, planul anual al economiei naţionale ar urma să conţină şi unele elemente obligatorii, a căror realizare ar trebui să fie asigurată prin lansarea unor comenzi de stat (guvernamentale şi locale) precum şi prin încheierea unor convenţii regionale.

Apreciem că sistemul comenzilor de stat ar putea avea ca obiect următoarele grupe de produse, obiective şi domenii de activităţi: bunurile pentru aprovizionarea populaţiei, cantităţile de materiale şi resurse energetice destinate consumului producţiei aferent realizării unor produse şi obiective de importanţă decisivă pentru economie, exportul de produse, produsele şi obiectivele destinate apărării naţionale şi respectiv reconstituirii, completării sau creării rezervelor de stat, obiective din domeniul cercetării ştiinţifice destinate realizării unor acţiuni de interes naţional, materiale şi echipamente necesare pentru realizarea de obiective de investiţii la executarea cărora participă statul.

În situaţiile în care, pentru realizarea comenzilor de stat, nu există capacităţi în ţară sau acestea sunt insuficiente, acoperirea respectiv completarea necesarului se va face din import, prin achiziţii guvernamentale, ce ar urma să se efectueze de către organizaţiile de comerţ exterior de profil corespunzător obiectului comenzii.

Obiectul comenzilor regionale, care se încheie ăntre guvern şi prefecturile judeţene, ar putea să-l constituie realizarea unor acţiuni şi programe de importanţă naţională şi locală, cum sunt: valorificarea unor resurse naturale, refacerea potenţialului productiv al solului, protecţia mediului înconjurător, soluţionarea unor probleme sociale, dezvoltarea edilitară şi amenajarea complexă a unor zone.

Renunţarea la aplicarea acestei variante ar putea să se facă în mod gradual, prin restrângerea treptată a listei produselor (obiectivelor) pentru care vor fi lansate comenzi de stat, folosind alte variante de planificare, a căror caracteristică principală constă în limitarea intervenţiei statului în desfăşurarea activităţii economice, aceasta trebuind să funcţioneze cu precădere după legităţile economiei de piaţă.

CONȚINUTUL STĂRII TRANZIȚIONALE ŞI RELAȚIA COMPLEMENTĂRII INDUSTRIEI ROMÂNEŞTI LA SISTEMUL COMUNITĂȚII EUROPENE

Vladimir CALMUSCHI

Toată lumea ştie unde vrem să ajungem, dar nimeni nu ştie cum. Evident, procesul de introducerea a reformei economice va fi condiționat, de natura obiectivului final. În expresie generală, procesul de reformă urmăreşte stoparea ineficienței economice în toate țările fost socialiste din Europa şi care se îndreaptă spre introducerea economiei de piață. Introducerea unui sistem economic, bazat exclusiv pe prețul de piață, nu va induce în mod automat o creştere economică, progres tehnic şi eficiență. Mai este necesară şi o conducere managerială, precum şi statuarea proprietății private, asupra pământului şi a capitalului, descentralizarea deciziilor asupra alocării resurselor, descentralizarea responsabilităților şi integrarea economiei naționale în economia mondială. S-ar crede că înlocuirea termenului "capitalism" cu economia de piață ar însemna doar introducerea unui eufemism care să înlocuiască o expresie prea mult compromisă de propaganda comunistă. În realitate, nu este chiar aşa. Dacă primul termen (fie el ostracizat sau reabilitat) are un înțeles clar şi lipsit de orice echivoc – o anumită relație între patroni şi salariați, bazată pe proprietatea privată – celălalt termen poate avea un înțeles mai ambiguu. Se sugerează ideea că economia de piață ar fi "altceva" decât capitalismul, o formă de economie "modernă" care ar fi proprie şi sistemului socialist, ba, ar putea să fie chiar o formă economică "superioară" capitalismului demodat. Unii dau drept exemplu China comunistă, unde s-ar aplica cu succes o economie de piață pur socialistă.

Față de asemenea confuzii, mai mult sau mai puțin deliberate, este necesar a face anumite precizări asupra conținutului acestui termen controversat – economia de piață. În fond, economia de piață este cea care se bazează pe legea economică a "cererii şi ofertei", care reprezintă latura fundamentală a economiei capitaliste şi nu poate avea nimic comun cu conținutul dirijist al economiei socialiste de stat. Care ar fi raportul dintre "cerere şi ofertă" ce se poate realiza cu un singur proprietar – de fapt un pseudoproprietar – aparatul de stat socialist? Cine are şi cine oferă, şi cine cu cine "concurează"? Legea cererii şi ofertei nu se pot manifesta, decât în cadrul

concurenței libere dintre proprietarii particulari individuali sau asociați. Deci, o economie de piață bazată pe proprietatea de stat, au poate fi o realitate.

În "Schița de strategie privind înfăptuirea economiei de piață în România" din mai 1990 se menționează coordonatele esențiale de transformare a organismului economic, apreciindu-se necesitatea ca tranziția la economia de piață să se facă: "în termene cât mai scurte (dar evitând costuri sociale greu suportabile), în condițiile unui program de protecție socială eficientă a grupurilor defavorizate, a unui nivel acceptabil de asigurare socială a întregii colectivități şi promovării unei politici coerente, care să asigure creşterea treptată, dar efectivă a standardului de viață, a calității vieții". Schița de strategie subliniază că aceste lucruri se vor realiza printr-o reducere a ratei acumulării de la 30-35% din PIB în perioada anterioară – la 23-24%, concomitent cu creşterea eficienței economice şi atragerea de capital străin, în contextul stabilizării corelațiilor dintre creşterea producției, productivitatea muncii, dinamica şi nivelul salariului, atrage atenția asupra faptului că nereuşita atingerii acestor deziderate într-un termen scurt, va avea drept consecință, ca unități economice să lucreze ineficient din punct de vedere economic; drept rezultat, vor apărea presiuni inflaționiste care vor adânci criza, dezechilibrele economice moştenite, ridicând enorm costurile sociale ale procesului de tranziție.

În lumina celor arătate şi a evoluției procesului de reformă ulterioară, având la bază trăsăturile fundamentale ale economiei de piață, vom analiza câțiva perametri ai procesului de tranziție de la economia planificată la economia de piață, într-o ordine modificată a cronologiei etapelor reformatoare, parcurse până în acest moment de economia românească.

Teoria economică arată că, scăpând doar de o singură distorsiune din multele existente, s-ar putea să nu obținem rezultatele scontate.

De asemenea, nu orice liberalizare este benefică pentru economie. Reforma prețului va trebui să preceadă reforma financiară. În timpul procesului de tranziție unele sectoare economice vor fi reduse sau chiar eliminate, implicând serioase costuri sociale (abandonarea unor capacități de producție, lucrări de investiții, şomaj, creşteri de prețuri). Protecția socială constituind o parte esențială a reformei încă de la început, credibilitatea reformei apare dintr-o strategie clară, de mai lungă durată, care să prezinte semnale eficiente, deciziile reversibile, luate de azi pe mâine, scăzând credibilitatea reformei.

Cererea în exces, pe fondul unei lipse grave a ofertei, este una din problemele fundamentale ale economiei socialiste. Existența unui sistem de prețuri ce nu reflectă costurile reale are drept consecință generalizarea excesului cererii şi a lipsurilor de tot felul. Este clar că multe decizii asupra producției se iau din semnale eronate date de prețuri şi costuri.

O economie de piață presupune o infrastructură de instituții informaționale, administrative, legislative şi financiare. Multe dintre acestea nu au existat în sistemul socialist.

În ceea ce priveşte stabilizarea macroeconomică optăm pentru a fi făcută înainte de liberalizare, întrucât inflația înaltă reduce informația cuprinsă în preț şi de aici deciziile luate în alocarea resurselor devin dificile, iar consecințele cererii excesive de bunuri de consum, vor reduce credibilitatea măsurilor de liberalizare.

În continuarea analizei procesului de reformă ne vom opri asupra importanței privatizării pe scară largă în ansamblul măsurilor adoptate în vederea trecerii la economia de piață. Condiția fundamentală a trecerii la economia de piață o reprezintă autonomia decizională a agenților economici care, la rândul său, este indisolubil legată de problema proprietății – numită motorul economiei de piață.

Una din trăsăturile definitorii ale sistemului monopolist de stat a constituit-o depersonalizarea proprietății, cea mai pregnantă formă de manifestare a acesteia fiind îngrădirea activității economice prin reglementări administrativ-birocratice, planificare hipercentralizată, intervenția arbitrariului în funcționarea întreprinderilor. Această pierdere a identității proprietății a generat apariția puterii economice şi politice a statului monopolist dinaintea Revoluției din Decembrie 1989.

Menționăm că procesul privatizării ar fi fost necesar de a fi declanşat înaintea liberalizării prețurilor, liberalizare ce s-ar fi efectuat în mod fracționat pe diverse ramuri ale economiei naționale.

În căutarea orientării viitoare a economiei româneşti, este imposibil a nu ține seama de câteva concepții de maximă generalitate în găsirea drumului evolutiv al societății noastre.

De aceea, luând în considerare unele elemente din gândirea cunoscutului filosof contemporan al civilizației industriale cum este numit Martin Heidegger din a cărui înțelepciune izvorăşte învățătura că o societate a cărei civilizație o reprezintă industria – să se ferească să nu fie prizoniera lanțului dependent al unicității materiilor prime indispensabile procesului productiv. De aici rezultă starea de dependență ciclică, cu creşteri exponențiale şi devierea într-o nouă stare de dependență impusă de o industrie a industriilor producătoare de materiale compozite (materiile prime ale unor noi procese de producție), modificări şi îmbunătățiri de randamente tehnologice, care declanşează aberantă cursă a înaltei tehnologii de vârf – ducând în mod inevitabil la o absurdă industrie care este funcție de funcție a unui nou sistem productiv într-o civilizație a tehnicii şi cu apariția disfuncțiilor inevitabile ale

acestui lanț funcțional şi imprevizibile dezechilibre la nivel ecologic de dimensiuni regionale, punând în primejdie însăşi existența umană.

Din cele arătate rezultă necesitatea unui model de societate românească având la bază o economie în conformitate cu identitatea existenței de veacuri a neamului românesc, care este agricultura, în a cărei dezvoltare să nu se precupețească nici un efort în ceea ce priveşte dotarea până la cel mai mic amănunt tehnic.

Aducerea agriculturii româneşti într-un stadiu aşa de avansat încât să fie capabilă să preia cele mai avansate rezultate ale cercetării din biologia moleculară creează premisele apariției biotehnologiilor moderne şi a bioindustriei, care vor avea mari implicații în diverse domenii de activitate cum ar fi: industria alimentară (obținerea proteinelor moleculare neconvenționale), în bioexploatarea petrolului şi minereurilor, în manipularea genomului celulei vegetale şi animale. Biotehnologiile constituie o mare speranță a modificărilor din economia românească cu implicații deosebite în ceea ce priveşte producția agricolă şi cu implicații în masa de materii prime ale industriei pentru acest sfârşit de secol XX.

Revenind la funcționarea lanțului mecanismului economic, funcționare care este asigurată de un regim de autoreglare permanentă la valorile necesităților existente în firescul lucrurilor (acea mână invizibilă de care vorbea părintele economiei politice Adam Smith), se impune existența unui perimetru legislativ al funcționării economiei de piață – indiferent de greutățile oricărui început, inevitabile demarării (starea de tranziție) a oricărei economii, orientate pe traiectoria dezvoltării independente şi eliberată de echivocuri şi de centralismul excesiv. Această intrare pe făgaşul funcționalității economiei de piață presupune şi o restructurare şi revitalizare a economiei, ineficiente şi necompetitive pe plan internațional. Restructurarea presupune măsuri hotărâte de la privatizare până la renunțarea cu desăvârşire la unele mari unități sau chiar ramuri industriale nerentabile în vederea dezvoltării altora mai moderne, mai eficiente - măsuri care înseamnă şomaj şi multe alte dereglări ale structurii şi funcționării forței de muncă, ridicând probleme, ca nu cumva costul social al restructurării să depăşească pe cel economic.

În acest context al dezvoltării economiei româneşti – industria noastră ar trebui să intre într-un raport de complementaritate cu industria unor țări puternic dezvoltate.

Ponderea industriei româneşti o reprezintă ramurile de bază: metalurgia grea şi prelucrătoare, industria chimică, materiale de construcții etc., ramuri care au fost eliminate din economia occidentală datorită caracterului lor energofag şi poluant. De aceea, s-ar putea stabili un raport de conexiune şi complementaritate cu economia acestor țări dezvoltate, interesate în

aprovizionarea cu produsele acestor ramuri la calitățile şi prețuri corespunzătoare. De pe urma acestor relații am putea beneficia de: menținerea actualei structuri a industriei grele evitând marile probleme sociale ale dezafectării sau eliminării totale a unor platforme sau mari întreprinderi (combinate de la Galați, Călăraşi, Târgovişte, Bucureşti, Slatina); - un substanțial aport tehnologic la cel mai înalt nivel, cu repercusiuni favorabile în restabilirea acestor unități; aportul beneficiarilor noştri în aprovizionarea cu materii prime şi energie; prin sprijin material, tehnic şi financiar pentru depoluarea acestor ramuri.

Acestea sunt elementele reale în formarea tendințelor de reformulare a raporturilor de includere a economiei româneşti în economia continentală care face parte din efectul de antrenare generală, în context european, a economiilor țărilor din estul continentului la Comunitatea Europeană.

UNELE ASPECTE PRIVIND PROCESUL PRIVATIZĂRII ÎN ECONOMIA ROMÂNEASCĂ

Ionel DUMITRU

1.Una din problemele căreia "Schița privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România" îi acordă o importanță deosebită este cea a proprietății şi – în acest context – procesului de privatizare care trebuie realizat în majoritatea sectoarelor economiei naționale.

În "Schiță" sunt prezentate principalele modalități prin care se poate realiza, în perioada de tranziție, procesul de privatizare, condiție absolut necesară instaurării mecanismelor specifice economiei de piață şi redresării economiei într-o perioadă cât mai scurtă de timp.

Aprobarea de forumul legislativ şi promulgarea de către preşedintele țării a "Legii privatizării societăților comerciale", precum şi a altor legi necesare realizării privatizării în celelalte domenii de activitate, impune luarea lor în considerare la elaborarea noii schițe a înfăptuirii economiei de piață în România.

2. Efectele privatizării au apărut chiar din primul an al tranziției la economia de piață, respectiv în anul 1990, concretizate în sporirea contribuției sectorului privat la realizarea produsului intern brut de la 12,2% în 1989 la peste 15% în 1990. Până la jumătatea lunii decembrie 1990 în baza Decretului – lege nr. 54/1990 a fost înregistrat un număr de 97.499 întreprinzători particulari, constatându-se o orientare clară a acestora spre activitățile de servicii (64.649 întreprinzători) şi comerț – activități care oferă posibilitatea unei investiții minime, un profit imediat (dată fiind viteza mare de rotație a capitalului în aceste domenii) – şi mai puțin spre producția de bunuri care nu a fost stimulată corespunzător prin pârghii financiare şi fiscale (înlesniri, scutiri sau reduceri de impozite, credite preferențiale pentru activitățile de producție).

În totalul întreprinzătorilor ponderea cea mai importantă o reprezentau persoanele independente şi asociațiile familiale.

Structura capitalului social al micilor întreprinderi şi a asociațiilor lucrative care au depus bilanț pe anul 1990 – peste 8 miliarde lei – ne indică aceeaşi preocupare pentru realizarea unei circulații rapide a capitalului în scopul multiplicării profiturilor cu fonduri fixe relativ scăzute. Această preocupare este ilustrată de faptul că cea mai mare parte a capitalului (6.900 milioane lei) e materializată în fonduri circulante.

Investițiile în sectorul particular au reprezentat mai puțin de 1% din totalul investițiilor din economie în anul 1990 şi au fost destinate cu precădere

amenajării spațiilor de producție, comercializare şi depozitare şi mai puțin cumpărării de utilaje.

În concluzie, putem afirma că, deşi răspund în general unei necesități publice, în special prin bunurile de consum deficitare pe care le comercializează şi prin serviciile prestate populației (lăsând la o parte prețurile practicate) întreprinderile "micii privatizări", prin ponderea redusă şi incapacitatea de a influența semnificativ evoluția economiei naționale, dau mai mult o notă de "exotism" şi nu pot impulsiona ieşirea din criză şi stabilizarea economică. Rezultă astfel necesitatea unanim recunoscută de a transfera marea proprietate de stat către sectorul privat cunoscându-se de acum că o bună administrare a fondurilor la nivel microeconomic este garantată numai prin angajarea pe baza proprietății a responsabilității agenților economici. Până în prezent, din prevederile Schiței, în domeniul privatizării s-a realizat numai transformarea unei părți importante a unităților de stat în societăți comerciale, fapt care a dat o mai mare autonomie întreprinderilor, nesusținută însă de o creştere a responsabilității agenților economici, pentru că proprietarul a rămas statul. De aici şi scăderea producției, ca volum, lipsa unei autorități manageriale reale în contextul unei discipline şi motivații a muncii departe de cea firească, şi a unei presiuni sindicale adeseori puternice.

Tot în Schiță se prevede, ca primă necesitate pentru realizarea unei privatizări corecte, reevaluarea patrimoniului întreprinderilor existente, ale căror fonduri sunt înregistrate la prețurile inițiale de achiziție.

Trebuie să remarcăm faptul că lucrările de inventariere efectuate anul trecut au avut în vedere patrimoniul existent la sfârşitul lunii iunie 1990 şi prețurile existente la acea dată, între timp intervenind modificări importante în ceea ce priveşte prețurile la bunuri de producție. Aceasta ar implica o reluare a lucrărilor de inventariere şi evaluare efectuate până la sfârşitul anului trecut.

În afară de această reevaluare, pregătirea sectorului de stat pentru privatizare, potrivit Schiței, presupune ca necesară formarea mentalității deschise către economia de piață în rândul populației. Aceasta ar fi utilă pentru înțelegerea de către public a unor noțiuni necunoscute lui, indispensabile funcționării societăților pe acțiuni – acțiune, obligațiune, bursă, curs, cotație. Trebuie deci ca viitorii proprietari să învețe regulile noului joc înainte de a le stârni interesul pentru acest nou mod de funcționare a întreprinderii, altfel, în absența oricăror cunoştințe despre hârtiile de valoare care le vor fi distribuite ca efect al legii, ne putem aştepta fie la o polarizare imediată a capitalului difuzat prin vânzarea rapidă a certificatelor către cei interesați, poate chiar sub valoarea lor reală, fie imobilizarea lor, proprietarii de acțiuni şi certificate neştiind ce să facă cu acestea altceva decât să aştepte încasarea dividendului la sfârşitul anului. Deci cetățeanul - nou proprietar - trebuie să fie conştient că o parte din fondurile productive îi aparțin şi ca urmare are dreptul să încaseze o parte din profit în funcție de situația societății comerciale la care posedă acțiuni, şi, în acelaşi timp are dreptul de a influența activitatea acelei societăți,

indirect, e adevărat. Ținând seama de nevoile presante de familiarizare cu aceste noțiuni noi pentru majoritatea populației, nu ar fi lipsit de interes ca, într-o primă etapă a elaborării dicționarului economic, aceste noțiuni să fie abordate cu prioritate, chiar dacă studiile respective nu-s definitive, şi ulterior popularizate prin mijloace de informare în masă, într-un limbaj accesibil.

3. Legea privatizării societăților comerciale, presupunând deja cele de mai sus, stabileşte cadrul juridic corespunzător transferului proprietății de stat în proprietatea privată a persoanelor fizice şi a persoanelor juridice. Ne vom concentra atenția asupra efectelor posibile ale aplicării acesteia, încercând să vedem în ce condiții de aplicare această lege poate determina ieşirea din criză a economiei româneşti.

Cronologic, măsurile pentru aplicarea legii vor cuprinde:

a) selectarea unui număr de circa 30 societăți comerciale care vor fi privatizate înainte de înființarea Fondului Proprietății Private şi a Fondului Proprietății de Stat;

b) înființarea Fondurilor Proprietății Private şi distribuirea certificatelor de proprietate ale acestor fonduri, înființarea Fondului Proprietății de Stat şi numirea Consiliilor de Administrație ale acestor fonduri;

c) privatizarea ulterioară a acțiunilor Fondului Proprietății de Stat prin vânzarea în diferite forme a cel puțin 10% anual din totalul acțiunilor deținute inițial şi în condițiile legii;

d) organizarea Fondurilor Proprietății Private (după încetarea activității lor la 5 ani de la emiterea legii) în societăți comerciale de drept comun de tipul fondurilor mutuale şi transformarea certificatelor de proprietate rămase, în acțiuni ale acestora;

e) încetarea activității Fondului Proprietății de Stat odată cu încheierea procesului de privatizare a societăților cu capital de stat.

În acest moment, economia ar deveni preponderent privatizată, întreprinderile rentabile vor supraviețui, cele nerentabile ieşind din competiție prin faliment.

Să reluăm totuşi acest proces în linii mari.

Evaluarea capitalului primelor societăți comerciale, care urmează a fi privatizate înainte de constituirea fondurilor, trebuie făcută cât se poate de realist, fiind una din operațiile cele mai dificile. Trebuie luată în considerare, în primul rând, capacitatea societății respective de a produce beneficii, alături de valoarea activelor pe care le deține. Astfel s-ar stimula corespunzător interesul potențialilor participanți la capitalul social de a cumpăra acțiuni de o valoare nominală reală capabile de a le aduce dividente tentante (dacă mărimea procentuală a acestora este sub rata dobânzilor din economie nu este de aşteptat ca aceste acțiuni să fie cumpărate, economiile fiind orientate spre CEC, de exemplu. Dacă se situează sub rata inflației, se va prefera investirea în valori sigure).

Înființarea Fondurilor Proprietății Private cuprinzând inițial 30% din capitalul societăților comerciale organizate potrivit prevederilor Legii nr.15/1990 ridică anumite probleme. Practic, aceste Fonduri sunt – putem spune – acționari direcți la întreprinderile ce urmează a fi privatizate reprezentând interesele deținătorilor de certificate de proprietate în Adunarea generală a acționarilor fiecărei societăți comerciale şi în Consiliul de administrație al acesteia. Deținătorul de certificate de proprietate nu poate influența direct deciziile la nivelul societăților comerciale decât după transformarea certificatului în acțiuni. Până atunci, reprezentanții Fondului Proprietăți Private decid în numele lui în Adunarea Generală a Acționarilor, alături de reprezentanții Fondului Proprietății de Stat. (reprezentanți ai statului, deci). Se poate presupune aici că aceşti oameni trebuie să dea dovadă, în afară de competență şi de onestitate, de corectitudine.

Este evident că factorul subiectiv poate influența în ambele sensuri ritmul şi corectitudinea realizării procesului de privatizare şi că selectarea persoanelor implicate în acest proces în mod direct capătă o mare importanță. În aceeaşi ordine de idei, instituția Fondului Proprietății de Stat se desființează la sfârşitul procesului de privatizare, potrivit legii. E de presupus, deci, că aceasta va "întinde" cât mai mult posibil timpul necesar privatizării, prelungindu-şi propria existență. Pentru preîntâmpinarea unei astfel de porniri – fireşti şi omeneşti de altfel – credem că trebuie instituit un sistem de cointeresare a acestei instituții pentru propria desființare, deci pentru grăbirea privatizării care se anunță costisitoare totuşi.

Între cheltuielile ce vor trebui efectuate, ca indispensabile apar cele legate de asigurarea unui sistem informațional bine pus la punct care să ofere informații corecte, cu maximum de operativitate, informații legate atât de situația fiecărui Fond al Proprietății Private cât şi referitoare la fiecare societate comercială ce se privatizează, la starea ei economică dată în principal de capacitatea de a aduce profit (şi de mărimea acestei capacități). Un alt aspect este legat de serviciile de brockeraj şi în general de organizare şi funcționare a bursei, instituție care devine absolut necesară în contextul privatizării. Pregătirea de personal competent pentru asigurarea serviciilor legate de funcționare a bursei trebuie de asemenea avută în vedere.

Nu în ultimul rând, sistemul bancar va trebui să sufere îmbunătățiri radicale dacă ne gândim chiar şi numai la încasarea dividentelor (considerăm că nu este de dorit apariția unor noi tipuri de cozi). La numărul mare de proprietari inițiali şi acționari ai Fondurilor, respectiv ai societăților comerciale, este greu de imaginat că dividentele se vor putea înmâna la caseriile acestora, ci, eventual, depuse în conturi personale ale deținătorilor.

4. Concluzii:

A. Privatizarea societăților comerciale va asigura transferarea proprietății de la stat către sectorul privat în două moduri principale:

a) o parte gratuit prin distribuirea de certificate de proprietate către cei ce au dreptul (aceasta ca un act de justiție socială față de creatorii capitalului existent). Din momentul distribuirii acestor titluri, opțiunea utilizării lor în diferite direcții este lăsată deținătorilor. Ei se pot orienta liber spre anumite societăți comerciale pe care le consideră rentabile, în funcție de capacitatea de a evalua piața nou formată a acțiunilor oferite spre vânzare de stat. Plasarea inteligentă a capitalului personal îi va aduce proprietarului un câştig anual pe care-l va putea în continuare folosi pentru cumpărarea de alte acțiuni, multiplicându-şi astfel propria parte deținutădin capital social. Dimpotrivă, o evaluare greşită a pieței şi tendințelor ei poate duce la o orientare greşită spre o societate nerentabilă ceea ce duce la scăderea părții din capitalul deținut. În condiții normale de informare, documentare, capitalul se va polariza în mod inevitabil, piața fiind un arbitru obiectiv al participanților la viața economică;

b) o altă parte prin vânzarea de acțiuni în mod direct către cei ce le solicită. Astfel se procură sursele de finanțare necesare rentabilității altor societăți comerciale cu capital de stat ce vor fi privatizate.

B. Privatizarea va duce inevitabil la o creştere a motivației muncii: pe de o parte, managerii societății comerciale sunt responsabili în fața Adunării Generale a Acționarilor (care-i şi numesc şi-i revocă), pe de altă parte înşişi acționarii sînt şi participanți la procesul de producție (sau o parte din ei) şi soarta întreprinderii la care sunt coproprietari nu poate să-i lase indiferenți.

C. Se poate aprecia că, urmare a aplicării legii, din peisajul economic românesc vor dispărea treptat, societățile comerciale aflate în stare de faliment. În acelaşi timp se poate spune că, pe ansamblu, eficiența economică la nivel macroeconomic are toate şansele să crească odată cu motivația muncii, datorită selecției pe care o va face piața. Există, deci, posibilitatea atât a ieşirii din criză prin privatizare cât şi a relansării economice, în măsura în care vor exista condițiile pe care am încercat să le expunem.

Este vorba, pe scurt, de o bună evaluare a capitalului, de formarea unei mentalități adecvate economiei de piață, de însuşirea unui minim de noțiuni specifice pieței, de derularea controlată a procesului eliminând subiectivismele în aplicarea legii, de crearea unui sistem informațional operativ, de elaborarea unor norme metodologice precise de aplicare, de perfecționarea sistemului bancar, de crearea unei burse de valori cu personal competent.

ORGANIZAREA LA NIVELUL COLECTIVITĂȚILOR LOCALE A UNUI SISTEM DE INTERVENȚIE ECONOMICĂ ÎN FAVOAREA MAI ALES A ÎNTREPRINZĂTORILOR LOCALI

Ioana MUNTEANU

Organizarea unui sistem complex de intervenție economică a colectivităților locale în favoarea dezvoltării economice, mai ales al agenților economici privați, poate constitui cea mai aplicabilă şi mai profitabilă formulă de descentralizare teritorială.

Descentralizarea teritorială constituie şi ea la rândul ei o aplicare a principiului democratic general de descentralizare în cadrul unui stat unitar. Ea devine lucrativă atunci când statul recunoaşte colectivităților pe care le-a înglobat dreptul de a-şi rezolva cea mai mare parte din problemele lor specifice prin intermediului organelor proprii ale administrației locale. Intervenția statului în anumite cazuri care depăşesc competența, stabilită prin lege, a colectivităților locale nu înseamnă însă o manifestare de centralism excesiv.

În acest sens poate că trebuie să facem şi un comentariu al noțiunii complexe de "afaceri locale", noțiune care în dreptul administrativ şi constituțional este la fel de importantă ca şi cea de afaceri interne şi afaceri externe. Chiar dacă, însă, în cele mai multe cazuri chiar în legislația străină, legiuitorii au o mare libertate de apreciere asupra acestei noțiuni, spre deosebire de celelalte două – în funcție, evident, de opțiunea politică – putem să tragem totuşi o linie destul de clară de demarcație, între afacerile locale şi cele care nu sunt numai locale. Această departajare se poate face, de fapt, şi între binele local şi binele general şi mai ales individualizează binele local în cadrul mai larg al binelui public general.

Binele public trebuie să fie înțeles ca acela care evidențiază pentru locuitorii unei regiuni, a unui teritoriu dat, existența unei unități de scopuri şi de nevoi comune care duc la diferențierea acestui grup, a acestei colectivități locale de alte grupuri şi colectivități locale.

În acelaşi timp binele local nu poate fi conceput în afara binelui general care este destinat să satisfacă pe totalitatea cetățenilor unui stat. În consecință, pentru a defini binele public, este important să cunoaştem interesul pe care-l concretizează şi aptitudinea colectivităților de a-l satisface.

Descentralizarea teritorială se poate astfel dublu defini atât din punct de vedere al interesului servit cât şi al capacității care-l deserveşte.

Trebuie însă avut în vedere faptul că autoritatea colectivităților locale în cadrul descentralizării teritoriale este integrată în ordinea juridică a statului. Cu alte cuvinte, puterea autorităților locale este strict delimitată de legile statului.

Aceste principii generale definesc şi cadrul existent în țara noastră în perioada pe care o traversăm începând din Decembrie 1989. Demontarea sistemului autoritar centralizat de conducerea statului trebuie însă circumscrisă principiului descentralizării, singurul capabil să se opună tendințelor centrifuge de autonomizare excesivă care se manifestă în această dificilă perioadă de tranziție economică în unele țări din Estul şi Centrul Europei. Trebuie să recunoaştem că de fapt aceste tendințe au o profundă motivație economică, mai mult decât o motivație politică sau chiar etnică.

Nu se poate însă concepe o aplicare mai fericită a noțiunii de bine general decât în cadrul unui stat unitar descentralizat.

În acest sens trebuie, evident, privită şi problema intervenției economice la nivelul colectivităților locale, intervenție care trebuie să răspundă unui scop major: integrarea tuturor zonelor țării într-un circuit economic optim înlăturând pericolul apariției unor zone unde să se manifeste pregnant fenomene de criză profundă cum ar fi: şomajul, scăderea drastică a nivelului de viață, accentuată exacerbare a tensiunilor sociale în general.

În unele țări europene puternic industrializate fenomenul intervenționismului economic al colectivităților locale este prezent de la începutul deceniului 8 şi este în continuare în plină dezvoltare.

Pentru a defini aceste acțiuni ale colectivităților locale ca intervenții economice ele trebuie să răspundă la următoarele cerințe:

- fondurile destinate acestor acțiuni de sprijin economic să provină de la comune, oraşe, municipii sau județe, deci orice tip de colectivitate locală recunoscută prin legea organizării administrative a statutui;
- fondurile să fie destinate agenților economici cu prioritate pentru cei privați;
- folosirea fondurilor să se facă cu scop lucrativ, să aibă o finalitate economică şi socială.

Intervenția se materializează de fapt prin felurite forme de sprijin care vin în completarea veniturilor proprii ale agenților economici şi care dacă îşi dovedesc eficiența pot fi diversificate an de an.

Putem astfel să departajăm două forme principale de sprijin:

- direct, care se prezintă sub formă de alocări de sume din bugetul local destinate finanțării activității agenților economici;
- indirect, inclusiv garanții bancare, care se prezintă sub forma unor acțiuni întreprinse de autoritățile locale în favoarea dezvoltării activității agenților economici.

Dacă privim aceste forme de sprijin din punct de vedere al repartizării lor pe diverse forme ale organizării colectivităților locale putem sugera ca, la nivel

de județ, să se utilizeze mai ales forme directe de sprijin, acest lucru fiind posibil de realizat datorită puterii economice importante a județului.

Acțiuni notabile pot fi întreprinse însă şi la nivel de oraş sau comună, deoarece aici se pot promova acțiuni de mai mică amploare, dar deosebit de importante pentru locuitorii respectivelor entități.

Să vedem însă care ar putea fi destinația acestor forme de sprijin:

a) ele se pot orienta spre întreprinderile aflate în dificultate; în prima perioadă procentul acordat acestor acțiuni ar putea fi notabil deoarece închiderea unor unități economice importante pentru economia națională, dar şi pentru colectivitatea locală pe teritoriul căreia se află poate să provoace grave dezechilibre economice şi sociale atât la nivel local cât şi la nivelul întregii țări. Pe parcurs însă aceste ajutoare se pot diminua acționându-se în favoarea sprijinirii agenților economici viabili, mai ales particulari sau cu capital mixt;

b) de asemenea, se pot acorda, pentru perioada de tranziție, priorități în ceea ce priveşte dezvoltarea sectoarelor industriale comerț – industrie mică.

În acest sens, la nivel comunal, ajutoarele pot fi îndreptate în mod prioritar în acțiuni care să sprijine activități de mică industrie, meşteşugărie, artizanat, care pot determina o ridicare a nivelului de viață a locuitorilor din localitățile respective cât şi o abundență de produse, mai ales, alimentare, care prin prelucrarea directă în apropierea locului de producere a materiilor prime duce la o reducere importantă a costurilor de producție.

Se va sprijini astfel pe colectivitățile locale în mod prioritar crearea de unități particulare de producție şi desfacere de bunuri create pe plan local.

În acelaşi timp la nivel județean sau interjudețean se pot sprijini şi finanța programe care urmăresc dezvoltarea agriculturii şi turismului deoarece aceste acțiuni necesită existența unor sume mai importante, fie că este vorba de dezvoltarea unei zone turistice mai întinse sau de acordarea de subvenții directe producătorilor agricoli.

Dacă analizăm acum felurile de sprijin care pot fi acordate de colectivitățile locale în diverse scopuri cu caracter economic putem deosebi, în cadrul celor directe, următoarele forme:

- subvențiile directe sînt cele mai importante din grupă, datorită sprijinului direct care se oferă agenților economici. Județele sânt mai ales chemate să acorde aceste subvenții pentru diverse destinații cum ar fi în principal: agricultura, industria şi turismul;

- primele care se pot da mai ales de organele județene şi care pot fi pentru agenții economici care creează noi locuri de muncă prin dezvoltarea capacităților de producție existente sau pentru crearea efectivă de noi întreprinderi productive.

- împrumuturi şi avansuri acordate în condițiile cele mai favorabile de pe piață; împrumuturile directe cu dobândă scăzută sunt, evident, o formă de sprijin foarte avantajoasă pentru agenții economici, dar ea nu poate fi utilizată pe scară mare decât în condițiile existenței unui cadru legislativ care să

protejeze cât mai bine colectivitatea locală de riscul de neplată a acestor împrumuturi de către agenții economici.

Avansurile ar putea să fie acordate întreprinderilor aflate temporar într-o perioadă dificilă în cazul în care aceşti agenți economici sunt furnizori ai statului; fie că este vorba de industrie sau de agricultură.

De asemenea, se pot acorda şi împrumuturi care să fie utilizate de agenții economici ca avansuri pentru contractarea de împrumuturi de pe piață bancară. În acest caz, poate fi vorba chiar de crearea de către colectivitățile locale de fonduri speciale de garanție care să fie utilizate de agenții economici:

- acordarea de bonificații de dobânzi se poate orienta în favoarea sprijinirii activității de construcții de locuințe sau alte dotări edilitare şi se pot acorda mai ales la nivel municipal;
- întreprinderea de acțiuni privind cumpărarea de către colectivitățile locale de la agenții economici aflați în dificultate de clădiri şi terenuri în scopul de a le închiria în condiții avantajoase sau chiar de a-l revinde foştilor proprietari, în situația în care aceştia se redresează.

Formele de sprijin indirect pot fi şi ele de mai multe feluri:

- astfel, se poate acorda rabat la prețul de vânzare sau la taxele de închiriere asupra terenurilor sau clădirilor în folosul agenților economici din industrie sau construcții;
- participarea colectivităților locale la cumpărarea de acțiuni ale societăților comerciale care prezintă interes pentru entitatea locală, creându-se astfel societăți cu participarea mixtă mai ales atunci când se pune problema exploatării unei resurse locale. Se pot chiar întreprinde acțiuni care să aibă ca finalitate crearea de către colectivitățile locale, în cooperare cu alți factori, de societăți financiare de dezvoltare județene sau interjudețene;
- sprijinirea financiară a acțiunii de amenajare a unor zone industriale sau comerciale;
- vânzarea cu plata în rate a unor terenuri sau clădiri care aparțin comunității locale către agenții economici;
- alte forme indirecte de sprijin ar putea fi: elaborarea de studii privind gestionarea optimă a unităților economice, coparticiparea la finanțarea de lucrări de interes edilitar etc.

Putem considera că aplicarea intervenționismului colectivităților locale în economie poate fi benefic atât pentru membrii lor, dar şi pentru ansamblul național, mai ales în condițiile în care toată această activitate este reglementată de un cadru legislativ adecvat şi coerent.

FINANȚELE LOCALE ŞI REFORMĂ ECONOMICĂ

Dan MIHĂILĂ

I. Importanța reformei administrative

În perioada actuală, de tranziție către economie de piață, în cadrul amplelor reforme economice pe cale de înfăptuire în țara noastră, trebuie să se înscrie şi cea a relațiilor dintre puterea centrală de stat şi colectivitățile locale şi – în acest context – a finanțelor acestor colectivități. Importanța reformei administrative rezultă din necesitatea aşezării pe baze noi, democratice, a legăturilor dintre stat ca reprezentant al intereselor generale ale societății, şi consiliile locale ca reprezentante a intereselor comunităților locale. De asemenea, această importanță rezultă şi din considerente de ordin social-economic care vizează dezvoltarea economică mai accentuată a unor zone ale țării rămase în urmă, precum şi eradicarea sau cel puțin limitarea unor fenomene social-economice negative cum ar fi şomajul.

II. Descentralizarea şi cheltuielile locale

Descentralizarea ca proces dinamic, reprezintă transferul unor atribuții şi responsabilități din competența organelor centrale de stat în aceea a consiliilor locale (județene, municipale, orăşeneşti sau comunale). Dacă asupra necesității creşterii gradului de autonomie locală, prin descentralizare, nu mai trebuie insistat, fiind cunoscute efectele benefice ale acestui proces pentru dezvoltarea locală, în schimb, în ceea ce priveşte limitele descentalizării, nu există o soluție universal valabilă, fiecare tip de autonomie locală având avantaje şi dezavantaje. Revine analizei economice sarcina importantă de a stabili tipul de autonomie care corespunde în cel mai înalt grad intereselor țării noastre.

Opțiunea în această problemă trebuie să țină seama de necesitatea unei dezvoltări echilibrate economico-sociale, de tradițiile existente, precum şi de tendințele existente pe plan mondial în materie. În acest sens ar fi de un real folos studierea experienței altor țări şi mai ales a Franței, ținând cont de faptul că această țară trece, mai cu seamă după anul 1982, prin ample prefaceri în ceea ce priveşte relațiile dintre stat şi colectivitățile locale.

Un aspect foarte important îl reprezintă cercetarea efectelor descentralizării asupra evoluției cheltuielilor consiliilor locale atât în țara noastră, cât şi în alte țări pentru care există date statistice.

Este evident că o creştere a gradului de autonomie locală prin transferul unor atribuții de la nivel central la nivel local are drept consecință o creştere accentuată a cheltuielilor locale atât a celor de funcționare cât şi a celor de

investiţi. Acest fapt se explică prin aceea că, conferirea de noi atribuţii colectivităţilor locale în domeniile industrial, agricol, social sau edilitar gospodăresc antrenează pe lângă fondurile de investiţii necesare acestor domenii şi fonduri suplimentare pentru subvenţionarea unor noi instituţii publice specializate, cu atribuţii şi responsabilităţi concrete în aceste domenii. Aceste instituţii pot fi instituţii publice de credit, de prognoză a pieţei financiare, de protecţie socială, de prestări de servicii cu caracter industrial sau neindustrial etc., instituţii a căror funcţionare necesită un volum important de fonduri.

O altă cauză care a determinat creşterea cheltuielilor locale o constituie urbanizarea rapidă, fenomen care se manifestă în ultimul timp mai accentuat în ţările în curs de dezvoltare şi care a dus la creşterea cheltuielilor sociale şi edilitare.

Un studiu cât de sumar asupra evoluţiei cheltuielilor locale, atât în Româniax) cât şi în alte ţări, atestă creşterea permanentă şi în ritm rapid a acestora din motivele expuse anterior. În cele mai multe cazuri, ritmul de creştere a cheltuielilor locale a devansat pe cel al cheltuielilor generale ale statului.

III. Reforma finanţelor locale

Creşterea rapidă a cheltuielilor comunităţilor locale, atât în ţara noastră cât şi în alte ţări, a dus la creşterea continuă a decalajului dintre veniturile locale şi aceste cheltuieli, fapt ce a dus la înregistrarea unor deficite crescânde în bugetele locale. Aceste deficite au trebuit să fie acoperite din alte resurse, cum ar fi subvenţiile de la bugetele centrale sau din împrumuturi publice. Astfel în Franţa, după 1970 veniturile locale acopereau mai puţin de jumătate din totalul cheltuielilor, fenomenul înregistrându-se şi în alte ţări.

Această situaţie a avut drept consecinţă o dependenţă tot mai mare a colectivităţilor locale de puterea centrală de stat, fapt ce a dus atât la limitarea libertăţii de acţiune a acestora, prin întărirea controlului administraţiei centrale, cât şi la imposibilitatea punerii în aplicare a unor acţiuni prevăzute în politica locală a acestor colectivităţi, cu importante efecte negative în plan economic şi social. De asemenea, recurgerea la creditul public pentru echilibrarea bugetelor locale, prezintă dezavantajul că determină o creştere a datoriei publice pe termen lung prin adăugarea dobânzilor aferente acestor credite, la totalul cheltuielilor, ceea ce determină o creştere şi mai accentuată a acestor cheltuieli.

Reforma finanţelor locale trebuie deci să asigure o creştere reală a veniturilor proprii ale colectivităţilor locale, astfel încât acestea să acopere într-o proporţie cât mai mare, dacă se poate integral, cheltuielile acestor colectivităţi.

---

x) *În cazul ţării noastre s-a înregistrat o discontinuitate în creşterea acestor cheltuieli la mijlocul anilor '80.*

Pentru atingerea acestui scop sunt necesare acțiuni în următoarele direcții:

a) instituirea de noi taxe şi impozite locale, cum ar fi taxele asupra unor servicii locale, taxe asupra utilizării în diferite scopuri a domeniului public, impozite asupra transferului unor titluri de proprietate etc;

b) creşterea randamentului impozitelor locale prin cuprinderea întregii materii impozabile, prin eliminarea posibilităților de evaziune fiscală şi prin reducerea cheltuielilor de percepere;

c) transferarea în interesul comunităților locale a unor taxe şi impozite ale statului. Aceasta reprezintă măsura cea mai eficientă de creştere a veniturilor locale, fapt dovedit de rezultatele obținute de diferite țări (de exemplu, Franța) în acest domeniu;

d) extinderea investițiilor publice la nivel local, atât prin investiții directe, care au ca scop înființarea de noi societăți publice în diferite domenii (industrial, agricol, prestări de servicii) cât şi prin participarea cu capital la societățile mixte.

Aceasta duce la creşterea veniturilor colectivităților locale prin profiturile realizate, atât sub forma impozitelor pe profit şi salarii cât şi sub forma dividentelor în cazul investițiilor în cadrul societăților mixte (care au capital public şi privat).

Toate aceste măsuri au drept scop creşterea veniturilor din surse locale şi, pe această bază, acoperirea unei părți tot mai mari din cheltuielile colectivităților locale cu venituri proprii, ceea ce micşorează dependența economică a acestora de puterea centrală de stat.

ROLUL STATULUI ÎN CREAREA CONDIȚIILOR NECESARE DEZVOLTĂRII COMPONENTELOR ECONOMIEI DE PIAȚĂ ÎN ROMÂNIA

Daniela GHICA

Degradarea continuă a aparatului de producție în perioada ultimilor aproape doi ani reclamă adoptarea unor măsuri urgente pentru stoparea scăderii producției. Soluțiile tactice trebuie însă să aibă în vedere interesele pe termen lung ale societății româneşti, fiind necesară corelarea lor în cadrul unei strategii mai ample.

Elaborarea unei asemenea strategii reclamă eforturi deosebite de definire a traseului de urmat, pornind de la particularitățile economiei naționale româneşti şi ale actualei etape, precum şi de la configurația pieței internaționale.

În acest proces, orientarea resurselor pentru a parcurge drumul tranziției la economia de piață are loc în condițiile unor ample modificări structurale, atât ale producției, cât şi ale relațiilor de proprietate, organizatorice, instituționale, externe etc.

Strategia tranziției la economia de piață în România trebuie să definească o restructurare radicală a sistemului de gospodărire în ansamblul său, prin înlăturarea la toate nivelurile a măsurilor administrative, locul acestora fiind luat de metode economice. În acest sens, are o deosebită importanță precizarea domeniilor şi modalităților de intervenție a statului în economie, în vederea creării unui cadru economic şi social favorabil pentru agenții economici, aparținând oricărei forme de proprietate, menit să ofere un câmp larg de manifestare a inițiativei şi de desfăşurare a unei activități eficiente.

Desigur, tranziția la economia de piață presupune şi restructurarea celorlalte sfere ale vieții sociale şi în primul rând, crearea unui climat social-politic şi psihosocial corespunzător, favorabil acceptării modificărilor.

Un rol deosebit de important în această etapă îl are asigurarea unui sistem informațional eficient, pentru ca toate forurile de decizie şi organele competente să efectueze analize economice la diferite niveluri, să dispună de datele necesare urmăririi mersului reformei şi adoptării unor decizii în cunoştință de cauză.

De asemenea, este necesară asigurarea condițiilor pentru o bună informare a tuturor agenților economici cu măsurile legislative la zi, dată fiind rapiditatea apariției unor noi acte normative şi reglementări legale.

În esență, mijloacele economice folosite de stat influențează piața stimulând sau limitând producția diferitelor mărfuri.

Întrucât în prezent se constată existența unei crize de subproducție, intervenția statului va urmări crearea tuturor condițiilor pentru stimularea producției, ceea ce va permite atât realizarea veniturilor necesare bugetului statului, cât şi asigurarea fondurilor necesare agenților economici pentru investiții.

În aceste condiții, în perioada următoare sporeşte rolul statului în asigurarea, prin mijloace economice, a echilibrului macroeconomic, a cadrului necesar accelerării apariției de unități particulare productive, precum şi a privatizării sectorului de stat al economiei. Esențială este asigurarea unui cadru competițional pentru toți agenții economici şi înlăturarea tuturor piedicilor de ordin administrativ în desfăşurarea liberei inițiative. De aceea, se impune desființarea monopolului statului în economie, dar şi a întreprinderilor gigant, care împiedică creşterea competitivității.

În perioada de tranziție în care se află România nu se poate vorbi de funcționarea economiei fără intervenția statului român. Acestuia îi revine un rol major în realizarea unor obiective de interes general, în stoparea sau diminuarea inflației, a şomajului, a poluării, în stimularea cercetării ştiințifice etc.

STRATEGIA IEŞIRII DIN CRIZĂ ŞI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ VIITOARE A ROMÂNIEI

Ion SOARE

1. Criza economică ce o parcurge România de azi nu este (nu va fi) nici simplă şi nici de scurtă durată. Totodată, este foarte probabil ca în viitorul apropiat ea să se agraveze şi să se complice încă şi mai mult, datorită condițiilor şi evoluțiilor politice din țară şi din exterior.

Totuşi, atât cât depinde de noi, trebuie căutate repere şi stabilite contururi care să ducă cel puțin la precizarea diagnosticului, dacă nu şi a tratamentului necesar. Căci în materie de "tratament", în mod aproape sigur ne lipsesc mijloacele necesare şi, destul de probabil, şi voința (politică) cerută pentru aşa ceva. Asta cel puțin deocamdată.

2. Programele de până acum (mai mult sau mai puțin guvernamentale) excelează în "idei" generoase sau chiar seducătoare (pe hîrtie!), dar au o carență sinucigaşă: le lipsesc realismul şi pragmatismul. Soluții consonante cu starea de fapt a economiei şi societății româneşti nici nu se caută şi, desigur, nici nu se găsesc. Noi acum nu vrem decât economie de piață sută la sută, liberalizări şi liberalism aşişderea, mecanisme autoreglatoare etc. Oricum "noua ideologie economică" se dezvoltă şi funcționează… ca în carte. Nu sunt rezultate palpabile, nu-i nimic, practicăm "fuga în viitor": vom fi…mâine (acelaşi "mâine" din gluma cu "mâine tundem gratis"?).

Economia mixtă, intervenționism de stat, planificare (indicativ–orientativă) sunt lucruri cel puțin demodate… la noi. Aşa stând lucrurile, se impune o întrebare de autentic bun simț: cum se face că, cu idei din ce în ce mai "deştepte", se obțin rezultate din ce în ce mai proaste? Cum rezolvăm acest paradox, dacă nici unul din cei doi termeni ai ecuației (întrebării) nu este mistificat?

3. Revenirea cu picioarele pe pământ – acum, când încă nu s-a produs colapsul economiei româneşti – nu mai este opțională, ci absolut obligatorie. În materie de politică economică națională, mai ales într-o etapă de tranziție de la o orânduire politico-socială la alta, total diferită, "marile şi noile idei" nu pot rezolva aproape nimic – ba, din contră, uneori pot chiar dăuna – dacă nu se calchiază pe realitățile structural-obietive ale economiei în cauză.

Am fost şi încă suntem ceea ce în mod inspirat s-a numit "economie de penurie", avem o piață internă relativ mică, ne lipsesc resursele interne pentru câteva materii prime de importanță națională (energetice, minereuri, bumbac etc.), sistemul relațiilor economice externe ne este destrămat în bună măsură,

tehnologiile sunt rămase în urmă, managementul la nivelul unităților economice este practic inexistent, capitalul intern este subțire, iar capitalul străin va veni foarte greu şi la dimensiuni departe de nevoile noastre (oricât de democrați vom fi şi oricâte garanții îi vom asigura; pentru că, nu va găsi un interes economic real în proporția care să-i incite a veni) etc.

Se pare că am etalat doar acele realități economice ce ne sânt mai puțin favorabile. Dar ce se întâmplă cu cele potențial favorabile? Pe unele (agricultură, turism) chiar "se pariase" la nivel de responsabilitate națională. Rezultatele pe anul în curs? Aproape se cunosc: cvasicatastrofale. Cu reală părere de rău, putem "paria" şi noi la rândul nostru că vor fi la fel şi în următorii 3-5 ani (cel puțin!), dacă vom continua ce am început cu atâta "strălucită" incompetență pragmatică. Căci teoretico-discursiv, slavă Domnului… avem cuvinte la îndemână (şi nu mai sunt "de lemn"!).

4. Problema de principiu, aceea a tranziției economiei socialist-centralizate la economia de piață, nici pe departe nu mai poate fi pusă azi în termeni opționali. Răspunsul este deja clar şi definitiv pentru toată lumea: el nu poate fi decît categoric afirmativ.

Răspunsul de principiu nu înseamnă şi rezolvarea problemei, cum de altfel nimeni nu poate crede aşa ceva. Problema de fond este însă alta, şi ea este chiar mai importantă decât problema de principiu, pentru că numai rezolvarea ei va duce la rezultatele aşteptate.

Această problemă de fond constă în răspunsurile (calitatea lor) ce se vor da la următoarele patru întrebări: "ce", "cît", "cum" şi "în ce cadență" (timp) vom introduce din elementele şi mecanismele economiei de piață în realitățile structural-obiective ale economiei vechi. Pentru că, cel puțin în perioada de tranziție (ce va necesita probabil un timp "istoric" de vreo 10-15 ani) nu ori "ce", nu ori "cât", nu ori "cum" şi nu în ori "ce cadență" se poate introduce, pentru a fi siguri că rezultatele pe ansamblu vor fi cel puțin sensibil mai bune decât în vechea economie şi nicidecum sub acelea (verificabil pe termen scurt şi nu pe decenii, pentru ca cei ce au făcut sacrificii să fie răsplătiți… în viață; de decenii, şi socialismul a făcut ceva, dar sacrificiile făcute de milioane de oameni au fost prea mari - şi pentru o bună parte dintre ei niciodată răsplătite…).

Deci convingerea noastră este aceea că la economia de piață nu se trece de pe o zi pe alta, aşa cum s-a încercat şi se încearcă, pe bază de ambiții politice şi intelectuale, ca şi pe necunoaşterea sau ignorarea voită a realităților național-obiective. "Bruscarea" unei țări şi a unui popor este de neadmis sub nici un motiv. Mai ales că acest lucru s-a mai întâmplat…, dar cel puțin există scuza reală că nu a fost la mijloc exclusiv voința națională. În condițiile de azi această scuză este exclusă. Şi, atunci?

5. Practicarea unei planificări indicativ-orientative, a intervenției şi controlului statului în problemele-cheie, la care să se adauge introducerea treptată (bine gândită şi verificată) a unor elemente, mecanisme şi instituții ale economiei de piață, constituie singura cale viabilă şi responsabilă pentru a face

cu adevărat tranziția la noul tip de economie. Numai aşa costurile sociale şi umane vor fi cele mai mici posibile şi acceptate de marea masă a populației. În fond, nu pentru ea se face transformarea, nu ea trebuie să perceapă rezultate mai bune şi să şi-o asume ca pe o cauză proprie intensificând-o? "Tranziția" de până acum – excesiv liberală şi foarte şoc – nu poate duce decât într-o înfundătură (se văd multe şi certe semne în acest sens) ce va compromite însuşi procesul în ansamblul său şi – ceea ce este mai grav – va săpa o prăpastie a neîncrederii în cadrul națiunii, cu consecințe uşor de prevăzut.

Potențialele convulsii sociale şi creşterea rezistenței masei la transformări economico-sociale necesare – mergând până la opoziție structurală şi "reacționarism" – ne vor arunca înapoi pe scara istoriei cu câteva trepte, greu de recuperat în sine, dar, mai ales, capabile să destrame sau cel puțin să slăbească ființa statală şi națională.

6. Aducerea în discuție a acestor câteva probleme "generale" nu poate fi apreciată decât prin covârşitoarea importanță a acestora. Doar dacă le conştientizăm deplin pe acestea, vom putea trece cu adevărat la elaborarea întregului complex de probleme ale ieşirii din criză şi dezvoltării viitoare a economiei româneşti. Dacă vom practica în continuare o "mecanică oarbă", pe temeiul a ceea ce am "schițat" şi "introdus" până acum, neținând cont de aceste realități generale, dar obiective şi de neocolit, vom risca foarte mult ca "începutul de azi al unei noi societăți" să semene în demers şi rezultate cu un alt "început", cel de acum aproape cinci decenii. Şi, probabil, se va verifica deplin şi definitiv ceea ce cu durere a spus un gânditor român: "poporul acesta nu a avut noroc în istorie".

ROLUL FACTORULUI MONETAR ÎN COMBATEREA CRIZEI ŞI ÎN REDRESAREA ECONOMIEI

prof.dr. Costin C. KIRIȚESCU

În domeniul monetar, principalele efecte ale actualei crize economice din România pot fi sintetizate în modul următor:

1. Deprecierea galopantă a monedei naționale datorită inflației;
2. Formarea unor cursuri valutare în discordanță cu raportul puterilor de cumpărare;
3. Blocajul financiar în lanț al întreprinderilor;
4. Deficitul accentuat al bugetului de stat şi al contului curent al balanței de plăți;
5. Creşterea dobânzilor, expresie a scăderii lichidității;
6. Creşterea angajamentelor externe ale statului şi agenților economici privați.

Câteva cuvinte despre conținutul acestor efecte monetar-financiare ale crizei.

1. Deprecierea inflaționistă a monedei naționale este aspectul cel mai vizibil şi mai frapant al crizei. El este determinat pe de o parte de liberalizarea prețurilor în condițiile unei evoluții nefavorabile a producției şi de exigențele salariale în discordanță cu valoarea producției realizate. Ca urmare, puterea de cumpărare a volumului salariilor este în complet dezacord cu valoarea producției disponibile pe piață.

2. Deprecierea internă a monedei este asociată cu deprecierea ei externă. Cursurile valutare formate pe piața liberă sunt influențate în mare măsură de speculații valutare şi de factorul psihologic, acestea îndepărtând cursurile de paritatea puterilor de cumpărare şi compromițând valabilitatea economică a cursurilor oficiale. De aci rezultă o evoluție nesatisfăcătoare a balanței de plăți, o incapacitate a comerțului exterior de a furniza devizele necesare plății importurilor şi achitării datoriilor externe.

Deprecierea externă a monedei naționale depreciază mărfurile noastre de export şi serviciile prestate, pe de o parte, iar pe de altă parte constituie o frână la import, ridicând probleme în calea procurării de energie şi materii prime. Totodată, deprecierea majoră a monedei naționale creează condiții pentru înstrăinarea de active româneşti la prețuri cu totul nesatisfăcătoare. Mai trebuie adăugat că situația determinată de deprecierea externă a monedei naționale, cu toate consecințele ei pentru balanța de plăți, subminează poziția României față de partenerii economici şi de factorii politici externi.

3. Blocajul financiar al întreprinderilor are trei cauze principale: scăderea producției materiale a întreprinderilor, care a dus la scăderea capacității de plată a acestora, creşterea peste limitele admisibile a stocurilor, precum şi volumul restrâns al creditelor primite.

Blocajul financiar este una din principalele cauze ale crizei economice.

4. În condițiile etapei de tranziție, dezechilibrele bugetare şi ale contului curent al balanței de plăți sunt inerente. Totul este ca acestea să nu depăşească limitele prevăzute. În România, aceste limite au fost depăşite, ceea ce creează probleme serioase întregii desfăşurări a activității economice.

5. Într-o perioadă de inflație, criza de lichiditate reprezintă un fenomen tipic, deşi contradictoriu. În România, criza de lichiditate a căpătat proporții neaşteptate datorită ponderii exagerate a numerarului în volumul plăților, respectiv slabei implicații a celorlalte instrumente de plată. La aceasta se adaugă politica prea precaută a creditelor bancare, probabil ca urmare a intenției de frânare pe această cale a procesului inflaționist.

6. Deşi evoluției contului curent al balanței de plăți a avut un curs considerat favorabil, nevoile de devize au crescut foarte mult, aducînd cu sine căutări laborioase ale unor surse externe de finanțare. Pe lângă cauzele interne cunoscute, dificultățile de procurare a creditelor externe au mai avut şi cauze politice care numai în ultima vreme par a fi pe cale de rezolvare.

Acestea fiind aspectele principale monetar-financiare ale crizei economice, depăşirea crizei depinde în bună măsură de rezolvarea problemelor enumerate şi declanşarea stimulenților monetari şi financiari capabili să sprijine dezvoltarea ulterioară.

1. Experiența internațională din ultimii ani a dovedit că inflația nu este o fatalitate care nu se poate combate decît printr-o reformă monetară radicală. Un număr de state au reuşit să întoarcă curba inflaționistă şi să stabilizeze sau chiar să redreseze treptat puterea de cumpărare a monedei. Deşi din această experiență nu se poate concretiza un program antiinflaționist general valabil, combaterea inflației avînd ca punct de plecare specificul fenomenului inflaționist în fiecare țară, studierea măsurilor antiinflaționiste practicate în diferite state are o utilitate incontestabilă pentru edificarea unei politici coerente antiinflaționiste în România. Obiectivul central al politicii antiinflaționiste este realizarea stabilității puterii de cumpărare a monedei naționale, această stabilitatea constituind un factor indispensabil pentru normalizarea vieții economice şi progresul producției. În această privință, realizările pieței comune în domeniul de aplicare a sistemului monetar european ca insulă de stabilitate a raporturilor valorice dintre monedele naționale componente şi ECU pot servi de asemenea ca model.

Printre măsurile antiinflaționiste de ordin general menționăm: (a) eliminarea tendinței de creştere a masei monetare fără o justificare economică; (b) realizarea unui echilibru între cererea solvabilă de consum şi posibilitățile de producție pentru piața internă; (c) o politică fiscală care să sprijine

inițiativele sănătoase ale producătorilor de mărfuri şi, totodată, să combată toate practicile ilicite; (d) adoptarea unei politici salariale corespunzătoare stadiului de dezvoltare a economiei naționale; (e) reducerea şomajului şi, prin aceasta, restrângerea pe cât posibil a masei monetare canalizate spre consumul neproductiv; (f) adoptarea unei politici de credit echilibrate capabile să stimuleze inițiativele sănătoase şi să stăvilească încercările aventuriste şi speculative.

2. Realizarea unei politici active de supraveghere a formării cursurilor valutare, intervenindu-se pe piață de cîte ori este cazul pentru frânarea mişcărilor aberante care duc la distanțarea cursurilor de paritatea puterilor de cumpărare. Aceasta presupune formarea unei rezerve valutare de intervenție şi asigurarea unor credite externe special destinate intervențiilor stabilizatoare pe piața valutară. Concomitent trebuie urmărită activarea prin toate mijloacele a surselor de procurare a devizelor: export de mărfuri, turism, alte servicii.

Unificarea cursurilor valutare şi trecerea la convertibilitate numai în condițiile realizării prealabile a unui echilibru relativ între cererea şi oferta valutară. În condițile existenței unui mare dezechilibru între cererea şi oferta valutară, Banca Centrală să fie degajată de amestecul fie şi formal în operațiile bursiere, acestea să fie trecute în sarcina băncilor de rangul II, iar publicitatea evoluției cursurilor să se restrângă la afişarea lor la băncile autorizate şi la casele de schimb valutar.

3. Blocajul financiar necesită o politică consecventă de deblocare care să se orienteze spre lichidarea cauzelor determinante ale blocajului şi anume: efortul de promovare a factorilor individuali, care pot determina în fiecare întreprindere o creştere a producției şi implicit o majorare a încasărilor, cu alte cuvinte o sporire a capacității de plată; luarea de măsuri ferme în vederea lichidării stocurilor care depăşesc nevoile reale ale întreprinderilor; evaluarea realistă a nevoilor de creditare a întreprinderilor şi, pe această bază, acordarea de credite bancare necesare lichidității întreprinderilor.

4. Echilibrul bugetar şi al contului curent al balanței de plăți sînt în strânsă legătură cu modul în care factorul monetar poate contribui la lichidarea crizei economice şi dezvoltarea ulterioară a economiei. În această privință, există o interacțiune: o monedă sănătoasă sprijină gestiunea bugetară în conformitate cu exigențele statului şi ale relațiilor economice şi financiare externe. La rândul său, o gestiune bugetară corectă vine în întâmpinarea îndeplinirii de către instrumentul monetar a rolului său în combaterea crizei şi în mersul înainte al economiei. Factorul monetar nu poate opera singur; el trebuie sprijinit prin toate mijloacele de echilibrare a bugetului de stat şi a contului curent al balanței de plăți. În consecință, eforturile de echilibrare a încasărilor şi plăților sunt principalul factor financiar de asanare a sectorului monetar al economiei. A acuza politica monetară şi valutară de ineficiență a măsurilor de echilibrare a bugetului şi a contului curent al balanței de plăți

înseamnă o abordare unilaterală a ansamblului de relații între factorul monetar şi cel financiar.

5. Nivelul dobânzilor constituie un instrument care poate stimula sau restrânge activitatea economică. În condițiile în care dobânzile se formează liber pe piață în funcție de cererea şi oferta de credit, rolul principal în această formare este îndeplinit de lichiditatea pieței. Este firesc, dacă vrem să înlăturăm criza economică şi să facem economia să progreseze, să creăm o lichiditate aptă să reducă cât mai mult nivelul dobânzilor. Pentru aceasta este necesar ca, paralel cu furnizarea numerarului necesar, să se încurajeze pe toate căile utilizarea mijloacelor de plată fără numerar, în special cecurile bancare şi cambiile. Aceasta în pregătirea mijloacelor de plată mai sofisticate, pentru care sunt necesare condiții tehnice şi investiții. Concomitent este necesar să se revizuiască politica de credit, în sensul acoperirii nevoilor efective ale agenților economici, la nivelul nevoilor de lichiditate ale acestor agenți. În felul acesta, se poate acționa şi asupra nivelului dobânzilor pieței, în sensul reducerii acestui nivel şi implicit al creşterii rentabilității întreprinderilor.

6. Procesul de integrare a României în circuitul financiar internațional a fost deosebit de laborios şi încă în prezent există sechele ale unei comportări distanțate, impermeabile la informațiile privind schimbările fundamentale intervenite în România după Revoluția din decembrie 1989. Odată cu normalizarea relațiilor cu finanța internațională, se va putea utiliza într-o mai mare măsură aportul factorului monetar în lichidarea crizei şi progresul economiei. În acest scop, primordială este evoluția internă social-politică şi economică. La această trebuie însă să se adauge o acțiune bine organizată şi de durată, menită să informeze cât mai deschis şi mai pertinent despre stările de lucruri din România. Amplificarea propagandei noastre în străinătate prin toate mijloacele aflate la dispoziție este o cale necesară de pătrundere în cercurile de afaceri din Occident şi de contracarare a tendințelor de dezinformare susținute de diferitele formațiuni opuse intereselor poporului nostru.

NATURA ŞI SPECIFICITATEA CRIZEI ECONOMICE ROMÂNEŞTI

dr. Constantin IONETE

Criza profundă pe care o străbatem constituie pata albă din câmpul analizei economice post-revoluționare. Cantonarea în recunoaşterea şi trăirea ei nu este întâmplătoare.

De aproape jumătate de secol, acest fenomen a fost eliminat din efortul de conceptualizarea a dinamicii economiei noastre şi menținut într-o formă hipertrofiată în arsenalul militantismului ideologic.

Totodată, după decembrie 1989, a avut loc o focalizare programatică a efortului de cercetare asupra trecerii la economia de piață, valoroasă în ansamblul său, dar cu unele tendințe de unilateralitate.

Grăitor în acest sens este efortul de a demonstra fie opțiunea de trecere "şoc", fie cea "graduală", ignorându-se vitezele şi duratele diferite ale proceselor social-economice în cursul implementării reformei, în condițiile crizei ce se declanşase deja. Viața a dovedit că stabilirea cadrului juridic şi instituțional al economiei de piață este compatibilă cu opțiunea "şoc". În schimb, constituirea şi funcționarea unora din segmentele acesteia şi mai ales a pieței financiare, cu componența ei majoră, privatizarea patrimoniului, precum şi a pieței monetare, se măsoară cu anii.

Viciul de abordare a favorizat apariția unor soluții-miracol, totdeauna prezente în fazele de criză. La noi au fost populare reînvierea unor mecanisme depăşite, cum ar fi etalonul monetar aur, sau transformarea peste noapte, prin decret a fiecărui cetățean în capitalist.

În acest fel, s-a pierdut din vedere o categorie fundamentală şi anume, timpul economic în care se desfăşoară fenomenele şi procesele în cadrul unui mecanism. Evident, există şi excepții. Schița înfăptuirii economiei de piață mereu prezentă în fundamentarea reformei, este consolidată prin evaluarea timpului economic specific grupelor de transformări.

În etapa în care ne aflăm, pe timpul economic al schimbărilor declanşate prin reformă se suprapun duratele factorilor crizei, influențându-se reciproc.

Acest fapt implică cunoaşterea aprofundată a manifestărilor crizei economiei noastre.

Astfel, vom continua să alimentăm aşteptările la rezultate imediate, după adoptarea cadrului juridic al reformei.

Caracterul atipic al crizei economiei româneşti

În investigarea depresiunii economice prin care trecem, nu poate fi ignorată experiența dramatică şi îndelungată a crizelor periodice suportate de

majoritatea țărilor în care s-a consolidat capitalismul tehnic, încă de la începutul secolului trecut. În plină perioadă de trecere la economia de piață apare firească examinarea capacității dovedite de mecanismele acesteia în reglarea gravelor dezechilibre accidentale sau periodice, asemănătoare sau specifice.

În acest domeniu, efortul de conceptualizare a fost considerabil. Este greu de întâlnit un economist de talie, a cărui operă să nu fie marcată de astfel de preocupări. De mai mult timp există o tipologie a crizelor şi ea va fi îmbogățită după seismul sistemului economic cunoscut sub numele de socialism real.

Într-o încercare de clasificare a lor după multiple criterii, Henri Guitton, în lucrarea sa despre "Mişcările Conjuncturale" , distinge un număr mai mare de zece tipuri de crize ciclice.

Economia secolului XIX şi mai mult de o treime din secolul nostru a fost dominată de crizele integrate în ciclurile economice denumite de J. Schumpeter "cicluri Juglar", în cinstea autorului primei cărți dedicate acestor fenomene, apărută în 1860.

Cu toate că acestea, cunoscute şi sub numele de cicluri clasice, şi-au încheiat existența într-o formă violentă la începutul anilor '30, ele nu pot fi considerate obiect de arhivă al istoriei economice.

Fluctuațiile economice şi chiar ruperea brutală a echilibrelor sînt fenomene perene, aşa cum dovedeşte depresiunea economiei noastre. Ele nu se încadrează în ciclurile clasice, dar unele din manifestări, în forme noi, atenuate sau simplificate, sînt asemănătoare.

Pe de altă parte, în structurile contemporane ale economiei de piață în care avansăm şi-au încetat acțiunea forțele endogene care asigurau automatismul trecerii de la depresiune la relansare în ciclurile clasice. Acestea erau generate de sistemul bănesc aur prin capacitatea lui de creştere şi reducere a cantității de bani prin tezaurizare-detezaurizare, în condițiile conservării valorilor, precum şi de scăderea neîngrădită a prețurilor şi salariilor, favorabile reluării producției.

În economia noastră, ca şi în alte țări, moneda de credit, care a înlocuit ireversibil sistemul aur, poate evolua în direcția inflației, iar mişcarea prețurilor şi salariilor are un singur sens, creşterea. Redobândirea acțiunii regulatoare a acestor mecanisme este imposibilă.

Frământata istorie a economie de piață, în secolul XX, a cunoscut forme sensibil modificate ale fluctuațiilor ciclice. Unele, prin caracterul lor de adaptare la noile condiții ale economiei capitaliste au fost aşa de diferite de cele clasice, încât au fost denumite crize de reconversiune.

Primele manifestări ale acestora s-au desfăşurat în țările europene după primul război mondial, începând din 1920.

Ieşirea din criză implica depăşirea greutăților trecerii de la economia de război la cea de pace, iar în planul mecanismelor de la regimul economic

autoritar şi dirijist, la cel liberal. Saltul la acomodarea cu schimbări noi, profunde, în sistemul economiilor de piață s-a săvârşit în perioada marilor crize din anii ’30 care au zguduit întregul sistem. De data aceasta, transformarea necesită trecerea de la reglarea automată ciclică, la nivel microeconomic, a dezechilibrelor, la restabilirea echilibrului prin acțiuni sau politici la nivel macroeconomic.

Acest proces s-a declanşat atât în practica relansării, susținută încă de unele evoluții ale crizei ciclice, cum a fost funcționarea scăderii prețurilor, cât şi în plan teoretic, prin apariția keynesismului, în anii ’30.

Consolidarea modificărilor de structură după al doilea război mondial a anihilat acțiunea factorilor majori care generau crizele ciclice în toate formele anterioare şi a schimbat fundamental cursul fluctuațiilor economice.

Această etapă marchează trecerea la fluctuațiile recesive. Pe fondul expansiunii economice neîntrerupte, apar fazele de recesiune, care pe durata scurte, neperiodice, dezamorsează parțial ritmul de creştere, fără să ajungă la niveluri negative. Reglarea fluctuațiilor în ambele sensuri (ascendente sau recesive) se realizează prin acțiuni macroeconomice, pe piețele monetare şi financiare, desfăşurate atât la nivel național, cât şi internațional.

Din confruntarea cu aceste forme ale fluctuațiilor, rezultă că depresiunea economiei noastre nu este generată de aceiaşi factori şi nici nu cuprinde forțe interne asemănătoare pentru restabilirea echilibrului.

Ea prezintă unele asemănări cu formele de reconversiune a structurilor şi mecanismelor crizelor ciclice şi, mai ales, cu faza finală a acestora din anii ’30.

Totuşi, deosebirile rămân fundamentale, deoarece căderea economică de la noi este manifestarea prăbuşirii sistemului economiei de comandă, nu a modificării unor elemente structurale. Cele două crize de reconversiune din anii '20 şi ‘30 s-au desfăşurat pe fondul menținerii aceleiaşi forme de proprietate.

Pe de altă parte, orice criză se exprimă prin evoluția negativă a indicatorilor relevanți ai echilibrului. Depresiunea economiei noastre nu face excepție de la aceste manifestări, deşi prin natura ei este atipică.

Cumularea unor manifestări ale crizei ciclice

Încadrarea crizei actuale în fluctuațiile economice, de aproape o jumătate de secol, ale sistemului comenzii economice centralizate din țara noastră aparține cercetărilor economice viitoare.

Certă şi măsurabilă este dezlănțuirea acesteia în forță, în ansamblul economiei naționale, în anul 1989, şi continuarea, cel puțin la aceleaşi cote, în perioada postrevoluționară.

Ca expresie a ruperii echilibrului, ea poate fi analizată prin evoluția variabilelor relevante ale acestuia.

Pentru condițiile funcționării celor patru segmente ale economiei de piață, teoria economică a selectat 10 variabile în acest scop.

Dintre acestea, pot fi urmărite şi în condițiile structurilor economiei noastre venitul național, investițiile, beneficiul, (profitul), masa monetară.

Dimensiunile căderii economiei naționale, în anul 1989, sunt măsurate prin evoluția venitului național, al cărui nivel a scăzut cu 8% față de anul anterior.

Caracterul de durată al acestui fenomen, specific crizelor ciclice, cu interval de depresiune de 2-4 ani, a fost marcat de continuarea aceluiaşi curs în perioada postrevoluționară. Față de 1989, în 1990 venitul național a scăzut cu 10%.

Trebuie subliniat că, spre deosebire de crizele ciclice, depresiunea economiei noastre nu s-a declanşat după o evoluție pozitivă a economiei până la atingerea unui punct maxim al creşterii. Din 1984 până în 1988 indicele sub formă de bază al venitului național a fost relativ stagnant.

Cealaltă variabilă, şi anume investițiile nete, a parcurs o traiectorie distinctă, intrând în pantă coborâtoare, cu anumite abateri, cu mai mulți ani înainte şi prevestind criza. Într-adevăr, nivelul acestora a scăzut la 67% în 1989 față de 1980. În 1990, investițiile nete s-au redus de la 133 miliarde lei în 1989, la 68 miliarde lei. Ele au reprezentat aproape jumătate din cele realizate în anul anterior, iar ponderea lor în venitul național a scăzut la 10,2% în acelaşi interval.

În ce priveşte beneficiul, variabilă de echilibru corelată cu investițiile nete şi în ansamblu cu formarea capitalului, declinul acestuia a fost şi mai abrupt. În fluctuațiile ciclice, scăderea profitului la nivelul zero semnalizează generalizarea crizei.

În 1989, beneficiul scriptic în economia noastră a scăzut cu 19% față de anul anterior, ceea ce ar fi fost suportabil. În schimb, pierderile cumulate, neacoperite la timp, au fost mai mari cu 64 miliarde lei decât beneficiile necesitând acoperirea lor prin asanare financiară.

Epuizarea resurselor de formare netă a capitalului şi a potențialului de economisire în ansamblu nu au semnalizat numai adâncimea crizei dezlănțuite, ci şi caracterul de durată al forțelor care au propulsat-o.

Într-adevăr, continuarea căderii libere a producției, în 1990, a antrenat o nouă reducere corespunzătoare a beneficiului.

Trendul acestor variabile nu exprimă toate laturile depresiunii.

Departe de a avea un caracter sectorial, limitat la ramuri, criza economiei româneşti prezintă şi unele manifestări amplificatoare în unele structuri de producție.

Teoria fluctuațiilor economice a consemnat existența unor ramuri numite pilot sau ghid în declanşarea crizei, încă de la începutul capitalismului tehnic.

Ele se încadrează în industria de bază care cuprinde sectorul extractiv, metalurgic, chimic şi altele.

Dezechilibre grave în faza de declin apăreau în producția de fontă, de oțel, de cărbune, de regulă sub formă de supraproducție.

Ridicarea la cote înalte a nivelului tehnic al producției a mărit potențialul acestor manifestări în industria de bază.

Prin expansiunea lor accelerată unele din aceste sectoare au antrenat în procese destabilizatoare atât ramurile din amonte şi în primul rând, producția la materii prime şi de energie, cât şi cele din aval, cu deosebire construcția de maşini.

În țările dezvoltate, după cel de-al doilea război mondial, aceste ramuri au încetat să domine tehnic procesele economice şi să influențeze hotărâtor fluctuațiile economice, ca urmare a progresului tehnic manifestat în producția de înlocuitori, reducerea drastică a consumului, reglarea excedentelor pe piețele internaționale foarte dezvoltate, precum şi a altor factori.

În economia noastră, prin structura şi dimensiunile sale, sectorul producției de bază şi-a amplificat poziția de pilot destabilizator, intrând într-o criză profundă cu ample efecte de antrenare, acționând însă nu prin supraproducție, ci prin nefolosirea capacităților de producție.

Cu toate că, în 1989, acesta şi-a păstrat caracterul de sector privilegiat, mai ales în aprovizionarea cu materii prime şi materiale, producția în cadrul său a intrat în declin. Metalurgia feroasă şi neferoasă, chimică, energia electrică şi alte ramuri au înregistrat scăderi cuprinse între 2-5% față de anul anterior.

Confruntarea cu starea sa reală în cadrul întregii economii a avut loc în 1990. Ca urmare, la majoritatea produselor, scăderile au fost considerabile, producția reprezentând 38-80% față de realizările anului 1989. Această evoluție a industriei de bază a amplificat dezechilibrele prin blocarea activității de finisare a produselor în ramurile din aval şi ca urmare prin creşterea stocurilor de produse intermediare. În 1990, cel de al doilea an al crizei, în condițiile penuriei de materii prime, materiale şi devize libere, creşterea stocurilor în economie a blocat 125 miliarde lei din venitul național, adică 18% din valoarea acestuia. Ele au fost aproape de două ori mai mari decât alocațiile din venitul național pentru investițiile nete (68 miliarde lei) deşi acestea pot acționa pentru redresare.

Principala cauză o constituie timpul economic pe care îl implică restructurarea ramurilor în perioada specifică de trecere la economia de piață, atâta timp cât nu funcționează mesajul prețurilor în alocarea resurselor.

Totodată, ramurile de bază, odată cu supradimensionarea unor sectoare, au întreținut o adevărată foame de devize, mărind dependența întregii economii de importuri, în condițiile necompetitivității produselor.

În 1989, pentru 1 leu venit național creat au fost necesare resurse din import în valoare de 23 bani.

Potrivit datelor din balanța legăturilor dintre ramuri, numai pentru ramurile din industria extractivă resursele importate au reprezentat 40% din totalul celor folosite. La presiunea destabilizatoare a acestor importuri s-a adăugat,

începând de la jumătatea anilor ’80, cea a rambursării accelerate a datoriei externe.

Pe lângă industria de bază, un loc aparte în manifestările crizei revine agriculturii.

După cum se ştie, teoria ciclurilor economice nu cuprinde în sfera acestora fluctuațiile producției agricole. Alternarea recoltelor bune şi slabe la slabe la intervale neregulate în timp, determinată de factori naturali, extraeconomici, modifică natura acestor evoluții. Acestea sînt fluctuații fizice, cu caracter sezonier, pe perioade scurte, ce nu se încadrează în ritmul şi durata depresiunilor ciclice.

Variațiile recoltelor nu se transmit în mod necesar asupra întregului mecanism economic.

În economia de comandă, centralizată, din țara noastră a avut loc o integrare riguroasă a agriculturii în sistem, care a adăugat factori noi de influență asupra fluctuațiilor fizice ale producției. Forma specifică folosită în acest scop a constituit-o reglementarea detaliată a proceselor economice, care s-a transformat în ceea ce teoria economică numeşte regimul juridic de criză, concretizat în coerciții şi interdicții.

Sistemul preluării obligatorii la prețuri simbolice a produselor vegetale şi animale al interzicerii circulației libere a cerealelor şi produselor animaliere, al desființării practice a pieței produselor agricole, precum şi al salarizării în acest sector, a dus la permanentizarea unei crize de subproducție şi subconsum cu efecte asupra întregii economii.

De aceea, criza s-a manifestat şi în agricultură, ca în toate celelalte ramuri.

În 1989, venitul național în agricultură a scăzut cu 9% față de anul anterior, mai mult decât în industrie şi în ansamblul economiei.

În perioada postrevoluționară, abolirea regimului regimului juridic de criză a acționat asupra procesului de creştere a produsului intern brut agricol. În 1990, acest indicator a crescut cu 31% față de 1989.

Revenirea agriculturii la fluctuații relativ independente, fizice, sezoniere, rămâne legată de alte schimbări fundamentale în domeniul exploatărilor specifice, la mărimea optimă şi cu structuri tehnice consolidate, care cer timp.

Impactul crizei de sistem cu formarea structurilor pieței

Pregătirea şi aplicarea reformei a început şi se desfăşoară pe fondul a două mari grupe de dificultăți şi anume: căderea economiei declanşată în anul premergător revoluției, pe de o parte, şi eradicarea şi înlocuirea sistemului comenzii economice centralizate, pe de altă parte.

Pe cât de virulentă, pe atât de subevaluată a fost prima componentă a dificultăților, disponibilă a fi trecută pe seama mersului reformei.

Aşa cum s-a văzut, în 1990, declinul şi-a urmat cursul în ritmul impus de dimensiunile crizei iar reforma a avut propria-i cadență, marcată şi de crearea prealabilă, într-un timp specific, a cadrului juridic necesar.

Pe neobservate, s-au acumulat noi dificultăți de durată, implicate de formarea structurilor pieței, vitale pentru reformă, care nu devin viabile, numai prin legiferarea şi înființarea de instituții.

Economia de piață nu este omogenă, ci structurată. Nici unul din segmentele ei nu funcționează pe deplin, iar două din acestea şi anume piața financiară sau a capitalului şi piața monetară se află încă în perioada pregătirii condițiilor necesare începutului.

Procesul de formare a acestor structuri reduce capacitatea de acțiune pentru relansarea economiei.

Funcționarea acestor segmente precum şi a pieței mărfurilor şi serviciilor în condițiile manifestării mesajului prețurilor este hotărâtoare pentru antrenarea investițiilor de capital.

Se ştie că "steaua polară" a investitorilor o constituie cursul acțiunilor care creşte direct proporțional cu randamentul în producție al agenților economici şi invers proporțional cu rata dobânzii pe piața monetară.

$$C = r/i\ (N),$$

unde:C = cursul acțiunii;

r = randamentul activității;

i = rata dobânzii:

N = valoarea nominală a acțiunii.

O legislație perfectă a investițiilor nu prinde viață în afara funcționării acestui mecanism, cu deschideri multiple. În cadrul lui se realizează evaluarea activelor agenților economici. Totodată, declanşarea pe baze economice a procesului de privatizare la scară mare prin transferul acțiunilor de stat în proprietatea întreprinzătorilor şi, în general, a titularilor de disponibilități băneşti implică cele două segmente de piață. În funcție de semnalul lor şi de mesajul prețurilor, devine eficient şi procesul de restructurare a producției pe ramuri.

Desfăşurarea crizei actuale este sensibil marcată şi de formarea pieței muncii.

Funcționarea acestui segment a suferit schimbări fundamentale în economia de piață contemporană spre care tindem. Acestea s-au datorat constituirii unor structuri revendicative, ca elemente noi în structura forțelor sociale, reprezentate prin sindicate puternice. Noile evoluții au avut urmări importante. Flexibilitatea salariilor în funcție de cererea şi oferta de muncă din perioada ciclurilor clasice şi-a încetat acțiunea în sensul ieşirii din criză prin scăderea continuă a acestora.

Salariile au devenit rigide, fără deschidere spre scădere sub nivelul dat şi ca atare ele se exprimă prin salariul nominal, nu prin cel real. În aceste condiții, numărul de salariați fiind corelat cu creşterea producției, menținerea salariilor la nivelul existent duce la nefolosirea forței de muncă, în perioadele de criză.

Aceste modificări au făcut obiectul analizei şi elaborării de modele pentru restabilirea echilibrului pe alte căi, în opera lui Keynes, încă din anii ’30.

Organizarea structurilor sindicale în perioada postrevoluționară de la noi a avut un curs accelerat şi manifestări de afirmare complexe, înainte de liberalizarea prețurilor şi salariilor.

Viguroasa acțiune revendicativă a fost dominată de următoarele caracteristici: substituirea patronatului prin guvern, soluționarea revendicărilor în afara rezultatelor în producție ale agenților economici, de regulă, pe seama bugetului şi extinderea revendicărilor la acțiuni sociale, cu caracter general şi chiar politic.

Aceste orientări sînt în afara cerințelor pieței muncii.

Mai încărcată de consecințe este necorelarea numărului de salariați cu evoluția producției în procesul de creştere a salariilor. Abaterea de la această relație fundamentală exprimată de funcția de producție poate duce la blocarea întregii economii.

Una din formele de manifestare evidentă a acestei decorelări o constituie creşterea numărului de muncitori cu 105 mii în 1990, față de anul anterior, în condițiile scăderii cu 10% a venitului național.

Sub imperiul dificultăților se desfăşoară şi formarea şi consolidarea pieței mărfurilor. O componentă majoră a acesteia şi anume, comerțul cu ridicata pentru produsele intermediare care dețin peste 60% din totalul produsului social, continuă să lipsească. Activitățile de această natură sînt îndeplinite în cea mai mare măsură de organele cu caracter administrativ de aprovizionare tehnico-materială, care au tendința prelungirii sub diferite forme a sistemului repartițiilor.

Planificarea centralizată, care se menține sub diferite forme, poate fi eliminată numai prin formarea pe baze comerciale a unui segment indispensabil al pieței mărfurilor, constituit din întreprinderi cu ridicata pentru aprovizionarea şi desfacerea de produse intermediare. Lipsa acestui segment pune în pericol funcționarea normală a pieței mărfurilor şi duce la creşterea costurilor trecerii la economia de piață. Creşterea considerabilă a stocurilor, în 1990, este urmarea perpetuării metodelor administrative în mişcarea produselor intermediare, care va continua să angajeze statul şi bugetul în economie.

Inflația şi evoluția crizei

O dovadă peremptorie a caracterului atipic al crizei o constituie specificitatea declanşării şi perspectivelor inflației în țara noastră.

S-a subliniat că depresiunile ciclice erau însoțite de scăderea prețurilor nu de creşterea lor, iar fluctuațiile economice posbelice din țările dezvoltate coabitează cu inflația calmă în perioada de expansiune şi cu cea controlată în faza recesivă.

Caracteristica mersului crizei explozive de sistem de la noi, declanşată în 1989, constă în faptul că s-a manifestat în fenomene inflaționiste deschise cu o întârziere de aproape doi ani.

După cum se ştie, inflația se defineşte printr-o creştere continuă, generală (nu sectorială) şi exponențială a indicelui general al prețurilor (sub acțiunea unui mecanism de autopropulsare), după depăşirea unui anumit prag a cărui limită de jos se măsoară prin cel mai mic număr cu două cifre (10% anual). Indicele general al prețurilor fiind greu de evaluat, el este aproximat prin indicele prețurilor cu amănuntul şi al tarifelor pentru serviciile prestate populației.

Mişcarea prețurilor şi tarifelor, în 1989 şi în cea mai mare parte a anului 1990, când criza şi-a continuat drumul, a fost departe de această performanță, fără ca procesul inflaționist să fie absent din economie.

Într-adevăr, în 1989, prețurile cu amănuntul au stagnat, fiind mai mari cu 0,7% față de anul anterior şi cu 3% față de 1985. În cea mai mare parte, din 1990 fluctuația lor a fost apropiată de acelaşi nivel, cu excepția celor practicate pe piața țărănească.

În schimb, niciodată nu a fost mai mare ca în această perioadă creşterea cantității de bani în circulație fără acoperire, masa de produse cu costuri ce depăşeau prețurile, cozile la magazine, în aşteptarea de mărfuri, degradarea calității produselor şi alte fenomene asemănătoare.

Distorsiunile valorice din toate structurile economiei erau sporite şi de supraevaluarea administrativă a cursului de schimb al leului.

Aceste manifestări de subsol ale inflației criptice, care au însoțit criza, au fost acoperite prin sistemul prețurilor fixe, unice pe perioade nedeterminate, prelungite şi în 1990.

Trecerea de la inflația criptică la cea deschisă a început în noiembrie1990, odată cu prima etapă a liberalizării prețurilor şi apropierii cursului de schimb al leului de cel real, conferit de poziția slabă a comerțului nostru exterior pe piețele internaționale.

Desfăşurarea parțială a crizei şi reformei sau mai exact a acesteia din urmă pe fondul primei, nu lasă loc dependenței cauzale dintre liberalizarea prețurilor şi inflație. Liberalizarea este piatra unghiulară a reformei, a formării segmentelor pieței şi a alocării resurselor în funcție de mesajul prețurilor.

Deşi propulsoare a acestor mecanisme, liberalizarea nu este o operație miracol anticriză şi antiinflație.

Experiența a dovedit că, în țările cu structuri de piață consolidate, trecerea în perioade specifice – de la prețuri controlate la prețuri libere – duce la anumite rezultate pozitive după cel puțin un an.

La noi, efectul ei imediat, evaluat de la început, a fost deschiderea supapelor pentru eliberarea presiunii valorice exercitată de dezechilibrele ce definesc adîncirea crizei. Mai mult, inflația deschisă nu s-a declanşat lent, ci aproape exploziv, datorită acțiunii unor factori multiplicatori, generați de

metodele de aplicare a sistemului preţurilor fixe pe ramuri economice. După cum se ştie, în economia de comandă s-au practicat preţuri mici, subvenţionate de la buget, în sectorul primar, în principal în industria extractivă, pentru a proteja ramurile prelucrătoare. Ca urmare, pierderile în economie au crescut an de an, ajungând în anul declanşării crizei (1989) la circa 170 miliarde lei şi fiind localizate mai ales în sectorul primar.

Organizarea societăţilor comerciale şi liberalizarea au rupt lanţul acoperirii de la buget a pierderilor din economie. Preţurilor materiilor prime s-au corelat cu preţurile lor internaţionale, deoarece acestea se importă în proporţie de peste 50%, din necesar. Fiind preţuri de piaţă, nivelul lor a crescut sensibil, depăşind atât distorsiunile datorate pierderilor, cât şi supraevaluarea cursului de schimb al leului, de la 16 lei/dolari. Prin devalorizare, cursul s-a stabilit la 35 lei/dolar şi apoi la 60 lei/dolar.

Dar procesul creşterii nu s-a localizat la preţurile materiilor prime indigene şi din import. Devenind costuri, acestea se adaugă în cascadă pe treptele de prelucrare, multiplicându-şi volumul de 2-3 ori în preţul produselor finale.

În cea de-a doua etapă a liberalizării, în aprilie 1991, pe lângă trecerea cursului de la 35 lei la 60 lei pe dolar, au acţionat şi alţi factori de creştere simplă şi multiplicată a preţurilor.

Efecte majore de această natură au avut liberalizarea salariilor şi măsurile de protecţie socială. Liberalizarea salariilor şi măsurile de protecţie socială. Liberalizarea salariilor a depăşit mobilul repartiţiei echitabile a beneficiilor din activitatea economică, al căror nivel a fost şi rămîne foarte scăzut şi al compensării creşterii preţurilor.

Structurile sindicale puternice, constituite încă din 1990, au revendicat şi frustrările prin subevaluarea muncii, practicate în perioada prerevoluţionară pe scară largă şi prin forme ingenioase care au mers până la săptămâna de lucru de 7 zile. Dar aceste acţiuni s-au desfăşurat pe fondul şubred al scăderii producţiei la jumătate, devenind la rândul lor, un alt factor multiplicator al inflaţiei.

Reflectarea valorică a acţiunii acestor factori enumerativi a făcut ca preţurile cu amănuntul să crească, până în aprilie 1991, de 2,3 ori faţă de octombrie 1990, depăşind cu mult pragul de 10% al inflaţiei. Salariul mediu nominal a crescut în aceeaşi perioadă de aproape 2 ori, deşi negocierile nu s-au încheiat încă.

Dimensiunile inflaţiei şi ameninţarea adâncirii ei nu se reduc la exprimarea dezechilibrului de durată de la declanşarea crizei. Începând din 1990, ele măsoară şi dificultăţile economice care apar în procesul de formare a economiei de piaţă. De aceea, stabilizarea preţurilor se prevede în fuziunea acţiunilor de ieşiri din criză cu cele declanşate de mecanismele pieţei în curs de constituire.

REFORMA ECONOMICĂ ŞI IEŞIREA DIN CRIZĂ

Marin CONSTANTIN

1. Premise

Starea de criză s-a instalat temeinic în societatea românească şi se adânceşte continuu. Criza este multilaterală şi se manifestă în parametri asemănători cu aceia ai situației din țările est-europene, angajate pe calea reformelor. Abordările sînt în mod necesar multilaterale dar nu se poate trece cu vederea cantonarea preponderentă în domeniul economic, firească dacă ținem seama că aici se concentrează procesele a căror desfăşurare proiectează configurația viitorului edificiu social. S-ar putea spune că miezul fierbinte al acestei frământate materii în căutarea unei noi structuri rezidă în interesele şi pozițiile economice ale oamenilor, care alimentează întregul complex atitudinal şi comportamental. Simplificările sau bruscările pe acest plan pot determina modificări de ritm, devieri şi ezitări. Ca urmare, şansele de reuşită ale măsurilor preconizate depind de menținerea unui grad acceptabil de cooperare socială, bazat pe distribuirea echitabilă a costurilor reformei. Fără a viza unanimitatea, inițiatorii politicii economice trebuie să urmărească un coeficient acceptabil de adeziune la programe şi să lărgească informarea în legătură cu obiectivele şi rațiunile opțiunilor promovate.

2. Reforma, ajustare, criză, dualitatea problematicii

Cel mai adesea referirile la criză şi componenta ei economică (dominantă în această perioadă) vizează starea şi dinamica producției. Tocmai scăderea acesteia este indicatorul prin care se măsoară curent starea de criză. Invocarea exclusivă a reluării rapide a creşterii producției, ca semn al soluționării crizei, lipseşte analiza de eşafodajul conexiunilor cauzale care determină forța măsurilor susceptibile să aducă redresarea.

Decelăm în complexul conexiunilor cauzale, în primul rând, o mişcare de ajustare a ritmurilor de creştere la mijloacele prin care acestea se pot susține. În acelaşi timp, s-a manifestat şi se prelungeşte nedorit relaxarea disciplinei de producție şi de muncă vizibilă prin abandonarea şi distanțarea de rezultatele posibile în condiții normale. De aici a survenit, în al treilea rând, pierderea unor piețe care vor fi cu greu recucerite. A se vedea numărul şi valoarea destul de însemnate ale contractelor restante. Se impune a se avea în vedere, în al patrulea rând, căderea bruscă a pieței CAER care asigura aproape jumătate din comerțul nostru exterior şi care afectează, cu precădere, exportul de produse industriale manufacturate.

Nu mai puțin importante în restrângerea producției sunt liberalizarea prețurilor şi politica monetară restrictivă.

Acest unic şi preocupant efect – reducerea producției – reuneşte două fluxuri cauzale majore ale căror acțiuni se întrepătrund limitând posibilitatea terapiei selective şi secvențiale.

Este vorba, în primul rând, de o scădere conjuncturală a cererii externe. Conjunctura nefavorabilă pare a se prelungi indefinit implicând un element cu pondere – nivelul tehnic al produselor, în mod deosebit al celor manufacturate. Schimburile intra-CAER de asemenea produse erau recunoscute ca având un nivel tehnic scăzut şi prețuri mari în cadrul unor relații contractuale laxe. Restructurarea relațiilor şi impunerea valutelor convertibile ca mijloc de plată au făcut neatractive aceste produse. Există însă, în economiile foştilor parteneri, produse şi segmente de piață care pot întruni condițiile unui schimb eficient, răspunzând intereselor comune, dacă se are în vedere că pe această cale se pot satisface nevoi imediate şi se asigură resurse pentru susținerea efortului propriu în restructurare.

În ceea ce priveşte accesul pe piețele occidentale, nivelul tehnic constituie un handicap a cărui depăşire cere un interval de timp mai mare şi depinde de retehnologizare, prin eforturi proprii şi/sau atragerea capitalului străin. Dar şi în această direcție există piețe permeabile, produse apte să pătrundă şi soluții de comercializare verificate cu ani în urmă. În orice caz, este iluzoriu să se spere în atingerea nivelului tehnic al tuturor produselor din țările avansate peste noapte şi să se construiască scenarii pe o asemenea bază, aşteptându-se acest moment. Recuperarea unor piețe străine poate fi efectul unor măsuri limitate şi selective de susținere.

Rezolvarea de fond rezidă însă în soluționarea problemelor reformei economice în domeniul celor două compartimente ale sale: cel al proprietății şi cel al mecanismelor de autoreglare. Iar în etapa actuală, importanța celei de-a doua componente – mecanismele de autoreglare – ni se pare de o sensibilitate deosebită. În mod concret, este vorba de a evalua corect posibilitățile imediate de funcționare în condițiile autoreglării, ale unei economii croite şi construite într-un sistem complicat de interdependențe, consecințele variantelor strategice, precum şi riscurile revenirilor şi ezitărilor în fiecare caz.

Trebuie să precizăm că nu se pune problema de a discuta sau contesta necesitatea asumării standardelor general acceptate cu privire la mecanismele de autoreglare, ci a ritmului şi mijloacelor prin care acestea ar putea fi deplin instalate în condițiile minimului de risc pentru starea de pornire dată.

În concepția Fondului Monetar Internațional, gradul de autoreglare a economiilor este apreciat prin prisma numărului de variabile exogene în raport cu centrul de formulare şi cu formularea obiectivelor. Se consideră că între cei doi indicatori este o relație de directă proporționalitate, iar între aceştia împreună şi timpul necesar ajustării, relația este de inversă proporționalitate. Este însă evident că fără condiția raționalității, teorema poate fi definită ca aparținând mecanicii economice.

În acest curent, se încadrează conceptul de economie deschisă cu pandantul său conducerea economiei prin bani. Ca urmare, dacă prin eliminarea subvențiilor, liberalizarea prețurilor, a dobânzilor şi cursului de schimb înseamnă definirea şi consacrarea lor ca variabile exogene scopurilor formulării politicii economice, rămâne ca mijloc de influențare a proceselor economice controlul masei monetare. Iar sensul influențării este acela al realizării "careului magic" al oricărei politici economice delimitat de:

- creşterea economică susținută;
- ocuparea înaltă a forței de muncă;
- stabilitatea monedei naționale;
- echilibrul balanței de plăți.

Deşi urmărite ferm şi permanent, obiectivele citate sunt departe de a înscrie în tabloul evoluției economice numai performanțe, iar domeniul de apreciere globală are ca limită minimă absolută criteriul stabilității sociale. Iar acesta depinde în egală măsură de nivelul bogăției şi gradul de cristalizare a structurilor societății în ansamblul său.

Trebuie subliniat că instanțele financiare internaționale şi-au formulat rețeta pentru uzul celor care apelează la mijloacele lor terapeutice şi vizînd în mod explicit ajustarea economiilor naționale. Ceea ce se petrece în țările din Europa Răsăriteană este însă cu mult mai mult decît o simplă ajustare: este vorba de o reformă, dacă termenul este destul de puternic pentru a exprima profunzimea proceselor de reconstruire a societății sau chiar numai de schimbare a armăturii structurale.

Aşadar, frontul de undă al reformei economice uneşte şi deplasează prețurile, dobânzile şi cursul de schimb în condițiile eliminării subvențiilor. Scopul analizei strategice îl constituie viteza de deplasare a acestuia până la orizontul care defineşte starea liberă a tuturor variabilelor implicate, rezistența "la viitură" a cadrului în care se mişcă, sau consecințele curgerii line, precum şi cele ale plasării în planuri diferite a centrilor de propagare. Pentru că variabilele în cauză sunt, la rândul lor, centri sau puncte de propagare a unor noi fronturi de undă, integrate reformei şi cu putere diferită de influențare a acesteia. Integrarea lor într-un tablou de ansamblu al stadiului reformei în țările est-europene arată că România merge aproape "cap la cap" cu Polonia, Ungaria şi Cehoslovacia, ceea ce demonstrează că, ținând seama de momentul pornirii şi structurile preexistente, ritmul a fost mult mai accelerat la noi. Acest ritm poate juca rolul unei premise a constituirii rapide a noilor structuri, după cum poate fi şi cauza multiplicării disfuncționalităților şi a complicării problematicii de soluționat. Analiza fiecărei variabile poate fi şi sursa de inspirație a unor soluții adecvate.

2.1 Reforma prețurilor

Din punctul de vedere al implicațiilor, reforma prețurilor se impunea concepută şi condusă în mod echilibrat şi complex. Dacă astăzi prețurile cu

ridicata şi cu amănuntul se formează în majoritatea lor covârşitoare prin jocul liber al cererii şi ofertei aşa cum o impune economia de piață, nu înseamnă că problema este pe deplin soluționată. Şi aceasta pentru că, în primul rând, actul juridic care a consacrat această normă a substituit jocului liber al cererii şi ofertei, răspunderea agenților economici, omologând o structură de piață preponderent mono şi oligopolistă. Această situație încurajează comportamentul maximalist, îndepărtând momentul declanşării mecanismului de ajustare internă a agenților economici prin comprimarea costurilor. Se ştie că reforma prețurilor a început într-un moment considerat inoportun de unii economişti. Poate de aceea a început timid, pe o scară restrânsă, limitând deschiderea creşterii, anticipată ca unică direcție de mişcare, asupra prețurilor de consum prin aplicarea compensațiilor şi indexărilor salariale. Datele statistice indicau funcționarea procesului de apropiere a cererii de ofertă.

Etapa următoare, devansată față de eşalonarea inițială în scopul atenuării deficitului bugetar, a găsit un teren mai bine pregătit şi a promovat un sistem de limite maxime în care trebuia să se înscrie prețurile individuale, ceea ce determina ca profitabilitatea să fie rezultatul creşterii prețurilor dar şi al ajustării interne, al eforturilor agentului economic. Ambele etape au fost însoțite de devalorizarea leului pentru a nu afecta exportul. Cea
de-a doua devalorizare – de la 35 la 60 lei/dolar – s-a aplicat însă cu întârziere la importuri, redeschizând inoportun dosarul negocierii. Acelaşi efect l-a avut şi politica salarială care, după compensații şi indexare, declarate şi confirmate ca suficiente pentru menținerea în limitele necesare a raportului prețuri/salarii, impune principiul formării libere a salariului şi recomandă, pentru impozite normale, niveluri (tot limite maxime) care depăşeau cu mult salariile realizate. Aceste presiuni asupra prețurilor, ca şi aprecierea practicii limitelor maxime ca neconformă cu standardele impuse de conceptul economiei deschise promovat de FMI, au determinat liberalizarea completă a prețurilor. Această decizie survine însă într-un moment în care nu există o legislație a fuziunilor şi scindărilor, a concurenței în general. Singura frână pe care actul normativ o pune ascensiunii impetuase a prețurilor este înghețarea, pe timp de trei luni, după încheierea negocierilor. Pentru o apreciere corectă, nu putem ignora faptul că prin liberalizare se elimină discriminarea care opera anterior între sectorul de stat şi cel privat din economie.

În plan real, pe această cale se va reduce sensibil consumul fizic individual, va apărea un gol de mijloace circulante la agenții economici care va determina (a determinat) blocaje ale fluxurilor materiale şi financiare, scăderea cererii în funcție de gradientul elasticității față de prețuri, precum şi o reducere a gradului de încărcare a capacităților de producție, cu consecințele de rigoare.

În condițiile în care reactivarea limitelor maxime ar fi apreciată drept regres, singura cale de temperare a creşterii prețurilor ar fi extinderea intervalelor de modificare a prețurilor (şase luni se practică uzual ca perioadă de înghețare).

În acelaşi timp, se pot crea şi consolida pe cale legislativă cadrul necesar manifestării acordului liber de voință în tranzacții şi condițiile de intervenție prin comenzi de stat şi importuri sau stocări în caz de dezechilibru marcat pe o anumită piață.

Apropierea momentului stabilizării prețurilor este cu atât mai necesară cu cât acesta este punctul din care apare posibilă dezvoltarea favorabilă a celorlalte procese din economie. Invocăm aici numai corelarea politicii salariale cu parametrii de exploatare ai întreprinderilor şi limitarea indexării, generatoare de inflație la veniturile mici şi la cele fixe.

2.2. Subvențiile

O dată cu liberalizarea prețurilor, modificările esențiale ale politicii valutare au fost eliminate şi complicatele mecanisme de finanțare încrucişată şi subvenționare directă sau disimulată. Nivelul subvențiilor şi sfera acestora se reduc. O asemenea tendință se manifestă în industria extractivă deşi vor fi necesare eforturi pentru consolidarea ei. A dispărut subvenționarea exportului şi importului disimulată în evantaiul cursurilor de revenire.

Din păcate însă, nu au fost puse la punct mecanisme conform cu practica internațională, de stimulare a exportului, devalorizarea leului neputând fi utilizată abuziv, şi nu există resurse şi mecanisme de aplicare a subvențiilor în domeniile în care majoritatea țărilor lumii procedează astfel, precum agricultura. Producția agricolă, mai ales cea vegetală, (nu comercializarea produselor) trebuie să facă față creşterilor de prețuri pentru inputuri ca şi imposibilității mascării creşterilor prețurilor proprii prin diversificarea produselor. Evitarea decapitalizării exploatărilor agricole necesită măsurarea continuă a deschiderii foarfecelui prețurilor şi aplicarea subvențiilor la producător.

2.3. Politica valutară şi a cursului de schimb

Drumul parcurs este marcat, în primul rând, prin simplificările operate în sistemul cursurilor. După o primă unificare a cursului comercial cu cel necomercial al leului, s-a trecut la suprimarea pletorei de cursuri specifice (de revenire) care susținea mecanismul decontărilor în comerțul exterior şi ecrana impactul produselor cu mediul concurențial. Totodată, s-a introdus mecanismul retenției valutare cu o gradare care să favorizeze exportatorii.

Ulterior, şi pe baza acestui mecanism, se înființează piața valutară interbancară care ajunge să accepte şi participarea persoanelor fizice în condițiile regulilor privind limita minimă a sumelor tranzacționate şi care impune un curs propriu. Procesul este continuat cu înființarea caselor de schimb valutar care constituie o soluție completă pentru operațiunile de acest fel ale particularilor.

În al doilea rând, se distinge succesiunea devalorizărilor impuse de dinamica prețurilor interne şi de necesitatea impulsionării exportului, cu mențiunea că ele nu s-au sincronizat întotdeauna cu impulsurile în domeniul

preţurilor, prelungind şi amplificând mişcările acestora. Obiectivul reformei în acest domeniu este însă trecerea la cursul flotant şi asigurarea convertibilităţii (în prima fază internă sau de cont curent).

Cursul dual practicat în această perioadă a permis o redistribuire a resurselor valutare în favoarea sectorului privat, rezolvarea unor necesităţi de plată în favoarea sectorului privat, rezolvarea unor necesităţi de plată în situaţii dificile pentru deţinătorii de valută. În acelaşi timp, a determinat modificarea structurii importurilor (în favoarea bunurilor de consum) şi a contribuit la deteriorarea raportului de schimb.

Împreună cu mecanismul retenţiei valutare, el a temperat creşterea preţurilor interne ale importului de materii prime şi a susţinut preţuri interne mari pentru bunurile de consum importate de întreprinzătorii din sectorul privat.

Pe de altă parte, piaţa valutară interbancară rămâne o piaţă marginală, iar cursul rezultat nu poate fi reprezentativ. Speranţele într-o evoluţie convergentă a celor două cursuri spre un interval al cursului real au fost prea optimiste şi nu au perspective să se împlinească.

Din acest punct de vedere, unificarea – aşa cum a fost ea proiectată – este un obiectiv ratat, în absenţa resurselor valutare necesare susţinerii evoluţiei convergente a cursurilor cu care se operează.

Conţinutul real a ceea ce se intenţionează (definit drept unificare) este, de fapt, o retranşare urmată de o devalorizare puternică a monedei naţionale şi o reglementare specifică pentru operaţiunile cu valută ale particularilor (fără agenţi economici) vizând eliminarea bursei negre sau limitarea acesteia.

Întrucît condiţiile perioadei anterioare nu se vor modifica fundamental în bine, iar resursele valutare vor fi insuficiente pentru susţinerea cursului şi angajarea lor în acest sens ar fi hazardată, apare riscantă adoptarea cursului flotant.

Devalorizarea preconizată nu se poate orienta după nivelul cursului interbancar, ci după cel care rezultă din mulţimea tranzacţiilor semnificative. Trebuie să se aibă în vedere că nivelul efectiv al cursului este echivalent cu o medie ponderată a cursului oficial şi a celui interbancar.

Analiza teoretică se dovedeşte incompletă iar practica sa arată că devalorizarea monedei naţionale nu conduce automat, în toate împrejurările, la creşterea exportului şi echilibrarea balanţei de plăţi. Pe lângă condiţionări încă neelucidate, trebuie avute în vedere în această privinţă, dependenţa de import şi creşterea costurilor interne. Devalorizarea masivă şi frecventă a monedei naţionale este puternic inflaţionistă, alimentând două canale importante: creşterea costurilor interne prin scumpirea importurilor (este de luat în seamă dependenţa de import) şi “golirea “ pieţei interne de produsele devenite prea ieftine pentru deţinătorii de monedă puternică în raport cu leul.

Se produce, în acest fel, un izolaţionism de tip economic determinat de devalorizarea muncii autohtone şi accentuarea devierii parităţii puterilor de cumpărare.

În proiectarea paşilor care urmează pe acest plan se confruntă, după cum se poate constata, opiniile care decurg din analizele teoretice fundamentate pe forța economică a țării (productivitate ridicată, producție constantă pentru export, prețuri reale, rezerve valutare, competitivitate ş.a.) şi cele care minimalizează valabilitatea unei asemenea fundamentări, mizând preponderent pe forța conjuncturii şi pe necesitatea sincronizării şi adaptării la ritmul reformelor din țările est-europene. După părerea noastră, forța economică nu poate fi ignorată fără a abandona pârghiile de control ale stabilității şi dominației economice (obiective perene ale teoriei şi practicii cursului de schimb).

2.4. Dobânda

Crearea sistemului bancar cu două niveluri şi separarea funcțiilor acestora creează premisele unor veritabile personalizări a dobânzii, ale încadrării sale în complexul variabilelor economice. Consemnăm tendința de creştere a acesteia judecându-i evoluția probabilă prin prisma cererii şi ofertei de bani, este uşor de întrevăzut ascensiunea continuă în condițiile reducerii potențialului de economisire erodat de creşterea prețurilor sau ca urmare a aspirației de conservare a puterii de cumpărare a economiilor.

Realizarea unui nivel pozitiv al dobânzii reale ar putea strangula creditul, în cel mai bun caz, ar scumpi investițiile marcând eficiența obiectivelor viitoare.

2.5. Politica monetară şi vectorii ieşirii din criză

Controlul masei monetare, politica monetară restrictivă reprezintă, în fapt, punctul nodal al programelor de ajustare promovate şi recomandate de instituțiile financiare internaționale. În favoarea ei pledează şi reuşitele (contestate totuşi) țărilor dezvoltate în punerea sub control a inflației şi creşterea competitivității. Prima întrebare care se pune este aceea dacă politica monetară restrictivă este potrivită şi pentru un program de reformă care implică modificări mult mai profunde decât ajustarea.

O a doua întrebare este cît de restrictivă poate fi politica monetară. După liberalizare, prețurile au cunoscut o creştere bruscă şi mare. Se apreciază că această creştere a fost de circa 4-6 ori în medie în perioada noiembrie 1990-iulie 1991.

În aceeaşi perioadă, producția industrială a scăzut la circa 60%. Or, pentru o înjumătățire a producției şi o asemenea creştere a prețurilor, masa monetară ar fi trebuit să crească cu mult peste 15%, cît s-a convenit cu Fondul Monetar Internațional.

Este evident că la blocajul financiar actual contribuie, pe lângă ineficiența lipsită de camuflajul finanțării globale a unor întreprinderi şi comprimarea puternică a masei monetare în raport cu ceilalți parametri ai ecuației. În această situație se impune fie o separare a etapei de puternică variație a parametrilor economici în ceea ce s-a numit perioada inflației corective şi

admiterea unei corelări flexibile, după care să se treacă la aplicarea controlului strict al masei monetare, fie relaxarea controlatăa acesteia peste insuficientul 15 la sută. În orice caz, se impune o reabilitare a circuitelor bancare pentru o soluție de fond a fenomenului de izolare a unor mari cantități de bani în circuite extrabancare.

O poziție intransigentă în privința masei monetare va determina o selecție dură a întreprinderilor, reducând şansele multora dintre cele reabilitabile de a supraviețui.

În aceste condiții, vectorul principal al ieşirii din criză rămâne exportul. Timpul necesar va fi mare iar prețul este devalorizarea substanțială a leului (cu consecințele arătate asupra inflației) şi creşterea dependenței de străinătate (input-urile indigene îşi vor reduce ponderea).

O atenuare a acestor efecte s-ar putea obține prin relansarea investițiilor în energetică (pentru restructurarea bazei de resurse şi creşterea randamentelor care vor reduce costurile) şi în industria alimentară, în toate acele domenii a căror producție este vitală pentru menținerea în stare de funcționare a organismului social.

Trebuie să se aibă în vedere faptul că politica monetară restrictivă nu este un panaceu în condițiile în care se impun acțiuni specifice de constituire şi consolidare a tuturor componentelor mecanismului economic. Restrângerea cu mult sub necesități a masei monetare determină comprimarea în continuare a producției, deci a bazei de constituire a fondurilor de redistribuire şi va determina o accentuare a fiscalității care, la rândul ei, va inhiba impulsurile de înviorare a activității.

TEZE PRIVIND DEPĂŞIREA ACTUALEI CRIZE ECONOMICE ŞI DEZVOLTAREA VIITOARE A ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

Carmen CORDUNEANU
Rodica BĂLĂNESCU

I. Starea generală actuală a economiei româneşti

1) Pentru România, înfăptuirea economiei de piață reprezintă condiția esențială a reconstrucției şi dezvoltării ei, însă acest proces care presupune transformări radicale se desfăşoară în mod inevitabil pe fundalul unei profunde crize economico-sociale globale. Criza structurală generală acută de care este afectată economia noastră națională, îşi pune amprenta asupra tuturor fenomenelor şi proceselor care se derulează în etapa actuală în țara noastră, inclusiv asupra procesului de realizare a economiei de piață.

2) Crearea economiei de piață impune în mod necesar să nu se facă o delimitare a problemelor care vizează acest proces de contextul global care caracterizează criza structurală pe care o traversează economia țării noastre. A considera că trecerea la economia de piață se poate înfăptui în afara sau independent de soluționarea problemelor crizei structurale acute de care este afectată economia noastră în ansamblu, că fenomenele de criză reprezintă aspecte neglijabile care pot fi corectate ulterior trecerii la sistemul de piață este o mare eroare cu imprevizibile şi profunde implicații economice, politice şi sociale.

3) Economia națională postuniversitară se confruntă cu grave dezechilibre, cu consecințe negative asupra satisfacerii necesităților vitale ale oamenilor, printre care cu cele mai ample efecte directe şi indirecte remarcându-se următoarele: dintre sectoarele producătoare de bunuri (mijloace) de producție şi cele producătoare de bunuri de consum; dintre ramurile producătoare de materii prime şi energie cât şi cele ce consumă aceste resurse; dintre industrie şi agricultură; dintre ramurile producătoare de bunuri, sectorul serviciilor şi cel al infrastructurii etc.

Aceste efecte sunt datorate structurilor şi deficiențelor care provin din anii regimului totalitar, cît şi unor factori economici, politici şi sociali care s-au manifestat în perioada postrevoluționară.

4) Situația structurală a economiei noastre, precum şi ineficiența mecanismului economic al transformărilor ce vizează înfăptuirea sistemului de piață se pot sintetiza în câteva repere:

- complexul economic național se menține la un grad înalt în ce priveşte necesitatea de materiale energo-intensive; este încă puternic puternic

dependent de resurse externe; are un grad excesiv de diversificare pe orizontală, ceea ce sporeşte vulnerabilitatea relațiilor de aprovizionare cu produse intermediare; existența încă din anii anteriori a disproporțiilor, prin hiperdezvoltarea industriei grele şi prelucrătoare în raport cu cea a bunurilor de consum; prezintă lacune organizatorice, atât în utilizarea capacităților de producție, cât şi în existența unui sistem informațional coerent;

- economia națională se comportă ca un mecanism cu un pronunțat caracter risipitor de resurse, care alimentează tehnologii învechite, astfel încât rezultatele economice obținute prezintă un randament scăzut; liberalizarea prețurilor a dat posibilități sporite de finanțare în continuare: unor tehnologii depăşite moral sau de o eficiență care nu justifică cheltuielile efectuate (spre exemplu cu importul unor materii prime), a unor produse necompetitive şi de slabă calitate şi nicidecum nu a creat condiții de stimulare a creşterii economice;

- creşterea importantă a prețurilor, înregistrate odată cu trecerea la liberalizarea lor, în scopul necesităților de acoperire a cheltuielilor de producție, în continuă creştere, ale agenților economici, precum şi cerințelor de aliniere la nivelul prețurilor mondiale, a generat, în condițiile existenței unui decalaj însemnat între cererea şi oferta de bunuri, o adâncire a crizei în ceea ce priveşte accentuarea fenomenului inflaționist, diminuarea puterii de cumpărare a populației, creşterea cheltuielilor bugetare în vederea asigurării unei minime protecții sociale necesare etc;

- efectele mecanismului distorsionat al producției şi consumului, manifestate în economia țării noastre, s-au materializat şi în restrângerea exportului şi creşterii importurilor (determinată de ineficacitatea producției interne de materii prime şi energie), care au dus la o stare de deficit a balanței de plăți, dovedind randamentul încă redus al economiei, lipsa sa de angajare eficientă pe calea creşterii economice;

- în contextul situației negative înregistrată în industrie şi în producția agricolă, care s-a repercutat şi asupra celorlalte ramuri ale economiei, s-a declanşat un proces rapid de scădere a nivelului de trai al populației, care la unele categorii ale acesteia este chiar sub pragul sărăciei. Cu toate că vânzările de mărfuri cu amănuntul (inclusiv realizările agenților economici privați) au cunoscut o creştere a volumului valoric (în prețuri curente) situație determinată în exclusivitate de majorările de prețuri care au avut loc, nu s-a înregistrat o sporire efectivă a cantităților de bunuri destinate populației, care la unele produse de bază este în continuă diminuare (de exemplu: lapte de consum, unt, mălai, peşte, paste făinoase, zahăr, produse zaharoase, legume, cartofi, medicamente, şi chiar unele produse nealimentare de strictă necesitate.)

5) Pe fondul acestor realități ce afectează starea generală a eficienței economiei se manifestă cu putere o serie de contradicții:

- dintre caracterul excesiv şi exagerat al dezvoltării țării, cu deosebire al industriei – ce antrenează un consum tot mai mare de factori de producție – şi randamentul scăzut ai utilizării acestor factori.

- dintre supradimensionarea dezvoltării unor ramuri industriale, de regulă energo-intensive, şi subdezvoltarea altora, importante pentru funcționarea normală a economiei naționale;

- dintre necesitățile de tehnologizare şi retehnologizare şi slaba înzestrare cu factori tehnologici competitivi a subramurilor care absorb şi propulsează progresul tehnic;

- dintre necesitățile vitale primare care asigură o viață normală a oamenilor şi starea generală negativă a ramurilor legate direct de nivelul de trai şi calitatea mediului înconjurător, afectată de procesele economice. Acestea au generat rămânerea sensibil în urmă a pieței bunurilor şi a serviciilor, stare de fapt care a condus la apariția şi amplificarea a ceea ce se numeşte "piață paralelă" sau "economie subterană", adică a unei piețe sau economii care coexistă alături de cea oficială, dar pe care se practică prețuri de speculă, afectând la proporții înalte atât veniturile populației, cât şi cele ale bugetului public prin eludarea aplicării unui sistem de impozitare corespunzător.

6. Procesul de privatizare

a) Prin legislația elaborată şi legiferată s-au creat condițiile apariției şi dezvoltării în economia românească a proprietății private prin:

- constituirea de agenți economici integral privați de către cetățenii români;

- constituirea de societăți comerciale, filiale sau sucursale a unor agenți economici străini sau în asociații cu persoane fizice sau juridice române în țară.

- reconstituirea sau constituirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor care existau în patrimoniul cooperativelor agricole de producție;

- restituirea către foştii proprietari sau moştenitorilor acestora a terenurilor neafectate din intravilanul localităților, trecute în administrația primăriilor în baza Decretului 712/1966;

- transferul unei părți a proprietății de stat către sectorul privat în condițiile distribuirii gratuite a echivalentului de 30% din capitalul social al societăților comerciale de stat;

b) A apărut posibilitatea privatizării dreptului de management prin concesionare, închiriere şi locația de gestiuni a unor regii autonome şi terenuri proprietate de stat.

c) S-au creat facilități fiscale atât pentru capitalul român cât şi pentru cel străin în scopul stimulării acestuia de a investi în economia românească;

d) Rezultatul acestor inițiative legislative s-a materializat în:

- apariția într-o primă etapă a patru tipuri de organizare a liberei inițiative materializate în: întreprindere mică, asociație lucrativă, asociație familială, persoană independentă, caracterizate prin:

solicitarea aprobării la înființare pentru o gamă foarte eterogenă de activități pentru a fi desfăşurate în cadrul acesluiaşi agent economic;

ponderea mare a solicitărilor pentru activități de comerț şi prestări de servicii şi o pondere redusă a celor cu caracter direct productiv;

transformarea agenților economici privatizați şi de stat în societăți comerciale cu capital privat, cu capital de stat şi cu capital mixt;

- transformarea agenților economici de stat, al căror obiect de activitate este de interes național sau general în regii autonome;

- interesul față de apariția unor forme incipiente de asociere în agricultură;

- neasigurarea controlului asupra respectării suprafeței de maxim 10 ha. teren arabil, existând posibilitatea depăşirii cuantumului maxim în condițiile reconstituirii dreptului de proprietate în mai multe localități din țară;

- nestimularea permanentizării specialiştilor şi a forței de muncă tinere existente în agricultură.

7. Sistemul fiscal şi politica bugetară

a) Reforma sistemului de impozite şi taxe

În acest domeniu s-au produs următoarele schimbări:

- tratamentul nediferențiat al agenților economici, indiferent de forma de proprietate;

- stimularea agenților economici nou înființați prin acordarea de facilități fiscale în funcție de obiectul de activitate;

- participarea tuturor agenților economici la formarea veniturilor bugetului de stat;

- introducerea impozitului pe profitul realizat de agenții economici, prin eliminarea vechiului sistem vărsăminte din beneficii;

- practicarea unui nou sistem de impozitare pe circulația mărfurilor, prin care au crescut baza şi mărimea acestor venituri, întroducându-se aspecte structurale care să faciliteze aplicarea taxei pe valoarea adăugată. Ca aspect negativ, este de menționat efectul în cascadă al actualului mod de impunere;

- practicarea impozitului pe veniturile individuale obținute din munca prestată la locurile unde acestea au fost realizate;

- modificarea unor taxe cu caracter fiscal şi nefiscal şi introducerea de noi taxe pe activitățile desfăşurate în domeniul economico-social.

b) Politica bugetară

Principalele modificări survenite au vizat:

- legiferarea prin cadrul legislativ a obligativității ca exercițiul bugetar să coincidă ca durată cu anul financiar; pentru toți agenții economici anul financiar coincide cu anul calendaristic;

- întocmirea distinctă a bugetului de stat față de bugetul asigurărilor sociale de stat;

- interzicerea acoperirii cheltuielilor bugetului de stat prin recurgerea la emisiunea monetară sau prin finanțarea directă de către bănci;

- interzicerea creditării unor cheltuieli ale regiilor autonome şi a societăților comerciale cu capital de stat fără asigurarea condițiilor de garanții şi rambursabilitate;

- posibilitate acoperirii golurilor temporare de casă din cursul exercițiului bugetului de stat, până la încasarea veniturilor pe seama resurselor aflate în conturile de trezorerie ale statului;

- posibilitatea ca, pe parcursul execuției bugetului, cu aprobarea Guvernului, să se emită bunuri de tezaur, purtătoare de dobândă, achiziționate de agenții economici şi populație dar, a căror scadență să nu poată depăşi sfârşitul anului financiar în scopul acoperirii cheltuielilor statului care trebuie să se realizeze pînă la încasarea veniturilor;

- posibilitatea acordării de Banca Națională a României, în cazuri excepționale, a unui împrumut fără dobândă, pe seama resurselor de creditare normală, rambursările în maximum 6 luni, pe seama veniturilor bugetare curente sau a unui împrumut de stat efectuat în baza unei legi;

- posibilitatea constituirii în afara bugetului statului a unor fonduri speciale, ale căror bugete să constituie anexe la aceasta şi să fie aprobate de Parlament.

- acordarea de subvenții în mod excepțional unităților administrativ-teritoriale când acestea nu-şi pot acoperii cheltuielile din venituri proprii;

- acordarea de subvenții unor agenți economici de importanță strategică națională şi pentru salvarea unor activități şi a ocupării forței de muncă;

- obligativitatea stabilirii în buget a tuturor veniturilor şi cheltuielilor care urmează a fi realizate;

- interzicerea înscrierii şi aprobării în buget a unor cheltuieli fără stabilirea resurselor din care urmează a fi efectuate;

- sarcinile care revin ordonatorilor de credite principali, secundari şi terțiari;

c) Deficitul bugetar

Apariția deficitului bugetar se datorează unor cauze de natură conjuncturală şi structurală, respectiv:

Cl. – nerealizarea echilibrului general economic datorită: schimbărilor structurale şi administrative intervenite la nivel micro-economic care au vizat agenții economici şi care au dus la scindări ale unor agenți, schimbări ale proceselor de fabricație, transformări ale obiectului de activitate, reînnoiri ale consiliilor de administrație, creşterea indisciplinei în muncă şi nesancționarea acestora pentru a nu mări convulsiile sociale care au afectat societatea românească, în curs de adaptare şi de înțelegere a cerințelor impuse de economia de piață;

C2 – lipsa unor resurse interne sau din import pentru desfăşurarea activităţilor la nivelul capacităţilor de producţie existente;

C3 – criza leului şi nerambursarea creditelor acordate unor ţări străine;

C4 – lipsa din sistemul legislativ a unui sistem de sancţiuni dure pentru nerespectarea prevederilor legale, prin care să se stopeze: evaziunea fiscală liber practicată de agenţii economici existenţi şi a persoanelor care desfăşoară activităţi fără bază legală, coruperea aparatului de control şi a restului aparatului administraţiei de stat;

C5 – lipsa unui sistem de sancţiuni prin care să se combată manifestările care tulbură liniştea şi ordinea publică şi a unor reglementări împotriva poluării mediului înconjurător care influenţează, în mod direct, sănătatea populaţiei şi randamentul muncii depuse;

C6 – organizarea cu întârziere şi incompletă ca personal şi dotare a activităţii organelor de control, care să urmărească: activităţile agenţilor economici, identificarea agenţilor economici care funcţionează fără autorităţi legale, executarea de controale tematice, executarea de controale în conexiune inversă între diferiţi agenţi economici şi între intrarea şi ieşirea prin punctele de frontieră a bunurilor în conexiune cu reflectarea mişcării acestora în evidenţa agenţilor economici.

Starea în care se află actualmente economia românească, face aproape imposibilă sau, în cel mai bun caz, foarte dificilă, evaluarea veniturilor şi cheltuielilor publice, prin aplicarea vreuneia din metodele cunoscute (metoda automată, metoda majorării sau diminuării, metoda evaluării directe), ceea ce va genera apariţia dezechilibrului bugetar, chiar şi într-o perioadă imediat următoare.

La această situaţie contribuie, pe lângă cauzele arătate mai sus, şi alte fenomene conjuncturale şi de structură:

C7 – cheltuielile publice şi transferul în “elementele de presiune” evidentă pentru factorii de decizie. Fenomenul de presiune este dat (impus) de caracterul unor elemente ale cheltuielilor publice (sociale, apărarea, cercetare-dezvoltare, aparatul administraţiei de stat), al căror volum creşte permanent fiind în opoziţie cu caracterul destul de aleator al cvasitotalităţii veniturilor în etapa actuală, prevăzute a fi folosite la acoperirea cheltuielilor publice. Având în vedere cadrul în care lucrează o bună parte din agenţii economici, lipsa unor date coerente referitoare la mersul activităţii economice, precum şi a unor analize cu caracter prospectiv (şi greu de făcut) cu privire mai ales la tendinţele conjuncturale sau neconjuncturale ce se vor manifesta pe piaţă internă în domeniul producţiei, vânzărilor, preţurilor, salariilor, puterii de cumpărare etc. reprezintă fenomene care fac dificilă aprecierea veniturilor posibile de realizat la bugetul public;

C8 – deşi, prin legile şi hotărârile nou apărute s-au introdus sau revăzut unele impozite (pe profit, pe salarii, pe circulaţia mărfurilor) în vederea prelevării fiscale a unor părţi din veniturile agenţilor economici şi a persoanelor

fizice pentru formarea veniturilor ordinare la buget necesare acoperirii cheltuielilor publice, considerăm că mărimea acestor venituri, chiar şi în perioada imediat următoare, va avea un caracter de instabilitate şi de oarecare fragilitate din anumite motive:

- preponderența proprietății de stat, slaba eficiență a activității din majoritatea unităților cu o astfel de formă de proprietate, lipsa concurenței, restricțiile de resurse materiale şi energetice, cerințele pieței (interne şi externe), realizarea unor produse necompetitive, sunt aspecte care vor genera un aport minor al agenților economici respectiv la crearea veniturilor bugetului public, iar în multe cazuri vor fi consumatori (o perioadă) de astfel de venituri prin intermediul subvențiilor. Unitățile aparținând sectorului de stat, în majoritatea lor reprezintă mai curând un factor generator de cheltuieli publice, decît de venituri.

- restructurabile, atât de la nivelul economiei naționale cât mai ales cele de la nivelul economici cu capital de stat, au condus şi vor conduce inevitabil la mutații în privința pieței forței de muncă cu o tendință de creştere a disponibilităților de capital uman, ca urmare a renunțării unor agenți economici la forță de muncă slab calificată sau inutilă procesului de producție. Acest fapt va conduce implicit la o scădere a veniturilor publice, pe termen scurt, rezultatele din impozitul pe salarii perceput conform legii concomitent cu reducerea veniturilor bugetului public din impozitul pe circulația mărfurilor. Bineînțeles că, pe de altă parte, o restructurare a forței de muncă în cadrul agenților economici trebuie să conducă la o mai bună utilizare a celei rămase în activitate şi deci la o creştere a eficienței economice.

Cele arătate în legătură cu deficitul bugetar sunt doar câteva din cauzele care determină o nerealizare a veniturilor publice prevăzute în condițiile actuale ale economiei româneşti. De aceea, este imperios necesar a porni în orice analiză care vizează stabilirea echilibrului cheltuieli bugetare – venituri bugetare şi de la cercetarea critică a structurii cheltuielilor bugetare, urmată de efectuarea reducerii tuturor acelor cheltuieli care nu sunt necesare sau nu sunt importante etapei actuale; în acest context, se înscriu mai ales cele care țin de sporirea birocrației peste nivelul strict necesar şi care în prezent, manifestă o tendință nejustificată de creştere.

În general, s-a vorbit şi se vorbeşte mult despre căile şi mijloacele creşterii veniturilor publice uitându-se de multe ori, că o majorare a nivelului fiscalității peste un anumit prag, şi el diferit în funcție de condițiile în care se află economia la un moment dat, constituie un bumerang pentru creşterea economică şi, implicit pentru volumul veniturilor publice viitoare.

Semnificativ este că în pofida unor eforturi declarate şi a unor pârghii de acțiune, dezechilibrele structurale din economia națională nu au fost atenuate şi cu atât mai puțin eliminate după Revoluția din Decembrie 1989 şi până în prezent.

Acest fapt atestă, că cel puțin la anumite niveluri decizionale nu a fost înțeleasă în adevărata ei semnificație şi profunzime necesitatea imperioasă, cerința logică a coordonării măsurilor de creştere economică (chiar şi la nivelul posibilităților existente numai pe plan intern) cu măsurile trecerii la economia de piață.

II. Posibilități de relansare a economiei naționale

1. Principii şi direcții de perspectivă

Depăşirea situației actuale din țară şi înfăptuirea economiei de piață este un proces complex care presupune reaşezarea şi reconstrucția mecanismului de funcționare a economiei naționale.

Dar acest proces nu poate fi numai o transformare de rutină, de fațadă, o simplă readaptare a unei economii bolnave, dezarticulate, ineficiente, ci o trecere la o economie de tip radical nou, adică un proces de inovare a unor structuri economice care să asigure manifestarea reală a dreptului de proprietate a acelor trei genuri de agenți economici: individual, grupul şi statul, în condițiile pluralismului politic.

Reconstrucția economiei naționale este un proces cuprinzător care trebuie să înfăptuiască măsurile de rentabilizare a activității economice, prin mecanisme care să dezvolte inițiativa agenților economici, în condițiile utilizării pârghiilor economice – preț, profit, dobândă, cost , salariu etc.

Principiile care ar putea sta la bază acestui proces sunt:

a) - înlăturarea monopolului proprietății de stat în economie, introducerea şi consolidarea pluratismului formelor de proprietate pe care le presupune o economie de piață;

b) - reglarea prin piață, în condiții de concurență a succesului şi falimentului, a raportului dintre cerere şi ofertă;

c) - asigurarea manifestării liberei inițiative în toate direcțiile care permit mărirea şi difersificarea ofertei de factori de producție, bunuri de consum şi servicii, în scopul ridicării nivelului de trai al populației;

d) - autonomia reală deplină a agenților economici care pot inița cele mai bune măsuri de asigurare a succesului şi evitarea riscului;

e) - realizarea unui sistem real de protecție socială a acelor care pot fi afectați de transformările din economie, concomitent cu măsurile de încurajare a reîncadrării în activitatea economică a şomerilor;

f) - asigurarea dezvoltării şi modernizării ramurilor care produc bunuri de producție, bunuri de consum şi servicii pentru populație;

g) - aşezarea pe principiile economiei de piață a sectoarelor de prelucrare, eliminând din câmpul activității economice acele întreprinderi care nu mai pot fi rentabilizate şi menținerea în producție a celor care se dovedesc a fi competitive;

h) - delimitarea, pe criterii de competitivitate mondială, a sectoarelor şi agenților economici capabili să se specializeze din punctul de vedere al

diviziunii internaționale, concomitent cu funcționarea unui mecanism economic care să asigure fiecărui agent economic participarea directă la activitățile de comerț exterior şi cooperare economică şi tehnico-ştiințifică internațională şi să valorifice în interesul propriu avantajele ce decurg din această participare;

i) - organizarea întregii activități de cercetare ştiințifică şi proiectare pornind de la cerințele pe care le impune competitivitatea cu noi înşine, dar şi cu tot ceea ce creează mai valoros civilizația mondială.

Aceste principii se află într-o interdependență deplină, iar realizarea lor concomitentă şi la nivelul exigențelor pe care le impune economia de piață pot constitui elemente de bază în reconstrucția economiei noastre naționale şi cu costuri sociale uşor suportabile, în beneficiul progresului şi bunăstării fiecărui cetățean.

2. Structura proprietății

1. Continuarea procesului de privatizare impune:

a) - creşterea eficienței economice a societăților comerciale în scopul privatizării gradual accelerate a capitalului social;

b) - împărțirea agenților economici pe grupe omogene de rentabilitate, în scopul selectării celor care urmează a face obiectul unor acțiuni imediate de privatizare, astfel:

- societăți comerciale a căror cheltuieli cu rentabilizarea nu sunt economice pentru stat şi care urmează a fi lichidate prin vânzarea activelor sau vor face obiectul unor operații de licitare a capitalului social definit, în condiții avantajoase pentru stat şi pentru cumpărătorii interesați, cu obligația pentru aceştia din urmă, de a menține salariații existenți;
- societăți comerciale cu grad scăzut de rentabilitate vor fi puse sub supravegherea unei comisii de experți şi subvenționate de stat pentru a se elimina activitățile generatoare de pierderi, vor fi retehnologizate sau modernizate în scopul privatizării ulterioare;
- societăți comerciale rentabile care pot fi privatizate în mod gradual integral.

2. Transferul dreptului de proprietate asupra capitalului agenților economici care este deținut de Fondul Proprietății de Stat, către persoane fizice şi juridice necesită asigurarea următoarei ordini de priorități:

- distribuirea gratuită către cetățenii care au împlinit vârsta de 18 ani după data de 31 decembrie 1990;
- dreptul de preemțiune a persoanelor fizice române de a cumpăra acțiuni la valoarea nominală a acestora la agenți economici unde au dobândit acțiuni pe baza certificatelor lor de proprietate distribuite gratuit;
- dreptul persoanelor fizice române de a cumpăra acțiuni la valoarea nominală a acestora la agenți economici unde nu deținеau anterior acțiuni;

- dreptul agenților economici cu capital integral român de a cumpăra acțiuni în condițiile de preemțiune la agenții economici unde au dobândit anterior acțiuni;
- dreptul agenților economici cu capital român şi străin de a cumpăra acțiuni la agenți economici în condiții de licitație;
- participarea altor persoane fizice sau juridice străine care prezintă un nivel obligatoriu de garanții morale pentru statul român, comparativ cu cele solicitate de alte state investitorilor străini, pentru evitarea producerii unor distorsiuni şi pe această cale.

Aceste persoane vor putea cumăra acțiuni de la agenții economici români în condiții de licitare pentru restul capitalului social rămas după efectuarea operațiunilor de vânzare în ordinea anterior prezentată către persoanele fizice şi juridice române.

3. Gradualitatea procesului de privatizare în continuare vizează două aspecte: privatizarea în etape a agenților rentabilizați, selecționați şi împărțiți pe grupe de rentabilitate şi desfăşurarea într-o anumită ordine de prioritate a operațiunilor propriu-zise.

4. Privatizarea graduală a sectorului de stat din agricultură, în scopul:

- schimbării structurii de vârstă şi sex a populației existente în acest sector de activitate;
- limitării nivelului şomajului în țară.

În acest scop, în cadrul întreprinderilor agricole de stat existente se vor stabili fermele care urmează a fi privatizate prin:

- atribuirea de acțiuni, în mod gratuit, tinerilor care locuiesc la sate şi care doresc să lucreze în aceste ferme, într-o proporție care se va stabili de Guvern;

Primirea acțiunilor se va condiționa de angajamentul de a lucra în mod efectiv în fermele respective şi de a locui la sat.

Pe o perioadă de minimum 5 ani, acțiunile nu vor putea fi vândute, iar renunțarea, în acestă perioadă, de a mai lucra în cadrul fermelor sau de a locui la sat va atrage după sine pierderea dreptului de proprietate asupra acțiunilor primite;

- posibilitatea de a schimba acțiunile deținute în sectorul industrial pe acțiuni ale IAS la o paritate stabilită de Guvern, de către cetățeni care devin şomeri şi/sau care doresc să se reîntoarcă în agricultură în condițiile stabilirii domiciliului, şi a lucra efectiv la IAS unde solicită acțiuni, cel puțin 5 ani;

- atribuirea de acțiuni în mod gratuit tinerilor absolvenți ai liceelor, şcolilor tehnice şi ai învățământului superior cu profil agricol, organizate de stat, în condițiile obligativității stabilirii domiciliului şi a desfăşurării activității cel puțin 5 ani în IAS-ul respectiv.

În vederea îmbunătățirii serviciilor prestate de SMA şi eliminării utilizării acestora pentru desfăşurarea unor acțivități în folosul propriu al salariaților

acestora, acestea vor fi privatizate integral prin transferul dreptului de proprietate asupra capitalului existent către:

- lucrătorii mecanizatori, în schimbul acțiunilor primite de aceştia în industrie;
- absolvenți ai liceelor sau şcolilor tehnice de specialitate organizate de stat;
- alte persoane particulare care lucrează şi locuiesc în agricultură, prin licitație;

5. Se impune o stimulare a agenților economici direct productivi sau înființați cu capital integral român, prin acordarea de facilități sub forma:

- identificării spațiilor disponibile de către primării;
- organizarea de licitații pentru cumpărarea de terenuri apaținând statului de maxim 1000 m^2 în zone limitrofe oraşelor şi statelor, în condițiile prezentării de către agenții solicitatori a unei documentații din care să rezulte:
  - obiectul de activitate;
  - numărul de salariați utilizați;
  - situația economico-financiară;
  - numărul de salariați care vor fi angajați în urma creării condițiilor de dezvoltare;
  - producția suplimentară care urmează a fi realizată;
  - intervalul de timp în care se va finaliza investiția;
  - proiectul de execuție a investiției;
  - devizul estimativ;
  - sursele de finanțare a investiției;
  - avizul Ministerul Economiei şi Finanțelor privind necesitatea pentru economia națională a activității agentului economic şi aprecierea activității economico-financiare desfăşurate. Ministerul Economiei şi Finanțelor va putea aproba sau respinge participarea la licitație a agentului economic în funcție de situația economică a acestuia, necesitățile economiei naționale şi aprecierea asigurării de către aceasta a surselor de finanțare.

6. Eliminarea perturbațiilor apărute în economie necesită şi o serie de măsuri cu caracter interdisciplinar prin care:

- toți agenții economici înființați după apariția D. 54/1990, şi a Legii nr.31/1991 care au obținut autorizații de funcționare pentru desfăşurarea unor activități foarte diversificate să facă dovada activității efectiv desfăşurate şi solicitarea de a desfăşura o activitate cu caracter omogen. Aceasta, întrucât în perspectiva organizării sistemului economic al conturilor naționale la nivel macroeconomic trebuie să se poată urmări potențialului economic pe cele şapte sectoare instituționale, iar în cadrul acestora pe activități, în vederea elaborării unei politici economice prin

care să se poată realiza echilibrul general economic şi echilibrul bugetar;

- agenții economici privați nou înființați şi cei care urmează a înființa noi agenți economici vor trebui să facă dovada de cazier judiciar, a cunoaşterii unor elemente de bază din legislația economică a țării şi a consecințelor nerespectării acesteia pentru a se evita: ajungerea rapidă în stare de faliment, perturbarea circulației monetare şi a descurajării evaziunii fiscale.

Dovada se va da în baza unor cursuri absolvite în țară, organizatorii cursurilor urmând a-şi asuma răspunderea pentru certificatele eliberate sub acțiunea încetării activității în cazul eliberării de certificate formale.

Agenții economici care desfăşoară activități prin care se afectează sănătatea populației, cei care desfăşoară activități de producție sau comerciale ilegale, trafic ilegal de valută, evaziune fiscală, în afara sancțiunilor legale, trebuie sancționați cu încetarea activității pe teritoriul României şi interzicerea transferului profitului în străinătate, care se va face venit la bugetul statului.

3. Sistemul fiscal şi politica bugetară

3.1. Reforma sistemului fiscal

A. Politica fiscală ca acțiune în direcția influențării agregatelor macroeconomice, prin intermediul instrumentelor financiare în scopul transformării structurii economice existente, în una de piață, cu respectarea principiilor finanțelor publice şi de protecție socială a categoriilor de cetățeni cu venituri reduse.

B. Reforma sistemului fiscal va continua să necesite timp pentru elaborarea, legiferarea şi introducerea noilor impozite în practica economică, orice accelerare a procesului putând duce la colapsul rapid al actualului mod de conducere a producției şi distribuire a mărfurilor şi la dezechilibre bugetare.

Apare ca fiind necesară crearea unui sistem fiscal prin care:

a) Să se asigure un echilibru între cetățeni şi agenți economici, între progresivitatea şi regresivitatea impunerii, în condițiile afectării tuturor categoriilor de impozite;

Echilibrul trebuie să vizeze sfera incidenței impozitului, să respecte virtualul plătitor, astfel încât sarcina fiscală să fie distribuită just între contribuabili;

Un sistem fiscal bazat în mod preponderent pe impozite directe caracterizate prin progresivitate va necesita multă muncă de administrare, dar va lovi mai puțin categoriile sociale cu venituri mici şi mijlocii. Sarcina fiscală fiind transparentă pentru contribuabil, aceasta va căuta modalități de sustragere. Dar datorită caracterului lor progresiv de a lovi veniturile, sarcina fiscală poate fi plătită fără mari sacrificii, corespunzând unei politici de protecție socială a cetățenilor. Aplicarea, pentru cazurile de evaziune fiscală, a unei

politici de sancțiuni dure, descurajante poate asigura funcționalitatea acestor impozite.

Întrucât impozitele indirecte acționează în sfera consumului, deşi sunt plătite inițial de producători, importatori, vânzători cu ridicata, cei care le suportă virtual sunt consumatorii. Fiind impozite regresive, sunt mai greu de suportat iar în acelaşi timp cetățenii nu au posibilitatea de a se sustrage de la plata acestora sau de a renunța la cumpărarea unor bunuri, lovind, deci, categoriile de cetățeni cu venituri mici şi mijlocii într-o măsură mai mare.

În stabilirea acestora se va urmări: practicarea unor cote diferențiate pentru produsele de larg consum față de cele de lux sau cele care afectează starea de sănătate a populației, fără a se cădea în latura etichetării ca articole de lux a unei game prea largi de produse care actualmente sunt considerate ca bunuri de uz curent în celelalte țări ale lumii.

b) Să se asigure funcționarea serviciilor colective ale națiunii pe seama veniturilor ordinare curente evitându-se apelarea la venituri extraordinare care duc în final la creşterea gradului de fiscalitate;

c) să se contribuie la îmbunătățirea alocării resurselor, distribuirea veniturilor şi stabilizarea economiei prin reducerea fluctuațiilor din activitatea economică.

Se va urmări în mod permanent eliminarea influențelor arbitrare asupra producției, aprovizionării agenților, nivelului total al cererii de bunuri în curs de fabricare sau productivității, urmărindu-se deci, limitarea la minimum a distorsiunilor produse în economie;

d) să se asigure redistribuirea veniturilor fără a scădea nivelul de trai al cetățenilor cu venituri mici şi mijlocii. Afectarea nivelului de trai apare dacă ritmul de creştere al încasărilor din impozite este mai rapid decât ritmul de creştere a venitului mediu, ca urmare a sporirii fiscalității care conduce la scăderea veniturilor nominale şi reale ale populației;

e) modul de plată să convină contribuabililor, deci să fie acceptat de aceştia cu uşurință;

f) administrarea să nu fie complexă şi să nu coste foarte mult.

C. Ponderea impozitelor indirecte care alimentează bugetul va trebui să scadă în favoarea impozitelor directe pentru a se asigura un grad mai ridicat de protecție fiscală şi o protecție socială a cetățenilor care realizează venituri numai din munca depusă.

D. Se va introduce impozitul pe valoarea capitalului deținut şi neinvestit, impozitul pe transmiterea de capital, impozitul pe venitul net global anual, constituit prin însumarea următoarelor venituri nete: venituri funciare, veniturile exploatărilor agricole, beneficiile industriale şi comerciale, salarii, îndemnizații, rente viagere, beneficiile profesiunilor necomerciale, veniturile capitalului mobiliar, venituri primite cu tilul oneros sub formă de bunuri sau drepturi de orice natură.

Taxele funciare vor trebui diferențiate pe proprietățile constituite şi pe cele neconstituite.

Impozitul pe clădiri se va înlocui cu taxa de locuit, cu revederea materiei impozabile în sensul reactualizării acesteia şi asigurării echității impunerii cetățenilor, avându-se în vedere marile discrepanțe existente în acest domeniu atât datorită declarării unor valori sub cele reale în cadrul tranzacțiilor de vânzare-cumpărare, cît şi a valorilor de deviz neactualizate a locuințelor cumpărate de cetățeni în anii diferiți şi construite de stat, cu luarea în considerare şi a uzurii clădirilor, dar sub controlul respectării unor cote maxime admise de uzură.

Din categoria impozitelor indirecte se va introduce taxa pe valoarea adăugată pentru eliminarea distorsiunilor produse de impozitul pe circulația mărfurilor şi se va revedea întregul sistem de accize, insistându-se asupra celor cu caracter de protecție a sănătății, respectiv: impozitul pe tutun, impozitul pe băuturi.

3.2 Asigurarea echilibrului bugetar

a) Asigurarea echilibrului bugetar şi acționarea în direcția eliminării deficitului bugetar pe seama veniturilor ordinare şi nu a împrumuturilor de stat sau a mijloacelor de trezorerie, constituie o necesitate în perioada de restructurare a economiei şi a finanțelor publice.

În acest moment nu se pune problema optării pentru o politică contraciclică, compensatorie sau pentru echilibrarea prin mijloace utilizate în practica altor țări, deoarece cauzele deficitului la noi sunt altele decât în țările cu economie tradițională de piață.

b) Deficitul nostru bugetar este un deficit conjunctural şi structural. Ca urmare, se impune a se acționa în următoarele direcții:

- asigurării echilibrului general economic, a începerii relansării economiei;
- asigurarea echilibrului bugetar cu orice preț pe seama veniturilor ordinare fără sacrificarea funcțiilor vitale ale statului şi cetățenilor.

Echilibrarea formală sau echilibrarea prin comprimarea formală a cheltuielilor depreciază funcțiile statului care este depozitul patrimoniului de ştiință, cultură şi artă a țării.

O temporizare a cheltuielilor statului este necesară atât timp cât activitatea economică nu se relansează, dar acesta necesită o analiză pertinentă pe feluri de cheltuieli şi destinații, precum şi fundamentarea lor pe baza unor norme cu caracter economic elaborate unitar.

c) Nu se va accepta acoperirea cheltuielilor bugetare curente ale administrației de stat pe seama împrumuturilor externe sau a bunurilor de tezaur care nu ar fi decât un transfer asupra viitorului a unor cheltuieli trecute.

Realizarea în execuție a unui buget excedentar pentru blocarea proceselor inflaționiste în economie printr-o politică financiară restrictivă.

Limitarea şi eliminarea redistribuirilor între bugetul administrației centrale de stat şi bugetele locale, pe calea alocațiilor bugetare acordate din bugetul administrației centrale de stat celor din urmă.

Limitarea subvențiilor primite din bugetul administrației centrale de stat către administrațiile locale are ca raționament economic degrevarea cheltuielilor primului de sume provenite de la contribuabili din întreaga țară, dar de care beneficiază numai populația şi agenții economici din zone bine delimitate administrativ.

d) Revizuirea întregului sistem de venituri (cu caracter fiscal şi nefiscal) ale administrațiilor locale şi celor centrale în scopul:

- limitării proceselor de redistribuire între buget şi sectorul agenților economici prin eliminarea unor categorii de subvenții acordate unor agenți economici;
- delimitării şi stabilirii stricte a competențelor administrației centrale de stat şi ale administrațiilor locale, în corelație cu veniturile şi cheltuielile aferente;
- introducerii unui sistem fiscal prin care să se stimuleze mărirea cantității de bunuri şi servicii în scopul sporirii profitului şi descurajării tendințelor de creştere a profitului sau de realizare a acestuia pe calea majorării artificiale a prețurilor;
- asigurării echilibrului bugetar pe seama veniturilor ordinare;
- realizării unui raport optim între impozitele directe şi cele indirecte, pentru a se asigura practicarea unui sistem de impozite şi taxe care să nu lovească excesiv de puternic veniturile persoanelor salariate, a pensionarilor, a cetățenilor cu mulți copii şi a handicapaților.

e) În general, bugetul public constituie principalul instrument al guvernului pentru coordonarea dezvoltării economico-sociale şi de aceea trebuie să pornească de la evoluția probabilă a creşterii economice.

De aici rezultă că, în primul rând, baza de venituri a bugetului public depinde în special de evoluția relațiilor dintre cererea şi oferta de mărfuri (servici) pe piața internă. Este vorba de relațiile complexe între producție şi consum a căror evoluție va fi influențată nu numai de liberalizarea prețurilor cât şi de evoluția veniturilor nominale ale populației.

Acestea vor reprezenta elemente complexe, care trebuie analizate permanent în modul de gospodărire al bugetului public.

f) Modificările calitative principale ale condițiilor de realizare a bugetului şi imposibilitatea practică a verificării influenței unei serii de factori noi care ar putea să modifice evoluția economică, deci, implicit şi a bugetului public creează riscul în ceea ce priveşte gradul de realizare reală a prevederilor bugetare. În aceste condiții, nu se poate exclude posibilitatea unei eventuale modificări operative a structurii bugetare dacă împrejurările ar cere-o în vederea realizării scopurilor de bază macroeconomice.

PUNCTE DE VEDERE PRIVIND TEZELE IEŞIRII DIN CRIZA ECONOMICĂ A ROMÂNIEI

Oprea VASILOIU

A. Probleme privind preţurile

Preţurile şi profiturile sunt elemente corelative, ele reprezentând rezultante sintetice ale unor categorii de factori. Aici se are în vedere în primul rând combinarea factorilor de producţie cu cei de utilitate rezultând eficienţa acţiunii creative. Totul depinde în continuare de nivelul la care piaţa, prin mecanismele sale, agreează această acţiune de creaţie.

În fond, preţul – element sintetic – are rolul de a realiza, în final, contactul formelor microeconomice cu cele macroeconomice productive. Acest contact creează, atenuează sau agravează contradicţiile dintre cele două forme de mai sus.

Liberalizarea preţurilor constituie o acţiune calitativă a formelor de tranziţionare spre economiile de piaţă libere, comparabile şi concurenţiale, dar pentru aplicarea impune două premise strict necesare:

- existenţa unei pieţe interne echilibrate şi fără presiuni din partea celor două componente ale sale: cererea şi oferta;
- sistemul concurenţial eficient şi evoluat.

În condiţiile în care cele două premise sînt îndeplinite, liberalizarea are rolul de a mări volumul capitalurilor existente prin inflaţia moderată ce o creează şi care poate constitui un corolar al expansiunii economice.

În condiţiile neîndeplinirii celor două condiţii şi al existenţei unui puternic monopol public, liberalizarea conduce la un transfer puternic al puterii de cumpărare de la populaţie către stat, rezultând pauperizarea unei importante părţi a populaţiei. Acest rezultat compromite viitorul înfăptuirii tranziţiei spre economia de piaţă prin diminuarea posibilităţilor de absorbţie a capitalurilor disponibilizate pe plan intern în perspectivă, ca urmare a aplicării legii privatizării.

În prezent, pentru a evita producerea acestui fenomen, se impun unele măsuri:

a) crearea unui cadru legislativ de preţuri şi tarife – necesar modelării unui sistem corespunzător de corelaţii şi conexiuni a preţurilor, costurilor şi profiturilor pe economie, aplicabil în aceeaşi măsură tuturor agenţilor economici;

b) simultan se impune înfiinţarea unui organ cu atribuţii în formarea, stabilirea, urmărirea şi aplicarea preţurilor şi tarifelor, precum şi în combaterea acţiunilor monopoliste, corespunzător etapei de tranziţie subordonat direct preşedintelui sau parlamentului, după modelul Comisiei Oficiale de Preţuri

(Austria) sau Comitetului Interministerial al Preţurilor (Italia) etc. Se poate avea în vedere chiar şi atribuţiunile în materie ale Consiliului de Miniştri al CEE;

c) lichidarea subvenţionării preţurilor de la buget cu indexarea şi compensarea corespunzătoare a salariilor, pensiilor şi alocaţiilor. În acest fel, va înceta formarea de capital primar pe seama acestei surse la nivelul agenţilor economici;

d) consecinţa imediată a suspendării subvenţilor ar fi majorarea cheltuielilor de producţie, întreţinere, muncă, transport, depozitare etc., având drept efect imediat reducerea profiturilor şi ascuţirea concurenţei în producţie şi desfacere cu efecte benefice în ceea ce priveşte volumul producţiei şi calitatea acesteia. Imediat vor urma şi reduceri de preţuri impuse de spectrul falimentului.

În condiţiile actuale, agenţii economici nu sînt interesaţi în creşterea volumului producţiei şi îmbunătăţirea calităţii acestora întrucât costurile, "substanţial subvenţionate" le permit să obţină profituri imense necontrolate;

e) se impune, de asemenea, crearea urgentă a cadrelor legislative economice, juridice şi etice necesare intervenţiei, în cazul apariţiei unor anomalii de preţuri după exemplul ţărilor din Vest. În acest caz, se poate utiliza experienţa Italiei, care foloseşte o asemenea legislaţie pentru "menţinerea nivelului de trai şi a demnităţii umane a populaţiei". Un astfel de cadru poate fi utilizat de urgenţă şi în cazurile de calamităţi, stări conflictuale şi tensionate internaţionale etc.;

f) o cale de "calmare a preţurilor actuale" s-ar putea înfăptui prin ridicarea unor impozite la consumul pentru o serie de produse cum sînt: tutunul, alcoolul, îmbrăcămintea şi încălţămintea de lux, produse electonoce, cosmetice, bijuterii etc.

Astfel de măsuri pot provoca:

- migrarea unei părţi din investitori spre alte sectoare productive şi comerciale stimulând mediul concurenţial şi favorizând reducerea preţurilor;
- sumele nou intrate la buget vor sprijini în mod suplimentar programele de asigurare cu energie şi materii prime de bază, altă cale cu perspective de creştere a producţiei şi deci de reducere a costurilor şi preţurilor;

g) renunţarea de către stat la efectuarea controlului de fond privind elementele de formare şi stabilire a preţurilor de producţie şi cu amănuntul la unele produse şi nivele de competenţă a fost interpretată de unii agenţi economici ca o abandonare definitivă şi irevocabilă a aşezării preţurilor şi tarifelor pe costuri de producţie. Se consideră în mod simplist că numai mecanismul pieţii libere ar avea rolul de a stabili nivelele şi consumurile. Da, aceasta poate fi adevărată, dar numai în următoarele condiţii:

- existenţa unei pieţe libere, concurenţiale, echilibrate şi perfect saturate cu mărfuri din intern şi din import;

- posibilități reale de comensurare şi comparare a nivelelor de productivitate fizică, valorică şi de muncă a produselor autohtone cu cele din import;
- existența monedei convertibile de ambele părți (atât la noi, cît şi la cei cu care se face comparația);
- scări de comensurare, comparare şi asimilare a caracteristicilor tehnice de: utilitate, capacitate, randament, durabilitate, confort, calitate etc., între produse similare de ambele părți, atestate şi recunoscute pe plan internațional.

Atât timp cît nu se îndeplinesc aceste condiții, considerăm obligatorie menținerea calculării costurilor de producție la toate produsele fabricate. Legislația să oblige pe toți agenții economici să însoțească orice livrare de certificate de calitate, atestate de organele în drept, indicându-se STAS-ul, norma de calitate, caietul de sarcini etc., precum şi termenele de garanție şi valabilitate, aşa cum se procedează în toate țările civilizate.

Garanția calității se poate efectua numai prin costuri, iar certificatul de calitate reprezintă oglinda firmei producătoare, condiție obligatorie a nivelului de dezvoltare ştiințifică, tehnică şi umană la care a ajuns omenirea în pragul mileniului trei;

h) în cadrul Ministerul Comerțului şi Turismului există un Comitet pentru protecția socială a consumatorilor. După experiența Austriei, Belgiei, şi a Italiei, în cadrul acestui comitet ar putea fi înființată o comisie formată din reprezentanții partidelor politice, sindicatelor, organelor apolitice şi de tineret care, împreună cu specialişti din Ministerul Industriei şi Finanțelor, Garda Financiară, organele de calitate etc., să aibă obligația calculării periodice (decadele) a unor prețuri maximale normale şi corelate cu piața internațională, pentru bunurile de consum de necesitate curentă şi decentă a populației. Publicarea lor într-un buletin special (sau în presă) ar constitui un îndreptar prețios pentru agenții economici şi consumatori, stopând şi unele tendințe speculative ale “pieței negre”.

B) Probleme privind cadrul economico-social național

a) Formarea capitalului primar brut constituie problema-cheie a etapei de tranziție. Pentru a obține un succes deplin în implementarea economiei de piață în țară, trebuie convinsă întreaga societate de necesitatea, utilitatea şi onestitatea căilor de penetrație a liberei inițiative în toate structurile productive şi creative ale economiei naționale. Dar libera inițiativă trebuie dirijată strict pe bază de legi economice şi juridice ferme. În consecință, apariția agenților economici privați trebuie să se bazeze pe muncă, inițiativă, talent şi dăruire şi nu pe forma de speculă, corupție, relații etc. Nerespectarea acestei condiții va compromite încrederea maselor de a participa la succesul reformelor şi va crea noi tensiuni sociale. În consecință, legislația trebuie să permită realizarea de

forme de afaceri lucide, echitabile, oneroase şi transparente. În acelaşi timp, trebuie stopate toate formele “pieței negre”, principala generatoare a mediului infracțional şi al destabilizărilor sociale.

În consecință, “îmbogățirea fără justă cauză” trebuie reglementată urgent prin legislație juridică, morală şi etică, care să acționeze ferm şi eficient. În caz contrar, aceasta va deveni o mentalitate generală (a generației tinere, în special) care va compromite tranziția.

b) Trebuie legiferate noi acte normative în scopul perfecționării aplicării legii fondului funciar. În acest sens, ar putea fi avut în vedere:

- stimularea apariției la nivelul comunelor şi a satelor, a unor forme concrete de executare a lucrărilor agricole, pe bază de tehnologii moderne, de asigurare a fondului de semințe de calitate, precum şi posibilități reale şi îndestulătoare de procurare a tuturor materialelor, combustibililor şi pieselor de schimb necesare. În acest sens, ar putea fi găsite forme de cointeresare deosebite pentru agenții economici interesați în asigurarea bazei lucrative productive a acestei ramuri de importanță vitală pentru țară;
- noi forme de subvenționare, creditare şi ajutorare a celor interesați de a contribui efectiv la formarea fondului centralizat de produse agricole de bază (vegetale şi animale), după modelul celor aplicate în CEE şi Statele Unite:
- modalități concrete de sprijinire, contra cost, cu materiale, semințe, lucrări, precum şi cu cunoştințe de tehnică agricolă concretă, a noilor mici proprietari, provenind din mediul urban. Este ştiut că cel puțin o treime din aceştia nu posedă un minimum de astfel de cunoştințe;
- cointeresarea unor societăți comerciale în lansarea în producție a unor noi produse necesare asigurării producției agricole şi alimentare la nivelul gospodăriilor țărăneşti, cum ar fi: instalații de muls, maşini de tuns electrice, maşini de fabricat unt, cuptoare de uscat şi deshidratat, pompe de apă, polizoare etc.; scopul: diversificarea producției agricole şi alimentare, creşterea continuă a mediului concurențial.

c) Demarajul productiv trebuie permanent sprijinit prin îmbunătățirea şi perfecționarea regimului vamal actual în scopul protejării producției naționale de bunuri de consum, pentru investiții şi producție. În acest sens, în momentul actual ar putea fi luate măsuri suplimentare de majorare selectivă a taxelor vamale la importul tuturor mărfurilor care se fabrică în mod curent în țară. Poate ar fi necesare şi unele măsuri de reglementare a cantităților importate. Deşi pare că o astfel de măsură ar slăbi mediul concurențial în perioada de tranziție, ar încuraja investitorii de a majora producția, a ridica calitatea, ar mări gradul de ocupare a forței de muncă, precum şi şansele de diversificare a exportului. Măsurile ar putea avea un caracter temporar de la caz la caz, pe măsura consolidării şi stabilirii locului pe piețele interne şi externe ale produselor noastre, s-ar putea proceda la reducerea taxelor vamale la mărfuri

similare, stimulând un mediu concurențial real. De altfel, regimul vamal trebuie să corespundă intereselor fiecărei etape de relansare economică, acționându-se printr-o serie de restricții şi facilități caracteristice, aşa cum se procedează în mod curent în țările din Europa de Vest (CEE) şi în Statele Unite.

CONSECINȚELE PROCESULUI DE LIBERALIZARE A PREȚURILOR ÎN CONTEXTUL CRIZEI ACTUALE DIN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ. PROPUNERI VIZÂND POSIBILE CORECȚII ALE EFECTELOR ACESTEI ACȚIUNI

Cili BUGEANU

Reforma economică ce se identifică cu perioada de tranziție de la socialism la capitalism este un proces dificil, şi dureros, resimțit în grade diferite de acuitate de la o țară la alta, în funcție de condițiile specifice pe care se grefează potențialul economic existent, strategia adoptată, modul de traducere în practică a acestuia, volumul sprijinului extern ş.a.

Pentru a avea şansă de reuşită, reforma trebuie să se bucure de un cât mai larg sprijin din partea populației. În acest sens, este necesar ca ea să fie credibilă, fermă şi să se încadreze într-un timp cât mai scurt.

Criza economică românească îşi are începuturile prin 1980. Ea s-a manifestat pe fondul economiei planificate şi a prețurilor administrate, printr-o degradare treptată a nivelului de trai al populației, degradare pusă în evidență de nivelul indicatorilor sociali: consum fizic alimentar, înzestrare, structură de consum, ce ne situau pe ultimul loc în rândul țărilor, pe atunci socialiste, din Europa, mai puțin Albania.

Între categoriile sociale cele mai defavorizate, aflate la limita de supraviețuire se aflau studenții, elevii, pensionarii şi nu în ultimul rând marea majoritate a intelectualilor.

Cunoscând faptul că reforma impune sacrificii importante populației, guvernul şi-a asumat sarcina de a asigura o distribuire cît mai echitabilă a acestora, prin măsuri de protecție corespunzătoare a categoriilor cu venituri fixe. Pînă în momentul de față, nu numai că nu s-a asigurat această protecție, dar mai mult, cei ce suportă din plin primele consecințe ale declanşării reformei sînt în primul rând, categoriile menționate.

În perioada ian.–mai 1990 s-au acordat, cu mare uşurință mijloace băneşti suplimentare sub formă de salarii, sporuri, beneficii, fără corespondent în produse sau servicii, pe fondul existenței deja a unei inflații latente. Prin importurile de bunuri de consum efectuate în cursul anului, nu s-a reuşit atragerea în totalitate a disponibilităților băneşti existente la populație.

Reforma a debutat practic, la 1 noiembrie 1990, prin acțiunea de liberalizare parțială a prețurilor, acțiune continuată în etapele aprilie şi august 1991.

Dat fiind preocupările mele în cadrul institutului, dar mai ales importanța, actualitatea şi implicațiile acestei faze a reformei asupra întregii societăți, voi aborda în cele ce urmează unele aspecte ce s-au conturat din momentul declanşării acțiunii până în prezent şi de aici, cîteva corecții ce s-ar impune în continuare în scopul dezamorsării tensiunilor sociale amplificate de ultimile majorări de prețuri.

După cum se cunoaşte, două sânt momentele de şoc ale reformei: liberalizarea prețurilor şi restructurarea activității agenților economici. Primul are ca efect accentuarea inflației, iar cel de-al doilea, creşterea şomajului. Rezultă deci, că aceste două faze impun o atenție deosebită din partea autorității legislative şi executive, rolul acestora neputând fi redus numai la momentul declanşării acțiunii, ci în special la capacitatea de a urmări şi ține permanent sub observație atât inflația cât şi şomajul.

Liberalizarea prețurilor a fost decisă în următoarele circumstanțe cunoscute:

- economia românească se afla în starea de penurie generalizată;
- producția se află în totalitate în monopolul statului, iar comerțul era asigurat în proporție covârşitoare tot de rețeaua de desfacere a statului.

Prin această acțiune s-au urmărit două obiective majore:

1. Să se redea prețului rolul de semnal economic real, rol de care a fost privat în condițiile formării lui centralizate şi menținerii artificiale a stabilității sale prin măsuri administrative (subvenții, aprovizionarea preferențială, încadrarea în cote fixe de beneficiu, i.c.m., rabat ş.a.);

2. Să se reducă presiunea inflaționistă prin diminuarea excesului de monedă deținută de populație care nu îşi găsea corespondent într-un volum echivalent de mărfuri.

Primul obiectiv nu s-a realizat, informațiile ce se speră să le furnizeze noile prețuri sînt eronate şi nu oferă un suport real deciziilor economice. Cu alte cuvinte, noile prețuri nu răspund corect la întrebarea unde, cît şi cum să fie alocate resursele de care dispune economia, în aşa fel încât ele să fie utilizate cu maximă eficiență.

Cel de-al doilea obiectiv, respectiv restrângerea masei monetare aflată în circulație nu a fost rezolvat prin liberalizarea prețurilor, deoarece aceasta nu s-a reîntors la Banca Națională. S-a produs, în schimb, o redistribuire a banilor de la unele categorii de populație către alte categorii de populație. Din acest transfer, cei care au fost în situația de a-şi reduce drastic economiile băneşti acumulate în timp, sunt categoriile cu venituri reduse şi cele cu venituri în suma fixă enumerate mai sus.

Dar, liberalizarea prețurilor a avut şi alte urmări neaşteptate sau a căror amploare nu a fost prevăzută la timp.

Intenția de a asimila liberalizarea prețurilor cu o reformă monetară treptată nu a dat rezultate, datorită faptului că distribuirea mijloacelor băneşti în cadrul populației era încă la începutul anului 1990 foarte diferențiată. În

această situație, liberalizarea prețurilor nu a făcut decât să adâncească aceste decalaje.

Prin posibilitatea pe care a creat-o agenților economici de a-şi acoperi prin prețuri deficiențele din propria activitate, liberalizarea prețurilor nu a stimulat formarea unui comportament adecvat unei economii de piață în care rentabilitatea nu exclude, ci presupune competitivitatea.

În acelaşi timp, Guvernul se află în imposibilitatea de a-şi respecta angajamentele în planul protecției sociale fiind lipsit de mijloacele băneşti necesare.

Un alt efect negativ al liberalizării prețurilor a fost producerea blocajului financiar în lanț, ca urmare a refuzului cumpărătorilor – persoane fizice sau juridice, de a suporta prețurile exagerate pretinse de producători.

În plan social, se sconta ca liberalizarea prețurilor să învioreze cel puțin parțial piața deficitară a bunurilor de consum printr-o creştere cantitativă a ofertei, ceea ce nu s-a întâmplat.

Prin prisma consecințelor negative pe care le-a generat până în prezent, apreciez că liberalizarea prețurilor a influențat negativ încrederea în succesul reformei inițiată de Guvern, fiind una din cauzele stării de nemulțumire, derută şi apatie existente în rândul opiniei publice din țară.

O parte din consecințele expuse mai sus au apărut datorită erorii de a permite negocierea salariilor concomitent cu declanşarea procesului de liberalizare a prețurilor. În condițiile existenței unei oferte nesatisfăcătoare şi a monopolului de stat în întreaga economie, negocierea salariilor a împiedicat apariția unor rezultate pozitive ale liberalizării prețurilor.

Efectelor nefavorabile ale negocierii salariilor, ca măsură hotărâtă la nivel guvernamental li s-au adăugat şi cele produse în urma aplicării practice a acestei măsuri.

După părerea mea, negocierea ar fi trebuit să funcționeze numai în situațiile în care specificul activității permitea, iar interesul unității reclama chiar, munca în acord individual. Astfel, se crea o relație economică justă între salariu şi productivitatea individuală a muncii. Ignorând acest criteriu esențial, ce poate fi nuanțat şi aplicat în multe domenii de activitate, hotărârile guvernamentale la care am făcut referire, pe lângă faptul că au favorizat subiectivismul conducătorilor în aprecierea personalului angajat, au avut următoarele efecte:

1. Au creat o rețea de salarizare inechitabilă prin decalajele nejustificate ce au apărut între:

- a/ personalul de conducere şi cel de execuție în cadrul aceleaşi instituții;
- b/ persoane cu aceaşi pregătire şi cu rezultate relativ identice în muncă;
- c/ categoriile socioprofesionale cu pregătire superioară şi cele fără o astfel de pregătire;
- d/ salariații şi pensionarii ce au obținut această calitate în ultimul an.

2. Au amplificat inflația, deoarece majorările de salarii s-au reflectat imediat în condițiile dezechilibrului dintre cerere şi ofertă în nivelul prețurilor, ce

a depăşit cu mult granița unor costuri economice, sfidând şi cele mai pesimiste previziuni.

Pentru a putea fi asigurat cadrul social-economic care să permită derularea în continuare a etapelor următoare ale reformei economice sunt de părere că se impun următoarele:

1. Până la crearea unui sistem bancar caracteristic unei economii de piață, să se procedeze la controlul strict al creditelor acordate agenților economici, în vederea depistării acelora care nu mai au obiect de activitate (nu reuşesc să-şi vândă produsele). Ei urmează a fi analizați în vederea restructurării activității sau a încetării existenței.

2. Privatizarea comerțului cu amănuntul prin scoaterea la licitație a spațiilor respective (vechi dar şi noi), cu condiția respectării profitului necesar asigurării unei aprovizionări corespunzătoare a zonei.

3. Stabilirea temporară a unor prețuri şi tarife maxime, cu consultarea agenților economici respectivi, la produsele de bază şi serviciile cu caracter obligatoriu, ținând seama şi de corelațiile dintre prețurile existente în alte țări.

4. În acelaşi timp, se vor stabili impozite progresive care să descurajeze depăşirea nivelelor maxime, concomitent cu stabilirea unor impozite stimulative (în trepte procentuale față de nivelul maxim) pentru cei ce produc sub aceste nivele maxime de preț. Sumele rezultate din aceste impozitări cu caracter de penalizare vor fi însă utilizate exclusiv pentru asigurarea protecției sociale a categoriilor de populație afectate de majorările de prețuri.

5. Asigurarea protecției sociale prin prisma nivelelor maxime de prețuri şi tarife ce se vor stabili printr-o indexare corespunzătoare a diferitelor categorii de venituri îndreptățite la o astfel de protecție.

6. Accelerarea procesului de privatizare a societăților comerciale cu capital de stat, deoarece privatizarea constituie motorul economiei de piață, contribuind pe măsura extinderii ei la instaurarea unui sistem economic bazat pe eficiență şi competitivitate internă şi externă.

7. Stabilirea unei rețele de salarizare adecvate cerințelor unei economii de piață în sectoarele ce vor rămâne în administrarea statului, atât cu profil productiv cât şi din domeniile tehnic, ştiințific, sanitar, cultural. Mă refer la un sistem capabil să stimuleze capacitățile individuale, să recunoască corect aportul fiecărui angajat în cadrul efortului colectiv.

Salariul să fie strict corelat cu productivitatea şi eficiența individuală a muncii. Este adevărat că aceasta presupune existența, la toate nivelele, a unor conduceri de tip managerial care, la rândul lor, să fie selectate şi apreciate numai în raport cu realizarea obiectivelor instituției respective.

23.08.1991.

CÂTEVA ASPECTE PRIVIND IEŞIREA DIN CRIZA ECONOMICĂ

Mihaela VOICULESCU

O economie viabilă este o economie optim structurată, cu o producție orientată spre satisfacerea nevoilor cantitative şi calitative interne şi crearea unui important disponibil pentru piața externă, din care să rezulte un profit. România are o economie dezvoltată şi structurată, nu în cel mai fericit caz, printr-o industrializare masivă a întregului teritoriu cu întreprinderi mari consumatoare de energie, tributară importului de materii prime. Mecanismele economiei de piață vor scoate la iveală numeroasele discordanțe ce există între structura actuală a producției şi cerere.

Dacă economia ar fi lăsată exclusiv pe seama reglajelor pieței libere, s-ar naşte riscul prelungirii excesive a duratei realizării procesului restructurării, precum şi al apariției unor probleme de ordin economic şi social, cu evoluții necontrolate şi urmări imprevizibile. Este necesară valorificarea experienței țărilor avansate, de intervenție activă şi flexibilă a organelor guvernamentale care, printr-o politică judicios formulată şi consecvent promovată, să favorizeze dezvoltarea şi modernizarea economiei.

Formele şi dimensiunile intervenției statului în susținerea acestor probleme nu trebuie să altereze funcționarea economiei naționale în ansamblul său, pe baza mecanismelor pieței. Pentru problemele nodale, a căror soluționare implică eforturi materiale şi financiare deosebite, greu de suportat de unitățile disparate, trebuie inițiate programe speciale, în domeniul infrastructurii, progresului tehnico-ştiințific, creării de noi locuri de muncă, dezvoltarea unor anumite complexe teritoriale, eliminarea unor crize ecologice.

Statul va trebui să ofere facilități financiare – subvenții, credite avantajoase, prime de export sau de altă natură – sectoarelor care trebuie să înregistreze reconversii profunde în profilul lor, precum şi întreprinderilor nou înființate în domenii prioritare ale dezvoltării economiei naționale. Acest sprijin trebuie să aibă un caracter temporar, urmărind ca, în timp cât mai scurt, unitățile respective să reintre integral în rigorile pieței, ale concurenței.

Restructurarea trebuie pornită de la aşezarea sistemului economic pe principiile specifice economiei de piață, adică să avantajeze productivitatea capitalului şi a muncii. Din aceste considerente, în cadrul orizontului pe termen scurt şi mediu, trebuie introdus la baza sistemului economic pluralismul formelor de proprietate şi desființarea monopolului proprietății de stat, ca un proces treptat. În felul acesta, se aşează la baza procesului de restructurare acele elemente care să stimuleze înclinația spre consum, dar şi spre economisire şi investiții a oamenilor.

Restructurarea trebuie să urmărească reducerea inputurilor energetice, alături de folosirea materiei prime indigene şi realizarea cu precădere a mărfurilor şi serviciilor de larg consum, cerute atât pe piața internă, cât şi pe cea externă, în condițiile în care structurile de consum vor reacționa la creşterea prețurilor, prin eliminarea produselor care nu intră în consumul de bază, ceea ce va determina restrângerea drastică a producției în aceste sectoare.

Trebuie dezvoltată agricultura, singura ramură care îşi reproduce proprii factori de producție, dar care trebuie privită în strânsă corelație cu ramurile din aval şi din amonte.

O extindere ar trebui să cunoască numărul întreprinderilor cu capital mixt, în care aportul partenerului străin să fie constituit prioritar din materii prime, materiale, utilaje şi instalații tehnologice.

Retehnologizarea agenților economici nu poate prinde viață decât atunci când aceştia au posibilitatea contactului direct cu partenerii străini (prin sisteme informaționale şi financiare adecvate) şi dispun de personal specializat şi de înaltă competență.

Pentru autonomizarea agenților economici, în viitor trebuie eliminate ingerințele organelor de stat în administrarea şi conducerea acestora, contractele economice de producție şi desfacere rămânând singurul instrument legal de statornicire a relațiilor comerciale.

Noile instituții de credit trebuie să acorde împrumuturi numai pe baza unor garanții de restituire a acestora, prin negociere cu agenții economici, privind fiabilitatea acestora şi posibilitatea de realizare a produselor lor. Legea falimentului trebuie adoptată cât mai curând.

O altă prioritate a perioadei următoare este stoparea procesului inflaționist, reducerea drastică şi imediată a circulației monetare excedentare prin căi monetare şi fiscale, pentru a frâna influența factorilor speculativi asupra prețurilor. Trebuie introdus un sistem fiscal care să stimuleze acumularea şi să descurajeze producătorii în tendința de a mări nejustificat cheltuielile cu salariile. O soluție ar fi stabilirea unor nivele maxime de salarii, în funcție de productivitatea muncii şi impunerea unui impozit de penalizare pentru depăşirea acestor limite.

Tot la o impozitare suplimentară ar trebui supuşi şi agenții economici care beneficiază de materii prime care actualmente sunt subvenționate de stat.

În perspectiva aplicării Legii privatizării, deci a necesității evaluării corecte a avuției naționale, prețurile interne vor trebui corelate cu prețurile externe la bunurile şi serviciile similare din străinătate, precum şi la valorile imobiliare, pentru a se evita exportul de bunuri şi servicii în condiții de prețuri nerentabile şi achiziționarea din străinătate a unor valori naționale în condiții păgubitoare pentru noi, în special atunci cînd leul va fi convertibil.

Necorelarea prețurilor interne cu paritatea valutară a leului a favorizat şi favorizează o hemoragie de venit național pe calea exporturilor invizibile în

special, care au luat la noi proporții îngrijorătoare, neluîndu-se măsuri corespunzătoare de control vamal.

Deoarece reforma costă şi pentru că aceste costuri vor fi suportate timp îndelungat, trebuie să existe şi o aşa-zisă asigurare socială, deci este foarte important să ai eficiență administrativă, să dai ajutoare de şomaj, în timp ce acesta va creşte. La baza stabilirii indexării salariilor trebuie să stea indicele prețurilor cu amănuntul, stabilit cât mai corect, prin luarea în calcul a unui eşantion reprezentativ care să cuprindă nu numai produsele din sectorul de stat şi piața țărănească, ci şi produsele care se produc sau se comercializează în sistem particular.

UNELE PUNCTE DE VEDERE PRIVIND SISTEMUL DE PREȚURI ÎN CONTEXUL CRIZEI ECONOMICE DIN ROMÂNIA

Liana PETRESCU
Iolanda PETRINI

Reforma economică din țara noastră se află în punctul de trecere de la faza în care accentul a fost pus pe elaborarea cadrului legislativ spre faza definitivării şi aplicării programului macroeconomic de ajustare structurală.

Măsurile legislative adoptate sau în curs de finalizare în domeniul economic, noile instituții create într-un ritm accelerat în sensul definirii mediului propice economiei de piață măresc nevoia de coordonare, de coerență macroeconomică. Cunoaşterea şi valorificarea noului cadrul legislativ presupune studierea şi aplicarea acestuia în scopul orientării şi coordonării fenomenelor declanşate.

Libertatea acordată prin legislația de prețuri agenților economici nu şi-a găsit suportul material datorită difuncționalităților existente la nivelul economiei naționale (pe fond şi în timp) generate de menținerea încă a monopolului producătorului, lipsa mediului concurențial, penuriei de materii prime.

Autonomia decizională şi de acțiune a agenților economici în domeniul stabilirii prețurilor, chiar dacă se manifestă conform legislației în vigoare, dă însă posibilitatea acestora să exercite presiune asupra nivelului prețurilor în sensul majorării şi maximizării profitului individual, tocmai datorită inexistenței mediului concurențial şi mecanismelor de autoreglare specifice economiei de piață.

Înțelegerea greşită a noțiunii de autonomie cât şi cea de libertate economică de către marea majoritate a agenților economici, lipsa unui cadru legal adecvat şi sincope în ritmul transformărilor din economie, au dus la:

- ruperea lanțului de relații economice pe circuitul aprovizionare-producție-desfacere;
- creşterea prețurilor, mai ales în industria primară care s-a resimțit în celelalte sectoare;
- orientarea spre activități cu beneficii mari şi imediate în detrimentul celor productive;
- scăderea productivității muncii şi, în urma revendicărilor salariale sporuri de venituri nejustificate;
- scăderea accentuată a producției atât cantitativ, cât şi calitativ;
- creşterea prețurilor de desfacere către consumatori şi diminuarea puterii de cumpărare, cu toate măsurile compensatorii luate de Guvern;

- inexistenţa produselor de larg consum pe piaţă, necorelarea cu masa monetară aflată în circulaţie şi accentuarea procesului inflaţionist.

În aceste condiţii şi ţinând cont de faptul că între momentul aplicării legislaţiei elaborate în domeniul preţurilor şi posibilitatea formării unui mediu concurenţial real – care presupune modificări organizatorice, administrative şi de investiţii – apare un defazaj, statul a intervenit prin unele măsuri directe (de plafonare, fixare a nivelului preţurilor, stabilirea de limite maxime) în scopul diminuării amplitudinii variaţiilor preţurilor. Hotărârile emise – 1109, 1154, 1355/1990, 211, 239/1991 în domeniul preţurilor au avut caracter limitativ, afectând temporar autonomia agenţilor economici acordată prin Legea nr.15/1990, dar au fost impuse de conjunctura economică a momentului tranziţiei.

Aceste hotărîri date în scopul limitării creşterii exagerate a preţurilor cu ridicata şi cu amănuntul nu au avut, în totalitate, valabilitate în timp datorită unor inadvertenţe şi anume:

- nu au corelat preţurile materiilor prime cu presiunea acestora în costuri şi cu indicele maxim de creştere al preţului produselor din ramurile finale;
- repartiţiile centralizate prin balanţele materiale nu stimulează autonomia şi libertatea de acţiune a agenţilor economici, statul menţinându-şi rolul de unic distribuitor;
- acordarea de subvenţii maschează ineficienţa economică a anumitor sectoare, afectând procesul de restructurare a economiei naţionale, care ar trebui să aibă la bază numai criterii de eficienţă economică şi perspectiva de dezvoltare în concordanţă cu strategia la nivel macroeconomic;
- orientarea producătorilor spre producerea mărfurilor la care pot obţine preţuri mari în dauna celor mai puţin rentabile, fiind avantajaţi şi de poziţia de monopol pe care o deţin ;
- nu recunoaşte decât parţial majorările din costuri datorate aplicării cursului de schimb valutar;
- stabilirea indicilor pe grupe de produse permite creşterea necontrolată a preţurilor în structura sortimentată.

În vederea asigurării libertăţii economice într-o măsură mai mare agenţilor economici pentru a numai privi societăţile comerciale nou înfiinţate ca unităţi de stat şi pentru crearea condiţiilor de departajare în funcţie de competitivitate şi posibilităţile de adaptare la cerinţele mecanismelor economiei de piaţă, Hotărârea nr. 464/1991 a liberalizat într-o proporţie mai mare procesul de formare al preţurilor cu ridicata, al preţurilor produselor agricole şi al celor cu amănuntul. Hotărârea a abrogat plafoanele indicative ale preţurilor, acestea formându-se prin negocierea cu agenţii economici beneficiari pe propria răspundere a producătorilor.

În scopul atenuării şocului produs de creşterile mari de preţuri, mai ales în sectorul primar, statul îşi păstrează anumite atribute de control în formarea

şi coordonarea preţurilor prin: acordarea de subvenţii la 15 produse, limitarea modificării trimestriale cu maximum 10% pentru gaze naturale, apropierea şi corelarea preţurilor interne cu cele de import pentru ţiţei, energie electrică şi alte materii prime din import, fixarea de către Ministerul Agriculturii şi Alimentaţiei a preţurilor de contractare şi achiziţie garantate de stat, menţinerea până la indexarea veniturilor a unor preţuri neschimbate la 14 produse şi servicii pentru populaţie. De asemenea, statul, prin organele sale, intervine în formarea preţurilor şi în condiţiile prevăzute în articolul 48 din Legea nr. 15/1990 (cînd există mai puţin de trei agenţi economici). În acest fel, statul şi-a restrâns sfera de intervenţie directă în formarea şi stabilirea nivelului preţurilor, dar în acelaşi timp a creat posibilitatea ca agenţii economici să participe în mod egal şi direct la jocul concurenţial al pieţei, la stimularea liberei iniţiative a întreprinzătorilor de a se adapta cerinţelor pieţei, la creşterea preocupării sporirii profitului în condiţii de loialitate. Pentru a da şanse egale, la un moment dat, agenţilor economici statul s-a implicat, prin sistemul bancar, în vederea compensării şi deblocarea financiară a unităţilor.

Reforma preţurilor nu poate fi privită izolat de alte aspecte ale reformei economice, preţurile fiind mijloc de exprimare, de comensurare şi în acelaşi timp efect al fenomenelor din economie. Dată fiind necesitatea formării preţurilor ca efect al mecanismului de acţiune a cererii şi ofertei, orice perturbaţie care stopează sistemul de preţuri, induce deformări şi distorsiuni în toate relaţiile valorice şi indicatorii economici, încât devine imposibilă aprecierea corectă a eficienţei în fiecare domeniu de activitate.

Preţul trebuie să îmbine interesele producătorilor cu cele ale cumpărătorilor, interesele individuale cu cele de grup, să ţină cont de incidenţa influenţelor conjuncturale ale concurenţei şi de opţiunile politice ale statului, astfel preţurile îşi vor regăsi valoarea reală, recunoscând consumurile de muncă sub orice formă şi pe această bază se va asigura corelarea lor.

Până la distrugerea funcţionării normale a mecanismelor de autoreglare a pieţei şi chiar după atingerea acestui scop, statul are sarcina de a orienta şi coordona sistemul de formare al preţurilor, fără a afecta libertatea de decizie a agentului economic.

Liberalizarea preţurilor a declanşat un sistem de pârghii şi mecanisme capabile să acţioneze coerent în direcţia propusă pe măsura eliminării disfuncţionalităţilor existente. Simpla legiferare a instituţiilor şi elementelor economiei de piaţă nu este suficientă, ci ele trebuie să devină funcţionale. În acest scop, statul va avea un rol intensiv, iar concentrarea câtorva pârghii ale vieţii economice nu va fi în antagonism cu dezideratele pieţei, ci în sensul de completare, de utilizare cu eficienţă.

În acest context, pentru formarea preţurilor pe criterii economice şi asigurarea relansării economice trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

- accelerarea procesului de privatizare şi restructurarea sectorului de stat pentru crearea unui cadru concurenţial favorabil creşterii eficienţei

economice a agenților economici, demonopolizarea economiei şi apariția de agenți economici viabili într-un număr cât mai mare în fiecare domeniu de activitate;

- elaborarea legii concurenței care să definească comportamentul loial şi să stabilească reguli concurențiale, să sancționeze practicile şi conduita neloială;
- crearea unui sistem independent de informații privind piața care furnizează agenților economici date despre mărirea pieței, dimensiunile concurenței, prețurile practicate, specializarea pieței. Se va putea realiza astfel, cerința economiei de piață privind concurența loială, permițând accesul liber şi egal al tuturor agenților economici la informații, care va permite reorientarea întreprinderilor, intrarea şi ieşirea liberă de pe piață. Sistemul informațional va fi cel care va da informații organelor legislative pentru a interveni într-un loc sau altul în modificarea legislației sau completarea ei, pentru a realiza direcționarea proceselor economice;
- limitarea repartițiilor centralizate pe baza balanțelor materiale, care îngrădeau decizia şi libera inițiativă în orientarea producției, diminuau preocuparea utilizării raționale a materiilor prime;
- evitarea şi eliminarea treptată a condiționărilor în livrările de mărfuri - situație generată de monopolul producătorilor, prin care aceştia transferau o parte din efectele nefavorabile înregistrate în activitatea proprie asupra beneficiarilor;
- integrarea pe verticală a producătorilor, în scopul formării de societăți comerciale complexe care să poată prelucra materia primă până la produsul final, eliminând decontările pe orizontală la prețuri majorate cu impozite şi taxe reflectate în prețul produselor realizate la închiderea circuitului productiv. În condițiile în care unitățile economice care asigură prelucrări pe diferite stadii de fabricație ar fi integrate, ar putea utiliza în decantarea semifabricatelor prețuri de transfer, inferioare celor stabilite în condiții de autonomie de producție. Aceste societăți grupate pe verticală vor avea şi o capacitate concurențială sporită în condițiile pieței, nu numai prin nivelul mai scăzut al prețurilor, dar şi prin viteza de reacție la cerințele de structură ale cererii. În acelaşi timp, este necesar ca, printr-o legislație corespunzătoare, să fie descurajate unele tendințe de acaparare monopolistă a pieților.

Implicarea statului se va concretiza prin utilizarea pârghiilor economico-financiare (credite, taxe, impozite) fără amestec administrativ în conducerea şi funcționarea agenților economici. Acesta va corecta, prin mijloacele sale cu precădere indirecte, dezechilibrele pieței, va stimula concurența, va încuraja protejarea şi autoprotejarea consumatorilor cât şi afirmarea prețului în condiții de normalitate. O politică fiscală şi vamală flexibilă cu decizii adoptabile în funcție de informațiile pertinente oferite de piață va da posibilitatea impulsionării activității agenților economici spre anumite domenii, asigurându-

se astfel un control al echilibrului cerere-ofertă şi, implicit asupra nivelului de preț. Sistemul taxelor vamale va proteja unele ramuri ale economiei naționale față de concurența străină sau va frâna cererea internă pentru unele mărfuri importante prin mai multe căi de acțiune;

- acordarea de scutiri de taxe vamale sau restituirea unor sume încasate drept impozit pe circulația mărfurilor în scopul creşterii rentabilității produselor la export;
- asigurarea unor condiții avantajoase la importul utilajelor necesare producerii de mărfuri destinate a fi vândute la export;
- urmărirea de către stat la export şi import a unor produse în vederea menținerii unei oferte stabile pe piața internă. De asemenea, prin politica de creditare se pot stimula investițiile agenților economici în obiective productive în strânsă corelație cu strategia la nivel macroeconomic. Acordarea creditelor se va face în urma studiilor de fezabilitate prezentate de inteprinderea producătoare privind posibilitățile reale de eficiență şi perspectiva de dezvoltare. Studiile de fezabilitate se vor elabora pe baza postcalculațiilor şi pe cât posibil a seriilor de date cronologice, cu evidențierea anilor în care s-au produs modificări structurale şi a celor în care s-au înregistrat nivelele maxime sau minime de profit şi nu pe antecalculații care oferă o imagine preliminară a comportamentului costurilor. Politica de creditare poate fi adoptată la cerințele fiecărei etape ajustând, sau din contră, favorizând activitatea de producție a anumitor mărfuri şi nemijlocit, va corecta creşterea anormală a prețurilor.

De asemenea, statul are posibilitatea să influențeze nivelul prețurilor printr-o politică salarială, majorând în unele cazuri, sau micşorând în altele cererea solvabilă de mărfuri prin nivelul indexării, orientarea consumului către anumite produse prin facilități de cumpărare.

Unele măsuri pentru reducerea presiunii inflaționiste concretizate în echilibrarea cererii cu oferta, retragerea numerarului din circulație, scutirea creditelor, o politică fiscală adecvată care să stopeze practicile de monopol, dimensionarea creşterii salariale numai cu sporul productivității muncii, vor elimina procesele de producție şi comercializare ineficiente şi, totodată, corelate cu măsurile de liberalizare, vor duce la apropierea nivelului prețurilor de valoarea reală a mărfurilor.

Legea prețurilor va trebui să se axeze pe fixarea competențelor şi obligațiilor agenților economici în procesul de stabilire a prețului în cadrul negocierilor astfel încât, să nu se îngrădească libertatea de manifestare a autonomiei pe piață, dar în acelaşi timp să nu contravină conduitei loiale şi cerințelor mediului concurențial.

În general, formarea prețurilor trebuie să se facă pe baza liberei concurențe, statul limitându-şi intervenția doar în coordonarea şi orientarea acestora prin pârghiile economice pe care le are la dispoziție. Totuşi, prin lege

trebuiesc prevăzute şi unele măsuri de implicare directă în formarea şi stabilirea nivelului preţurilor, atunci când se înregistrează dezechilibre grave în derularea proceselor economice.

Reglementările vor viza stabilirea directă a mărimii preţurilor, recurgându-se la preţuri fixe, indici de creştere pentru anumite produse, stabilitatea evoluţiei preţurilor în timp prin fixarea unui termen minim care să devanseze orice majorare de preţ sau un interval minim obligatoriu între două majorări de preţ, aplicarea unei metodologii obligatorii de formare a preţurilor indiferent de natura proprietăţii, interzicerea pentru o perioadă de timp a modificărilor de preţ faţă de perioada iniţială (moratoriul preţurilor).

Aceste modalităţi de intervenţie vor avea prin lege o durată de acţiune limitată în timp,de valabilitate pe întreg teritoriul sau anumite zone şi pot afecta totalitatea produselor sau selectiv anumite grupe de mărfuri.

22. 08. 1991

TEZE PRIVIND IEŞIREA DIN CRIZĂ ŞI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ VIITOARE

Mariana TOMA

În ansamblu, starea actuală a economiei româneşti se caracterizează prin grave distorsiuni şi dezechilibre structurale ale cererii şi ofertei manifestate în special în raporturile resurse – capacităţi şi producţie – consum.

Reforma economică a demarat cu acel "şoc legislativ " care are un impact direct şi dur asupra vieţii socioeconomice.

Un punct esenţial al reformei l-a constituit adoptarea unor măsuri de primă necesitate în înlăturarea anomaliilor existente în sistemul de preţuri interne şi liberalizarea treptată a acestora. Astfel de măsuri privesc:

- reducerea preţurilor plătite de populaţie pentru energie electrică, termică, gaze naturale şi altele; cu o influenţă favorabilă în cheltuielile populaţiei de cca 8 miliarde lei;
- majorarea preţurilor de contractare şi de achiziţie ale produselor agricole, în vederea cointeresării creşterii acesteia şi eliminarea pierderilor de la producătorii agricoli, creându-se astfel premise pentru realizarea unor venituri suplimentare de peste 35 miliarde lei;
- adoptarea principiului formării libere a preţurilor pentru produsele agroalimentare vândute direct pe piaţă;
- legiferarea formării libere a preţurilor pentru bunurile realizate pe baza liberei iniţiative, în întreprinderi mici, asociaţii de tip lucrativ, asociaţii familiale sau de persoane fizice în mod independent;
- lărgirea competenţelor întreprinderilor pentru stabilirea directă a preţurilor şi tarifelor, prin înţelegere cu beneficiarii, îndeosebi în industria uşoară, construcţii de maşini, cooperaţie etc.;
- egalizarea preţurilor de livrare a energiei electrice, termice, carburanţilor şi lubrifianţilor către consumatorii din industrie, agricultură, transporturi şi alte servicii cu preţurile practicate la vînzarea lor către populaţie;
- liberalizarea preţurilor şi măsuri de protecţie socială, prima etapă, a însemnat o etapă pregătitoare în procesul eliminării distorsiunilor şi abaterilor existente în sistemul de preţuri;
- etapa a II-a a liberalizării preţurilor care include două mari acţiuni în domeniul preţurilor: preţurile produselor alimentare de bază şi a celorlalte produse industriale importante pentru consumul populaţiei, ale căror niveluri nu s-au modificat în prima etapă şi preţurile produselor şi serviciilor destinate populaţiei care rămân cu preţuri şi tarife

nemodificate şi la care bugetul de stat va continua să acorde temporar subvenții;

- apariția legii fondului funciar a însemnat un pas important pentru schimbări hotărâtoare în acest sector important al economiei;
- necesitatea măsurilor de rectificare a cadrului economic general şi de restabilire a ordinei în economie, procesele de restructurare şi înviorare economică nu pot reuşi fără modificarea relațiilor de proprietate, ceea ce a impus apariția legii privatizării, proiect mult dezbătut şi controversat la toate nivelurile, dar în final, aprobat.

În condițiile actuale, blocajul generat de distorsiunile structurale şi de ineficiența cronicizată din economie, poate fi înlăturat sau atenuat prin măsuri severe care să cuprindă toate sectoarele vieții economico-sociale în interacțiunea şi interdependența lor;

- un prim aspect îl constituie garantarea dreptului la proprietatea privată;
- statutul egal în fața legii a tuturor agenților economici, indiferent de forma lor de proprietate;
- organizarea independentă a activității economice a întreprinderii prin schimbările efectuate în sistemul bancar prin crearea băncilor comerciale, având drept activitate principală creditarea unităților economice, realizându-se un grad sporit de autonomie pentru întreprinderi care au dreptul să-şi aleagă instituția finanțatoare, dar, în acelaşi timp, întreprinderea trebuie să manifeste un grad sporit de responsabilitate în utilizarea resurselor sale financiare, băncile având dreptul de a le controla activitatea;
- legea privind crearea societăților pe acțiuni care deschide un drum nu doar schimbării structurilor organizatorice, ci şi transformării, într-o perioadă ulterioară, a proprietății de stat în proprietate privată;
- dezvoltarea sectorului particular prin adoptarea legilor privind inițiativa particulară – înființarea de noi întreprinderi private; existența proprietății private în agricultură, liberalizarea etapizată a prețurilor cu implicațiile corespunzătoare, decrete privind taxele şi impozitele;
- extinderea procesului de privatizare, prin stimularea unor investiții productive, elaborarea unui cadru legislativ stimulativ în acest sens, dar şi în sensul stagnării tendinței de opțiune a agenților economici privați pentru desfacere (câştig rapid);
- reorientarea investițiilor – acordarea priorității acelor ramuri şi sectoare care asigură satisfacerea celor mai urgente nevoi ale populației (agricultură şi industrie alimentară) şi care necesită un volum relativ redus de investiții, realizând o eficiență sporită;
- creşterea volumului de producție, cel puțin la nivelul potențialului productiv actual (adică cu 25-30% mai mult decât în prezent);

- ajustarea structurală a ramurilor şi subramurilor şi introducerea în sectoarele de prelucrare a principiilor economiei de piață, eliminând pe acelea care nu pot fi rentabilizate;
- retehnologizarea complexului industrial cu posibilități interne dar mai ales prin atragerea capitalului străin, care asigură tehnică şi tehnologii de vârf, competiție, piețe stabile etc.;
- reducerea ratei acumulărilor față de situația din anii precedenți, concomitent cu sporirea eficienței acestora;
- crearea unei piețe valutare şi a capitalului;
- soluții de convertibilitate a monedei naționale.

Un aspect neglijat aproape complet în acest proces de tranziție îl constituie calitatea produselor, deşi aceasta are o mare importanță asupra rentabilității întreprinderilor ca şi asupra îmbunătățirii produselor destinate consumului populației, deci ca factor de protecție socială.

În acest sens, deşi există Oficiul de Stat pentru Calitate, nu există o lege a calității care să prevadă pe lângă standarde ale calității la toate produsele şi competențele organului existent asupra stimulării şi controlului acesteia. În principiu, din această lege sau acte normative, ar trebui să reiasă necesitatea şi soluțiile de asigurare a unui program de revoluționare a calității, de asigurare a unei supravegheri tehnice de specialitate
printr-un organ de stat care să certifice calitatea şi să aibă drept de control, pregătirea unor specialişti prin cursuri efectuate de organul competent (Oficiul de Stat pentru Calitate) publicarea unor materiale privind problemele tehnico-economice conexe asigurării calității produselor.

TEZE
PRIVIND SISTEMUL PREȚURILOR
ÎN INDUSTRIA EXTRACTIVĂ

Ioan PREDOI

1. Continuarea înfăptuirii reformei prețurilor în industria extractivă urmează a se realiza în condițiile luării în considerare a unor elemente specifice economiei de piață, precum şi a particularităților acestui sector de activitate. În mod concret, avem în vedere următoarele:

- pentru industria extractivă susținem necesitatea menținerii în continuare a proprietății de stat, urmând ca România să aibă un sector de stat bine reprezentant în sectorul producător de materii prime extractive şi de resurse energetice;
- efectuarea unor investiții de capital străin, în special în subramurile extractive care înregistrează deficit de materii prime şi care concentrează un volum mare de forță de muncă;
- necesitatea protejării resurselor naturale deficitare şi solicitate de industrie, impune autorizarea prioritară a acelor investiții de capital străin care urmează să folosească materii prime şi energie din afară;
- continuarea finanțării investițiilor de la bugetul public național pentru dezvoltarea şi retehnologizarea ramurilor şi subramurilor strategice ale economiei naționale (producătoare de materii prime şi energie electrică);
- acțiunea de retehnologizare în sectorul extractiv trebuie privită în dublu sens:
  a) acela de a aduce mijloacele fixe şi tehnologiile la nivelul existent pe plan internațional şi care să corespundă condițiilor de exploatare specifice țării noastre;
  b) de a pune stavilă scoaterii din circuitul productiv a unor suprafețe agricole şi de a elimina acțiunea unor agenți poluanți;
- ținând seama de cantitățile insuficiente de materii prime şi de repartizarea lor neuniformă pe teritoriu susținem, deocamdată, ideea repartizării dirijate a materiilor prime pe beneficiari;
- anihilarea treptată a dezechilibrului existent între capacitățile de producție şi resurse, precum şi între structura şi volumul producției, pe de o parte, şi structura şi volumul cererii, pe de altă parte, ceea ce presupune printre altele:

c) închiderea, după efectuarea studiilor de fezabilitate şi după epuizarea perioadelor şi programelor de subvenţii, a exploatărilor miniere care nu dispun de resurse sau care lucrează cu pierderi;
d) redimensionarea unităţilor extractive, inclusiv prin retehnologizări;
e) crearea unor noi capacităţi de producţie pe măsura descoperirii unor noi zăcăminte de cărbuni, minereuri etc., în special unităţi mici şi mijlocii şi prin atragerea de capital privat, român şi străin;
f) reducerea la strictul necesar a unităţilor din sectorul extractiv care urmează a funcţiona în continuare cu subvenţii de la buget; problema care se ridică în mod firesc este nivelul până la care pot fi acordate subvenţii, luându-se în considerare atât criteriile de utilitate a materiei prime, cât şi cerinţele economiei naţionale. Pe baza studiilor de fezabilitate, care urmează a se elabora, pentru fiecare exploatare minieră, se vor determina limitele normale de acoperire de către stat a diferenţelor dintre preţurile resurselor şi cheltuielile efective de aducere la suprafaţă a acestora. Cu alte cuvinte, susţinem ideea subvenţionării selective a unităţilor miniere, corect fundamentată pentru fiecare resursă naturală în parte;
g) pe baza unor analize fundamentate şi pe măsura reducerii decalajului dintre nivelul ofertei şi cerinţele pieţei, urmează să se reducă, în mod treptat, volumul subvenţiilor până la eliminarea lor totală.

2. În condiţiile menţinerii preponderenţei proprietăţii statului în industria extractivă, a restructurării economiei naţionale şi a introducerii elementelor economiei de piaţă, sistemul de preţuri care urmează să funcţioneze în industria extractivă poate cunoaşte în perioada de tranziţie două variante:

h) stabilirea dirijată a preţurilor cu ridicată în sectoarele primare (materii prime, energie, combustibil); în această variantă baza de formare a preţurilor o vor constitui cheltuielile de exploatare calculate pentru fiecare resursă naturală în parte în funcţie de efortul material şi financiar pentru aducerea la suprafaţă a unei tone de materii prime şi de condiţiile specifice de exploatare ale fiecărei unităţi miniere, paralel cu redimensionarea tuturor consumurilor şi în mod deosebit a celor energetice; de asemenea, se impune şi o reevaluare a tuturor fondurilor fixe existente în industria extractivă şi determinarea unor noi durate de funcţionare în scopul cunoaşterii reale a cheltuielilor de exploatare. În această variantă, diferenţele dintre preţurile majorate la produsele furnizate de industria extractivă şi cheltuielile de exploatare, urmează a fi subvenţionate de la bugetul public naţional.

În sectorul neconcurenţial, mai ales acolo unde există monopol de stat – cum este cazul şi în industria extractivă – preţurile cu ridicata urmează să fie supuse unui control permanent;

i) varianta a doua vizează adoptarea operativă a preţurilor cu ridicata ale materiilor prime în funcţie de modificarea cheltuielilor de exploatare, a cererii şi ofertei, a nivelului înregistrat pe piaţa internaţională. În acest caz, stabilirea preţurilor cu ridicata urmează a se face prin negociere cu beneficiarii, cu respectarea strictă a legislaţiei în vigoare.

Facem menţiunea că pentru perioada actuală de criză prin care trece ţara noastră, pornind de la consecinţele deosebit de negative care se vor înregistra în alte ramuri ca urmare a creşterii substanţiale a nivelului preţurilor, nu este indicată liberalizarea generalizată a preţurilor materiilor prime prin negocieri între agenţii economici.

3. În general, pentru ieşirea din criză a României este necesar să se elaboreze un program de stabilizare economică care să vizeze, în principal, următoarele aspecte:

- restructurarea economiei naţionale;
- refacerea circuitelor economice;
- retehnologizarea principalelor ramuri şi sectoare de activitate;
- stoparea inflaţiei;
- noi măsuri pentru atragerea capitalului străin;
- continuarea finanţării de la bugetul public naţional a ramurilor strategice (cărbune, ţiţei, gaze, minereuri, energiei electrică);
- începerea procesului de privatizare în marea industrie;
- introducerea mai accelerată a elementelor economiei de piaţă;
- măsuri de stimulare economică (fiscală) a tuturor agenţiilor economice în direcţia înviorării producţiei.

În domeniul preţurilor, programul de stabilizare economică trebuie să excludă înghețarea generală a preţurilor; urmează să aibă loc numai înghețarea preţurilor unor materii prime majore (energie electrică, ţiţei şi derivate, cărbune, cocs, unele produse ale metalurgiei feroase şi neferoase etc.). Aceasta ar putea corecta dezechilibrele interne majore şi în scurt timp, producătorii să nu mai încerce creşterea substanţială a preţurilor. O situaţie mai echilibrată a pieţei ar putea chiar determina diminuarea preţurilor, în loc de creşterea lor.

Restul preţurilor urmează să fie lăsate să fie lăsate să se formeze pe baza forţelor pieţei, guvernul rezervându-şi dreptul de a interveni cu importuri de bunuri de consum în condiţiile în care producătorii interni ar “abuza” de perioada de tranzţie. Liberalizarea parţială a preţurilor ar însemna aşezarea lor normală, în funcţie de cerinţele raportului cerere-ofertă şi de impactul preţurilor externe asupra preţurilor interne, rezultând astfel un sistem al preţurilor naţionale.

În general, programul de reformă ce va fi adoptat în continuare trebuie să cuprindă mijloace economice şi fiscale de stăpânire a tendinţei de creştere exagerată a preţurilor şi de depreciere a monedei naţionale sub presiunea

salariilor, a preţurilor externe, a scumpirii unor materii prime şi a risipei de materiale şi energie electică. Măsurile vizând creşterea concurenţei pe plan intern, precum şi deprecierea leului în raport cu dolarul - cu efectul încurajării exporturilor şi al scumpirii importurilor – vor trebui să susţină un asemenea program.

TEZE
PRIVIND IEŞIREA DIN CRIZA ŞI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ VIITOARE

Anca CIOBANU
Claudia BURTESCU

Perioadei de tranziție îi sunt specifice mai multe fenomene economice negative care se suprapun: inflația, scăderea producției, şomajul, deficitul bugetar etc. Ele nu pot fi înlăturate concomitent şi într-un viitor imediat. Stabilirea unor priorități, ținând seama de interdependența diferitelor componente ale activității economice, este absolut necesară. În acest sens, considerăm că stoparea procesului inflaționist, alimentat din foarte multe surse (masă monetară în exces, presiunea cererii neacoperită etc.) este hotărâtoare pentru ca fenomenul să nu scape de sub control şi să se transforme în hiperinflație, erodând puterea de cumpărare a monedei naționale, antrenând noi devalorizări şi descurajând viața economică.

Pentru a stopa tendința economiei româneşti spre pierderi este necesar să fie încurajate activitățile rentabile, prin creşterea rolului creditului şi dobânzii în redresarea vieții economice.

În condițiile în care resursele reale ale țării sânt reduse, iar unele chiar epuizate, menținerea practicii creditului ieftin şi uşor de obținut este de neacceptat. Experiența nefastă din trecut a generat presiuni inflaționiste a căror amploare a putut fi constatată numai după liberalizarea prețurilor.

O politică eficientă a ratei dobânzii, în sensul unor dobânzi rezonabile, care să nu sufoce activitatea agenților economici, descurajând activitatea productivă ar presiunea masei monetare şi ar obliga la alegerea chibzuită a investițiilor, spre domeniile cele mai profitabile. Pentru întreprinderile aflate la începutul activității lor s-ar putea inița experimentarea unui sistem de creditare preferențială. În domeniul fiscal mărimea impozitelor pe consum la anumite bunuri (alcool, tutun, produse de lux) şi pe veniturile foarte mari poate constitui o sursă importantă pentru alimentarea bugetului şi reducerea deficitului.

Experiența fostelor țări socialiste, în etapa tranziției la economia de piață, arată că fenomenul inflaționist reprezintă unul din costurile inevitabile ale tranziției. În cadrul acestuia pot fi delimitate două etape distincte. În primul rând, este vorba de inflația corectivă, care apare imediat după liberalizare şi care aduce prețurile în aproprierea realității. Deşi afectează grav societatea, această etapă este necesară pentru aflarea adevărului economic şi soluționării problemei de fond a pierderilor. Etapa a doua a fenomenului inflaționist o constituie instalarea inflației de fond, ca efect inerțial sau acceptat în mod

deliberat de autorități pentru a favoriza reluarea creşterii economice. Inflația de fond mai poate fi determinată şi de imposibilitatea de a ține sub control masa monetară sau de nereuşita programului de redresare a producției.

În condițiile liberalizării prețurilor este foarte important controlul creşterii masei monetare în vederea ținerii sub control a inflației de fond, precum şi dimensionarea creditului în funcție de resursele interne şi externe atrase de bănci. Aceasta poate evita spirala inflaționistă, permanetizarea creşterilor de preț tipice, inflației corective şi transformarea acestora în hiperinflație.

Întrucât limitarea şi scumpirea creditului intern va afecta agenții economici angajați în procese de producție cu cicluri lungi de fabricație, realizarea finanțării externe pe termen mediu şi lung ar putea constitui surse suplimentare de credit.

Crearea instrumentelor de plată specifice economiei de piață care să garanteze obligațiile la plată, reprezintă priorități ce trebuie rezolvate în această etapă. Încurajarea plăților fără numerar şi descurajarea celor cu numerar pot reduce actuala presiune asupra numerarului (determinată îndeosebi, de creşterea plăților pentru salarii). Utilizarea unor instrumente de plată specifice economiei de piață (cambia, cecul), care să garanteze onoarea obligațiilor scadente asigură, pe lîngă o diversificare a modalităților de plată şi creditare, şi o creştere a lichidităților în economia națională.

Existența celor două cursuri valutare a permis apariția şi extinderea evaziunilor şi speculațiilor valutare (tendința agenților economici de a solicita importuri la cursul oficial – mai ieftin – sau de a vinde valuta din export la cursul pieței interbancare, mai scump decât cursul oficial). Unificarea celor două cursuri poate înlătura aceste tendințe, contribuind la simplificarea regimului valutar. În acelaşi timp, cursul unic valutar permite agenților economici să coreleze direct prețurile interne cu cele internaționale.

Dificultățile cu care se confruntă statele est-europene în legătură cu trecerea la economia de piață sunt unanim recunoscute.

Polonia, țară considerată ca fiind cea mai avansată pe calea reformelor a intrat în al doilea an de criză, după aplicarea.Programului de stabilizare economică în ianuarie 1990.

După opinia specialiştilor polonezi, ieşirea din criză şi trecerea la o economie capitalistă echilibrată reprezintă un drum întortocheat, lung şi deosebit de dificil. El porneşte de la procesul inflaționist, trece prin “stagflație” şi chiar prin “sumpflație” spre o economie de piață sănătoasă. Situația mai întâi se înrăutățeşte, apoi se destabilizează până la nivelul la care limitarea crizei va fi imposibilă fără restructurarea instituțională. Reformele au destrămat vechiul sistem economic, iar pe locul rămas gol, până va începe să funcționeze noul sistem se instalează haosul - Nu este posibilă trecerea bruscă de la criză şi proces inflaționist la o economie de piață neinflaționistă şi dezvoltată. În procesul de trecere, caracteristice sunt declinul şi şomajul.

Programul de stabilizare polonez, promovat la începutul anului 1990, a fost astfel conceput încât să stimuleze următoarele procese:

1. echilibrarea cererii cu oferta pe piața bunurilor de consum şi formarea unui sistem de prețuri care să conducă la normalizarea pieței;
2. limitarea inflației la niveluri minime;
3. echilibrarea în perspectivă a circulației mărfurilor curente.

Programul de stabilizare a cuprins 5 sfere de activitate:

- financiară (având drept scop principal echilibrarea bugetului);
- liberalizarea prețurilor şi schimbarea structurii lor;
- politica monetară austeră
- controlul asupra creşterii salariilor;
- introducerea convertibilității interne;

Pentru echilibrarea bugetului s-a preconizat reducerea substanțială a subvențiilor şi aplicarea unei politici severe în domeniul impozitelor.

Politica monetară a avut drept scop:

- limitarea cererii agenților economici pentru credite, în acest fel favorizându-se reducerea inflației;
- descurajarea investițiilor exagerate, investiții care au constituit cauza cronică a formelor inflaționiste în perioada anterioară;
- introducerea unor dobânzi stimulative care să urmărească preocuparea pentru economisire.

Programul polonez, susținut de FMI şi bucurându-se de o largă susținere socială, nu a condus la obținerea rezultatelor scontate.

Datele[x)] prezentate mai jos evidențiază principalele rezultate obținute după aplicarea programului de stabilizare:

-1990-

	Scop	Rezultate
Nivelul inflației (indicele prețului de cenzură) în %	20,0	100,0
Producția industrială din sectorul de stat	-5,0	-25,4
Venit național	-3,1	-18
Şomaj	2,0	6,3
Balanța comercială		
- în mld. dolari	-0,8	4,4
- în mld. ruble	0,5	4,2

Stabilizarea economiei poloneze, din anul 1990, este legată de crearea bazei instituționale a pieței şi acțiunii în proporție tot mai mare a instrumentelor specifice de piață, inclusiv fiscale şi monetare.

Programul de stabilizare promovat de guvernul polonez a condus – după aprecierea specialiştilor polonezi la cea mai mare criză din perioada postbelică

---

x) *G. Kolodko* "*Stabilizarea inflației în Polonia*", Vaprosî economiski, *nr. 5/1991, p.125.*

a Poloniei. Dar, în acelaşi timp, ca rezultat al acestei politici, Polonia este mult mai aproape de economia de piață decât celelalte state din Europa de Est.

Subvențiile sunt limitate sensibil; bugetul este echilibrat, iar deficitul tranzitoriu, potrivit legii, nu poate fi acoperit prin emisiune suplimentară; prețurile sunt liberalizate într-o măsură însemnată; a fost introdusă convertibilitatea monedei naționale; a demarat procesul de privatizare; au început să se constituie elementele pieței hârtiilor de valoare.

Cauzele nerealizării programului de stabilizare se referă în principal la reacția slabă înregistrată în sfera producției în ceea ce priveşte creşterea ofertei. Încrederea că producția se va mări singură, în mod automat, fără influența politicii macroeconomice, s-a dovedit a fi eronată. Primele încercări ale intervenției statului au fost întreprise târziu şi n-au avut succes. Actuala economie poloneză nu a devenit încă "de piață", dar nu mai este nici "planificată". Această perioadă caracterizată prin "vid de sistem", cunoscutele instrumente ale politicii fiscale şi monetare acționează altfel decât într-o economie de piață dezvoltată. Este foarte importantă deci, utilizarea lor la momentul corespunzător, ceea ce în Polonia nu s-a întâmplat. Specialiştii polonezi sunt de părere că în Polonia a avut loc o liberalizare exagerată a economiei.

Experiența Poloniei prezintă importanță pentru țara noastră întrucât evitarea unor neajunsuri cu care această țară s-a confruntat deja, indiferent de rezultatele obținute, ar micşora costul social al tranziției.

27.08.1991

UNELE ASPECTE PRIVIND STRATEGIA IEŞIRII DIN CRIZĂ A ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

Felicia MIHĂILĂ

1. Realizarea treptată a privatizării, începându-se cu întreprinderile mici, în scopul creării interesului pentru muncă şi iniţiativa personală, precum şi a retehnologizării.

2. Pentru înfăptuirea procesului de privatizare este necesară elaborarea unei Legi a evaluărilor generale anuale a averilor din România, în scopul previzuirii nevoilor de finanţare, creării unui sistem fiscal eficient, creării pieţelor financiare, precum şi stabilirii unor preţuri competitive în tranzacţiile de bunuri pe piaţa internă sau pe plan extern.

În evaluarea anuală a bunurilor se va ţine seama de efectele inflaţiei, de fluctuaţia preţurilor cu amănuntul şi costul vieţii, de evoluţia preţurilor mondiale, cursul de schimb al monedei naţionale.

3. În acest sens, este evidentă necesitatea calculării indicelui inflaţiei şi al costului vieţii, în funcţie de toate preţurile practicate: de stat, particulare, piaţa ţărănească, piaţa neagră, pe eşantioane suficiente, reprezentative, precum şi publicarea acestora în presa de specialitate.

4. Un factor important în evaluarea mijloacelor de producţie îl constituie amortizarea, între aceasta şi politica investiţiilor existând o dublă relaţie.

Prin elaborarea unei Legi a amortizării s-ar putea stabili cele mai eficace metode de calcul a amortizării (metoda regresivă), astfel încât până la terminarea duratei de viaţă a unui echipament (imobilizări) să se constituie un fond pentru reprocurarea utilajului respectiv, la preţul zilei.

5. Respectarea raportului productivitate – salarii, pentru evitarea scăderii profitului brut obţinut de producător în condiţiile în care preţul a fost deja negociat sau stoparea majorării preţurilor prin creşterea nejustificată a cheltuielilor cu salariile.

6. Elaborarea unor legi menite să reglementeze practicile comerciale neloiale, care afectează în mod exagerat formarea preţurilor, îngrădesc productivitatea în afaceri, stânjenesc sau împiedică comerţul altora. Acestea ar putea fi: Legea concurenţei, Legea fuziunilor şi monopolurilor, Legea comerţului corect etc.

TEZE PRIVIND IEŞIREA DIN CRIZĂ ŞI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ VIITOARE

Carolina CHILOM

În cadrul economiei româneşti sântem confruntați cu două procese având semnificații distincte, şi anume: pe de o parte, criza economică moştenită de la vechiul regim, iar pe de altă parte, contradicțiile generate de tranziția la economia de piață. Avem în vedere în primul rând reforma propriu-zisă care presupune constituirea unui mecanism economic nou prin modificarea cadrului legislativ, iar în al doilea rând stabilizarea economică care presupune stoparea fenomenelor negative din economie.

Trecerea la economia de piață în România, presupune descentralizarea procesului decizional la nivelul agenților economici, reflectată între altele prin elaborarea unor strategii adecvate bazate pe obiective precise în măsură să asigure obținerea unor indicatori de eficiență economică şi socială cât mai ridicați.

În elaborarea noului cadru legislativ al economiei de piață un element important îl constituie instituirea agenților economici specifici economiei de piață, procesul de reorganizare a economiei fiind inaugurat de Legea pentru transformarea unităților de stat în regii autonome şi societăți comerciale.

Efectele economice ale celei de a doua etape de liberalizare a prețurilor (de fapt, de creştere a acestora), ar trebui să vizeze, în primul rând, stimularea producției şi trezirea interesului pentru muncă al agenților economici atât de stat cât şi cei privatizați, şi prin aceasta atenuarea contradicției dintre cererea şi oferta de mărfuri, asigurând condiții obiective pentru liberalizarea salariilor.

În realitate însă, fiecare agent economic este pus pe câştig, prin operații speculative, iar relația care trebuie să existe între producție, productivitate, profil, salarii şi preț nu există. A fost necesară astfel, conceperea unui cadru legislativ pentru combaterea unor fenomene negative specifice în orice economie de piață, ca de exemplu: specula, concurența neloială, frauda fiscală şi contrabanda.

Dacă reacțiile în sfera consumului corespund întrucâtva unei intenții de echilibrare macroeconomică între resursele băneşti ale populației şi nivelul producției, este greu de presupus că liberalizarea prețurilor simultan cu liberalizarea salariilor va determina o raționalizare a costurilor de producție. Pentru că mărind prețurile, ca efect al creşterii salariilor, nu se poate ajunge decât la o escaladare generală a inflației. Trebuie să fim conştienți de faptul că cel mai mare pericol care pândeşte veniturile şi deci bunăstarea populației este inflația. Măsurile care trebuiesc luate reprezintă nu numai o condiție a echilibrării economice, ci un important obiectiv al protecției sociale.

Redresarea economică a României trebuie orientată spre:

- privatizare, prin transformarea unităților economice de stat în societăți comerciale în care populația să dețină la început o cotă de 30 % din capitalul social. Scoaterea la vânzare sau licitație a unor acțiuni sau active trebuie făcută în mod rațional prin studierea pieței financiare, cu acordarea unei şanse reale agenților economici români în comparație cu cei din străinătate;
- reînnoirea tehnică şi tehnologică prevăzută a se asigura prin atragerea de investiții străine în România prin acțiuni de cooperare economică internațională;
- indentificarea preocupărilor tuturor factorilor implicați pentru asigurarea şi ridicarea nivelului tehnic şi calitativ al produselor în condiții de eficiență sporită pe întreg fluxul de fabricație;
- reorientarea investițiilor în sensul acordării priorității unor sectoare pentru satisfacerea nevoilor de consum ale populației, industriei şi exportului. Ne referim la agricultură şi industrie alimentară, unde trebuie de asemenea luate măsuri pentru punerea în valoare a resurselor naturale, a forței de muncă şi capitalului în scopul creşterii productivității şi eficienței economice.

UNELE ASPECTE PRIVIND RESTRUCTURAREA SISTEMULUI INFORMAȚIONAL ECONOMICO-FINANCIAR

Florica OPRIŞAN

Restructurarea fundamentală a economiei româneşti în direcția descentralizării şi reorganizării conducerii, dezvoltarea liberei inițiative, precum şi a autonomiei decizionale, face necesar ca fiecare unitate cu personalitate juridică să-şi conducă propria contabilitate şi să-şi finalizeze bilanțul contabil.

Având în vedere complexitatea proceselor economice care au loc în structura societății, precum şi faptul că acestea urmează a se realiza eşalonat, într-o perioadă mai îndelungată, perfecționarea sistemului informațional financiar contabil, nu poate fi considerată ca definitivă, urmând a i se aduce îmbunătățirile şi completările necesare în funcție de concretizarea măsurilor de descentralizare a economiei şi de trecerea treptată la economia de piață.

Pentru realizarea acestui obiectiv se prevede (se propune) asigurarea unicității şi comparabilității între sistemele de indicatori, clasificări şi nomenclatoare utilizate în prezent în sistemul informațional statistic cu cele din sistemul informational financiar-contabil şi bancar.

În perspectivă, se va adopta "Sistemul conturilor naționale" pe baza căruia se vor determina indicatori agregați-consacrați pe plan internațional, respectiv produsul intern brut, produsul național brut (valoarea adăugată etc.), indicatori care permit caracterizarea de ansamblu a economiei naționale, precum şi evidențierea principalelor proporții şi corelații care se creează în procesul producției, repartiției şi consumului (utilizării produsului național) etc.

Pentru perfecționarea acestui sistem şi pentru implementarea lui în economie este necesară reproiectarea actualelor formulare de evidență contabilă şi statistică începând de la nivelul agenților economici, până la nivelul ramurilor economiei naționale.

Totodată, propunem a se acționa în direcția reproiectării actualului sistem informațional financiar-contabil, avându-se în vedere următoarele:

a/ Elaborarea unui nou sistem de indicatori prin intermediul căruia se va asigura centralizarea informației privind activitatea economico-socială şi proiectarea unor direcții noi în dezvoltarea viitoare a economiei naționale, în

concordanță cu mecanismul economiei de piață (perfecționarea indicatorilor privind activitățile economice organizate pe baza liberei inițiative), precum şi întregul sistem de indicatori ce vor apare pe parcursul descentralizării economiei.

În acest scop, este necesară adoptarea unor noi metodologii de centralizare şi de selectare a sistemului de indicatori utilizați de organismele specializate ce funcționează în țările CEE, precum şi diferitele instituții specializate în statistica economică şi profilate în perfectarea şi selectarea sistemului de indicatori, a modului lor de calcul, care să faciliteze cunoaşterea şi implementarea acestora în practica națională din țara noastră.

b/ Reconsiderarea sistemului actual de indicatori şi definirea acestora, prin introducerea unor indicatori, specifici economici de piață, cum ar fi:

- cifra de afaceri şi valoarea adăugată, indicatori larg utilizați în sistemul statistic al țărilor cu economie de piață (şi care pot intra în componența sistemului conturilor naționale, sistem ce urmează a fi implementat în țara noastră);
- indicii producției industriale pe baza seriilor de produse, sistem practicat de țările europene cu economie de piață;
- volumul investițiilor, lucrărilor de construcții, volumul de transport, volumul activității de gospodărie comunală prevăzute a se realiza prin libera inițiativă;
- evaluarea investițiilor efectuate de societățile comerciale cu participare străină;
- indicii prețurilor de producție la produsele realizate de producători din agricultură potrivit unor metodologii specifice economiei de piață;
- dimensionarea volumului de informații, în funcție de periodicitate, respectiv urmărirea unui număr restrâns de indicatori cu periodicitate lunară, şi amplificat în mod corespunzător, la intervalul de timp, trimestrial, semestrial şi anual;
- se va urmări îndeosebi, perfecționarea clasificării documentelor şi nomenclatoarelor de interes național, care să asigure o unitate de limbaj comun şi care va permite autorizarea prelucrării informațiilor financiar-contabile- statistice şi bancare.

Avându-se în vedere experiența unor țări cu economie de piață, unde se practică Sistemul Conturilor Naționale, apreciem ca fiind necesar aplicarea acestui sistem în țara noastră în paralel cu sistemul balanțelor economiei naționale. Adoptarea SCN la specificul economiei noastre nu ridică probleme legate de insuficiența culegerii şi selectării informațiilor, ci de necesitatea asigurării comparabilității indicatorilor folosiți în economie, de codificarea

informațiilor, perfecționarea evidenței, sistematizarea fluxului datelor contabile şi statistice etc.

Principalele deosebiri dintre Sistemul Balanțelor Economice Naționale şi Sistemul Conturilor Naționale constau în următoarele:

- deosebiri de conținut rezultate din concepții diferite asupra procesului reproducției sociale şi asupra activităților care concură la crearea venitului național;
- deosebiri în ceea ce priveşte gama de indicatori cu care apreciază fiecare;
- deosebiri privind modul de prezentare a indicatorilor şi a legăturilor dintre ei;

Deosebirea fundamentală dintre cele două sisteme constă în delimitarea sferei producătoare de produs național net (PNN).

În timp ce, în concepția unor țări (foste socialiste), PNN se creează doar în sfera producției materiale, în concepția țărilor cu economie de piață, produsul național se realizează în toate sferele de activitate (productive şi neproductive).

Pentru a reflecta aceste diferențe în Sistemul Conturilor Naționale, ramurile de activitate au fost împărțite în două grupe mari: ramurile de activitate comercială şi ramuri de activitate necomercială. În componența cazurilor de activitate comercială intră acele activități prin care se urmăreşte realizarea de profit, ceea ce ar putea fi similar cu activitatea productivă.

Totodată, nu trebuie omis faptul că procesele economice fundamentale care au loc în țările cu economie de piață sunt aceleaşi (producția, consumul, acumularea) şi că agenții economici angrenați în aceste procese economice economice execută operațiuni similare.

Calcularea indicatorilor macroeconomici după Sistemul Conturilor Naționale ar prezenta următoarele particularități:

- îmbunătățirea sistemului de calculare a produsului național, net, ținând seama de sfera de cuprindere, metodă adoptată de țările cu economie de piață;
- aplicarea evidențelor contabile şi statistice, inclusiv a cercetărilor statistice la cerințele conturilor naționale, în vederea obținerii informațiilor de bază de la nivelul ramurilor, până la nivelul economiei naționale;
- realizarea unor indici de prețuri de producție de livrare şi cu amănuntul, pe grupe de produse, ramuri etc., în vederea calculării unor indicatori valorici în prețuri comparabile.

Astfel, datele ce se vor culege şi agrega potrivit necesităților Sistemului Conturilor Naționale aplicat la condițiile şi specificul economiei țării noastre, ar

trebui exprimate, de regulă, în preţuri şi tarife efective ale perioadei respective (preţuri curente), preţurile pieţei în accepţiunea ţărilor cu economie de piaţă.

Acceptând ideea folosirii în paralel a balanţelor centalizate la nivel naţional, şi a sistemului conturilor naţionale acest lucru va necesita un volum suplimentar de muncă în primii ani ai aplicării celor două sisteme. Apreciem, însă că efortul suplimentar de muncă se va putea reduce la minimum, pe de o parte, prin utilizarea tehnicii moderne de calcul, iar pe de altă parte prin îmbunătăţirea sistemului informaţional.

Faţă de cele menţionate, putem sublinia faptul că treptat se va îmbunătăţi procesul de analiză economico-financiară şi de decizie asupra eficienţei economice a activităţii agenţilor economice.

28.08.1991

TEZE
PRIVIND IEŞIREA DIN CRIZĂ ŞI DEZVOLAREA ECONOMICĂ VIITOARE A ROMÂNIEI

Petre BREZEANU

Prefacerile care au loc în ultimii ani în țările est-europene includ, între obiectivele strategice de primă importanță, trecerea la economia de piață. Există un adevărat consens că şi România trebuie să treacă la înfăptuirea acestui proces. De asemenea, se consideră că drumul României spre economia de piață este nu numai necesar, dar şi posibil. A sublinia şi fundamenta acest imperativ echivalează cu a recunoaşte succesul verificat al tipului de economie pentru care optăm astăzi.

Admițând că este vitală trecerea la economia de piață, este firesc şi ne întrebăm ce reprezintă în conținut acest concept şi acest proces pentru țara noastră, ce trăsături o caracterizează pentru a putea înțelege stadiul actual al economiei româneşti, ce procese antrenează ea, ce condiții presupune şi dacă sunt (posibile) îndeplinite, care sunt implicațiile sale ş.a.

Fără îndoială că edificarea economiei de piață nu mai poate constitui pentru teoria şi ştiința economică un experiment neverificat şi, deci, este exclus aici riscul înaintării în necunoscut.

Sunt țări care, de câteva secole, practică acest tip de economie, care se dezvoltă şi se perfecționează continuu.

Pe de altă parte, nu putem accepta afirmația că pentru țările est-europene (foste socialiste) trecerea la economia de piață ar reprezenta o întoarcere spre trecut sau că, prin această tentativă, noua direcție a țărilor respective ar fi doar o reînnodare a firului întrerupt în urmă cu jumătate de secol, pentru simplu motiv că economia de piață nu poate să se rezume la trecut, ci reprezintă unică soluție la criza care le caracterizează astăzi.

Numeroase opinii sunt de acord cu faptul că economia de piață se dovedeşte rezistentă şi funcțională în condițiile societății democratice bazate pe pluralismul tipurilor şi formelor de proprietate. De aceea, se consideră, pe bună dreptate, că societatea care acceptă ființarea şi funcționarea reală a mai multor tipuri de proprietate şi manifestarea nestingherită a legităților economice obiective, nu numai că are efectiv deschis drumul către o economie de piață, dar şi resimte din plin efectele benefice ale acesteia.

Despre o probabilă reîntoarcere la trecut nu credem că poate fi vorba, din mai multe motive. Se are în vedere, în primul rând, că economia de piață de astăzi, chiar dacă se menține ca tip, este sensibil modificată în raport de cum arăta şi funcționa ea în urmă cu un secol sau cu câteva decenii.

Pe de altă parte, se remarcă faptul că trecerea țărilor est-europene la economia de piață se face în condițiile abandonării unui tip de economie radical deosebit, cu totul opus celui spre care tindem astăzi. Ar însemna cel puțin lipsă de realism a crede că se poate trece la economia de piață caracteristică unor etape anterioare, în condițiile în care aceste țări şi-au schimbat, totuşi, structurile de producție, tinzând spre unele apropiate de cele moderne, cât de cât caracteristice revoluției tehnico-ştiințifice contemporane. Că n-au reuşit decât parțial în tentativa lor, aceasta este de-acum o altă problemă sau un alt aspect al aceleiaşi probleme.

În asemenea condiții, o primă etapă constă în punerea de acord a acestor structuri materiale, obiective, cu însuşi modelul economiei moderne de piață.

Menționăm acest lucru pentru că, din păcate, chiar specialiştii au redus, adesea, economia de piață la o viziune simplistă după care conținutul ei s-ar regăsi, înainte de toate, în funcțiile reglatoare ale pieței, ceea ce nu corespunde pe deplin realității şi nici rigorilor ştiinței economice.

Criza economică pe care o străbate actualmente România este generată şi de complexitatea tranziției, aceasta fiind imprimată de multitudinea componentelor precedentului mecanism economic bazat pe concepții de apariție şi dezvoltare care ignorau factorii şi legitățile economice realeşi de la care, în mod necesar, se porneşte către un mecanism economic nou, nu mai puțin complex, dar fundamental diferit şi guvernat de legile pieței concurențiale.

Se poate considera, fără teama de a greşi, că tranziția la economia de piață este un proces ireversibil, a cărui derulare trebuie să se înscrie în cerințele de armonizare a obiectivelor reformei economice cu posibilitățile proprii țării noastre.

Ca urmare, în mod normal şi necesar, drumul către economia (modernă) de piață, implicit ieşirea din criză şi dezvoltarea economică viitoare cer cu necesitate înscrierea într-o cuprinzătoare tehnologie reprezentând alternativa cu încărcătura de raționalitate necesară abordării sistemice care presupune schimbări într-o succesiune de paşi menită să asigure deplasarea în mod corelat a parametrilor ce reglează ansamblul proceselor economice.

Aria de cuprindere a tezelor ar trebui să aibă în vedere următoarele dimensiuni majore:

1. – Macrostrategia: definirea cadrului general economic şi financiar.
2. – Politica în domeniu social (protecția socială).
3. – Microstrategia: probleme specifice ale diverşilor agenți economici (inclusiv retehnologizare şi modernizare).
4. – Cadrul juridic.

Cu riscul de a mă repeta, apreciez că dintre elementele care definesc condițiile economico-sociale în abordarea tranziției, fac parte:

- virtuțile poporului român, care au ieşit în evidență de-a lungul istoriei sale milenare;

- gradul de dezvoltare economică, culturală, ştiinţifică şi tehnică a societăţii româneşti;
- trecerea de la o economie supercentralizată, la alta concurenţială, pe un drum necunoscut;
- schimbările intervenite în economia românească în ultimele patru decenii, care pe lângă o serie de realizări cantitative, au reprezentat o industrie neraţional structurală, insuficientă în ce priveşte modernizarea pe ansamblul ramurilor de activitate;
- schimbările din societatea românească în virtutea unor practici care veneau în contradicţie cu evoluţia unei societăţi eficiente-ignorarea competenţei profesionale până la inversarea valorilor, stabilirea preocupărilor în planul calităţii, o anumită preferinţă pentru activităţi ce necesită efort mic şi procură avantaje mari, o anumită obişnuinţă ca să nu-i spunem mentalitate, care se menţine şi după revoluţie, ca hărnicia unora să subvenţioneze "comoditatea" altora.

Succinta prezentare a condiţiilor noastre economico-sociale marchează punctul de pornire al trecerii la economia de piaţă, care trebuie (re)orientată pe traiectoria redresării economiei, a modernizării şi relansării acesteia.

Apariţia unor neîmpliniri în acţiunile din perioada de tranziţie spre economia de piaţă obligă la reflecţie, la regândirea şi ducerea până la capăt a soluţionării unor aspecte ce încă nu au probat rezultatele scontate.

Apreciem că o economie aşezată pe democraţie antrenează existenţa mai multor sectoare, în condiţiile respectării intereselor fiecăruia (deci pluralism sectorial), adică perspective social-economice determinate de tipul sau forma de proprietate şi nu aceea vizând gruparea ramurilor economiei naţionale pe cele trei sectoare cunoscute; umanismul, alt atribut ar privi mai ales o înaltă finalitate socială a vieţii economice; libertatea în această formă a activităţii sociale polarizează, cu deosebire, spre asigurarea cadrului pentru afirmarea nestingherită a liberei iniţiative; echitatea se regăseşte, în principal, în respectarea principiului echivalenţei, iar adevărul înseamnă, în fapt, respectarea cerinţelor legităţilor economice obiective.

La întrebarea vizând modul în care poate fi creată o economie stabilă, eficientă şi competitivă, consider că se poate răspunde foarte pe scurt: prin pluralism. Este firesc şi necesar ca pluralismul politic să fie clădit pe pluralism economic, iar acestora să li se asocieze pluralismul cultural, religios etc

Fără doar şi poate că trecerea de la macroeconomia distorsionată a planificării centralizate, la economia de piaţă este condiţionată de apariţia şi extinderea unor forme variate de proprietate (particulară, mixtă, publică şi cooperatistă) care vor aduce cu ele elemente de progres pe care le conţine fiecare şi, ceea ce este mai important, vor crea elemente de contrapondere care să "submineze" monopolul deţinut de o singură formă de proprietate.

Pe de altă parte (re)amintesc faptul că pluralismul formelor de proprietate antrenează pluralismul intereselor economice, confruntarea dintre acestea,

echilibrul (sau măcar tendința de echilibru) puterii de negociere, cu efecte benefice pentru statornicirea unui democratism autentic al vieții economice.

Pluralismul economic vizează, de asemenea, pluralismul structurilor de ramură şi subramură care este rezultatul adâncirii diviziunii sociale a muncii şi introducerii progresului în toate domeniile activității economice.

O expresie semnificativă a pluralismului economic o găsim în variația potențialului demoeconomic zonal şi prin varietatea dimensională a agenților economici.

O altă consecință a pluralismului economic o constituie manifestarea multitudinii de interese şi nevoi economice din cadrul societății.

Principala cale pentru asigurarea pluralismului economic o constituie *privatizarea.* Pentru a putea clarifica aspectele legate de privatizare se are în vedere considerarea sa atât ca proces economico-social de mare complexitate, cât şi ca un concept ce sintetizează raporturi sociale de producție, ambele ipostaze prezentând sensuri, semnificații şi implicații de nebănuită bogăție şi profunzime, cu acțiune deopotrivă imediată şi pe termen lung.

Pentru a percepe complexitatea acestui proces este cazul să ne amintim că însuşi conceptul de proprietate privat-capitalistă a înregistrat în cursul evoluției sale transformări de esență, de profunzime, care i-au accentuat caracterul social. De asemenea, apare firesc să realizăm o delimitare (necesară) între privatizarea ce urmează să se realizeze în țările est-europene şi procesul reprivatizării practicat în țările capitaliste dezvoltate, atât în privința contextului social-politic în care se desfăşoară, cît şi în cea a conținutului, formelor, sensului şi semnificațiilor economico-sociale pe care le implică.

Privatizarea va trebui să cuprindă în obiectivele sale şi (re)stabilirea unor raporturi eficiente şi operante între producătorii direcți şi proprietarii mijloacelor de producție.

Pe de altă parte, privatizarea nu exclude existența sau menținerea în anumite proporții a formelor de proprietate de stat şi de cooperație.

În acelaşi timp, considerăm că sunt încă necesare eforturi pentru fundamentarea teoretică a privatizării, prin punerea în balanță atât a efectelor ei pozitive, cât şi a celor negative, precum şi pentru discernerea metodelor, căilor şi soluțiilor celor mai potrivite, operante şi eficiente, cu diferențieri inspirate în plan sectorial şi structural, cu conturarea orizontului de timp, de asemenea, diferențiat.

Un prim pas în acest sens a fost realizat prin promulgarea Legii privatizării societăților comerciale, lege despre care nu se poate spune că a fost elaborată şi promovată în grabă.

În această lege se specifică faptul că în ceea ce priveşte transferul gratuit, acesta are loc pe calea distribuirii de certificate de proprietate, care vor

reprezenta acțiuni la societăți de natură financiară, denumite fonduri ale proprietății private.

În ceea ce priveşte gestionarea şi vânzarea acțiunilor sau părților sociale deținute de stat (restul de 70%), acestea se realizează prin intermediul unei instituții publice cu caracter comercial şi financiar, denumită fondul proprietății de stat. Considerăm că este bine că funcțiile celor două tipuri de instituții prevăzute a lua ființă prin noua lege si să nu fie coordonate de Agenția Națională de Privatizare şi de Ministerul Economiei şi Finanțelor, pentru că ar fi contrar principiilor economiei de piață. Aceasta ar conduce fără îndoială la menținerea variatelor mecanisme administrative de dirijare a economiei şi frânare, în fapt, a procesului de privatizare şi a promovării economiei de piață.

Totuşi, prevederile acestei legi nu răspund unor probleme, ca de exemplu:

- Care este valoarea activelor societăților comerciale care se transferă în proprietatea cetățenilor români?
- Pe ce criterii se înființează şi se organizează Fondurile Proprietății Private?
- De ce pentru 70% din capitalul social al societăților comerciale se prevede constituirea unui singur Fond al Proprietății de Stat, iar pentru 30% şi se constituie 5 Fonduri ale Proprietății Private?

Apreciez că ar fi foarte utilă stabilirea inițială a unei strategii de privatizare în economie, care să prevadă o înşiruire de etape (paşi) ce trebuie parcurse în vederea înfăptuirii obiectivului scontat şi anume:

- lichidarea întreprinderilor de stat;
- publicitatea în legătură cu intenția de privatizare;
- selecționarea întreprinderilor care urmează a fi privatizate;
- coordonarea şi organizarea procesului de privatizare;
- salvgardarea intereselor publice în procesul privatizării;
- selectarea investitorului adecvat;
- evaluarea patrimoniului;
- scenarii de privatizare.

În completarea legii privatizării, în vederea stabilirii mecanismului acestei legi, propunem şi susținem constituirea fondului comun de plasament, deoarece acesta reprezintă, după opinia noastră, o soluție eficientă în realizarea procesului de privatizare în măsura în care este înțeles corect şi adoptat aşa cum funcționează el în țările avansate.

Se ştie că fondul comun de plasament se înscrie, ca natură juridică, între noțiunea de agent economic şi cea de instituție financiară, el având un rol structural pe piață, deoarece grupează investitorii – persoane fizice în funcție de interesele de plasament şi, pe de altă parte, realizează o intermediere între depunători şi domeniile în care se fac investițiile.

Fondul comun de plasament este o formă de organizare a cetățenilor posesori de hârtii de valoare (înscrisuri, obligațiuni, bonuri) sau de bani, care hotărăsc să-şi pună în comun aceste valori numite “mobiliare” pentru a fi exploatate mai bine, mai eficient. Constituirea Fondului se face prin libera opțiune, fără a fi limitat capitalul sau numărul de persoane.

După cum uşor se poate înțelege, o persoană privată ar putea mai greu să realizeze o investiție semnificativă din capitalul pe care îl posedă şi care, în mod obişnuit, ar asigura cel mai mult cumpărarea câtorva acțiuni, fără drept de vot. În schimb, dacă se asociază cu alte persoane, îşi poate organiza participarea astfel încât punctul de vedere al asociaților şi numărul de voturi să dobândească importanță.

Pe de altă parte, ca un argument în favoarea constituirii acestui fond, subliniem faptul că nu orice persoană este specialist în domeniul industrial sau comercial respectiv, ori în management, ca influența sa să fie reală şi să-i aducă un profit la finele anului. În schimb, în cadrul unei asociații de tipul fondului comun de plasament, se pot atrage astfel de specialişti şi, cu ajutorul lor sau al unor angajați prin contract, se poate contribui nemijlocit şi binevenit la gestiunea unei societăți comerciale.

De asemenea, în susținerea necesității creării acestui tip de fond, menționăm că, de exemplu, fondul comun de amplasament obişnuit, caracterizat prin aceea că el adună depunerile cetățenilor, formează un capital unic, variabil – adică ieşirea din fond ca şi depunerile suplimentare sunt posibile oricând – capital pe care îl depozitează într-o bancă pentru a fi conservat până la utilizare. Prin intermediul unei firme de gestiune se prospectează piața de valori mobiliare şi de plasamente, adică se cercetează societățile comerciale care sunt mai rentabile, inclusiv cele în care lucrează deponenții, unitățile care vând acțiuni, cele care doresc să îşi împrospăteze datoriile, managementul şi au nevoie de investiții din afară, mijlocesc vânzarea valorilor mobiliare şi investirea banilor spre câştigul deponenților.

În ceea ce priveşte privatizarea, prin distribuirea gratuită de capital, se impune reducerea coordonatelor la dimensiuni operaționale: a împărți zeci de milioane de acțiuni existente în mii de societăți comerciale la aproximativ 18 milioane de cetățeni este o operație cel puțin hazardată. Dacă însă s-ar oferi posibilitatea grupării societăților comerciale în “programe” şi asigurarea grupării libere a beneficiarilor de capital donat de stat în asociații de genul fondului comun de plasament, dintr-o dată mecanismul se simplifică.

POLITICA SOCIALĂ ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

dr. Cătălin ZAMFIR

1. După aproape doi ani de la Revoluție se poate face deja o *istorie* a măsurilor de protecție socială. O analiză a acestora este deosebit de instructivă din două motive:

a. Clarificarea mecanismului de adoptare a politicii sociale;

b. Evaluarea eficienței diferitelor tipuri de măsuri luate.

Rezultatele acestei analize pot clarifica efectele economice, sociale şi politice complexe ale diferitelor opțiuni.

2. A devenit clar că perioada de trecere prezintă o oscilație între adoptarea de măsuri de politică socială conjuncturale (sub presiunea străzii, apropierii alegerilor) şi măsuri de termen lung, în cadrul unei concepții coerente care ia în considerare efectele complexe. Pentru a evita tentația de adoptare a unor măsuri conjuncturale, este nevoie de instituirea unor mecanisme care să inhibe pe cât posibil presiunile şi tentațiile exterioare şi să promoveze un sistem de politică socială coerent, de lung termen şi responsabil.

3. Analiza strategiilor de protecție socială imediat de după Revoluție ne pune în situația e a determina nu ipotetic ci empiric efectele complexe ale unor asemenea măsuri ca de exemplu:

- orientarea fondurilor de investiții către consumul populației;
- orientarea rezervelor financiare de la investiții spre susținerea unui aparat de producție ineficient. Aceasta reprezintă tot o măsură indirectă de protecție socială: asigurarea în mod artificial a veniturilor şi locurilor de muncă;
- efectele politicii de protecție socială asupra diferențierii veniturilor şi prin aceasta asupra motivației performanței. Paradoxul este că deşi un obiectiv al noii politicii a fost creşterea motivatoare a diferențierii veniturilor, efectul de până acum reprezintă, după unele analize parțiale e drept, menținerea în vechea scală limitată de diferențiere.

4. Analiza efectelor strategiei economice asupra politicii de protecție socială. O orientare liberalistă naivă implică strategii de protecție socială pasive, compensatorii şi orientate exclusiv spre grupurile cele mai defavorizate excluzând măsurile de protecție socială constructive şi globale:

j) Crearea locurilor de muncă prin investiții;

k) Orientarea unor fonduri spre sprijinirea creerii unor condiții de viață de care întreaga colectivitate să beneficieze (de exemplu, căderea

catastrofală a construcției de locuințe, neglijarea învățământului şi sănătății, neglijarea tineretului).

Accentuarea mecanismelor economice reglatoare ale pieții şi neglijarea susținerii unor obiective de interes colectiv prin mecanisme specifice este de natură să genereze un anumit *tip* de politică socială care s-ar putea dovedi a avea efecte catastrofale pe termen lung

5. Considerarea limitelor politicilor sociale. Dacă imediat după Revoluție politica socială s-a caracterizat prin ignorarea ca practică a limitelor economiei noastre, generând aşteptări nerealiste, la ora actuală aceste limite, agravate de măsuri cu efecte pozitive imediate dar negative pe termen mediu şi lung, acum aceste limite s-au impus în mod brutal. În promovarea unei politici sociale sănătoase factorul "atitudine colectivă" a devenit crucial. Dacă economia îşi continuă declinul, aspirațiile colective se află încă pe panta ascendentă. Pregătirea colectivității pentru asumarea crizei cu toate consecințele ei repezintă un factor crucial. Acceptarea crizei se poate face pe două căi distincte:

a) Acceptare resemnată cu conştiința manipulării dublată de o atitudine de alineare față de o guvernare percepută difuz a fi ineficace;
b) Asumarea, prin mecanismele democratice, a înțelegerii şi participării şi participarea activă a întregii colectivități la adoptarea de soluții raționale de ieşire din criză.

Această alternativă este extrem de actuală, adoptarea unei căi sau alteia având consecințe importante asupra dinamicii de ansamblu a întregului proces.

6. Protecție socială preventivă. Este din ce în ce mai clar că pe fondul dificultăților economice se instalează o serie de procese negative. Presiunea problemelor imediate generează riscul ignorării problemelor în constituirea lor. Experiența țărilor dezvoltate economic arată cu claritate că ignorarea în fazele inițiale a unor procese negative este de natură să creeze situații greu reversibile sau chiar ireversibile. Ignorarea proceselor negative la nivelul tinerei generații a tendințelor către crima organizată a constituirii unor insule de sărăcie economică ne poate pune într-un viitor destul de apropiat într-o poziție destul de dificilă. De aici o nouă problemă a ierarhizării între măsuri cu efect imediat şi măsuri cu efect de termen lung, între abordarea problemelor presante acum şi a celor insolubile în viitor.

PROBLEME DE ORGANIZARE

dr. Cătălin Zamfir

1. Institutul de Cercetare a Calității Vieții va trebui să elaboreze o lucrare sintetică asupra politicii sociale în perioada de tranziție, care va cuprinde următoarele capitole:

a. Analiza premiselor economice moştenite, a dinamicii economiei de după revoluție şi a perspectivelor acesteia.

b. Analiza politicii sociale practicate de la revoluție până în prezent:

- evidențierea efectelor opțiunilor sociale economice şi politice generale asupra măsurilor de protecție generale adoptate;
- evaluarea tipurilor de măsuri adoptate;
- identificarea sistemelor de politică socială alternative posibile în perioada de tranziție;
- evaluarea atât a sistemelor alternative de politică socială cât şi a diferitelor măsuri particulare;

2. Analiza prospectivă a problemelor sociale şi exploatarea soluțiilor posibile de adoptat.

3. Analiza măsurilor de protecție socială efectiv adoptate, evaluarea efectelor lor posibile şi urmărirea în timp a consecințelor efective.

4. Identificarea posibilităților prin care rezultatele cercetărilor institutului pot fi aduse rapid la cunoştința colectivității şi a organismelor politice şi administrative.

DIMENSIUNEA SOCIALĂ A TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

dr. Ioan MĂRGINEAN

Consensul realizat în societatea românească atât de către participanții la Revoluția din decembrie 1989, cât şi de către marea majoritate a forțelor sociale şi politice constituite ulterior, asupra necesității edificării economiei de piață a fost şi este însoțit de sublinierea dezvoltării unei componente sociale majore.

Scopul urmărit prin aceasta este acela de a se reduce costurile sociale ale tranziției, ca reforma să se realizeze în interesul oamenilor, a celor care prin munca lor au contribuit la crearea bunurilor şi de a se obține într-o perioadă cât mai scurtă o ameliorare substanțială a nivelului de trai, a calității vieții populației. Experiența țărilor dezvoltate demonstrează că anumite servituți ale economiei de piață pot fi contracarate printr-o politică socială adecvată, putându-se beneficia de imensele potențe ale acestei economii ca sursă a bunăstării generale

Totodată, întâlnirea dintre aşteptările îndreptățite ale populației cu diferite abordări pripite şi chiar promisiuni utopice au creat o imagine deformată potrivit căreia s-ar putea obține o creştere substanțială a nivelului de trai încă din primele faze ale perioadei de tranziție la economia de piață. De aici decurge un sentiment puternic de frustrare, dar şi formularea unor revendicări de natură populistă.

Dincolo de o anumită acuzație (care oricum nu-şi are rostul) de egalitarism ce ar putea fi adusă unor astfel de revendicări, nu trebuie pierdut din vedere faptul că, în fond, se doreşte să se evite introducerea unui capitalism sălbatic, depăşit de către societățile occidentale dezvoltate, dar care îşi arată semnele la noi. Solicitarea de a se asigura protecția socială în raport cu efectele negative ale tranziției este întemeiată, dar se pierde din vedere faptul că acest lucru nu se poate realiza decât în anumite limite. Prin intermediul protecției sociale nu se va putea ajunge prea departe în îmbunătățirea nivelului de trai al populației fără a se atinge un nivel corespunzător de dezvoltare economică. În fapt, este vorba de ceva mai mult şi anume de *o politică socială globală* prin care trebuie luate în considerare toate aspectele implicate, în rândul cărora protecția socială este doar unul

dintre ele. Condițiile vieții de zi cu zi ale foarte multor persoane impun o tratare realistă şi deschisă acum, după ce a trecut o anumită perioadă în care se realizează programul de reformă, iar unele din consecințele sunt inacceptabile. Elaborarea unui nou nivel al Schiței tranziției la economia de piață este mai mult decât binevenită, fiind urgent necesară.

Fără a dori să dovedim neapărat că multe din cele ce s-au întâmplat au fost anticipate în cadrul Schiței, prevăzându-se şi anumite strategii de contracarare a efectelor respective, subliniem faptul că pe lângă elemente de ordin tehnic şi economic s-a argumentat pe larg necesitatea programării unei politici sociale globale.

Considerăm că elaborările de principiu cuprinse în Schiță rămân valabile atât în ceea ce priveşte problematica politicii sociale, aria de cuprindere, resursele, mijloacele de realizare cât şi rezultatele aşteptate a fi obținute. Prin aplicarea unei astfel de strategii se va putea crea un sistem cât mai complet de *securitate socială* de durată, care va permite o atenuare sensibilă a efectelor negative ale unor acțiuni cuprinse în programul de reformă, asupra căruia s-a convenit că nu trebuie să reprezinte un şoc pentru populație.

În continuare, vom insista asupra a două probleme: 1) o dezvoltare a argumentației privind necesitatea politicii sociale globale şi implicațiile sale, având sentimentul că acest fapt nu a fost totuşi receptat la justa sa valoare; 2) urmărirea efectelor sociale ale unor acțiuni de reformă întreprinsă până în prezent, cu intenția de a atrage atenția asupra implicațiilor în plan social.

Susținerea necesității unei politici sociale globale, cel puțin pentru etapa actuală, nu are nicidecum o coloratură politică, ea constituie – în acord cu opiniile multor specialişti – o parte indispensabilă a reformei, a aplicării şi a succesului său. Numai aşa această reformă de introducere a economiei de piață, care nu reprezintă totuşi un scop în sine, va putea să se realizeze în avantajul oamenilor, şi nu li se va impune o nouă constrângere căreia trebuie să i se supună în aşteptarea unor posibile beneficii viitoare, foarte diferențiate, dealtfel, de acum încolo. Nu numai că se previne prin aceasta manifestarea efectelor unui capitalism încă insuficient dezvoltat dar se creează premisele realizării reformei pe calea asigurării păcii sociale. De fapt, o politică socială globală trebuie adoptată indiferent de opțiunile posibile în situații normale. Este cunoscut faptul că o astfel de politică socială amplă şi coerentă este mai degrabă corolarul opțiunilor social-democrate dar ea apare şi ca opțiunea, fie şi temporară, pentru jugularea unor dificultăți majore ivite în societate, iar tranziția la economia de piață este, poate, cel mai provocator caz.

Experiența istorică ne furnizează un precedent de răsunet: este vorba de situația unor țări la sfârşitul celui de al doilea război mondial. În Germania, forțele politice constituționale, de orientări relativ diferite, pentru a face față

crizei profunde din societate, atât în plan economic cât şi în cel social, au adoptat decizia edificării unui stat social sau a statului cu economie de piață orientată social, printr-un amplu sistem de securitate socială. A fost o soluție pentru criză dar şi o soluție de durată pentru a atenua efectele negative generate de economia de piață. Azi, bugetul securității sociale reține 28% din produsul intern brut. În unele țări capitaliste, invidiate pe drept cuvânt pentru realizările lor, bugetul securității sociale deține o proporție şi mai mare din produsul intern brut – 34% în Suedia. Se poate aprecia că sistemul securității sociale la care participă statul, patronii şi salariații se constituie într-unul din marile câştiguri ale societăților dezvoltate şi acționează chiar ca un factor al acestei dezvoltări. Politica socială este un tip de politică publică (public policy), alături de foarte multe altele, elaborate în funcție de domeniile, sectoarele şi problemele existente în societate care intră în sfera de preocupări a autorităților statale (uneori fiind implicate şi alte organisme) urmărindu-se realizarea unor obiective de interes general. Elaborarea şi punerea în operă a oricărei politici publice reclamă adoptarea de către stat a unui rol pe măsura problemelor ce trebuie rezolvate şi a se obține un anumit beneficiu pentru populație, pentru colectivitatea umană, singura rațiune care justifică eforturile materiale şi umane implicate în realizarea sa.

Beneficiarii sistemului de securitate socială sunt, pe de o parte, persoanele care contribuie la constituirea fondurilor, proporțional cu contribuția lor, fiind în fapt o autoprotecție, iar pe de altă parte pot beneficia şi acele persoane aflate în nevoie care nu au contribuit cu nimic la constituirea fondurilor.

Numai în acest ultim caz avem de-a face cu o protecție socială propriu-zisă, constând în ajutoare materiale – bani, hrană, îmbrăcăminte, medicamente, locuință, suport de educație şi întreținere, precum şi alte servicii oferite de către societate celor aflați în nevoie.

Resursele pentru bugetul securității sociale sunt create de către populația activă, ceea ce face improprie considerarea faptului că ea ar fi beneficiara protecției sociale, când tocmai ea este aceea care oferă protecție acelor persoane aflate în dificultate.

Pentru România de azi, problemele se prezintă diferit de situația de după război. Nu este vorba doar de a construi un sistem, ci şi de a-l înlocui pe cel vechi, ceea ce este foarte dificil.

Componenta socială a tranziției la economia de piață în legătură cu care se impune a fi definită politica publică se structurează pe cel puțin trei dimensiuni:

a) încorporarea de criterii sociale în reglementările de la nivel macro şi local, fie că este vorba de legislație, fie de acte administrative sau decizii

economice de funcționare a sistemului şi de măsurile de reforme legate de tranziția la economia de piață;

b) diversificarea şi reorganizarea rețelei de servicii publice în domeniul social în concordanță cu funcționarea economiei de piață şi asigurarea unor prestații de calitate;

c) protecția socială a grupurilor defavorizate.

În abordarea celor trei dimensiuni (nivele) ale politicii sociale avem în vedere faptul că unul şi acelaşi obiectiv poate fi atins prin acțiuni diferite. Analiza consecințelor fiecăruia dintre ele se impune cu forța evidenței, pentru a se putea alege soluția cu cele mai mici riscuri.

Amploarea angajamentului statului în domeniul social rezidă în câteva elemente de importanță capitală. Este vorba, în primul rând, de faptul că se moşteneşte o anumită organizare în domeniul serviciilor publice care au un conținut social. Pe de o parte, un sistem cu arie largă de cuprindere prin care se avea pretenția că se asigură o securitate socială totală, de la locuri de muncă, la educație, îngrijirea sănătății şi alte prestații, iar, populația care chiar aştepta acest lucru, de fapt era obligată să aştepte dat fiind constrângerile materiale la care era supusă, inclusiv prin nivelul deosebit de scăzut al veniturilor din muncă. Pe de altă parte însă, atât datorită nivelului scăzut al resurselor cât şi al modului de repartizare şi utilizare era vorba de o foarte slabă calitate a serviciilor, o egalitate în sărăcie în contradicție cu nivelul înalt al aşteptărilor şi nevoilor populației.

În al doilea rând, statul este şi va rămâne cel puțin pentru o perioadă principalul proprietar. În această calitate lui îi revine un rol însemnat în susținerea materială a programului de securitate socială. De fapt, contribuția lui trebuie să apară atât din calitatea de sistem organizat al puterii, ceea ce se întâmplă în toate societățile moderne cu o intensitate mai mare sau mai mică, mai ales prin redistribuirea veniturilor populației, cât şi în calitatea de patron, de un foarte mare patron în prezent. Considerăm că statul nu se poate dezinteresa de nici una din aceste obligații pentru a contribui la bunăstarea cetățenilor. Din această perspectivă, atât timp cât este proprietar, statului nu-i poate fi indiferent cu ceea ce se întâmplă cu averea sa, chiar dacă administrarea este încredințată unităților economice. Or, din dorința de a înlătura vechile metode de comandă administrativă, fără însă a se crea un cadru adecvat ca unitățile economice să poată acționa, s-a ajuns într-un mare impas, cu pierderi imense pentru societatea românească. Nu faptul că oamenii nu mai vor să muncească este factorul răspunzător de căderea drastică a nivelului producției, ci tocmai neajunsurile structurale, la cele vechi adăugându-se altele izvorâte din procesul tranziției.

Revenind la problematica politicii sociale, constatăm că marele patron are resurse deosebit de limitate pentru a contribui substanțial la bugetul securității sociale, aşa cum se întâmplă în societățile dezvoltate. De aici, procesul de tranziție este şi va fi puternic afectat de situația socială critică. Într-adevăr, urmărirea modului cum se realizează tranziția la economia de piață, din perspectiva dimensiunii sale sociale, prilejuieşte o constatare de ordin general şi anume faptul că dificultățile care trebuie învinse sînt mult mai mari decît s-a imaginat în cele mai bine apreciate luări de poziție, care s-au dovedit a fi totuşi mai puțin realiste. Totodată, efectele negative, costul social al tranziției sunt extrem de ridicate. La o analiză mai atentă se poate însă observa că unele din aceste efecte negative care afectează viața oamenilor ar putea fi evitate, delimitarea dintre ceea ce este firesc şi ceea ce nu este poate fi realizată numai relativ. Cu atât mai mult este valabil acest lucru în condițiile unui experiment de o asemenea amploare, reprezentat de actuala reformă al cărei obiectiv îl constituie trecerea de la economia supracentralizată, condusă prin mijloace administrative de comandă, la una liberă, de piață.

Prin demersul de față nu se încearcă nicidecum o negare a rezultatelor, a înaintării efective în ceea ce înseamnă înfăptuirea reformei şi apropierea de cadrul economiei de piață şi cu atât mai puțin nu se doreşte cultivarea pesimismului în legătură cu oportunitatea acesteia şi nici măcar o încetinire a ritmului. Este vorba pur şi simplu de reexaminarea consecințelor reformei în plan social corelată cu identificarea unor posibile modalități de reducere a costurilor.

În urma evoluțiilor care au avut şi au loc, se produce o îndepărtare considerabilă de ceea ce s-a prevăzut în diferitele scenarii ale tranziției, inclusiv în Schița comisiei guvernamentale şi în programul executivului: atingerea mediei europene în domeniul nivelului de trai.

Dacă în primele luni ale anului 1990 s-a reuşit o anumită ameliorare a nivelului de trai al populației, mai ales în privința consumului alimentar, prin stoparea exportului şi importarea de produse deficitare pe piață, ulterior a început să apară declinul. Faptul a devenit evident odată cu demararea procesului de liberalizare a prețurilor prin continua majorare a acestora, în condițiile unor situații de monopol, când toate neajunsurile de organizare, pierderile, neglijențele şi sustragerile au fost trecute pe costuri şi suportate de către cumpărător prin prețul de vânzare. La nota de plată deosebit de încărcată a producătorului intervine comerciantul – particular dar şi de stat cu adaosuri comerciale spoliatorii. În acest fel ajustarea salariilor, compensațiile şi măsurile luate în domeniul protecției sociale nu au putut să se mențină la un nivel corespunzător care să echilibreze raportul dintre veniturile populației şi nevoile sale de consum. Situația critică este generală, dar sunt afectate mai ales

persoanele – multe la număr – cu venituri mici sau chiar fără venituri. În fapt, nivelul de trai al celor cu venituri mici a scăzut într-o proporție mai mare în raport cu acelea ale populației cu venituri peste medie, aşa cum se demonstrază şi într-o lucrare elaborată la ICCV.

Problema liberalizării prețurilor este cel mai relevant exemplu al modului în care
s-a ajuns la acutizarea unor probleme sociale, apărând chiar altele noi. Lipsa mărfurilor de strictă necesitate, situarea unor prețuri sub nivelul mondial vor continua să alimenteze creşterea tocmai pentru a se realiza apropierea de piața mondială. Nu trebuie uitat însă că şi prețul forței de muncă este subevaluat în România, comparativ cu nivelul mondial, mai mult decât ar explica diferența de productivitate. Dorința mai mult decât ar explica diferența de productivitate. Dorința de a menține inflația sub control atrage măsuri restrictive deosebite pentru nivelul salariilor, pensiilor şi ajutoarelor sociale, dar în acelaşi timp se irosesc imense resurse prin nivelul scăzut al activității economice, dar şi prin diferitele acte ilegale, de la sustragerea de la plata obligațiilor către bugetul statului la speculă, contrabandă şi hoție. Ori, primul nivel al politicii sociale reclamă, printre altele, realizarea unui raport cât mai bun dintre veniturile populației şi nevoile de consum, unei anumite strategii a salariilor, impozitelor şi taxelor, a facilităților pentru stimularea investițiilor etc.

Dacă în unele aspecte cu răsfrângere socială certă cum ar fi cele legate de instituirea statului de drept, de respectarea libertăților şi drepturilor cetățeneşti, de protecție a populației în fața abuzurilor autorităților publice, de recunoaştere a autonomiei societății civile s-au obținut rezultate semnificative, cu posibilități de perfecționare în viitor, mai puțin se poate spune acest lucru referitor atât la protecția populației față de agresivitățile provenite din mediul social prin criminalitate şi alte acte antisociale, dar mai ales în privința realizării unor condiții de viață decente. Până când populația va ajunge să dispună de suficientă avere personală, riscurile în fața diferitelor crize din societate sunt imense. Modul în care se realizează privatizarea ar putea contribui în mai mare măsură la crearea unui nivel adecvat de securitate socială. De exemplu, în Legea fondului funciar ar trebui introdusă şi prevederea că *acei proprietari care nu doresc să intre în posesia pământului vor fi despăgubiți.* Astfel ei vor fi constrânşi să-şi solicite pământul, fără a-l putea cultiva în mod corespunzător. Legea arendei nu rezolvă problema, deoarece în rural se simte acut nevoia de forță de muncă. Repartizarea terenurilor de la început celor care vor şi îl pot lucra ar avea o mai mare susținere atât pentru dezvoltarea agriculturii cât şi pentru populație, în condițiile despăgubirii proprietarilor. De asemenea, la Legea privatizării unităților comerciale ar trebui să se rediscute procentul distribuției gratuite, prin mărirea lui, dar mai ales ar trebui să se prevadă că o

parte a veniturilor de la fondul de stat vor fi canalizate pentru susținerea programului de securitate sociale. Nu se putem dispensa de aportul proprietății la bugetul securității sociale, decât cu prețul măririi exagetate a impozitelor şi taxelor care vor sufoca activitatea economică, vor crea mari dificultăți oamenilor de rând constrânşi la plata unor impozite exagerate, cum deja sunt.

Cât priveşte cel de al doilea nivel al componentei sociale, aici se impune în primul rând îmbunătățirea prestațiilor pe care le oferă diferitele servicii.

Lipsa de fonduri pentru învățământ, sănătate, cultură a creat şi creează mari dificultăți, deşi nivelul contribuțiilor de la cetățeni şi de la unitățile economice au sporit. Totul este însă spulberat de nivelul prețurilor, de la cel al hârtiei la cel al medicamentelor, pentru a da numai două exemple. În al doilea rând, un program coerent de politică socială trebuie să ducă la realizarea compatibilității dintre organizarea serviciilor sociale şi economia de piață. Este vorba de introducerea contribuției individuale la sistemele concurente de asigurări, pentru pensii, de boală, şomaj etc., iar cei asigurați să beneficieze de o recompensă proporțională cu contribuția lor. Mai înainte însă se pune acut problema resurselor financiare ale populației. Introducerea taxelor şi a contribuțiilor individuale în actualele condiții se dovedeşte a fi un abuz atât timp cât este cunoscut faptul că fondurile sociale de consum se constituie prin reducerea salariilor. Este de aşteptat o reevaluare a salariilor şi introducerea acestor contribuții indirecte în cuantumul salariilor cel puțin la nevoile medii de asigurare la care participă fiecare salariat pentru învățământ, sănătate, pensii, boală şi şomaj; de asemenea, trebuie revăzut nivelul pensiilor de toate categoriile.

În fine, cel de al treilea nivel al politicii sociale ridică probleme şi mai complexe, pentru că în actualele condiții practic imensa majoritate a populației poate fi considerată defavorizată. Nu este posibilă însă o protecție socială generalizată. Formularea unei asemenea de cereri nu ține cont de faptul că sumele necesare provin din taxe şi impozite, deci înainte de a se distribui fonduri protecției sociale, ele trebuie adunate tot de la populație. Nu se ține cont nici de faptul că rezultatul unor programe de politică socială nu constă neapărat într-o protecție imediată şi directă, ci de multe ori este vorba de una imediată, nediferențiată şi îndepărtată în timp. Apoi se ignoră faptul că pentru anumite situații cum ar fi inflația nu este posibilă realizarea unei protecții sociale. În schimb ea este posibilă în cazul şomajului – o altă consecință negativă a tranziției şi în general a economiei de piață.

Pe de altă parte ideea protecției sociale totale reia de fapt concepția despre “statul patron” care trebuie să poarte de grijă tuturor. Ori, societatea românească se află tocmai în fața eşecului unei astfel de strategii. Mai mult,

statul începe să piardă statutul său de proprietar prin însuşi conținutul principal al reformei, deci resursele sale se vor diminua.

Statul modern îşi asumă – aşa cum arătam anterior – alt gen de roluri în organizarea şi susținerea unui sistem cât mai complet de securitate socială la care participă pentru procurarea resurselor atât statul cât şi patronii şi salariații.

Pe de altă parte însă, chiar dacă nici o societate capitalistă dezvoltată nu asigură gratuitatea învățământului peste nivelul celui obligatoriu, precum şi a asistenței medicale, nu se subvenționează masiv cultura, sportul, s-a dezvoltat în schimb un sistem deosebit de complex de protecție socială a persoanelor şi grupurilor defavorizate începând cu şomerii şi terminând cu persoanele handicapate, familiile numeroase, copiii fără susținători, sau bătrânii fără venituri, fiind o măsură de civilizație. Deşi în perioada care a trecut s-a încercat câte ceva prin mărirea pensiilor şi ajutoarelor sociale, a alocațiilor pentru copii sau pentru cei aflați în instituții specializate, rezultatele sunt încă mai puțin decât modeste. Lipsa resurselor este una din explicații dar nu singura.

Apar probleme legate de dezvoltarea rețelei de servicii sociale destinate diferitelor categorii de populație, de diversificarea prestațiilor, de formarea personalului necesar. O soluție pentru mărirea resurselor destinate asistenței sociale ar putea-o constitui utilizarea în acest scop a fondurilor UGSR şi a PCR, punându-se astfel capăt şi luptelor pentru acapararea acestora.

Prin cele câteva aspecte semnalate am dorit să arătăm că situația critică în care se găseşte o parte însemnată a populației ar putea fi uşurată dacă s-ar ține mai mult cont de componența socială în realizarea tranziției şi în conducerea de ansamblu a societății româneşti.

CALITATEA VIEȚII ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE: CÂTEVA PROBLEME

dr. Gheorghe SOCOL

Tranziția de la aşa-numita societate socialistă, care a ființat până la 22 decembrie 1989, spre un model complet nou de societate este, cum arată experința de până acum, o perioadă de restructurare profundă care cuprinde toate compenentele sistemului social global. Rezultat al unor procese de reechilibrare a organismului social, schimbările care au loc în perioada de tranziție sunt în mod inevitabil, prin natura şi consecințele lor, concomitent funcționale şi disfuncționale. Este poate un paradox al acestei perioade că efectele finale pozitive aşteptate de pe urma restructurării de ansamblu la care este supusă societatea nu pot fi obținute decât cu prețul inconvenientelor dureroase care însoțesc tranziția, atât în plan general cât şi indiviual.

Caracterul acesta contradictoriu al peroiadei de tranziție se manifestă şi în domeniul calității vieții. Şi este normal să fie astfel din moment ce calitatea vieții este parte componentă şi oglindă fidelă a situației de ansamblu a sistemului social global.

Cum calitatea vieții, deteriorată până la limita toleranței biologice, a fost cauza imediată a izbucnirii Revoluției din Decembrie 1989, era firesc ca, după înlăturarea regimului totalitar, să se inițieze o serie de măsuri care să conducă la ameliorarea nivelului de trai al populației. Ca urmare, după revoluție calitatea vieții a cunoscut o anumită ameliorare, în primul rând a componentelor sale vitale: alimentația şi căldura (sursele de energie în general). Cu toate că unele dificultăți vor persista în continuare în această privință, sunt semne că trecerea la economia de piață a dus la eliminarea temutului coşmar cotidian de până la revoluție: asigurarea hranei.

La acelaşi capitol al îmbunătățirilor în domeniul calității vieții ar putea fi notate şi alte realizări, inclusiv înlăturarea apăsătorului sentiment de anihilare a personalității proprii şi înlocuirea sa cu sentimentul reconfortant al libertății şi demnității. Nu este însă cazul să detaliem.

Pentru elaborarea unei strategii a calității vieții în această perioadă mai semnificativă decât menționarea reuşitelor ar putea fi circumscrierea factorilor noi cu impact nefavorabil asupra existenței oamenilor.

Economia de piață, ca infrastructură a noului tip de societate spre care ne îndreptăm, este însoțită în mod inevitabil de concurență, inflație, şomaj, faliment etc. Aceasta înseamnă că, odată cu crearea premiselor unei mai mari

abundenţe de produse şi deci al unei vieţi mai îndestulate – economia de piaţă are ca efect secundar diminuarea calităţii vieţii unor categorii sociale. Cu alte cuvinte, în perioada de tranziţie, pe lângă unele din motivele cu urmări negative în planul calităţii vieţii care au acţionat şi în vechiul regim, îşi fac apariţia şi cauze noi, proprii etapei în care ne aflăm. Această combinaţie de cauze, unele remanente de la vechea societate şi altele inerente societăţii spre care ne îndreptăm, face ca presiunea suportată de calitatea vieţii să fie deosebit de puternică în perioada de tranziţie în care ne aflăm.

"Schiţa privind strategia înfiinţării economiei de piaţă în România" prezintă un program judicios de acţiune în domeniul calităţii vieţii, adecvat situaţiei de atunci. În măsura în care datele de la care s-a pornit sunt de actualitate în prezent, acest program îşi păstrează, în linii generale, valabilitatea. Dar pentru că pe lângă factorii care acţionau în acel moment au apărut elementele noi, de care vorbeam, programul trebuie actualizat.

Pentru inflaţie, şomaj, faliment etc. economia de piaţă are mecanismele sale specifice de contracarare. Aceste mecanisme trebuie create (şi în parte au fost deja) prin măsuri legislative şi organizatorice şi puse în funcţiune şi în societate noastră. Problema este însă cu ce mijloace şi cu ce consecinţe?

Punându-ne acestă întrebare avem în vedere pe de-o parte, caracterul limitat al resurselor financiare şi materiale de care dispune societatea noastre pentru a menţine într-un stadiu compensat efectele negative ale tranziţiei la economia de piaţă liberă şi, pe de altă parte, marje de toleranţă extrem de înguste de care dispune individul, aflat de circa un deceniu la limita suportabilului, pentru a mai rezista în continuare unor noi restângeri în domeniul consumului, al calităţii vieţii în general. Ieşirea din această dilemă nu ne-o poate oferi decât accelerarea reformei, pentru a pune în cel mai scurt timp economia şi întreaga viaţă socială în situaţia să depăşească criza profundă în care zbatem. Admiţând că reforma economică, edificarea economiei de piaţă liberă reprezintă cheia de boltă a rezolvării radicale a dificultăţilor sociale existente în prezent, problema este ce acţiuni trebuie întreprinse şi care este pârghia pe care trebuie acţionat pentru ca privatizarea şi restructurarea economiei să se realizeze în cel mai scurt timp?

Economia de piaţă din ţările occidentale, spre care tindem, este rezultatul unei evoluţii naturale îndelungate şi lente de echilibrare şi de integrare a agenţilor economici şi a diferitelor subsisteme ale complexului economic naţional într-un tot organic mai mult sau mai puţin armonios. În acest proces, deşi şi-a făcut permanent simţită prezenţa, statul a avut totuşi un rol minor. Dimpotrivă, trecerea de la economia centralizată, etatistă, la economia de piaţă face necesară implicarea activă a statului, cel puţin din două motive. În primul rând, pentru că deţinătorul mijloacelor de producţie care trebuie privatizate şi trecute în noul regim de funcţionare este statul; în al doilea rând, pentru că lăsată la voia evoluţiei spontane instituirea structurilor specifice economiei de piaţă ar dura cu mult mai mult şi ar fi însoţită de consecinţe mult

mai grave decât în cazul în care acest proces este dirijat. De aceea, este o particularitate a perioadei actuale de tranziție că instituțiile şi cadrul juridic specifice economiei de piață sunt create de organele supreme ale puterii de stat, respectiv de parlament şi de guvern. În consecință, amploarea reformei depinde de rapiditatea, pertinența şi radicalismul cu care acționează aceste organe ale statului.

Pe măsura înaintării reformei este de sperat ca economia să se însănătoşească şi performanțele economice să se îmbunătățească, ceea ce va avea ca efect sporirea ofertei de produse pe piață şi reducerea prețurilor. În felul acesta, redresarea economică va avea ca rezultat posibilități mai mari de consum şi o îmbunătățire generală a indicatorilor calității vieții. Totodată, redresarea şi creşterea economică vor permite societății să acumuleze mijloacele pe care nu le poate avea în prezent pentru ca, pe acestă bază, să proiecteze şi să aplice un program mai amplu, bine articulat, de promovare a calității vieții la nivel societal.

Cum aceasta este o perspectivă de viitor (fiindcă presupune nu doar demararea reformei ci şi culegerea efectivă a roadelor acesteia) şi cum problematica calității vieții este stringentă tocmai acum când mijloace le materiale la dispoziția societății sunt mai restrânse, pentru a extrage din puținele resurse existente maximum de beneficii posibile este necesar ca efectele negative ale transformărilor din perioada de tranziție asupra condițiilor de viață să fie ținute, în limita posibilului, sub control cu ajutorul unei politici judicioase în această direcție.

O astfel de politică (sau strategie) a calității vieții în perioada de tranziție trebuie să pornească de la cunoaşterea cât mai exactă, sectorial, a stărilor de lucruri din acest domeniu. Obligația de a oferi această diagnoză anuală a calității vieții revine în primul rând, desigur, institutului de specialitate. Diagnoza calității vieții evidențiază cotele la care se situează principalii indicatori din acest domeniu, arată cum evoluează aceştia în timp, permite identificarea categoriilor defavorizate şi mai vulneravile din acest punct de vedere.

În condițiile în care resursele bugetare disponibile sunt reduse, este necesar ca acțiunea socială în domeniul calității vieții să pornească de la ierarhizarea cerințelor, având în vedere că, sub raport vital şi uman, diferitele componente ale calității vieții au semnificația inegală. Ori, ierarhizarea cerințelor permite orientarea eforturilor spre aspectele cele mai stringente şi spre categoriile sociale cele mai dezavantajate în ceea ce priveşte calitatea vieții.

Unul din fenomenele cu profunde implicații ale perioadei de tranziție este recunoaşterea societății civile. În aceste condiții, este posibilă şi se impune antrenarea unor organisme ale societății civile în susținerea operelor de caritate şi de asistență socială. Pentru moment, aportul rezultat pe această cale nu este prea important dar, pe măsură ce se dezvoltă sectorul privat, acesta poate deveni consistent. În felul acesta, presiunea exercitată asupra

fondurilor bugetare ar putea fi redusă şi s-ar crea condiții ca acestea să fie judicios folosite.

Calitatea vieții este expresia concentrată a tuturor împrejurărilor în care îşi duce existența o colectivitate. Între componentele care dau o anumită configurație calității vieții unele sunt dependente nemijlocit de posibilitățile materiale ale acelei colectivități în timp ce altele, care au o conotație spirituală, nu sunt într-un raport direct, inextricabil, cu capacitatea acelei colectivități de a produce bunuri şi servicii. Deşi nu sunt expresia directă a unor cerințe cu originea în trebuințele vitale ale omului, aceste dimensiuni ale calității vieții sunt corolarul umanizării noastre şi absența sau diminuarea lor prejudiciază grav sentimentul de plenitudine existențială la care aspirăm. De aceea, o strategie a calității vieții pentru această perioadă nu trebuie să neglijeze aceste componente ale calității vieții, cu atât mai mult cu cât cultivarea lor nu implică mobilizarea unor importante resurse materiale.

ELEMENTE ALE STRATEGIEI GENERALE DIN ȚARA NOASTRĂ ÎN CONTINUAREA PROCESULUI TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

dr. Gheorghe BARBU

A. OBIECTIVUL ECONOMIC FUNDAMENTAL: relansarea economică, revenirea – cât mai repede posibil – la nivelul atins anterior la principalii indicatori economici (PNB şi venit național pe locuitor, productivitatea muncii ş.a.), declanşarea avântului economic în România.

Mijloace de acțiune:

1. Aplicarea în mod consecvent a principiilor şi mecanismelor economiei de piață, ceea ce implică, în special:

- transpunerea în fapt, în mod corect şi fără întârziere a prevederilor actelor legislative referitoare la proprietatea asupra mijloacelor de producție, la sistemul bancar şi de credit, la faliment etc; pe planul practicii, problemele care se impun a fi rezolvate sunt cele referitoare la: eliminarea ilegalităților în reconstrucțiilor proprietății țărăneşti, evaluarea corectă a patrimoniului societăților comerciale (de stat) funcționarea corectă a licitației în cazul vânzării de active şi de unități mici, distribuirea – potrivit legii – a bonurilor (certificatelor) de valoare, tipărirea şi începerea vânzării acțiunilor, înființarea bursei de valori şi de mărfuri ş.a.;
- crearea de condiții pentru punerea în valoarea a mutațiilor care au avut şi au loc în sfera proprietății pentru ca agenții economici să acționeze cu vigoare; printre aceste condiții, un loc important îl ocupă:
  - intensificarea şi perfecționarea procesului de pregătire a managerilor şi a altor cadre de conducere; statul trebuie să aibă un rol mare în înfăptuirea acestui obiectiv;
  - înlocuirea (începând cu unitățile mari) a directorilor de societăți comerciale (de stat) şi de regii autonome care nu s-au dovedit capabili să determine schimbări pozitive în întreprinderile conduse de ei.

2. Stimularea acțiunii de retehnologizare a întreprinderilor (îndeosebi a celor care dispun de premisele interne pentru dezvoltare) prin:

- asigurarea de condiții pentru obținerea de credite în condiții avantajoase (dobândă mai redusă, perioadă de rambursare mai mare etc.);

- reducerea – pentru o perioadă – a cotei de 50% din valuta încasată din exporturi, pe care întreprinderile sunt obligate să o verse (în schimbul leilor obținuți la cursul oficial) la Banca de Comerț Exterior;
- acordarea de înlesniri (reduceri sau scutiri de taxe vamale) la importul de maşini, instalații şi tehnologii pentru întreprinderi dintr-o serie de ramuri, ca, de exemplu: industria alimentară, textilă, transporturi ş.a.;
- diminuarea impozitului aplicat întreprinderilor din unele ramuri (în principal din cele producătoare de bunuri şi servicii destinate consumului populației), în condițiile măririi profitului prin creşterea producției şi prin diminuarea costurilor pe unitate de produs (serviciul).

3. Crearea de *premise industriale interne* care să permită avântul întregii economii naționale. Între acestea, de o atenție deosebită va trebui să se bucure *industria energetică*, care are un rol hotărâtor în ieşirea din criză, în restructurarea şi modernizarea economică a țării; datorită faptului că resursele energetice convenționale interne s-au împuținat, este necesară să se recurgă, într-o măsură tot mai mare la celelalte resurse (în această etapă la energia nucleară).

4. Susținerea măririi producției agricole – vegetale şi animale – prin:

- încurajarea firmelor industriale să producă tractoare, maşini şi unelteagricole în gama şi la capacitatea cerută de diversele formele de exploatare a pământului; pentru aceasta este necesar ca statul să recurgă la diminuarea impozitului perceput de la fabricile respective şi la stimularea băncilor să acorde acestor firme credite în condiții avantajoase;
- sprijnirea țăranilor individuali şi a diverselor asociații agricole în achiziționarea de maşini şi unelte agricole, de îngrăşăminte chimice, insecticide şi pesticide, precum şi în procurarea de materiale pentru construirea de pătule, hambare şi grajduri: soluția economică utilizabilă de stat este aceea a stimulării băncilor (prin impozitele percepute de la acestea) să acorde credite avantajoase categoriilor de producători agricoli menționați;
- crearea de condiții pentru ca societățile comerciale pentru mecanizarea agriculturii (fostele SMT-uri) să fie în măsură să execute operativ, la cerere, orice lucrare agricolă şi să ofere asistență tehnică de specialitate (inclusiv efectuarea de reparații de maşini şi unelte agricole) pentru țăranii individuali şi asociații agricole;
- aplicarea de prețuri avantajoase (stimulative) la achiziționarea, de către organizații de stat, de produse agricole;
- vegetale şi animale; aceste prețuri să fie diferențiate nu numai în funcție de relația care se stabileşte între producători şi firmele cumpărate (contracte încheiate dinainte sau un act de vânzare-cumpărare convenit pe moment), ci şi ținându-se seama de zona agricolă, iar la unele produse şi de sezon;

- stimularea societăților agricole (de stat), prin diminuarea impozitelor percepute de la acestea, să furnizeze – la prețuri accesibile – gospodăriilor țărăneşti şi asociațiilor agricole semințe şi răsaduri selecțioate şi animale de prăsilă de mare randament.

5. Încurajarea dezvoltării şi diversificării serviciilor cu plată, atât a celor cu caracter industrial cât şi a celor destinate satisfacerii unor nevoi de consum personal; primele vor trebui să facă față unei cereri sporite, determinate, între altele, de varietatea şi cantitatea mare a bunurilor de folosință îndelungată, inclusiv de mijloace de muncă, ce se vor afla în proprietatea privată. Soluțiile utilizabile de către stat pentru creşterea numărului de prestatori de servicii sunt:

- Aplicarea de impozite mici sau scutirea de impozite pe un număr de ani şi stimularea – pe diverse căi – a băncilor să acorde credite avantajoase diverşilor întreprinzători.
- Dezvoltarea sectorului de servicii implică şi crearea unei rețele corespunzătoare de unități de învățământ profesional, capabile să asigure o pregătire modernă a tuturor celor ce vor fi ocupați în acest sector (finanțarea unora din acestea poate cădea în sarcina uniunilor patronale).

6. Din grupa serviciilor, pe linia creşterii capacității şi modernizării, de mare atenție trebuie să se bucure *transporturile* de toate felurile, atât sub aspectul infrastructurii cât şi al mijloacelor în funcțiune; lichidarea decalajelor față de tările vest-europene se cere a fi realizată fără amânări.

7. Intensificarea acțiunilor destinate creşterii interesului firmelor străine pentru investirea de capital în economia românească (în sistemul partenariatului sau al proprietății exclusive); adoptarea de măsuri care să contribuie la mărirea preocupării firmelor interne pentru a conlucra cu firme străine de prestigiu.

8. Aplicarea de măsuri de politică vamală şi de contingentări care să permită, pe de o parte, dezvoltarea susținută a comerțului exterior al țării noastre, iar pe de alta, menținerea dezechilibrului din balanța de comerț exterior într-un cadru rezonabil; printr-o legislație adecvată în domeniul turismului (inclusiv un cod al firmelor şi lucrătorilor din turism) să fie impulsionată creşterea aportului acestuia la balanțe de plăți.

9. Adoptarea de mijloace care să contribuie la creşterea rolului oamenilor în procesele de producție. Pentru ca aceştia să nu reacționeze numai în virtutea cerințelor ce decurg din menținerea locului ocupat într-o unitate şi să aibă un rol activ în munca pe care o desfăşoară, aspect esențial pentru asigurarea unei economii performante, se impun:

- îmbunătățirea procesului de instruire (inclusiv prin trimitere de cadre la cursuri şi practică în exterior);

- introducerea sistemului de adeverințe referitoare la competență şi comportamentul fiecărui salariat, adeverințe utilizabile în cazurile de transfer sau de promovare;
- creşterea contribuției unora din sistemele mass-media (îndeosebi a TV şi radioului) la mărirea interesului tineretului pentru activități creative şi productive.

B. OBIECTIVUL SOCIAL FUNDAMENTAL: realizarea tranziției la economia de piață cu costuri sociale cât mai mici şi cu posibilitatea de a declanşa cât mai repede posibil un proces ascensional în sfera nivelului de trai.

Probleme de luat în seamă:

- *menținerea şomajului în limite cât mai reduse,* fapt posibil prin politica de stimulare a investițiilor de capital autohton şi străin, a micilor patroni într-o serie de sectoare, dar mai ales în domeniul construcțiilor şi al serviciilor, şi prin extinderea unor lucrări publice (autostrăzi, aeroporturi ş.a.); în acelaşi scop, se impune asigurarea unei mai mari flexibilități a forței de muncă prin: adaptarea învățământului – în special a celui obligatoriu – la cerințele noi (este necesar ca absolvenții acestui învățământ să dispună de asemenea cunoştințe teoretice care să le permită să se adapteze relativ uşor la mai multe meserii) unei rețele – bine organizate – de şcoli de recalificare;
- *controlul evoluției prețurilor şi tarifelor* în special la principalele bunuri şi servicii de consum personal (pâine, carne, lapte, ouă, ulei, zahăr, transport auto, energie electrică ş.a.);
- asigurarea unui raport suportabil între nivelul salariilor (problemă valabilă în special pentru salariații din regiile autonome şi din instituțiile de stat) şi cel al pensiilor, de o parte, şi nivelul prețurilor şi tarifelor la mărfurile şi serviciile de consum personal şi familial, de altă parte (formula utilizabilă este aceea de indexare a salariilor şi de menținere a unui raport normal între pensii şi salariile diverselor categorii de salariați);
- menținerea raportului actual dintre ajutorul de şomaj şi salariul minim pe economie;
- diferențierea reducerilor de impozite asupra salariilor în funcție de numărul copiilor aflați în întreținere;
- corelarea diverselor avantaje create pensionarilor (abonamente reduse pentru transportul public urban pe unele mijloace, cumpărarea de medicamente la prețuri diminuate ş.a.) cu cuantumul pensiei şi al salariului la care se raportează aceasta.

TEZE PRIVIND DIRECȚIILE DE ACȚIUNE ALE PERIOADEI DE TRANZIȚIE

Constantin Dan RĂDULESCU

I

1. Demontarea şi înlocuirea vechilor structuri politico-administrative hipercentralizate, concomitent cu înlocuirea personalului ineficient profesional şi compomis politico-moral.

2. Crearea unui nou sistem instituțional bazat pe descentralizare administrativă şi delegare de autoritate, de la centru spre bază, concomitent cu recrutarea de personal specializat exclusiv pe baza criteriilor de competență. În caz contrar, vom proceda la implementarea reformei în structurile vechi comuniste, mai ales cu persoane care nu pot şi nu vor să înțeleagă şi să aplice reforma economică.

3. Crearea unui autentic sistem de protecție socială a populației, dimensionat însă la standardul de viață existent acum în România. Este de preferat alegerea unor obiective moderate dar posibil de realizat în folosul majorității decât inaugurarea unor proiecte grandioase dar utopice şi discriminatorii. Odată implementat noul program de protecție socială populația, va putea fi convinsă să coopereze cu autoritățile la succesul unei reforme economice autentice şi nu declarative.

4. Adoptarea unui pachet de măsuri de însănătoşire a circulației financiare chiar cu prețul evaluării leului la valoarea sa adevărată în scopul convertibilizării sale măcar limitate. În lipsa unei monede credibile nici comerțul românesc nu va fi credibil.

5. Încurajarea sectorului particular, în special a micii proprietăți agricole, pentru a deveni eficient astfel încât să reprezinte o pondere realistă comparativ cu sectorul proprietății de stat (cel puțin 70%). Prin încurajare înțeleg acordarea de credite în condiții avantajoase către micii investitori particulari şi renunțarea la corsetul de măsuri administrative inhibitorii şi la actuala fiscalitate excesivă.

6. Renunțarea la monopolul de stat în ceea ce priveşte comerțul, mai ales comerțul exterior. Agenții economici să fie abilitați să stabilească direct relații de cooperare cu partenerii străini.

7. Statul să-şi mențină calitatea de proprietar, date fiind tradițiile proprii româneşti şi starea actuală în următoarele sectoare:

- industria de apărare
- transporturile
- comunicațiile

- bogățiile subsolului
- emiterea monedei naționale
- producerea de energie.

De asemenea, este util ca, pentru un număr de ani, statul să aibă drept de preempțiune în ceea ce priveşte comercializarea cerealelor, cărnii, uleiului, zahărului şi laptelui. Radiodifuziunea să reprezinte un sector mixt: de stat şi particular, cu atragerea de capital şi tehnologie străine.

8. Eliminarea gigantismului industrial prin spargerea mastodonților siderurgici, chimici etc. în societăți rațional dimensionate şi manipulate.

9. Încurajarea şi dezvoltarea cu precădere a agriculturii, turismului, sectorului terțiar.

II

Actualmente redactez un studiu dedicat evoluției politicii sociale româneşti în perioada 1848-1989. Intenția mea este să pun în evidență tradițiile şi învățămintele de la care trebuie să pornim în demararea noilor programe de politică socială în România.

III

Sunt interesat ca, în viitor, să pot studia următoarele teme:

- Impactul culturii asupra culturii politice la români între 1848-1948.
- Evoluția raporturilor dintre structurile militare româneşti şi societatea civilă, 1830-1948.
- Ponderea structurilor statale în procesul de înnoire şi modernizare a societății româneşti sec.18-20.

STRATEGIA PERIOADEI DE TRANZIȚIE

Doru MARCEL
Mihaela CZOBOR

- Domeniul: modul şi stilul de viață al populației
- Definirea problemelor

Multitudinea problemelor care apar în procesul de trecere de la o societate supracentralizată şi totalitară, la una bazată pe economie de piață şi liberalism pe toate planurile se pot grupa în două mari domenii:

- probleme privind structurile şi mecanismele economice, sociale, politice, culturale;
- probleme legate de indivizi şi grupuri care acționează în noile mecanisme şi structuri.

  Problematica modurilor şi stilurilor de viață intră în a doua categorie.

  Perioada de tranziție este marcată de următoarele aspecte:
  - o schimbare *bruscă* a unui mod de viață ce părea determinat strict;
  - o bulversare a modurilor de viață care anterior fuseseră fixate rigid printr-o structură socială la fel de rigidă:
  - o explozie a stilurilor de viață.
- Descrierea domeniului

Pentru schițarea unei strategii privind ieşirea din criza inerentă perioadei de tranziție, este necesară, mai întâi, o trecere în revistă a principalelor probleme legate de normele, modelele de comportament şi sistemele de valori ale populației României.

Această trecere în revistă are în vedere trei etape:

I. Situația în decembrie 1989

Modul de viață dominant în decembrie 1989 era:

- uniform
- tensionat
- erodat şi pervertit în tradițiile sale anterioare comunismului
- nefavorabil variației stilistice, destul de săracă (dizidenții, unele grupuri de tineri - rock, punk)
- favorabil constituirii unor orientări de valoare subterane non-manifeste public, ca şi unor orientări de valoare ce înclinau spre evazionism, pasivitate, resemnare şi supunere, accentuarea vieții de familie, cadrul

cel mai propice pentru trăirea şi exprimarea opiniilor, dorinţelor, valorilor subterane;

- caracterizat de tendinţa de a impune un model cultural unic ignorând diferenţele culturale regionale, etnice, religioase etc.;

caracterizat de cvasi-absenţa modelelor culturale alternative (în cel mai bun caz subterane, înăbuşite) vitale pentru constituirea unor variaţii stilistice;

situaţiile de viaţă oferite de acest mod de viaţă erau stereotipe şi controlate, orientarea şi reacţiile actorilor sociali faţă cu aceste situaţii fiind predeterminate şi previzibile, orice neconformare suspectă, un ritual cotidian redus la o suprafaţă controlată sau prelungit în alternative subterane.

Stilul de viaţă atât cât era el posibil era axat pe aria de determinare în cea mai mare măsură, aria opţiunilor fiind diminuată într-o proporţie considerabilă ca urmare a unei libertăţi şi creativităţi sociale limitate.

II. Perioada decembrie 1989-mai1990

- Modul şi stilul de viaţă sînt caracterizate de:
- erupţia aspiraţiilor imposibile sau frânate anterior, erupţie generatoare de conflicte sociale;
- derută şi confuzie;
- dominaţia valorilor politice şi a vieţii publice; strada, unul dintre locurile cele mai cuminţi şi cenuşii anterior devine eprubeta tuturor experimentelor, defulărilor, tribuna fiecăruia, strada devine simbolul unui nou mod de viaţă, unul colectiv, al maselor tumultoase, nestăpânite şi imprevizibile, hotărîte să se exprime, să se arate, să spună, să fie;
- timpul este unul exploziv, în care energiile ascunse şi subterane ţîşnesc într-o trăire ce caută să concentreze şi să recupereze decenii;
- puterea politică postrevoluţionară şi reprezentanţii săi dobândesc aureola charismatică a unor salvatori şi mântuitori, deoarece, în profunzime vechile reacţii şi criterii funcţionează, şi unele dintre aceste teme dominante anterior, paternalismul şi monismul înfloresc acum într-un extaz al libertăţii “totale”, autonomia şi cultura politică pe care le presupune starea de cetăţean fiind încă de domeniul dezirabilului;

III. Perioada 20 mai 1990 – august 1991

Încep să se contureze contradicţiile şi stările conflictuale caracteristice actualei perioade de tranziţie:

- decalajul dintre nevoile indivizilor şi posibilităţile oferite de nivelul de trai;
- conflictul dintre aspiraţii şi posibilităţile de realizare ale acestora, aspiraţii impulsionate de deschiderea postrevoluţionară;
- contradicţii între diferitele subgrupuri şi subculturi etnice, profesionale, religioase;

- stări conflictuale generate de interpenetrarea criteriilor valorice (morale, politice, economice) în evaluarea situațiilor, obiectelor, persoanelor;
- stări conflictuale generate de manifestarea efectului subteran: mentalități în aparență respinse şi dezavuate anterior continuă să funcționeze în rîndul unor pături ale populației:
- contradicția dintre doritele valori ale democrației şi fanatismului şi intoleranța unor grupuri sociale;
- cele două situații de mai sus fiind cazuri particulare ale contradicțiilor dintre structurile şi mentalitățile dezirabile (valori în curs de realizare, valori scop) şi structurile şi mentalitățile moştenite;
- contradicția dintre orientările de valoare ale diferitelor grupuri sociale, concurența dintre acestea în vederea supremației uneia sau alteia, în măsura în care sistemul valoric central suportă procese de descompunere şi recompunere;
- decalajul dintre situațiile de viață şi instrumentele cognitive şi evaluative de care dispun actorii pentru stăpânirea acestor situații;
- rapida şi uneori imprevizibila derulare a celor mai noi situații de viață şi deci imposibilitatea de a decodifica situațiile pentru interpretarea lor şi implicit, imposibilitatea de a găsi mijloacele adecvate pentru orientarea comportamentului.

Consecințele unei asemenea situații pentru stilurile de viață sunt:

- fie sărăcia stilistică prin imposibilitatea personalizării vieții ca urmare a lipsei mijloacelor materiale, cognitive, evaluative, datorită ritmului alert al vieții şi şocului generat de întâlnirea cu noul, fie o explozie stilistică care în lipsa unui sistem valoric central, în curs de constituire, care să armonizeze şi să echilibreze, ar putea mări haosul şi competiția între diferitele grupări de orientări de valoare;
- fie manifestarea variației stilistice ca devianță, fie exprimarea ei ca trambulină pentru apariția elitelor propulsate politic sau economic.

– Strategia

1. O clarificare şi cristalizare a valorilor din societatea românească actuală.

Organele puterii centrale şi locale, prin decizii şi prin comportament personal al celor care dețin puterea, să risipească confuziile legate de valorile politice şi economice (definirea operațională a valorilor democratice, a comunismului şi extremismului, a valorilor economiei de piață).

Promovarea prin mass-media şi în special prin televiziune a valorilor autentice ale democrației şi ale economiei concurențiale, în opoziție cu modul eronat în care sunt receptate aceste valori.

2. O redefinire a valorilor muncii, în condițiile în care factorii coercitivi lasă tot mai mult locul factorilor stimulatori şi concurențiali.

- Conştientizarea noii perspective asupra muncii prin simplele mecanisme economice şi sociale este greoaie şi presupune risipă de timp şi

valoarea. Ea trebuie dublată de o acțiune conjugată a conducerilor întreprinderilor economice, a patronatului şi a sindicatelor.

3. Ținerea sub control a schimbărilor (în special cele de ordin economic) pentru a atenua şocul ritmului alert al modificărilor intervenite în viața indivizilor.

4. Cultivarea pluralității modelelor culturale (pe plan regional, profesional, etnic, religios) creîndu-se alternative atrăgătoare şi viabile pentru fiecare individ sau grup social.

ORIENTĂRI STRATEGICE ÎN DOMENIUL SOCIAL

Georgeta GHEBREA

A. LISTA DE PROBLEME

1. Creşterea economică.
2. Ridicarea nivelului de trai.
3. Democratizare (sistem multipartid, alegeri libere).
4. Educaţie civică.
5. Reducerea datoriei interne:

- reducerea deficitului bugetar;
- scăderea dobânzilor;
- indexarea volumului de capital în schimbul reducerii dobânzilor.

6. Participarea la cheltuieli a beneficiarilor serviciilor fără a limita accesul la nivelul primar. De exemplu, învăţământul primar gratuit dar introducerea în învăţământul superior a taxelor însoţite de sistemul de credite şi burse pentru studenţii săraci.

7. Participarea şi descentralizare.

8. Incurajarea donatorilor (interni şi externi).

9. Inegalităţi de: venit, sex, mediu de rezidenţă, rasă, naţionalitate, religie.

10. Indicatorii de supravieţuire: mortalitate infantilă, SIDA, decese premature.

11. Indicatorii de slăbiciune a structurilor sociale: dezorganizare familială, alcoolism, toxinomanie, violuri, crime.

12. Rolul statului – asigură buna funcţionare a liberului curs al concurenţei:

- remedierea deficienţelor mecanismului pieţii;
- subvenţionarea unor activităţi;
- construirea şi întreţinerea infrastructurii materiale;
- activităţi de interes politic;
- dezvoltarea capacităţilor umane ale cetăţenilor;
- accesul la protecţie socială.

13. Mecanismul preţurilor serviciilor:

- să descurajeze recursul inutil sau excesiv;
- să nu ducă la scăderea nejustificată a utilizării lor;
- nu se pot tarifa serviciile în funcţie de venit (prea dificil);
- centrarea taxelor pe anumite tipuri de servicii;

- uşurarea accesului la serviciile gratuite (de exemplu, dificultatea familiilor sărace de a procura cărţi, caiete, uniforme pentru copii).

14. Informarea populației înainte de luarea unor măsuri sau lansarea unor programe.

15. Utilizarea valorilor culturale locale.

16. Indicatorii demografici.

17. Aport zilnic de calorii.

18. Indicatorii dezvoltării serviciilor.

19. Indicatori culturali.

20. Cheltuieli:

- PNB/loc;
- excedent sau deficit bugetar;
- cheltuieli publice şi cheltuieli sociale;
- sumar date fiscale;
- subvenții (procent din PNB şi pe domenii)

21. Cheltuieli în învățământ (în procente din cheltuielile totale pentru învățământ):

- în învățământul primar;
- în învățământul secundar;
- în învățământul superior;
- în învățământul general;
- în învățământul tehnic;
- în învățământul public;
- în învățământul privat.

22. Cheltuieli pentru menaj (în procente): hrană, locuință, sănătate, învățământ, îmbrăcăminte, combustibil, transport, altele.

B. FAMILIA

I. Pînă în 1989:

1. Implicarea statului în aspectele cele mai importante ale familiei (nivel economic, legislație, asistență medicală şi socială, educație, locuință, articularea cu munca, controlul naşterilor).

2. O politică de creştere forțată a natalității (după baby-boomul din 1967-1968 s-a ajuns la 1,9 copii/femeie) prin: interzicerea avorturilor, lipsa contraceptivelor moderne, legislația divorțului.

3. Intrarea masivă a femeilor în câmpul muncii; stimuli: concediul de maternitate plătit, concediu medical sau fără plată pentru îngrijirea copilului preşcolar, garantarea securității locului de muncă pe perioadele întreruperii activității, dezvoltarea rețelei de creşe, cămine, grădinițe.

4. Sustragerea populației de la politica pro-natalistă şi urmarea comportamentului demografic european modern.

5. Politica pro-natalistă cerută de industrializarea forțată (nevoie de mână de lucru) şi de pretenția de independență față de U.R.S.S. (naționalism : forța , mărimea națiunii ca element al politicii).

6. Degradarea calității vieții de familie.

7. Degradarea sănătății membrilor familiei; scăderea speranței de viață, creşterea mortalității infantile; creşterea morbidității.

8. Scăderea calității serviciilor familiale.

9. Morala comunistă puritană, interzicerea pornografiei, prostituției, incriminarea relațiilor extraconjugale şi a divorțului.

10. Familia ca refugiu față de mediul social opresiv (în cercetările sociologice cei mai mulți subiecți o clasifică prima în ierarhia lor de valori).

II. 1990-1991

1. Majorarea alocațiilor pentru copii.
2. Liberalizarea avortului.
3. Răspândirea diverselor anticoncepționale.
4. Învățarea tehnicilor de planning familial modern.
5. Serviciile sociale rămân în mâna birocrației.
6. Mărirea concediului de maternitate plătit.
7. Sporirea rolului puterii locale care ar putea reprezenta o şansă pentru viitor în ciuda disparităților geografice.
8. Suportarea în cea mai parte de către familie a greutăților tranziției.
9. Familia – pivot de supraviețuire în condițiile prăbuşirii infra şi suprastructurilor sociale şi ale descentralizării.
10. Preluarea unor funcții ale statului paternalist de către familie.
11. Sporirea funcțiilor economice ale unor familii: mediul rural, mica privatizare, economia “subterană”, clandestină, bişnița.
12. Scăderea veniturilor reale; creşterea costurilor întreținerii familiei şi schimbarea structurii bugetelor familiale ca urmare a scumpirii.
13. Creşterea procentului cheltuielilor pentru alimente în totalul cheltuielilor familiei.
14. Creşterea numărului familiilor al căror susținător e şomer.
15. Coborârea unui număr important de familii cu venit mediu la statutul de sărăcie.
16. Polarizarea familiilor: familii generatoare de practici inovatoare sau regresive (în special cu referire la adaptarea la economia de piață şi statul de drept).

III. Politica familială depinde de o ideologie, de valori implicite. Există două modele principale:

1. *Modelul instituțional (redistributiv):* vede politica socială ca pe instituție majoră a societății, îndeplinind servicii universale, în afara regulilor pieței, după principiul nevoilor.

Acest model este bazat pe principiul egalității sociale şi vrea să se extindă asupra tuturor aspectelor vieții civile având ca scop redistribuirea resurselor.

2. *Modelul rezidual*; există două căi, "naturale" (sau social date) prin care nevoile individuale sunt îndeplinite: piața liberă şi familia. Numai atunci când acestea nu funcționează sau sunt distruse intervin instituțiile sociale sau statul. Protecția socială vizează grupurile marginale şi cele aflate în mare nevoie. Acest model este legat de ideologia liberală a pieții libere şi autosusținerii.

Premiza tacită a modelului rezidual = familia nucleară ca unitate de susținere şi îngrijire bazată pe forțele pieței.

Comparație

MODELUL REZIDUAL (SUA)	MODELUL INSTITUȚIONAL (Suedia)
Nu promovează munca femeilor;	Stimularea femeilor pentru a intra pe piața muncii;
Alocații numai pentru cei cu Salarii foarte mici;	Toți salariații primesc alocații în funcție de mărimea salariului;
Nu există securitatea locului de muncă În timpul concediului de maternitate;	Se garantează locul de muncă;
Impozitele sunt calculate pe familie;	Impozitele garantează tuturor indivizilor statut separat;
Lucrătorii cu program redus pierd beneficii (asistență medicală, concediu, salariu);	Aceeaşi protecție şi beneficii pentru lucrătorii cu program redus ca şi pentru cei cu program normal;
Mama îşi întrerupe activitatea pentru a-şi creşte copii.	Concedii parentale şi pentru mamă şi pentru tată, dezvoltarea serviciilor publice de îngrijire a copiilor mici.

În societatea noastră se înregistrează un decalaj între aspirații (către modelul redistributiv) şi posibilități (care ne împing către modelul rezidual, cu atât mai mult cu cât stimularea creşterii economice reprezintă un imperativ absolut). Nu se poate însă face o trecere bruscă, fără a ține cont de experiența indivizilor obişnuiți cu statul paternalist.

IV. Principiile politicii familiale pe termen lung:

1. Rolul fundamental al celulei familiale în echilibrul societății noastre.

2. Libertatea alegerii individuale în ceea ce priveşte modul de viață şi numărul de copii (câți, când, cu cine).

3. Respectul egalității între bărbați şi femei îndeosebi în activitatea profesională.

V. *Obiectivele politicii familiale* – îndeplinite nu prin impunerea unor reguli directe ci prin stimulente şi descurajări.

Uşurarea greutății tranziției suportate de familii; protejarea grupărilor de risc; solidaritatea cu cei în situație dificilă.

a) *Grupurile de risc*: copii, bătrâni singuri, urmaşi (văduve, orfani), familii monoparentale, familii numeroase, familii tinere, familii susținute de şomeri, familii cu handicapați (handicap psihic, fizic, social – ca urmare a disfuncțiilor sociale, instituționale, inegalităților economice, educative, culturale).

Evitarea efectelor "perverse" în conceperea protecției sociale. Exemplu:

- o politică care îşi îndreaptă plățile către familiile lipsite de susținător patern are ca rezultat faptul că cel mai bun lucru pe care îl poate face un tată este să-şi părăsească familia;
- există familii care se pot descurca din diferitele alocații familiale sau de şomaj nemaifiind interesate de găsirea locurilor de muncă.

b) *Alocația pentru copii*: este un mijloc de a rezolva prin redistribuire problema familiilor numeroase fără a creşte salariul mediu general. Se acordă în funcție de numărul de copii (direct proporțional) şi în funcție de venit (invers proporțional).

Luarea în considerare la calculul impozitelor a numărului de copii.

Alocația nu influențează natalitatea: familiile fac cam tot atâția copii şi cu alocație şi fără alocație. E vorba de funcționarea unui anumit tip de comportament demografic, funcționare foarte greu de modificat prin mecanisme politice.

Familiile care profită cel mai mult de alocații sunt familiile numeroase, care încep să devină din ce în ce mai rare şi sunt răspândite mai ales în anumite grupuri marginale (etnice, religioase).

Alocația trebuie să aibă în vedere nu atât o politică demografică ci bunăstarea copilului. Cauzele sărăciei copiilor stau în dificultățile familiilor lor: salarii mici, şomaj, număr mare de membri. De aceea, trebuie avute în vedere măsurile:

- spor de alocație pentru copiii familiilor monoparentale;
- stabilirea unui nivel minim al alocației indiferent dacă părinții lucrează sau nu;
- adoptarea indemnizației de şomaj la mărimea familiei;
- stabilirea câştigului necesar pentru o familie de 4 persoane pentru un standard de viață moderat şi stabilirea pragului de sărăcie (50% din venitul mediu/ familie);
- organizarea şi perfecționarea asistenței sociale.

c) *Listă de prestații familiale*. (Franța)

- Alocații familiale:
  - pentru 1 copil;
  - pentru 2 copii;
  - pentru 3 copii;
  - pentru 4 copii;
  - pentru fiecare copil în plus;
  - majorări pentru copii între 10-15 ani;

  - majorări pentru copii între 15-18 ani.
- Alocație pentru sugari:
  - din luna a 4-a a sarcinii până la trei luni ale copilului;
  - până la un an pentru salarii sub plafon.
- Supliment familial – pentru cel puțin 4 copii între 3-15 ani (pentru niveluri sub plafon).
- Alocație pentru familie monoparentală:
  - femeie gravidă fără copii;
  - mamă singură cu 1 copil;
  - pentru fiecare copil în plus.
- Alocație de sprijin familial:
  - orfan de 2 părinți;
  - orfan de 1 părinte.
- Alocație parentală:
  - pentru cel puțin 3 copii;
  - în îngrijire din care 1 sub 3 ani;
  - întreruperea activității;
  - program redus.
- Alocație pentru educație specială – pentru fiecare copil handicapat.
- Alocație pentru îngrijirea copiilor la domiciliu.
- Primă pentru naşterea celui de-al treilea copil.

În Marea Britanie a fost experimentată o schemă de suprimare a alocațiilor familiale şi a asigurărilor sociale şi înlocuire cu dividente sociale săptămânale plătite tuturor bărbaților, femeilor, copiilor calculate şi finanțate printr-o rată proporțională a impozitelor pe venit. Deşi impozitul ar fi devenit foarte mare (50%) s-ar fi făcut economii substanțiale prin micşorarea aparatului administrativ al Securității Sociale.

d) *Familiile tinere* cunosc numeroase dificultăți: venituri mici, copii născuți devreme, decalajul nevoi-resurse, adaptarea la două roluri simultan (carieră ocupațională şi membru adult al familiei). Măsuri de susținere:

- creditele pentru impozite (micşorarea impozitelor care vor fi plătite prin majorări mai târziu) economisesc formalitățile şi aduc un spor de venit mai mare decât prin alte ajutoare;
- credite pentru locuință şi reducerea restului de plată la naşterea fiecărui copil;
- dispozitive locale de colectare a cererilor de locuințe şi de rezolvare a lor;
- alocația de inserție acordată cu ocazia căsătoriei;
- nu se recomandă rezolvarea problemei locuințelor prin construirea de locuințe de tranziție pentru cuplurile fără copii;
- stabilirea unor programe de rezolvare a urgențelor.

2. Concilierea vieții de familie cu sarcinile vieții profesionale. Stimularea femeilor de a intra pe piața muncii.

a) Reducerea discriminărilor între sexe (şcolarizare, salarizare, participare la forța de muncă, speranță de viață, rata sinuciderilor). Cariera femeilor este, în general, mai scurtă şi întreruptă.

b) Intrarea femeilor în câmpul muncii e favorizată de creşterea economică, de extinderea sferei serviciilor, de politica socială, de dotarea gospodăriei.

c) Ca efecte pozitive, angajarea femeilor reduce izolarea socială, depresiunea psihică şi are un rol fundamental în bunăstarea economică a familiei.

d) Efectele negative ale intrării femeilor pe piața muncii:

- copiii sunt mai puțin supravegheați;
- scade coeziunea familiei;
- femeia este mai independentă, creşte divorțialitatea, numărul de copii din afara căsătoriei.

e) Măsuri pentru realizarea unui echilibru optim între obligațiile de muncă şi cele familiale:

- legislație a muncii protectivă pentru femei;
- sensibilizarea întreprinderilor la nevoile părinților;
- diversificarea pieței muncii pentru femei;
- ierarhia să dea posibilitatea femeilor de a-şi dezvolta şi dovedi competența;
- reglementarea juridică a drepturilor femeilor (remunerație, angajare nediscriminatorie, condiții de muncă, pregătire profesională, promovare, securitate socială, proprietate, credit).
- concedii parentale şi pentru tată;
- timp de lucru flexibil;
- program redus;
- servicii publice şi private de îngrijire zilnică a copiilor preşcolari:
  - creşe cu colective mari;
  - creşe cu colective mici;
  - îngrijire la domiciliu;
  - grădinițe;
  - minicluburi;
- creşterea calității acestor servicii;
- diversificarea lor: să asigure tranziția spre şcoală; îngrijire dar şi educație; dezvoltarea capacităților potențiale ale copiilor mici; menținerea relațiilor cu părinții;
- serviciile pentru copii preşcolari să intre sub egida unui parteneriat interinstituțional (primării–educație–sănătate–afaceri sociale);

- trecerea acestor servicii de la o concepție igienistă privilegiind sănătatea copilului într-o optică exclusiv medicală la o interogare asupra problemelor psihice şi favorizarea dezvoltării psihice şi sociale.

f) *Programele de îngrijire a copiilor preşcolari* – puncte ale unui proiect de cercetare:

- istoricul lor în țara noastră;
- factori ce influențează necesitatea lor;
- obiective:
  - reducerea numărului de copii ce primesc îngrijire necorespunzătoare;
  - reducerea costului asistenței sociale;
  - necesitatea ca femeia să aibă o viață la fel de liberă ca a bărbatului;
  - creşterea venitului net al familiilor sărace prin posibilitatea mamelor de a munci;
- obiecții:
  - problema financiară;
  - schimbări în rolul de mamă al femei;
- alternative strategice cheie: - agenție centrală, ierarhizată sau piața liberă;
- avantajele modului pieței: calitate, diversitate, inovație;
- dezavantajele modelului pieței – inechitate, risc;
- avantajele modelului centralizat: planificare, independența față de opiniile părinților, control;
- dezavantajele modelului centralizat: impunerea unei păreri oficiale, uniformitate, costuri mai ridicate datorită maşinăriei administrative, ineficiență, rigiditate;
- tendințe sociale majore;
- analiza situației existente (câți copii acasă, câți cu îngrijitoare, câți la creşe, grădinițe, cămine)
- analiza comparativă.

3. Menținerea echilibrelor demografice şi sociale; limitarea exceselor comportamentului demografic modern.

a) Trăsături ale comportamentului demografic modern:

- reducerea natalității;
- creşterea divorțialității;
- mame fără soți;
- copii în afara căsătoriei;
- scăderea nupțialității;
- scăderea mărimii familiei;
- scăderea numărului de copii;

b) De ce scade numărul de copii?

- intrarea femeilor în cadrul forței de muncă;

- ajustarea numărului de copii la locuință;
- nivelul de educație şi instrucție al femeii;
- creşterea costului copilului, a investiției economice şi emoționale în copii;
- costul copilului creşte şi datorită învățământului obligatoriu şi datorită excluderii sale din forța de muncă, nemaiaducând venituri în casă;
- protejarea deciziei individuale în raport cu naşterea copiilor fără intruziunea nejustificată a statului;
- libertatea avorturilor şi a mijloacelor contraceptive.

c) Naşterea opțională creşte calitatea educației şi interesul parental; copilul dorit are condiții mai bune, afective şi materiale.

d) Folosirea anticoncepționalelor duce la schimbarea opticii despre sex şi a eticii sexuale, la coborârea vîrstei de începere a relației sexuale (de unde necesitatea prezenței educației sexuale în şcoli).

e) Este necesară o companie de incriminare a avorturilor?

Consecințele negative ale interzicerii avorturilor:

- asupra sănătății fizice şi psihice a femeii;
- asupra statutului copilului nedorit;
- "piața neagră", corupția, cheltuielile necesare pentru acțiunile polițieneşti;
- prețul prohibitiv duce la discriminare;
- cotele pe spitale deasemeni;
- nu există motive pronataliste de interzicere a avortului în condițiile existenței anticoncepționalelor.

Creşterea natalității devine sensibilă numai atunci când masa transferurilor familiale directe sau indirecte creşte cu cel puțin 45% mai repede decât salariul mediu.

În cadrul comportamentului demografic european, familia poate găsi mijloace de sustragere de la politica familială a statului. Totuşi guvernul şi legile influențează foarte puternic viața de familie.

f) Excesele comportamentului demografic modern se pot reduce prin:

- terapia de familie;
- agenții şi centre de consiliere şi sprijin;
- agenții de planning familial;
- tribunale specializate în mediere şi probleme familiale.

4. Integrarea socială a familiilor marginale din punct de vedere etnic (romii).

- influența deschiderii frontierelor asupra familiilor de țigani (migrații);
- trăsăturile familiei lărgite;
- refuzul statului şi teritoriului fix;
- libertatea clanului şi a familiei de a-şi stabili propriul mod de viață;
- endogamia;
- adaptarea la tranziție;

- analiza juridică;
- analiza monografică;
- politica demografică şi social-economică.

5. Dialogul cu tânăra generaţie în pluralismul ei, necesitatea de a-i cunoaşte drepturile şi constriurea unor punţi între generaţii.

a) Nevoia unui proiect politic coerent pentru tineret bazat pe echilibrul puterilor centrale şi locale şi pe fonduri proprii (moştenirea UTC ?).

b) Mesajul către tineri să ia în seamă diversitatea lor şi a aspiraţiilor lor.

c) Faptul că tineretul împarte cu sportul un minister ne face să ne gândim că toţi tinerii sunt sportivi şi toţi sportivii sunt tinerii. Ar fi mai potrivit un minister al educaţiei şi tineretului ? Ar ignora tinerii din afara sferei educaţiei.

d) Reglementarea drepturilor elevilor – individuale şi colective.

e) Reglementarea drepturilor tinerilor şi a participării lor sociale (dreptul la informaţie; dreptul de a se face auzit; dreptul de expresie şi întrunire, de asociere).

6. Creşterea generală a calităţii vieţii familiei: nivel economic, statut juridic, asistenţă medicală şi socială, educaţie, locuinţă, relaţii intrafamiliale (soţ-soţie, părinţi-copii, tineri-bătrâni).

a) Condamnarea juridică a violenţei faţă de copii, femei, bătrâni etc.

b) Protecţia şi statutul copilului: structură administrativă, statut juridic în dreptul intern şi internaţional.

c) Crearea unui organism tripartit (justiţie, afaceri, sociale, educaţie) pentru protecţia copilului, care să fie ataşat unui institut deja existent sau unei comisii parlamentare.

d) Dezvoltarea studiilor teoretice şi a instrumentelor statistice privind familia.

e) Dezvoltarea medicinei şcolare şi universitare.

f) Reglementarea statutului femeii şi al muncii casnice (în unele ţări contează ca vechime la pensie).

g) Dezvoltarea serviciilor sociale familiale:

- programe de îngrijire şi educaţie a copiilor;
- lucrătoare menajere şi ajutoare în menaj;
- consiliere şi îndrumare personală şi familială;
- protecţie socială pentru copii;
- organizaţii voluntare de caritate;
- servicii de planning familial;
- centre sociale şi culturale pentru bătrâni, tineri, familii;
- programe pentru bătrâni;
- bonuri de masă, gustări şcolare;
- programe pentru familiile rurale;
- asistenţă socială;
- programe instituţionale pentru handicapaţi;

- asistență medicală.

C. INVĂȚĂMÂNTUL

I. Pînă în 1989:

- prerogative puternice ale statului totalitar;
- fenomene de criză, deficiențe;
- scăderea valorii indicatorilor specifici învățământului;
- politizare;
- deteriorarea calității procesului de invățământ;
- birocratizare, imobilism, apatie, pasivitate;
- promovarea incompetenței;
- lipsa qvasi-totală a nucleelor de cercetare ştiințifică;
- degringolada învățământului secundar şi profesional;
- deteriorarea bazei materiale şi tehnologice a instituțiilor de învățământ;
- degradarea relațiilor sociale;
- reducerea cheltuielilor alocate;
- şcoala-monopol (datorită faptului că şcolile nu au o motivație economică şi nu au de făcut față unei concurențe, ele simt mai puțin nevoia de a se preocupa de îmbunătățirea serviciilor pe care le asigură; şi şcoala socialistă se afla într-o astfel de situație deoarece a fost creată ca un monopol al statului totalitar pentru a face exact ceea ce statul – şi partidul – i-a ordonat să facă;
- prohibirea învățământului religios;
- limitarea învățământului în limba minorităților naționale;
- devalorizarea statutului cadrelor didactice;
- ignorarea nevoilor fundamentale (fizice, spirituale, sociale) ale copiilor;
- marginalizarea învățământului special pentru copii handicapați, orfani, abandonați;
- în privința egalității de şanse a accesului la învățământ(în special la cel superior), dacă într-o primă etapă a regimului comunist s-a observat o micşorare a decalajelor, pe măsură ce noua clasă conducătoare s-a consolidat, tendința de reproducere a statutului şcolar al părinților de către copii s-a accentuat;
- existența unor sisteme paralele de învățământ reprezentate de şcoliile de partid, de meditațiile particulare, de promovare formală (fără frecvență, comasat, seral);
- lipsa corespondenței între succesul şcolar şi social.

II. După 1989:

- separarea statului (începutul procesului) nu numai de economie dar şi de cultură;
- menținerea prerogativelor statului în sfera învățământului;

- eforturi de corectare a deficienţelor expuse mai sus;
- politica socială în domeniul învăţământului nu a putut evita unele forme populiste şi nesiguranţa bugetară;
- necesitatea schimbărilor radicale e reclamată şi de conflictele legate de şcoală izbucnite în 1990 şi 1991.

  Amintim dintre acestea *conflictele legate de:*
- apariţia învăţământului particular şi dificultatea legalizării Universităţii Ecologice;
- învăţământul în limba maghiară şi conflictele interetnice din Mureş, Covasna, Harghita, Bucureşti;
- mişcările sindicale ale cadrelor didactice pentru titularizare, revendicări salariate etc;
- renunţarea la ţinuta obligatorie pentru elevi;
- autonomia universitară;
- cazarea în căminele studenţeşti;
- alegerea noilor conduceri în şcoli şi inspectorate;
- repartiţia promoţiilor 1991.

Deoarece deconstrucţia economică a socialismului nu a luat încă avânt iar învăţământul fiind instituţionalizat necesită investiţii mari de capital, nu există deocamdată forme majore, autonome, ferm instalate ale unei expresii noi şi independente a învăţământului.

III. Obiective

1. Un învăţământ de masă – toţi membrii societăţii să achiziţioneze un nivel al educaţiei minimale.

2. Echitatea.

3. Calitatea la toate nivelurile.

4. Idealul educaţional umanist.

5. Creşterea în diversitate şi complexitate a învăţământului superior; autonomia universitară.

6. Un învăţământ deschis, democratic, schimbarea tipului de relaţii interpersonale din cadrul învăţământului.

IV. Instrumente

1. Planificarea

a) Criterii: mărirea şi folosirea eficientă a bugetului, diversificarea surselor de finanţare, stabilirea priorităţilor (ce domenii, ce tipuri de şcoli trebuie dezvoltate cu precădere), menţinerea echilibrelor (diversitate-uniformitate, dependenţă-autonomie, autofinanţare-sprijin extern, centralizare-descentralizare), repartiţia dotării, pregătirea cadrelor, stabilirea cotelor de elevi pe niveluri şi tipuri;

b) Indicatori: cheltuieli pe elev, număr de elevi, număr de studenţi, număr de cadre didactice (total, la sută de elevi), salariile profesorilor, mărimea clasei, număr clase absolute.

c) Programe: curente şi de urgenţă; generale şi specifice.

Introducerea unui sistem moderat dar stimulativ de taxe pentru învăţământul secundar şi superior.

Menţinerea gratuităţii învăţământului primar.

Planurile financiare trebuie să ţină seama de diversitatea şcolilor şi să favorizeze învăţământul special.

2. *Crearea cadrului legal, de acţiune a pieţei* în domeniul învăţământului, stimularea consurenţei şi acţiunii legii cererii şi ofertei.

Încurajarea învăţământului particular (nu numai superior dar şi secundar) ca alternativă educaţională mai suplă, mai diversă.

Mecanismele de piaţă în domeniul învăţământului duc pe termen lung la creşterea calităţii ca urmare a competiţiei dintre programe educaţionale.

În Franţa, Germania, S.U.A., învăţământul privat există sub două forme: "contract cu statul" (care asigură salariile profesorilor şi o subvenţie pentru fiecare elev dar reduce autonomia pedagogică solicitând aceleaşi programe, orare, principii ca în învăţământul de stat) şi, "fără contract" – nu beneficiază de sprijin financiar de la stat, care se limitează la controlul titlurilor profesorilor, directorilor, al condiţiilor materiale şi morale de funcţionare. Aceste instituţii au o mare libertate pedagogică. Instituţiile cu contract pot primi bursieri naţionali (chiar şi unele fără contract).

Instituţiile de învăţământ particular pot fi religioase sau laice. Ele sunt solicitate (în ciuda taxelor mai mari) fie datorată prestigiului, fie unei pedagogii adaptată la nevoile solicitantului.

3. *Selecţia* - instrument fundamental pentru îmbunătăţirea calităţii; este însă contracarată de urmări în plan social şi psihologic (critici).

Diminuarea selecţiei în cadrul învăţământului obligatoriu. Durata acestuia? 10 e prea mult?

Generalizarea liceului are motive întemeiate (necesitatea cunoştinţelor superioare cerute de dezvoltarea tehnologică, reducerea şomajului, controlul asupra tinerilor care altfel ar putea deveni devianţi) dar cât timp mărirea numărului de clase absolute nu e acoperită de achiziţii de cunoştinţe corespunzătoare nu se recomandă.

Selecţia = însoţită de înlăturarea obstacolelor discriminatorii (naţionale, rasă, sex, religie).

4. Protecţia socială a tineretului şcolar.

(ajutoare financiare şi cheltuieli sociale în natură)

c) bursele – pentru cei cu situaţie materială grea şi pentru cei cu rezultate foarte bune la învăţătură;
d) scutiri de taxe;
e) alocaţii familiale şi pentru copii;
f) facilităţi de transport (abonamente, preţ redus, foi de drum);
g) facilităţi pentru cazare şi alimentaţie;

h) asistență medicală gratuită;
i) asistență socială pentru odihnă şi tratament;
j) încurajarea inițiativei şi a autoajutorului;
k) protecția elevilor şi studenților handicapați;
l) politici de eliminare a handicapului social şi cultural (educație compensatorie pentru copii săraci, mai mulți bani şcolilor aflate în cartierele sărace sau în rural, mijloace de asigurare a rechizitelor, hainelor, încălțămintei, poate chiar a unei gustări în şcolile sărace);
m) eficiența programelor de egalizare a şanselor:
– etică
– economică (societatea ar pierde numeroase talente provenite din tineri săraci)
– socială, politică (combaterea şomajului, delincvenței etc.)

În SUA = cheltuieli uriaşe pentru programele de micşorare a inechităților cu efecte mici, lente dar incontestabile.

5. Rezolvarea problematicii educaționale a grupurilor etnice minoritare – romi, maghiari.

- sinteză de probleme şi puncte nodale ale conflictelor;
- respectarea principiilor generale democratice ale rezolvării problemei naționale;
- de ce învățământul este punctul " fierbinte" al conflictelor interetnice în țara noastră?
- rolul şcolii în integrarea socială.

6. Politica socială față de cadrele didactice

- statutul cadrelor didactice – drepturi şi îndatoriri;
- calitatea vieții personalului din şcoală;
- importanța salariilor pentru calitatea învățământului.

7. Dezvoltarea cercetării ştiințifice în învățământ

8. Schimbări de concepție şi instituționale

9. Democratizarea structurilor din învățământ, creşterea calității vieții în şcoli, asigurarea drepturilor elevilor şi studenților recunoscute pe plan internațional.

V. Evaluarea urmărilor, rezultatelor.

- duc măsurile respective la scopul propus?

1. *Stabilirea justă a ecuației cost-beneficiu* – optimizarea raportului între obiective şi resurse.

- Reducerea costului unitar fără a dăuna nici calității şi nici accesului prin:
  a) concurența între învățământul public şi cel privat;
  b) descentralizare (favorizează resursele locale, frânează cheltuielile administrative); dezavantaje: respectul şi controlul calității e mai

dificil, perpetuează sau chiar amplifică disparitățile între zone şi comunități locale;

c) scăderea repetenției;
d) mai multe schimbări;
e) mărirea efectivelor claselor;
f) reducerea masei salariale;
g) ajutorul primăriilor la plata cadrelor ;
h) contribuția părinților;
i) mărirea normei didactice,

dar economia de buget riscă să coste mai mult la alt nivel = calitatea.

Oamenii sunt gata să plătească pentru o calitate mai bună.

2. Modul în care sunt realizați indicatorii cantitativi şi calitativi ai educației.

3. Întărirea mecanismelor de control, feed-back şi autoreglare:

a) evaluarea duratei, rezultatelor pozitive şi perturbărilor efectuate de măsurile propuse;
b) corecția bazată pe un sistem eficient de comunicare şi informare.

4. *Efectele "perverse*", imprevizibile ale stimulentelor politice. De exemplu: creşterea promoțiilor învățământului superior fără sporirea capacității de absorbție a pieței muncii duce la devalorizarea speranțelor ataşate nivelurilor şcolare şi la marginalizarea unei proporții crescânde a tinerilor; sau: micşorarea efectivelor claselor poate duce la scăderea calității învățământului (prin limitarea competiției între copii) şi la probleme de spațiu, multe şcoli fiind nevoite să învețe în 3 schimburi.

5. *"Sănătatea "sistemului de învățământ,* cât de apt este pentru a-şi îndeplini obiectivele.

6. Tranziția de la şcoală la muncă:

a) generalizarea liceului şi repartizarea absolvenților în locuri de muncă artificial create au dus la o "supraeducație" , o "inflație educațională";
b) pe de altă parte, lipsa unor deprinderi reale achiziționate de absolvenți a făcut ca şcoala (în special învățământul secundar) să înregistreze un eşec în pregătirea tinerilor pentru muncă;
c) modul în care s-a desfăşurat privatizarea până acum a dus la apariția unor firme multe şi mici, mai active decât cele mari în ocuparea forței de muncă;
d) aceste firme au tendința de a prefera cadre cu pregătire inferioară sau medie;
e) cererea de educație a societății nu pare să crească;
f) educația, ca valoare, continuă să aibă un rol periodic.

7*. Implicarea şcolii în rezolvarea problemelor sociale ale tinerei generații:* delincvența juvenilă, alcoolism, semianalfabetism, şomaj, sexualitate, contracultură, alienare, mediu agresiv, revolta socială etc.

D. CALITATEA VIEȚII, POLITICA SOCIALĂ ŞI TRANZIȚIA

I. *Domeniul politicii sociale* cuprinde armonizarea relațiilor umane intrasocietate şi creşterea calității vieții. Politica socială poate deveni de asemenea un puternic instrument al schimbării sociale.

Calitatea vieții, concept ce conține elemente observabile şi măsurabile dar şi percepții subiective şi judecăți de valoare este o sinteză a indicatorilor biologici, demografici, psihologici, sociali, economici, politici, culturali, sociologici.

Cele două alternative strategice cheie pentru creşterea calității vieții sunt: statul şi piața liberă. Experiența contemporană arată însă că nici statul nici piața nu pot asigura separat acest obiectiv.

Creşterea calității vieții nu poate fi concepută fără o anumită bază economică (realizatăprin liberă inițiativă şi privatizare), fără egalitatea şanselor, fără asigurarea serviciilor sociale pentru cei care nu sunt în stare să se întrețină singuri şi fără optimizarea cheltuielilor.

Obiectivele creşterii calității vieții trebuie de la început încorporate în strategia generală a tranziției şi nu introduse ulterior. Măsurile propuse în vederea tranziției trebuie să răspundă următoarelor cerințe: cui servesc? reduc sau lărgesc diferențele socio-economice? ce consecințe au pentru mediu ? Ce consecințe au asupra nivelului de trai al populației?

E. PROPUNERI DE ORGANIZARE A MUNCII DE ELABORARE A STRATEGIEI

1. Stabilirea unei rețele de persoane şi institute.
2. Necesarul de resurse şi obținerea lor.
3. Strângerea de informații, date.

Etape:

I. Mese rotunde după metoda DELPHI.

II. Întâlniri de lucru regulate, avansarea progresivă a dosarelor pe probleme, articularea problematicii cu alte domenii (trimestrial).

III. Întâlnire semestrială cu ansamblul cercetătorilor; fiecare echipă să prezinte un bilanț al tabelelor statistice disponibile, al problemelor, inventarul măsurilor juridice şi politice proprii domeniului respectiv.

Metode:

g) Analize statistice descriptive, explicative, comparative.
h) Anchete de teren.
i) Analiza documentară.
j) Studiu bibliografic (în special experiența altor țări).

Rezultat: raport final sintetic bazat pe rapoarte intermediare.

POLITICA DEMOGRAFICĂ PE TERMEN SCURT (I)

dr. Vladimir TREBICI

Argument

Aparent paradoxal, la aproape doi ani de la Revoluția din Decembrie 1989, literatura demografică din România este absentă din câmpul ştiințelor sociale. Situația este cu atât mai bizară cu cât în anii totalitarismului, în ciuda cunoscutelor restricții ideologice şi a denaturărilor impuse, ştiințele despre populație, inclusiv demografia, erau prezente cu studii şi articole, ilustrând numeroase domenii[1].

Sunt numeroase cauze care pot explica această inapetență a demografiei postrevoluționare pentru problematica sa, a cărei actualitate nu s-a diminuat. Printre acestea trebuie considerată, în primul rând, reacția față de politica pronatalistă, dusă cu mijloace brutale de către regimul ceauşist, cu încălcarea flagrantă a drepturilor fundamentale ale individului şi ale cuplurilor. Reacția este similară cu aceea care se înregistrează în RF Germania după cel de-al doilea război mondial când orice sugestie sau propunere de politică demografică era respinsă *de plano*, invocându-se legislația barbară aplicată de regimul nazist, ca urmare a legilor adoptate la Nürenberg. Nici măcar faptul că natalitatea populației RF Germania este cea mai scăzută din Europa generând consecințe foarte importante pe planul îmbătrânirii demografice şi anunțând declinul demografic în apropiatele decenii nu a putut influența starea de spirit amintită.

Situația actuală din România este similară mai cu seamă ca reacție la faimosul decret nr. 770 din 1966 cu privire la întreruperea cursului normal al sarcinii, la mijloacele poliţieneşti folosite în aplicarea dispozițiilor acestei draconice legislații.

Se mai remarcă că nici autoritatea de stat nu a adoptat o politică coerentă în domeniul populației care să poată fi considerată politică demografică. Nu se constată nici în programele partidelor politice preocupări de politică demografică, cum este cazul în democrațiile din occident. Or, evoluția demografică din ultimii doi ani ridică numeroase probleme în fața demografiei ca ştiință şi care trebuie să-şi găsească ecou în planul legislației.

---

[1] *Vladimir Trebici. "Demografia românească" (1975-1989) în: "*Sociologie Românească *," Serie nouă, Anul I, Nr. 1-2, 1990, p. 161-170.*

Ne întrebăm: *se poate lipsi un stat de o politică demografică*? Răspunsul este categoric: fiecare stat are datoria de a-şi formula o politică demografică complexă şi de a o aplica cu respectarea drepturilor fundamentale ale individului şi cuplurilor, ținînd seama de interesele statului respectiv, în cadrul suveranității sale. Acesta este principiul Planului mondial de acțiune în domeniul populației, cel mai important document adoptat prin consens de Conferința Mondială asupra Populației, organizată de Națiunile Unite, la Bucureşti, 1974[1]. Documentul a fost reconfirmat la Conferința din Mexic 1984, şi va fi reexaminat şi dezvoltat la Conferința internațională asupra populației, prevăzută pentru 1994.

Prin urmare, formularea unei politici demografice în România apare ca absolut necesară, fără întârziere. Dacă necesitatea ei nu poate fi contestată, în schimb caracterul ei, obiectivele pe termen scurt şi pe termen lung, mijloacele ce urmează să fie alocate trebuie să constituie *obiectul unor largi dezbateri*, *în spirit democratic*. Abia după aceea va putea fi adoptată legislația corespunzătoare în care îşi va găsi expresia politică demografică.

Considerațiile din prezentul material au drept scop identificarea câtorva aspecte principale şi sugerarea unor modalități legate de politică demografică.

Politică demografică sau politică familială?

Din numeroasele definiții ale politicii demografice pe care le întâlnim în literatură vom reține următoarea: "un sistem de măsuri luate cu scopul de a influența variabilele demografice în sensul în care statul îl consideră dezirabil, pe termen scurt dar mai ales pe termen lung, pentru societatea globală, în conformitate cu interesele generale ale acesteia, dar cu respectul drepturilor fundamentale ale individului şi ale cuplului". Documentul ONU, citat anterior, formulează o serie de principii şi obiective printre care: politica demografică trebuie concepută ca parte integrantă din politica generală a dezvoltării, familia este unitatea de bază a societății şi ea trebuie protejată prin măsuri legislative şi programe corespunzătoare. De cea mai mare importanță este principiul formulat în Planul mondial de acțiune în domeniul populației: "Fiecare cuplu şi fiecare individ are dreptul fundamental de a hotărî în mod liber şi cu toată răspunderea *numărului copiilor şi eşalonarea în timp a naşterilor,* de a fi instruit şi informat în suficientă măsură asupra acestei probleme şi de a beneficia de servicii corespunzătoare în această materie…"
(sublinierea noastră). Problema atât de discutată a raportului dintre individ şi familie, pe de o parte, şi statul, pe de altă parte, a drepturilor şi obligațiilor celor două părți[1)] este fundamentală.

---

[1] *Nations Unies,* Conférence Mondiale de la Population*, Décisions prises à Bucarest, New York, 1974; Nations Unies.* Rapport de la Conférence International sur la Population*, 1984, New York , 1984.*

[1)] *Vladimir Trebici,* Populația Terrei. Demografie mondială*, Editura Ştiințifică, Bucureşti,*

Cât priveşte obiectivele unei politici demografice, documentul amintit reţine un număr de şase:

k) creşterea populaţiei;
l) morbiditatea şi mortalitatea;
m) procrearea, formarea familiilor şi condiţia femeii;
n) repartiţia teritorială a populaţiei şi migraţia internă;
o) migraţia internaţională;
p) structura populaţiei (în special, structura pe vârste).

Unele obiective sunt strict demografice; altele sunt social-economice. O strictă delimitare între aceste variabile este dificilă, după cum este practic imposibilă despărţirea măsurilor de politică demografică de cele ce ţin de politica social-economică. Mai mult, pot exista şi contradicţii între cele două categorii de obiective, prin efectele induse.

Parte centrală a unei politici demografice cuprinde fertilitatea, familia şi femeia (cei trei F). Opţiunile diferă de la un stat la altul; de aici şi caracterizarea reducţionistă în politici pronataliste şi politici antinataliste, de limitare a naşterilor. Obiectivele sunt însă mult mai numeroase [1)]. Reducerea morbidităţii şi mortalităţii; este un obiectiv universal, avânt un caracter umanitar; structura pe vârste este o rezultantă a evoluţiei natalităţii şi mortalităţii; migraţia internă şi internaţională sunt în funcţie de politici economice etc.

Accentuând faptul că familia este unitatea de bază a societăţii - această instituţie cunoaşte şi ea, în ultimele decenii, modificări semnificative – trebuie amintit neîntârziat că un stat poate încerca s-o influenţeze în scopuri demografice (politică pronatalistă), dar că fiecare stat are obligaţia s-o ocrotească, pentru raţiuni de protecţie socială. Sunt ţări cu politici demografice neutre sau chiar antinataliste, dar care alocă fonduri mari pentru familii, uneori mai importante decât cele pe care le afectează statele cu politici pronataliste.

Se remarcă în ultimii ani – exemplul cel mai instructiv ni-l oferă Franţa – preferinţa acordată termenului de politică familială în dauna celui mai general şi vag de politică demografică, punct de vedere pe care îl împărtăşim şi noi. Ne-am referit la Franţa – o vom face şi în continuare – deoarece această ţară are cea mai veche legislaţie în materie (Codul familiei datează din 1939), cea mai complexă şi cu alocaţiile financiare cele mai importante. Franţa rămâne ca exemplu de ţară cu politică pronatalistă, aplicată cu respectul drepturilor fundamentale ale cuplurilor, opţiune consecventă, indiferent de partidele politice aflate la putere.

Formularea unei politici demografice este precedată de analiza tendinţelor demografice; formularea ei presupune alocarea de fonduri, având

---

1991 (Cap. XV. Politici demografice).

[1)] *A se vedea: Annual Review of Populaţion Law 1987. U.N.F.P.A. şi Harvard Law School, D.N.U., New York, 1990*

deci o restricție economică; aplicarea ei cere evaluarea sistematică a eficacității, în raport cu obiectivele şi cu mijloacele folosite.

Despre măsuri de politică demografică în România se poate vorbi din 1966, când au fost adoptate cele două decrete: asupra avortului (nr. 770) şi a divorțului (nr. 779), generate de nivelul scăzut al natalității şi de cel ridicat al divorțialității, percepute ca fiind grave pentru viitorul țării. Dar ca politică *expressis verbis,* cu mai multe obiective, cu motivații, ea datează din 1974. Caracterul ei, mijloacele folosite, consecințele negative - care se vor resimți încă decenii – sunt bine cunoscute. Să reamintim că în 1966, rata brută de natalitate - cea mai scăzută în perioada postbelică – a fost de 14,3 născuți vii la 1000 de locuitori, rata totală de fertilitate 1,9 copii, rata brută de reproducere 0,93 fete, rata netă de reproducere 0,88 fete.

Înlocuirea exactă a generațiilor succesive în România, ținând seama de nivelul ridicat al mortalității, este de 2,14 copii, rata brută de reproducere 1,04 fete, pentru ca rata netă de reproducere să fie unu (o fiică înlocuieşte pe mama ei în procesul de reproducere, luând în considerare şi efectul mortalității). Cât priveşte divorțialitatea, nivelul acesteia a fost, în anii 1961-1966, de 1,82 divorțuri la 1000 de locuitori. Foarte ridicat era considerat numărul avorturilor, depăşind cifra de 1.000.000 (circa 5 avorturi la un născut viu).

Situația demografică postrevoluționară

Într-o caracterizare sintetică, evoluția demografică a populației României în ultimele decenii se încadra în modelul general european al tranziției demografice, cu un anumit decalaj față de Europa occidentală[1)].

Trecerea de la nivelurile ridicate ale mortalității şi natalității s-a desfăşurat – ca şi în celelalte țări din Europa – în etape. Mortalitatea a început să scadă de la începutul secolului al XX-lea, în timp ce începutul scăderii natalității poate fi datat imediat după Primul Război Mondial, ambele tendințe s-au continuat, cu o alură mai rapidă după cel de-al Doilea Război Mondial. Tranziția structurii populației după vârstă, în sensul îmbătrânirii demografice, este un proces mai târziu, putând fi plasat prin anii ’50.

Evoluția demografică ar fi urmat modelul european, dacă nu ar fi modificată brutal prin măsurile de politică pronatalistă. În 1967 numărul născuților vii a fost dublu față de 1966, scăderea s-a reinstalat, modificată în unii ani prin înăsprirea măsurilor împotriva avorturilor. Inexistența mijloacelor contraceptive, combinată cu restricțiile în materie de avorturi, asigura un oarecare succes politicii pronataliste. Cât priveşte alocațiile de stat şi alte ajutoare pentru copii, al căror volum s-a ridicat, în 1989, la 22,4 miliarde lei (în 1980 volumul lor a fost de 10,8 miliarde), eficacitatea lor în ceea ce priveşte

---

1) *Vladimir Trebici, Ion Ghinoiu. Demografie şi etnografie. Editura Ştiințifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1986 (Cap. II Tranziția demografică a populației României).*

stimularea natalității, a fost – după părerea specialiştilor – foarte redusă.Ea putea fi valabilă doar pentru categoriile cu venituri foarte scăzute, cu nivel de instruire redus. De altfel, ponderea acestor cheltuieli, 3,5% în venitul național, este destul de redusă la scară internațională.

În ciuda măsurilor luate, natalitatea şi-a continuat tendința seculare de scădere. În anii 1985-1989 rata brută de natalitate a fost de 16 născuți vii la 1000 de locuitori ("producția de vieți" era de circa 374.000 de născuți vii în medie pe an). Măsura mai exactă a natalității este rata totală de fertilitate. Nivelul acesteia, în 1989, a fost de 2,19 copii – superioară nivelului de înlocuire a generațiilor, sau o rată brută de reproducere de 1,07 fete şi o rată netă de reproducere de 1,02 fete. Altfel spus, perspectiva reproducerii generației fiică era cu 2% mai mare față de generația mamă.

Fenomenul cel mai grav îl constituia creşterea mortalității generale şi a mortalității infantile. Rata brută de mortalitate în anii 1985-1989, a fost de 10,8 decese la 1000 de locuitori.

Dacă acest nivel ridicat se explică parțial prin accentuarea îmbătrânirii demografice, în schimb speranța de viață la naştere, în scădere după 1985, nu lasă nici o îndoială asupra creşterii mortalității. Cât priveşte mortalitatea infantilă, nivelul acesteia de 26 de decese sub un an la 1000 de născuți vii în anii 1985-1989 situa România pe ultimul loc din Europa (în 1987 nivelul a fost de 28,9%). Să mai amintim că scăderea natalității a avut ca rezultat şi accentuarea fenomenului de îmbătrânire demografică. Numărul avorturilor din instituțiile sanitare era de aproximativ 200.000 (1986-1989), cu cea mai înaltă rată europeană a mortalității materne. Emigrația se ridica la 18.000 – 20.000 de persoane anual.

Consecințele măsurilor de politică pronatalistă, caracterizată de experți străini drept genogenism, se concretizează în numărul mare de născuți cu malformații, handicapați etc., despre care s-a vorbit şi s-a scris mult.

Numeroase alte consecințe negative afectează corpul demografic al României pe care regimul totalitar comunist le-a lăsat moştenire viitorimii pe termen lung.

Această sumară schiță demografică ne permite să evaluăm sensul evoluțiilor demografice de după Revoluție şi ne sugerează modalități în legătură cu politica demografică.

Implozie demografică

Ceea ce s-a petrecut în plan demografic în România după Revoluție este fără precedent în istoria noastră demografică, dar şi fără analogie cu alte țări.

De aceea este anevoioasă evaluarea cauzelor şi consecințelor şi practic imposibilă o prognoză demografică cu metode clasice: va trebui să se recurgă la simulări şi scenarii, în locul proiectărilor demografice, cum cere demografia modernă.

Câteva aspecte rețin atenția: scăderea accelerată a natalității, accentuarea îmbătrânirii demografice, menținerea nivelului înalt al mortalității, explozia emigrației. Unele continuă tendințele acumulate în trecut; altele sunt apariții noi în contextul postrevoluționar. Un fapt pozitiv este mai buna cunoaştere a fenomenelor demografice, "deconspirarea" unor informații declarate înainte ca fiind "secrete" sau cel puțin "secret de serviciu". Comisia Națională pentru Statistică (fosta Direcția Centrală de Statistică) face publice numeroase , în spiritul adevărului. Ediția 1990 a "Anuarului statistic al României", "Breviarul statistic al României 1991", seria "Informații statistice operative", ajunsă la nr. 11, august 1991, ca şi alte publicații ne permit cunoaşterea tabloului demografic actual, punctat de discontinuități şi de răsturnări de tendințe.

- Natalitatea a cunoscut imediat după Revoluție o adevărată prăbuşire ("effondrement" în franceză). De la 369.544 de născuți vii, în 1989, cu o rată de 16 născuți vii la 1000 de locuitori, primul an după Revoluție, 1990, ne dă 314.746 de născuți vii, cu o rată de 13,6‰, cea mai scăzută în perioada 1946-1990, deci cu un deficit de circa 55.000 născuți vii[1)]. Tendința se continuă în semestrul I 1991 când numărul născuților-vii a fost de 139.265, cu o rată de 12,1‰[2)]. Extrapolând, numărul născuților-vii pe întregul an 1991 nu va fi mai mare de 270-280.000, cu 100.000 născuți-vii mai puțin decât în 1989 şi cu 130.000 mai puțin decât în 1980 (cu o treime mai puțin decât în 1980). Nu ne vom grăbi să facem analogia cu scăderea producției, dar se poate face o comparație cu productivitatea muncii. Într-adevăr, fertilitatea populației feminine, numită uneori şi "productivitatea" femeilor, arată o scădere semnificativă: rata totală de fertilitate, de 2,19 copii în 1989, a fost de 1,83 copii, în 1990, o scădere cu 16%. Rata brută de reproducere a fost de 0,89 fete, rata netă de reproducere de 0,85 fete, ambele subunitare, deci neasigurând reproducerea simplă a populației sau înlocuirea exactă a generațiilor. Pentru aceasta sunt necesare următoarele valori: 2,14 copii, 1,04 fete şi respectiv 1 fiică care să-i succeadă mamei sale. Dacă aceste tendințe se continuă, în 2-3 decenii începe să aibă loc scăderea numărului absolut al populației.

O asociere poate fi făcută cu numărul avorturilor. Una din primele măsuri luate de noile autorități (în Decembrie 1989) a fost "sceleratului" Decretului nr. 770, 1966. Consecința: de la un număr de 200.000 de avorturi în anii 1986-1989, s-a ajuns la 993.000, în 1990, şi la 975.000, în 1991 (pentru semestrul II cifra este extrapolată), adică 3-4 avorturi la o naştere vie.

Cum trebuie să fie interpretate aceste tendințe? Liberalizarea avorturilor în 1957 ca şi înăsprirea legislației în 1966 s-au făcut fără vreo analiză

[1)] *C.N.S. Informații statistice operative, nr. 1, februarie 1991.*

[2)] *C. N. S. Informații statistice operative, nr.2, august 1991.*

demografică privind consecințele. Abrogarea legislației restrictive asupra avorturilor, în Decembrie 1989, a fost făcută pentru a da satisfacție milioanelor de femei care au avut de suferit de pe urma unor măsuri brutale, inumane. Dintr-o extremă în alta. Medicii atrag insitent atenția asupra consecințelor medicale ale avorturilor. Sunt însă şi aspecte etice şi religioase ale acestor acte. Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române s-a pronunțat, într-o formulă generală, împotriva avorturilor.

Biserica Romano-Catolică este categorică împotriva avorturilor ca şi a folosirii contraceptivelor, aşa cum a fost reiterată poziția în enciclica "Humanae vitae". Sunt şi jurişti care combat acest procedeu, cu motivarea din dreptul roman "Infans conceptus pro natu habetur".

Esențial este că legislația avorturilor să nu mai fie folosită ca mijloc al politicii pronataliste. Dar dreptul cuplurilor de a avea numărul dorit de copii trebuie asigurat prin folosirea pe scară largă a contraceptivelor şi organizarea acțiunilor de planificare familială. Greşit se consideră de către unii că liberalizarea avorturilor ține de democrație şi de exercitarea fără îngrădire a drepturilor omului. Sunt țări cu veche tradiție demografică în care legislația avorturilor este restrictivă. Dezbaterile şi manifestațiile recent înregistrate în S U A. sunt instructive sub acest aspect.

Înlocuirea avorturilor cu contraceptive cere cheltuieli şi schimbare de mentalități. După informațiile pe care le deținem, chiar în condițiile liberălizării avorturilor, câteva zeci de mii de avorturi sunt clandestine, efectuate în condiții periculoase pentru sănătatea femeii.

- **Nupțialitatea** - care este legată de natalitate – se menține la un nivel relativ ridicat, oscilând între 7-8 căsătorii la 1000 de locuitori, în anii 1980-1991. Se pare că este justă afirmația unor sociologi potrivit căreia propensiunea pentru căsătorie şi pentru familie este încă puternică, datorită vitalității modelului cultural de origine țărănească.
- **Divorțialitatea** înregistrează o uşoară creştere: în semestrul I 1991 nivelul ei a fost de 1,68 divorțuri la 1000 de locuitori, cel mai ridicat după anii 1962-1966. Este greu de făcut o apreciere prospectivă. Nupțialitatea şi divorțialitatea sunt sensibil influențate de conjunctura economică. Studii efectuate în alte țări pun în evidență o anumită corelație între aceste fenomene demografice şi şomaj.
- **Mortalitatea generală,** al cărei nivel a crescut în ultimii ani, se menține ridicată. Rata brută de mortalitate, de 10,7 decese la 1000 de locuitori, în 1990, a fost de 11,2‰, în primul semestru al anului 1991. Mai semnificativă este evoluția speranței de viață la naştere. După scăderea acestui important indicator al calității vieții în ultimii ani se observă o uşoară redresare; tabela de mortalitate pe anii 1988-1990 indică o durată medie a vieții de 69,56 ani pentru ambele sexe, de 66,56 ani pentru

bărbați şi 72,65 ani pentru femei, valori ceva mai ridicate față de 1986-1988, fără însă să le atingă pe cele din 1982-1984[1)] .

- **Mortalitatea infantilă**, foarte înaltă şi ea, (26,9‰ în 1989 şi 1990), a fost de 22,5‰, în semestrul I 1991, ceea ce ar putea indica reluarea tendinței de scădere. Oricum, speranța de viață la naştere, ca şi nivelul mortalității infantile – necontestați indici ai calității vieții – situează România pe ultimele sau penultimele locuri din Europa.
- **Migrația externă** a cunoscut o "explozie" după Decembrie 1989. În trecut soldul net era de – 18.000 până la – 20.000; în 1990 a fost de circa – 87.000. Emigrarea de tineri, în special cu studii superioare, a fost considerată de Guvern şi de opoziție, ca o pierderea serioasă pentru țară, pentru economia națională. Cauzele economice ca şi cele psihologice ale exodului, deşi cunoscute în general, trebuie studiate mai aprofundat.
- **Sporul total** ca şi excedentul natural au fost modificate ca urmare a evoluției amintite a natalității, ca şi a mortalității, la care se adaugă efectul emigrației. La 1 ianuarie 1991 numărul populației a fost de 23.192.274, cu 20.000 mai mic ca la 1 ianuarie 1990, fenomen apărut pentru prima dată în istoria demografică postbelică. Sporul natural, cândva de 170.000 de persoane, a ajuns să reprezinte, în 1990, 67.660, iar în semestrul I 1991 doar 10.018 (deci 20.000 pe întregul an 1991). Rata medie anuală de creştere, cândva de 1%, a ajuns la 0,3% , (1990) şi de 0,1% (semestrul I 1991), amintind în perspectivă rata zero de creştere a populației.
- **Îmbătrânirea demografică**, consecință a evoluției natalității şi mortalității, mai recent şi a emigrației, este procesul cu cele mai importante consecințe economice, sociale, demografice şi psihologice. Indici precum: proporția populației de 60 ani şi peste, vârsta medie şi mediană a populației, raportul de dependență arată viteza cu care s-a produs acest fenomen.

Vârsta medie a întregii populații a ajuns la 34,7 ani, cea mediană, la 32 ani, ponderea persoanelor de 60 ani şi peste a ajuns la 15,8%, a tinerilor (0-14 ani) a scăzut la 23,3%. Îmbătrânirea este mult mai avansată în populația rurală[1)] .

Solicitările - de fapt, suprasolicitările – populației vârstnice făcute asupra sistemelor economic, sanitar, financiar (considerabil resimțite la nivelul ministerului de resort) pot fi ilustrate cu evoluția numărului de pensionari. În anul 1980 numărul pensionarilor de asigurări sociale a fost de 1.606.100. Dacă adăugăm şi pensionarii membri ai C. A. P. , în număr de 1.194.300, pensionarii IOVR (1.155.000), pensionarii țărani cu gospodării individuale

---

1) C.N.S. Informații statistice operative, nr. 4, aprilie 1991.

1) C. N. S. Informații statistice operative, nr. 7, iunie 1991 şi nr.9, august 1991.

(55.000) şi beneficiarii de ajutor social (82.600), ajungem la cifra totală de 3.053.500 de persoane. În 1990, numărul pensionarilor de asigurări sociale a fost de 2.494.900 (cu 55% mai mult ca în 1980), iar al pensionarilor de toate categoriile 3.604.000.

Dacă luăm în considerare că în 1990 numărul populației active a fost de 11.106.000, iar al salariaților de 8.102.200 putem stabili "presiunea" pensionarilor asupra populației ocupate: 33 de pensionari la 100 de persoane ocupate, 31 de pensionari de asigurări sociale la loc salariați. Demografic vorbind, cei 3.674.565 în vârsta de 60 ani şi peste față de 14.121.743 de adulți în vârstă de 15-59 de ani, exercită o "presiune" de 26 de vârstnici la 100 de adulți. În mediul rural numărul bătrânilor este aproape egal cu cel al tinerilor. Migrația internă a avantajat populația urbană; "presiunea" în rural este mult mai mare.

S-ar cuveni să examinăm problemele demografice şi sub raport teritorial, evidențiind rolul migrației interne, al evoluției natalității şi mortalității.

Politica demografică pe termen scurt

În condițiile arătate sumar în cele de mai sus, judecățile privind politica demografică trebuie formulate diferențiat: pe termen scurt şi pe termen lung. Inerția demografică, cu formidabila-i forță, cere măsuri cu efect pe termen lung, cu caracter de strategie. În schimb, efectele negative ale evoluției demografice acumulate din deceniile anterioare, impun soluții pe termen scurt. Este prea devreme ca să se formuleze o politică demografică complexă, cu toate obiectivele pe care le presupune o asemenea soluție. Noțiunea de tranziție, cu care ne-am obişnuit în domeniul economic şi social, este valabilă şi pentru demografie, cu nuanțarea pe care o impune specificul acestui domeniu. Măsurile şi legislația vor avea mai curând un caracter de protecție socială. Ele trebuie dezbărate de finalitate demografică. Este prematur să se vorbească de o politică pronatalistă sau antinatalistă, deoarece în această perioadă problemele se pun cu totul diferit.

Reducerea morbidității şi mortalității rămâne un obiectiv prioritar, ținând seama de cauzele de deces. Reducerea mortalității infantile este de asemenea un obiectiv de maximă importanță. Măsurile în acest domeniu au caracter de urgență, ele reclamă însăşi o strategie pe termen lung. Restricția economică impune acțiuni de optimizare, cu calculele de tipul " cost-beneficiu".

Sintagma "populație – dezvoltare" poate fi înfățişată sub forma: "cauzele şi consecințele evoluției demografice" (de altfel, acesta este titlul unei lucrări magistrale a experților de la ONU).

Dacă despre cauzele social-economice ale natalității şi mortalității s-a scris şi se va mai scrie mult, dată fiind complexitatea lanțului cauzal, în schimb consecințele pot fi mai uşor identificate. O creştere a numărului populației, de pildă, poate fi exprimată prin numărul de locuri de muncă suplimentare, prin volumul sporit de bunuri sau servicii etc. Acest lucru este cel mai evident în

consecințele pe care le generează îmbătrânirea demografică a populației. Cheltuielile pentru asigurările sociale au crescut an de an: ponderea lor în finanțarea cheltuielilor social-culturale de la bugetul de stat, cândva 25%, reprezintă în ultimii ani 43-45%. Or, cum sistemul în vigoare la noi - ca şi în cele mai multe țări – este cel de repartiție (şi nu de capitalizare, ceea ce înseamnă că pentru pensii cheltuielile sunt suportate de populația activă prezentă), este de cea mai mare importanță un raport optim între pensionari şi populația activă. Piramida vârstelor se modifică în sensul creşterii ponderii vârstnicilor şi al scăderii ponderii populației tinere, în aşa fel încât "presiunea" vârstnicilor asupra populației adulte şi, respectiv asupra populației economic active sporeşte sistematic. Dar aici factorul principal este scăderea natalității.

Redresarea natalității pe termen lung este percepută astăzi ca o necesitate economică, chiar şi de către țările cu o politică demografică neutră. La aceasta se adaugă şi faptul că o proporție justă între clasele de vârstă, în favoarea celor tinere, este considerată ca o condiție a menținerii capacității de inovație şi de progres a societății respective.

Dacă pentru sistemul financiar şi, mai general, pentru cel economic principalul este să facă față consecințelor îmbătrânirii demografice, în schimb pentru societatea globală problema cea mai importantă, de perspectivă este menținerea natalității la un nivel rațional, asigurarea unor efective numerice ale generațiilor care să poată susține progresul societății. Motivația este alta decât aceea patriotică invocată de politica pronatalistă. O spunea preşedintele Franței, François Mitterand, în " Lettre à tous les Français", din 8 aprilie 1988:

"La France sera forte de ses familles et s'épanouira dans ses enfants. Les générations nombreuses sont des générations créatrices… Or, nous sommes panores d'enfants dans une Europe plus pauvre encore…" În Franța cel puțin, - cum ne asigură cunoscutul istoric şi demograf Jacques Dupâquier1)) -, nu mai există oficial doctrină de "dreapta" sau de "stânga" în ceea ce priveşte familia. "Aceasta rămâne în opinia publică o valoare fundamentală şi majoritatea acestei opinii este neliniştită de prăbuşirea fertilității, căci argumentul îmbătrânirii plin de amenințări la adresa sistemului protecției sociale, are un impact considerabil".

"Producția de vieți" este incomparabil mai importantă decât producția materială.

Perspectivele pe care scăderea natalității le creează în România scăderea natalității nu sunt încă studiate. Nu este numai o timiditate şi un reflex justificat la aberanta politică pronatalistă ceauşistă. Este pur şi simplu refuzul de a aborda probleme de perspectivă sub presiunea unor necesități economice stringente, tendință de altfel caracteristică unei perioade de tranziție.

[1)] *Jacques Dupâquier. Démographie et démocratie. În: Population et avenir, Alliance Naționale, No. 603, Mai-Juin, 1991.*

Repunând pe rol problema fertilității în noile condiții, cu alte motivații, în care locul opticii cantitativiste să-l ia considerațiile privind calitatea şi bunăstarea populației ne dăm seama cât de importantă şi urgentă este inițierea de studii interdisciplinare pe această temă. Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții este printre primele chemate să se angajeze în această acțiune, la care vor trebui să se implice Comisia Națională pentru Statistică şi Comisia de Demografie a Academiei Române, cu sprijinul departamentelor de resort şi al institutelor ştiințifice de specialitate. Una din modalități ar fi estimațiile prospective efectuate cu metoda simulărilor şi scenariilor, în locul proiectărilor demografice tradiționale, care să pună în evidență consecințele diferitelor variante. O mai bună informare a opiniei publice, eventual şi prin publicarea de rapoarte demografice periodice ar avea o importanță deosebită.

Se vor pune şi alte probleme de ordin organizatoric. În Franța, de pildă, există un Secretariat de Stat pentru problemele familiei şi persoanelor vârstnice.

În România a fost înființat un Secretariat de Stat pentru problemele persoanelor handicapate foarte necesar). Crearea unui organism pentru problemele familiei şi cele demografice va trebui să fie pasul următor. Mai concret şi detaliat despre aceste probleme, într-un material viitor.

FAMILIA ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

Georgeta MITREA

Familia este prima instituție socială (prima în ordinea importanței dar şi în sens cronologic) care are rolul de a produce o mediere între individ şi societate pe linia necesităților lor specifice. Deşi este o instituție tradițională care tinde să-şi păstreze structurile, nici o transformare din societate, majoră sau minoră, la nivel economic, politic, spiritual, al cadrului legislativ nu se produce fără efecte imediate sau mai târzii la nivelul structurii sau funcțiilor familiei. Este firesc în acest caz, să încercăm o identificare a problemelor ei în perioada pe care o parcurgem, de tranziție. Cu atât mai mult cu cât această perioadă nu e pur şi simplu una de reaşezare a structurilor în urma unui şoc social, ci de restructurare.

Nu se poate începe acest demers fără o trecere succintă în revistă succintă a perturbărilor funcțiilor familiei în timpul regimului comunist. Deşi familia este văzută de multe ori ca instanță de prezervare pentru indivizi, care se izolează în acest cadru în perioadele în care contactul cu societatea la orice nivel este frustrant pentru ei – şi aşa s-a întâmplat şi la noi în timpul dictaturii comuniste şi în mod vizibil după 1980 – ea a fost supusă unui proces de eroziune, căruia acum trebuie să-i facem un trist bilanț.

I. La nivelul funcțiilor biologice-psihice şi sanitare ale familiei:

1. Situația economică tot mai precară şi măsurile de raționalizare din deceniul 1980-1990 în mod special, au pus în pericol dezvoltarea biologică normală a membrilor familiei.
2. Cadrul legal necorespunzător, iresponsabil şi inuman (legislația privind întreruperea cursului sarcinii), care a împiedicat realizarea unui *planing* familial, a avut diverse efecte, toate cu rol distructiv: scontatul spor demografic nu s-a produs, sporul natural al populației înregistrând o regresie clară după 1975; disfuncții la nivelul relațiilor sexuale, cu efecte patogene asupra psihologiei partenerilor şi asupra climatului familial în general; alterarea sănătății populației feminine (înregistrându-se frecvente cazuri de deces datorate încercărilor improvizate de întrerupere a sarcinii, improvizate); sporirea numărului de copii născuți în afara familiei sau abandonați de familii aflate în imposibilitatea de a le asigura mijloace de subzistență.
3. Constrângerea, teroarea, minciuna au indus stări psihice de teamă, de angoasă, de disperare, de duplicitate care au alimentat conflicte de tip nevrotic la indivizi, toate acestea generate de mai multe ori în orizontul familiei sau potențate în acest cadru.

4. Presiunile sociale şi economice exercitate de sistemul politic asupra populației României au determinat modificări grave la nivel genetic, asupra complexului de gene care controlează inteligența.

II. Funcția de solidaritate familială, care presupune un fundament afectiv corespunzător, a fost de asemenea afectată. Cadrul instituțional neadecvat nu a permis realizarea de către un personal competent a sfatului genetic, a consultației prenupțiale; un mare număr de familii tinere fie s-a constituit la întâmplare, fie a fost confruntat cu probleme create de relația maritală, care nesoluționate la timp au alimentat starea de conflict, divorțialitatea. După anul 1980 s-a manifestat o scădere vizibilă a numărului de căsătorii la mia de locuitori şi încă din 1975 s-a menținut o cifră ridicată a divorțialității.

III. Funcția economică de acumulare de venituri suficiente pentru întreaga familie şi de organizare a unei gospodării pe baza unui buget comun a cunoscut perturbări specifice.

1. La nivelul bugetului de familie raritatea produselor şi sistemul de aprovizionare haotic, ştrangulat, au determinat lipsa de control asupra cheltuielilor care au devenit imprevizibile; consumul a devenit irațional.
2. Lipsa produselor a determinat o acumulare de fonduri băneşti la nivelul familiilor, ceea ce a perturbat sistemul financiar general.
3. Criza economică a alimentat stările de conflict intrafamilial, a sporit stresul şi agresivitatea indivizilor.
4. Sistemul comunist bazat pe industrializare masivă şi forțată a determinat dislocări masive ale populației săteşti şi concomitent apariția problemei navetismului care, la rândul ei, a afectat starea de sănătate a indivizilor şi bugetul de timp liber al familiei.
5. Aceeaşi politică a industrializării a dus la sporirea populației feminine în industrie, ceea ce, în condițiile de insuficientă dotare a întreprinderilor, de lipsă a preocupării pentru rezolvarea problemelor umane ale muncii, de scăzută productivitate şi ca urmare a sporirii timpului de muncă, mai ales după 1980, a scurtcircuitat rolul specific al femeilor în familie. Stresul sporit al acestora, lipsa de timp au afectat nu numai fondul biologic al acestei subpopulații, dar şi echilibrul familial în general; funcția educativă şi socializatoare, mai mult sau mai puțin, a scăpat de sub controlul familiei, care, se ştie, este cea mai importantă instanță a socializării copilului. Relația în sens invers a avut de asemenea de suferit. Familia nu a mai putut fi cadrul optim de refacere a forței de muncă, de premisă a dezvoltării indivizilor ca persoane eficiente în viața socială, în muncă în mod special.
6. Economia de tip centralizat, prelungirea forțată a duratei şcolarității au amânat obținerea de către tineri a independenței economice, nu au creat posibilitatea pe care o economie de piață o creează, ca tinerii chiar în perioada de şcolaritate să-şi asigure surse de venit prin muncă. Aceasta a

fost sursa a conflictelor între generații, a dezvoltării unor generații de tineri marcate de pasivitate, indiferență, lipsă de activism, de inițiativă, dependență pronunțată față de generația parentală. O problemă specială a devenit aceasta la familiile de studenți constituite, minând trăinicia acestor familii. Lipsa de independență economică şi sistemul forțat, represiv de repartizare după terminarea studiilor, au alimentat divorțialitatea în rândul familiilor studențeşti.

IV. Funcția educativă, socializatoare

Prin esență această este funcția care pregăteşte individul pentru o cât mai bună adaptare, atât la condițiile în care va munci ca ființă matură, cât şi la condițiile vieții de familie pe care şi-o va întemeia.

1. Familia s-a văzut purtătoare a unui sistem de valori duplicitar, care a afectat profilul psihic al tinerilor:

- minciuna la scară generalizată a obligat familia să-şi educe copiii în acest spirit, aceasta dovedindu-se prin experiență o condiție a reuşitei lor. Tânăra generație şi-a pierdut încrederea şi în sistemul ca atare şi în generația parentală:
- criza economică şi lipsa de libertate au determinat familia să educe copiii în spiritul unui dezinteres total față de treburile publice, al indiferenței, al delăsării;
- sistemul de constrângeri a sădit în noua generație, prin intermediul familiei, spiritul concurenței neloiale, bazată pe speculă, mită, răsturnarea valorilor.

2. Cadrul social existent a creat un destin anume pregătirii tinerilor pentru viața de familie:

- acumularea stării de tensiune, determinată de sistemul de reprimare, a făcut din familie singurul mediu posibil de descărcare a acestei tensiuni (rezolvarea conflictului în plan local, în plan general nefiind posibilă până la sfârşitul anului 1989) – aceasta a însemnat sacrificarea instituției fără care o dezvoltare normală a indivizilor nu este posibilă. Tendința de apărare firească din partea familiei a făcut ca generația parentală să educe copiii în spiritul unei autoconservări şi al unei lipse de maleabilitate, nefavorabile pentru întemeierea unor noi familii. Conflictul s-a transferat asupra acestora, fiind o sursă a divorțialității. Este semnificativ că sporirea reprimării a coincis în timp cu sporirea cifrei divorțialității;
- deşi sloganul era acela al rolului conducător al clasei muncitoare în societate, intelectualitatea a reprezentat subpopulația cu statut dezirabil; aceasta nu pe criteriul competenței, ci al diplomei de studii, pe lângă faptul că standardele de obținere a acestei diplome au scăzut tot mai mult, diploma în sine a devenit criteriu de alegere a partenerilor, făcând din intelectualitate o clasă endogamă, ceea ce a avut consecințe

negative asupra sporului natural al populației, această subpopulație având o prolificitate redusă; în plus, acest criteriu a devenit o sursă de formare şi desfacere a relației maritale cu caracter artificial, complicând viața de familie; criteriul material, al averii, a continuat să funcționeze, deşi în proporție mai scăzută decât în societatea tradițională.

*

* *

Situația familiei a cunoscut, desigur, transformări după Revoluție, ea căpătând un alt profil în perioada de tranziție. Dar rapiditatea transformărilor după Decembrie 1989, care a determinat convulsii şi la nivelul familiei, înscrisă până acum că toate celelalte instituții pe linia unei stabilități vecine cu hibernarea, face greu de prevăzut cum îşi va crea această instituție o nouă stabilitate, care va fi conturul ei viitor.

I. Perioada de tranziție marchează o serie de transformări la nivelul funcțiilor biologice, psihice şi sanitare ale familiei, unele cu caracter pozitiv, altele cu caracter negativ.

1. Deşi situația economică nu a cunoscut până în prezent un reviriment, aprovizionarea cu bunuri alimentare se desfăşoară pe alte coordonate datorită importului realizat de către stat. În anul 1991 explozia de produse desfăcute pe piață de către agenții economici privați mai ridică, în afara prețurilor uneori inaccesibile, o altă problemă: a garanției pe care produsele o oferă în ceea ce priveşte termenul de valabilitate.

2. În 1990 s-a constatat o scădere a natalității în raport cu anul 1989, România înscriindu-se în rândul țărilor cu natalitate relativ mică, specifică mai curând țărilor dezvoltate. Cauzele sunt cunoscute: aplicarea pe scară largă a măsurilor contraceptive şi abrogarea legislației privind întreruperea cursului sarcinii. Abrogarea acestei legi reprezintă un act de dreptate față de familia care acum se poate spune că îşi elaborează un *planing* familial. Dar a apărut o altă problemă şi în această privință au fost trase semnale de alarmă din partea forurilor medicale: numărul foarte mare de întreruperi de sarcină în anul 1990 a arătat că populația feminină a abuzat de această posibilitate fără conştiința pericolului ce planează asupra sănătății femeii. De unde concluzia lipsei unei educații în acest plan. Au existat factori favorizanți ai creşterii natalității: creşterea numărului de căsătorii la mia de locuitori şi scăderea divorțialității. Trebuie făcute două precizări:

- nu ne putem încă pronunța asupra tendinței acestor indicatori demografici, o concluzie acum ar fi pripită;
- ei nu au putut influența în 1990 comportamentul demografic al populației.

3. Deşi mortalitatea generală generală s-a menținut la un nivel apropiat de cel din țările dezvoltate, mortalitatea infantilă este una dintre cele mai ridicate din Europa. Această situație ridică semne de întrebare nu numai în legătură cu calitatea serviciilor de asistență medicale (care se ştie că este încă

foarte scăzută), dar şi în legătură cu sănătatea genitorilor, în legătură cu educația femeilor pe linia maternității.

II. Importanța funcției de solidaritate familială, a climatului afectiv pe care familia are menirea de a-l crea a ieşit acum, în perioada de tranziție la iveală. Estimările făcute au arătat că există în țară în jur de 160.000 de orfani, mulți dintre ei fiind de fapt copii abandonați de familie. Cunoscându-se că în special asemenea copii sunt potențiali psihopați şi delincvenți, trebuie accentuată ideea că, nemaipunând la socoteală lipsurile lor materiale, condițiile în care trăiesc în spitale, în orfelinate şi care sunt în unele locuri cu totul improprii, ei sunt frustrați în primul rând de climatul afectiv al familiei.

III. În planul funcției economice a familiei s-au produs transformări care necesită precizări.

1. Datele statistice arată că în anul 1990 comparativ cu anul 1989 în structura cheltuielilor totale de consum al familiilor de salariați şi țărani aproape o jumătate o reprezintă cheltuielile pentru consum alimentar, a căror pondere, deşi este în uşoară scădere față de anul 1989, deține încă un nivel ridicat, atât relativ cât şi absolut. Să ținem cont de faptul că liberalizarea prețurilor la produsele alimentare în anul 1991 a determinat, desigur, încă o răsturnare a acestei situații, făcând familia să se confrunte acum cu greutățile perioadei de tranziție. Întrebarea care se pune este în ce măsură familia, în special familia săracă, poate face față acestei situații, în condițiile în care efectele procesului de eroziune la care a fost supusă în timpul regimului comunist nu au fost anihilate decât într-o oarecare măsură?
2. În această conjunctură o problemă distinctă o reprezintă familiile cu venituri reduse, familiile afectate de şomaj, familiile cu mulți copii, în contextul în care societatea noastră nu are suficiente resurse pentru a diminua efectele şocului resimțit de aceste familii şi ştiind că dificultățile materiale au o acțiune distructivă asupra stabilității familiale, asupra tuturor funcțiilor îndeplinite de familie.

IV. Funcția socializatoare comportă în perioada de tranziție atribuite noi, specifice, pe care familia nu este încă pregătită să le facă operaționale.

1. Familia este încă nepregătită să-şi educe copiii în spiritul independenței, al inițiativei; ea percepe în general schimbarea doar cu conotațiile ei negative, nu a pregătit noile generații în spiritul mobilității.
2. Comportamentul, care în vechiul regim a avut o valoare adaptativă, în prezent nu mai e funcțional, rezervând astfel individului neplăcere şi eşec. Familia are rolul ei în formarea tinerilor ca persoane eficiente. Lipsa de eficiență a reprezentat răspunsul adecvat față de un regim care se comportă ineficient. Familia este confruntată cu noua problemă a educării copiilor astfel încât prin forțe proprii să rezolve problemele în mod eficient, benefic şi pentru ei şi pentru colectivitate.
3. O altă problemă, care pentru societatea noastră este prima în prezent în ordinea actualității, este cea a educării individului în familie în spiritul unei

noi morale. S-a văzut efectul dispariției represiunii în planul disciplinei, al responsabilității, al cinstei. Familia este instanța care poate reuşi cu cel mai mare succes să "programeze" copilul pe coordonatele unei morale noi. Aici apare întrebarea: poate reuşi familia din țara noastră secătuită de resurse şi vigoare în regimul trecut, marcată de explodarea stării de conflict ținută în latență până acum, de explozia de corupție care însoțeşte debutul privatizării, poate reuşi această familie să treacă de la poziția defensivă de amortizare a loviturilor primite de indivizi din partea societății (familia ca ultim refugiu într-o societate alienată), la poziția ofensivă, de avangardă, de formare a unui altfel de om?

Toate aceste probleme ale familiei necesită, desigur, soluții şi pe cât posibil cît mai rapide, chiar dacă unele nu-şi vor face simțit efectul decât în timp. Vom sugera câteva.

1. Se cunoaşte faptul că regimul trecut îngropase psihologia în uitare şi în prezent suntem practic în aşteptarea unor generații de psihologi care să răspundă unei necesități acute.

Familia are nevoie de un număr cît mai mare de psihologi pe care să-i poată consulta în ceea ce priveşte *planingul* familial în general, dar şi educația sexuală a tinerei generații, sfatul premarital. Familia poate depăşi numai prin realizarea unei educații de masă starea de inhibiție care o face să evite în mod constant discutarea problemelor cele mai delicate ale relațiilor dintre soți, precum şi ale relațiilor dintre părinți şi copii.

Practic, psihologii trebuie să invadeze toate canalele mass media (inclusiv televiziunea care este încă *o terra nova* pentru ei) astfel încât indivizii, familia să simtă nevoia de a-i consulta în aceeaşi manieră în care simt nevoia de a consulta un medic internist sau stomatolog. Contactul direct cu beneficiarul (adică familia) a fost lăsat până în prezent, după Revoluție, aproape exclusiv în seama medicilor (de exemplu, Societatea de *planing* Familial, creată recent, e formată din medici).

În acest context, numărul de locuri pentru admiterea la Facultatea de Sociologie-Psihologie (ne referim la universitatea de stat) este simbolic. El trebuie mărit.

2. În legătură cu copiii orfani şi abandonați de familiile lor, măsura cea mai sigură ar fi înfierea pe scară cât mai largă. S-a observat deja că asemenea copii, care au şansa de a fi înfiați, realizează progrese de-a dreptul spectaculoase la nivelul tuturor capacităților lor psihice. Dar, în condițiile în care nici o familie, chiar dacă nu are copii, nu poate fi obligată să facă un asemenea pas, o soluție pe care o propunem ar fi aceea a măririi considerabile a numărului de persoane care lucrează în orfelinate, inclusiv psihologi. Practic, luând în considerație întreg personalul (medici, psihologi, personal mediu, de îngrijire), el ar trebui să se ridice la jumătate în raport cu numărul copiilor, astfel încât fiecare persoană să "înfieze" doi copii. Pentru aceasta ar fi necesară în

plus, o selecție foarte riguroasă a acestor persoane pe criteriul competenței, al disponibilităților lor psihice pentru asemenea muncă. Şi nu în ultimul rând, salariul acestor persoane trebuie să fie unul dintre cele mai substanțiale.

3. Măsurile de protecție socială a familiilor cu venituri reduse şi cu număr mare de copii. Aceste măsuri trebuie să reprezinte însă nu un ajutor material care - în virtutea beneficiilor secundare pe care le creează - tinde să se perpetueze fără a se schimba cu nimic condiția acestor familii, ci un ajutor mai complex care să antreneze şi laturi ale educației, pentru a face indivizii respectivi capabili după un timp să se ajute singuri.

4. Educarea părinților. este primul pas în asigurarea unei funcții socializatoare adecvate a familiei. Pentru aceasta se impune un efort conjugat al psihologilor şi medicilor, al şcolii (care trebuie să includă programe speciale, cursuri cu părinții) al mass mediei. Televiziunea, componentă a mass mediei cu o largă audiență în rândul maselor, trebuie să aibă programe speciale dedicate familiei, utile şi în mod special atractive. Presa trebuie să rezerve spații ample articolelor de educație a familiei. Aceasta cere un efort sporit din partea redacțiilor, a autorilor, care sunt tentați să ofere – din rațiuni comerciale – în special literatură pornografică şi de scandal, de natură să trezească necondiționat curiozitatea.

Toate aceste soluții sunt greu de materializat în condițiile în care nu mai există un sistem centralizat şi cenzurant de influențare a maselor. Ele se pot constitui într-un sistem de acțiune eficient doar în cazul în care se creează un organism care să-şi asume responsabilitatea de a conjuga eforturile în sensul propus.

CALITATEA RELAȚIILOR SOCIALE. REZOLVAREA PE CALE DEMOCRATICĂ A CONFLICTELOR

dr. Ana BĂLAŞA

1. Perioada de tranziție pe care o parcurge țara noastră întruneşte caracteristicile ce definesc – din perspectivă sociologică – o veritabilă schimbare socială: ea antrenează, într-un fel sau altul, întreaga națiune, este deci un fenomen colectiv; este o schimbare de structură; schimbările structurale în organizarea socială nu sunt superficiale şi efemere, ci profunde şi durabile; prin raportare la punctul de pornire, schimbările sunt identificabile în timp; există un consens, inclusiv la nivelul cunştiinței comune, privind aspirațiile şi chiar certitudinea ireversibilității procesului declanşat în Decembrie 1989.

Prin cumularea condițiilor menționate mai sus, definitorii pentru ceea ce numim schimbare socială, este afectat însuşi cursul istoriei societății româneşti. Sensul acestui curs (tranziție spre ce?) vizează un alt sistem de organizare economică, socială şi politică, dintre caracteristicile căruia, cel puțin două întrunesc un acord general: trecerea la economia de piață şi instaurarea democrației.

Definirea societății viitoare prin consensul numai asupra acestor două atribute lasă însă un spațiu mare de incertitudine, facilitând o diversitate de opțiuni şi opinii contradictorii din care decurg dificultăți în realizarea cooperării şi a păcii sociale.

Constatăm că, pe de o parte, una din condițiile realizării reformei este asigurarea unei stabilități cât mai mari a climatului economico-social, iar pe de altă parte, accelerarea proceselor economice şi sociale din perioada de tranziție la economia de piață, pluralismul opțiunilor valorice şi comportamentale duc la contradicții, tensiuni şi conflicte în diferite planuri ale vieții sociale, între diferite grupuri sau colectivități umane.

În această situație care este strategia optimă şi ce criterii ar trebui să stea la baza elaborării ei? Un criteriu sigur îl constituie minimizarea costurilor sociale şi asigurarea, chiar în condițiile date, a unui standard de viață acceptabil.

De altfel, analize şi perspective mondiale, realizate în țări occidentale, punând în dezbatere dezvoltarea industrială şi modelele de creştere şi evidențiind efectele lor negative, declanşează adevărate semnale de alarmă privind necesitatea reorientării economiei în scopul îmbunătățirii calității vieții.

Calitatea vieții cotidiene este elementul unde apar cu claritate contradicțiile dintre progresul economic şi progresul social şi, totodată, un criteriu pentru judecarea rezultatelor economice. Calitatea vieții devine astfel şi o valoare socială, susceptibilă să fundamenteze să fundamenteze un "control" al opțiunilor economice.

Funcționarea eficientă a sistemelor şi subsistemelor economice şi sociale constituie doar mijlocul pentru atingerea scopului: calitatea vieții pentru toți indivizii, grupurile şi colectivitățile sociale. Societatea românească, din motive specifice istoriei sale recente, nu mai poate amâna acest scop sau nu mai este dispusă să-l amâne, îl doreşte înfăptuit "aici şi acum".

2. Într-o strategie a tranziției care să aibă ca obiectiv clar definit, obligatoriu chiar, calitatea vieții, se impune ca, pe lângă politica economică şi politicile sociale "clasice", să fie luată în considerare o politică socială aparte care să-şi propună ca scop însăşi reglarea raporturilor dintre actorii sociali şi promovarea unui anumit stil al acestora.

Ameliorarea relațiilor socioumane-intrafamiliale, interpersonale, profesionale politice, interreligioase interetnice etc. – se poate constitui într-una din cele mai importante surse non-economice ale stabilității sociale şi, totodată, ale creşterii calității vieții.

În societatea contemporană în general, nu numai în țările est-europene, se constată că agitația şi contestația sociale par să constituie o permanență, iar conflictele sunt recunoscute ca trăsătură a tuturor structurilor sociale. Această realitate impune elaborarea unor modalități de administrare a conflictelor sociale şi de rezolvare a lor pe cale democratică: construirea unor mecanisme specifice care să faciliteze dialogul şi negocierea, cooperarea şi solidaritatea în beneficiul atât al societății cât şi al individului. Această căutare a devenit, mai ales în ultimele decenii, obiect al cercetării ştiințifice, conturându-se pe această bază, necesitatea unei politici în domeniul raporturilor socioumane.

Echilibrul şi stabilitatea, cooperarea şi pacea socială nu se pot realiza uşor, fără dificultăți, mai ales în societăți pluraliste şi atât de complexe ca cele contemporane. Stilul raporturilor sociale şi al contactelor interpersonale se construieşte, "se învață" odată cu edificarea democrației, cu asigurarea egalității condițiilor şi a libertății individuale. Din perspectiva calității vieții, soluțiile constructive şi totodată democratice de rezolvare a divergențelor de interese economice, sociale, politice, etnice, religioase sunt dialogul, negocierea, cooperarea. Pregătirea unor cadre specializate în acest domeniu al medierii între diferiți actori sociali, instituționalizarea dialogului, a negocierii şi a cooperării ca modalități de rezolvare a conflictelor din cele mai diverse domenii ale vieții social-economice, găsirea unor metode adecvate de informare, consultare, codecizie şi participare a partenerilor sociali în problemele tehnice ale producției, ale personalului în şi înafara cadrului vieții de muncă, în politicile economice şi financiare şi chiar în politicile generale, la

nivel macrosocial, vor avea efecte esențiale în prevenirea sau reglarea conflictelor sociale.

De asemenea, prin aceste procedee democratice, pot fi valorificate consecințele pozitive ale conflictelor sociale care privesc întărirea funcției integrative a grupurilor (sistemelor) sociale implicate şi inducerea unor schimbări sociale.

DELINCVENȚA JUVENILĂ ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

Margareta BALAŞ
Margareta FLESNER

În perioada anterioară Revoluției, cunoaşterea şi explicarea fenomenului infracțional nu puteau fi realizate datorită statisticilor false, cenzurate care nu ofereau imaginea reală a societății româneşti, societate în care educarea tineretului se axa pe conformism față de valorile şi normele societății la care tinerii se supuneau necondiționat.

Obligativitatea învățământului din vechiul regim nu reuşea nici pe departe să-şi atingă scopul de educare şi de pregătire a forței de muncă. Rigiditatea acestuia a determinat carențe comportamentale, adoptarea unor false poziții sociale în rândul tinerilor cărora li se impunea o anumită imagine a societății, alta decât cea reală.

Imediat după Revoluție delicvența juvenilă a constituit unul dintre aspectele sociale care s-a manifestat cu pregnanță în contextul dublării infracționalității în România. Fenomenul este şocant, dar perfect explicabil dacă avem în vedere următoarele aspecte:

1. liberalizarea convingerilor şi ideilor majorității tinerilor supuşi - în perioada anterioară - frustrării, impunerii autoritare a unor modele conformiste la care se adaugă limitarea libertății conduitei;
2. deruta normativă existentă în perioada de criză socială (revoluție, război) care determină apariția fenomenelor anomice, explicabile prin suspendarea funcționalității unora dintre vechile norme şi imposibilitatea înlocuirii acestora cu altele noi care să acopere "vidul" normativ existent în societate;
3. slăbirea autorității controlului exercitat de instituții specializate;
4. fluctuațiile socio-economice şi politice (evenimentele politice din februarie, mai, iunie 1990) care au determinat apariția unei labilități comportamentale favorabile creării unui tip distinct de delincvent juvenil (tipul de adolescent derutat, influențabil, fluctuant, inadaptabil);
5. în perioada cuprinsă între dec. 1989 – aprilie 1990 a fost greu de stabilit o delimitare între devianță şi delicvență, formele lor de manifestare fie că s-a suprapus, fie s-au substituit;
6. încercările de normalizare - evidente după 20 mai 1990 - a vieții economice şi social-politice prin schimbarea structurală a economiei (procesul de privatizare, liberalizarea prețurilor, adoptarea legii funciare), instaurarea

treptată a unui nou climat politic, legislativ au determinat atenuarea stării de infracționalitate şi chiar o sensibilă reducere a acesteia. Această situație a fost de scurtă durată, deoarece în semestrul I al anului 1991 infracțiunile judiciare înregistrate în rândul tinerilor au crescut din nou, un fapt inedit în această perioadă constituindu-l portul ilegal de arme şi deținerea de droguri.

Actualul context macro şi microsocial favorizează menținerea anumitor cauze şi condiții care determină manifestări antisociale în rândul tinerilor.

La nivel macrosocial există o serie de dificultăți economice determinate de:

q) discrepanța dintre nivelul de salarizare şi nivelul prețurilor cu efecte dezastruase în rândul familiilor cu venituri foarte mici sau cu copii mulți;
r) procesul de adaptare a adolescenților la noile realități socioeconomice şi modalitățile de percepere a noilor poziții sociale: ei aspiră la anumite obiective, la conturarea unui nou mod de viață, dar de cele mai multe ori sunt privați de mijloacele necesare pentru a ajunge la acestea;
s) probleme sociale dintre care şomajul influențează evident creşterea infracționalității prin pierderea locului de muncă sau prin imposibilitatea obținerii unui loc de muncă corespunzător pregătirii (cel de-al doilea aspect tinde, riscă să devină un fenomen social de masă);
t) creşterea permisivității şi a “toleranței sociale”;
u) apariția unor conflicte culturale în contextul unei revitalizări valorice.

La nivel microsocial, -apariția sau menținerea unor disfuncționalități în activitatea principalelor instanțe cu rol de socializare şi control social (familie, şcoală, grup de muncă); apariția unor grupuri sociale marginale cu rol de “socializare negativă” şi adoptarea forțată a unor modele comportamentale împrumutate care au în prim -plan un anumit tip de vestimentație, limbaj violent şi obscen, preocupări sexuale precoce, consum de alcool, droguri şi literatură pornografică.

Elaborarea unor programe de politică socială care să se situeze în planul tratării şi prevenirii delincvenței ar trebui să țină seama de următoarele măsuri:

- elaborarea unei legislații juvenile care trebuie să permită integrarea tinerilor în viața socială;
- stimularea economică a familiilor cu dificultăți financiare şi care au în întreținere copii minori, ținând seama de rolul fundamental al familiei în socializarea tinerilor;
- reînființarea serviciului de asistență socială, deosebit de necesar pentru protecția familiei şi adolescentului care ridică probleme de adaptare socială şi pentru stabilirea legăturii între familie şi şcoală. Practic, asistentul social devine “interpretul” şcolii pentru familie şi al familiei pentru “şcoală”.

- reorganizarea organelor specializate în controlul social, în depistarea actelor antisociale (poliție, justiție, procuratură). Aplicarea rapidă a reformei penitenciarelor, concretizată prin apariția unor închisori destinate exclusiv minorilor care răspund penal pentru faptele lor şi a unor şcoli de reeducare care să stopeze în mod real fenomenul delincvenței juvenile;
- desfăşurarea unor activități educative fără caracter formal şi îndrumarea lor de cadre didactice cu o formație pedagogică adecvată.

ŞOMAJUL ÎN CONTEXTUL TRANZIȚIEI

Mirela ZECHERIU

I. Delimitarea sferei de cuprindere

Tranziția la economia de piață presupune promovarea unui sistem bazat pe performanță, în toate domeniile, cu prioritate în cel economic – al producției. Strâns legat de rentabilizarea întregului sistem economic în ansamblul şi a întreprinderilor în particular, apare fenomenul restructurării, cu spulberarea iluziilor cum este realizarea ocupării depline. Conceptul de ocupare totală îşi schimbă acum semnificația, reprezentând acea rată a şomajului stabilită la nivel guvernamental care asigură, pe de o parte, competitivitate şi stimulare, iar pe de altă parte are în vedere limitele impuse de aspectele sociale ale economiei (mai ales în accepțiunea de economie de piață cu caracter social).

Determinarea acestui nivel este un prim obiectiv pentru România, în această etapă, astfel încât echilibrele cele mai importante la nivel macro să fie asigurate şi, în special, un nivel stabil al prețurilor. Având în vedere faptul că legea specifică a fost aplicată începând cu luna februarie şi că procesul de transformare economico-socială este în plină desfăşurare, acest obiectiv apare ca specific etapei actuale.

Principalele probleme în acest domeniu sunt:

- situația veniturilor şomerului şi ale familiei sale;
- situația tinerilor şomeri şi în special cea a absolvenților de învățământ preuniversitar şi universitar;
- situația femeilor şomere, căci, după cum o arată datele de până acum, peste 50% din numărul celor fără loc de muncă şi înscrişi la oficiile forței de muncă sunt femei (indiferent de nivelul pregătirii).
- situația şomerilor de lungă durată, în cazul țării noastre: aceasta înseamnă, până în prezent, o durată a şomajului de peste 6 luni, după care respectivul şomer iese din evidență şi nu beneficiază de nicio altă formă de protecție socială, din cauza inexistenței legii specifice.

La acestea se adaugă anumite contradicții:

- creşterea economică şi ocuparea nu fac întotdeauna pereche. Perioadele de intense creări de locuri de muncă coincid adesea cu momente de creştere rapidă a PIB, dar aceste variații pot fi şi de sens contrar, atunci când ocuparea este, în parte, "sacrificată" competitivității şi menținerii nivelului de trai al celor care au efectiv un loc;
- o anumită contradicție între ceea ce se consideră, la acest moment, drept necesar şi bun (bine) de făcut într-o întreprindere (prin acțiunea directorului) şi interesul pe termen lung al fabricii respective, în procesul selecției personalului. Inexistența sentimentului de proprietate, care

determină în mod esențial interesul, determină excluderea de pe piața muncii, în această etapă, nu a celor mai slab pregătiți.

II. Posibile soluții

În mod obişnuit, şomerii sunt văzuți de către societate ca *outsideri* care au nevoie de ajutor pentru a-şi recâştiga statutul normal în cadrul acesteia. Eforturile pentru a-i ajuta sunt direcționate, în special, în scopul de a-i ajuta să se reangajeze şi numai rareori sunt ajutați să se adapteze statutului de şomer.

Teoretic, aceste strategii pot fi grupate în categorii:

- strategii care să schimbe individual astfel încât acesta să-şi sporească şansele de angajare;
- strategii care să schimbe organizarea astfel încât şomerului să-i fie mai uşor să se adapteze pentru reangajare;
- strategii de schimbare a societății, astfel încât să ducă la acceptarea şomerilor ca membrii deplini ai societății.
- Din punctul de vedere al individului, acest ajutor include: asistarea lui pentru a putea face față la stress şi să-şi sporească autoaprecierea, să dobândească noi calificări şi să dezvolte atitudini pozitive față de muncă şi obiceiuri favorabile muncii, să dobândească noi identități şi țeluri în viață.
- Din punctul de vedere al societății, se poate acționa în mai multe direcții:

  v) scurtarea timpului de muncă;

  w) creşterea cererii de forță de muncă prin:
- administrarea cererii;
- neutralitatea fiscală în substituția forță de muncă/capital şi chiar acordarea unor subsidii destinate creării locurilor de muncă (deci frânarea tendinței de a folosi metode capital-intensive în locul celor munco-intensive), dar în domenii care sunt puțin probabil să împiedice schimbările structurale necesare în economie;
- crearea de locuri de muncă la nivel local, prin reconversia ajutoarelor de şomaj;
- sprijinirea firmelor mici şi a experimentelor în domeniul relațiilor de muncă;
- crearea forței de muncă auxiliare pentru scopuri sociale;

  c) măsuri specifice pentru tineret.

Pe de altă parte, nici subvenționarea locurilor de muncă mai degrabă decât plata indemnizațiilor de şomaj nu poate constitui o soluție de ansamblu a problemei. Unii specialişti consideră că formarea, reducerea timpului de lucru şi reluarea (uşoară) a unei creşteri axate pe sectorul terțiar constituie tripticul esențial al unei politici de combatere a şomajului.

Desigur că aceste soluții trebuie considerate din punctul nostru de vedere. De exemplu, scurtarea timpului de lucru poate fi avută în vedere doar din punctul de vedere al instituționalizării muncilor cu program redus sau a celor temporare (muncă interimară, subcontract de muncă, muncă cu detaşare, contractele cu termen fix), pentru că şi aşa România se situează pe primele locuri în ceea ce priveşte scurtarea duratei de lucru săptămânale, în timp ce productivitatea muncii cunoaşte o dinamică de sens contrar.

În ceea ce priveşte situația celor care doresc să se angajeze pentru prima oară, un prim pas a fost făcut prin subvenționarea de către fondurile destinate plății ajutorului de şomaj a 60%, respectiv 70% din salariul minim brut pe economie, indexat, întreprinderea urmând să suporte, pe perioada primelor 6 luni, doar restul de salarii. Dar aceasta nu este de ajuns, datorită handicapului pe care îl reprezintă lipsa experienței practice.

O altă soluție o constituie şi pensionarea înainte de termen, aşa cum de altfel s-a procedat în 1990. Dar şi aici apar restricții legate de resursele financiare implicate de plată acestor pensii, precum şi critici referitoare la faptul că această măsură eliberează locuri de muncă, dar nu creează altele noi, iar pe de altă parte rămâne de văzut dacă substituirea lucrătorilor vârstnici cu cei tineri este de preferat în orice condiții.

Câteva idei care trebuie să vină în plus în orientarea şi susținerea măsurilor de luat:

- este fals să pretindem că reducem şomajul crescând în mod uniform competitivitatea globală a economiei. Creşterea productivității globale a economiei este un obiectiv în mod înalt de dorit, mai ales pentru România care doreşte să-şi crească puterea economică şi puterea de cumpărare a populației. Trebuie făcută, însă, alegerea între a presăra factorii de producție cei mai performanți (în capital, în mână de lucru calificată etc.) în toate sectoarele, astfel încât să se atingă o productivitate a muncii medie acceptabilă sau între a-i concentra în câteva activități unde se ştie că se poate obține un nivel de competitivitate suficient pentru a domina în mod real un canal limitat al pieței. Consider această a două variantă posibilă şi de dorit pentru țara noastră, mai ales având în vedere faptul că forța de muncă neocupată ar trebui orientată spre sectorul serviciilor, foarte slab dezvoltat şi care au o productivitate mai slabă;
- este fals să spunem că vom creşte productivitatea economiei dărâmând legile sale sociale şi făcând astfel piața muncii mai flexibilă;
- este fals să spunem că vom creşte ocuparea favorizând în mod global investițiile, fără a preciza felul acestora şi activitatea beneficiară;
- este fals să pretindem că vrem să reducem şomajul favorizând introducerea capitalului prin scutirea de anumite taxe şi crescând sarcinile ce apasă asupra salariilor;

- este fals să spunem că vom creşte competitivitatea şi sănătatea economiei şi, în final, să reducem importanța şomajul, diminuând deficitele publice şi reducând cererea internă. După cum aprecia Keynes, în anumite faze ale ciclului economic, economia are suficientă putere să mențină un nivel înalt al cererii totale; în alte faze cererea totală are nevoie să fie stimulată în mod artificial prin infuzii de fonduri publice. Indiferent dacă împărtăşim sau nu această părere, este o realitate că țările dezvoltate creează locuri de muncă de utilitate socială, fără a intra în mod obligatoriu în "conflict" cu bugetul curent. Ideea este de a schimba cererea din domeniul bunurilor şi serviciilor tradiționale în sectoare mai importante, în care este nevoie de o acțiune lărgită: conservarea energiei, reînnoirea urbană, locuințe, reciclarea reziduurilor industriale, îmbunătățirea mediului înconjurător, activități culturale şi de agrement, transport public etc. Acestea, în plus, încurajează relațiile de cooperare între sectorul privat şi cel public şi sporesc calitatea vieții.

UNELE PROPUNERI PENTRU PROTECȚIA ŞI ASISTENȚA SOCIALĂ A PERSOANELOR VÂRSTNICE ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

dr. Hildegard PUWAK

Studierea bătrâneții, privită nu numai ca stare, dar şi ca proces cu legități şi caracteristici proprii care evoluează în timp, cu o anume specificitate ce decurge din multiplele schimbări ce se produc pe plan fizic (morfologic şi fiziologic) pe plan psiho-social în sfera comportamentului, a afectivității, a condiției şi atitudinilor, a activității şi relațiilor interpersonale, se impune ca o preocupare de strictă actualitate. Datorită transformărilor pe care le determină înaintarea în vârstă în ceea ce priveşte structurile de identitate maritală, parentală, profesională şi socială, persoanele grupului vârstei a III-a - supuşi deficitului şi/sau invarianței de natură economică sau socială – se le constituie într-unul din grupurile defavorizate ale societății pe care aceasta poate şi trebuie să-i sprijine în asigurarea unui trai demn, civilizat pentru creşterea sentimentului de satisfacție şi utilitate în raport cu viața.

Evaluarea exigențelor pertinente şi a nevoilor impuse de situația de fapt a grupului de persoane vârstnice de peste 65 ani abordate în cadrul deschis, al locuinței proprii, precum şi în instituțiile speciale, a făcut posibilă elaborarea unor propuneri concrete pentru măsuri de asistență socială a bătrânilor pe baza unor principii în concordanță cu exercitarea funcțiilor politicii sociale în perioada actuală.

- Se impune o intervenție nemijlocită în statutul economic al persoanelor lipsite de venit sau cu venituri mai mici printr-un sistem adecvat de sprijin material, bănesc sau în natură. Nivelul de trai al acestei categorii a fost serios depreciat în ultimul deceniu prin păstrarea aproape nemodificată a nivelului pensiilor şi raporturilor între acestea; acumularea unor drepturi ale pensionarilor cu pensii mici şi asupra cărora s-a revenit în anumite condiții şi limite.
- Corelarea veniturilor mici cu minimul de trai şi mărirea cu consecvență, într-un sistem mai flexibil a asigurării acestuia într-un orizont de timp rezonabil.
- Mărirea ajutorului bănesc care ar putea eventual fi rezolvată în mai multe etape (poate reprezenta inițial 50% din minimul de trai completat inițial sau ulterior cu prestații în natură cum ar fi: masă la cantină, vestimentație, obiecte gospodăreşti – din partea organizațiilor şi

asociațiilor cu scop lucrativ, filantropice – reduceri de chirie, tarife de transport, medicamente, combustibil, prestarea unor servicii de reparații).

- Menținerea şi promovarea unui sistem de ajutorare a persoanelor vârtnice prin acordarea de bunuri şi prestarea în favoarea lor a unor servicii strict necesare, pe care nu şi le pot asigura din lipsa mijloacelor sau a stării de sănătate.
- Instituirea unor ajutoare pentru situații speciale (boli grave, tratamente medicale costisitoare, etc.).
  - Ajutoare în bani sau în natură de la caz la caz pentru familiile persoanelor vârstnice aflate în dificultate.
  - Măsurile necesare cu privire la îmbunătățirea condițiilor de locuit a vârstnicilor se pun în egală măsură pentru vârstnicii instituționalizați cât şi pentru cei neinstituționalizați chiar dacă în termeni diferiți şi prioritar pentru cei din unitățile de asistență socială.
  - Rezolvarea problemelor de sănătate ar trebui începută prin prevenirea acestor surse de marginalizare care sunt constituite din cereri latente care pot deveni efective prin agravare sau pluralitate de suferințe.
  - Este necesar a se institui la nivel național un program de ocrotire a bătrânilor, având ca punct de plecare instituirea de sarcini la nivelul circumscripției sanitare teritoriale pentru realizarea unei evidențe a tuturor cazurilor şi ulterior dispensarizarea şi ocrotirea lor.
  - Instituirea ajutorului de vecinătate pentru ajutor menajer, cumpărături, supravegherea respectării tratamentului medical, solicitarea medicului în caz de urgență etc.
  - Din punct de vedere legislativ se impune revizuirea întregii legislații privind asistența bătrânilor pensionari şi nepensionari care - cu unele mici modificări- se rezolvă încă în baza HCM 454/27 III 1957. Această legislație ar trebui să se concretizeze în prevederile unei legi-cadru corelată cu prevederile constituționale, legea pensiilor, legea finanțelor, legea sănătății etc.
  - Pe plan social-umanitar este necesară dezvoltarea unei rețele teritoriale de asistență socială deservită de cadre calificate a căror activitate să se axeze pe ideea menținerii vârstnicului în mediu lui firesc de viață, fără modificări brutale şi care să acționeze în conformitate cu interesul şi dorințele acestora:
    - crearea unei rețele de instituții pentru îngrijirea, ajutorarea bătrânilor (asigurarea diferitelor tipuri de servicii la domiciliu, cantine de ajutor social, cluburi de zi);
    - îmbunătățirea bazei materiale a unităților de asistență socială existente corespunzător nevoilor specifice vârstnicilor;

- promovarea inițiativei de autoasistență şi a ajutorului de vecinătate;
- stimularea instituțiilor filantropice (prin pârghii economice: reduceri sau scutiri de taxe şi impozite, priorități la acordarea de autorizații pentru activități lucrative şi nelucrative etc.) pentru antrenarea şi implicarea lor în rezolvarea problemelor vârstnicilor;
- ocuparea pe măsura pregătirii, dorinței şi capacității de muncă sau orientarea spre activități de servicii de învățământ (şcoli, grădinițe) servicii publice (financiare, bancare, administrative) servicii pentru populație;
- este important să se aibă în vedere şi un program de formarea cadrului de asistență şi ocrotire specializate în problemele vârstnicilor.

PROPUNERI DE MĂSURI DE SPORIRE A EFICIENȚEI SOCIALE A POLITICII ANTIŞOMAJ ŞI A POLITICII SOCIALE DE PROTECȚIE A VÂRSTNICILOR, REZULTATE DIN STUDIEREA EXPERIENȚEI INTERNAȚIONALE ŞI A CONDIȚIILOR ȚĂRII NOASTRE ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Maria NEDER

I. Măsuri privind politica antişomaj:

- pensionarea obligatorie a tuturor salariaților ajunşi la vârsta pensionării şi interzicerea cumulului de funcții (cu excepția profesorilor universitari şi a altor oameni de cultură de cultură de certă valoare);
- prelungirea duratei de acordare a alocației de şomaj până la ieşirea la pensie, pentru şomerii care mai au doi ani până la pensionare. Fondurile necesare în acest scop s-ar putea realiza prin reținerea a lor din salariile noilor angajați în primul an de activitate;
- stimularea retragerii din activitate a mamelor ce prestează munci modest remunerate, prin acordarea (soților salariați) a unor sporuri lunare la salarii, echivalente cu un sfert din cuantumul unei alocații de şomaj, timp de trei ani;
- introducerea în marile intreprinderi rentabile, în consens cu sindicatele şi în spiritul solidarității muncitoreşti, a unui program de muncă redus cu trei ore săptămânal (în condițiile menținerii productivității muncii), pentru evitarea reducerii de personal, sau pentru angajarea pe locurile de muncă astfel create, a unor salariați din fabricile ce urmează a fi închise; măsura ar putea fi subvenționată prin scutiri fiscale şi ar putea crea posibilitatea redistribuirii muncitorilor din fabricile /nerentabile ce urmează a fi treptat închise, în alte unități din țară, de acelaşi fel sau de profil apropiat;
- introducerea, tot prin consens, în scopul evitării concedierilor, a reducerii temporare a programului de lucru;
- crearea unei oferte de locuri de muncă cu normă incompletă (*part time, job sharing*), în anumite sectoare economice (servicii, comerț, turism, învățământ, administrație etc.) cu forță de muncă predominant feminină şi pentru salariații vârstnici. După cum se ştie, acest sistem de muncă este preferat de femeile cu familii mai mult sau mai puțin numeroase şi

cei ce aflați spre sfârşitul vieții profesionale, cu putere de muncă şi randament în scădere;

- acordarea anticipată a tuturor alocațiilor de şomaj lunare pentru crearea de mici întreprinderi în domeniul serviciilor şi în industria mică; pentru a rezista presiunii prețurilor, ei ar trebui sprijiniți în procurarea de materii prime, tehnologie, credite avantajoase, amânarea plății chiriei la sfârşitul anului etc.
- introducerea facultativă a muncii interimare, pentru şomerii dispuşi să înlocuiască temporar salariați aflați în vacanțe, concedii de boală, maternitate, la studii etc.
- introducerea "calificării permanente "pentru salariații marilor întreprinderi, în vederea policalificării şi deci a facilitării găsirii unui loc de muncă la nevoie; angajarea temporară de şomeri în locul celor aflați la cursuri;
- crearea unui oferte de muncă pe bază de contracte cu durată determinată;
- crearea de centre de policalificare pentru romii de toate vârstele, în care aceştia să poată învăța, la un loc, diferite meserii tehnice, arta instrumentelor muzicale etc.
- crearea în marile oraşe a unor burse ale forței de muncă, cu posibilități de informare electronică permanentă a tuturor locurilor de muncă disponibile;
- majorarea sau modificarea sistemului de percepere a amenzii de 4000 lei pentru necomunicarea în termen de trei zile de către întreprinderi a locurilor de muncă vacante; ar fi poate indicat ca amenda să fie de 4000 lei pentru fiecare zi de întârziere;
- acordarea unor reduceri de tarife sau gratuități la transportul cu mijloace publice, şomerilor care reuşesc să-şi găsească locuri de muncă la distanțe mai mari de 30 km. de localitatea de domiciliu;
- acordarea unei alocații mai mari în primele trei sau şase luni de şomaj şi mai mici în următoarele, în scopul stimulării căutării rapide a unui loc de muncă (de exemplu, 70% din ultimul salariu tarifar în primele luni, 50% în continuare);
- durata de acordare a alocației de şomaj trebuie să varieze în funcție de rata şomajului: în anii cu rată mare a şomajului, ca ar trebui mărită;
- durata de acordare a alocației ar trebui să varieze şi în funcție de rata zonală sau locală a şomajului: în zone sau centre industriale cu şomaj masiv şi dificultăți mai mare decât cea din zonele agricole, de exemplu;
- prelungirea acordării alocației de stat pentru copii şi după perioada de şomaj, în cazul femeilor divorțate; crearea unei oferte de muncă la domiciliu pentru această categorie de salariați;
- acordarea unei îndemnizații de şomaj prelungit (în regim de asistență socială) după expirarea perioadei de primire a alocației, celor aflați sub

pragul sărăciei, pe baza testării mijloacelor de trai proprii şi ale rudelor de gradul I;

- coborârea vârstei de în care se acordă alocație de şomaj de la 18 la 16 ani, având în vedere că mulți tineri nu mai sunt capabili să continue şcoala după această vârstă;
- determinarea diferențială a cuantumului alocației de şomaj, în funcție de greutățile familiale, şomerii cu copii trebuind să beneficieze de un procent ceva mai mare din salariul tarifar anterior;
- restituirea totală sau parțială/la sfârşitul anului, a alocației primite, în cazul în care venitul şomerul depăşeşte salariul tarifar anterior sau salariul minim pe economia, care a stat la baza calculării cuantumului alocației (lucru posibil începând de anul viitor, când se va introduce obligativitatea declarării veniturilor);
- protecția împotriva concedierii, a femeilor divorțate sau văduve cu copii în întreținere şi a capilor de familii numeroase cu atitudine corectă față de muncă;
- protejarea de faliment şi şomaj a atelierelor handicapaților prin instituirea monopolului asupra câtorva articole de bază pe care le produc.

II. Măsuri privind protecția socială a vârstnicilor

- acordarea unei alocații de familist pensionarilor cu soții casnice şi pensie sub 6000 lei din care trăiesc două persoane. (În cele mai multe cazuri soția nu primeşte pensie din cauză că a trebuit să rămână acasă şi să-şi crească copiii);
- prioritate în aprovizionarea cu combustibil (lemne, cărbuni) pentru vârstnicii trecuți de 70 ani, dublarea rației, şi menținerea tarifelor;
- prioritate în acordare de ajutoare umanitare, bătrânilor singuri, cu situație materială şi sănătate precară;
- acordarea dreptului de a cumpăra alimente de bază (sau cel puțin carne) cu o reducere de 50%, pe baza unor tichete (de tipul food stamps din SUA) vârstnicilor cu pensii sub 5000 lei;
- compensarea integrală, cu ocazia indexării, a pierderii puterii de cumpărare datorită inflației, de către pensiile sub 6000 lei;
- calcularea noilor pensii pe baza venitului din ultimul an de muncă, pentru protejarea pensionarilor de efectul inflației;
- revederea facilităților acordate salariaților din primele două grupe de pensionare, care sunt în prezent în situația de a fi subvenționate de cea de a treia grupă;
- menținerea diferenței inițiale dintre diferitele tipuri de pensii, cu ocazia majorărilor (la ultima majorare, diferența dintre pensia pentru vechime completă şi cea pentru vechime incompletă în muncă a sporit de la 10% în momentul pensionării la 17,7% în prezent);

- introducerea unor sisteme avantajoase de economisire pentru bătrânețe (de exemplu cu dobânzi peste rata inflației);
- constituirea fondului de pensii în companie independentă de asigurarea cu personalitate juridică, care să includă şi fondul pentru pensia suplimentară precum şi drepturile ce revin pensionarilor din fondurile PCR., UGSR., UTC, la care au contribuit cu cotizații decenii la rând;
- introducerea dreptului la pensie în funcție de numărul cotizațiilor şi nu al anilor de muncă, odată cu trecerea la economia de piață, care presupune creşterea ponderii sectorului privat în economie şi riscul şomajului;
- încurajarea intreprinzătorilor pensionari cu pensii mici;
- acordarea de ajutor financiar şi material bătrânilor singuri şi săraci, în vederea refacerii rapide înaintea sezonului rece a locuințelor din zonele calamitate;
- gratuitatea abonamentelor telefonice, radio, televiziunea pentru pensionării cu pensii mici;
- oferirea unei călătorii pe an gratuite cu ocazia tratamentului în stațiunile balneare;
- organizarea de echipă de voluntari sub conducerea unui asistent social pentru vizitarea sistematică la domiciliu a bătrânilor singuri bolnavi şi săraci;
- organizarea, în colaborare cu asociațiile caritabile, al unor servicii mobile de aducere a unei mese calde la domiciliu bătrânilor nedeplasabili.

PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR HANDICAPATE

Livius MANEA

1. Analiza situației înainte de Revoluție

Problematica persoanelor handicapate era abordată într-un cadru formal: instituțiile specializate, existente în fapt, nu aveau ca funcție principală readaptarea, recuperarea socială, ci izolarea de comunitate. Resursele alocate acestor instituții au suferit amputări succesive.

Politica demografică, reducerea drastică a nivelului de trai, înrăutățirea calității vieții au dus la creşterea numărului şi la accentuarea severității diferitelor handicapuri.

Persoanele handicapate adulte beneficiau de pensii, dacă incapacitatea era determinată de o afecțiune invalidantă apărută în cursul perioadei active.

Accesul la pensia de invaliditate era destul de dificil, mai ales în ultimii ani, când se procedase la noi reduceri ale fondurilor. La ultima majorare generală a pensiilor şi retribuțiilor din anii 1988-1989, singurele exceptate au fost pensiile de invaliditate.

În absența unor strategii eficiente de prevenire şi reabilitare a handicapurilor, se înregistra tendința de creştere a numărului şi de agravare a acestora.

2. Etapa ianuarie – 20 mai 1990

După Decembrie 1989 s-a produs o concentrare a atenției mass-media, a unor instituții, organisme, asociații din țară şi străinătate cu privire la problemele persoanelor handicapate. O serie de filme difuzate la televiziune (în țară şi străinătate) au prezentat realități terifiante. S-a creat Secretariatul de Stat pentru Handicapați. S-au acordat unele drepturi în favoarea persoanelor handicapate, s-au primit şi repartizat numeroase ajutoare financiare şi materiale.

3. Ultimele 15 luni

Numeroasele asociații ale persoanelor handicapate, constituite după tipul de handicap şi/sau teritoriu fac presiuni în vederea creşterii nivelului ajutoarelor, alocațiilor, pensiilor, serviciilor.

În efortul de sensibilizare a opiniei publice apare riscul tratării persoanelor handicapate doar ca receptori pasivi ai unor ajutoare, destinatari ai acțiunilor filantropice; de asemenea, apare tendința de reducere a problematicii acestei categorii de persoane doar la aceea a internaților în diferitele instituții specializate.

S-a trecut la elaborarea unor noi reglementări legislative privind protecția socială a acestor persoane.

4. Orientări pentru etapa următoare

În mod necesar se cere promovată o nouă orientare privind persoanele handicapate, care să permită abordarea lor nu ca beneficiari pasivi ai unor ajutoare din partea societății, ci ca ființe umane care, pe baza unor intervenții bine gândite, pot depăşi, în parte sau în totalitate, dezavantajele consecutive unor deficiențe fizice sau psihice. În acest sens se impun următoarele orientări:

- cunoaşterea numărului şi structurii persoanelor handicapate, pe care să se fundeze gestionarea transferurilor sociale;
- fundamentarea pe principiul "normalizării" a acțiunilor concepute şi întreprinse în favoarea persoanelor handicapate (fiecare prestație trebuie să aibă ca obiectiv desfăşurarea activităților normale, atingerea unui grad maxim de independență fizică, socială şi economică);
- informarea populației asupra factorilor de risc favorizați în apariția deficiențelor şi handicapurilor;
- depistarea, intervenția precoce şi educația specială în cazul copiilor deficienți;
- instituirea unor forme de sprijin pentru familiile care au în componență persoane handicapate; încurajarea opțiunii pentru plasament familial;
- orientarea şcolară a copiilor deficienți, urmărirea continuă a adaptării lor;
- optimizarea funcționalității sistemului de formare profesională sau recalificare a persoanelor handicapate;
- perfecționarea cadrului legislativ referitor la persoanele handicapate, axarea acestuia pe principiul (re) inserției sociale şi profesionale;
- protecția specială a persoanelor handicapate încadrate în muncă (salarizare, condiții de muncă, timp de lucru ş.a.);
- utilizarea unor incitanți de ordin fiscal şi tehnic pentru cointeresarea atât a persoanelor handicapate, cît şi a deținătorilor de locuri de muncă;
- reproiectarea rețelei de instituții specializate şi a funcțiilor acestora;
- formarea personalului specializat;
- sprijin pentru asociațiile persoanelor handicapate.

5. Propuneri de elaborare a strategiei

După identificarea problemelor, a domeniilor, constituirea unor grupuri de specialişti care să elaboreze materialul pentru fiecare domeniu, urmărind un punctaj prestabilit. În final, discutare în colectiv lărgit.

DIRECȚII DE ACȚIUNE PENTRU SUSȚINEREA GRUPURILOR DEFAVORIZATE

- Rezolvarea problemelor rezultate din devianța grupurilor sociale prin intermediul educației şi a activităților sociale.
- Muncă socială compensatorie suport şi autoajutoare în vederea rezolvării problemelor handicapaților psihosociali şi a handicapurilor transmise între generații.
- Planificarea socială rațională pentru rezolvarea problemelor reieşite din funcționarea defectuoasă a instituțiilor (birocrație).
- Realocarea resurselor în situația constatării inechității de distribuire a acestora.

DIRECȚII DE ACȚIUNE PENTRU SUSȚINEREA GRUPURILOR DEFAVORIZATE

În cadrul opțiunilor cu caracter social, al acelora care privesc dezvoltarea ulterioară a întregii societăți, un criteriu de mare valoare discriminatorie ar fi principiul economiei vieții ce decurge din înțelegerea mecanismului de funcționare al legii entropiei şi aplicării ei la viața socială.

Se ştie că orice proces de producere a structurilor constă din transformarea entropiei joase a mediului (a resurselor) în entropie înaltă (legată) şi deşeuri.

În paralel cu crearea valorilor, prin acțiunile de sortare a entropiei joase a mediului – de către agenții activităților cu scop – are loc o risipire permanentă a energiei care se produce automat.

Complementaritatea acestor două aspecte ale realității oferă un argument în favoarea alegerii modelului de societate şi economie având în centru preocuparea pentru calitatea vieții ca obiectiv global şi ultim, capabil să orienteze în mod efectiv întreaga activitate socială, adică modelul “economie sănătoasă şi dinamică centrată pe calitatea vieții” (Cătălin Zamfir, Buletin INCE ,1990).

Acest model pare a fi cel mai economic în ceea ce priveşte folosirea şi conservarea componenței umane. Nota de economie rezultă din neomiterea de la dreptul la existență a niciuneia dintre componentele calității vieții şi maxima dezvoltare a tuturor acestora, despre care există dovezi ale înaltei intercorelări.

Aşa încât o economie de viață într-o societate priveşte principiul inalterabilității consecutive a tuturor componentelor calității vieții în interdependența lor dinamică.

Considerăm ca deşeuri de viață socială fenomenele deviante în formele criminalității, sinuciderii, alcoolismului şi a oricăror forme de alienare care apar ca rezultate ale dezechilibrelor între diverse componente ale calității vieții.

PUNCTUL DE VEDERE SOCIOLOGIC CU PRIVIRE LA DEVIANȚĂ ŞI MODUL DE REZOLVARE SOCIALĂ A PROBLEMELOR DEVIANȚEI

Elena BECA

1. Delimitarea problemei devianței în societate se face în legătură cu aspectele privind ordinea socială şi legitimitatea.

   În principiu, se admite că în orice societate fenomenele de devianță au un caracter normal între anumite limite, fapt care reiese din condițiile fundamentale ale vieții în colectivitate şi necesitățile de evoluție a relațiilor sociale.

   "Pentru ca să fie posibilă originalitatea idealistului ale cărui visuri transcend secolul său, trebuie să fie posibilă şi originalitatea criminalului care se află sub nivelul timpului său" (Emile Durkheim).

   Mai mult, în cadrul nonconformismului se pregătesc uneori schimbările care au loc în societate.

   Totuşi din punct de vedere al conducerii societății problemele legate de devianță sunt cele ale prevenirii ei şi a măsurilor de vindecare a societății atunci când devianța a şi apărut.

2. În ceea ce priveşte esența fenomenului deviant, trebuie avute în vedere trebuințele umane şi problema definirii realului său a legitimării acestor trebuințe.

   Nici o ființă nu are o existență stabilă atât timp cât nu este capabilă să-şi armonizeze nevoile cu mijloacele de care dispune pentru realizarea lor. Cum se determină însă cantitatea de bunăstare, confort sau lux de care în mod legitim are nevoie cineva? Nu natura umană stabileşte limitele necesare nevoilor oamenilor. Ele sunt nelimitate atât cât țin de individ. Societatea este cea care legitimează – în cadrul resurselor ei şi a opțiunilor de dezvoltare economico-socială – dimensiunea trebuințelor cărora fiecare membru al ei trebuie să i se supună. Astfel că, prin sistemul economic, orice societate stabileşte normele contribuțiilor de care are nevoie din partea membrilor săi şi prin sistemul de distribuire a veniturilor creează cadrele necesare comensurării nevoilor acestora. De asemenea în tot ce nu ține strict de economic, prin morală şi legi se distribuie toate bunurile sociale de care colectivitate dispune la un moment dat. Când societatea se află în perioada de tranziție şi standardele de comensurare a nevoilor se află nesigure, se produce suferința oamenilor prin "nemăsurarea lor".

Trebuie timp ca în conştiinţa colectivă să se clarifice din nou limitele admise ale aspiraţiilor pentru a se reechilibra structurile sociale, distribuirea resurselor şi reluarea controlului social. Din acest punct de vedere toate procedurile de stabilire a cadrelor normative şi legale sunt la această oră un imperativ dintre cele mai acute pentru realizarea unei clare definiri a ordinei sociale noi ce se instalează după momentul revoluţionar.

3. În cadrul unei ordini sociale clar definite orice fenomen de devianţă se manifestă ca definirea unei alternative la ordinea legitimată social. Problema devine serioasă în măsura în care adoptarea definiţiei deviante de către indivizi sau de către grupuri are corolar practic afectarea instituţiilor ordinei legitimate.

Apariţia fenomenelor de devianţă este explicabilă însă prin neputinţa anumitor indivizi sau grupuri de a participa plenar la ordinea socială stabilită. Această slabă participare poate avea multiple cauze care ţin de individ sau de mediul său social imediat.

Tipurile de răspuns deviant sunt boala mentală, boala fizică, accidentele, sinuciderea, organizarea găştilor, etnocentrismul, criminalitatea.

În fiecare dintre aceste tipuri de devianţă neputinţa participării la ordinea general instituită se exprimă ca trebuinţă a independenţei faţă de norme.

Rezultă că o cercetare amănunţită a tuturor surselor de devianţă în cadrul ordinei care este în curs de stabilire este o necesitate curentă pentru societatea noastră. Cercetarea trebuie să poată stabili mijloacele de prevenire ale fenomenelor deviante.

4. Menţinerea conformităţii sau controlul social se realizează la nivelul tuturor instituţiilor care realizează explicitarea specificaţiilor comportamentului conformist şi întărirea dorinţei de conformare prin recompensarea ordinii şi pedepsirea devianţei. Din acest punct de vedere este necesară regândirea raportului dintre recompensă şi pedepse (sancţiuni). în conformitate cu obiectivele noi ale ordinii sociale actuale.

În acelaşi timp, un mod eficient de a controla devianţa este de a dirija impulsurile indivizilor şi grupurilor spre obiective care să armonizeze cerinţele ordinii cu capacităţile acestora înainte ca devianţa să se producă. În această direcţie va trebui studiat şi întărit prin mijloacele legii rolul familiei nucleare şi a altor instanţe de socializare, şcoala, lansarea unor modele noi de relaţii sociale în cadrul unor cluburi de petrecere a timpului liber ş.a.

5. Un rol tot mai însemnat trebuie acordat procedurilor terapeutice în vederea tratării formelor de devianţă prin susţinerea şi chiar redefinirea unora dintre relaţii ca: medic – pacent, avocat – client, biserică – credincios etc.

Recrearea ritualurilor sociale specifice societăţii noastre actuale capabile să întărească conştiinţa unităţii de scopuri şi existenţă a tuturor membrilor ei.

6. Marginalitatea socială se defineşte ca trăire simultană şi incompletă a două culturi sau ordini sociale. Se poate aprecia că într-o societate a tranziţiei

între două sisteme antagonice există o suferință a oamenilor de marginalitate. În timp ce vechile structuri sociale mai persistă ca o memorie a stabilității care a pierdut din caracterul copleşitor prin însăşi înfrângerea sa, noile structuri aşteptate, dar neîmplinite, trăiesc în forma aspirației.

Inconvenient al condiției marginale, instabilitatea se asociază cu marea şansă a creației sociale care justifică asumarea responsabilității tranziției şi depăşirea unei stabilități iraționale.

ORIENTĂRI DE BAZĂ ÎN DOMENIUL POLITICII VENITURILOR POPULAȚIEI

Bogdan IATAN

1. Aspecte privind veniturile populației înainte de 22 Decembrie 1989

Analiza situației existente în domeniul veniturilor populației pentru această perioadă trebuie făcută reliefând atât aspectele negative cât şi pe cele pozitive.

a. Aspecte negative:

- salariile erau fixate prin lege, nepermițându-se întreprinderilor să le adapteze în funcție de competența salariaților;
- promovarea şi trecerea la o treaptă superioară de salarizare avea ca principal criteriu vechimea în muncă;
- raportul dintre salariile celor cu pregătire superioară şi a celor cu pregătire medie sau submedie era total inechitabil. Se putea ajunge la situații paradoxale în care un intelectual, care lucra în aşa-zisele sectoare neproductive, să câştige mai puțin decât un lucrător cu pregătire inferioară, dar care acționa în ramurile a căror dezvoltare era prioritară;
- decurgând din aspectele prezentate anterior, se poate spune că importanța socioeconomică a muncii era incorect apreciată. Deşi bugetul statului înregistra an de an excedente considerabile, salariile celor care lucrau în sectorul bugetar erau cele mai scăzute;
- politica generală declarată era de nivelare a veniturilor, în mod constant scăzând raportul dintre salariul minim şi cel maxim;
- acordarea premiilor nu avea la bază criterii de competență, ci se făcea mai ales ținându-se cont de funcții, de simpatii sau pur şi simplu de faptul că celui premiat îi venise rândul să fie premiat;
- pensiile țăranilor cooperatori nu erau deloc susținute de către stat, deşi acesta se amesteca în treburile CAP – urilor şi mai mult, le coordona activitatea;
- posibilitatea de a obține venituri suplimentare era atât de limitată, încât - practic - nu exista, de ea putând beneficia o mică parte a cetățenilor;
- anumite categorii de venituri suplimentare obținute în mod efectiv din muncă erau considerate ca ilicite;

- acordarea unei întregi serii de sporuri a fost sistată în mod legal, prin simple ordine venite de la organele superioare sau prin recomandări ale organelor politice;
- în general, politica era îndreptată către limitarea veniturilor, pentru a nu apărea discrepanțe mari de avere.

b. Aspecte pozitive

- se asigura fiecăruia un salariu relativ constant;
- aplicarea acordului global;
- alocațiile pentru copii şi sporurile de vechime;
- taxe şi impozite relativ reduse.

2. Schimbări produse până în prezent

După 22 Decembrie 1989, baza politică pe care era aşezat întregul sistem de venituri s-a prăbuşit. Cel puțin în plan teoretic, locul acesteia a fost luat de o orientare cu caracter liberal, care promova nelimitarea veniturilor din muncă şi proprietate.

În plan practic, după această dată, aplicarea principiilor noi a fost întârziată datorită unor tensiuni apărute în plan social.O parte a populației salariate, asupra căreia un anumit sentiment al frustrării apăsa mai puternic, a revendicat, în mod justificat, acordarea unor drepturi băneşti care le fuseseră suspendate.

Pentru a linişti spiritele, pentru propagandă precum şi datorită faptului că la ora aceea visteria era plină, conducerea statului a acceptat să satisfacă, în unele cazuri şi retroactiv, aceste cereri.

De asemenea, ținând cont de situația dramatică a veniturilor pensionarilor cooperatori, s-a procedat la majorarea pensiei acestora, ceea ce a necesitat un transfer masiv de fonduri de la bugetul statului către bugetul cooperatist.

După 20 mai 1990 au fost emise numeroase acte normative – legi şi hotărâri ale Guvernului – menite să aşeze pe noi baze sistemul de venituri din țara noastră.

A fost emisă Legea salarizării, au fost stabilite, la anumite intervale, niveluri ale salariilor minime, a fost emisă o Hotărâre a Guvernului privind salarizarea în unitățile bugetare (care a făcut dreptate într-o oarecare măsură cadrelor didactice şi mai puțin medicilor), s-a procedat la indexarea pensiilor, a salariilor şi a burselor în funcție de evoluția prețurilor, s-au pus bazele legale ale ajutorului de şomaj.

3. Contradicții ale sistemului de venituri

Cu toate înnoirile aduse sistemului de venituri, acesta prezintă o serie de neajunsuri şi neconcordanțe între scopul urmărit şi efectul obținut.

x) Deşi a fost proclamat principiul nelimitării mărimii salariului, acesta este îngrădit de plafoanele stabilite peste care agenții economici vor plăti un impozit suplimentar. Aceste plafoane au fost stabilite arbitrar şi nu pe baza unor considerente economice întrucât, invocându-se motivul că se evită astfel accelerarea inflației. Se evidențiază o Lege nescrisă a economiei de piață şi anume că nici o firmă nu va putea să-şi plătească salarizării, mai mult decât îi permite punga. Astfel, nu se mai pune nici problema eventualei neconcordanțe dintre nivelul salariului şi nivelul productivității muncii.

y) În ambele etape ale liberalizării prețurilor s-a impus ca întreaga sumă reprezentând indexarea să fie suportată de agenții economici, fără ca în prealabil să se facă un studiu cât de sumar asupra posibilităților acestora de a suporta o creştere a cheltuielilor cu plata drepturilor băneşti ale salariaților. Totodată s-a stabilit includerea acestei sume în salariul tarifar, neținând cont de legea salarizării care prevede că părțile care stabilesc nivelul salariului sunt reprezentanții salariaților şi ai patronatului.

z) Stabilitatea unor sume fixe de indexare a salariilor şi a pensiilor nu a făcut decât să niveleze aceste venituri, raportul maxim/minim scăzând.

aa) Acest fenomen a fost accentuat de recenta majorare a pensiilor care, într-un fel, îi nedreptățeşte pe cei care, ca urmare a unei pregătiri şi munci superioare, aveau pensii mai mari.

bb) Procentul de 1% aplicat asupra salariului tarifar se dovedeşte a fi relativ mare dacă se ține cont de faptul că, la nivelul întregii economii naționale fondurile pentru plata ajutorului de şomaj - constituite astfel - depăşesc necesarul de plată. Poate apărea astfel tentația de a se da, în mod ilegal, o altă destinație surplusului de fonduri.

cc) Nu este suficientă numai stabilirea unui salariu minim pe economie, aşa cum se întâmplă în prezent. Practica internațională semnalează fixarea de nivele minime ale salariului pentru fiecare categorie de personal sau funcție, acordând astfel statutului socioprofesional locul pe care îl merită.

4. Direcții de acțiune

- Crearea cadrului legal care să permită, fără obstrucții, stabilirea pentru fiecare salariat a unui salariu care să reflecte cât mai corect adevărata sa valoare profesională.
- Instituirea salariului minim pentru fiecare categorie sau funcție.
- Revizuirea întregului sistem de impozite şi mai ales al impozitului pe venituri, introducerea impozitului anual asupra tuturor categoriilor de venituri ale cetățenilor, impozit care să se stabilească pe baza declarației de impunere.

- Instituirea venitului minim garantat, care să ofere tuturor persoanelor defavorizate posibilitatea satisfacerii la un nivel minim al necesităților.
- Crearea cadrului legal prin care să se acorde avantaje financiare agenților economici care participă la finanțarea unor programe sau acțiuni sociale destinate ocrotirii persoanelor defavorizate.
- Îmbunătățirea sistemului de indexare a veniturilor. Condiția principală de realizare a acestui lucru este delimitarea clară între veniturile băneşti ale populației, provenite din bugetul statului (pensii, ajutoare, burse, salariile personalului unităților bugetare) şi veniturile obținute de salariații societăților comerciale. Trebuie exclusă impunerea de către Guvern acestora din urmă a sumelor care trebuie acordate suplimentar la salariu. Totodată, nu Guvernul este acela care, în acelaşi caz, trebuie să dea semnalul în indexarea salariilor. Este de competența salariaților şi a patronatului să pornească negocierile în această problemă, respectând, bineînțeles, prevederile legale.

În ceea ce priveşte indexare veniturilor obținute de populație de la bugetul statului, problema care se pune este de a formula clar obiectul urmărit.

Un prim obiectiv (şi cel mai sănătos) ar fi menținerea puterii de cumpărare a fiecăruia, la nivelul anterior majorării prețurilor. În acest caz, suma oferită drept compensare trebuie să varieze în funcție de consumul aferent categoriei de venit căreia îi corespunde persoana respectivă.

O altă formulare a obiectivului ar fi ridicarea nivelului de trai al persoanelor cele mai defavorizate, paralel cu acordarea de compensații băneşti tuturor categoriilor de cetățeni. În acest caz, suma acordată celor cu venituri mici ar urma să fie mai mare, urmând să descrească pe măsură ce veniturile cresc. Dacă se optează pentru acest obiectiv, se ridică o serie de probleme.

O primă problemă ține mai mult de mecanismul politicii sociale şi de eficiența acestuia. Ea trimite cu gândul la proverbul cu cel care aleargă după doi iepuri, şi naşte întrebarea dacă nu cumva ar fi mai corect ca problema ridicării nivelului de trai al celor defavorizați să fie rezolvată prin programe speciale care să se bucure de finanțare distinctă.

O a doua problemă este de ordin moral şi ea se referă la corectitudinea măsurii de a deturna o parte din sumele alocate de la buget pentru indexarea către susținerea unor obiective de o cu totul altă natură.

Cea de-a treia problemă este de ordin tehnic şi rezultă din posibilitatea sau imposibilitatea acoperirii de către buget a tuturor cheltuielilor suplimentare ale populației, generate de creşterea prețurilor.

În cazul în care bugetul dispune de banii necesari, soluția optimă ar fi de a asigura tuturor menținerea consumului avut anterior şi, în limita posibilităților , îmbunătățirea consumului celor defavorizați.

Dacă însă sumele disponibile nu reuşesc să asigure în totalitate necesarul, atunci, într-adevăr, primii care trebuie protejați sunt cei cu venituri mici, cărora trebuie să li se asigure menținerea consumului anterior.

În nici un caz nu trebuie însă să se aloce sume pentru creşterea nivelului de trai a acestora în timp ce celorlalte categorii nu se reuşeşte a li se acoperi cheltuielile suplimentare.

Oricum, indiferent de varianta aleasă, nu trebuie uitat faptul că măsurile respective sunt destinate a se lua în perioada de tranziție în care este de prevăzut o scădere a nivelului de trai.

PROBLEMATICA VENITURILOR POPULAȚIEI ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE – transformări şi perspective –

Ovidiu DÎMBEAN-CREȚA

1. POSIBILITĂȚI DE DIVESIFICARE A SURSELOR DE VENITURI DIN PROPRIETATE, MUNCĂ ŞI FONDURI SOCIALE.

Este cunoscut faptul că până la evenumentele din Decembrie 1989, politica în domeniul veniturilor populației purta amprenta sistemului de conducere centralizată a economiei, bazat în funcționalitatea sa, pe luarea deciziilor la nivel macro, după criterii adminisrative, arbitrare, birocratice, străine de orice spirit economic, practic elementar.

Acest sistem de comandă avea pretenția fixării unitare, pe baza unui plan centralizat şi atotcuprinzător a tuturor nivelurilor şi normativelor de muncă şi de consum, inclusiv a veniturilor populației, neținând seama de condițiile concrete şi particularitățile de aprovizionare, producție, repartiție, desfacere şi consum, foarte diferențiate pe ramuri, în profil teritorial, chiar de la întreprindere la întreprindere. În acest mod şi rezutatele din producție (rentabilitate, eficiență, randament, beneficii, pierderi) influențau prea puțin rigidul sistem de recompensare a muncii, atâta vreme cât beneficiile unităților rentabile erau preluate de către stat, pe diverse căi (prelevări, vărsăminte, impozite etc.), acestea servind în mare parte la acoperirea pierderilor unităților ineficiente.

Ineficiența şi rezultatele concretizate cu pierderi ale multora dintre întreprinderile româneşti se datoresc unui complex de factori, în interacțiune, dintre care vom menționa numai câțiva, spre exemplificare aici, fără a urmări acest lucru acum:

- conducerea de la centru (eventual prin verigi intermediare – centrale, ministere) a tuturor unităților economice, în condițiile proprietății de stat asupra tuturor;
- lipsa autonomiei reale în conducerea acestor întreprinderi autonomie vehiculată însă ideologic şi cerută din punct de vedere gestionar, în sensul unor economii de resurse, iraționale şi a restrângerii continue a redistribuirii fondurilor către întreprinderile care le-au produs;
- dificultăți financiare, cantitative şi calitative în aprovizionarea cu materii prime, materiale, învechirea aparatului de producție, perimarea tehnologiilor;
- nestimularea şi necointeresarea efectivă a oamenilor pentru munca depusă.

Datorită condițiilor arătate, conducerea centralizată a economiei agreea aplicarea unei politici egalitariste a veniturilor o egalizare în sărăcie – la niveluri minime a majorității populației -, permitându-şi în acest fel menținerea unor prețuri acceptabile la toate categoriile de produse, mult disproporționate față de prețurile mondiale, economie cu care economia noastră pierduse aproape orice legătură. Prin conducerea tuturor verigilor economice şi concentrarea întregului aparat financiar, bancar, bugetar, la un loc, se putea proceda astfel subvenționându-se de la buget majoritatea prețurilor produselor, deşi costurile reale de întreprindere ar fi semnalat ineficiente şi pierderea cu care se lucra. Dar şi acest lucru a fost "acoperit" prin raportări fictive.

Această duplicitate care a penetrat şi elementul economic în ansamblu său, după cel politic, a afectat grav nivelul de trai al populației, chiar dacă raportul dintre nivelul mediu al veniturilor şi cel al prețurilor oficiale, stabilite de lege, era rezonabil. Acest lucru a devenit tot mai transparent prin acțiunea legii economice a cererii şi ofertei, care acționa, chiar dacă administrativ-ideologic nu era recunoscută.

Concret, specula avea câmp liber de acțiune, în condițiile penuriei de produse de orice fel, generate de cantitatea tot mai mică de produse obținute şi calitatea tot mai proastă. Astfel cererea depăşind cu mult oferta, s-a dezvoltat şi a funcționat o a doua piață de produse, de orice fel, piața "neagră", dar adevărată, unde se găsea orice, însă cu prețuri mult mai mari decât cele ale rețelei de comerț al statului, prețuri dictate efectiv de cererea şi oferta lor pe piață.

Revenind strict la problema veniturilor, trebuie precizat din start că veniturile din proprietate erau ca şi inexistente, în ideea că, (chiar dacă fiinţau timid -chirii, arendă-, nu erau recunoscute şi în nici un caz nu erau o sursă de venit nici pentru o minoritate a populației).

A vorbi despre problema venitului minim garantat, pare a nu avea sens în condițiile descrise deja, potrivit cărora cea mai mare parte a populației țării trăia cu venituri minime, ajunse la limita subzistenței, raportându-se la prețurile reale, ale pieței adevărate, despre care vorbeau mai devreme, sau prin varianta alternativă, tipică acelei perioade, a pierderii timpului şi a consumului de energie nervoasă şi fizică, a sănătății chiar, ca preț al procurării de mărfuri.

Diferențierea veniturilor se înscrie în contextul celor arătate până acum, în sensul în care criteriile de diferențiere erau de asemenea, mai puțin economice şi mai mult arbitrare sau ideologice, politice în orice caz, încurajându-se corupția, mita, nu în ultimul rând bine cunoscutul sistem de relații bazat pe nepotism. Cu grijă se raporta periodic raportul dintre salariul (retribuția) minimă şi cea maximă, existând tendința ideologică şi dezideratul de realizare practică, a reducerii mărimii raportului, corespunzător "avântului general al societății spre comunism, unde toți oamenii sunt egali, iar repartiția se face (este) după nevoi".

Relația dintre veniturile din muncă, pe de o parte, şi cele din fondurile sociale de consum pe de altă parte, era şi aceasta tributară sistemului în ansamblu său, conform cu care pensiile de orice fel, ajutoare, alocații, burse, indemnizații aveau niveluri foarte reduse, acoperind numai parțial nevoile generale de viață ale beneficiarilor acestora.

O mențiune specială asupra veniturilor țărănimii cooperatiste, care, deposedată de pământ, era lipsită de principalul mijloc de producție, în beneficiul tuturor, inclusiv al cererii de pe piața țărănească. Datorită modului anacronic, birocratic de organizare şi conducere a producției cooperatiste, rezultatele generale ale acestei forme de organizare agricolă au fost necorespunzătoare, veniturile țărănimii cooperatiste fiind insuficiente, cu precădere veniturile în bani (majoritatea CAP-urilor au lucrat cu pierderi), elemente care au afectat şi afectează în continuare situația materială a pensionarilor CAP, cu mult mai grea decât a celor de asigurări sociale de stat, sub aspectul pensiei nominale.

Sistemul asigurărilor sociale în ansamblu său, prin modelul de concepere, organizare şi funcționare, cât şi prin cuantumul resurselor financiare mobilizate la dispoziția sa, nu putea asigura o protecție socială globală şi generoasă a tuturor celor în cauză dimpotrivă, motiv pentru care devenise foarte restrictiv la toate categoriile de obligații pe care le avea prin lege:

- pensii pentru limită de vârstă – asig. soc. de stat;
  – CAP;
- pensii pentru incapacitate temporară de muncă;
- pensii de invaliditate;
- pensii de urmaş;
- alocație pentru copii;
- plata concediilor medicale, a concediilor de maternitate;
- burse pentru elevi şi studenți;
- ş. a.

Nu trebuie neglijat nici faptul că în sistemul de protecție şi securitate socială nu erau cuprinse anumite segmente importante ale populației, care nu aveau nici un venit (bătrâni, handicapați, invalizi), trăind din mila publică sau în aziluri/spitale speciale, în condiții incalificabile.

Datorită modului anacronic şi nerealist de conducere şi organizare a economiei, bazat pe sistemul producției materiale, aveau foarte mult de suferit domeniile din cadrul aşa–zisei sfere neproductive, ale căror venituri erau rezultatul redistribuirii veniturilor primare din sfera productivă, cuprinzând sectorul producției mijloacelor de producție, cel al producției bunurilor de consum şi serviciile. Principala pârghie financiară a redistribuirii era impozitul pe fondul de retribuire al întreprinderilor, situație din care se pot desprinde trei concluzii: - unicitatea surselor de finanțare a sferei neproductive şi deci

insuficiența acestora, "justificată" economic prin delimitarea productiv/ neproductiv;

- modul global de calcul al impozitului pe venit, care arată însemnătatea minoră a diferențierii veniturilor individuale, cât şi tendința clară de egalizare, fără nici o motivație de a stimula performanța individuală;
- recomandarea autofinanțării în diferite procente, a activităților de cercetare stiințifică, învățământ, ocrotirea sănătății, artă şi cultură, în scopul restrângerii, redistribuirii veniturilor prin buget, operațiune imposibil de realizat, în condițiile economice existente (proprietate exclusivă de stat, lipsa pieței, a unor societăți particulare care să finanțeze astfel de activități etc), pe căi legale.

După evenimentele din decembrie 1989, odată cu opțiunea clară pentru o economie de piață, în cadrul căreia să dicteze legeacererii şi ofertei, pe bază de concurență liberă, teoria şi modelele sale au luat-o cu mult înaintea practicii, unde în fapt nu se întâmplase nimic pozitiv, dimpotrivă.

Nesiguranța politică, apoi lupta electorală, civilizată, dar şi de stradă, ascuțirea conflictelor sociale, interetnice şi încă alte cauze, au dus la o dezorganizare fără precedent a economiei, care a fost aproape scăpată de sub control.

Pe acest fond, pentru a stinge cât mai repede valul de nemultumiri care au declanşat de fapt prăbuşirea dictaturii, pentru a se percepe cît mai repede o amelirare a nivelului general de trai al populației, pentru a se cîştiga capital politic de către noua conducere etc., în prima jumătate a anului 1990, s-au luat o serie de decizii economice, mai mult dintr-o inerție a îmbunătățirii şi reparării materiale şi morale urgente, dar mai puțin fundamentate ştiințific, rațional, în cadrul unui program de refacere, decizii cu consecințe nefavorabile pentru viitorul care a urmat:

- restituirea părților sociale constituite în perioada dictaturii, restituire, care deşi inițial s-a stabilit a se efectua eşalonat pe trei ani, în scurt timp s-au redus perioadele de eşalonare, eliminându-se până la urmă; deci s-au restituit integral;
- acordarea unei game largi de sporuri, rețineri, drepturi, ş.a. unor largi categorii de oameni ai muncii, dar nu tuturor, în principal după criteriul revendicativ – inechitabil şi ineficient;
- scurtarea duratei săptămânii de lucru la cinci zile sau chiar mai puțin (vezi vinerea – zi scurtă), după aceeaşi "metodologie eşalonată" ca şi la părțile sociale;
- dreptul de a deține paşaport turistic la purtător şi de a efectua călătorii în străinătate, în număr nelimitat, fără nici o restricție vamală; combinată cu acțiune de declanşare a "micii privatizări de târg şi de stradă";
- nerespectarea legislației în vigoare; neîndeplinirea corectă a atribuțiilor de serviciu de către personalul instituțiilor menite a veghea la respectarea legalității şi a sancționa nerespectarea acesteia (poliția, cu

precădere cea economică, organele specializate ale MF – fostul ITFS, actuala Gardă Financiară, personalul vamal, procuratura, justiția etc.).

Consecințele acestor câtorva cauze majore au avut efecte foarte dăunătoare atât pe plan economic, cît şi social.

- În primul rând, s-a mărit nepermis de mult cantitatea de bani aflată în circulație (la populație), fără o acoperire corespunzătoare în mărfuri, dezechilibrându-se cele două fluxuri corespondente – bani – marfă;
- Mărfurile exogene, aduse de către "turişti", nu au putut absoarbe surplusul de bani în circulație, dar au dat semnalul creşterii prețurilor, luând contactul cu piața mondială, şi declanşând sau "legalizând" incipientul proces inflaționist de la noi;
- Dezorganizarea de la nivel macro a scurtcircuitat toate nivelurile (micro) şi toate unitățile economice, cumulând mai multe cauze (indisciplină, democrația prost înțeleasă, blocarea relațiilor dintre întreprinderi în aprovizionare şi desfacere, neonorarea controalelor, neîncheierea de noi contracte, micşorarea timpului de lucru), care au determinat scăderea producției, a productivității, prelungirea crizei, penuriei de produse pe piață, creşterea în fapt a prețurilor, deşi încă nu oficială (nu se liberalizează prețurile), tonul dându-l "înfloritorul comerț particular".
- Au apărut şi s-au agravat conflicte între diferite pături şi categorii sociale, din mai multe motive, printre care cele politice nu trebuie uitate, dar au fost destule şi economice cu caracter discriminatoriu: muncitori/intelectuali studenți/ceilalți cetățeni după cum, tineret / adulți + bătrâni analizând în detaliu, în cadrul fiecărei mari grupări din genul celor amintite, anumite categorii au fost favorizate față de celelalte, în urma acțiunilor revendicative (greve, marşuri, mitinguri de protest, acuze, atacuri la persoană etc.). În acest context, deşi *veniturile nominale* ale majorității populației (salariată mai ales) au crescut vizibil în prima jumătate a anului trecut, *veniturile reale* nu au crescut decât într-o mică măsură şi numai temporar, pentru ca ulterior să scadă vertiginos, iar diferențierile inechitabile între venituri s-au accentuat.

Odată cu refacerea stabilității politice, a formării guvernului şi începerea reformei economice, s-a trasat programul de tranziție la economia de piață – ca mijloc de creştere a nivelului general de trai al populației – de la economia planificată şi centralizată, moştenită.

Astfel, paşii cei mai importanți pe calea reformei au fost;

- reorganizarea şi reaşezarea pe baze noi a întreprinderilor prin transformarea lor în societăți comerciale, în vederea privatizării treptate şi, respectiv, în regii autonome ale statului, pentru acele elemente ale infrastructurii necesare a rămâne monopol de stat;
- acțiunea de liberalizare a prețurilor, eşalonată pe etape, de produse şi grupe de produse, servicii etc.;

- reîmproprietărirea țăranilor cu pământ conform situației dinainte de cooperativizare, prin desființarea majorității CAP-urilor (aici se impune o mențiune specială, legată de întreaga evoluție a agriculturii româneşti, marcată şi aceasta de dezorganizare, abuzuri în desființarea CAP-urilor, dar, foarte important, şi de acumularea recoltei agricole din anul 1990, în parte, de către țărani);
- declanşarea procesului de privatizare a societăților comerciale, în mod treptat, pe etape (în a doua jumătate a anului 1991);
- liberalizarea salariilor, indexarea şi compensarea tuturor veniturilor corespunzător noii situații economice.

2. Ce se poate spune despre evoluția veniturilor populației în aceste condiții, despre relațiile dintre interesele generale şi cele personale, marcate de tumultul acestor transformări fundamentale de principiu?

Se poate spune că s-a efectuat o adevărată liberalizare a vieții economice, a întregului mecanism economic, cu întregul său sistem de relații, pe orizontală şi pe verticală, luându-se o serie de măsuri legislative – cadru de funcționare a elementelor indispensabile unei structuri economice guvernată de piață.

S-a produs începutul descentralizării sistemului economic, autonomizarea întreprinderilor, aşezarea lor pe baze comerciale, corespunzător indicatorilor de eficiență şi rentabilitate, ceruți de legile pieței, în care cererea trebuie să primeze.

Pornind de la acest adevăr, politica veniturilor trebuie să-şi modifice radical principiile de funcționare, înainte de toate printr-o distincție clară între competențele şi atribuțiile statului pe de o parte: stabilirea şi actualizarea permanentă, continuă, a sistemului tarifar – niveluri minimale, cu evoluția economiei, prin:

- introducerea (şi) supravegherea şi controlul respectării venitului minim garantat;
- asigurarea tarifării unitare a lucrărilor în toate ramurile economiei naționale (elaborarea unui indicator unic de calificare şi a unei rețele tarifare unice);
- diferențierea salariilor după criterii clare, comune şi competitive: complexitatea muncii şi nivelul de calificare al lucrătorilor;
- şi *atribuțiile agenților economici,* în ceea ce priveşte formele de plată a muncii, stimularea materială suplimentară, individualizarea salariului după rezultatele muncii, pe de altă parte:
  - stabilirea şi aplicarea unor metode şi tehnici proprii, autonome, de fundamentare a dependenței dintre mărimea drepturilor cuvenite şi rezultatele muncii:
    - (o mențiune specială aici, asupra importanței modului de măsurare a muncii pentru plata acesteia (cantitate, calitate, timp de muncă,

pe produs, individual sau colectiv), decât a mărimii părților repartizate).

- îmbinarea formelor mixte de plată, după particularitățile felului de lucru, reducându-se şi eliminându-se la acest nivel rolul intervenției statului.

Această dualitate prezentă în politica veniturilor - stat
- societăți comerciale,

presupune realizarea unei adevărate piețe a muncii, în cadrul căreia pârghia salarială să fie recunoscută ca un simplu dar important preț al muncii şi forței de muncă, fiind expresia unui raport social între cererea şi oferta de muncă, între patronat (conducerile societăților comerciale – alți agenți economici) şi sindicate, reprezentanții salariaților, ori salariații înşişi.

Evidentă aici este importanța factorului de producție – forță de muncă, în raport cu contribuția celorlalți factori la obținerea producției, salariul reflectând utilitatea marginală a muncii, în balanță cu utilitățile marginale ale factorilor care o pot substitui (în condiții de raritate a resurselor). Nu mai este cazul de intrat în detalii, concluzionând cu o axiomă a economiei de piață a lui A.Smith spusă cu peste 200 ani în urmă: "în economia de piață principalul apărător al interesului general este interesul personal". Aşadar, rolul statului în economia de piață trebuie subordonat individului şi nu invers, în pofida imaginii sale de apărător al "interesului național".

Rolul statului trebuie redus la "funcția legislativă", care să garanteze libertățile fundamentale individuale, inclusiv dispoziția fiecăruia asupra propriei forțe de muncă, pe care s-o negocieze liber pe piața muncii. În etapa tranziției, care se poate prelungi o perioadă mai lungă, se pare că este necesar încă un control *mai îndeaproape al statului* asupra nivelurilor veniturilor, nu în sensul limitării performanțelor, ci în cel al protejării nivelului de trai al categoriilor socioprofesionale defavorizate.

Acest lucru este valabil şi dincolo de etapa tranziției, mai ales în speranța relansării şi dincolo de etapa tranziției, mai ales în speranța relansării şi creşterii economice accelerate, în urma căreia să crească vertiginos şi sursele de finanțare a programelor de protecție şi securitate socială, prin redistribuirea veniturilor primare. Un rol deosebit de important îl are în acest sens *politica fiscală şi bugetară,* prin aplicarea în mod suplu şi flexibil a pârghiilor specifice cu rol moderator în relația dintre veniturile foarte mari şi cele foarte mici.

Sistemul de impozitare este în transformare şi îmbunătățire, deja aplicându-se individual pe fiecare venit obținut, indiferent de sursa de proveniență şi numărul acestor surse.

În acest context, trebuiesc precizate două lucruri: 1. Reintrarea în drepturi a proprietății particulare şi implicit, posibilitatea crescândă de a obține însemnate venituri din proprietate (chirii, rentă, dividente, profit etc.) – acest element abia de acum încolo va începe să fie perceput (simțul proprietății),

odată cu aplicarea Legii privatizării, deşi agricultura a luat-o înainte, în această direcție, şi rezultatele se văd: piața țărănească concurează deja cu succes piața agroalimentară de stat; 2. Posibilitatea oferită de Legea cumulului de funcții, de a presta mai multe activități salariate, în acelaşi cadru creat de piața muncii.

Politica veniturilor trebuie ghidată în viitor de către un cu totul altfel *sistem de repartiție* a veniturilor, un sistem complex, dinamic, mobil şi flexibil, care să includă mai multe *subsisteme, pe categorii de populație* (salariați, pensionari de diferite categorii, şomeri, bătrâni, handicapați, invalizi, persoane fără venituri, oameni singuri, în imposibilitate de a munci, din oraşe, din marile oraşe, dar şi de la țară, sau în special şi aceştia) şi pe *domenii de activitate* (societăți comerciale, regii autonome, instituții publice de învățământ, ştiință, artă şi cultură, sport, ocrotirea sănătății, administrație de stat, funcționarii publici etc.).

De asemenea, acest sistem va trebui să corespundă simultan unor *cerințe,* corespunzătoare privilegiului repartiției după rezultatele muncii:

- să fie *stimulativ* – prin *recompensare* după cantitatea, calitatea şi cu deosebire, rezultatele muncii, corespunzător aportului acestui factor de producție, față de ceilalți (un partaj realist, corect între muncă şi capital);
  - prin practicarea unui *sistem de impozite* pe venit, progresiv pe tranşe, care să contribuie vizibil la diferențierea veniturilor, dar într-un mod cât mai rezonabil, pentru a evita atât nivelarea cît şi o prea mare disproporție.
- să fie *distributiv,* în formarea veniturilor individuale, prin perfecționarea *sistemului de alocare a fondurilor sociale* şi a menținerii unor raporturi suportate între veniturile din muncă şi cele din fondurile sociale (actualizarea pensiilor vechi , aşezarea pe baze noi a întregului sistem de asigurări şi protecție socială de stat, dar şi a celui cooperatist, sau mai corect a beneficiarilor acestuia).
- să mențină *echilibrul* dintre *necesități* (impuse de ameliorarea nivelului general de trai pe criteriul dreptății sociale) şi *posibilități* (resursele materiale, umane, financiare disponibile) pe de o parte, şi dintre ritmul de creştere a *salariilor* şi cel al productivității muncii şi producției materiale pe de altă parte.

În încheiere, trebuie subliniat încă o dată rolul deosebit de important al *veniturilor cetățenilor,* atât ca fundament al nivelului de viață zilnică al fiecăruia, cît şi ca instrument extrem de hotărâtor în relanşarea economică, prin stimulare şi cointeresare, prin atragerea de forță de muncă calificată şi nu risipirea ei, prin folosirea fiecăruia, după capacități şi pregătire la locul potrivit, conform unui foarte încetățenit model al specializării cât mai profunde, care a dat şi dă rezultate excelente în țările dezvoltate.

Se impune deci o grijă exagerată în folosirea forței de muncă aici în țară, nu prin constrângere, ci prin convingerea şi interesarea fiecăruia, în primul

rând material. Cea mai importantă resursă la noi în prezent sunt oamenii şi de aceea ei trebuie folosiți la adevărata lor valoare şi prețuiți ca atare.

Se subînțelege importanța investiției în om, a cheltuielilor cu specializarea, reciclarea, studiul în țară şi străinătate, acțiuni care merită şi efort valutar din partea guvernului, în scopul asigurării viitorului economiei româneşti şi bunăstării națiunii, deziderate pe care le-au atins multe alte țări, având încredere în această soluție a pregătirii , formării şi folosirii cu înaltă eficiență a potențialului uman (vezi exemplul japonez după al doilea război mondial şi al altora, care şi-au trimis tinerii la studii în SUA).

SĂRĂCIA – ASPECT SOCIAL AL POLITICII SOCIALE DIN PERIOADA DE TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ ÎN ROMÂNIA

dr. Gheorghe BARBU

I. În procesul tranziției la economia de piață se va intensifica – după toate probabilitățile – polarizarea societății sub aspectul averii, al veniturilor şi, în consecință, al condițiilor ce trai materiale şi spirituale.

- Este posibil să ia amploare nu numai *sărăcia relativă* (cea care exprimă discrepanța dintre familiile cu situația economică mai proastă şi celelalte), ci şi *absolută.*
- Fenomenele care vor acționa în acest sens sunt:
  - existența şi creşterea proporțiilor şomajului;
  - inflația (prin consecință sa imediată – mărirea prețurilor);
  - apariția ca fenomen a falimentului;
  - circulația liberă a bunurilor imobiliare (pământ, care etc.), a titlurilor de valoare;
  - utilizarea pe scară largă (cu dobândă mai mult sau mai puțin convenabilă pentru debitori) a creditelor;
  - lipsa de unelte în gospodăriile țărăneşti ş.a.

II. Cele mai afectate categorii vor fi: țăranii cu pământ puțin situat la distanțe mari de centre urbane importante; familiile care au în structura lor şomeri; unele categorii de handicapați; familiile cu trei sau mai mult de trei copii; pensionarii (în special cei cu venituri sub 2000 pe un membru de familie) ş.a.

III. Măsuri *de contracarare a efectelor fenomenului de sărăcie* (din partea statului şi a societății, aceasta urmărind să-şi mărească contribuția):

A. Măsuri de *combatere* a procesului de sărăcire:

- recuperarea şomerilor prin recalificare şi policalificare (ceea ce presupune o rețea corespunzătoare de instituții de învățământ, de stat în primul rând şi particulare);
- încurajarea inițiativei particulare în crearea de noi întreprinderi în diverse sectoare de activitate dar mai ales în construcții şi în sfera serviciilor;
- scutirea sau reducerea substanțială a impozitelor agricole în gospodăriile țărăneşti cu suprafețe până la 2 ha;
- achiziționarea de produse agricole la prețuri renumeratorii.

B. Măsuri *de atenuare* a efectului sărăciei asupra traiului efectiv:

- Măsuri din partea statului
  - asigurarea unui ajutor de şomaj care să nu fie mult prea mic față de salariul minim legiferat;
  - reducerea impozitului pe venit proporțional cu numărul copiilor aflați în întreținere;
  - mărirea numărului de instituții având ca scop îngrijirea bătrânilor (în primul rând a celor fără urmaşi şi singuri);
  - acordarea de înlesniri sau chiar scutirea de taxe de spitalizare în cazul copiilor până la 16 ani şi a pensionarilor cu venituri sub 2000 lei pe membru de familie.
- Creşterea contribuției organizațiilor obşteşti de binefacere, a firmelor, a bisericii şi a populației la diminuarea efectelor sărăciei; între altele, se pot avea în vedere:
  - organizarea şi patronarea de cămine de bătrâni;
  - organizarea şi patronarea de cantine în care să fie servită gratuit sau la un preț foarte mic o masă pe zi pentru bătrâni şi şomeri fără familie;
  - finanțarea integrală sau parțială a unor creşe sau grădinițe de copii (când aceştia provin din familii de şomeri sau cu venituri mici);
  - achitarea parțială sau integrală de către sindicate a biletelor de cură balneară, când această cură este imperativă, se efectuează pe baza unei prescripții medicale, în extrasezon şi când curantul are un salariu mic şi este membru de sindicat.

PREȚURILE DE CONSUM ŞI PUTEREA DE CUMPĂRARE

Marius-Daniel LEFTER

Obiectivul general al realizării structurilor şi mecanismului economiei de piață, presupune, în afara privatizării şi a deschiderii economiei, aplicarea unui program de liberalizare a prețurilor ca o condiție esențială a succesului reformei.

Reaşezarea sistemului de formare a prețurilor începută la 01 noiembrie 1990, a parcurs deja două etape importante concretizate în liberalizarea succesivă a prețurilor la majoritatea bunurilor din economie. Aceasta a condus, pe de o parte, la crearea condițiilor favorabile stimulării producției şi în special a producției de bunuri de consum, iar pe de altă parte la creşterea puternică a nivelului prețurilor cu consecințe directe şi imediate în planul costului vieții.

Deşi majorările de prețuri ca urmare a liberalizării par inevitabile, totuşi acest fapt permite aprecierea că la baza escaladării prețurilor au stat neconcordanțele dintre cererea solvabilă şi oferta de mărfuri, dintre prețul real, determinat de costuri şi prețul fixat de către autoritatea centrală.

În primele zece luni care au trecut de la declanşarea liberalizării, indicele prețurilor de consum al populației a arătat o creştere de circa 4 ori, în medie, a prețurilor. Efectul antrenat de această reducere a puterii de cumpărare a banilor s-a manifestat şi continuă să se manifeste, în principal, prin schimbări importante în mecanismul de redistribuire a veniturilor în economie şi în societate. Până în prezent (01 sept. 1991), datorită măsurilor de compensare şi indexare a veniturilor în raport cu indicele costului vieții, procesul de redistribuire s-a desfăsurat relativ controlat. Cu toate acestea, se extinde şi se amplifică fenomenul de polarizare a veniturilor, fapt care conduce treptat, în timp, la o evidentă stratificare socială raportată la nivelul posibilităților economice.

Reforma prețurilor reprezintă componenta esențială a programului de stabilizare. Întrucât economia românească se remarcă printr-o absorție excesivă (economiei “de penurie”) programul de stabilizare trebuie să aibă ca efect final reducerea presiunilor inflaționiste prin eliminarea excesului monetar fără acoperire.

Principalul punct modal al crizei economice şi anume obținerea unei relative stabilități a prețurilor se izbeşte însă de o contradicție majoră: cum să elimini excesul de bani din economie fără însă a afecta nivelul de trai al populației? Întrucît banii se află la populație, orice abordare pragmatică ar spune că aşa ceva nu este posibil, ceea ce este şi adevărat. Se poate recurge

însă la o redistribuire controlată a banilor, lucru ce tinde să se realizeze, chiar dacă, în plan real, liberalizarea preţurilor a condus la diminuarea economiilor băneşti ale populaţiei şi la reducerea, în medie, cu circa 25% a puterii de cumpărare.

Redistribuirea provoacă, indiferent de sensul ei, atitudini negative în rândul populaţiei care opune o rezistenţă tot mai mare reformei. O soluţie concretă şi în acelaşi timp un obiectiv obligatoriu al perioadei de stabilizare, îl constituie *moderarea procesului de reducere a puterii de cumpărare şi asigurarea condiţiilor pentru stabilizarea ei* în perioada imediat următoare. Realizarea obiectivului propus presupune:

1. asamblarea unui sistem coerent şi flexibil de indexare a veniturilor provenite din salarii şi din fondurile sociale de consum în raport cu evoluţia strictă a indicelui preţurilor de consum;
2. " dinamizarea" sistemului de acordare a pensiilor în scopul menţinerii unor raporturi relativ constante între nivelul salariilor şi cel al pensiilor; în mod concret: trebuie stabilite corelaţii obligatorii între nivelul minim al salariului şi nivelul pensiei minime, pe categorii, precum şi alte corelaţii de natură să conducă la realizarea obiectivului propus, acela de atingere a unui nivel decent de viaţă pentru toţi pensionarii;
3. protejarea economiilor băneşti ale populaţiei păstrate la casele de economii prin flexibilizarea ratei dobânzii în raport cu rata inflaţiei, precum şi prin diversificarea mai accentuată a ratei dobânzii în funcţie de categoriile de depuneri;
4. menţinerea sub control guvernamental a preţurilor la produsele pentru care sunt mai puţin de trei producători, precum şi adoptarea unui set specific de măsuri antimonopol;
5. menţinerea pe o perioadă limitată (1. ian. 1993) a subvenţiilor acordate pentru un număr redus de produse şi servicii esenţiale în consumul populaţiei cum sunt: energia electrică, chiriile de stat, pâinea, laptele pentru consum, untul etc.
6. acordarea de facilităţi financiare (credite cu dobândă redusă subvenţionată de stat) în sprijinul familiilor tinere (sub 30 ani, iar în unele cazuri sub 35 ani) pentru achiziţionarea de locuinţe, mobilă, obiecte pentru uzul casnic etc.
7. În planul politicii monetare, obiectivul propus presupune asamblarea unui set de măsuri care să conducă la stăpânirea, prevenirea şi reducerea ratei inflaţiei. Se va urmări în special dimensionarea riguroasă a creditului în raport cu echilibrul monetar manifestat pe piaţă, cu efect direct în creşterea stabilităţii preţurilor şi sporirea gradului de protecţie socială.

PROBLEMATICA GENERALĂ A TEZELOR INCE PRIVIND "STRATEGIA DEZVOLTĂRII ECONOMICE ÎN PERSPECTIVĂ"

dr. Hildegard PUWAK

I. Analiza stării economiei româneşti la momentul actual, din următoarele puncte de vedere:

a) al nivelului dezvoltării economico-sociale al țării în context european şi mondial;

b) disponibilul de resurse (materiale, umane, financiare) şi al modului lor de utilizare;

- rezultatele concrete ale activității economice;
- eficiența economică a gestionării resurselor;
- racordarea la circuitul mondial;

c) coerența şi unitatea cadrului legislativ cu cel instituțional şi funcțional;

d) contradicțiile şi disfuncționalitățile care au apărut în procesul aplicării legilor şi implementării mecanismelor economiei de piață.

II. Diagnoza calității vieții la momentul actual; analiza consecințelor pe plan social a proceselor şi fenomenelor economice din cadrul reformei.

III. Criză economică. Cauze, factori, dimensiuni. Modalități de depăşire a crizei.

IV. Orientări de bază:

1. *la nivel macroeconomic* privind:

a) elementele fundamentale ale politicii economice:

- utilizarea resurselor economice; acumularea internă;
- resursele externe de capital;
- relațiile de proprietate;
- funcțiile, instrumentele şi rolul statului în perioada tranziției;
- modernizarea structurilor economice;
- cercetarea ştiințifică şi progresul tehnic, retehnologizarea şi informatizarea economiei;
- posibilitățile de atingere a echilibrului macroeconomic şi a echilibrelor sectoriale.

b) politica socială:

- veniturile populației;
- consumul populației;
- condițiile de locuit;
- politica demografică;

- sistemul de securitate socială;
- calitatea vieții de muncă;
- protecția socială a colectivității generale față de consecințele procesului de reformă şi a unor categorii de populație defavorizate;
- calitatea relațiilor sociale.

2. *la nivelul principalelor ramuri şi activități din economia națională*

a) industrie (direcții de restructurare, relații interramuri, structuri industriale, ajustări structurale);

b) agricultură: (formarea noilor structuri agrare, integrarea agroalimentară, rentabilizarea agriculturii);

c) finanțe, credit, prețuri (restructurarea sistemului valutar-financiar, liberalizarea prețurilor, probleme monetare şi de credit);

d) comerț exterior şi relații economice internaționale;

e) infrastructura socială (învățământ, ocrotirea sănătății, cultură, artă, asistență socială).

3. *la nivel microeconomic* privind:

- mecanismul decizional;
- organizarea, conducerea şi gestiunea resurselor diferitelor tipuri de agenți economici;
- asocierea întreprinderilor şi relațiilor de dependență funcțională a acestora.

Propuneri de organizare a muncii

dd) enumerarea principalelor probleme pe care strategia trebuie să le aibă în vedere;

ee) constituirea unor colective pe probleme, care să elaboreze pentru fiecare dintre ele principalele orientări;

ff) discutarea în colective lărgite de specialişti;

gg) coroborarea strategiilor sectoriale într-o strategie unitară, coerentă şi comprehensivă pentru dezvoltarea economiei în perspectivă.

ORIENTARE DE BAZĂ PRIVIND CONSUMUL POPULAȚIEI

dr. Hildegard PUWAK
Doina CĂLIN

În cadrul procesului de reformare a structurilor societății româneşti, consumul, ca o componentă principală a nivelului de trai, se desfăşoară sub impactul crizei sistemului economic, al accentuării dezechilibrelor macroeconomice şi sectoriale şi al declinului producției bunurilor de consum care perturbă evoluția normală, logică a procesului satisfacerii nevoilor populației.

Elaborarea unor orientări menite să contribuie la rezolvarea problemei satisfacerii, la un nivel acceptabil, a nevoilor populației, impune, ca punct de plecare, luarea în considerare a următoarelor aspecte:

hh) Starea consumului populației, ca rezultat al situației moştenite la sfârşitul anului 1989 şi a evoluției sale ulterioare.

ii) Contradicțiile specifice sferei consumului, ca fază a reproducției sociale.

jj) Disfuncționalitățile din procesul implementării mecanismelor economiei de piață şi consecințele lor asupra consumului populației.

1. Analiza nivelului şi structurii consumului populației în perioada 1989-1991

La sfârşitul anului 1989, România se plasa, în statistica europeană şi internațională, ,între țările cu cele mai scăzute consumuri de bunuri şi servicii şi cu o structură a cheltuielilor de consum caracteristică țărilor cu un nivel precar al dezvoltării şi implicit al bunăstării. Astfel, la consumul de produse alimentare de bază, România se situa pe ultimul loc între țările est-europene foste socialiste şi pe unul din ultimele locuri dintr-un număr de 23 țări europene. Ultimul loc între țările est-europene îl ocupă țara noastră şi în privința înzestrării cu bunuri de folosință îndelungată la 1000 locuitori, precum şi la accesul populației la servicii (după numărul abonamentelor RTV la 1000 locuitori, România se plasa pe locul 55 dintr-un număr de 66 de țări de pe toate continentele, iar după numărul locuitorilor ce revin la un medic ne aflăm pe ultimul loc în Europa).

Mai mult de jumătate din cheltuielile de consum ale familiilor erau destinate achiziționării de produse alimentare, serviciile marca de calitate a consumului – deținând doar 18%. Spre comparație, în perioada pe care o discutăm, țările europene dezvoltate înregistrau următoarea structură a

cheltuielilor de consum: 25-30% consum alimentar, 20-25% consum nealimentar, 40-50% cheltuieli pentru servicii. Şi țările est-europene prezentau, în genere, la acel moment o structură mai bună, respectiv 35-40% cheltuieli alimentare, 30-35% cheltuieli pentru bunuri nealimentare şi 25-30% cheltuieli pentru servicii.

Deteriorarea condițiilor-cadru de desfăşurare a consumului populației s-a datorat dezechilibrului apărut după 1980, cu puternică tendință de accentuare după 1985 între cererea populației şi oferta de produs şi servicii. Acest dezechilibru a fost generat de:

a. creşterea mai rapidă a veniturilor băneşti față de producția de bunuri şi față de productivitatea muncii, contravenind cerințelor generale de asigurare a raportului între creşterea eficienței economice şi sporul relativ al salariului, veniturilor nominale şi reale, pe de o parte şi acoperirea lor materială pe de altă parte;

b. scăderea producțiilor fizice şi cantităților livrate la fondul pieții în 1989 comparativ cu anii anteriori;

c. schimbarea structurii repartizării producției pe destinații în favoarea exportului pentru plata datoriei externe ş.a.

Deşi s-a încercat în mai multe rânduri echilibrarea cererii cu oferta, utilizându-se diferite modalități şi mijloace economice (majorarea oficială a prețurilor de consum în 1982, schimbarea forțată a structurii de utilizare a veniturilor populației prin majorarea tarifelor la energie, combustibil, a impozitelor ş.a.), situația nu a putut fi salvată, nivelul de trai deteriorându-se continuu.

La începutul perioadei de tranziție, economia românească se găsea într-o profundă criză structurală cu implicații nemijlocite asupra consumului populației.

Cauzele principale, legate de evoluția veniturilor şi a ofertei, se mențin luând o formă agravată. La acestea se adaugă unele efecte negative, rezultând din disfuncționalitățile implementării mecanismelor economice de piață inerente procesului tranziției.

În bună măsură, starea nesatisfăcătoare a consumului populației se datorează tratării sale necorespunzătoare, în cadrul politicii sociale. Acesta nu a fost abordat în mod unitar şi coerent cu alte măsuri vizând componente principale ale nivelului de trai (veniturile, timpul de muncă) considerându-se că prin acestea se vor rezolva implicit şi problemele consumului. Astfel, s-a scontat că liberalizarea prețurilor va duce la o creştere a ofertei de bunuri şi servicii, negocierea salariilor şi compensarea creşterii prețurilor de consum va avea ca efect pe de o parte creşterea producțivității muncii şi îmbunătățirea calității producției şi menținerea puterii de cumpărare pe de altă parte. Deşi indicatorii statistici arată o creştere a consumului total al populației, în 1990, cu 12% față de anul 1989, aceasta nu rezolvă problemele de fond ale procesului

satisfacerii nevoilor populației, care după consumarea etapelor de liberalizare a prețurilor, înregistrează scăderi ale volumului fizic.

Avem în vedere de această dată nu judecăți de valoare globală, pe care măsurile de protecție socială instituite deja le-ar justifica la acest nivel, ci evoluțiile concrete ale puterii de cumpărare ale diferitelor categorii socioprofesionale determinate de evoluția veniturilor şi liberalizarea prețurilor, proces pe care îl recunoaştem ca necesar în strategia înfăptuirii economiei de piață în România, dar ale cărui efecte benefice nu sunt instantanee, după cum ele nici nu se vor repartiza vreodată în mod egal asupra tuturor membrilor colectivității.

Deşi pe parcursul anului 1990 fondul de marfă pus la dispoziția populației a crescut față de 1989 cu 19% - în bună măsură şi pe seama importurilor – situația nu poate fi apreciată ca satisfăcătoare prin nivelurile absolute care se situau sub cele din anul 1980. Realizările înregistrate în primele 6 luni ale acestui an, atât la producție, cît şi la livrările la fondurile pieții (conținând şi cantitățile importate, mai mici decât în anul 1990) se situează cu mici excepții (peşte, produse lactate proaspete, ouă, țesături de lână şi tip lână, aspiratoare) sub nivelurile din 1990, perpetuând astfel deficitul de ofertă. Aparent, o îmbunătățire a ofertei de produse agroalimentare se realizează prin piața țărănească. Dar, aceasta acoperă numai o gamă redusă de produse ce intră în consumul populației şi care, prin ponderea ei relativ scăzută, nu poate determina decît parțial o ameliorare a aprovizionării populației, dar nu şi o îmbunătățire calitativ structurală a consumului total, celelalte două componente care vizează şi ele nevoi fundamentale, consumul nealimentar şi serviciile desfăşurându-se încă într-un cadru defectuos.

Procesul satisfacerii nevoilor de produse alimentare prelucrate industrial, de bunuri nealimentare şi de servicii este încă marcat de deficitul de ofertă. Sub aspect cantitativ, calitativ şi sortimental acesta, asociat cu mişcarea prețurilor, determină excluderea de pe piața consumatorului a categoriilor de populație care se diferențiază prin statut socioocupațional şi structuri familiale (şomerii, pensionarii, familiile cu mai mulți copii, persoanele dependente material de susținători, salariații din grupele cu venituri mici ş.a.).

Analizată nediferențiat, puterea de cumpărare a salariului nominal net a reprezentat în luna aprilie 80% şi în luna mai 94% din cea a lunii oct. 1990. Presupunând neschimbate structurile de utilizare ale veniturilor față de 1990, estimăm că, în primul semestru al anului 1991, a intervenit o reducere a volumului fizic al consumului total cu cca 11% în medie pe o persoană în familia de salariați, cu cca 16% pe o persoană în familia de muncitori şi cu cca 29% în familia unui pensionar de asigurări de stat pentru limită de vârstă.

2. Contradicții în sfera consumului

Existând în mod direct, generate de procesul dezvoltării sau apărute ca urmare a disfuncționalităților în mecanismul economic care integrează organic

consumul printr-un întreg complex de funcții, principalele contradicții care se manifestă cu gravitate în perioada actuală constau în:

- accentuarea dezechilibrului structural între rezultatele producției şi nevoile de consum, ca urmare a declinului activității economice, pe de o parte şi a nesatisfacerii vreme îndelungată a unor categorii de nevoi ale populației şi a creşterii disponibilităților băneşti ale acestuia pe de altă parte;
- presiunea crescândă a nevoii reale pe piața bunurilor de consum, solvabilitatea cererii şi oferta deficitară;
- influența reciprocă dintre nivelul şi calitatea consumului şi stimularea materială, în sensul că forța stimulatoare a salarizării nu este reprezentată de bani în sine, ci de cantitatea de bunuri şi servicii ce se pot obține în schimbul lor şi nu în primul rând a celor care satisfac nevoi fundamentale;
- marginalizarea pe piața bunurilor de consum a unor categorii de populație cu venituri scăzute;
- scăderea puterii de cumpărare a veniturilor în condițiile în care evoluția consumului se abate de la legitățile sale fireşti;
- normalitatea desfăşurării procesului consumului perturbată de fenomene de corupție şi speculă;
- creşterea nivelului prețurilor de consum şi calitatea necorespunzătoare a produselor în raport cu acestea;
- insolvabilitatea cererii unor categorii de populație cu venituri scăzute prin lipsa de diversificare a ofertei în sensul nerealizării şi a unor sortimente ieftine, dar la standarde de calitate corespunzătoare care să satisfacă nevoile de bază ale acestora.

3. Orientări de bază privind consumul populației

Includerea problemelor privind consumul populației din România în strategia dezvoltării economice pe termen scurt, mediu şi lung presupune în primul rând precizarea obiectivelor în acest domeniu formulate în raport cu:

- necesitatea depăşirii stadiului de criză şi disponibilitatea limitată a resurselor în această perioadă;
- conținutul, dimensiunea şi ierarhia nevoilor nesatisfăcute, care condiționează în mod obiectiv existența normală a oamenilor, continua lor autoperfecționare;
- resursele necesare pentru un consum normal şi mărimea celor disponibile în fiecare etapă a procesului dezvoltării;
- valorile-aspirații, particularizate pe sociogrupuri, organizații şi indivizi şi în mod deosebit identificarea neconcordanțelor, dezacordurilor şi contradicțiilor care se manifestă în prezent în consumul populației ca urmare a inerției valorilor- aspirații din ultimii ani;

- preferințele consumatorilor, individuale şi colective, modul lor de manifestare, stabilitatea lor în timp, ținându-se cont de faptul că, de mai multă vreme, ordinea firească de satisfacere a acestora este perturbată de dezechilibrul dintre cerere şi oferta de bunuri şi servicii, determinând un comportament de consum deformat şi ca urmare o evoluție a consumului contrară legiților sale.

Obiectivul general al perioadei de tranziție poate fi formulat astfel: creşterea cantitativă şi îmbunătățirea calității consumului pentru satisfacerea nevoilor fundamentale ale întregii populații şi ale fiecărui membru în parte, la un nivel care să se situeze între un minim, obligatoriu în virtutea principiului egalității sociale a oamenilor, independent de locul pe care-l au în societate şi în diviziunea muncii, de starea lor de sănătate, de gradul lor de instruire şi un maxim posibil determnat de capacitatea economică a societății şi a familiei, ca principală unitate consumatoare.

Acesta s-ar putea realiza, *pe etape*, astfel:

a) stoparea tendințelor de scădere a volumului fizic al consumului, a degradării sale calitative şi structurale;
b) asigurarea nivelului minim de trai pentru categoriile de populație dezavantajate, a căror putere de cumpărare actuală este limitată de nivelul veniturilor lor şi de deteriorarea raporturilor de preț între produsele bunurilor de consum;
c) atingerea, în etapa imediat următoare, a nivelului şi structurării consumului populației realizate la nivelul anului 1980, când s-au înregistrat cele mai înalte niveluri şi o relativă stabilitate a structurii consumului;
d) realizarea nivelurilor de consum din țările europene dezvoltate.

Orientările strategice *privesc:*

Reconsiderarea modului de utilizare a resurselor societății pentru acumulare şi consum. Înfăptuirea unei politici sociale active, intensificarea orientării social-umane a economiei necesită reorientarea destinațiilor acumulării, modernizarea şi retehnologizarea cu prioritate a acelor ramuri economice care susțin creşterea economică şi bunăstarea. Avem în vedere, în principal, agricultura, ramurile producătoare de bunuri de consum, precum şi sectorul serviciilor care prin nivelul redus al înzestrării lor tehnice şi al densității personalului constituie una din cauzele care explică degradarea condițiilor de desfăşurare a procesului consumului din țara noastră, penuria de produse şi deprecierea calității.

a) Creşterea cantitativă a ofertei într-un mediu concurențial asanat de elemente speculative atât în cazul producătorilor cît şi al comercianților având la bază criterii de eficiență şi profitabilitate raționale, în beneficiul societății şi al individului. În condițiile în care nevoi fundamentale sunt nesatisfăcute, creşterea gradului de

satisfacere a cererii solvabile, la dimensiunile la care aceasta se manifestă în prezent, presupune o echilibrare prin ofertă. Odată cu aceasta, mişcarea preţurilor poate însoţi acest proces, urmărind să apropie valoarea mărfurilor şi serviciilor de mărimea consumului real de muncă socială. Folosirea preţurilor de consum ca instrument de echilibrare a cererii şi ofertei trebuie să aibă în vedere, în primul rând rolul lor de modelare a comportamentului de consum spre formarea unor structuri concordante cu legităţile consumului, motiv pentru care relaţiile dintre costuri şi preţuri trebuie stabilite pe criterii economice corecte şi nu pe considerente ce ţin de ofertă şi posibilităţile ei de asigurare. În acest fel, se creează condiţiile economice pentru asigurarea concordanţei între cele două categorii ale pieţei prin intermediul capacităţii de cumpărare determinată de venituri şi preţuri care să conveargă spre creşterea reală a consumului şi nu spre un echilibru forţat între cerere şi ofertă al cărui rezultat poate consta într-o stagnare sau chiar o reducere a consumului populaţiei.

Pentru consumatori, o condiţie esenţială este ca procesul să aibă un preţ de vânzare just corelat cu utilitatea adusă, respectându-se raporturile de preţuri între produse. În această direcţie, sistemul de asigurare şi menţinere a calităţii mărfurilor devine o pârghie importantă în determinarea "eficienţei" consumului. În absenţa acestuia, creşterea volumului fizic este însoţită aproape întotdeauna de o depreciere a satisfacţiei faţă de actul cumpărării şi nu rareori, în cazul consumului alimentar, pe termen lung, de afectarea echilibrului nutriţional, a stării de sănătate şi a potenţialului biologic al naţiunii.

b) Echilibrarea fondului de mărfuri cu fondul de cumpărare, realizată prin creşterea cantitativă a primului, s-ar putea realiza relativ repede prin stimularea privatizării în ramurile producătoare de bunuri de larg consum, a susţinerii efortului investiţional de modernizare a acestora precum şi sprijinirea iniţiativelor particulare pentru activităţi ce au ca rezultat fabricarea produselor şi prestarea de servicii din grupe deficitare. În al doilea rând, credem că s-ar impune orientarea, în cadrul mecanismului de reglare a echilibrului între nevoi şi resurse spre stimularea producătorilor agricoli (prin preţuri de achiziţii, credite sau alte modalităţi) în vederea asigurării de materii prime industriei de profil dar şi a unei oferte agroalimentare suficiente şi aproximativ egale între toate zonele ţării. În al treilea rând, orientarea producţiei bunurilor de consum ar trebui să se facă în consens cu microcererea consumatorului şi cu capacitatea de cumpărare a populaţiei, scop în care s-ar cere pe lângă o flexibilizare a mecanismului de constituire a ofertei şi o largă diversificare sortimentală care să corespundă cererii tuturor categoriilor de consumatori, influenţată structural în principal, de nivelul veniturilor.

c) Situația actuală şi întregul context economic arată că probabil şi în viitorul apropiat se vor menține încă pentru largi categorii de populație surse de frustare pe plan material. De aceea, credem că valorificarea legăturii nemijlocite ce există între muncă, recompensarea acesteia şi modul de utilizare a veniturilor ar putea atenua unele dificultăți ale procesului de reconstrucție economică şi socială.

Valorizarea acestei legături presupune corectarea insuficiențelor structurale ale vechii societăți în planul disciplinei şi ordinii inerioare a individului prin reconsiderarea sferei sale etic-morale, pe de o parte şi conştientizarea faptului că neluarea în seamă a raporturilor legice dintre fazele reproducției diminuează sensul şi conținutul acestei legături în planul vieții umane.

d) Promovarea unei politici active de repartiție a veniturilor, stimularea muncii cinstite şi asigurarea prin ea a unor venituri suficiente pentru garantarea libertății consumatorului pe piața de bunuri şi servicii şi asigurarea autoprotecției sale față de consecințele negative ale procesului de reformă.

e) Dacă în momentul actual, problema creşterii cantitative a consumului este limitată de dezechilibrul cererii cu oferta, cea a îmbunătățirii calității bunurilor şi serviciilor este obligatorie, întrucât prin ea se poate realiza o ameliorare a nivelului de trai, prin relația directă între calitatea produsului, valoarea sa de întrebuințare şi gradul de satisfacere a nevoilor.

f) Realizarea obiectivelor în domeniu consumului presupune însă şi anumite opțiuni privind proporțiile şi ritmurile de creştere ale consumului individual şi consumului din fondurile sociale puse de acord cu noi criterii de repartizare a veniturilor populației a măsurilor de reformă prevăzute pentru celelalte domenii sociale şi cu considerente de ordin social.

g) Relațiile stat-producător pe piața bunurilor de consum şi a serviciilor trebuie să promoveze crearea unui sistem de credite şi asistență tehnică a producătorilor agricoli, precum şi subvenționarea lor în anumite cazuri.

TEZE PRIVIND POLITICA SOCIALĂ ÎN DOMENIUL LOCUIRII SITUAȚIA FONDULUI LOCATIV LA SFÂRŞITUL ANULUI 1989

Mircea KIVU

Din punct de vedere cantitativ, fondul locativ existent putea satisface, la nivel național, nevoile minime de locuit ale populației. Evident, aceste "nevoi minime" se situau net sub standardele europene (mă refer la norma locativă stabilită de Legea nr. 5/1974 – 8-10 m.p. suprafață locuibilă).

Distribuția inegală în teritoriu, unele "artificii" statistice (neînregistrarea întregii populații care locuia în oraşe) făcea ca în mediu urban, mai ales în marile oraşe, să existe un număr însemnat de familii care locuiau sub minimul acceptabil al confortului de locuire, sau chiar total lipsite de locuințe.

Deficitul de locuințe era agravat de calitatea necorespunzătoare a acestora. Existau locuințe vechi, degradate; locuințe afectate de igrasie, condens, mucegai: o categorie aparte o constituie apartamentele cu "confort diferențiat" – respectiv de confort III şi IV (acestea fiind practic improprii locuirii sedentare). Sistemul de administrare de către I.C.R.A.L. –uri şi I.G.U. – uri) nu stimula în nici un fel întreținerea corespunzătoare a locuințelor de stat; acestea se degradau rapid.

Subvenționarea (dacă se poate vorbi de aşa ceva în economia socialistă) de către stat a chiriilor făcea ca accesul la locuințele publice să fie diferențiat: o parte (redusă) a populației locuia mult peste nivelul general de confort, plătind mai nimic, o altă parte ocupa marea masă a locuințelor proaste. Întreg sistemul de repartizare a locuințelor era dominat de corupție, în diverse forme: aceasta corupție nu era un fenomen întâmplător, ci unul generat de raportul necorespunzător dintre preț (chirie) şi calitatea locuinței.

Modificări survenite după 22 decembrie 1989

Situația s-a agravat simțitor. Singurul element pozitiv este trecerea problemei pe un plan mai puțin acut, ştiut fiind că oamenii sunt în general preocupați de adăpost numai după ce au satisfăcute nevoile de hrană.

Volumul construcțiilor realizate a fost redus simțitor asta înseamnă aproape de zero) în principal în urma depistării forței de muncă spre alte sectoare, mai remunerative, precum şi a lipsei unor materiale de construcție. Construcția de locuințe prin întreprinderi particulare este împiedicată de lipsa unor reglementări legale privind atribuirea (vânzarea) terenurilor. Dintre

lucrările de construcții realizate, cea mai mare parte se înscriu în categoria spațiilor comerciale.

Pe piața liberă, prețul locuințelor a crescut vertiginos, ajungând la peste 25.000 lei/m.p. Din acest punct de vedere, raportul dintre venit şi prețul locuinței a devenit comparabil cu cel existent în Occident. Statul însă continuă să vîndă posesorilor de titluri de închiriere locuințe la prețuri sub 10% din cel real. Practic, această operație constituie un transfer gratuit de proprietate. În acest fel, titlul de închiriere a devenit un bun vandabil şi citirea anunțurilor de mică publicitate ne poate da o imagine sugestivă asupra speculațiilor care se fac în acest domeniu.

Putem spune că în prezent este în curs *privatizarea fondului locativ de stat,* privatizare care însă nu este controlată prin nici o lege. Beneficiarii acesteia sunt atât cei care la data începerii acestei acțiuni dețineau un titlu de închiriere, cât şi cei care îl obțin în acest timp. Aceştia din urmă sunt titularii repartițiilor de locuințe eliberate în cursul anilor 1990 şi 1991. Ori, aceste repartiții nu au la bază o legislație valabilă, deoarece Legea nr.5/1974 este desuetă (repartizarea locuințelor ar trebui făcută, conform aceste legi, prin întreprinderi). Practic, în acest domeniu este lăsată o marjă discreționară de decizie primarilor (numiți de guvern) şi funcționarilor din subordine (de obicei, cei dinainte de 1990, care funcționau în cele mai multe cazuri pe baza corupției).

Tendențial, această practică va duce la trecerea în proprietate privată a marii majorități a locuințelor construite de stat în ultimii 40 de ani. Vor rămâne în fondul statului locuințele aflate într-un stadiu de degradare atât de avansat, încât să nu intereseze pe nimeni, precum şi cele deținute cu chirie de familii care sunt atât de sărace încât nu-şi pot permite nici măcar plata taxei de împroprietărire. Sunt lipsiți de protecție socială toți cei ce nu au locuință, sau au una necorespunzătoare.

Ca o măsură de protecție socială, guvernul a menținut chiriile la nivelul anterior (care era deja subevaluat). Conform considerațiilor de mai sus, această măsură tinde să se aplice, în principiu, numai celor foarte săraci sau care au locuințe foarte proaste. Acestora li se adaugă un număr relativ mic de chiriaşi ai imobilelor naționalizate în epoca regimului comunist. De regulă, este vorba de locuințe de bună calitate, situate în zonele centrale ale oraşelor. Ele sunt ocupate de obicei de membrii fostei nomenclaturi sau de favorizații acesteia (a se vedea metodologia de repartizare a locuințelor naționalizate în baza Decretului 223/194). Lor li se aplică deci protecția guvernului (de data aceasta, atributul “socială” mi se pare forțat). Protecția guvernului față de acest grup s-a manifestat şi în proiectul de lege propus (şi ulterior retras) de acesta Parlamentului. El prevedea, în esență, împroprietărirea acestor locatari. Adică, după ce casele fuseseră confiscate proprietarilor de drept pentru a fi trecute în proprietatea “întregului popor”, aceasta confiscare ar fi fost încununată de trecerea bunurilor respective în proprietatea celor la care m-am referit.

Unul din obiectivele vinderii masive şi la preţuri avantajoase a apartamentelor din fondul statului l-a constituit atragerea unei părţi din masa monetară excedentară aflată în circulaţie. Acest obiectiv a fost atins, eficienţa lui fiind însă diminuată de faptul că cea mai mare parte a plăţilor s-a făcut pe bază de credite cu dobândă inferioară ratei inflaţiei. Un alt efect pozitiv l-a constituit degrevarea statului de o parte din sarcina administrării şi întreţinerii fondului locativ, activitate nerentabilă şi dificil de organizat.

Elemente ale unei posibile politici sociale în domeniul locuirii

Delimitarea categoriilor de populaţie care constituie obiectul protecţiei sociale. Până acum, obiectul politicii de protecţie socială în domeniul locuirii (rezumată la înghețarea chiriilor) l-au constituit chiriaşii locuinţelor de stat.

Această categorie este însă neomogenă; o bună parte a sa nu numai de echitate, ci şi de perpetuarea mentalităţii de "asistat", caracterizată prin lipsa de iniţiativa socială. Pe de altă parte, ea lasă neprotejate grupurile constituite de cei care nu au locuinţe, sau care sunt chiriaşi în locuinţe particulare. Ori, tocmai aceştia sunt cei mai expuşi vicisitudinilor "tranziţiei".

Au deci nevoie să fie protejaţi cei care fie că nu au locuinţă (în afara celor care acum sunt lipsiţi de locuinţă, cei care îşi formează familii sau li se măreşte numărul persoanelor în întreţinere), fie că nu pot plăti chiria unei locuinţe. Protecţia celor din urmă nu poate fi realizată prin controlul nivelului chiriilor, căci aceasta ar fi o protecţie nespecifică, care s-ar răsfrânge asupra unor categorii care nu au nevoie de ea. Pe deasupra, o asemenea politică ar descuraja investiţia în construcţia de locuinţe: aceasta ar deveni mai puţin rentabilă (ca investiţie destinată profitului), iar o serie de familii nu ar fi stimulate să devină proprietari.

Constituirea fondului de locuinţe sociale. Un asemenea fond minimal s-ar constitui de la sine din locuinţele rămase nevândute. Însă am văzut ca acestea vor fi, în cea mai mare parte, locuinţe mizere. Ori, locuinţa socială nu trebuie să fie o locuinţă mizeră. Este nevoie, pe de o parte, ca aceste locuinţe să fie reabilitate, prin intervenţii majore, iar pe de altă parte să fie construite altele, mai ales ca s-ar putea constata ca reabilitarea unora din cele existente ar costa mai mult decât construirea unora noi. De unde bani? Din chirii. Într-adevăr, locuinţele sociale trebuie să aibă chirii moderate, nu însă nerentabile. (Voi arăta mai jos cum văd rezolvarea situaţiei familiilor cu venituri mici.) Într-o primă etapă, în care volumul reabilitărilor ar trebui să predomine, statul va trebui să avanseze unele fonduri, şi anume din preţul obţinut din vânzări. De unde forţa de muncă şi materiale? Concesionarea de către primari a terenurilor de construcţii către investitori ar trebui condiţionată de construirea de locuinţe sociale (un procentaj stabilit din suprafaţa utilă construită). În felul acesta s-ar evita şi fenomenul de "ghetoizare", respectiv crearea de zone rezidenţiale ocupate exclusiv de familii defavorizate.

Administrarea locuințelor sociale ar trebui făcută de întreprinderi autonome, subordonate primariilor, dar cu regie proprie (eventual subvenționate de la bugetele locale). În consiliile de administrare ale acestor întreprinderi ar trebui reprezentați locatarii. O problemă deosebit de delicată o constituie repartizarea locuințelor sociale. Fiind vorba de o activitate care poate aduce avantaje materiale, ea trebuie făcută cu maximă transparență (pentru a nu transfera aici sistemul corupt din actuala activitate de reglementare a spațiului locativ). Aceasta ar însemna:

- precizarea clară a situațiilor în care se poate beneficia de o locuință socială;
- standardizarea sistemului de stabilire a priorităților;
- accesul public la toate operațiile efectuate (publicarea listelor de priorități şi a bazei lor de calcul, a repartițiilor emise, a locuințelor disponibile).

Protecția față de creşterea prețului chiriilor.

- Este de aşteptat ca un număr însemnat de familii să nu poată suporta costul chiriei, mai ales cînd prețul acesteia va fluctua liber (mă refer atât la chiria locuințelor sociale, cît şi a celorlalte). Aceste familii vor trebui subvenționate. În statele occidentale s-a constatat că este mai avantajoasă subvenționarea familiilor nevoiaşe decît subvenționarea construcției de locuințe (ajutorul pentru familie decât ajutorul pentru piatra). Deci, ar trebui ca familiilor cu venituri situate sub nivelul de sărăcie să li se acorde subvenții mergând până la cuantumul chiriei pentru o locuință socială. Aceste subvenții ar fi vărsate direct în contul chiriei. Nu are rost să ne întrebăm de unde vor fi găsite fonduri pentru aceste subvenții. Este evident că este mai eficient să subvenționezi o parte din chiriaşi, decât toți chiriaşii.

Accesul la statutul de proprietar.

- Odată cu epuizarea fondului locativ de stat actualmente supus privatizării, va fi din ce în ce mai greu ca o familie să devină proprietară de locuință. Din punct de vedere social, o pondere cît mai mare de proprietari ai propriei locuințe este dezirabilă, fiind o formă de protecție față de sărăcie.

Este deci de dorit să se găsească forme de stimulare a accesului cît mai multor familii la statulul de proprietar.

Una ar fi clasicele credite pentru construirea de locuințe, acordate îndeosebi tinerelor familii. Apoi, s-ar putea avea în vedere la acordarea de concesiuni pentru construcția de imobile, favorizarea acelor întreprinderi care acordă facilități de plată cumpărătorilor. Dar cea mai sigură o constituie stimularea construcției de locuințe, de orice fel, căci în felul acesta prețul va creşte mai încet (e nerealist să spunem că va scădea, căci în toate țările prețul locuințelor creşte mai repede decât al celorlalte bunuri – dar acesta este un factor care stimulează investiția în construcții). Trebuie însă avut în

vedere că este mai rentabilă (din punctul de vedere al investitorului) construcția de spații nelocuibile (birouri, magazine etc.). De aceea, primăriile ar trebui să adopte norme privind raportul între construcția de locuințe şi celelalte construcții.

O problematică aparte din cadrul accesului la proprietate este refacerea statutului de proprietar al celor care l-au pierdut în mod abuziv, prin expropriere. Trebuie recunoscut că aici este vorba de o luptă cu caracter politic, între interesele fostei nomenclaturi şi cele ale proprietarilor expropriați de dictatura comunistă. După opinia mea, soluția problemei imobilelor naționalizate nu poate fi găsită în afara restituirii. Este nu numai o opțiune etică, ci şi una practică.

Ea vizează garanția proprietății, ca stimulent al investiției. Nu se poate însă ocoli problema actualilor locatari. Indiferent de atitudinea pe care o avem față de grupul social din care fac parte (şi generalizările sunt şi aici periculoase), nu trebuie ignorate interesele acestora. O soluție parțială se găseşte chiar în legislația actuală, care prevede că proprietarul îşi poate ocupa propria locuință, prin oferirea unei locuințe corespunzătoare nevoilor locative ale chiriaşului. Acestei prevederi este necesar să i se adauge o alta, care să prevadă un interval de timp în care proprietarul nu poate majora chiria, pentru un spațiu ce nu depăşeşte nevoile de locuit ale chiriaşului, peste nivelul celei din locuințele sociale.

ELEMENTE STRATEGICE DE DEZVOLTARE A SERVICIILOR SOCIALE ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

dr. Maria MOLDOVEANU
dr. Andrei NOVAK
Narcisa FORNEA

D.SERVICIILE SOCIALE

Tranziția la o nouă societate solicită implicarea serviciilor sociale în procesul de transformare a structurilor constitutive, în ameliorarea calității mediului uman, a stării de sănătate a populației, în asigurarea protecției sociale şi în ridicarea nivelului de cultură şi educație, în renaşterea morală a întregii colectivități.

În acest sens, preconizăm:

- expansiunea serviciilor sociale în termeni de cantitate, calitate, echitate şi redimensionarea lor în perspectiva nevoilor populației, a cerințelor făuririi unui stat de drept;
- ameliorarea calității serviciilor sociale prin dotare corespunzătoare şi încadrare cu personal calificat;
- asigurarea condițiilor legate de acces la serviciile sociale preminența finanțării publice pentru învățământ şi cultură, eliminarea disparităților în alocarea resurselor umane şi materiale;
- diversificarea surselor de finanțare a serviciilor sociale, identificarea modalităților de autofinanțare şi stimularea activităților competitive;
- descentralizarea gestiunii şi finanțării serviciilor, promovarea participării şi autonomiei instituționale; realizarea unui nou sistem de relații funcționale între centru şi structurile manageriale locale;
- reciclarea profesională şi educația pentru reformă a tuturor cadrelor/specialiştilor care lucrează în domeniul serviciilor sociale.

D 1. *Învățământul*

Conceput ca serviciu social, sistemul de învățământ îndeplineşte funcții economice, sociale, integrative şi creative.

În sprijinul populației şcolare ca şi al părinților, la nivelul unităților teritoriale şi în şcoli se organizează servicii de orientare şcolară şi profesională (laboratoare, cabinete), în scopul structurării şi definitivării opțiunilor

educaționale ale elevilor şi acordării asistenței psiho-pedagogice, cadrelor didactice, în vederea individualizării procesului de învățământ.

Având în vedere importanța activității de orientare vocațională a elevilor şi nevoia de personal specializat în perspectiva extinderii ei, Ministerul Educației şi Ştiinței va corela necesarul de psihologi, pedagogi, logopezi, cu cifrele de şcolarizare pentru secțiile de profil din universități.

În condițiile creşterii economice preconizate pentru societatea românească, serviciile de învățământ reprezintă *principalul furnizor de forță de muncă calificată.*

Preluarea programelor de formare profesională de către întreprinderi, investirea lor cu asemenea sarcini prin decizii guvernamentale este prematură, după opinia noastră, şi riscantă.

Starea actuală economică şi funcțională a întreprinderilor în curs de restructurare face inoperante bunele lor intenții de a investi în educație şi profesionalizare.

Sistemul de învățământ satisface cererea de educație a populației în domeniul profesionalizării prin organizarea unei *rețele complexe şi flexibile* de unități şcolare şi universitare, în cadrul cărora se asigură pregătirea profesională şi istruirea practică compatibilă cu cerințele pieței forței de muncă, dar şi dezvoltarea capacităților ştiințifice şi tehnologice, stimularea spiritului întreprinzător care să permită participarea la activități concurențiale. În proiectarea acestei rețele se va ține seama atât de opțiunile populației şcolare, de indicatorii demografici determinanți cît şi de nevoile reale ale economiei româneşti, evitându-se fenomenele de subeducație şi supraeducație.

Având în vedere relația dintre educație, muncă şi ocupare, precum şi criza finanțării educației ca fenomen general în expansiune preconizăm afirmarea unor noi modalități de edificare profesională în afara sistemului şcolar tradițional.

În condițiile multiplicării programelor de formare profesională organizate de întreprinderi, asociații, alte instituții, *serviciile de învățământ vor asigura asistența de specialitate* - prin planuri, programe, manuale, alte instrumente didactice – şi necesarul de personal didactic pentru diverse specialități.

Modificările structurale ale economiei şi mutațiile preconizate, cu efecte adânci asupra ocupării şi edificării forței de muncă, solicită serviciilor de învățământ să se implice în domeniul formării profesionale continue, organizând în unități economice, activități de calificare a forței de muncă, de ridicare şi actualizare a nivelului de cunoştințe profesionale şi al reprofesionalizării, în sprijinul resorbției şomerilor.

Serviciile educative vor satisface cererile de pregătire ale specialiştilor în domeniile managerial, al marketingului, al afacerilor etc. sprijinind revitalizarea unităților economice în toate zonele țării.

Pentru a se evita polarizarea societății între o elită înalt pregătită şi restul populației – situație incompatibilă cu o societate democratică – şi pentru a

răspunde nevoilor individuale de dezvoltare umană *a serviciilor educative trebuie să i se asigure populației şcolare o bună formație de bază şi un nivel de instruire generală* necesară nivelului de absorbție culturală a fiecărei generații.

Într-un resort echilibrat între cultura generală şi cultura profesională, prefigurăm proeminența cunoştiințelor ştiințifice şi tehnice, ca şi dezideratul interdisciplinarității şi transdisciplinarității.

Asumându-şi competențe complexe, serviciile educative răspund nevoilor de pregătire a tineretului în toate domeniile culturii şi artei.

Beneficiarii serviciilor de învățământ solicită, de asemenea, în planul formării individuale, *dezvoltarea acelor aptitudini, abilități, competențe care să le faciliteze comunicarea adaptarea şi performanța,* deziderate realizabile prin diversificarea programelor şi metodelor pedagogice, încorporarea de mai multe elemente ştiințifice şi umaniste în lecții şi manuale şi în egală măsură reconsiderarea rolului cheie al competenței personalului didactic.

Performanțele viitoare ale serviciilor educative depind şi de măsura în care actualul sistem de învățământ este proiectat să realizeze *programe complexe de dezvoltare umană,* între care previzionăm ca ineluctabile: educația pentru participare şi integrare psihosocială, educația pentru schimbare, pentru reformă, educația pentru valori şi pentru mizele înalte de aspirație, educația civică, educația pentru promovarea drepturilor şi libertăților umane, educația ecologică, educația pentru tradiție, pentru cooperare şi dialog intercultural ş.a.

Serviciile de învățământ vor dispune de structuri metodologice adecvate pentru a răspunde cererii de *educație pentru creație*, prin cultivarea capacităților inovative ale tinerei generații confruntate cu o mobilitate profesională fără precedent şi cu exigențele unei societăți ce-şi propune să supraviețuiască prin creație.

Preîntâmpinând confruntarea de interese diverse, dar şi pentru a limita exodul masiv de inteligență, sistemul de învățământ îşi asumă monopolul identificării, stimulării şi valorificării capacităților creative; totodată, serviciile educative vor facilita circulația informației şi specialiştilor, integrarea valorilor româneşti în patrimoniul cultural mondial.

În perspectiva dezvoltării sociale, serviciile de învățământ trebuie să asigure *adoptarea cantitativă şi calitativă între cerere şi ofertă*, să realizeze acea funcție pe care o denumim de solidaritate socială eliminând separările sociale datorate creşterii costurilor educației şi a cazurilor de sărăcie, la care, pentru anumite grupuri se cumulează şi alte handicapuri precum: şomajul, delincvența, sănătatea precară etc.

Pentru elevii din rândul minorităților naționale se asigură condiții de pregătire în limba maternă, de cultivare a limbii şi tradițiilor culturale, de stimulare a creației, afirmării identității naționale şi dialogului intercultural.

Pentru ca serviciile educative să-şi realizeze funcţiile menţionate şi să se angajeze în ameliorarea continuă a performanţelor instructive se cere:

- în structura finanţării învăţământului ponderea să revină cheltuielilor de la buget şi resurselor publice pentru pregătirea generală, profesionalizarea şi recalificarea în vederea absorbţiei şomerilor, iar taxele de şcolarizare şi alte impozitări să se prevadă pentru serviciile de perfecţionare profesională şi recalificarea din iniţiativa solicitanţilor; eliminarea disparităţilor dintre şcoli în alocarea resurselor financiare;
- dotarea corespunzătoare şi echiparea unitară cu material didactic modern a unităţilor de învăţământ, asigurarea legalităţii în încadrarea şcolilor cu personal didactic calificat;
- realizarea unor sisteme informaţionale pertinente şi complete care să evidenţieze opţiunile de ameliorare a utilizării resurselor ca şi a calităţii serviciilor educative;
- elaborarea unei legislaţii a învăţământului coerentă şi adecvată realităţilor şcoli româneşti;
- proiectarea reformei învăţământului în perspectiva rezultatelor cercetării ştiinţifice, ameliorării calităţii serviciilor şi asigurării echităţii în accesul la sistemul de învăţământ.

În condiţiile inerţiei şi birocratizării structurilor fundamentale, se impun elemente de strategie contraofensivă care să deblocheze energiile constructive.

D.2. *Cultura*

Serviciile culturale răspund, în egală măsură, cerinţelor spirituale ale populaţiei şi exigenţelor societăţii în domeniul complex al dezvoltării culturii şi loisirului.

În perioada tranziţiei, serviciile culturale se vor structura într-un *sistem deschis* de instituţii, aşezăminte, organisme, societăţi ş.a. în spaţiul cărora se vor realiza:

- activităţi de creaţie culturală;
- activităţi de conservare, cercetare şi valorificare a patrimoniului cultural;
- activităţi de difuzare a valorilor ştiinţifice, culturale artistice ş.a.;
- activităţi de animaţie culturală.

Managerii culturali, la toate nivelele, vor asigura echilibrul între creaţia culturală şi educaţia permanentă, fără a neglija activităţile de divertisment.

Ansamblul activităţilor iniţiate în spaţiul serviciilor culturale vor răspunde nevoilor populaţiei:

- în domeniul informării cu problemele din actualitatea politică, economică, ştiinţifică, artistică, educativă ş.a.;
- în domeniul pregătirii culturale generale, al perfecţionării profesionale şi reprofesionalizării;

- în domeniul educației civice, morale, artistice, ecologice, medicale etc.;
- în planul autoinstruirii şi autoeducației, prin furnizarea de instrumente metodologice de cunoaştere, spre a compensa absența sau insuficiența pregătirii şcolare şi universitare;
- în domeniul socializării şi resocializării, al transformării mentalităților, al modului de gândire, simțire şi acțiune ale indivizilor;
- în planul integrării culturale şi psihosociale, al facilităților de comunicare interumană;
- în domeniul stimulării creației şi al preocupărilor inovative;
- în plan recreativ, distractiv prin organizarea unor activități de imaginație, utilizarea mass-media, participarea la activități de grup, turism ş.a.

Un rol deosebit revine serviciilor culturale în trecerea indivizilor de la viața şcolară la viața profesională. Această idee ridică problema nevoilor culturale majore ale tinerilor, care, în esență nu diferă de ale adulților, accentul vizând tot formarea profesională şi încadrarea în muncă, participarea la viața comunității la afirmarea democrației, educația pentru valori, creația etc.

Rețeaua complexă, deschisă, flexibilă de structuri şi servicii culturale, cuprinzând teatre, muzee, instituții muzicale, biblioteci, şcoli de artă, cinematografe, şi studiouri cinematografice, cămine culturale, radioul şi televiziunea răspunde nevoilor de formare profesională continuă şi educație permanentă, într-o concepție coerentă, de satisfacere a aşteptărilor populației.

Având în vedere rolul deosebit pe care-l are cultura scrisă, în contextul exprimării culturale, ca şi importanța rețelei de difuzare a cărții – editurile, tirajele, revistele, ziarele, librăriile, anticariatele vor fi proiectate într-o complementaritate funcțională pentru a satisface cele mai diverse şi inedite necesități ale solicitanților.

Calitatea serviciilor culturale ține şi de coerența politicii şi programelor culturale din perioada tranziției, de existența echipamentelor şi dotărilor materiale precum şi de calitatea resurselor umane utilizate în sistemul culturii.

Evaluarea deficitului actual de echipamente şi resurse umane, pune problema asigurării egalității condițiilor de acces la cultură, în termenii *dreptului la cultură*, ca drept uman fundamental pentru toți cetățenii unui stat democratic.

Realizarea acestei cerințe solicită, în perspectiva tranziției, inițiative manageriale şi financiare imposibil de previzionat, fără cunoaşterea dinamicii nevoilor culturale ale diverselor categorii de beneficiari.

Aşa cum agenții economici nu pot lua decizii raționale fără a studia previzional piața, tot astfel managerii serviciilor culturale nu pot ignora rolul studiilor previzionale asupra nevoilor populației.

Criza resurselor materiale şi financiare generează pericolul urmăririi profitului în detrimentul calității serviciilor, utilizarea spațiilor şi echipamentelor ca sursă de rentabilizare economică.

Acest principiu strategic nu implică, însă, limitarea autonomiei instituțiilor culturale , dimpotrivă profesionalismul şi inițiativa se afirmă pe măsura descentralizării şi deconcentrării structurilor culturale.

Inerția structurilor administrative şi a mentalităților umane va întârzia desigur momentul închiderii problemelor culturale în preocupările majore ale municipalităților. Autonomia unităților culturale este în aceste condiții inoperantă. De aceea, descentralizarea în domeniul culturii, ca şi preluarea unor servicii de către diverse organisme private şi semipolitice va urma descentralizării economice; altfel, se produc disfuncții şi discontinuități cu efecte cumulative imprevizibile.

Procesul descentralizării culturii, mai ales în plan financiar şi administrativ nu exclude oportunitatea organizării de servicii centralizate pentru domenii determinate ale culturii, cum este cel al activităților de bibliotecă; dimpotrivă, se preconizează înființarea unor organisme interdepartamentale şi interministeriale, care să coordoneze lectura publică şi unitatea sistemului informațional.

Depolitizarea serviciilor culturale răspunde dezideratului de a se evita transpunerea contradicțiilor din viața politică şi socială în domeniul acțiunilor educative. Această inițiativă satisface cerințe legitime ale clientelei serviciilor culturale.

Experiența de până acum a tranziției relevă *necesitatea unei reglementări protecționiste,* pentru populație, față de transformarea funcțiilor culturii în sursă de tensiune şi disensiune socială, de capital politic şi de convertiri doctrinare de pseudoelite şi pseudo instituții culturale.

Protecția publicului şi a serviciilor, presupune, în egală măsură şi protecția socială a creatorilor de valori culturale. Statul, structurile publice specializate, agenții economici se vor preocupa de formarea şi achiziția creatorilor, acordând burse, subvenții, credite etc. dar şi programe complexe de specializare şi perfecționare.

Politica culturală care stă la baza activității serviciilor culturale nu este numai o politică socială sau numai una artistică, ea este şi o politică a loisirului.

Este adevărat că rolul fundamental al comportamentului cultural în cadrul loisirului revine pregătirii şcolare, dar în întreaga lor existență indivizii îşi însuşesc cunoştințe şi informații, modele educative necesare receptării şi participării la cultură.

Educația devine permanentă şi se realizează, în bună măsură prin sistemul serviciilor culturale.

Serviciile culturale eficiente, adecvate nevoilor populației, se bazează pe o politică culturală coerentă, înțeleasă ca planificare a dezvoltării umane.

D.3. *Ocrotirea sănătății*

Trecerea spre o economie de piață presupune şi în domeniul ocrotirii sănătății reforme importante. Toți cetățenii au garantat accesul către serviciile

medicale în cea mai mare parte gratuite. Sistemul actual organizat ierarhic pe o bază standard rigidă are o posibilitate de intercomunicare laterală foarte redusă.

În aceste condiții, în care Ministerul Sănătății este responsabil de dezvoltarea politicilor de sănătate, de implementarea şi supervizarea acestora, de standardele pentru educația publică şi igiena publică în zonă, de supravegherea stării epidemiologice, producerea şi folosirea vaccinurilor, a medicamentelor, precum şi de alte activități ce țin de educația sanitară, cercetarea în acest domeniu, edificarea personalului şi perfecționarea sa, este necesar să se formuleze o serie de direcții de restructurare a majorității sectoarelor sanitare.

- În ideea asigurării echității în distribuirea şi accesul la serviciile sanitare este necesar să se reabiliteze şi să se susțină serviciile de asistență medicală primară.
- Legată de această direcție apare *problema existenței sau, acolo unde este cazul,*a creării unor instituții sanitare cu *regim de gratuități precum şi a altora cu plată.* În acest sens, trebuie evaluată proporția în cadrul sistemului sanitar în ansamblu, a acestor tipuri de unități, precum şi stabilirea categoriilor de beneficiari ai primelor categorii de instituții sanitare. Prin rezolvarea acestor probleme s-ar opri degradarea sistemului de acordare de asistență medicală în ansamblu (instrumente, aparatură, mobilier, instalații, medicamente etc.).
- În acest context, trebuie *evaluate corect resursele umane, materiale şi financiare şi mai ales modalitățile de folosire a acestora.* Se cer studii legate de strategiile privind politicile sanitare pe termen mediu şi lung.
- Având în vedere progresul lent care a avut loc în domeniul cauzelor legate de *mortalitate infantilă şi a adulților sunt necesare măsuri de eradicare a lor*. Sunt utile programe moderne de prevenire şi depistare a acestor cauze prin *finanțarea unor cercetări ştiințifice* care să urmărească fenomenul.
- Problemele legate de nocivitatea folosirii tutunului, sau a drogurilor, precum şi a realizării unui regim alimentar echilibrat trebuiesc cunoscute de întreaga populație.
- Se cer întreprinse măsuri de reducere a îmbolnăvirilor cu caracter genetic, precum şi prin programe speciale bazate pe extinderea cercetărilor în acest domeniu.
- Depistarea *cauzelor morbidității* în România şi eradicarea treptată a acestora ar constitui un element de progres în reforma asistenței medicale, îndeosebi prin depistarea *factorilor de risc.*
- Problema îmbolnăvirilor transmisibile (cu prioritate SIDA) constituie un punct nodal al reformei din domeniul sănătății. Se cer alocate fonduri pentru cercetări, consultații şi testări profilactice la întreaga populație

(mai ales la copii şi tineri), instituţii sanitare moderne în care să fie internaţi aceşti bolnavi.

- *Organizarea internă a sistemului îngrijirii sănătăţii* din România, în scopul reabilitării capacităţilor umane şi a recuperării lor ar trebui să ţină seama de faptul că într-o societate democratică în care funcţionează economia de piaţă, cu alte standarde de viaţă, sunt necesare o diferenţiere absolută a serviciilor sanitare şi o modernizare bazată pe un sistem *descentralizat al deciziilor şi responsabilităţilor.* Se impune un *sistem managerial cu totul nou,* care să *beneficieze de specialişti în domeniu şi de cunoscători excelenţi ai proceselor specifice acestuia,* concret, Ministerului Sănătăţii ar trebuie să se constituie doar într-un centru administrativ, cu rol de îndrumare şi mai ales cu responsabilităţi în domeniul perfecţionării cadrelor, unităţile sanitare mari din oraşe şi municipii trebuind să devină nuclee de coordonare şi administrare – gestionare a resurselor umane şi materiale din unităţile mai mici, din jurul lor.
- Este necesară rezolvarea problemelor legate de modernizarea, *extinderea şi finanţarea reţelei de cadre medicale medii şi superioare din mediul rural* (necesitatea creării unor facilităţi ca strategii de atragere a acestora în mediul rural).
- *Politica de planificare familială,* (marcată prin raportul dintre capacitatea de susţinere a familiei şi numărul membrilor unor familii) trebuie să devină un obiect de cercetare susţinută, inclusiv prin *studiu foarte serios însoţit de cercetarea mai multor centre, dotate cu specialişti în domeniu.*
- În strânsă corelaţie cu această problemă este *problema politicilor protective* legată de folosirea contraceptivelor sau a metodelor abvortive. În acest domeniu, este important aspectul menţinerii unui echilibru, spre a nu se perturba balanţa demografică sau pentru a se evita consecinţele negative (sterilitate, afecţiuni organice, drept consecinţe ale abuzului de metode contraceptive).
- Trebuiesc elaborate *programe speciale* pentru copii mici, (până la 3 ani) în sensul asistenţei de specialitate la domiciliu şi în instituţiile unde aceşti copii sunt internaţi pe parcursul unei zile sau a unei săptămâni (creşe de zi sau săptămânale, cămine etc.). Statul trebuie să susţină în continuare, printr-un procent de peste 55%, aceste activităţi.
- De asemenea, se pune problema asistenţei medicale gratuite integral sau parţial în unităţile aparţinând Ministerul Educaţiei şi Ştiinţei (grădiniţe, şcoli, orfelinate), precum şi în marile unităţi industriale.
- *Geriatria, ca ramură a medicinii,* care se ocupă cu asistenţa sanitară acordată persoanelor vârstei a treia, trebuie regândită. Trebuie extinsă cuprinderea, în scopul *diminuării îmbolnăvirilor şi alienării. Apare ca foarte ingenios de rezolvat problema subvenţiilor materiale în acest domeniu în aşa fel încât să poată* beneficia în egală măsură de aceste

servicii atât pensionarii cu venituri reduse cît şi cei cu venituri mai substanțiale.

- Şi nu în ultimul rând se pune problema studiilor şi practicilor special aplicate pentru protejarea mediului biologic înconjurător (în vederea diminuării factorilor stresanți sau poluanți).
- Ca un punct aparte al reformei în domeniul sănătății, trebuie pregătit un plan strategic pentru industria farmaceutică şi rentabilizarea, retehnologizarea ei, în sensul folosirii la maximum a potențialului existent. Este necesar ca produsele acestei ramuri, vitală în ocrotirea sănătății, să rămână la costuri accesibile întregii populații şi să constituie realmente posibilități de prevenire şi de tratament.
- În *cadrul unor priorități* care să vizeze reforme pe *termen scurt* ar trebui să se rezolve următoarele probleme:
  h) pregătirea - şcolarizarea cadrelor medicale şi perfecționarea lor în sensul creşterii numărului de medici (practicieni şi supraspecialişti), precum şi a *cadrelor sanitare cu pregătire medie.*
  *i) Categorii de programe speciale de asistență medicală specială pentru categoriile de săraci (*defavorizați sociali) absoluți sau relativi.
  j) Elaborarea unui program național de priorități în domeniul sănătății, cu strategii apte să acopere întreaga problemă semnalată.

D.4. *Asistența socială.*

- Sistemul asistenței sociale acoperă o arie foarte largă de beneficiari, care cuprinde grupuri formate din pensionari, orfani handicapați, şomeri, familii lipsite de venituri, familii cu mulți copii şi venituri reduse, familii monoparentale, bolnavi, femei înainte şi după maturitate.
- Având în vedere complexitatea acestui domeniu se impune reorganizarea sistemului de asistență socială, ținând seama de priorități, dar şi de provenienta şi administrarea fondurilor necesare rezolvării problemelor de asumare a unor noi responsabilități. În perioada de tranziție, în condițiile trecerii spre economia de piață, apar noi grupuri de defavorizați şi se redistribuie sarciniile la nivel societal.
- Astfel, protecția socială a persoanelor vârstnice, a şomerilor, a femeilor singure sau cu mulți copii, a tinerilor devine o problemă rezolvabilă şi în condiții determinate.
- Astfel, este necesară stabilirea unui cadru legislativ, bazat pe o serie de principii fundamentale reflectate şi în constituția țării.
- Bătrânii reprezintă categoria care necesită asistență socială deosebită. Se vor elabora programe complexe, cu măsuri adecvate, îndeosebi pentru sprijinul lor financiar, prevăzându-se înființarea de cămine pentru bătrânii cu pensii mici sau fără venituri ca şi reorganizarea, reutilarea şi modernizarea celor existente.

- În privința handicapaților trebuiesc stabilite cu mai multă rigoare categoriile de handicapați ca şi prioritățile în domeniu, în funcție de care să se repartizeze şi să se administreze fondurile.
- Având în vedere ierarhia gravităților de handicap, se cer elaborate şi finanțate strategii şi programe speciale de studiu ale acestor probleme, având în vedere că rezolvarea lor cade sub incidența mai multor ministere şi comisii.
- Orfanii reprezintă altă categorie distinctă, generată de fenomene sociale ca: abandon, alcoolism, delincvență etc. pentru care se cer concepute şi finanțate programe de recuperare şi previnire a eşuării lor în educație (delincvență).
- Rezolvarea acestor probleme se realizează prin corelație cu asistența socială acordată familiilor, care generează de regulă asemenea categorii de handicapați sociali.
- În vederea ameliorării stării de handicap neuromotor şi a recuperării sociale a acestei categorii (minori şi adulți) sunt necesare o serie de reforme în sistemul asistenței sociale cu participarea directă a Ministerului Învățământului, Ministerului Sănătății şi Ministerului Culturii; Ministerul Culturii îşi va asuma prin programe culturale specială responsabilități în domeniul asistenței sociale care vizează această categorie de defavorizați.
- Fenomenul delincvenței minore şi juvenile, deosebit de complex şi cu amploare şi efecte imprevizibile în perioada tranziției, trebuie studiat şi prevenit şi eradicat prin colaborarea serviciilor de asistență socială cu alte structuri responsabile de tipul ministerelor (Justiție, Învățământ, Interne) şi asociațiilor existente.

Limitarea fenomenului menționat are drept corelativă recuperarea şi resocializarea indivizilor din această categorie. Studiile pe care le preconizăm se vor axa în principal pe sesizarea cauzelor şi efectelor asociate unor fenomene ca: consum de droguri, prostituție, alcoolism, exacerbarea criminalității minore şi juvenile în toate mediile sociale.

- Interesul general de ameliorare a climatului moral şi social impune gratuitatea serviciilor de asistență socială.
- Pentru familiile cu venituri mici, cu mulți copii, cu bolnavi cronici şi monoparentale este necesară asistență socială specială care să aibă în vedere toată gama nevoilor precum şi capacitatea de satisfacere a lor.
- Programul de asistență socială dedicată mamelor trebuie să aibă un conținut aparte, vizând educația sanitară, facilități în asigurarea asistenței sanitare adecvate precum şi în repartizarea sarcinilor de muncă.
- În sprijinul unor categorii sociale consistente, de regulă, cele cu venituri reduse, problema prioritară este aceea a alocațiilor, a burselor şi

subvențiilor, a reducerilor de taxe, îndeosebi pentru educație şi învățământ, concomitent cu sporirea îndemnizațiilor, a ajutorului de şomaj.

- Toate direcțiile şi programele preconizate necesită cadre de specialitate suficiente şi înalt calificate, mai exact reorganizarea serviciilor de formare a specialiştilor, antrenați în acest domeniu de activitate. Un domeniu important al formării atât prin rețeaua de învățământ, cît şi prin structurile subiacente educației permanente priveşte formarea managerilor precum şi elaborarea strategiilor manageriale specifice.
- Administrarea resurselor umane şi materiale şi financiare în perspectiva strategiilor manageriale moderne este un element indispensabil pentru realizare măsurilor de reformare a serviciilor de asistență socială evidențiate de noi. Toate sarcinile derivate din aceste strategii trebuiesc regândite în relație cu ministerele, departamentele şi alte organisme responsabile şi în funcție de categoriile sociale care beneficiază de aceste servicii.

TEZE PRIVIND REFORMA SOCIAL-ECONOMICĂ ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Mariana STANCIU

Orice reformă social-economică trebuie să se sprijine pe un suport informațional ingenios, caracterizat prin precizie, diversitate şi dinamism. Acest suport informațional poate fi constituit prin înființarea unor comisii de experți care să asigure permanent informațiile necesare adoptării deciziilor, în mod operativ. Aceste comisii de experți trebuie să dispună de cele mai avansate mijloace de culegere şi prelucrare a informațiilor şi datelor statistice necesare, începând de la aparatura electronică de calcul, până la posibilitatea de a se deplasa rapid în orice zonă a lumii. Problemele care trebuie să stea în centrul preocupărilor acestor comisii ar trebui să fie, după părerea mea:

- cum au procedat alte state care se află înaintea noastră pe calea reformei (având în vedere condițiile economico-sociale specifice diferitelor etape de evoluție); ce concluzii se pot trage din experiența lor;
- ce fac alte state în prezent (în contextul politico-economico-social particular fiecăruia);
- analiza resurselor țării noastre disponibilile în fiecare moment;

??

??

- resursele – economice;
  - noneconomice;
  - metode de organizare, conducere la nivel macroeconomic; politici economice şi politici sociale; strategii;
- analiza nevoilor – de consum – urgente;
  - curente;
- de dezvoltare –finalizarea investițiilor rentabile;
  - inițierea unor investiții cu durată scurtă de punere în folosință şi de mare rentabilitate.

O importanță deosebită trebuie acordată strategiilor şi politicilor de şcolarizare, calificare, policalificare şi conversiune profesională a forței de muncă, prin crearea unei largi şi complexe rețele de servicii de profil, care să pregătească oamenii pentru profesiunile viitorului, să-i educe în spiritul tranziției, al flexibilității ocupaționale. Fără realizarea unui salt în creşterea calității forței de muncă, fără creşterea productivității muncii, fără rezolvarea problemelor generate de şomaj nici o reformă reală nu va fi posibilă. Consider

că înfiinţarea acestei reţele de servicii constituie o urgenţă a economiei noastre.

Orice perioadă de tranziţie declanşează, în mod inevitabil, fenomene proprii haosului economic şi social ceea ce încurajează sau favorizează apariţia unor fenomene antisociale de delincvenţă şi fraudă. Pentru a diminua costurile economice şi sociale ale tranziţiei trebuie aplicate, nu atât mijloacele de combatere a acestor fenomene, cît mai ales, trebuie adoptate legi mai înţelepte şi mai drastice care să ducă la prevenirea pagubelor de orice fel. Poate nu ar fi rău să se adopte chiar legi aparent excesive care să stăvilească valul infracţional cu care ne confruntăm în prezent.

Un alt element esenţial al realizării reformei este crearea unui cadru legislativ care să favorizeze si să încurajeze experienţa concurenţei loiale în domeniul economic. Acest cadru trebuie gândit astfel încât să se evite realizarea unei concurenţe formale (între două firme, de exemplu) care constituie un drum sigur spre monopol asupra preţurilor.

TEZE PRIVIND REFORMA SFEREI SERVICIILOR UMANE ÎN PERIOADA TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Mariana STANCIU

Etapele reformei:

k) Elucidarea cadrului teoretic al sferei serviciilor în țara noastră; reconsiderarea conceptelor de "servicii pentru populație", "servicii sociale", "servicii neproductive" care departajează irelevant diferite tipuri de servicii; introducerea unor concepte noi, larg acceptate şi utilizate pe plan internațional.

l) Abordarea holistică a problemelor specifice ciclului vieții umane şi a noțiunii de calitate a vieții - ca deziderat concret al etapei actuale de dezvoltare economică şi socială a țării noastre; statuarea configurației şi atribuțiunilor instituțiilor economice şi sociale care să întâmpine acest complex de probleme. Conceptualizarea noțiunii de "servicii umane" şi "servicii umane integrate".

m) Evaluarea şi analizarea resurselor economice şi noneconomice disponibile în domeniul serviciilor, din perspectiva exigențelor impuse de rezolvarea problemelor specifice ciclului vieții umane şi a noțiunii de calitate a vieții – deziderat concret al actualei etape de dezvoltare a țării noastre.

n) Evaluarea nevoilor (prezentate şi de perspectivă) de servicii atât prin prisma cererii exprimate cît şi a celei potențiale. O importanță excepțională trebuie acordată rezolvării problemelor tipice fiecărui domeniu de manifestare a nevoilor de servicii.

o) Evaluarea gradului de acoperire dintre nevoi şi oferta actualei rețele de servicii.

p) Proiectarea unei rețele operative de servicii umane, ținând cont de necesitatea integrării în acest proiect şi a unităților de deservire în funcțiune în prezent şi de oportunitatea lărgirii şi modernizării lor.

q) Proiectarea şi realizarea unei rețele de calificare adecvate nevoilor de ocupare cu personal specializat al noii rețele de servicii. Această rețea de şcolarizare trebuie să-şi selecteze candidații pe baza constatării unor aptitudini pentru practicarea profesiunii respective înțeleasă ca misiune socială.

Lucrătorul în serviciile umane trebuie să fie un educator, un vindecător sau/şi un ajutor pentru cel aflat în nevoil sau suferință. El trebuie să fie un agent benefic al schimbării sociale. La baza ideii de

realizare a unei înalte calități a instituției trebuie să stea ideea de înaltă calitate a persoanelor care servesc. Serviciile umane trebuie să se identifice atât cu tehnologiile avansate de intervenție cît şi cu atitudinile personalului de serviciu. Serviciile umane trebuie să acționeze atât ca un sistem evaluat al practicii sociale, cît şi ca un sistem uman care plasează în centrul atenției omul ca individ şi nevoile sale.

r) Punerea în operă a rețelei, concomitent cu derularea primilor ani de calificare a specialiştilor.
s) Realizarea şi popularizarea unui cod al eticii personalului care lucrează în servicii, pe domenii de activitate.
t) Statuarea unui corp de legi specifice care să reglementezeze obligațiunile unităților prestatoare de servicii, pornind de la drepturile omului de acces la serviciile umane.

TEZE
PRIVIND STRATEGIA ÎNFĂPTUIRII ECONOMIEI DE PIAȚĂ ÎN ROMÂNIA

Iuliana GHINDA

Trecerea României la economia de piață, proces pe cât de necesar pe atât de amplu şi de greu de înfăptuit, a antrenat în prim plan şi a condus încă de la primele acțiuni la o serie de efecte nedorite dar imposibil de eliminat: şomaj, scăderea puterii de cumpărare, scăderea producției ş.a.

Aceastea afectează mari categorii de populație, în primul rând pe cea cuprinsă în sistemele de asigurări sociale. În acest context, un sistem adecvat de protecție socială a grupurilor şi segmentelor sociale expuse în mod deosebit unor efecte negative se impune ca un obiectiv de maximă necesitate în strategia tranziției. Pe de altă parte, însă, protecția socială a statului, deşi mai mult decât necesară, nu trebuie resimțită ca unica soluție posibilă; devine astfel evidentă şi necesitatea inițierii unui program de învățare socială a drepturilor individului, de înlocuire a mentalității că, orice ar fi, trebuie să existe cineva care să-i poarte de grijă.

Ca şi în cazul celorlalte țări ex-socialiste, România are o economie de penurie, în care cererea depăşeşte cu mult oferta. Programele de stabilizare, între care şi cel românesc include măsuri cum ar fi: diminuarea deficitului bugetar, reducerea severă a subvențiilor şi restrângerea expansiunii creditului.

Consecințele acestor măsuri sunt diminuarea inflației, a producției şi a nivelului de trai (inclusiv reducerea gradului de ocupare a forței de muncă). Este, desigur, etapa cea mai dură a tranziției, a cărei depăşire presupune nu numai programe de protecție socială dar şi o amplă pregătire psihologică a populației.

După cum se observă din anexa nr.1, asigurările sociale din România se constituie într-un sistem complex, cuprinzând categorii de prestații care se adresează unor clase largi şi variate de populație (personal încadrat cu contract de muncă, în cadrul asigurărilor sociale de stat; țărani cooperatori şi cu gospodărie individuală; meşteşugari cooperatori şi cu ateliere proprii; avocați, scriitori, artişti plastici, compozitori şi muzicologi; membri ai cultelor). Comparând dimensiunile sistemului de asigurări sociale românesc cu sistemele internaționale, se poate lesne deduce că, în special în contextul actual al tranziției României la economia de piață, aria tipurilor de populație ce beneficiază de aceste prestații se va lărgi, în contextul modificării statutului proprietății private, cu categoriile de populație cuprinse în acest nou domeniu.

De aici devine evidentă şi necesară modificarea actualului sistem românesc de asigurări sociale pe direcțiile trasate în această conjunctură.

Dacă, în acest sens, categoriile de prestații şi categoriile de populație beneficiare îşi vor lărgi dimensiunile în cadrul sistemului, o dimensiune majoră a funcționării sistemului asigurărilor sociale o constituie problema finanțării şi a fondurilor efective alocate acestuia.

Din punct de vedere financiar, asigurările sociale, ca parte componentă a securității sociale, constituie a latură a mecanismului de formare a veniturilor populației, care îşi aduce aportul la sporirea mai rapidă a veniturilor băneşti ale populației. În acest sens, problema care se pune în prezent este cu totul diferită de obiectivul urmărit până la finele anului 1989 de "nivelare" şi "egalizare relativă", de menținere a unui aşa-numit nivel echitabil de diferență între venituri şi prin intermediul fondurilor asigurărilor sociale.

Sigur că şi prin intermediul asigurărilor sociale, se obține un transfer de la populația activă economic la cea inactivă, de la cei cu venituri ridicate la cei cu venituri scăzute. Însă acest transfer nu are în vedere menținerea aşa-zisului echilibru (care duce, în fapt, la plafonare, insatisfacție şi inapetență pentru atingerea unor aspirații), ci urmăreşte ridicarea nivelului aspirațiilor şi satisfacțiilor pentru cât mai mulți dintre membrii societății, recuperarea şi folosirea în cât mai mare măsură a spiritului creator.

Sigur că procesul acesta de transfer de resurse are două laturi corelate: un mecanism de constituire a fondurilor şi un sistem de repartizare a acestor fonduri. În ce priveşte mecanismul de constituire a fondurilor se ridică două probleme: diversificarea surselor de finanțare prin introducerea contribuției patronatului, a sindicatului, a agenților economici; creşterea rolului bugetului statului la formarea fondurilor securității sociale.

Această a doua problemă se pune nu atât pe fondul unei creşteri în volum şi a unei eficientizări a bugetului statului, cît pe fondul dezechilibrării constante a bugetului asigurărilor sociale de stat (ca o componentă principală a bugetului statului până în anul 1991) al cărui excedent a scăzut treptat de la 7473,4 mil. lei în 1984 la 434,5 mil. lei în 1988, pentru ca în 1989, la finele anului, bugetul asigurărilor sociale de stat să înregistreze un deficit de 1,7 miliarde lei (care la finele anului 1990 ajunge la 10,6 miliarde lei) datorită măsurilor luate după Revoluție pe linia achitării tuturor drepturilor restante, în special cele privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă. În acest context, chiar şi desprinderea şi autonomizarea bugetului asigurărilor sociale din bugetul statului nu înseamnă diminuarea importanței celui de-al doilea ca sursă de finanțare pentru primul ci dimpotrivă.

Această problemă pusă aici ne relevă un alt aspect şi anume: modul de repartizare, sau, mai tranşant, modul de cheltuire a fondurilor constituite. De fapt, această idee stă la baza analizării eficienței funcționării sistemului de asigurări sociale, analiză care poate îmbrăca cel puțin două forme:

- una matematică, cuantificabilă prin calcularea unor indicatori specifici şi interpretarea lor.
- cealaltă, mai greu de identificat, ce se referă la aspirațiile fiecărui asigurat, la modul în care funcționează serviciul de asistență şi asigurări sociale pentru ca asiguratul să aibă certitudinea că e protejat, la corectitudinea sistemului nu pe ansamblu, ci pe om dacă se poate.

Aceasta pentru că netransparența evidenței bugetare a fondurilor de asigurări sociale a creat şi creează probleme de natură foarte variată.

În primul rând, prin prisma indicatorului "grad de cuprindere " se constată că la o populație în vârstă de 60 ani şi peste, de 3.594.355 persoane la începutul anului 1990 şi la un număr total de 2.631.240 pensionari în aceeaşi perioadă în România, indicatorul sus amintit este de 73% ceea ce înseamnă că la 100 de persoane de 60 ani şi peste, 73 de persoane sunt cuprinse în sistemele de pensionare pentru munca depusă şi limită de vârstă. Nivelul indicatorului este satisfăcător, gradul de cuprindere de 73% depăşind nivelul mondial de 67%. Cu toate acestea, pe fondul inflației şi a unei slabe organizări asistăm în continuare la întârzieri în plata pensiilor şi la o scădere vertiginoasă a puterii lor de cumpărare datorită şi necorelării dintre sistemul de compensații şi explozia prețurilor din ultima vreme.

La nivelul anului 1990, fondul de pensii corespunzător asigurării minimului de trai necesar al pensionarilor depăşea cu 6721,2 milioane lei fondurile alocate în acest scop. Ori, în condițiile menținerii, prin legislație, a posibilității de pensionare înainte de 60 ani la bărbați şi 55 ani la femei, deşi efectul de eliberare a unor locuri de muncă pentru tinerii absolvenți s-a resimțit ca benefic în primele momente, prin derularea tuturor celorlalte acțiuni specifice procesului de tranziție spre economia de piață cursul prevăzut nu s-a împlinit, iar greutățile sunt cu atât mai mari şi mai multe cu cât şi şomajul a luat o amploare deosebită.

În al doilea rând, în urma a numeroase anchete făcute la căminele de pensionari şi de bătrâni, la alte instituții de ocrotire şi asistență socială, s-a constatat că şi aici legislația nu a fost respectată de multe ori, a fost ignorată sau încălcată, fără putință de a fi controlată la timp aplicarea ei, ceea ce a înrăutățit mai mult situația acestor categorii sociale defavorizate.

În al treilea rând, deşi în programul de tranziție al României la o economie de piață se stipulează în mod expres că în cadrul modificării sistemului economic, un rol important revine lichidării mecanismelor de nivelare a veniturilor, prin Hotărârea Guvernului privind majorarea pensiilor de asigurări sociale de stat, militare şi I.O. V.R. din luna iulie a anului 1991, această nivelare s-a accentuat ceea ce determină o continuă înrăutățire a situației pensionarilor.

O altă problemă care se ridică este aceea a includerii în bugetul asigurărilor sociale a fondurilor pentru ajutor de şomaj. Aceasta întrucât, pe

fundalul unei continue lipse a acestora pentru plata şomerilor, destinațiile acestor fonduri sunt sume reprezentând 50% din nivelul prevăzut al salariilor pentru absolvenții anului 1990 şi 1991).

Totodată, se poate constata că actuala destinație a unei părți din bugetul asigurărilor sociale pentru trimiterea la odihnă şi tratament a asiguraților este şi insuficientă dar şi ineficientă, iar apropierea cât mai grabnică a acestei destinații de un sistem al asigurărilor de boală practicat de alte țări se impune ca o necesitate de mare importanță.

În acest context, se poate arăta că mult aşteptatul program de protecție socială trebuie regândit la dimensiuni noi, multe dintre ele radical schimbate, în paralel, însă, cu luarea în considerare a sechelelor moştenite, a celor adăugate de pe urma debutării procesului de tranziție şi a efectelor pe termen lung antrenate în acest context.

Astfel, apare tot mai clară necesitatea construirii şi aplicării unui sistem de salarizare nou, corespunzător actualei etape parcursă de economia românească. Acest sistem ar antrena în mod inevitabil, şi este de dorit cît mai grabnic, un sistem de pensii care să reflecte în mod diferențiat contribuția adusă de fiecare salariat la dezvoltarea economico-socială a țării.

În acest fel se poate atinge obiectivul primordial al strategiei tranziției reprezentat de minimizarea şi compensarea costurilor sale economice şi sociale şi protecția grupurilor şi segmentelor sociale expuse în mod deosebit unor efecte negative.

De asemenea, pentru asigurarea minimului de trai necesar al pensionarilor se poate inița crearea unui sistem concurențial de pensii private ca în majoritatea țărilor occidentale şi, prin asigurarea contribuției voluntare, într-un cuantum de procente stabilite de către asigurat, la pensia suplimentară urmând ca, în acest fel, statul să acopere doar deficitele ce ar apărea accidental în bugetul autonom de pensii.

Ca direcții ameliorative se mai pot menționa: inițierea unui sistem de asigurări de boală; introducerea în coşul de bunuri de consum ce stau la baza compensării pensiilor şi a medicamentelor; suportarea cheltuielilor care se efectuează la locul de muncă (îndemnizații pentru incapacitate temporară de muncă, pentru maternitate etc.) din rezultatele financiare ale unităților economice; mărimea îndemnizației de boală şi a celei de maternitate să fie invariabile funcție de vechimea în muncă, luându-se în considerare perioada de afiliere şi contribuție ce dă dreptul la pensie etc.

Anexa nr. 1

ELEMENTELE SISTEMULUI DE ASIGURĂRI SOCIALE DIN ROMÂNIA

- drepturi de asigurări sociale în caz de incapacitate temporară de muncă, pentru apărarea şi refacerea sănătății, pentru maternitate, deces;
- concedii medicale şi îndemnizații în caz de incapacitate temporară de muncă, determinată de boală sau de accident;
- drepturi ce se acordă personalului muncitor pentru prevenirea îmbolnăvirilor, refacerea şi întărirea sănătății;
- drepturi ce se acordă în cadrul asigurărilor sociale femeilor încadrate în muncă;
- îndemnizații în caz de deces;
- pensiile de asigurări sociale, care conțin:
  1) pensie pentru munca depusă şi limită de vârstă
- cu vechime integrală;
- cu vechime incompletă;
  2) pensia pentru pierderea capacității de muncă
- pensia de invaliditate de gradul I;
- pensia de invaliditate de gradul II;
- pensia de invaliditate de gradul III;
  3) pensie de urmaş
- pensia pentru văduve;
- pensia pentru copiii orfani de unul sau ambii părinți.

SCHIȚA DE EVALUARE A MUTAȚILOR POST-REVOLUȚIONARE DIN DOMENIUL EDUCAȚIE FIZICĂ ŞI SPORT

Emilian POPESCU

I. Caracterizare a domeniului abordat înainte de 1989

Definitorie pentru *status*-ul său – contradicția între utilizarea performanței sportive în scopuri marcat propagandistic şi subevaluarea necesităților materiale ale performerului şi ale procesului de pregătire. Accentul pe latura de competiție politică (între sisteme) explică în parte nivelul ridicat al unora din rezultatele pur sportive şi obligativitatea susținerii cluburilor de către întreprinderi şi instituții.

Esența profesionismului deghizat –încadrarea pe ştat a sportivilor în posturi pe care nu le ocupau şi în meserii pe care nu le practicau. Falsuri adiacente utilizate în forțarea unor rezultate la competiții internaționale – atribuirea "ad-hoc" a calității de student la competiții studențeşti, scăderea în acte a vîrstei competitorilor la întreceri de tineret şi juniori.

Locul educației fizice şi sportului în sistemul instructiv-educativ era marcat de periferizarea disciplinei în cauză în învățământul general şi liceal (cu schimbarea frecventă a destinației orelor şi formalismul acestora), respectiv de marginalizarea eşalonului universitar (IEFS) în ansamblu formelor de învățământ superior. Balastul politico-ideologic era, de asemenea nelipsit.

Refuzul ideilor de profesionalism şi economie de piață se conjuga cu ignorarea şi în cazul sporturilor a unor elementare drepturi ale omului: dreptul la recompensă în raport cu rezultatele obținute, la condiții de pregătire corespunzător exigențelor performanței, de participare nestingherită la competiții peste hotare. "Pila" sus-pusă înlocuia practica normală. Lipsa de deschidere, şi mai exact, izolarea noastră şi pe plan sportiv se reflecta nu doar în dificultatea obținerii de paşaport, în sumele modice aprobate pentru cheltuieli, ci si in lipsa relatiilor cu organisme sportive din tari nesocialiste, neachitarea unor sume către organisme internaționale la care erau afiliate şi, implicit, pierderea unor drepturi decurgând din aceasta (de participare, de transmisii radiodifuzate sau televizoare) etc.

Eventualitatea transferurilor de sportivi şi specialişti în şi din străinătate era practic exclusă, cazurile contrarii reprezentând fie excepții legale rarisime, rezultate prin intervenții la cel mai înalt nivel, fie rezultate prin emigrare ilegală, iar popularizarea fenomenului în ambele cazuri, era nulă, ca să nu spunem de-a dreptul "interzisă ". Centralizarea organizatorică (prin CNEFS) se conjuga cu multiple bariere birocratice ce obligau frecvent la manipularea unor sume de

"bani negri", cu imixtiunea politică arbitrară în fixarea ierarhiilor pur sportive cu cenzurarea etanşă a presei pur sportive (şi aşa insuficient reprezentate ca publicații specializate sau ca rubrici de resort în ziare de mare tiraj). Prezența vieții sportive interne şi internaționale la TV ajunsese nesemnificativă chiar cînd era vorba de întreceri de foarte larg interes şi inclusiv în cazuri cînd țara noastră era şi ea reprezentată – de unde sentimentul nereținut de frustrare a telespectatorilor potențiali.

Manifestările sportive de masă, atâtea cîte existau erau marcrate de festivism, formalism şi, din aceleaşi considerente propagandistice subordonate ideologiei "omului nou" şi devenite obiect de raportări umflate, false, pîrghie de presiune şi deformare morală a practicanților.

Laturile îmbucurătoare, pozitive ale domeniului în perioada analizată, atâtea cîte sunt, țin nu atât de politică în materie, cît de specificul fenomenului sportiv însuşi: bucuria mişcării – pentru amator, satisfacția comunității cu o masă de suporteri – pentru performer, notorietatea conferită de rezultatele autorilor lor, şansa de dispers are a stresului cotidian sau de refulare necenzurată a unor tensiuni interne de tot felul – pentru spectatorul show-ului sportiv.

II. Mutații postrevoluționare şi tendințe de perspectivă în sport şi educație fizică.

- Trăsăturile cele mai evidente şi mai generale de la acest început al anilor '90 ar fi deschiderea şi transparența (ea însăşi de fapt, o deschidere a barierelor de informare). O deschidere pe multiple direcții: la relații cu exteriorul, la idei şi practici noi. Transparența se regăseşte cel puțin sub două aspecte:
  - varietatea şi plusul de tiraj al publicațiilor sportive, plusul de problematizare şi de atitudine încorporată în paginile sau rubricile sportive ale publicațiilor de masă;
  - plusul cantitativ şi de operativitate în difuzarea informației sportive prin mijloacele scrise, accesul larg şi nemijlocit prin radio şi televiziune la desfăşurarea unor manifestări interne sau externe.

Ar putea fi adusă în discuție şi transparența gestionară în administrarea mişcării sportive la diferite eşaloane, care nu mai este un subiect "tabu", dar nici nu a devenit o practică inatacabilă.

A nu se înțelege că deschiderea amintită mai înainte, a avut şi are numai repercusiuni favorabile. Astfel, angajarea unora dintre antrenorii şi specialiştii noştri peste hotare, este benefică acestora şi cluburilor care i-au angajat; poate echivala şi cu o recunoaştere externă a valorilor, dar pentru mişcarea autohtonă pierderea e certă. La fel, transferul unor sportivi în activitate peste hotare, cu amendamentul că, reîntorşi cîndva în țară vor împărtăşi din experiența acumulată.

- Descentralizarea şi – implicit – plusul de autonomie internă, departamentală şi locală reprezintă, de asemenea, un proces nu doar firesc, ci şi încărcat de o serie de riscuri. Concret, va lipsi poate tutela măruntă, dar va lipsi cu siguranță şi suportul material garantat de "centru", iar pe plan local nimic nu garantează că sindicatele vor accepta să susțină echipele existente într-un fel sau altul. Dar ca şi deschiderea şi transparența, descentalizarea şi autonomia reprezintă încă tendințe durabile şi în perspectivă şi în aceşti parametri vor trebui căutate situațiile organizatorice.
- Strâns legată de tendința anterioară, s-a produs în anumite privințe o dereglementare, pentru desființarea unor bariere birocratice, urmată de o reglementare: modificarea unor prevederi existente şi inserarea altora cu totul noi (în prima categorie – cuantumul diurnei sau alocației pentru sportivi, al baremului de arbitraj: în a doua – hotărârea privind posibilitatea înființării societăților comerciale în sport, urmată de reglementarea sponsorizării – încă în proiect la data întocmirii rândurilor de față şi, desigur, de altele). Este cert că mersul spre profesionism trebuie dublat de o încetățenire a practicilor de sponsorizare, ce vor deveni în tot mai mare măsură calea principală de susținere a sportului.

- Caracteristice actualei organizări din sport, sunt în sensul celor de mai sus, creşterea necesarului de cheltuieli (pe fondul evoluției ascendente a prețurilor şi tarifelor), paralel cu împuținarea resurselor de acoperire atât pe plan local cît şi pe plan central: într-o economie secătuită, sistemul de priorități nu poate aşeza, din păcate, sportul, arta –forme "gratuite" de manifestare a personalității umane – pe un loc corespunzător potențialului lor de reflectare a marjei de libertate individuală. Drept rezultat, cel puțin pînă în prezent, apreciem că repoziționarea sportului în ansamblul activităților semnifică mai curând o pierdere de *status.*
- În interiorul domeniului însă, sunt de semnalat plusul de libertate individuală al protagoniştilor: de deplasare şi concurare peste hotare, de negociere cu cluburile a condițiilor materiale de angajare sau de transferare inclusiv în străinătate (motivația materială a sportivului e de-acum deschisă şi crescândă), de însuşire a unei părți consistente din veniturile în valută obținute din sport (restul rămânând de fapt, tot în aria sportului, la federația națională de resort şi la Ministerul Tineretului şi Sporturilor). Rolul banului, şi în bine şi în rău, este aşadar şi aici tot mai mare, tendința este la fel şi de perspectivă, sportul neputându-se sustrage opticii economiei de piață. Cu aceste premise şi nu altele, ideale, va trebui operat.
- Aminteam la început că arena sportivă a prilejuit, şi mai înainte, afirmarea libertății individuale a spectatorului de rând altundeva limitată. Semnalăm ca specifice unor forme actuale deformate de expresie a

mulțimii, împletirea sporadică a contestării sportive cu cea politică, frecvența mai mare a unor manifestări de agresivitate sau violență în sfera "galeriilor" sportive, în pofida oficializării lor ca persoane juridice, şi motivele de îngrijorare par să sporească.

- În condițiile dificultăților materiale şi ale interesului pentru rezultate imediate, sportive şi – implicit –şi financiare, există un risc serios de îngustare a piramidei sportului, risc generat de tendințele:
  - de neglijare totală a sportului de masă;
  - de subevaluare a eşaloanelor de performanță copii- juniori- tineret;
  - de lipsă de control asupra competițiilor seniori "de meserie" la nivele inferioare - diviziile C sau județeană, de exemplu;
  - de atenție acordată prioritar marii performanțe, cu rezultate sau veleități internaționale.

O atare orientare este evident pernicioasă pentru perspectivă şi ea trebuie schimbată din mers la oamenii cu atribuții în sfera sportului.

- Pe planul, să-i spunem, al politicii de cadre, mutațiile favorabile se împletesc cu altele mai puțin îmbucurătoare.
  - În învățământ, orele de educație fizică tind să-şi redobândească rolul, cu condiția recompensării prin retribuție corespunzătoare a profesorilor de şcoală generală şi liceu.
  - În pofida unor neînțelegeri între Ministerul Invățământului şi Stiinței şi MTS, şcolile şi clasele de profil sportiv vor putea funcționa, dacă viitorii lor absolvenți vor respinge din start perspectiva "analfabetismului" de masă. Înlesnirile didactice pentru performerii de vârsta şcolară – tot mai numeroşi - sunt încă obiect de negocieri formale sau informale.
  - A devenit mai cuprinzător învățământul superior în sport, cu o răspândire teritorială mai largă şi o organizare mai diversificată. Sigur că faptul nu garantează automat şi calitatea procesului, ce tinde să devină variabilă a autonomiei universitare. Problema este una de proporție, de dozaj.
  - Lipseşte cu desăvârşire pregătirea unor manageri competenți în sport – preşedinți de cluburi, organizatori de competiții, poate împresari, după cum nu este bine instituționalizată pe plan intern pregătirea şi angajarea de antrenori, masori, medici şi psihologi sportivi.

Schimburile de experiență, de documentare externă pot avansa rezolvarea problemei.

- Sfera practicării sportului s-a lărgit atât prin demararea unor sporturi noi (baseball, badminton, arte marțiale ş. a.) cît şi prin afluxul de tineret spre sporturi în perspectivă bănoase. Barierele materiale - prețul unor echipamente, costul unor amenajări, tarifele de transport ale unor

deplasări - sunt însă de natură a şi limita pe alocuri afluxul respectiv sau chiar să ducă la falimentul sau desfiinţarea unei grupări sportive (lucru deja constatat).

- Merită semnalată şi practica împletirii, în cadrul unor show-uri de masă, a spectacolului sportiv cu cel artistic, aspect de asemenea de dată mai recentă, şi a cărui reuşită îl recomandă a fi continuat.
- Efectele favorabile sau defavorabile pe care una sau alta din mutaţiile semnalate în rândurile anterioare le-au avut şi le-ar putea avea, constituie prin sine un îndreptar *sui-generis* asupra căilor de urmat în educaţie fizică şi sport. Ele constituie în acest sens, posibile –

III. Elemente de strategie în politica activităţilor de educaţie fizică şi sport

u) *Ca atitudine*: nu poate reprezenta un scop în sine nivelul performanţei sportive cu orice preţ şi nici cîştigul material furnizat de industria spectacolului sportiv; sensul major al sportului să rămână acela de cale de automanifestare şi autorealizare plenară a personalităţii umane.

v) Să fie încurajat curentul de opinie favorabil adoptării, dacă nu a unui stil de viaţă sportiv, cel puţin a unora din componentele lui: practicarea mişcării cu regularitate, adoptarea unei vestimentaţii sport, valorizarea sănătoasă a ideii de competivitate, în contextul aceleia de calitate a vieţii.

w) Prevenirea şi combaterea pe multiple căi a violenţei în rîndul spectatorilor: nu numai prin înfierarea exceselor, ce devine adesea de fapt o nedorită popularizare, ci prin efortul de “a pune ceva în loc” spre a capta energia neconsumată. Conferinţe de presă cu public şi sportivi, întâlniri între “galerii adverse “ cu pretext artistic sau sportiv (jocuri între reprezentative ale acestora), publicaţii scrise de sportivi, crearea unor ocazii de a-şi cunoaşte favoriţii sau adversarii şi sub alt aspect decât acela pur sportiv - sunt tot atâtea posibilităţi.

După cum trebuie stipulată juridic şi răspunderea inclusiv materială - ce revine grupurilor oficializate de simpatizanţi în cazul evenimentelor nedorite.

x) Decisivă pentru *status-ul* sportului în societate este consacrarea, printr-un corpus coerent de reglementări, a unui veritabil statut al omului de sport. Competente – demarate, în pregătire sau de abordat: statutul antrenorului sau al conducătorului de club, statutul performerului sportiv, cuprinzând drepturile şi obligaţiile respectivelor categorii într-o formă contractuală (recunoaşterea ca meserie a practicării sportului, introducerea unui sistem de asigurări sociale în domeniu, ca pretutindeni, vizând cazurile de accidentare, de şomaj, de pensionare).

y) Instruirea unor forme pre- şi postuniversitare de pregătire a antrenorilor specializaţi (şi, eventual, a managerilor sportivi), cu obligativitatea

atestatului pentru accesul în eşalonul de elită. Demersuri pentru corelarea – la nevoie – cu practica internațională în materie, în sensul recunoaşterii sau validării atestatelor.

z) Schimburi de experiență şi stagii de durată în străinătate a unor viitori specialişti. O "tribună deschisă" permanent pentru valorificarea învățămintelor unor sportivi reveniți în țară de la cluburi străine (cicluri de conferințe de presă).

aa) Reechilibrarea pe eşaloane a *distribuirii resurselor şi recompenselor*, prin "poluare" pe eşalonul juvenil. Redresarea stării materiale a sportului în ansamblu ține, în mare măsură, de factorul extra-sportiv al însănătoşirii generale a economiei.

bb) Continuarea finanțării centralizate de către stat a pregătirii loturilor reprezentative naționale şi a participării la principalele competiții oficiale pe plan extern, iar intern, în limita posibilităților centrale şi locale, a unor discipline ce nu se pretează deocamdată la autofinanțare.

cc) Reglementarea *sponsorizării* într-o manieră încurajatoare, îndeosebi în prima fază, pentru stimularea inițiativelor: scutire de impozit pentru cheltuielile cu destinație sportivă de cea culturală sau de alt tip dintre cele "protejate" ; popularizarea sponsorilor şi pe alte căi decît de către însuşi clubul finanțat (un buletin de presă al sponsorilor, de pildă).

dd) La nivelul unui club polisportiv, cel puțin într-o fază de tranziție, într-un sistem de "sponsorizare internă", secțiile cu autofinanțare să susțină disciplinele sportive cu posibilități mai mici în acest sens.

ee) În limitele impuse de un anumit secret profesional, societățile comerciale cu profil sportiv ce se înființează să facă public bilanțul financiar pe sezon sau demisezon (la întrecerile tur-retur). *Transparență gestionară*.

ff) O foaie de bursă a sporturilor autohtone, cu apariție periodică (de pildă trimestrială, cu cotele sportivilor de top) – pentru transparența tranzacțiilor.

gg) Demersuri pentru o convenție internațională de scutire de viză a sportivilor legitimați, în cazul deplasării la competiții externe, cel puțin în spațiul viitoarei "case comune europene".

PROBLEME ALE CULTURII ÎN CONTEXTUL STRATEGIEI DE TRECERE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Cornelia COSTIN

După cum a confirmat cercetarea istorică a culturilor, între cultură şi politică relația este esențială. Cultura scrisă este rezultatul concret al apariției factorilor moderni ai politicii, în primul rând a statului care presupune un teritoriu bine delimitat şi o organizare a producției care asigură surplusul necesar unei categorii de oameni care să nu fie obligați să-şi producă direct mijloacele de subzistență. În acest context, numai printr-un echilibru fertil al relației politică-culturală (fără politizare voită şi impusă a culturii, care ar steriliza cultura prin transformarea ei într-un gest univoc de afirmare şi apologie) atitudinea față de om poate să promoveze afirmarea omului ca ființă cu cea mai mare capacitate de diferențiere şi originalitate din natură. De acest echilibru depind afirmarea sau infirmarea omului, manifestarea originalității sale şi potențarea capacității de a produce noi forme de organizare a relațiilor cu semenii săi sau transformarea sa într-o infimă rotiță a ansamblului social. Şi elementul de echilibru sau dezechilibru, în această ordine de idei îl constituie cultura politică , ce nu poate fi rodul unor experiențe limitate ca semnificație socială ci al educației fundamentale care sintetizează liniile de forță ale culturii umane ca ansamblu. Pentru că, cultura, în sensul cel mai general, este în acelaşi timp un ansamblu de elemente cognitive, spirituale şi materiale dar şi un tip de comportament specific.

Iar cultura politică a unei națiuni este determinată de nivelul cultural al societății şi de nivelul cultural al indivizilor care o compun.

Descifrarea culturii politice se bazează pe înțelegerea naturii valorilor pe care ea se sprijină, valori care exprimă calități, aspirații şi idealuri, precizate la nivel individual dar cu semnificație comunitară sau general-umană, şi oferă încrederea că munca şi creația nu sunt irosite, nu sunt strădanii în van pe care orice clătinare a timpului social le poate risipi. Existența unor valori sociale consacrate, fie ele valori-obiect, fie valori-oameni, face să crească durabilitatea organizării sociale, în echilibrul necesar vieții paşnice şi acumulării de bunuri materiale şi spirituale.

Pentru un ochi atent, marcat de istoria frământată a neamului românesc, în România de azi se dezvăluie “din nou şi în sfârşit” posibilitatea unei sinteze: “din nou” – pentru că tendința către sinteză apare ca un “semn al vremurilor” încă în perioada dintre cele două războaie, cînd Mircea Eliade vorbea de “cea dintâi generație torturată de imperativul sintezei”, şi “în sfârşit”

– pentru că, după o experiență de genul celei oferite de societatea românească a ultimei jumătăți de secol venită peste experiența celor două milenii de existență a poporului român, este acum vremea unei noi şi cu adevărat umaniste sinteze, sinteză care ar însemna în esență depăşirea situației în care este decretată "ființa supremă etatizată" garant al ordinii şi stabilității într-o societate în care dezordinea şi instabilitatea ar fi cuprinse în chiar opțiunile sale fundamentale, depăşirea nonsensului stabilit prin "homo homini lupus" oferit "în ordine şi cu metodă" pentru că aşa cere civilizația modernă.

O soluție pentru prezent nu poate fi găsită întorcîndu-ne cu 50 de ani în urmă ci doar folosind experiența dramatică a acestor 50 de ani. E vremea ca oamenii de cultură eliberați de spaime şi resentimente, să-şi regăsească uneltele pentru a repune în drepturile sale, prin intermediul efectelor culturale, un popor mult prea umilit şi mult prea ignorat nu numai în ultimii 50 de ani, ci de-a lungul atâtor secole.

Avînd în vedere toate acestea şi "căderea socială a valorilor", specifică crizei sociale acute pe care o traversează România, acțiunile în domeniul culturii în perioada de tranziție la economia de piață trebui îndreptate în cîteva direcții deosebit de importante:

- regândirea, remodelarea şi reconstruirea sistemului axiologic al societății româneşti. Şi în acest sens, deosebit de important în această perioadă de tranziție este a da dovadă de spirit valorizant care nu-şi trădează certitudinile;
- limpezirea ideologică prin redescoperirea culturii ca factor de eliberare şi nu doar ca un refugiu, ca o compensație psihică contrapusă muncii copleşitoare şi înstrăinării ce decurge din ea;
- intensificarea şi diversificarea acțiunii şi serviciilor culturale cu scopul de a oferi omului posibilitatea de regăsire, de redescoperire a propriei sale esențe, dincolo de stufoşenia umanismelor în permanent conflict, şi de redescoperire a muncii drept formă fundamentală de eliberare şi realizare a propriei personalități dar şi de maximizare a calității vieții individuale şi sociale;
- intensificarea cercetării ştiințifice ca acțiune culturală capabilă să depisteze probleme şi să găsească modalități de soluționare a lor;
- îndreptarea acțiunilor culturale, în special în această perioadă de tranziție atât de tulbure din punct de vedere ideologic în sensul afirmării identității culturale a națiunii române, specificității dar şi unității ei culturale în Europa, favorizându-se creația culturală la scară europeană, prin mijloace adecvate perioadei pe care o traversăm;
- avându-se în vedere accentuarea dimensiunii audiovizuale a acțiunii culturale şi pericolul uniformizării şi banalizării culturale pe care mijloacele mass-media le poartă în ele însele, se impune găsirea unor forme adecvate pentru maximizarea eficienței acțiunii culturale, mai ales printr-un control rațional şi îndrumare, dirijare a culturii scrise

(urmărindu-se rezolvarea crizei editoriale) şi rezolvarea problemelor instituţiilor culturale (dramatice şi muzicale) şi a caselor de cultură ca lăcaşuri ale propagării culturii în rândul maselor dar şi ale provocării la găsirea de soluţii şi acţionarea în direcţia rezovării problemelor cu care se confruntă societatea în această perioadă.

- sectorul patrimoniu merită o atenţie deosebită, salvgardarea obiectelor de artă fiind ameninţată în această perioadă, în care libera circulaţie aproape că s-a autoimpus. Şi, în acest sens, politica culturală are la dispoziţie ca surse de inspiraţie politica celorlalte ţări europene cu tradiţie în ceea ce priveşte turismul cultural, în ideea adoptării urgente a unei legi a patrimoniului naţional care să prevadă un control strict al scoaterii din ţară a obictelor de patrimoniu şi a modalităţii de circulaţie a lor.
- favorizarea tuturor mijloacelor ce concură la redarea identităţii culturale româneşti în cadrul identităţii culturale europene, pentru a fi perceptibilă pentru toţi cetăţenii, în special pentru cei tineri, în acest sens, dezvoltarea schimburilor şcolare şi universitare, ajutoarele financiare pentru organizarea de călătorii culturale, care să faciliteze accesul tineretului la resusele culturale, apar ca deosebit de importante pentru modelarea personalităţii cetăţenilor în formare, ca şi pentru înţelegerea unor discipline ca istoria sau geografia într-o perspectivă mai europeană.
- sprijinirea creatorilor de artă în sensul sublinierii unui adevăr incontestabil: arta este corolarul unei culturi, este piscul ei cel mai înalt de unde poţi să priveşti întregul suflet şi întreaga raţiune a unei naţii, ca şi a omenirii întregi.
- problema formării cadrelor, a unui grup de manageri culturali nu numai competenţi din punct de vedere profesional dar şi cu un profil moral corespunzător capabili să gestioneze patrimoniul cultural dar şi să impulsioneze dezvoltarea, creşterea lui.
- regândirea sistemului de finanţare a culturii care să se bazeze atât pe un procent bine gândit din buget, cît mai ales pe acţiuni de sponsorizare şi mecenat.

PROBLEME REFERITOARE LA TURISM ÎN CONTINUAREA PROCESULUI DE TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

dr. Gheorghe BARBU

I. *Aducerea activității turistice la nivelul bazei materiale existente* în vederea creşterii contribuției acestei activități la atenuarea fenomenului inflaționist, la mărirea încasărilor valutare şi la folosirea – în mod plăcut – a timpului liber. Între măsurile care se impun în acest scop sunt de menționat:

- stimularea procesului de privatizare, care este de prevăzut că va determina schimbări pozitive în calitatea prestațiilor turistice;
- elaborarea unei legislații de protecție a turiştilor autohtoni şi străini în fața posibilelor nereguli din partea prestatorilor de servicii turistice din interior:
- practicarea, de către companiile de transport autohtone, de tarife stimulative pentru deplasări în scopuri turistice, în special în perioadele din afară sezonului "de vîrf" (această măsură ar trebui să fie şi mai stimulativă pentru grupurile de elevi şi studenți şi pentru anumite categorii de persoane handicapate).

II. *Adoptarea de măsuri de politică economică pentru valorificarea într-un grad superior a potențialului turistic național.*

A. o mai bună valorificare a resurselor turistice interne va depinde de:

- ridicarea nivelului calitativ al bazei materiale turistice (capacitate de cazare, unitate de alimentație publică, mijloace de agrement-divertisment) în stațiunile existente;
- dezvoltarea şi modernizarea bazei materiale din unele stațiuni balneare şi montane considerate de interes local;
- crearea de stațiuni noi mai ales în unele zone montane;
- dotarea, în mod corespunzător, a campingurilor amplasate de-a lungul căilor rutiere cu trafic automobilistic intens:
- crearea de condiții pentru practicarea unui turism civilizat, la sfârşit de săptămână, în zone preorăşeneşti;
- lansarea unui număr mai mare de sate (îndeosebi din zonele de deal şi de munte) în circuitul turistic intern şi internațional;
- modernizarea căilor şi mijloacelor de transport;
- reconstruirea şi buna întreținere a monumentelor istorice;
- asigurarea unei legislații care să reglementeze strict dezvoltarea şi amenajarea punctelor şi localităților de interes turistic.

B. Soluţii adaptabile pe linie de stat pentru atingerea obiectivelor menţionate:

- stimularea iniţiativei particulare autohtone şi a capitalului străin în dezvoltarea şi modernizare bazei materiale turistice;
- încurajarea procesului de creare de firme particulare în transportul auto în scopul de a mări capacitatea de transport şi a asigura condiţii civilizate de deplasare a turiştilor spre diversele staţiuni balneare şi montane (în principal spre cele care nu dispun de acces pe calea ferată);
- impulsionarea conducerilor de judeţe, a prefecturilor, pentru a găsi soluţii de mărire a interesului gospodăriilor din diverse sate pentru a primi (cu cazare şi masă) turişti autohtoni şi străini;
- stabilirea unui program riguros de modernizare şi întreţinere a drumurilor; intensificarea lucrărilor de mărire a reţelei de autostrăzi ;
- antrenarea de firme străine, cu experienţă şi prestigiu, la construirea de staţii de benzină, echipate cu pompe de aer, cu magazine aprovizionate cu piese auto ş.a.;
- intensificarea preocupărilor Regiei Autonome a Căilor Ferate pentru întreţinerea şi modernizarea vagoanelor de călători şi pentru echiparea staţiilor de cale ferată (în primul rând a celor care au o funcţie turistică importantă) cu tot ce este necesar pentru buna lor funcţionare; introducerea în circulaţie a unor terenuri destinate exclusiv practicării turismului;
- continuarea eforturilor companiilor de transport aerian pentru modernizarea parcului de avioane şi a aeroportului.

CALITATEA VIEȚII DE MUNCĂ

Sandu ILIE

În orice societate calitatea umană a muncii este determinată de factori care asigură pentru forța de muncă securitate fizică, salarizare suficientă, respectarea drepturilor şi dezvoltarea capacității de muncă.

Unul dintre indicatorii dătători de seamă asupra calității vieții de muncă îl constituie satisfacția în muncă a oamenilor. Satisfacția indivizilor în procesul muncii poate fi considerat un factor deosebit de important al evoluției şi dezvoltării sociale. Cu cît gradul de satisfacție este mai ridicat cu atât rezultatele organizațiilor economice sunt mai bune şi invers. Satisfacția în muncă trebuie înțeleasă în mai multe sensuri:

-sensul psihosocial are în vedere împlinirea, realizarea personalității fiecăruia în activitatea pe care o desfăşoară;

-sensul economic se referă la promovare şi salarizare echitabile în funcție de meritele şi eforturile depuse;

sensul etico-juridic care vizează respectarea drepturilor omului şi acțiuni reparatorii în cazul încălcării acestora.

O altă concepție a satisfacției în muncă vizează raportul optim care trebuie să existe între ceea ce individul oferă societății prin capacitatea şi priceperea sa profesională şi ceea ce primeşte în urma ofertei sale.

După Revoluția din decembrie 1989, au apărut în societatea românească fenomene şi procese necunoscute care, direct sau indirect, induc un reflex în calitatea vieții de muncă.

Prin apariția sindicatelor organizate pe criterii profesionale, de ramură a economiei naționale sau interramuri, se revendică drepturi care existau şi înainte de anul 1989, dar numai în mod formal. Solicitarea unor drepturi (salarii mai bune, îmbunătățirea condițiilor de muncă etc.) are loc prin declanşarea de greve sau negocieri cu consiliile de administrație ale întreprinderilor, cu reprezentanți ai ministerelor de resort.

Conducerea provizorie a țării de pînă-n alegerile din mai 1990 – creează unele facilități. Două dintre acestea rețin în mod deosebit atenția.

Prima facilitate se referă la pensionarea salariaților bărbați şi femei cu condiția împlinirii vârstei de 55 şi respectiv 50 de ani. O altă condiție se referă la o vechime în muncă de 30 ani pentru bărbați şi 25 ani pentru femei. Această înlesnire a apărut benefică în plan individual pentru că a pensionat mai devreme un număr apreciabil de salariați şi a creat în plan social un număr de locuri de muncă, pe care puteau să le ocupe viitori şomeri proveniți din restrângerea de activități sau din motive de asigurare a rentabilității întreprinderilor. Pe de altă parte, măsura pensionării mai devreme, în special a

salariaţilor bărbaţi, are repercusiuni în calitatea profesională a forţei de muncă ştiut fiind că oamenii de această vîrstă au mai multă experienţă şi deprinderi formate în ani şi ani de muncă.

O altă influenţă rezultată din aplicarea acestei facilităţi a constat din mărirea artificială a fondurilor băneşti necesare plăţii pensiilor în momentul cînd statul se confruntă sau urma să se confrunte cu dificultăţi financiare.

A doua facilitate vizează reducerea programului de lucru de la 6 zile la 5 zile săptămânal, adică la circa 37,3 ore pe săptămână. În perioada de după Revoluţie, în comparaţie cu anii anteriori, a scăzut producţia şi productivitatea muncii cu 15-20% în aproape toate ramurile economiei naţionale. Criza economică care se manifestă azi are multiple cauze, iar scăderea productivităţii muncii sociale, ca un corolar al crizei, se datoreşte printre altele şi reducerii programului săptămânal de lucru.

Această reducere a săptămânii de lucru, la noi, are loc în momentul cînd unele ţări (SUA, Japonia, Elveţia ş.a.) trec la un program săptămânal cu 15-16% mai lung, după ce vreme de decenii, devenise din ce în ce mai scurt.

După alegerile din mai 20 mai 1990, noul guvern preconizează un vast program de reforme necesar trecerii de la economia strict centralizată la o economie de piaţă bazată pe competiţie şi mecanismele concurenţiale.

Una din măsurile luate de către guvern se referă la liberalizarea preţurilor şi preconiza declanşarea concurenţei şi diferenţierea preţurilor pe piaţă. Pînă în prezent s-au pus în corelaţie noile preţuri cu salariile negociate în întreprinderi ca urmare a aplicării salarizării, în funcţie de rezultatele economice obţinute în organizaţiile de muncă.

Urmare a reducerii de activităţi, liberalizării preţurilor, dar şi altor fenomene, au apărut şomajul, precum şi creşterea necontrolată a preţurilor la unele produse alimentare şi nealimentare.

Şomajul, la noi, nu atinge cotele existente în alte ţări, dar ridică costurile sociale prin necesitatea plăţii ajutoarelor de şomaj şi cheltuielile inerente reintegrării în muncă care presupune recalificarea şi reorientarea profesională.

Din programul de reforme ale guvernului reţinem prin importanţa lor deosebită, Legea fondului funciar şi Legea privatizării societăţilor comerciale.

Legea fondului funciar schimbă structurile de proprietate în mediul rural prin creşterea ponderii proprietăţii particulare asupra pământului în raport cu celelalte forme de proprietate. La început, rezultatele nu vor fi spectaculoase, dar pe parcurs este posibilă chiar o creştere, în mod temporar, a celor ocupaţi în agricultură prin renunţarea la slujbele din industrie sau alte sectoare, deci legea va avea efecte asupra forţei de muncă.

Legea privatizării societăţilor comerciale (marea privatizare) va avea efecte mai mari asupra calităţii vieţii de muncă. Prin restrângerea unor activităţi sau falimentul unor organizaţii economice creşte productivitatea muncii, rentabilitatea, dar aceste fenomene provoacă şomaj.

Prin eliberarea acțiunilor cu valoarea proprie, creşte contribuția salariaților la capitalul organizației de muncă, creşte, de asemenea, devotamentul față de întreprindere şi interesul față de munca prestată. În societățile industrializate, acționariatul salarial este dezvoltat prin facilitatea cumpărării de acțiuni de către salariați, acordarea de avansuri rambursabile la salariu pentru cumpărarea de acțiuni , distribuirea gratuită a acțiunilor (Mattei Dogan, Dominique Pelassy,

Le Moloch en Europe, Ed. Economică, Paris, 1987, p.205).

Procesul privatizării efectuate pînă în prezent a cuprins agricultura, desfacerea mărfurilor alimentare, editurile, presa şi învățământul prin apariția de noi universități şi colegii particulare, înființarea de mici de ateliere de producție şi pentru servicii economice, medicale etc.

Pentru ieşirea din criza economică, uşurarea tranziției spre o economie de piață sunt necesare următoarele măsuri:

1. Aplicarea corectă a Legii fondului funciar, urmărirea şi observarea atentă a efectelor acestei legi.
2. Începerea neîntârziată a aplicării Legii privatizării societăților comerciale.
3. Atragerea şi extinderea investițiilor de capital străin, întrucît este mai avantajoasă această cale de procurare a echipamentelor moderne decît folosirea creditelor străine.
4. Elaborarea legii micii privatizări. Facilitarea dezvoltării şi privatizării micii industrii, comerțului, serviciilor şi turismului prin care se pot crea noi locuri de muncă pentru cei care îşi pierd posturile în alte sectoare.
5. Evaluarea efectelor Legii salarizării prin efectuarea continuă de corelații între nivelul salariilor şi indicele costului vieții, stabilirea unui echilibru între salarii şi producție.
6. Elaborarea legii învățământului, întrucît instituțiile şcolare prin conținutul activității lor transmit viitorilor adulți valori şi informații cu o contribuție definitorie la formarea şi educația forței de muncă.
7. Dezvoltarea unei etici pozitive față de muncă, prin şcoală, familie, mijloace mass-media în corelație cu o legislație adecvată şi difuzarea unor informații veridice, obiective.
8. Studierea fenomenelor negative ce se manifestă, care încalcă drepturile oamenilor în organizațiile economice, ducând uneori până la pierderea locului de muncă.
9. Utilizarea lucrului suplimentar în organizațiile economice cu activitate bună şi recompensare profitabilă pentru cei interesați.
10. Efectuarea pe parcurs de ajustări şi corecții la unele legi şi prevederi legale, conform cu cerințele practice ale vieții sociale.

ASPECTE SOCIAL –ECONOMICE ALE TIMPULUI PARȚIAL DE MUNCĂ ÎN CONDIȚII DE TRANZIȚIE

Mictat GÎRLAN,
Silvia IFTIMIE

Milionul de şomeri din iarna – primăvara anului 1992 este, pentru România, cea mai gravă criză economică şi morală din istoria sa.

Vinovații se cunosc iar cu timpul vor mai apare şi alții.

Dar întrebarea de actualitatea este dacă sistemul social a fost pregătit să suporte un asemenea dezastru.

Ritmul de creştere al şomajului este de cca 100.000 lunar iar în luna iulie 1991 erau înscrişi 250.000 de şomeri oficial, dar numărul real este cu mult mai mare, dacă ar fi să mai adăugăm şi pe cel aşa-zis tehnic.

Departamentul Forței de Muncă şi Şomaj al Ministerul Muncii declară că a luat toate măsurile de orientare şi recalificare profesională a şomerilor prin programe elaborate cu concursul Biroului Internațional al Muncii şi Banca Mondială.

Dar una este să facă programe şi cu totul altceva să le şi realizezi.

Pentru a gestiona piața muncii aceasta mai întâi trebuie să fie cunoscută. Pentru a fi cunoscută în aptitudini şi capacități şi nu doar numeric ea trebuie să fie explorată de un personal calificat în factor uman. Cea mai conturată metodologie de examinare şi valorificare a capacităților umane o avem în psihologia muncii industriale. Un atare specialist poate examina 3-4 persoane pe zi respectiv cca 25 de persoane pe săptămână şi deci cam 100 pe lună.

Pentru cca 100.000 de şomeri lunar necesarul de specialişti ar fi de cca 1000. De precizat că acest necesar ar fi doar pentru explorare şi orientare şi nu pentru formare şi recalificare care presupune o altă serie de specialişti.

În prezent, tot personalul respectivului departament nu depăşeşte 100 de persoane inclusiv cu funcții administrative.

Ca atare, problemele care se pun sunt de 10 ori mai mari față de posibilitățile actuale de realizare.

Marile soluții vor fi tot cele care vor motiva interesul muncii într-un cadru juridic al interesului privat, indiferent de orientarea politică.

Dar în condiții generalizate de faliment economic şi de pierdere rapidă a locurilor de muncă considerăm oportun cel puțin un studiu al timpului parțial de muncă pentru un cadru legislativ de utilizarea a sa.

Aceasta cu atât mai mult cu cât în alte țări are o largă extindere, pe cînd pentru România ar fi o problemă cu totul nouă.

Din surse BIT se estimează că pe plan internațional numărul celor care lucrează cu timp parțial de muncă a crescut de la 37 de milioane în 1978 la 50 de milioane persoane în 1988.

Pe țări, procentele variază de la 5-7% în Italia şi Austria la 17-20% în SUA şi Australia. Pe zone geoeconomice, cea mai mare răspândire o are timpul redus de muncă în America de Nord iar cea mai restrânsă în Europa de Vest.

Pe sexe, se constată o pondere ridicată a personalului feminin de peste 60-70% din totalul timpului de muncă redus.

În Australia şi Canada 3 femei din 4 persoane de vârstă medie lucrează cu timp redus.

Pe categorii sociale, alături de femei o largă răspîndire se constată în rândul tinerilor, în special studenți dar şi persoanele în vîrstă, în special pensionari.

Sondajele de opinie prezintă motivații foarte diverse.

Pe domenii de activitate, majoritatea celor cu timp de muncă redus lucrează în sfera serviciilor exercitînd profesiuni care necesită o slabă calificare cu un timp minim de instruire.

Deşi cele care se mai opun programului de muncă redus sunt tocmai sindicatele, totuşi, timpul parțial de muncă este într-o creştere constantă. Opoziție sindicală argumenteză atât economic prin salariul mai scazut care se practica cit si politic prin separarea şi eterogenizarea opiniilor muncitoreşti care se creează.

Dar mult mai numeroase sunt argumentele apărătorilor programului redus de muncă iar cel major este de absobție a şomajului exact la nivelul categoriilor celor mai defavorizate respectiv femeile, tineretul şi persoanele în vârstă.

Ca atare, extinderea sa în perioade de şomaj nu este deloc întâmplătoare.

Mai receptive la utilizarea timpului parțial de muncă sunt conducerile administrative şi patronatele de tot felul.

Acestea acumulează mai uşor necesarul de ore pentru exploatarea integrală a utilajelor, este absolvită de obligația de a calcula un post de muncă cu program întreg, poate mobiliza mai uşor pesonalul pentru perioade ce presupun un mare volum de muncă pe unitatea de timp respectiv o productivitate mai mare, de asemenea se reduce sau cel puțin scade absenteismul, se pot păstra mai uşor locurile stabilite de muncă, reprezintă o bună perioadă de adaptare şi cunoaştere a capacităților personale ale noilor angajați precum şi de stratificare a celor pe care administrația îi apreciază.

Tot acest ansamblu de raţiuni au convins unele guverne de a apela la posibilitatea creării unor locuri de muncă cu program redus în special pentru anumite categorii cum ar fi femeile şi tineretul.

Dar problemele importante care se ridică sunt de ordin principial şi legislativ.

Unele ţări, în privinţa prestaţiilor şi indemnizaţiilor acordate obligatoriu de întreprindere, nu fac deosebirea dintre cei cu un program redus de muncă faţă de cei cu un program complet.

Astfel procedează SUA şi Canada cu asigurările de sănătate, prestaţiile stomatologice şi casele de pensii.

În alte ţări, acestea fac obiectul negocierilor contractului colectiv sau individual de muncă, cum ar fi în Anglia şi Austria.

Acest principiu al discriminării este cel mai marcat în legislaţia germană a muncii care arată explicit cum cu ocazia încheerii contractelor colective de muncă pot fi prevăzute indemnizaţii, salarii şi norme de muncă inferioare celor prevăzute de lege.

Dar, în general, aproape toate legislaţiile prevăd necesitatea existenţei unui raport direct proporţional dintre remuneraţia salarială şi indemnizaţiile acordate lucrătorilor cu timp parţial de muncă.

Însă volumul acestora, regimul orelor suplimentare, al concediilor anuale, al indemnizaţiilor de boală şi al sistemelor de securitate socială până la problematica pensiilor şi a vechimii în muncă pentru cei care au prestat un program redus variază enorm de la o ţară la alta şi presupune o abordare lărgită.

TEZE
CU PRIVIRE LA "STRATEGIA TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIAȚĂ"

Ştefan MIHAI

"Modelul mecanismului economic al democrațiilor vest-europene şi problematica tranziției la economia de piață în România"

I/ Țările vest-europene posedă economie de piață de peste două secole, perioadă în care mecanismul economic, formele de intervenție a statului în economie şi statornicirea structurilor au evoluat continuu. În plus au apărut forme de integrare economică ce țin să se accentueze începând cu 1993, apropiind (până la uniformizare) elementele încă deosebite ale mecanismelor economice.

Elemente comune:

- În toate democrațiile vest-europene statul asigură condiții de funcționare a economiei de piață (limitarea monopolurilor, concurența loială, apărarea mărcilor etc.) şi protecția agenților economici proprii (bariere vamale, contingentări, rata de scont, intervenții prin cursul valutar, eventuale subvenții, degrevări fiscale selective , protejarea întreprinderilor mici şi mijlocii etc.);.
- în toate aceste țări sistemul de impunere indirectă (concentrat în taxa la valoarea adăugată) ca şi impozitele pe venit sunt destinate, în afara funcționării aparatului de stat şi a sectorului public (învățământ, sănătate, cultură), crearii de surse pentru asigurarea protecției sociale ;
- alăturat de sectorul public în aceste țări există şi un sector comercial controlat de stat, unitățile fiind organizate sub forma regiilor autonome de stat (se comportă după regulile economiei de piață, dar capitalul lor nu se constituie acțiuni comerciale la bursă). Sectorul regiilor autonome se referă la domenii de interes național (industrie extractivă, telecomunicații căi ferate etc.).
- elemente diferențiate:
- la toate elementele comune există diferențieri de la o țată la alta, acestea reflectând în ultimă instanță extinderea şi profunzimea intervenției statului în economie, precum şi gradul de protecție socială; aceste diferențieri conduc la tipuri diferite ale economiei de piață.

2./ Analiza concretă a tipurilor economiei de piață nu trebuie să aibă în vedere structurile economice (participarea ramurilor la formarea PIB sau repartizarea pe sectoare a forței de muncă), asupra acestora punându-şi

amprenta condițiile specifice ale fiecărei țări (resurse naturale, umane, factori geografici etc.).

3./ Studierea tipurilor de economie de piață poate servi la imaginarea unui tablou prospectiv în special în privința mecanismului economic, tablou bazat pe maximum de raționalitate ştiințifică, spre care să conducă acțiunile în perioada de tranziție către economia de piață.

Construcția acestui tablou, deci opțiunea pentru un anumit tip de economie de piață trebuie să aibă în vedere şi obiectivele spre integrare pe care şi le propun țările vest-europene (în special țările Pieței Comune începând cu 1993), astfel ca tranziția noastră să devină convergentă cu tipul mai integrat ce se întrevede ca perspectivă.

Tipul de economie de piață va fi influențat şi de condițiile noastre specifice dar acest impact trebuie să-l determinăm fără a fi influențați de experiențele concrete ale altor țări.

În măsura în care experiențele şi tendințele occidentale pot servi elemente extrem de utile în determinarea unui tip de economie de piață, ea se limitează evident la acest moment rațional, tranziția propriu-zisă neavând niciun corespondent în evoluția democrațiilor occidentale, care nu au cunoscut o etapă inițială de economie dirijist-centralizată.

4/ Considerând şi experiențele rezultate din reformele concepute în alte țări est-europene, urmează ca întreaga strategie (inclusiv durata, etapizarea şi profunzimea măsurilor de reformă) să fie opera – cît mai rațională cu putință – a propriilor specialişti (executiv-legislativ, cercetare ştiințifică, forțe politice şi sociale).

Cu toate că se elimină – ca planuri – experiența internațională în conceperea strategiei tranziției la economia de piață, pentru conceperea unor măsuri de reformă, pentru coordonarea unor măsuri interdependente, pentru eşalonarea condiționată a acestora, elemente ale funcționării efective ale economiei de piață occidentale, pot servi câteva indicații utile.

Iată două exemple:

a- În perioada discutării orientării finanțării prin BRRD a unor programe care să sprijine reformele economice din țările est-europene s-a concretizat operațiunea majoră pentru asistarea cu prioritate a sectorului privat. O serie de cercetători vest-europeni, acceptând această prioritate, au propus ca în cadrul ei să se desprindă ca prioritate a priorităților încurajarea dezvoltării serviciilor. Observația acestora se baza pe constatarea că în țările est-europene ponderea țerțiarului este cu mult mai redusă decât în statele occidentale (unde se aproprie de 2/3 din populația ocupată), rezultând de aici o şansă de ocupare a forței de muncă ce va fi disponibilizată inevitabil în procesul de restructurare.

O analiză mai atentă arată că serviciile gratuite către populație sunt limitate de resursele bugetare, diminuarea beneficiului întreprinzătorilor,

inclusiv a marjei lor de investiții, sau reducerea veniturilor directe ale populației şi aşa foarte scăzute).

Dezvoltarea serviciilor cu plată destinate populației se loveşte de nivelul în general redus al veniturilor acestora, de faptul că există mai curând tendința de renunțare la astfel de servicii (ca cele de agrement), în favoarea cheltuielilor indispensabile (hrană, locuință ,transport, etc.) care dețin încă o pondere ridicată în total, datorită nivelului de dezvoltare generală scăzut.

Rămân în discuție deci serviciile cu plată destinate întreprinderilor, sector deosebit de dinamic în țările occidentale.

Dezvoltarea acestui sector este şi rezultanta voită a mecanismului economic, a modului de intervenție a statului. Asemenea servicii sunt prestate la nivel înalt de calificare de întreprinderi mici şi mijlocii, care beneficiază în special de sprijinul acordat de stat acestei categorii. Dar proliferarea lor a avut loc în mod deosebit prin specializare, prin desprinderea unor activități existente din activitățile de bază (productive sau chiar de servicii). Procesul de specializare a serviciilor pentru întreprinderi a fost puternic stimulat de stat prin introducerea V A (taxa la valoarea adăugată), în sensul că întreprinderile erau interesate să creeze o serie de activități prestatorilor de servicii, contravaloarea acestor prestații devenind consum intermediar şi diminuând astfel taxa de impozitare.

Dacă în perioada de tranziție se doreşte dezvoltarea puternică a serviciilor pentru întreprinderi (cea mai dinamică subramură a sectorului terțiar în economiile de piață), ar fi fost natural să înlocuim cît mai rapid impozitul pe circulație (calculat la volumul total al desfacerilor) cu taxa la valoarea adăugată.

- b- Un al doilea exemplu îl constituie Legea privatizării, efectul major al acesteia urmând a dinamiza constituirea unui sector privat în economie. Formele de privatizare pe baze comerciale nu ridică probleme, ele fiind identice cu cele din țările cu economie de piață. Singura diferență constă în atribuirea unei părți (30) gratuit populației. Nici experiența țărilor occidentale nu oferă exemple, atît raționalizarea cît şi reprivatizarea făcându-se contra plată. Este de reținut totuşi o regulă ce recurge la naționalizări când o întreprindere de interes național este în dificultate şi se reprivatizează după ce a redevenit rentabilă şi competitivă. Difuzarea gratuită de acțiuni (contra certificate de proprietate) ar trebui să permită titularilor să-şi aleagă liber unitatea pentru care optează, prin privatizarea gratuită putând astfel să apară un număr important de unități (de regulă mai rentabile) complet sau majoritar private. Altfel, statul menține controlul (70%) întregului sector până la vânzarea restului de acțiuni.

Probleme generale privind “Strategia”

1. Structura schiței poate fi menținută drept cadru de elaborare dar se cer introduse noi capitole:

- analiza rezultatelor primelor măsuri de reformă;
- redresarea economiei concomitent cu continuarea tranziției;
- restructurarea (retehnologizarea fiindu-i subordonată);
- condiționarea măsurilor viitoare (ordinea de priorități, intercondiționări, armonizarea măsurilor interne cu impactul pieței şi cooperării externe etc.).

2. Faza actuală a reformei necesită în afara elementelor de mecanism ale tranziției:
   - fixarea unui orizont clar de timp pentru încheierea procesului şi descrierea tabloului prospectiv al economiei la cel moment, spre care să conveargă fiecare din măsurile de reformă (în schiță sunt doar unele elemente ale unui astfel de tablou);
   - planul instituțional trebuie să conveargă cu perspectivele adâncirii integrării vest-europene;
   - în afară traducerii măsurilor de reformă în reglementări, se cer abordate şi structurile instituționale. Personal aş putea fundamenta necesitatea înființării unui "Consiliu Economic şi Social", organ consultativ care şi-a dovedit utilitatea şi s-a generalizat în țările cu economie de piață.
3. Probleme organizatorice:
   - o primă urgență o prezintă actualizarea documentului cu privire la stadiul şi perspectivele reformei în țările Europei Centrale şi Estice, care să fie difuzat (sau pus la dispoziția tuturor autorilor);
   - INCE să comunice tuturor unităților lista materialelor statistice de care dispunem;
   - între dezbaterea "intimă" deja avută în vedere şi elaborarea finală a lucrării, cred utilă şi o dezbatere "deschisă", poate sub forma unei sesiuni.

Anteproiect

TEZE
CU PRIVIRE LA MODELAREA MACROECONOMICĂ ÎN CONDIȚIILE TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

acad. Emilian DOBRESCU

În domeniu modelării macroeconomice, "tranziția" ridică o serie de probleme specifice, dintre care cele mai importante sunt : modificarea tipologiei agenților economici ca efect al mutațiilor ce se produc în sfera proprietății; formarea unei noi corelații între economia nominală şi economia reală; schimbarea conținutului mărimilor agregate; caracterul instabil al comportamentului agenților economici.

Care sunt demersurile posibile pentru soluționarea acestor patru categorii de probleme?

În ceea ce priveşte tipologia agenților economici, gruparea adoptată de sistemul conturilor naționale – anume: firmele, gospodăriile populației, administrația publică, instituțiile financiar – bancare şi străinătatea (restul lumii) – apare necesară din două cauze. Modelele macroeconomice trebuie adaptate, de la început, noului mod de organizare a evidenței în țara noastră, construit pe principiile acestui sistem. Pe de altă parte, clasificarea SCN structurează agenții economici în raport de caracteristicile lor comportamentale ceea ce este extrem de important pentru relevanța modelării.

Complexitatea corelației ce se formează între economia reală şi cea nominală face necesar ca modelarea să nu se limiteze la una din ele, ci să încerce soluții combinate.

Astfel, în afara fluxurilor monetare – care pot fi urmărite atât la nivelul economiei în ansamblu, cît şi al fiecăreia din cele cinci categorii de agenți – modelele ar trebui să exprime şi principalele schimburi interramuri. Analizele de până acum pledează pentru următoarea configurație:agricultura, energetica, materiile prime neagricole, industria produselor de primă prelucrare, industria alimentară , a celorlalte bunuri de consum, restul industriei prelucrătoare, construcțiile, serviciile.

Structura economiei româneşti ar putea fi astfel studiată din mai multe puncte de vedere, între care se detaşează rolul agriculturii, energointensivitatea producției, ponderea industriei prelucrătoare, amploarea sectorului terțiar.

"Mini – BLR" –ul astfel constituit va trebui să fie compatibil cu "maxi BLR"-ul de 105 ramuri întocmit de Comisia Națională de Statistică.

Urmărirea simultană a proceselor nu numai din sfera monetară, ci şi din cea tehnico-materială impune adoptarea unor formule specifice şi în domeniul măsurării. Astfel, în unele faze de calcul se justifică utilizarea preţurilor constante sau chiar a unor mărimi fizice, mai apte pentru investigarea economiei reale, iar în altele este necesar să se apeleze la preţurile curente - indispensabile în analiza economiei nominale. Pentru studierea premiselor convertibilităţii, a problemelor integrării în economia mondială, modelarea macroeconomică ar trebui să permită determinarea cursului valutar de echilibru pentru import şi export, precum şi a condiţiilor care l-ar face posibil.

3.Parametrii funcţiilor econometrice urmează să fie determinanţi în condiţiile unor serii de date care, chiar dacă sunt omogenizate metodologic, în fond rămân eterogene; aplicarea mecanică a metodelor uzuale de ajustare poate transforma modelarea într-un exerciţiu steril. Pentru a se preveni acest pericol, seriile statistice hibride se cer utilizate cu deosebită precauţiune şi, numai după examinarea inerţialităţii proceselor, evaluate. Absenţa seriilor de date cu trenduri cristalizate ar trebui să fie suplinită prin estimări de expertiză, modelarea căpătând astfel un pronunţat caracter interdisciplinar.

4. Instabilitatea comportamentală a agenţilor economici este probabil cea mai grea problemă. Fără minuţioase cercetări sociologice ea este insolubilă, întrucît ar fi o gravă eroare ca modelarea să se bizuie doar pe scheme abstracte, indiferent de sursa conceptuală din care provin.

Pentru formalizare, se va impune în unele cazuri adoptarea unor funcţii mai complicate; în altele, s-ar putea să fie necesar ca, pentru acelaşi indicator rezultativ, să se recurgă la cîteva funcţii econometrice diferenţiate în raport de intervalele de variaţie a parametrilor determinanţi. Noi abordări se impun şi în legătură cu raportul dintre mărimile endogene şi exogene. O pondere mare a primelor pare a conferi obiectivitate sporită modelului, dar numai la prima vedere, deoarece mecanismul generat de prevalenţa mărimilor endogene îl poate îndepărta serios de realitate, îndeosebi cînd aceasta este extrem de dinamică. În sens invers, preponderenţa mărimilor exogene accentuează relativismul modelului, sporindu-i în schimb adaptabilitatea, dacă aceste mărimi se fundamentează pe studierea atentă a tendinţei proceselor economice. Este de reţinut că, şi în cazul economiilor dezvoltate, modelarea înclină spre asigurarea unui anumit echilibru între cele două categorii de variabile.

În condiţiile “tranziţiei”, criteriile de performanţă ale modelării macroeconomice se cer definite mai nuanţat. Prioritară trebuie să fie nu atât exactitatea datelor de prognoză (deşi acest lucru îşi are însemnătatea sa), cât mai ales simularea corectă a sensului şi amploarei comparative ale implicaţiilor pe care le pot avea diferite scenarii macroeconomice.

TEZE
PRIVIND INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN STRUCTURILE EUROPENE ŞI MONDIALE

prof. Gheorghe DOLGU

1. Din teoria economică şi experiența țărilor dezvoltate se desprind o serie de mari tendințe printre care: liberalizarea schimburilor, multilateralismul, regionalizarea şi globalizarea relațiilor economice. Atît economia de piață, cît şi proiectele privind dezvoltarea şi structura viitoare a economiei, trebuie deci privite din această perspectivă strategică:

- la nivel global aceasta va însemna încadrarea integrală în disciplinele multilateraliste ale GATT şi despărțirea de atmosferă de seră a pieței naționale, protejată şi autarhică;
- la nivel regional, aceasta înseamnă asimilarea tuturor normelor, standardelor, instituțiilor şi practicilor CEE, obligatorii pentru statele membre şi constituind *l'acquis communautaire* şi, bineînțeles, realizarea *ajustărilor structurale* impuse de participarea la spațiul economic, european.

2. Din perspectiva depăşirii totalitarismului comunist şi a trecerii la economia de piață CAER –ul apărea ca un anacronism, respectiv prelungirea pe plan subregional a economiei de comandă, care desființase piața şi concurența şi o înlocuise cu planul, repartițiile centralizate şi statul ca unic agent economic real. CAER –ul cu sistemul său de acorduri, prețuri, decontări şi standarde a contribuit substanțial la decuplarea țărilor estice de fluxurile comerciale, financiare, monetare şi tehnologice ale lumii dezvoltate, cărora le-a substituit un *bilaterism primitiv şi radical,* centrat pe URSS.

Revoluțiile din 1989, îndepărtarea accelerată, într-o serie de țări, de economia de comandă şi noul sistem de prețuri (mondiale) şi plăți (valută liber convertibil) introdus de la 1 ianuarie 1991 a dus la restrângerea catastrofală a comerțului țărilor estice cu URSS.

Lichidarea cât mai grabnică a CAER s-a impus ca singura soluție consonantă cu dezvoltarea spre democrație, pluralism şi economia de piață. Această concluzie a INCE. a fost confirmată de viață.

3. În ceea ce priveşte noile eventuale aranjamente subregionale s-a pornit de la o serie de premise şi variabile independente:

- necesitatea, din motive care se înțeleg de la sine, a integrării cu Moldova şi, în legătură cu aceasta, dezvoltarea de relații directe cu diverse republici din spațiul sovietic.

- utilitatea aranjamentelor subregionale ca instrumente tranzitorii în condițiile penuriei comune de bunuri de consum, de investiții, de tehnologie, de capitaluri şi de valută convertibilă, precum şi ale slabei competitivități a produselor şi serviciilor țărilor din zonă.
- Necesitatea de a nu deranja în nici un fel eforturile de integrare în structurile economice comunitare, de a înlocui aceste eforturi; limitarea la spațiul intrazonal european;
- luarea în considerare a percepțiilor occidentale despre modalitățile de sprijinire a tranziției spre piață în țările estice (reticența față de ideea unui masiv sprijin financiar şi accent pe acordarea coordonată de asistență tehnică);
- luarea în considerare a intereselor şi percepțiilor diferitelor țări şi grupări de țări din spațiul european al fostului CAER.

În cadrul INCE. s-a ajuns astfel la concluzia că un asemenea aranjament ar trebui să poată cuprinde atât URSS, cît şi toate celelalte țări estice sau central-europene, aliniindu-se la cel mai mic numitor comun, respectiv un organism *informativ consultativ* de colaborare economică.

4. În cursul ultimelor două luni, dar mai ales în luna august în contextul internațional au intervenit schimbări dramatice.

- În URSS, în urma înfrângerii putch-ului de către forțele democratice, au fost distruşi pilonii fostului sistem totalitar: autoritatea unională centrală, PCUS, KGB şi-a început demantelarea complexului militar industrial. Aproape toate republicile unionale şi-au proclamat independența. De acest moment favorabil a profitat Moldova. Independența de stat şi-au proclamat-o şi unele republici autonome, regiuni şi districte din RSFSR şi Ucraina.
- În contextul eforturilor de restructurare a "imperiului eclatat" au apărut două inițiative de colaborare multilaterală în spațiul sovietic: planul Satalin, respectiv *Convenția de creare a unei Comunități Economice* şi inițiativa Shevarnadze de creare a unei *Organizații Internaționale de Dezvoltare Economică.*
- Spulberarea imperiului sovietic a fost precedată de criza şi prăbuşirea sistemului federal în Iugoslavia. Implicarea Ungariei şi Austriei pune sub puternică tensiune "inițiativa hexagonală".
- Țările central-europene continuă să se diferențieze în ceea ce priveşte interesul pentru o colaborare multilaterală economică în zonă. Din rațiuni economice şi politice par să-şi păstreze acest interes Polonia şi Cehoslovacia; Ungaria, la care URSS a acumulat datorii în sumă de aproape două miliarde de dolari, îşi concentrează eforturile pe relațiile cu Germania şi Austria şi pe scurtarea "drumului spre Europa".
- În Occident, mai ales după evenimentele de la Moscova din 19-22 august capătă teren ideea că spre fostele țări socialiste trebuie să fie

canalizate *masive fluxuri financiare,* ceea ce ar schimba fundamental filozofia subiacentă a strategiei grupului celor 24.

În lunile următoare aceste tendințe şi procese îşi vor face mai clar simțite conturile şi urmările. În mod corespunzător, pe baza lărgirii şi aprofundării analizei, va trebui să fie modificat segmentul pe termen mediu – privind cooperarea în fostul spațiu european al CAER – al strategiei româneşti de integrare în structurile europene şi mondiale.

În mod preliminar, în legătură cu cele două inițiative sovietice se pot formula următoarele aprecieri:

A. *Planul Stalin* de creare a unei Comunități Economice se inspită masiv din experiența CEE. Deşi el este propus *á la carte* - integral membrilor plini şi pe segmente – asociațiilor şi observatorilor, acesta este un plan de *integrare economică,* prevăzînd liber schimb, uniune vamală şi de plăți, libera circulație a mărfurilor, serviciilor, capitalurilor şi forței de muncă, uniune monetară. Acest plan apare destinat în primul rând efortului de contracarare a tendințelor centrifuge din imperiul sovietic şi de creare a unui fundament economic pentru o uniune renovată, a cărei autoritate centrală ar fi inițial slabă şi difuză dar şi pentru "o normalizare" ulterioară, debuşând spre un centru puternic.

România nu poate fi interesată să devină membru la un asemenea aranjament, întrucît aceasta ar contraveni obiectivului strategic de integrare în CEE, respectiv în spațiul economic european.

Moldova este probabil că va negocia o formă limitată de participare, care să-i garanteze libertatea de elaborare a propriei sale formule de trecere la economia de piață, integrare cu ROMÂNIA, dezvoltarea neîngrădită a schimburilor comerciale cu restul lumii.

Proiectul de convenție nu face nici un fel de precizări cu privire la modalitățile în care terții ar putea participa ca asociați sau observatori, astfel că în această fază este greu de făcut o recomandare cu privire la un eventual interes de participare a României.

B. *Inițiativa Shevardnadze* este o schemă de colaborare *atractivă.* Ea are în vedere o organizație de colaborare neguvernamentală, nelucrativă, constituită de "producători interesați din URSS şi alte state". Membrii organizației pot fi întreprinderi mixte create în cadrul organizației de orice persoane juridice.

Principiul de bază al organizației este investirea de capitaluri străine în schimbul obținerii de materii prime sovietice. În acest scop, s-ar crea o bursă de mărfuri a Organizației, căreia i-ar fi alocate cantități de materii prime proporționale cu capitalurile investite. Organizația dispune de o bancă şi de alte instituții.

În perfect acord cu principiile de bază ale economiei de piață, schema de mai sus, deşi încă neelaborată suficient, merită să fie studiată cu atenție de agenții economici din țara noastră ca *una* din modalități de asigurare de resurse energetice şi materii prime din spațiul fostei Uniuni Sovietice.

5. În ceea ce priveşte alte aranjamente subregionale, în timp ce colaborarea balcanică este pentru moment blocată, rămîn deschise posibilitățile investirii de efortului pe linia inițiativei româneşti privind spațiul danubian şi cea turcă privind spațiul pontic.

TEZE
PENTRU O STRATEGIE A TRECERII LA ECONOMIA SOCIALĂ DE PIAȚĂ

dr. Mircea CIUMARA

1. În 1946-1947, s-a dat vina pe secetă, pe sabotaj burghezo-moşierimii şi consecințele războiului fără a mai fi nevoie să se explice şi altfel criza economică. Peste zece ani, cînd a fost redusă excesiv de mult rata acumulării, nu s-a insistat pe explicarea acestui comportament ciudat. Peste alți zece ani, statistica a recunoscut numai reducerea producției agricole, dar s-a adoptat un program de perfecționare a conducerii şi planificării (1966). Peste alți zece ani, în toamna lui 1977, a fost revizuit întregul program de investiții şi s-au acordat mari sporuri neplanificate de salarii fără explicații prea ample. Peste încă un deceniu, în 1985-1986, economia românească a fost zguduită de încă o criză puternică, reducându-se PIB./loc de la 1927$ în 1981 la 1328$ in 1986. Aceste crize decenale au fost explicate întotdeauna prin cauze specifice, particulare, neglijându-se explicația comună lor. Dacă tendințele continuă, ne putem aştepta prin 1995-1996 la o nouă criză economică.
2. Din 1987, PIB /loc. a început să cunoască o tendință de revenire, marcând începutul ieşirii din criza economică.

Relasarea a fost înceată deoarece principalele resurse – capitalul şi munca- cunoşteau momentele de criză în anii 1989 şi 1990. De aceea cei mai prielnici ani pentru avânt economic ar fi fost 1991-1994. Pentru ca aceste tendințe să se valorifice ar fi trebuit ca din 1990 sau, cel mai târziu, din 1991 să se introducă un puternic volum de investiții. În lipsa acestui efort investițional generațiile de 22-23 de ani ale populației (care au un excedent de circa 600 de mii de persoane față de generațiile anterioare) sunt debusolate şi nu aduc revigorarea indispensabilă a factorului muncă. Degradarea tehnologiilor s-a accentuat puternic şi s-au distrus imense valori materiale. Ambiguitatea legislativă, corupția generalizată, apatia fatalistă a populației şi alte fenomene împing țara spre o economie de piață specifică lumii musulmane (investitorii reali actualmente sunt turci, arabi etc.).

3. Un program de reformă concept pentru aceste condiții ar fi de preferat să țină seama de următoarele:
   hh) Din punct de vedere economic, România nu ar trebui să fie în criză. Actuala criză este exclusiv de natură organizatorică (implicând aici toate structurile organizatorice). Dat fiind conservatorismul structurilor birocratice sunt puține şanse de reuşită printr-o translatare lină către noi

structuri. De aceea, programul ar trebui să presupună sfărîmarea actualelor structuri după un calendar riguros.

ii) Relansarea activității investiționale trebuie orientată cu precădere spre obiective de mici dimensiuni cu termen de dare în funcțiune foarte scurt şi termen de recuperare foarte scurt, pentru a valorifica cât se mai poate perioada de până în 1994.

Întreprinderile private mici sunt preferabile şi din numeroase alte motive. Este preferabil ca guvernul să renunțe la problema retehnologizării, care este de competența investitorilor privați, şi să se preocupe de structura dimensională a întreprinderilor din toate ramurile economiei naționale, cu scopul de a o influența prin inițiativele legislative.

jj) Ar fi de preferat să se concentreze atenția spre atragerea de investiții nord-americane atât datorită faptului că sunt purtătoare de concepții managerile mai dinamice decât cele europene, cât şi datorită contextului geopolitic.

kk) Programul se poate realiza numai într-un climat de calm relativ pe plan social. Aceasta necesită:

- constituirea unei clase de mijloc cât mai puternice;
- înlesnirea unei multilateralități de forme organizatorice;
- transferarea în forme stimulative şi în limite rezonabile către cetățeni a inițiativei economice şi responsabilității pentru protecție socială.

ll) Economia socială de piață presupune îmbinarea următoarelor principii:

- participarea activă a persoanelor (în integralitatea trăirilor sociale, iar nu ca indivizi abstracți);
- libera asociere în forme cât mai diferite;
- concurență şi solidaritate;
- responsabilitate individuală şi asigurare socială;
- libertate pe piață şi egalitate socială (din punctul de vedere al şanselor).

INFORMATICA

Dr. Dan MATEESCU

Este imposibil de a face orice apreciere în ceea ce priveşte informatica fără a face o cît de succintă trecere în revista a stadiului actual al informaticii în lumea dezvoltată.

Deşi informatica este prin ea însăşi o revoluție, se poate spune că în ultimii 5-10 ani are loc o revoluție însăşi în sânul informaticii. Ea este marcată, în principal, de apariția calculatoarelor personale sau profesionale, cele care în mod curent se numesc PC – uri. La originea acestor revoluții se află un fapt calitativ nou: sunt bunuri de larg consum spre deosebire de calculatoarele "tradiționale" care din cauza prețului, a condițiilor de climatizare şi chiar a dimensiunilor erau destinate exclusiv instituțiilor. Astăzi, la un preț care reprezintă aproximativ salariul mediu lunar în Occident, oricine îşi poate procura un calculator care are performanțe asemănătoare, sau mai bune decît, să zicem calculatoarele IBM sau FELIX din cîteva din instituțiile de învățământ superior din Bucureşti. Lărgirea extraordinară a cererii de "calculatoare –bun-de-larg –consum " a avut un impact major asupra societății. Cităm numai câteva din consecințele creşterii extraordinare a numărului de calculatoare profesionale:

- o cultură generală informatică de masă care permite ca indiferent de domeniu de activitate să te poți "folosi" de calculator;
- schimbarea uneori chiar a modului de gândire în mai toate ariile de activitate;
- aşezarea pe un alt plan a meseriei de programator, una din cele mai căutate şi bine plătite în Occident;
- dezvoltarea unei piețe a softului (programe pe calculator) care valorifică în primul rând inteligența şi în cadrul căreia se poate observa un fapt cel puțin interesant: pe lîngă caracteristici legate de eficiența, performanța, corectitudine aceste produse de o factură cu totul nouă, programele, introduc ca noutate conceptul de "user friendly" (….calculator prietenos cu utilizatorul) şi în ultima vreme se poate constata că au chiar atribute estetice. Sunt probabil, primele produse de uz larg care au astfel de atribute.

Un alt fapt care duce la dezvoltarea de o manieră explozivă a informaticii este dezvoltarea telecomunicațiilor. Legăturile intercontinentale "on line" sunt ceva cât se poate de obişnuit în Occident încât accesul la produsul cel mai de preț al epocii moderne, "informația ", este extrem de facil şi de eficient.

Ce se poate spune despre România ? Urmând comparațiile cu lumea dezvoltată se pot face câteva observații:

- Lipseşte cultura generală informatică, aceasta se poate compara cu învățarea unei limbi străine: neînvățată până la prima tinerețe ea este un handicap pentru tot restul vieții, cu rarele excepții ale unor autodidacți.
- Numai în unele domenii ale cercetării ştiințifice, persoane nespecialiste în informatică reuşesc să se ajute de calculator în propria meserie, în alte domenii calculatorul este încă ceva "exotic".
- În privința meseriei de programator marea majoritate a programatorilor nu au făcut trecerea spre "programarea pe şi pentru PC-uri"din motive obiective: lipsa acestora. Pe de altă parte, a avut loc o migrare masivă a programatorilor foarte buni spre Occident încât este foarte probabil că în acest moment nu există în Bucureşti decît cîteva sute de buni programatori. În plus, foarte multe centre de calcul au fost primele sacrificate de către instituțiile patronatoare, într-un fel explicabil: în fond, informatica apare ca o necesitate numai după un anume stadiu de dezvoltare al societății.
- Piața de soft nu există practic. Se practică în schimb un troc teribil cu produse soft utilizate fără licență. Pe căi obscure au intrat şi există în România şi programe utilizate în vest. Apariția unei eventuale reglementări a copyright-ului ar duce la îngustarea acestei piețe cu consecințe dezastruoase în plan profesional pentru informaticieii-programatori care au în această sursă ilicită singura posibilitate de a se menține "la zi" în privința cunoştințelor profesionale.
- Absența unui sistem de telecomunicații de care să beneficieze toți utilizatorii de calculatoare duce la o izolare profesională pe toate planurile.

Cauzele situației existente sunt în principal două: prețul extrem de mare al calculatoarelor şi lipsa unui sistem de telecomunicații. Spre exemplificare, un calculator personal care se afla aproape în orice locuință a celor cu pregătire superioară în vest costă echivalentul unui salariu mediu lunar, la noi prețul variază între 250.000-600.000 lei în funcție de performanțe (AT-286…AT-386)

Sigur că la astfel de prețuri nici chiar instituții sau agenți economici nu-şi pot permite o astfel de achiziție.

Dacă în această privință lucrurile pot fi corectate (cel puțin teoretic) nu acelaşi lucru se poate spune despre nivelul de cultură generală informatică al populației. Cu un program bine gândit de informatizare la nivel de şcoli şi facultăți ne putem aştepta la rezultate numai după 7-8 ani având în vedere că în momentul de față chiar pregătirea în instituțiile de învățământ superior este de multe ori modestă.

Momentul pe care îl travesăm este critic: pe de o parte, obiectiv, nu există o cerere de informatică a agenților economici, confruntați cu probleme de supraviețuire, nicidecum de perfecționare-revoluționare a propriei activități. Pe de altă parte efortul, în principal material (de unde?) de susținere a informaticii, la nivel național, este obligatoriu.

În mod cert, Occidentul îşi datorează bunăstarea în cea mai mare măsură informaticii, înțelegând şi informatică inclusă în automatizarea celor mai diverse activități. Modul în care s-a demarat reforma în România, fără programe efective începând de la cultura generală informatică şi continuând cu investiții majore în producția sau importul de calculatoare nu va face decît ca, în cel mai bun caz, să ne mențină la o distanță egală sau chiar în creştere uşoară față de țările dezvoltate. În orice caz, "retehnologizarea" este departe de ceea ce ar trebui să fie informatizarea societății.

Sintetic, cred că sunt obligatorii două acțiuni:

1. Un program de masă de cultură informatică, susținut de investiții pentru calculatoare de uz didactic şi de înființarea de instituții de învățământ superior de informatică (care încă nu există!).
2. Stimularea importului sau producției de calculatoare.

Din punctul de vedere al cercetării economice aş dori să mai adaug un fapt: în Franța, la INSEE, există aproximativ 1000 de posturi de lucru (terminale şi calculatoare) ceea ce implicit presupune şi că cercetătorii ştiu să le utilizeze. Chiar şi cu această dotare, care pentru noi este impresionantă, se utilizează produse soft (programe) pentru modelare de exemplu, cumpărate din SUA. În sfârşit, aş mai adăuga faptul că şeful diviziei de modele din cadrul aceluiaşi INSEE a susținut o prezentare de o oră asupra preocupărilor legate de modelare exclusiv de la claviatura unui calculator (cu programe cumpărate din SUA). Chiar şi numai pentru a-l putea urmări era necesară o solidă cultură generală informatică.

UTILIZAREA MODELELOR DEMO-ECONOMICE ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

Liviu Stelian BEGU

Actualitatea economico-socială a României este identică cu fenomenul naşterii. Ceva urmează să se nască, dar durerile sunt inerente iar sănătatea şi robustețea nou născutului depind de toți cei din jurul său, precum şi de ereditate.

Din acest aparent haos ("aparent" pentru că şi haosul pare să aibă legile sale), mulți pot spune că ieşirea va fi târzie şi cu pierderi mari, dar să-l credem şi pe marele savant american Carl Sagan, care spunea că "dacă aştepți destul timp, totul se schimbă".

Condiția atingerii obiectivelor propuse (indiferent de natura lor, economică, socială sau politică) este ca aşteptarea de care vorbea Carl Sagan să fie o aşteptare activă. Să aşteptăm făcând fiecare ceea ce ştie să facă, ceea ce a fost instruit să facă.

În acest sens, prin prezenta schițare asupra studiului, doresc să scot în evidență necesitatea şi utilitatea elaborării unui model al subsistemului demoeconomic.

Pentru o determinare mai clară şi profundă a influențelor şi a gradului de interacțiune a diverşilor factori care acționează în interiorul şi din afara subsistemului, am considerat necesară o abordare cibernetică, precum şi alcătuirea unui model matematic care să fie utilizat ulterior pentru o analiză factorială.

Consider analiza factorială ca fiind atât metodă de cercetare cât şi metodă de verificare a funcționalității modelului matematic propus şi a evoluției sale.

În concluzie, paşii necesari în abordarea problematicii în ceea ce priveşte determinarea factorilor de influență care acționează asupra subsistemului, alcătuirea structurii sale, modelarea matematică şi analiza factorială propriu-zisă în viziunea mea, îşi găsesc rezolvarea în desfăşurarea următoarelor etape:

particularități şi influențe ale economiei de piață în cadrul subsistemului demoeconomic:

a 1- structurile economice şi gradul de transformare a acestora;

a 2 – aspecte rezultative în ceea ce priveşte resursa umană;

a 3- posibilități de cuantificare a factorilor de influență.

subsistemul demoeconomic - sistem cibernetic cu conexiune inversă:

b 1- funcționalitatea, comportamentul şi structura subsistemului;

b2- entropia proceselor economice şi sociale –factor de influenţă asupra subsistemului;

b3- modelarea matematică a subsistemului;

b 4 – factori de influenţă economico- socială, variabile şi parametrii subsistemului.

analiza factorială – metodă de cercetare a evoluţiei subsistemului:

c 1- descompunerea factorială a variabilelor demografice funcţie de factorii economici şi sociali;

c 2 – criterii de normalizare în evoluţia fenomenelor demografice în corelaţie cu factorii economici şi sociali.

limite şi posibilităţi în perspectivele demo-economice ale României.

În perioada actuală, se impun într-o mare măsură studii de comportament economic, social şi, nu în ultimul rând, demografic. Pentru realizarea acestora, elaborarea unui model al subsistemului demoeconomic reprezintă un pas greu de făcut, de durată, costisitor şi destul de anevoios, însă cu un mare merit, se dovedeşte singurul mijloc ştiinţific de elaborare de serii de strategii economice şi sociale, precum şi simulări în condiţii aproape identice cu realitatea spaţiului economic şi social, deci având un grad ridicat de aplicabilitate practică.

Dintre aspectele economice şi sociale care presupun influenţe diferite asupra fenomenelor demografice pot fi amintite următoarele: condiţiile materiale de trai, condiţiile sociale de trai, condiţiile de muncă, protecţia socială, economiile populaţiei, investiţiile private, şomajul, productivitatea muncii, migraţia, creşterea economică, inflaţia etc.

Toate acestea, determinând comportamente dem ografice diferite şi având în vedere faptul că fenomenele demografice sunt considerate fenomene cu o inerţie mare în desfăşurare, vor acţiona după o anumită perioadă de timp, prin conexiunea inversă, asupra spaţiului economico-social determinându-l.

Necesitatea realizării unui model demoeconomic în perioada de tranziţie, în România, este uşor de dedus, iar utilitatea acestuia reprezintă una dintre căile de studiu a viitorului ţării în sfera economiei libere şi de asigurare calitativă a celui mai de seamă capital –capitalul uman – împreună cu eterna sa funcţie principală.

INDEX DE AUTORI

AFLOROAIEI Nicuşor, 204 ***(VII)***
AIVAS Alide, 126 ***(VII)***
ALEXANDRI Cecilia, 67, 114 ***(VII)***
ALEXANDRU Lucreția, 245 ***(VII)***
BĂLĂNESCU Rodica, 336 ***(VII)***
BALAŞ Margareta, 455 ***(VII)***
BĂLAŞA Ana, 452 ***(VII)***
BARA Simona, 31 ***(VII)***
BARBU Gheorghe, 408, 489, 536 ***(VII)***
BECA Elena, 472 ***(VII)***
BEGU Liviu Stelian, 559 ***(VII)***
BELLI Nicolae, 41 ***(VII)***
BERINDEI Anca, 26 ***(VII)***
BOHATEREȚ Valentin, 100 ***(VII)***
BOLOCAN Constantin, 55, 59 ***(VII)***
BREZEANU Petre, 387 ***(VII)***
BUGEANU Gili, 356 ***(VII)***
BUNESCU Ion, 162 ***(VII)***
BURCEA Eugen, 80 ***(VII)***
BURTESCU Claudia, 376 ***(VII)***
CALIȚOIU Julieta, 289 ***(VII)***
CALMUSCHI Vladimir, 292 ***(VII)***
CHIROM Carolina, 381 ***(VII)***
CIOBANU Anca, 376 ***(VII)***
CIOBOTARU Nicolae, 153 ***(VII)***
CIUMARA Ana–Maria, 197 ***(VII)***
CIUMARA Mircea, 554 ***(VII)***
CORDUNEANU Carmen, 336 ***(VII)***
COSTEA Maria– Mihaela, 76 ***(VII)***
COSTIN Cornelia, 533 ***(VII)***
CZOBOR Mihaela, 414 ***(VII)***
DESMIREANU Ionel, 190 ***(VII)***
DÎMBEAN-CRETA Ovidiu, 480 ***(VII)***
DOBRESCU Emilian, 548 ***(VII)***
DOGARU Mădălina, 6, 204 ***(VII)***
DOLGU Gheorghe, 550 ***(VII)***
DUMITRESCU Ileana, 253 ***(VII)***
DUMITRU Dumitru, 13 ***(VII)***
DUMITRU Ionel, 297 ***(VII)***
EPURE Şerban, 274 ***(VII)***
FLESNER Margareta, 455 ***(VII)***
FLORESCU Ionel, 208 ***(VII)***
FLORIAN Violeta, 113 ***(VII)***
FORNEA Narcisa, 507 ***(VII)***
FRENȚ Gabriela, 211 ***(VII)***
GĂBURIC Angela, 257 ***(VII)***
GAVRILESCU Dinu, 17 ***(VII)***
GHEBREA Georgeta, 418 ***(VII)***
GHEORGHE Avrămiță, 85 ***(VII)***
GHICA Daniela, 309 ***(VII)***
GHINDA Iuliana, 522 ***(VII)***
GRODEA Mariana, 129 ***(VII)***
GYONGY Simion, 211 ***(VII)***
IATAN Bogdan, 475 ***(VII)***
IFTIMIE Silvia, 541 ***(VII)***
IFTIMESCU Alexandru, 131 ***(VII)***
ILIE Sandu, 538 ***(VII)***
IONESCU Mihaela Ottilia, 263 ***(VII)***
IONETE Constantin, 318 ***(VII)***
IORDAN Mioara, 271 ***(VII)***
JULA Dorin, 216 ***(VII)***
KIRIȚESCU Costin, C., 314 ***(VII)***
KIVU Mircea, 502 ***(VII)***
LEFTER Marius-Daniel, 491 ***(VII)***
LUPU Pompilia, 274 ***(VII)***
MĂNĂSTIREANU Mariana, 106 ***(VII)***
MANEA Livius, 469 ***(VII)***
MARCEL Doru, 414 ***(VII)***
MĂRGINEAN Ioan, 396 ***(VII)***
MARIN Comşa, 204 ***(VII)***
MARIN Constantin, 328 ***(VII)***
MARIN Ion, 170 ***(VII)***
MATEESCU Dan, 556 ***(VII)***
MATEESCU Liviu, 177 ***(VII)***
MICTAT Girlan, 541 ***(VII)***
MIHAI Ştefan, 544 ***(VII)***
MIHAIL Anişoara, 208 ***(VII)***
MIHĂILĂ Dan, 306 ***(VII)***
MIHĂILĂ Felicia, 380 ***(VII)***
MITREA Georgeta, 445 ***(VII)***

MOLDOVAN Minodora, 31 ***(VII)***
MOLDOVEANU Maria, 507 ***(VII)***
MUNTEANU Ioana, 302 ***(VII)***
NEDELCU Gabriela, 174 ***(VII)***
NEDER Maria, 465 ***(VII)***
NICA Narciza-Adela, 221 ***(VII)***
NOVAK Andrei, 507 ***(VII)***
OPREA Vasiloiu, 351 ***(VII)***
OPRIŞAN Florica, 383 ***(VII)***
PATACHI Radu, 26 ***(VII)***
PETRESCU Liana, 363 ***(VII)***
PETRINI Iolanda, 363 ***(VII)***
POP Valeria, 278 ***(VII)***
POPESCU Angela, 88 ***(VII)***
POPESCU Emilian, 527 ***(VII)***
POPESCU Marin, 46 ***(VII)***
PREDOI Ioan, 372 ***(VII)***
PUWAK Hildegard, 10, 462, 493, 495 ***(VII)***
RĂDULESCU Constantin Dan, 412 ***(VII)***
RISTEA Eftimie, 121 ***(VII)***
RUSAL Mirela, 141 ***(VII)***
RUSU Marioara, 117 ***(VII)***
SÂRBU Aurelia, 73 ***(VII)***
SCARLAT Maria, 224 ***(VII)***
SCUTARU Cornelia, 62, 67 ***(VII)***
ŞEBĂNESCU Camelia, 133 ***(VII)***
SIMA Elena, 146 ***(VII)***
SIMA Valeriu, 94 ***(VII)***
SOARE Ion, 311 ***(VII)***
SOCOL Gheorghe, 404 ***(VII)***
STAICU Mara Monica, 184 ***(VII)***
STANCIU Mariana, 518, 520 ***(VII)***
STOICA Victor, 229 ***(VII)***
ŢÎRLEA Ileana, 55 ***(VII)***
TODEROIU Filon, 13 ***(VII)***
TOMA Mariana, 369 ***(VII)***
TOMESCU Georgiana, 284 ***(VII)***
TOMESCU Maria, 187 ***(VII)***
TREBICI Vladimir, 434 ***(VII)***
TURLIU Nicolae, 156 ***(VII)***
VARUJAN Măghiran, 165 ***(VII)***
VLĂDUCU Aurel, 287 ***(VII)***
VOICULESCU Mihaela, 360 ***(VII)***
ZAMFIR Cătălin, 393 ***(VII)***
Zamfir Cătălin, 395, 471 ***(VII)***
ZECHERIU Mirela, 458 ***(VII)***